THEOLOGIA DOGMATICA ET MORALIS.

Secundùm ordinem Catechiſmi Concilij Tridentini.

TOMUS OCTAVUS

DE PECCATIS PARS SECUNDA. UBI DE USURA. ITEM DE VIRTUTIBUS.

AUCTORE

F. NATALI ALEXANDRO,

Ordinis FF. Prædicatorum, in Sacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

VENETIIS, M.DC.XCVIII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

LIBRI TERTII.
THEOLOGIÆ DOGMATICÆ, ET MORALIS,
PARS ALTERA.

CAPVT VII.
DE VSVRA.
IMMANI AVARITIÆ SOBOLE.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Vſura?

V*Sura eſt lucrum ex mutuo exactum aut ſperatum.*

Lucri nomine acceſſio quæuis ad ſortem intelligitur, ſiue pecuniæ, ſiue rei alterius pecuniâ æſtimabilis, vt explicat Concilij Tridentini Catechiſmus. *Eſt autem vſura* (inquit) *quicquid præter ſortem, & caput illud quod datum eſt, accipitur, ſiue pecunia ſit, ſiue quiduis aliud, quod emi aut æſtimari poſſit pecuniâ: Sic*
Ezech. 18. *enim apud Ezechielem ſcriptum eſt:* VSVRAM *& ſuperabundantiam non acceperis.* Et Dominus apud Lu-
Luc. 6. cam: Mutuum *date, nihil inde ſperantes.* Quibus verbis fontes indigitat, ex quibus illa Vſuræ definitio eſt deriuata. Sors hic dicitur ſumma principalis ſeu capitalis, quam aliquis mutuò dat. Exigere aliquid vltra ſortem, eſt exigere aliquid vltra ſummam principalem, quæ mutuo tradita eſt, ratione ipſius mutui: Verbi gratia, ſi mille aureos des alteri ea lege, vt intra tale temporis ſpatium totidem aureos tibi reddat, & ſupra illam ſummam triginta, plus vel minus.

Dicitur lucrum *ex mutuo exactum, vel ſperatum*; quoniam ſolâ etiam voluntate, & intentione vſura committitur. Cùm enim alia ſit realis, mentalis altera: Vtramque complectitur definitio. Exactio lucri ex mutuo, ſpectat vſuram realem; ſpes verò lucri ex mutuo, vſuram mentalem. Prima externo opere completur: Secunda in voluntate ſiſtit. In prima pactum interuenit, ſeu expreſſum, ſeu tacitum reddendi aliquid vltra ſortem: In ſecundâ nullum pactum intercedit, vt cuius fœneratitium lucrum à mutuante percipiatur. Exempli gratiâ, Ioannes, qui probitatis, & honeſtatis laudem ambit, Iacobo dat mutuo centum aureos, poſt ſemeſtre reddendos, nullâ de quouis lucro aut acceſſione ad ſortem intercedente pactione: Sed tamen ſperat Iacobum ſummæ capitali inter ſolutionem, aliquot aureos, vt à pleriſque fieri ſolet, additurum. Elapſo ſemeſtri Iacobus reddit ſummam capitalem, adjicit ſex aureos, plus minùs: Ioannes, & ſortem, & ſortis acceſſionem lubens accipit, quam ſperauerat: Quapropter mentalis vſuræ reus eſt.

Si tamen aliquid mutuans accipiat à mutuatario, non ratione mutui, ſiue ob pecuniam mutuò datam, ſed alio titulo, ſiue ob aliam cauſam, damni ſcilicet verè emergentis, aut lucri ceſſantis, aut quouis alio iuſto titulo, ſeruatis ſeruandis, omnique malitiæ velamine remoto, ab vſuræ labe immunis eſt; ſicut ſi accipiat, vt gratuitum omninò munus, nec ſperatum, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 2. *Si verò* (inquit) *accipiat aliquid huiuſmodi, non quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita vel expreſſa, ſed ſicut gratuitum donum, non peccat: Quia etiam antequam pecuniam mutuaſſet, licitè poterat aliquod donum gratis accipere; nec peioris conditionis efficitur per hoc quòd mutuauit. Recompenſationem verò eorum quæ pecuniâ non menſurantur, licet pro mutuo exigere, puta, beneuolentiam & amorem eius, cui mutuatur, vel aliquid huiuſmodi.* Et in Reſponſione ad tertiam obiectionem: *Si aliquis ex pecuniâ mutuatâ expectet, vel exigat, quaſi per obligationem pacti taciti, vel expreſſi compenſationem muneris ab obſequio vel à lingua; perinde eſt ac ſi exſpectaret, vel exigeret munus à manu; quia vtrumque pecunia æſtimari poteſt, vt patet in his qui locant operas ſuas, quas manu, vel linguâ exercent. Si verò munus ab obſequio, vel à lingua non quaſi ex obligatione rei exhibeatur, ſed ex beneuolentia, quæ ſub æſtimationem pecuniæ non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & expectare.*

Hæc Vſuræ definitio, Patrum, & Theologorum Illuſtrium calculis approbatur. *Vſura eſt mutui redundantia;* (inquit *Tertullianus*, Libro 4. contra Marcionem.) *Vſura eſt, ſi plus quàm ſortem acceperis;* (inquit

S. Baſilius in Pſalmum 14.) *Vſura eſt quodcumque ſorti accedit* ; (inquit *S. Ambroſius* , Libro *de Tobia* , Cap. 14) *Vſura eſt, ſi plus acceperis, quàm dederis* ; inquit *S. Hieronymus* , in Cap. 18. Ezechielis.) *Vſura eſt, ſi plus quàm dediſti, exſpectes accipere* ; (inquit *S. Auguſtinus*, in Pſalmum 36.) *Vſura eſt , vbi ampliùs requiritur quàm datur* ; (inquit Concilium Agathenſe .) *Vſura eſt , cùm quis plus exigit in pecunia , aut in aliqua alia re , quam dederit* ; (inquit Magiſter Sententiarum Lib. 3. Diſt. 37.) *Vſura eſt pretium pro vſu rei mutuò datæ , quæ vſum non habet* ; (inquit *S. Thomas* , Secunda Secundæ , Quæſt. 78. Articulo 1.) Quoniam autem pretium illud , quod pro vſu pecuniæ , vel rei cuiuſque mutuò datæ exigitur , in creditoris emolumentum ac lucrum tranſit , & iniquè ad ſortem accedit : Idcircò idem valet pretium vſûs rei mutuò datæ exigere aut ſperare , quod lucrum ex mutuo, ſiue acceſſionem ad ſortem exigere aut ſperare ; licèt verba ipſa differre videantur : Cùm res mutuo data vſum non habeat , qui locari ac pretio æſtimari poſſit , ſiquidem ipſo vſu conſumitur . *Vſura* (inquit *S. Antoninus* , P. 2. Tit. 1. Cap. 7. §. 1.) *eſt lucrum ex mutuo principaliter intentum* . Quam vocem , *Principaliter* , ſcrupuloſiores quidam Auctores immeritò reijciunt , cum innoxia ſit , ſi ſano ſenſu accipiatur , prout accipit Sanctus Archipræſul definitionem illam explicans : *Principaliter dicitur , propter ſecundariam intentionem , quæ non inducit vſuram . Dicitur autem intentio principalis hæc , cum ſcilicet magis mouetur ad mutuandum propter lucrum quod ſperat ſibi euenire , quàm propter aliud . Sed intentio ſecundaria dicitur , quando etſi ſperat aliquid ſibi dari ab eo , cui mutuauit ex liberalitate , tamen non illud eum mouet , ſed magis beneuolentia ; ita quòd etiamſi non crederet ſibi aliquid dari vltra ſortem , adhuc tamen mutuaret . Sicut enim principalis ſpes , & intentio ad temporale inducit ſimoniam , & non ſecundaria , in collatione ſpiritualium , vt habetur expreſsè* Diſt. 83. Quid enim prodeſt , *in Gloſſa* , & Diſt. 59. Si officia : *Ita & in mutuo principalis intentio ad lucrum inducit vſuram , non ſecundaria* . *Et nota quòd intentio principalis ad lucrum , non ſolùm in principio mutationis , ſed etiam habita poſtea , etſi à principio non habuerit , inducit vſuram . Puta , mutuat quis proximo merè ex charitate , poſt menſem ſubintrat cogitatio mentem eius de lucro ſibi dando ab eo cui mutuauit ; & ita inficitur , quod ſi non ſperaret aliquid recipere vltra ſortem , repeteret mutuatum , ſed propter illud lucrum ſperatum , dimittit . Certè talis vſurarius eſt .* 1. Quæſt 1. Fertur . §. Vulnerato . *Et ſi quid vltra ſortem recipit , quamuis ille daret non exactus , ſed propria ſponte , tenetur reſtituere* .

ARTICVLVS II.

Quid ſit Mutuum ?

M*Vtuum eſt contractus re initus , quo res quæ pondere , numero & menſurâ conſtant , ea lege alteri dantur ad abuſum , vt non eædem quidem ſpecie , ſed eædem genere reddantur , ſeruatâ pari quantitate ac ſimili qualitate* .

Dicitur *Contractus re initus* , quod mutuo commune eſt cùm depoſito , commodato , & pignore : Subditur , *Quo res quæ pondere , numero & menſurâ conſtant* , quibus verbis mutui materia explicatur . Mutuum enim in ijs rebus conſiſtit , quæ facilem comparationem ac promiſcuum vſum habent , & quæ ſolâ quantitate , & qualitate intra idem genus ſpectatâ ac ſeruatâ , æquabiliter inter ſe dando , & reddendo mutantur . Vnde quantitate magìs quàm corpore conſtare ac valere dicuntur ; quia ſolâ quantitate ſeruatâ , inter ſe comparantur , & exæquantur ; cùm vna æquè vtilis ſit , & æquè proſit ac altera ; modo par quantitas intra idem genus ſeruetur . Quod in cæteris rebus , quæ ſuo vſu non conſumuntur, adeóque mutui materia non ſunt , non reperitur . Nam equus ab equo vſu plurimum differt , vixque euenit vt vſu , & commoditate ſimilis ſit alteri . Vnde fit, vt in ijs rebus corpus magis ſpectetur quàm quantitas , nec vna pro alia , etiam intra idem genus reddi poſſit , vt equus pro equo , bos pro boue . Hinc *Iuſtinianus* Libro 3. *Inſtitutionum* , Tit. 15. ait : *Re contrahitur obligatio , veluti Mutui datione . Mutui autem datio in ijs rebus conſiſtit , quæ pondere , numero , menſurâ conſtant : veluti vino , oleo , frumento , pecuniâ numeratâ , ære , argento , auro : Quas res aut numerando , aut metiendo , aut appendendo in hoc damus , vt accipientium fiant* .

Subditur , *dantur ad abuſum* , ad quem ſcilicet naturâ ſuâ ordinantur : Earum enim rerum vſûs , ad quem per ſe referuntur , abuſus earum eſt . Dicitur autem hìc abuſus iuriſconſultorum more ac ſenſu, non vſus ille peruerſus ac prauus , quo res ipſæ , quibus abutimur , à proprio fine abducuntur ad quem factæ aut inſtitutæ ſunt ; ſed vſus ipſe , quo res illas , quibus vtimur , conſumimus , aut diſtrahimus vtendo . Quo ſenſu *Boëtius* , in Topica *Ciceronis* , ait : *Vtimur ijs , quæ nobis vtentibus permanent ; ijs verò abutimur , quæ nobis vtentibus pereunt* . Hac autem in re mutuum differt à commodato , depoſito , & pignore . Quamuis enim hæ ipſæ res , quæ mutuo dantur , deponi , pignori dari , ac etiam ad pompam , & oſtentationem commodari poſſint , reuera tamen neque depoſito , neque pignore , neque commodato dantur ad abuſum ; ſed depoſito dantur ad cuſtodiam ; pignore verò ad ſecuritatem ; commodato demum ad pompam , & oſtentationem . Ex quo efficitur , vt eædem ipſæ res , quæ deponuntur , commodantur , aut pignori dantur , reddi debeant , non aliæ ; cùm tamen eæ ipſæ res mutuo datæ non debeant reddi , ſed æquales , & intra idem genus ; cùm ad abuſum dentur , ſuóque ipſo vſu conſumantur . Vnde Paulus Iuriſconſultus L. 2. D. Tit. *De Rebus Creditis* , ait : *Mutuum damus , recepturi non eamdem ſpeciem , quam dedimus , alioquin commodatum erit , aut depoſitum , ſed idem genus : Nam ſi aliud genus veluti vt pro tritico vinum recipiamus , non erit mutuum* .

Dicitur , *eâ lege vt non eædem quidem ſpecie , ſed eædem genere reddantur* , quibus verbis mutuum , & à donatione , & à permutatione differt : A donatione quidem , quia aliquid ita datur , vt nihil reddi debeat : A permutatione verò in qua res vnius generis pro re alterius generis redditur , verbi gratiâ , frumentum pro vino Differt etiam hac in re Mutuum à commodato, depoſito, pignore , precario : Quibus in contractibus interponitur fides reddendæ eiuſdem rei . Hinc ſequitur , Mutuum alienationem continere . Vnde *Iuſtinianus* Lib 3. *Inſtitutionum* , Tit 15. ait ; *Quoniam nobis non eædem res ; ſed aliæ eiuſdem naturæ , & qualitatis redduntur : Inde etiam Mutuum appellatum eſt ; quia ita à me tibi datur , vt ex meo tuum fiat . Et ex eo Contractu naſcitur actio , quæ vocatur Condictio* . Et *Paulus* Iuriſconſultus L. 2. Dig. Tit. *De Rebus Creditis* , ait : *Appellata eſt Mutui datio ab eo quòd de meo tuum fit : & ideò ſi non fiat tuum , non naſcitur obligatio* . Quamobrem in Mutuo neceſſe eſt , vt ille qui dat , dominus ſit , vt rei dominium in alterum transferre poſſit , vt obſeruat idem Iuriſconſultus : *In Mutui datione (inquit) oportet dominum eſſe dantem* . Quamobrem ſi fur nummos tibi credendi animo dedit ; quia eos accipientis non facit , Mutuum non contrahitur , neque inde obligatio aut condictio , ſeu actio in perſonam naſcitur , vt tradit *Vulpianus* , L. 13 *Dig.* Tit. *De Rebus Creditis* . Siue autem inde Mutuum dictum ſit, quòd ex meo tuum fiat , ſiue quòd mutationem quamdam complectatur ac deſignet ; quia nimirum eædem ipſæ res , quæ mutuò dantur , ſuóque vſu conſumuntur , reddi nequeunt ; & præterea viciſſitudo quædam dandi , & accipiendi inter creditorem , & debitorem interueniat , certum eſt Mutuo dominium rei in accipientem transferri ; ſi dans Mutuum dominus ſit , & voluntatem habeat alienandi ac transferendi dominij rei , quam dat , in illum qui ab ipſo mutuatur . Vnde pupillus Mutuum dare ſine tutoris auctoritate non poteſt , quia ei ſine tutoris auctoritate alienare non licet , vt tradit *Iuſtinianus* Lib. 2. *Inſtitutionum* , Tit. 8. Traditione autem rei mutuò datæ non ſolùm fit eius alienatio , ſed ſimul pariter obligatio in debitore ; qua non quidem eam ipſam rem quam accipit , teneatur reddere , ſed ſimilem intra idem genus .

Additur denique in definitione , *Seruatâ pari quantitate ac ſimili qualitate* : Vt perfecta æqualitas in Mutuo ſeruanda indicetur . Vnde *Pomponius* Iuriſconſultus, L. 13. *Dig.* Tit. *De Rebus Creditis* , ait : *Cùm quid Mutuum dederimus , etſi non cauimus vt æquè bonum nobis redderetur ; non licet debitori deteriorem rem , quæ ex eodem genere ſit , reddere :*

reddere: Voluti vinum nouum pro vetere: Nam in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum eſt: Id autem agi intelligitur, vt eiuſdem generis, & eadem bonitate ſoluatur, quod datum ſit.

ARTICVLVS III.

An Vſura prohibita ſit omnis? Erga omnes? Et quo Iure?

C*Aluinus* pluribus in locis, præſertim verò in Commentarijs *Ezechielis*, ad Cap. 18. & in Expoſitione Decalogi, Vſuram aut fœnus tuetur, ſi à diuitibus, non à pauperibus exigatur, modúmque legibus definitum ſeruet; aſſeritque Vſurarum, ac fœnoris prohibitionem, quæ in Veteri Teſtamento legitur, ad ordinem politicum pertinuiſſe, ac proinde cùm ipſa Lege Veteri obſoleuiſſe; cum inter iudicialia, non inter moralia pręcepta numeranda ſit; niſi quatenus legem naturalem continet, quà vetatur ne alijs faciamus, quod nobis fieri nolumus. *Carolus Molinæus*, in ſuo *De Vſuris* Tractatu *Caluini* ſententiam ſequutus, Vſuram, ſi moderata ſit, modúmque à legibus definitum ſeruet, honeſtam ac iuſtam eſſe contendit, aſſerítque ipſam neque cùm Lege Diuina, neque cùm Naturali pugnare, niſi grauis ſit & mordax, vel à pauperibus aut indigentibus exigatur, non verò ſi leuis ac moderata ſit, & à diuitibus ac negotiatoribus, qui res ſuas ex pecunia Mutuo accepta amplificant, exigatur ac percipiatur. *Salmaſius* Libro *De vſuris*, aſſerit Vſuram per ſe honeſtam, & iuſtam eſſe, eo nomine quòd locatæ pecuniæ merces eſſe videatur: Illámque Euangelicæ Legi contrariam non eſſe, quamuis Iudæis erga Iudæos Veteri lege vetita fuerit; non quidem tanquàm per ſe mala, ſed tanquàm politico illorum regimini, ciuilíque ſocietati parum conſentanea. Alij Hęreticorum illorum hominum veſtigijs inſiſtentes, lucrum illud quòd vltra ſortem à mercatoribus, alijſue hominibus, qui res familiares amplificant, exigitur, non ſolùm honeſtum ac iuſtum, diuinæque legi ac naturali conſentaneum eſſe, ſed ne vſuram quidem ac fœnus nominandum eſſe pertinaciter contendunt: Id enim ſolùm vſuram ac fœnus eſſe dicendum, quod à pauperibus aut indigentibus exigitur. Quocirca duplex Mutui genus excogitarunt ac diſtinxerunt; vnum quo res ad conſumptionem datur; alterum quo datur ad negotiationem: Aſſerúntque Vſuram in Mutuo conſumptionis, quod plerumque cùm pauperibus, & indigentibus contrahitur, verſari ſolùm, non in mutuo negotiationis, quod cùm mercatoribus contrahitur, ijſue hominibus qui res familiares augent. Has Sententias Hæreticas eſſe, nemo Catholicus dubitauerit, ſecundùm Concilij Viennenſis ſub *Clemente V.* Definitionem: *Si quis* (inquit) *in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare præſumat, exercere Vſuras non eſſe peccatum: Decernimus velut Hæreticum puniendum. Locorum nihilominus Ordinarijs, & Hæreticæ Prauitatis Inquiſitoribus diſtrictiùs iniungentes, vt contra eos, quos de errore huiuſmodi diffamatos inuenerint, aut ſuſpectos, tanquàm contra diffamatos, vel ſuſpectos de hæreſi procedere non omittant.*

PROPOSITIO I.

Vſura omnis, ſiue lucrum, aut acceſſio, quando vltra ſortem mutuo datam exigitur, ſiue à pauperibus, & indigentibus, ſiue à diuitibus Mercatoribus, ijſue hominibus qui res ſuas amplificant, quantumuis moderata ſit per ſe turpis ac iniuſta eſt, Legique Naturæ contraria.

ID ipſorum Philoſophorum Ethnicorum teſtimonio probatur, qui ſolùm Animæ nullis præiudicijs occupatæ iudicium ſequuti, vſuram omnem fugiendam eſſe docuerunt, & velut naturæ repugnantem damnarunt. Sic *Plato* Libro 5. *De Legibus*; ſic *Ariſtoteles* Libro 1. *Politicorum*, Cap. 7. *Optima ratione* (inquit) *omnibus odio eſt ars fæneratrix, quod ab ipſo nummo quæſtus fiat, & non ad quam rem paratus eſt, vſurpetur: Permutationis enim gratiâ inſtitutus eſt, fænus autem nummum auget ac multiplicat, vnde & nomen habet, & τόκος dicitur, quaſi partus: Similia enim ſunt ea quæ gignuntur, ijs quæ gignunt ac procreant: In fænore autem pecunia pecuniæ partus ac fœtus eſt. Quamobrem hæc ipſa quærendæ pecuniæ ratio maximè omnium abhorret à natura.* Et Lib. 4. Ethnicorum, *Fæneratores* non minùs quàm *Leones* inter illos numerat, qui illiberales operas præſtant, ſordidáſque artes exercent, qui *Accipiunt vnde non oportet, & quantùm non oportet*. Legi poteſt & *Plutarchus* in Opuſculo ea de re edito. Hinc *Seneca* Lib. 7. *De Beneficijs*, ait: *Quid fœnus, & Kalendarium, & vſura, niſi humanæ cupiditatis extra naturam quæſita nomina?* Et *Suidas* ex *Ariſtophane* in *Nubibus*, ait: *Vſuram eſſe feram quamdam belluam, quæ per menſes & dies ampliùs argenti ſemper gignit ſerpente tempore.* Hinc illud Catonis, *Quid fænerari? Quid hominem occidere?* Grauiſſimum ergo ſemper fuiſſe hoc facinus, etiam apud Gentes, & maximè odioſum, meritò aſſerit Concilij Tridentini Catechiſmus.

Quod *Ariſtoteles* ſcitè dixit, Vſuram eo nomine contra naturam eſſe, quod pecuniam per ſe ſterilem, & quæ nullam vim pariendi à naturâ, aut à lege accepit, ſed ad res vitæ neceſſarias, vtiles, aut commodas comparandas inſtituta eſt, ordinatáque vt ſit medium commutationis, præſidium indigentiæ, Vſurarius ad quæſtum ex ipſis nummis immediatè faciendum referat, quaſi idem medium, & finis eſſe poſſit: Hanc (inquam) rationem Sancti Patres approbant, ipſáque vtuntur ad Vſuræ peruerſitatem ac iniquitatem oſtendendam, ſcilicèt *S. Gregorius Nyſſenus*, Homiliâ 4. in Eccleſiaſtem. *O acerbas nuptias* (inquit) *ò improbam coniunctionem! Quam natura quidem non cognouit, auarorum autem morbus inter inanimata innouauit. O graues, & moleſtos conceptus, è quibus huiuſmodi fœtus, id eſt, fœnus enaſcitur! In rebus ſolùm quæ ſunt, viuunt, ac ſentiunt, diſcrimen inuenitur ſexûs maris, & fœminæ: Eis enim dixit Creator Deus,* Creſcite, & multiplicamini, *vt per mutuam inter ſe generationem augerentur ac multiplicarentur, quæ gignuntur animantia: Nummi autem fœtus ſeu fœnus, ex quonam conſiſtit matrimonio? Ex quanam perficitur conceptione? Cæterùm ex Propheta didici, quæ ſit huius fœtus conceptio:* ECCE *parturijt iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Hic eſt ille partus quem parturijt quidem auaritia, parit autem iniquitas, & obſtetricatur inhumanitas.*

Et *S. Baſilius* in Pſalmum 14. *Genus hoc auaritiæ* (inquit) *partus appellatur ob multiplex mali germen, atque fœcunditatem. Semina omnia ſuo tempore naſcuntur; animalia quoque præſtituto tempore ſuos edunt fœtus: Fœnus hodie naſcitur, hodie parere incipit. Animalia quæ citò pariunt, citò etiam à partu deſiſtunt: Pecuniæ verò ſtatim pariunt, & acceſſionem cùm tempore recipiunt infinitam. Quæ creſcendi vim habent, vbi ad conuenientem ſibi iuſtámque ſtaturæ magnitudinem peruenêre, augeri deſinunt: Pecunia verò auari omni tempore augeſcit, accretionis nullus eſt finis. Animalia vbi pariendi vices ceſſerunt ſoboli ſuæ, non iam vlterius imprægnantur: Fœneratorum pecuniæ, etiam quæ ſuccreuerunt ſtatim pariunt, & veteres renouantur.* Hunc *Baſilij* locum imitatur, & amplificat *S. Ambroſius*, Libro *De Tobia*, Cap. 13.

Leo denique *Decimus* in Concilio Lateranenſi Seſſione 10. *Prompta eſt* (inquit) *Vſurarum interpretatio, quando videlicet ex vſu rei, quæ non germinat, nullo labore, nullo ſumptu nullóue periculo lucrum fœtuſque conquiri ſtudetur.*

Præterea, Contra ius naturæ pugnat duplicem compenſationem pro vna eademq; re exigere, ſiue rem eamdem bis vendere, aut id vendere quòd non eſt: Sed qui fœnerantur, bis idem vendunt, aut certè id vendunt quòd non eſt: Naturæ itaque ius euertunt.

Prior Propoſitio nota eſt: Violatur enim æqualitas, dum plus exigitur, quàm fuerit datum, contra illud Iuris Principium 50. 9. *Cod.* Tit. De non numerata Pecunia: *Vltra id quòd accepit, re obligari neminem poſſe conſtat.* Et 50. 17. *Digeſt.* Tit. de Pactis: *Re non poteſt obligatio contrahi, niſi quatenus datum ſit.*

Secunda Propoſitio ſic probatur: Qui ex mutuo aliquam acceſſionem ad ſortem exigit, vel exigit illam percipítque ratione ſortis ſiue pecuniæ mutuo datæ, aut ratione vſus ipſius: Si ratione ſortis mutuo datæ percipiatur, duplicem pro vna eadémque re compenſationem recipit, ſiquidem & totam ſortem, ſeu ſummam capitalem mutuo datam exigit ac percipit, & præterea acceſſionem ſeu vſuras. Bis itaque rem eamdem vendit, vt ait Concilij Tridentini Catechiſmus. Si verò pro

vſu pecuniæ, ſeu rei alterius pecuniâ æſtimabilis mutuo datæ exigit aliquid vltra ſortem, id vendit quòd non eſt: Nam vſus pecuniæ ſeu rei alterius mutuo datæ ab ipſa pecunia ſiue re ac proprietate eius ſeparari non poteſt, neque ſeparatam ab illa æſtimationem habet. Siquidem in rebus quæ vſu conſumuntur, vſus rei ſeorſim à re ipſa æſtimari non poteſt, verbi gratiâ, vſus frumenti ſeorſim à frumento. Vnde *Ioannes* 22. in Extrauag. *Ad conditorem*, ait: *Dicere quòd in rebus quæ vſu conſumuntur, vſus iuris, vel facti ſeparatus à proprietate rei ſeu dominio poſſit conſtitui, repugnat iuri, & obuiat rationi.* Et paulò poſt: *In rebus vſu conſumptibilibus nec ius vtendi, nec vſus facti ſeparata à rei proprietate ſeu dominio poſſunt conſtitui, vel haberi.* Et rationem ſtatim ſubijcit: *Quoniam ſcilicet vſusfructus, & vſus, ius quoddam eſt rebus alienis vtendi fruendique ſaluâ earum ſubſtantiâ; quod quidem in rebus, quæ vſu conſumuntur, fieri non poteſt.* In rebus igitur illis, quæ ſuo vſu conſumuntur, neque ius illis vtendi in alterum transferri poteſt, retentâ earum ipſarum rerum proprietate, neque in illis ipſis rebus ius vtendi fruendi conſtitui poteſt ſaluâ earum ipſarum ſubſtantiâ, vt tradit *Iuſtinianus* Lib. 2. Inſtitutionum, Tit. 4. *Conſtituitur* (inquit) *vſusfructus non tantùm in fundo, & ædibus; verùm etiam in ſeruis, & iumentis, & cæteris rebus, exceptis ijs, quæ ipſo vſu conſumuntur. Nam hæ res neque naturali ratione, neque ciuili recipiunt vſumfructum: Quo in numero ſunt vinum, oleum, frumentum, veſtimenta, quibus proxima eſt pecunia numerata: Namque ipſo vſu aſſiduâ permutatione quodammodo extinguitur.* Quamobrem ſicut is qui ſeorſim vellet vendere triticum, & ſeorſim vſu illius tritici, facinus attentaret rationi iuriſque naturali planè repugnans, quia rem eamdem bis vendere vellet, aut certè vendere rem, quæ non eſt: Ita qui pro pecunia mutuo data tantumdem pecuniæ percipit, & inſuper aliquid pretio æſtimabile pro ipſius pecuniæ vſu, ius naturæ apertè violat, & euertit.

Confirmatur: Iniquiſſimum eſt, pretium exigere ac percipere pro re, quæ non eſt ſua: Vſus porrò rei Mutuo datæ non eſt creditoris, ſed debitoris, in quem per Mutuum transfertur dominium pecuniæ ſeu rei alterius Mutuo datæ, & quæ vſu conſumi poteſt, ſimul cùm rei ipſius vſu. Siquidem Mutuum inde appellatum, *Quia ita à me tibi datur, vt ex meo tuum fiat*: Adeò vt, *ſi non fiat tuum, nulla naſcatur obligatio*, Paulus Iuriſconſultus L. 2. *Digeſt.* Tit. *De Rebus Creditis*, & *Iuſtinianus* Libro 3 *Inſtitutionum*, Tit. 14. tradunt. Vnde ſi res Mutuo data pereat, non perit creditori, ſed debitori, vt *Iuſtinianus* docet Lib. 3. *Inſtitutionum*, Tit. 15. *Is* (inquit) *cui res aliqua vtenda datur, id eſt, commodatur, re obligatur, & tenetur commodati actione. Sed is ab eo qui Mutuum accepit, longè diſtat: Namque non ita res datur, vt eius fiat; & ob id de eâ re ipſâ reſtituenda tenetur. Et is quidem qui Mutuum accepit, ſi quolibet fortaſſis caſu amiſerit quòd accepit, veluti ruina, incendio, naufragio, aut latronum hoſtiúmue incurſu, nihilominus obligatus remanet. At is qui vtendum accepit, ſanè quidem exactam diligentiam cuſtodiendæ rei præſtare iubetur; nec ſufficit ei tantam diligentiam adhibuiſſe, quantam ſuis rebus adhibere ſolitus eſt, ſi modò alius diligentior poterat eam rem cuſtodire: Sed propter maiorem vim maioréſue caſus non tenetur, ſi modò non ipſius culpâ is caſus interuenit.*

Idem rursùs confirmatur ex diſcrimine, quod intercedit inter pecuniam, & res cæteras. Quædam enim ſunt, quorum vſus non eſt ipſa rei conſumptio; ſicut vſus domûs eſt inhabitatio, non diſſipatio: & ideò in his dominium ſeorſim ab vſu, vel vſus ſeorſim à dominio concedi poteſt: Sic aliquis transfert dominium domûs in alterum, reſeruato ſibi vſu ad tempus; vel contra concedit alteri vſum domûs, reſeruato ſibi eius dominio: Et proptereà licèt exigere pretium pro vſu domûs, & repetere domum commodatam, ſicut patet in conductione, & locatione domûs. Pecunia verò in eum præcipuè finem inſtituta eſt, vt commutationibus ſeruiat, rebúſque neceſſarijs, & vtilibus comparandis: Vnde proprius & præcipuus pecuniæ vſus eſt ipſius conſumptio, ſiue diſtractio, quatenus in commutationes expenditur. Quamobrem illicitum eſt pro vſu pecuniæ Mutuo datæ accipere pretium, quod dicitur Vſura.

Hæ rationes, quæ Vſuram omnem illicitam ac per ſe malam eſſe probant, tam moderatam quàm grauem ac mordacem; tam eam quæ à diuitibus, & negotiatoribus, quàm quæ à pauperibus exigitur, & percipitur, ex *S. Thoma* depromptæ ſunt in 3. *Sententiarum* Diſtinctione 37. Quæſtione 1. Articulo 6 in Quæſtionibus Diſputatis, Quæſt. 13. *De Malo*, Articulo 4. Quodlibeto 3. Quæſtione 7. Articulo 2 & *Secunda Secundæ*, Quæſtione 78. Articulo 1. In his autem omnibus locis Vſuram omnem *Secundùm ſe iniuſtam, quia venditur id quòd non eſt; per quod manifeſtè inæqualitas conſtituitur, quæ iuſtitiæ contrariatur*; aſſerit Angelicus Doctor: Vel, *Dare pecuniam mutuo ad Vſuram, eſſe peccatum mortale. Nec ideò eſſe peccatum quia eſt prohibitum; ſed potiùs ideò eſſe prohibitum, quia eſt ſecundùm ſe peccatum: Eſt enim contra iuſtitiam naturalem.*

PROPOSITIO II.

Vſura omnis, ſiue lucrum & acceſſio, quæ vltra ſortem mutuo datam exigitur, & percipitur, ſiue à pauperibus, ſiue à diuitibus, Diuinæ Legi repugnat.

SCriptum eſt enim Deuteronomij 23. *Non fænerabis fratri ad Vſuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, ſed alieno: Fratri autem tuo abſque Vſura id quo indiget commodabis, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere tuo.* Frater eſt omnis homo: A quocumque igitur homine Vſuram pecuniæ, & fenus frugum, ac etiam cuiuſcumque alterius rei exigere lex vetat, non ſolùm grauem, ſed etiam quicquid ſorti accedit; non ſolùm à pauperibus, ſed etiam à diuitibus, & à mercatoribus, qui pecuniâ Mutuo acceptâ, & Negotiationi expoſitâ, res ſuas amplificant. Hæc porrò prohibitio non ad Præcepta Iudicialia ſeu Politica, ſed ad Moralia referenda eſt; ſiquidem eo loco vtuntur SS. Patres, vt probent vſuram tam Veteri, quàm Noua Lege vetitam eſſe Chriſtianis hominibus; cùm per ſe turpis, & iniuſta ſit; ſcilicet *Clemens Alexandrinus*, Libro 2. Stromatum, *S. Ambroſius*, Lib. *De Tobia*, Capp. 14. & 15. & alij.

Fruſtra verò opponunt Vſuræ ac fœnoris Patroni, exactionem Vſurarum ab alienigena Iudæis hac lege permitti; adeóq; Vſuram non eſſe per ſe malam ac iniuſtam Reſponſio enim in promptu eſt, id vel ad duritiam cordis Iudæorum permitti, quamuis iniquum ſit; vel idcircò quòd Deus in alienigenarum bona, quæ fœnore percipiebantur, ius aliquod Iudæis concederet: Vel denique quòd de Amalecithis, Amorrhæis, alijſque vicinioribus populis, cum quibus iuserat belli, & quorum ſedes Deus Populo ſuo tradiderat, ageretur. Nam & fœnus belli genus eſt. Hæc Reſponſio SS *Ambroſium*, & *Thomam* auctores habet. Ita *S. Ambroſius*, Lib. *De Tobia*, Cap. 15. *Sed fortè dices quia ſcriptum eſt, Alienigenæ non fænerabis; & non conſideras quid Euangelium dicat, quod eſt plenius. Sed hoc interim ſequeſtremus, legis ipſius verba conſidera*: Fratri tuo (*inquit*) non “ fœnerabis ad Vſuram, ſed alienigenam exiges. *Quis* “ *erat tunc alienigena, niſi Amalech, niſi Amorrhæus, niſi hoſtes? Ibi, inquit, Vſuram exige. Cui meritò nocere deſideras, cui iure inferuntur arma, huic legitimè indicatur Vſura. Quem bello non potes facilè vincere, de hoc citò potes centeſimâ vindicare te. Ab hoc Vſuram exige, quem non ſit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui Vſuram flagitat: Sine gladio ſe de hoſte vlciſcitur, qui fuerit Vſurarius exactor inimici. Ergo vbi ius belli, ibi etiam ius Vſuræ. Frater autem tuus omnis, Fidei primùm, deinde Romani Iuris eſt populus*: Narrabo nomen tuum fratribus “ Pſalm. 21.
meis, in medio Eccleſiæ laudabo te. *Denique etiam* “ Leuit. 25.
in Leuitico preſcribis lex Vſuram à fratre non eſſe poſcendam. Sic enim habes: Et viuet frater tuus te- “ 36.
cum, pecuniam tuam non dabis illi in Vſuram, & “
in amplius recipiendum non dabis illi eſcas tuas. “
Generaliter hæc Sententia Dei omne ſortis excluſit augmentum.

Ita verò *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 1. in Reſponſione ad ſecundam Obiectionem. *Iudæis prohibitum fuit accipere Vſuram à fratribus ſuis, ſcilicet Iudæis: Per quòd datur intelligi, quod accipere Vſuram à quocumque homine eſt ſimpliciter malum. Debemus enim omnem hominem habere quaſi proximum, & fratrem, præcipuè in ſtatu Euangelij, ad quod omnes*

vocan-

vocantur .·. Quod autem ab extraneis Vſuram acciperent, non fuit eis conceſſum quaſi licitam, ſed permiſſum ad maius malum vitandum, ne ſcilicet à Iudæis Deum colentibus Vſuras acciperent, propter auaritiam cui deditì erant; vt habetur Iſaiæ 56.

Verùm (inquies) hæc verba Legis, *Fratri tuo abſque Vſura id, quo indiget, commodabis*, locum iſtum de pauperibus aut indigentibus intelligendum eſſe probant.

Reſpondetur, Mutui originem, & occaſionem his verbis exprimi: Nemo enim Mutuum ſumit, niſi indigeat: Neque enim Mutuum peteret, ſi apud ſe haberet, quò petit. At indigentia iſta, de qua lex loquitur, neque extrema, neque grauis ſolùm intelligenda eſt, ſed etiam communis, quæ ad Mutuum etiam diuites, & mercatores impellit. Et certè Lex Vſuram à fratribus exigere penitus vetat Iudæis: Sed inter fratres erant non ſolùm pauperes, & indigentes, ſed etiam diuites, & mercatores: Igitur Lex Iudæis penitus vetat Vſuram etiam à diuitibus, & mercatoribus exigere, quantumuis moderata ſit. Pręterea, eam Vſuram Lex Iudęis à fratribus exigere vetat, quam videtur erga alienigenas permittere: Sed Lex erga alienigenas non videtur permittere niſi Vſuram moderatam, & quidem eam, quæ èxigitur à diuitibus, & mercatoribus, non verò eam, quæ à pauperibus, vel egenis exigitur: Quæ enim grauior eſt, modûmque non ſeruar, humanitatem omnem ac æquitatem violat, fatentibus etiam Vſuræ ac fœnoris patronis: Lex igitur Iudæis prohibuit etiam moderatam. Vſuram exigere à fratribus diuitibus, & mercatoribus. Quod ſi non licuit Iudæis, multò minùs Chriſtianis licet. Alioquin à Iudęo Chriſtianus charitate, & beneficientià ſuperaretur, nec abundaret iuſtitia noſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum: Cùm tamen magna iuſtitia, magna charitas; & perfecta iuſtitia perfecta charitas ſit, vt loquitur *S. Auguſtinus*. Hæc itaque Lex Moralis eſt, non Iudicialis, & Politica dumtaxat, adeóque Chriſtianos etiam ſpectat.

Id rurſùs probatur ex Pſalmo 14. *Domine quis habitabit in Tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in Monte Sancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam .·. Qui pecuniam ſuam non dedit ad Vſuram, & munera ſuper innocentem non accepit*. Quem locum *S. Ambroſius*, expendens, Libro *De Tobia*, Cap. 15. ait: *Dauid benedictum æſtimauit, & dignam habitatione cœleſti, qui pecuniam non dedit ab Vſuram: Si ergo, qui non dedit, benedictus; ſine dubio maledictus qui ad Vſuram dedit. Cur ergo maledictionem potiùs eligis, quàm benedictionem?*

Idem probat locus inſignis *Ezechielis*, Cap. 18. Verſ. 5. *Vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium, & iuſtitiam .·. Ad Vſuram non commodauerit, & ampliùs non acceperit .·. Hic iuſtus eſt, vitâ viuet, ait Dominus*. Et infrà: Verſ. 10. & 13. *Quod ſi genuerit filium latronem effundentem ſanguinem .·. ad Vſuram dantem, & ampliùs accipientem: Numquid viuet? Non viuet, cum vniuerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur*. Denique Verſ. 14 & 17. *Quòd ſi genuerit filium, qui videns omnia peccata patris ſui quæ fecit, timuerit, & non fecerit ſimile eis .·. Vſuram, & ſuperabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: Hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed vitâ viuet*. Vſura pro acceſſione pecuniæ creditæ, fœnus pro frugum ſuperabundantià ſumitur. Vtrumque Deus per Prophetam prohibet, nullà pauperis, & diuitis, nullà fratris, & indigenæ diſtinctione, nullà immoderatæ aut grauis Vſuræ mentione factà: Nihil vltra ſortem exigere permittir: Imò verò mortem minatur ijs, qui aliquid vltra ſortem exegerint à quocumque, aut perceperint: In Lege dicitur, *Non fœneraberis fratri, ſed alieno*. Sed vide profectum. (inquir *S. Hieronymus* hunc locum exponens) *In principio Legis à fratribus tantùm fęnus tollitur: In Propheta ab omnibus Vſura prohibetur: Porrò in Euangelio virtutis augmentum eſt, præcipiente Domino*, FOENERAMINI *eis à quibus ſperatis recipere*.

Idem confirmant Chriſti Legiſlatoris noſtri verba Lucæ 6. *Si mutuum dederitis his à quibus ſperatis recipere, quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia .·. Mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces veſtra multa, & eritis filij Altiſſimi; quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & malos*. Triplicem ſenſum hęc Domini Sententia complectitur. Vult enim, vt illis etiam benefacimus, & mutuum demus, qui ingrati futuri ſunt, nec ſimilem gratiam repenſuri; quoniam & ipſi peccatores ſpe ſimilis beneficij rependendi ad mutuum dandum inuitantur. Secundò vult, vt mutuum demus, etiamſi ſortem ipſam recepturi non ſimus, ſed eius amittendæ ſubeamus periculum. Tertiò, vult mutuum dari ſine ſpe lucri, & acceſſionis, ſeu fœnoris ſupra ſortem. Cùm enim Chriſtus ad excellentiſſimam beneuolentiam, & beneficentiam Fideles obſtrinxerit, vt ſcilicet Inimicos dil gerent, ingratis benefacerent, & mutuum darent, nec gratiam, nec ſortem etiam ipſam ſperantes: Qua ratione lucrum, aut fœnus etiam moderatum ex mutuo exigere permitteret? Qui Legem non venit ſoluere, ſed adimplere; qui iuſtitiam noſtram abundare iubet plus quàm Scribarum, & Phariſæorum; qui ad ipſam etiam ſortem non repetendam nos inuitat, vt benignitatem noſtram iuſtitiámque perfectam faciat, is certè lucrum ex mutuo exigere aut ſperare non permittit, imò verò id multò magis prohibet, cùm non ſolùm charitati, ſed etiam iuſtitiæ, & æquitati omninò repugnet. Vnde *Tertullianus*, Libro 4. *Contra Marcionem*, iſtud Chriſti Oraculum cùm loco Ezechielis ſuperiùs prolato componens, fęnus in Veteri Teſtamento vetitum eſſe docet, ac proinde multò magis in Nouo, vbi ad mutuum etiam non repetendum inuitamur; ad quam quidem benignitatis formam ac perfectionem, rudia adhuc Veteris Legis præcepta vſuram, & fœnus ſolùm prohibendo, nos inſtituebant. *Hic nunc* (Inquit) *de fęnore cùm interponit: Et ſi fœnerauerітis, à quibus ſperatis vos recepturos, quæ gratia eſt vobis? Percurre ſequentia Ezechielis de eodem viro iuſto: Pecuniam, inquit ſuam fęnori non dedit, & quod abundauerit non ſumet: Fœneris ſcilicet redundantiam, quod eſt vſura. Prius igitur fuit, vt fructum fœnoris eradicaret, quo faciliùs aſſueſaceret hominem ipſi quoque fœnori*, (id eſt mutuò) *ſi fortè perdendo, cuius fructum didiciſſet amittere. Hanc enim dicimus operam fuiſſe Legis procurantis Euangelio. Quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectam Diſciplinæ Chriſtianæ nitorem primis quibuſque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat*.

Itaque cùm tria quis ſperare poſſit ex mutuo, vſuram, gratiam, ſortem: Suadet Chriſtus, vt mutuum demus, gratiam aut ſortem non recepturi: Vetat autem ne ex mutuo vſuram exigamus aut ſperemus. Qui enim ſpe rependendę gratię benefacit, auarus eſt; qui metu amittendę ſortis mutuum indigenti non tribuit, inhumanus; ſed qui ſpe lucri, & incrementi dat mutuum, Iniuſtus eſt: Vnde *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 1 conſilium, & præceptum in verbis Chriſti diſtinguit; conſilium quidem quòd ad beneficentiam pertineat, præceptum verò quod ad iuſtitiam referatur. Cùm enim hanc ſibi obiectionem quartam ordine propoſuiſſet: *Prætermittere conſilia non obligat ad peccatum: Sed Lucæ 6. inter alia conſilia ponitur*; Date mutuum, nihil inde ſperantes: *Ergo accipere vſuram non eſt peccatum*: Sic reſpondet: *Dare mutuum* (inquit) *non ſemper tenetur homo: Et ideò quantum ad hoc ponitur inter conſilia: Sed quòd homo lucrum de mutuo non quærat, hoc cadit ſub ratione præcepti*. Atque ita hanc Domini Sententiam intelligendam eſſe docent Summi Pontifices, & Concilia, cum illius auctoritate vſuram omnem ac fœnus prohibent, & damnant, ſcilicet Concilium Carthaginenſe 1. Canone 13. Lateranenſe 2. ſub *Innocentio II.* Canone 13 Lateranenſe 3. ſub *Alexandro III.* Canone 25. *Alexander III.* Cap. *Super eo*, Extra, *De Vſuris*; & *Vrbanus III.* Cap. *Conſuluit*, ſub eodem Titulo; *Innocentius III.* Cap. *Quam perniciosam*, & Concilium Lateranenſe 5. ſub *Leone X.* Seſſione 10.

Obijciunt Vſuræ fœnoriſque patroni hæc verba Exodi 22. quibus Deus grauem dumtaxat ac mordacem vſuram, eámque à pauperibus exigi vetat, non moderatam, & à diuitibus: *Si pecuniam mutuam dederis Populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quaſi exactor, nec vſuris opprimes*. Item illud Leuitici 25. *Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & ſuſceperis eum quaſi aduenam, & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vſuras ab eo, ampliùs quàm dediſti*.

Reſpondetur, Voces illas, *Pauperi*, *attenuatus*, *infirmus*, Legem non reſtringere, ſed exempli gratià

poſita eſſe, quia frequentiſſimum eſt, vt pauperes opis alienæ magis egeant, & ad fœneratores ſubleuandæ ſuæ inopiæ cauſâ confugere cogantur: Vnde harum Sententiarum ſenſus eſt, Si pecuniam mutuam dederis populo meo, præſertim pauperi, & contribuli tuo, præſertim attenuato, & infirmo, Vſuras ab eo ne accipias, & ampliùs quàm dediſti. Præterea, cum eiuſdem ſit Legem interpretari, cuius eſt illam condere, & Deus alijs Scripturæ Sacræ locis Vſuram omnem, & erga omnes tam diuites, quàm pauperes iniuſtum eſſe doceat, in eáque damnanda Lex, Prophetæ, & Euangelium conſentiant, priores illæ Sententiæ per poſteriores ſunt explicandæ, ſcilicet per loca ex Deuteronomij 23 Cap. Pſalmo 14. Ezechielis 18. & Lucæ 6 petita.

Objiciunt deinde verba illa Deuteronomij 28. quibus Deus quaſi in præmium ſeruatæ Legis Iudæis promittit fœnus ex Gentibus percipiendum, & colligendum: *Fœnerabis gentibus multis; ipſe à nullo fœnus accipies.*

Reſpondetur. Fœnus ibi accipi pro mutuo, & fœnerare pro mutuum dare. Promittitur enim abundantia diuitiarum Iudæis, quà fiet, vt alijs mutuum dare poſſint, vt explicat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 1. in Reſponſione ad ſecundam Obiectionem. Sic fœnerandi verbum ſumitur Eccleſiaſtici 29 *Qui facit miſericordiam, fœneratur proximo ſuo.* Item, *Fœnerare proximo tuo in tempore neceſſitatis illius.*

Objiciunt tertiò, Chriſtus Vſuram moderatam probare videtur propoſitâ Parabolâ talentorum, Matth. 25. & Lucæ 19. *Quare* (inquit) *non dediſti pecuniam meam ad menſam, vt ego veniens cùm vſuris vtique exegiſſem illam?* Omnis igitur vſura non eſt prohibita.

Reſpondetur, Vſuram eſſe duplicem; vnam pecuniæ, aliam gratiæ: Vſura pecuniæ prohibita eſt à Lege; Vſura gratiæ à Lege, & Euangelio præcepta eſt. Illa ideò prohibita eſt, quia plus exigitur quàm datum ſit; cùm fœnerator diteſcat, debitor contra æquitatem ſpolietur: Iſta diuitem facit accipientem, nec aliquid imminuit fœneranti. Quamobrem præcipit Chriſtus, vt bona ſpiritualia, quæ commiſit nobis, bono vſu augeamus: Prohibet verò vſuram exigere ex pecunia mutuo data; quamuis ſimilitudinem ex nummularijs, & trapezitis ducat, vt ex vſuræ pecuniæ manu ducat ad vſuram gratiæ, non probando iniquitatem fœnoris, ſed prouocando ad augmentum virtutis. Neque enim vndecumque datur ſimilitudo in Scripturis, laudatur ipſa res vnde ſimilitudo illa trahitur: Non enim laudat Dominus iniquum Iudicem, qui nec Deum timens, nec homines veritus, Viduam audire nolebat: Non illum laudat pigrum, qui tres panes non propter amicitiam dedit petenti, ſed tædio victus: Non laudat villicum iniquitatis quòd fraudem fecerit domino, remittendo partem debitoribus domini ſui: Et tamen inde ſimilitudines traxit ad inſtituendos, formandóſque Mores hominum opportunas: Ita non probat vſuram pecuniæ, quamuis ex ea ſimilitudinem ducat, vt homines ad vſuram gratiæ, & ad ſpiritualium talentorum incrementum hortetur. Hæc Reſponſio colligitur ex *S. Ambroſio*, Enarratione in Pſalmum 36. & Libro *De Tobia*, Cap. 19. necnon ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 1. in Reſponſione ad primam Obiectionem. *Vſura* (inquit) *ibi metaphoricè accipitur pro ſuperexcreſcentia bonorum ſpiritualium, quam exigit Deus, volens vt in bonis acceptis ab eo ſemper proficiamus, quod eſt ad vtilitatem noſtram, non eius.*

PROPOSITIO III.

Vſuram omnem, & erga omnes, diuinâ Lege prohibitam eſſe Patres Diuinæ Legis interpretes, Traditioniſque teſtes ſummo conſenſu confirmant: & vſuram eſſe docent quicquid vltra ſortem exigitur aut percipitur, ſiue pecuniam, ſiue quiduis aliud.

PRodit primùm *Tertullianus*, cuius locus ex Libro 4. *Contra Marcionem* ſupra deſcriptus eſt.

Secundùm, *Clemens Alexandrinus*, Libro ſecundo *Stromatum*, vbi de Lege Moſayca ſic loquitur: *Lex prohibet fratri fœnerari; fratrem nominans non eum ſolùm qui ex iiſdem parentibus natus eſt; ſed etiam qui eiuſdem Tribus, eiuſdémque verbi particeps fuerit; non æquum putans ex vſuris pecunias colligere ∴ Iam verò qui libenter largitur, ſatis magnas accipit vſuras, quæ ſunt apud homines pretioſiſſima; nempè manſuetudinem, benignitatem, magnificentiam, bonam famam, laudémque & gloriam:* Non ſolam erga pauperes vſuram vetitam eſſe *Clemens Alexandrinus* docet; ſed etiam erga diuites, & negotiatores; ſiquidem iniquum eſſe aſſerit vſuram ex pecunijs colligere: Iuſtitiam autem erga omnes ſeruare debemus.

Secundò, *S. Cyprianus* Libro *De Lapſis*, vbi peccata enumerans, ob quæ perſecutionem in Eccleſiam ſuam excitari Deus permiſit, fœnus inter cætera collocat: *Epiſcopi plurimi* (inquit) *quos & hortamento oportet eſſe cæteris, & exemplo, diuinâ procuratione contemptâ, Procuratores rerum ſæcularium fieri, derelictâ Cathedrâ, plebe deſertâ, per alienas Prouincias oberrantes, negotiationis quæſtuoſæ nundinas aucupari, eſurientibus in Eccleſia fratribus non ſubuenire, habere argentum largiter velle, fundos inſidioſis fraudibus rapere, Vſuris multiplicantibus fœnus augere: Quid non perpeti tales pro peccatis eiuſmodi meremur? Cùm iampridem præmonuerit ac dixerit Cenſura Diuina:* Si dereliquerint legem meam, & in “
Iudicijs meis non ambulauerint, ſi iuſtificationes meas “
profanauerint, & præcepta mea non obſeruauerint, “
viſitabo in virga facinora eorum, & in flagellis deli- “
cta eorum. *Prænunciata ſunt iſta nobis, & ante præ-* “
dicta: Sed nos datæ legis, & obſeruationis immemores, id egimus per noſtra peccata, vt dum Domini mandata contempſimus ad collationem delicti, & probationem fidei remedijs ſeuerioribus veniremus.

Tertiò, *Lactantius*, Libro 6. *Diuinarum Inſtitutionum*, Cap. 18. *Pecuniæ* (inquit) *ſi quàm crediderit, non accipiat Vſuram; vt & beneficium ſit incolume, quod ſuccurras neceſſitati, & abſtineat ſe prorsùs alieno: In hoc enim genere officij debes ſuo eſſe contentus; quem oporteat aliàs ne proprio quidem parcere, vt bonum faciat: Plus autem accipere quàm dederit, iniuſtum eſt: Quod qui facit inſidiatur quodammodo, vt ex alterius neceſſitate prædetur.* Iniuſtum eſſe aſſerit *Lactantius* ex Mutuo plus accipere quàm datum ſit: Cùm igitur erga diuites, & mercatores non minùs ſeruari iuſtitia debeat quàm erga pauperes, quamuis erga iſtos maior ſit exercenda charitas; tam ab illis, quàm ab iſtis aliquid vltra ſortem ob Mutuum accipere illicitum eſt.

Quartò, *S. Hilarius* in Pſalm. 14. ad illa verba, *Qui pecuniam ſuam non dedit ad Vſuram*, vbi de Mutuo fœnebri loquens: *Fallax*, inquit, *hoc beneficium, & humanitas fraudulenta, damnoſa hæc beneuolentia docetur.*

Quintò, *S. Baſilius*, in Pſalmum 14 *Ezechiel* (inquit) *in maximis malis ponit fœnus, & plus quàm ſortem accipere, & Lex illud luculenter prohibet.* Et infrà: *Iniqua* (inquit) *prorsùs mutui datio vtrique, danti pariter, & accipienti; huic quidem in pecunias, illi verò in ipſam animam damnum pœnámque afferens ∴ Igitur à volente accipere Mutuo ne vultum auertas, nec pecuniam tuam dederis ad Vſuram; vt tam ex Veteri quàm Noua Lege edoctus, quæ conducibilia ſunt, cum ſpe bona ad Dominum hinc emigres, bonorum factorum Vſuras recepturus.* Vſuræ iniquitatem *S. Baſilius* indicat, eámque Veteri ac Nouâ Lege prohibitam eſſe docet: Non ergo ad iudicialia, & politica Veteris Legis præcepta pertinet, vt *Caluinus*, & *Salmaſius*, alijque Hæretici contendunt.

Sextò, *S. Gregorius Nyſſenus*, Homiliâ 4. in Eccleſiaſtem: *Improbum* (inquit) *fœnoris inuentum, qui latrocinium, & parricidium nominaueris, non procul à vero aberrauerit. Qui enim refert an clanculum perfoſſis muris prædonis more aliena habeas, & prætereuntis cæde te eorum, quæ habeat Dominum conſtituas; an fœnoris neceſſitate acquiras ea, quæ ad te non pertinent? O malum vocabulum! Fœnus ſit nomen latrocinij.* Et infrà: *Si quiſpiam viaticum cuipiam vi abſtulerit, aut clam ſurripuerit, raptor, & fur dicitur: Qui autem etiam adhibitis teſtibus iniuſtò ſe ac acerbè gerit, & pactis conuentis ſuam confirmat iniquitatem, benignus dicitur, & beneficus, & ſeruator.*

Et Oratione *Contra Vſurarios*, Fœnus iniuſtum, & iniquum lucrum eſſe ait, ac proinde reſtituendum ei à quo acceptum eſt: Quamplurimos inopes efficere, vt vnum ditet: in Lege, Prophetis, & Euangelio damnari;

Fruſtra

Fruſtra honeſtis nominibus à fœneratoribus appellari, quibus certa & ineuitabilis pœna imminet: Inanes eorum excuſationes, ſtultaſque minas, quòd Mutuum egentibus non dabunt, ſi Vſuras percipere probibeantur, *Inſona* (inquit) *Vſuris vocem illam Ioannis Baptiſtæ: Genimina viperarum, abite à me, perniciei eſtis ijs qui vos retinent & accipiunt: Paululum oblectationis affertis, ſed temporis progreſſione virus à vobis ſparſum in acerbum animæ maleficium conuertitur: Viam vitæ obſepitis, Regni cœleſtis fores clauditis: Modicum quidem oculos aſpectu tinnituque veſtro aures recreatis; interim verò æterni doloris cauſa eſtis & origo.* Et infrà: *Segnis & inſatiabilis eſt vita Vſurarij, neſcit laborem agrorum colendorum, mercaturam non exercet; ſed vno in loco conſidens, immanes domi ſuæ feras nutrit. Vult omnia ſibi ſine ſatu & inarata progigni; cui quidem aratrum eſt calamus; ager, charta; ſemen, atramentum; pluuia, tempus, quod illi pecuniæ fructus occultis incrementis adauget & educat, falx illi eſt repetitio; area, domus. Dolet fœnerator ob argentum domi repoſitum, quod otioſum eſt & infructuoſum, imitatur colonos, qui ex aceruo frumenti ſemper ſemen petunt. Videas plerumque opibus diuitijſque abundantem, ſæpe domi ne vnum quidem nummum habere; ſed omnes ſpes eius in charta poſitas eſſe, omneſque fortunas in pactis conuentis verſari. Hic nihil habet, & omnia poſſidet, contrario ſanè modo Apoſtolicis Mandatis vitam inſtituens; qui omnia petentibus non humanitatis, ſed cupiditatis gratiâ largitur.·.·.·. Quapropter Diuina quoque Scriptura, quæ nos ad omnem pietatem informat, vbique Vſuras prohibet.·.·.· Redde fratri tuo, à quo iniuſtè ſurripuiſti. Quid vtilitatis affers, dum multos efficis inopes, & vnum conſolaris? Si non eſſe tanta multitudo Vſurariorum, non eſſet tanta copia pauperum.·. Omnes accuſant fœneratores; nec malo huic mederi queunt Lex, Prophetæ, Euangeliſtæ.·.·.·. Patres tantopere non lætantur generatione filiorum, quantùm fœneratores fine menſium. Quin & ſcelus ſuum pulcris obuelant nominibus, humanum cenſum ſeu quæſtum appellantes, Ethnicorum inſtar, qui Deas quaſdam odio in cunctos inflammatas, hominumque interfectrices, non vero, ſed miti nomine vocant Eumenides. Itane verò humanus cenſus? An non exactio vſuræ eſt, quæ domos euertit, diuitias diſſipat, efficitque vt qui honeſto & nobili loco nati ſunt, deteriorem vitam viuant quàm ſerui, quæ quidem initio nonnihil delectat, poſteriores verò vitæ partes acerbo dolore complet?* Et infrà: *Minantur ſe pauperibus non daturos Mutuum, minantur egenis venientibus ſe occluſuros ianuam.·. Ego quidem primùm dandum eſſe prædico. Deinde ad Mutuum quoque exhortor: Altera enim donationis ſpecies eſt Mutuum. Sed addo hoc dandum eſſe ſine fœnore & exactione vſuraria, eoque modo quo id Diuina Oracula præcipiunt. Æquè enim obnoxius eſt pœnæ, qui non dat Mutuum, & qui dat ſub conditione Vſuræ. Illius namque inhumanitas, huius verò cauponarius quæſtus meritò condemnatus eſt. At iſti vltrò ad alterum extremum ſe conferunt, omnique modo à dando abſtinere volunt, quod ſanè impudens eſt propoſitum, & contra ius faſque furioſa contentio, liſque & bellum contra Deum. Vel enim non dabo* (inquit) *vel Mutuum dans, contractum faciam fœneratitium.*

Septimò, *S. Ambroſius* Lib. *De Tobia*, Cap. 14. Vſuram etiam illam, quæ à Mercatoribus exigitur, Diuina Lege vetitam eſſe docet, & quicquid ſorti accedit, tamquam turpe & iniuſtum lucrum damnat. *In Deuteronomio*, (inquit) *ſcriptum eſt*: „Non exiges à fratre tuo „Vſuram pecuniæ, & Vſuram eſcarum, & Vſuram „omnium rerum, quaſcumque fœneraueris fratri tuo. *Vides quantum pondus in verbis ſit: Noli, inquit, exigere Vſuram à fratre tuo, hoc eſt, cum quo habere debes omnia communia, ab eo tu Vſuram exigis? Frater tuus conſors naturæ, & cohæres gratiæ: Noli ab eo exigere amplius, à quo durum eſt repetere quod dederis; niſi cùm habuerit vnde ſoluat. Et quia plerique refugientes præcepta Legis, cùm dederint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia Vſuras exigunt; ſed de mercibus eorum tanquam Vſurarum emolumenta percipiunt, ideò audiant quid Lex dicat.* „Neque Vſuram, *inquit*, eſcarum accipies, neque „omnium rerum quaſcumque fœneraueris fratri tuo: *Fraus enim iſta & circumſcriptio legis eſt, non cuſtodia. Et putas te piè facere, quia à Negotiatore velut Mutuum ſuſcipis? Inde ipſe fraudem facit in mercium pretio, vnde tibi ſoluat Vſuram: Fraudis illius tu auctor, tu particeps, tibi proficit quicquid ille fraudauerit. Et eſca Vſura eſt, & veſtis Vſura eſt, & quodcumque ſorti accedit, Vſura eſt: Quod velis ei nomen imponas, Vſura eſt. Si licitum eſt, cur vocabulum refugis? Cur velamen obtexis? Si illicitum eſt, cur incrementum requiris?*

Legenda quæ toto Libro eo de argumento habet. Cap. 3. *Numeratur pecunia* (inquit) *addicitur libertas, abſoluitur miſer minore debito, maiore ligatur. Talia ſunt veſtra, diuites, beneficia. Minus datis, & plus exigitis. Talis humanitas, vt ſpolietis etiam cum ſubuenitis. Fœcundus etiam pauper eſt vobis ad quæſtum. Vſurarius eſt egenus, cogentibus vobis, habet quod reddat: Quod impendat, non habet. Miſericordes planè viri quem alij abſoluitis, vobis addicitis. Vſuras ſoluit, qui victu indiget. An quidquam grauius? Ille medicamentum quærit, vos offertis venenum, Panem implorat, gladium porrigitis: Libertatem obſecrat, ſeruitutem irrogatis: Abſolutionem precatur, informis laquei nodum ſtringitis. Hanc præcipuè iniuſtitiam deplorat Sanctus Dauid dicens:* VIDI *iniquitatem & contradictionem in ciuitate; & non defecit de plateis* Pſalm. 54. *eius vſura & dolus.*

Cap. 4. *Quod proſcriptio tyrannorum, aut latronum manus operari ſolet, hoc ſola fœneratoris nequitia conſueuit inferre. Doctiores autem ipſum fœneratori putant Diabolum comparatum, qui res animæ & pretioſæ mentis patrimonium fœnore quodam vſurariæ iniquitatis euertit, ſic ſumptu capit, ſic auro illicit, ſic reatu inuoluit, ſic caput pro theſauro repoſcit.*

Cap. 7. *Nihil nequius fœneratoribus, qui aliena damna lucra ſua arbitrantur, & diſpendio ſuo deputant quicquid ab alijs poſſidetur. Aucupantur hæredes nouos: adoleſcentulos diuites explorant per ſuos, adiungunt ſe, ſimulantes paternam & auitam amicitiam, volunt domeſticas eorum cognoſcere neceſſitates. Si quam cauſam inuenerint, accuſant verecundiam, pudorem arguunt, quòd non ante de ſe ſperatum fuerit atque præſumptum. Sin verò nullos laqueos alicuius neceſſitatis offenderint, intexunt tabulas, aiunt nobile prædium eſſe venale, amplam domum: Accumulant prouentus fructuum, annuos reditus exaggerant, hortantur vt coemant. Similiter faciunt pretioſas veſtes & mobilia nobilia prædicantes. Neganti ſe habere pecuniam, ingerunt ſuam dicentes: Vtere vt tuâ: De fructibus emptæ poſſeſſionis pretium multiplicabis, debitum reddes. Prætendunt alienos fundos adoleſcenti, vt eum ſuis exſpolient.* Vides, *S. Ambroſium* vſurarum exactionem, non ſolùm à pauperibus, ſed etiam à diuitibus, qui ex mutuo res ſuas augent, velut nequitiam immanem, velut proſcriptionem tyrannorum, velut prædam latronum damnare: & Fœneratores Diabolo ſimillimos aſſerere?

Cap. 10. *Nihil intereſt inter funus & Fænus, nihil in-* Eccli. 10. *ter mortem diſtat & ſortem.*

Cap. 12. *Quid tetrius eo qui hodie fœnerat, & cras expetit? Et odibilis* (inquit) *homo huiuſmodi. Oblatio quidem blanda, ſed immanis exactio.·.·.· Quanta ſibi fecerunt vocabula? Nummus datur, fœnus appellatur: Sors dicitur, caput vocatur: Æs alienum ſcribitur; multorum hoc capitum immane prodigium numeroſam exactionem efficit: Syngrapham nuncupat, chirographum nominat, hypothecas flagitat, pignus vſurpat, fiducias vocat, obligationem aſſerit, vſuras prædicat, centeſimas laudat.*

Rurſus Cap. 14. *Non nouum nec perfunctorium hoc malum eſt, quod Veteris atque Diuinæ præſcripto Legis inhibetur. Populus qui deſpoliauerat Ægyptum, qui pede tranſierat Mare, monetur à fœnoris pecuniâ cauere naufragia. Et cùm de alijs peccatis ſemel aut multùm iterata admonitione præſcripſerit, de fœnore ſæpiùs intimanit. Habes in Exodo:* Quòd ſi pecuniam fœneraueris " Exod. 22. 25. pupillo, orphano, pauperi, apud te non ſuffocabis " eum, non impones illi vſuram. *Oſtendit quid ſit ſuf-* " *focare, id eſt, Vſuram imponere; ſtrangulat enim & quod peius eſt, animam laqueus creditoris; Quo ſermone & prædonis violentiam, & deformis nodum mortis expreſſit.*

Et Epiſtolâ 24. ad *Vigilium* Tridentinum Epiſcopum: *Ille* (inquit) *ſupplantatur, qui vſurarum captat emolumenta. Itaque Vir Chriſtianus ſi habet, det pecuniam quaſi non recepturus: Aut certè ſortem, quam dedit, recepturus. Habet in ea non mediocrem gratiæ vſuram. Alioquin decipere iſtud eſt, non ſubuenire. Quid enim durius, quàm vt det pecuniam tuam non habenti, & ipſe*

duplum

duplum exigas? Qui ſimplum non habuit vnde ſolueret, quemadmodum duplum ſoluet?.·. Populi ſæpè conciderunt fœnore, & ea publici exitij cauſa exſtitit. Vnde nobis Sacerdotibus id præcipuè curæ ſit, vt ea vitia reſecemus, quæ in plurimos videntur ſerpere.

Octauò, *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 41. in Geneſim: *Vide* (inquit) *miſericordiam Domini, in his ſenſibilibus pecunijs prohibuit ne quis vſuram acciperet. Quare & ob quam cauſam? Quia vterque magno damno afficitur. Nam debitor quidem inopiâ atteritur: Creditor autem augens diuitias, & peccatorum accumulat ſibi multitudinem. Proinde ab initio olim Iudæis craſſioribus tale dedit præceptum dicens*: Non fœneraberis fratri tuo & proximo tuo. *Qua igitur excuſatione digni erunt, qui Iudæis ſunt inhumaniores, & poſt gratiam & tantam à Domino miſericordiam, inueniuntur ijs, qui ſub Lege fuerunt, inferiores, immò peiores?*

Et Homiliâ 5. in Matthæum: *Fœnerare* (inquit) *vnde poſſis non mortem fructificare, ſed vitam: Iſtæ namque vſuræ Regnum, illæ autem acquirunt gehennam. Illæ enim auaritiæ ſunt, iſtæ Philoſophiæ: & illæ quidem crudelitatis, iſtæ verò pietatis.·. Nihil præſenti vſurâ turpius, nihilque crudelius: ſiquidem huiuſmodi fœnerator negotiatur aliena diſcrimina: & vberiores, vt putat, quæſtus de alterius infelicitate conſequitur.* Lege & Homiliam 57.

Nonò, *S. Hieronymus* in Cap. 18. *Ezechielis*, Vſuram eſſe docet Diuinâ Lege prohibitam quicquid vltra ſortem ſiue rei mutuo datæ caput exigitur aut percipitur; ſiue pecuniæ ſit acceſſio, ſiue rei cuiuslibet alterius ſuperabuntia, ſiue munuſcula quælibet. *Putant quidam* (inquit) *vſuram tantùm eſſe in pecunia; quod præuidens Scriptura Diuina, omnis rei aufert ſuperabundantiam, vt plus non recipias quàm dediſti. Solent in agris frumenti, & milij, vini, & olei, cæterarumque ſpecierum vſuræ exigi; ſiue, vt appellat ſermo diuinus, ſuperabundantiæ: Verbi gratia, vt hyemis tempore demus decem modios, & in meſſe recipiamus quindecim, hoc eſt, ampliùs partem mediam: Qui iuſtiſſimum ſe putauerit, quartam plus accipiet portionem. Et ſolent argumentari ac dicere: Dedi vnum modium, qui ſatus fecit decem modios, nonne iuſtum eſt, vt vnum modium de meo plus accipiam; cùm ille mea liberalitate nouem & ſemis de meo habeat?* Nolite errare, *inquit Apoſtolus*, Deus non irridetur. *Reſpondeat enim nobis breuiter fœnerator miſericors, Vtrum habenti dederit, an non habenti. Si habenti, vtique dare non debuerat; ſed dedit quaſi non habenti. Ergo quare plus exigit quaſi ab habente? Alij pro pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diuerſi generis, & non intelligunt vſuram appellari, & ſuperabundantiam, quicquid illud eſt, ſi ab eo quod dederint, plus acceperint.*

Decimò, *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 36. Sermone 3. *Nolo ſitis fœneratores* (inquit) *& ideò nolo, quia Deus non vult. Nam ſi ego nolo, & Deus vult, agite: Si autem Deus non vult, etiamſi ego vellem, malo*
Pſalm. 14. *ſuo ageret qui ageret. Vnde apparet Deum hoc nolle? Dictum eſt alio loco*, Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. *Et quàm deteſtabile ſit, quàm odioſum, quàm exſecrandum, puto quia & ipſi fœneratores nouerunt.·.·.·. Si fœneraueris homini, id eſt, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus quàm dediſti exſpectes accipere; non pecuniam ſolam, ſed aliquid plus quàm dediſti, ſiue illud triticum ſit, ſiue vinum, ſiue oleum, ſiue quodlibet aliud; ſi plus quàm dediſti exſpectas accipere, fœnerator es, & in hoc improbandus, non laudandus.*

Et Enarratione in Pſalmum 128. *Noli* (inquit) *fœnerare. Tu accuſas Scripturam dicentem, Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Non ego illud ſcripſi, non de ore meo primò exijt: Deum audi.·.·.·.·. Audent etiam fœneratores dicere, Non habeo aliud vnde viuam. Hoc mihi & latro diceret, deprehenſus in fauce; hoc & effractor diceret, deprehenſus circa parietem alienum; hoc mihi & leno diceret, emens puellas ad proſtitutionem; hoc & maleficus incantans mala, & vendens nequitiam ſuam: Quicquid tale prohibere conaremur, reſponderent omnes, quia non haberent vnde viuerent; quia inde ſe paſcerent; quaſi non hoc ipſum in illis maximè puniendum eſt, quia autem nequitiæ delegerunt, vnde vitam tranſigant, & inde ſe volunt paſcere, vnde offendant eum à quo omnes paſcuntur.*

S. Leo, Sermone 6. De Ieiunio decimi Menſis: *Iniuſta* (inquit) *& impudens auaritia, quæ beneficium ſe dicit præſtare cum decipit, non credit Deo veraciter promittenti, & credit homini trepidè paciſcenti: Dumque certiora æxiſtimat præſentia quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, vt ei cupiditas iniuſti lucri non iniuſti cauſa ſit damni. Vnde quilibet ſequatur euentus, mala ſemper eſt ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuiſſe, & auxiſſe peccatum eſt: Vt aut miſer ſit amittendo quod dedit, aut miſerior accipiendo quod non dedit. Fugienda prorſus eſt iniquitas fœnoris, & lucrum, quod omni caret humanitate, vitandum eſt. Multiplicatur quidem facultas iniuſtis & triſtibus incrementis, ſed mentis ſubſtantia contabeſcit: Quoniam fœnus pecuniæ funus eſt Animæ.*

REGVLA IV.

Vſura omnis & erga omnes vtroque Iure, cùm Canonico, tum Ciuili prohibita; graueſque pœnæ in Fœneratores conſtitutæ.

1 ATque vt à Iure Canonico incipiam: Concilium Illiberritanum, Canone 20 Clericis vſurarijs pœnam depoſitionis & excommunicationis infligendam decreuit; Laicos verò in ea iniquitate poſt monitionem perſeuerantes, à Fidelium Communione pelli decreuit. Clericos fœneratores à Communione abſtineri *Iuxta formam diuinitus datam*, Concilium Arelatenſe 1. Canone 12. pariter iubet. Clericos, *Qui diuinæ Scripturæ obliti, dicentis*, QVI *pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*, Vſuras exigunt, *à Clero deijci*, ſtatuit Concilium Nicænum, Canone 17. vetatque ne aliquis *ex adinuentione aliqua vel quolibet modo negotium tranſigens*, turpe lucrum ſectetur. Concilium Carthaginenſe 1. Canone 13. Fœneratitiam Artem Clericis prohibet eo nomine, quod in Laicis ipſis à Scriptura Sacra manifeſtè reprehendatur ac damnetur. *De quibus* (inquit) *apertiſſimè Diuina Scriptura ſanxit, non differenda ſententia eſt, ſed potiùs exſequenda: Proinde quod in Laicis reprehenditur, id multò magis in Clericis oportet prædamnari. Vniuerſi dixerunt: Nemo contra Prophetas, nemo contra Euangelia facit ſine periculo.* Concilium Carthaginenſe 3. Canone 16 Nihil vltra ſortem mutuo datam licitè exigi poſſe declarat, & hanc regulam in mutuo ſeruandam eſſe decernit, vt *Quantum quis dederit, tantum accipiat.* Concilium Carthaginenſe 4 Canone 67. Vſurarios omnes ad Ordines promoueri vetat. Nullam hæc Concilia, & alia quamplurima quæ proferri vel recenſeri poſſent, diſtinctionem faciunt eorum qui à pauperibus, & eorum qui à diuitibus vſuras exigunt ac percipiunt. Concilium Lateranenſe 2. ſub *Innocentio II.* Canone 13. *Deteſtabilem & probroſam diuinis & humanis Legibus, per Scripturam in Veteri & in Nouo Teſtamento abdicatam, inſatiabilem fœneratorum rapacitatem* damnat, *& ab omni Eccleſiaſtica conſolatione ſequeſtrat*, illos ad Sacramentorum participationem recipi vetat, *totâ vitâ infames* haberi præcipit, & niſi reſipuerint, *Chriſtianâ Sepulturâ* priuari. Concilium Lateranenſe 3. ſub *Alexandro III.* Canone 25 Vſuram declarat *Vtriuſque Teſtamenti paginâ* condemnari: Statuitque vt *Vſurarij manifeſti nec ad Communionem admittantur Altaris, nec Chriſtianam, ſi in hoc peccato deceſſerint, accipiant Sepulturam. Sed nec eorum oblationes quiſquam accipiat; qui autem acceperit, aut eos Chriſtianæ tradiderit Sepulturæ, & ea, quæ acceperit, reddere compellatur, & donec ad arbitrium ſui Epiſcopi ſatisfaciat, ab Officij ſui maneat executione ſuſpenſus.* Alexander III. Cap. *Cùm tu*, Extra, *De Vſuris*, declarat fœneratores conſtitutis pœnis ad vſuras etiam illas reſtituendas cogendos eſſe, quas ante Concilium Lateranenſe perceperant; & iure quidem merito, cùm hac in re non tam Iuris Canonici Conſtitutio, quàm Lex Diuina ſpectanda ſit. Et Cap. *Supra eo*, declarat Eccleſiam in recipienda pecunia ad vſuram diſpenſare non poſſe, vt pauperes qui à Saracenis captiui detinentur, ex pecunijs inde prouenientibus redimantur: *Cùm vſurarum crimen vtriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur. Et Cùm Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multò magis prohibendus eſt quis, ne etiam pro redimenda vitâ captiui vſurarum crimine inuoluatur.*

Pluribus Reſcriptis vſurariam prauitatem, tanquam

quam Diuinæ Legi contrariam, *Innocentius III* repreſſit & coercuit: & manifeſtos Vſuranos ita ad reſtitutionem cogendos eſſe ſtatuit, vt ne ipſis quidem appellare permittat, Cap. *Quàm perniciosum*, Extra, *De Vſuris*. Cap. *Poſt miſerabilem*, Iudæos ad remittendas Chriſtianis vſuras, per Principes & Poteſtates ſæculares compelli præcipit, & donec illis remiſerint, vllum cum ipſis commercium à Chriſtianis haberi vetat ſub pœna Excommunicationis. Cap. *Cùm in Diœceſi*, Vſurarios manifeſtos, contra quos, propter timorem Potentum, qui tuentur eoſdem, nullus accuſator apparet, nihilominus pœnæ à Lateranenſi Concilio in eos conſtitutæ obnoxios eſſe declarat. *Gregorius X.* & Concilium Lugdunenſe ſecundum Canone 26 & 27. renouant Conſtitutionem Lateranenſis Concilij aduersùs Vſurarios editam, omnibuſque Dominis & Communitatibus prohibent, ne domos trapezitis & fœneratoribus locent, aùt conductas habere in ſua ditione permittant, ſed eos infra tres menſes de terris ſuis expellant. Qui verò contrarium ſecerint, ſi Perſonæ fuerint Eccleſiaſticæ, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Suſpenſionis; minores verò perſonæ ſingulares Excommunicationis; Collegium autem ſeu alia Vniuerſitas, Interdicti Sententiam ipſo facto incurrunt. Statuit etiam idem Concilium, vt quamuis Vſurarij manifeſti de Vſuris, quas receperant, ſatisfieri expreſſa quantitate, vel indiſtinctè vltimæ voluntatis tabulis mandauerint, nihilominus eis Sepultura Eccleſiaſtica denegetur, donec de vſuris ipſis, plenariè ſatisfecerint, prout patiuntur facultates eorum. Sepelientes etiam manifeſtos Vſurarios contra formam huius Conſtitutionis, pœnis Lateranenſi Concilio conſtitutis ſubiacere decernit; prohibetque ne quis manifeſtorum Vſurariorum Teſtamento interſit, aut eos ad Confeſſionem admittat, vel abſoluat, niſi vſuras reſtituerint, aut idoneam de ijs ipſis reſtituendis cautionem præſtiterint. Denique ipſa manifeſtorum Vſurariorum Teſtamenta aliter facta ipſo iure irrita fore decernit. Concilium Viennenſe vſurariam prauitatem Iuri diuino pariter & humano contrariam eſſe declarat: Illumque hæreticum eſſe, ac velut hæreticum puniendum, qui pertinaciter affirmauerit, exercere vſuras non eſſe peccatum. Rectores præterea Communitatum, aut Iudices, qui per Statuta aut Decreta ſua vſurarum exactionem approbant, cùm ſcilicet aut vſuras creditoribus ſoluendas eſſe decernunt, aut debitores à repetendis vſuris impediunt, grauiter peccare, & in Sententiam Excommunicationis incurrere declarat. Denique creditores ipſos Cenſurà Eccleſiaſticà compellendos eſſe ad exhibendos rationum ſuarum codices, cùm de vſuris agetur, vt de vſuraria prauitate conuinci poſſint. Concilium denique Lateranenſe ſub *Leone X.* Seſſione 10. Vſuras Domini præcepto prohibitas perſpicuè declarat. *Dominus noſter* (inquit) *Luca Euangeliſta atteſtante, aperto nos præcepto obſtrinxit, ne ex dato mutuo quidquam vltra ſortem ſperare debeamus: Ea enim eſt propria vſurarum interpretatio, quando videlicet ex vſu rei quæ non germinat, nullo labore, nullo ſumptu, nulloue periculo, lucrum fœnuſque conquiri ſtudetur.*

Quamobrem iure optimo inter alias Propoſitiones praui dogmatis, hanc etiam ordine quadrageſimam-ſecundam *Alexander Septimus* Pontifex Maximus damnauit anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-ſeptimo: *Licitum eſt mutuanti aliquid vltra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem vſque ad certum tempus.* Et *Innocentius Vndecimus* anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo-nono, hanc Propoſitionem ordine pariter quadrageſimam-ſecundam confixit: *Vſura non eſt, dum vltra ſortem aliquid exigitur tamquam ex beneuolentia & gratitudine debitum, ſed ſolùm ſi exigatur tanquam ex iuſtitia debitum.*

2 Iure etiam Ciuili, Regijſque Conſtitutionibus prohibita Vſura eſt. Teſtis *Marcus Cato* Libro *De Re Ruſtica*, in Proëmio: *Maiores noſtri*, inquit, *ſic habuerunt, & ita in Legibus poſuerunt, Furem dupli condemnari, Fœneratorem quadrupli oportere: Quanto peiorem ciuem exiſtimarint fœneratorem, quàm furem, hinc licet exiſtimare.* Teſtis *Cornelius Tacitus* Libro 5. Annalium: *Sanè vetus Vrbi fœnebre malum, & ſeditionum ac diſcordiarum cauſa creberrima, eaque cohibebatur antiquis quoque & minùs corruptis Moribus. Nam primò duodecim Tabulis ſancitum eſt, ne quis vnciario fœnore ampliùs exerceret, cùm antea ex libidine locupletum agitaretur: Dein rogatione Tribunitiâ ad ſemuncias reducta: Poſtremò vetita Vſura, multiſque Plebis ſcitis obuiam itum fraudibus, quæ toties repreſſæ miras per artes rurſum oriebantur.* Legem ad Populum tulit *Genutius* Tribunus Plebis, ne omninò fœnerari liceret: Paulatim verò deinde ſuccreſcens iterum fœnus Cæſar ſuccidit. Itaque Romani varijs temporibus fœnus prohibuerunt, & cùm fœnebre malum è Republica tollere omninò non poſſent, illud quantum fieri potuit, latis Legibus coercuerunt. Veterum Francorum Legibus, Cap. 129 Vſurarum iniquitas damnatur his verbis: *Fœnus eſt iniuſtum, ſi quis aliquid præſtat, & requirit ampliùs.* Libro 1 Capitularium Cap. 125. Libro 5. Cap. 36. Libro 6. Cap 201 *S. Ludouici* Conſtitutione anno milleſimo ducenteſimo quinquageſimo-quarto edita, item *Philippi Quarti* Conſtitutionibus anno milleſimo tercenteſimo-vndecimo, & duodecimo editis, vſurarum genus omne proſcriptum eſt, omneſque ficti contractus, qui colore quæſitu vſuram fouent, prohibiti. *Philippus Sextus*, anno milleſimo tercenteſimo quadrageſimo-nono, *Ludouicus Duodecimus* anno milleſimo quingenteſimo decimo, *Franciſcus I. Carolus Nonus*; *Henricus Tertius* anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo-ſexto, & in Comitijs Bleſenſibus, Articulo ducenteſimo ſecundo, vſuram omnem ac fœnus prohibuerunt, pœniſque grauiſſimis fœneratores coercuerunt, fœnus non ſolum iuri naturali, ſed etiam diuino & canonico contrarium, ipſique Reipublicæ ac priuatis hominibus perniciosum agnoſcentes.

Ius quidem Romanum vſuras aliquatenus permiſit ac tolerauit, ſed non probauit. Cùm enim Imperatores Chriſtiani fœnus & vſuram omninò tollere non poſſent, vſuræ fœnorique modum, & fœneratorum cupiditati frenum, quantùm quidem tempora illa pati poterant, iniecerunt. *Baſilius Macedo* vſuram omnem è finibus Imperij eliminare Conſtitutione ſua tentauerat, ſed *Leo* Imperator publicis neceſſitatibus cedens, quòd homines ſpe lucri ex mutuo percipiendi deſtituti ad pecuniam mutuo dandam indigentibus immites atque difficiles ſe præberent, Vſuram moderatam permittere coactus eſt, declarans nihilominus Vſuram, vt potè diuinæ legi contrariam, à Parente ſuo meritò prohibitam atque damnatam, vt conſtat ex Nouella 83. eiuſdem *Leonis* Imperatoris. Hinc *S. Auguſtinus*, Epiſtolâ 153. aliàs 54. ad *Macedonium* ait: *Quid dicam de vſuris, quas etiam ipſæ Leges & Iudices reddi iubent? An crudelior eſt qui ſubtrahit aliquid vel eripit diuiti, quàm qui trucidat pauperem fœnore? Hæc atque huiuſmodi malè vtique poſſidentur, & vellem reſtituerentur; ſed non eſt quo Iudice repetantur.*

Et *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78 Articulo 1. in Reſponſione ad 3. *Leges humanæ* (inquit) *dimittunt aliqua peccata impunita, propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ vtilitates impedirentur, ſi omnia peccata diſtrictè prohiberentur pœnis adhibitis. Et ideò vſuras lex humana conceſſit, non quaſi æſtimans eas eſſe ſecundùm iuſtitiam, ſed ne impedirentur vtilitates multorum. Vnde in ipſo Iure Ciuili dicitur;* (nempe Libro 2. *Inſtitutionum*, Tit. 4. *De Vſufructu*, §. *Conſtituitur*) quòd *Res quæ vſu conſumuntur, neque ratione naturali, neque ciuili, recipiunt vſumfructum:* & quòd *Senatus non fecit earum rerum vſumfructum: Nec enim poterat; ſed quaſi vſumfructum conſtituit*, concedens ſcilicet vſuras. Ius igitur Ciuile moderatum fœnus & moderatam vſuram permiſit tamquam minus malum, vt grauius incommodum vitaretur, non verò vt aliquid honeſtum ac iuſtum.

Fruſtra verò *Molinæus* objicit, Ad compenſandum vſum ſucceſſiuum pecuniæ, quem *Interuſurium* vocat, & quo priuatur creditor, illum iure à debitore exigere aliquid vltra ſortem. Interuſurium enim illud ſeu ſucceſſiuus vſus pecuniæ, merum figmentum eſt. Cùm enim pecunia inſtituta ſit ad commutationes, ſuoque ſtatim vſu diſtrahatur, & permutatione quodammodo extinguatur, vt loquitur *Iuſtinianus* Libro 2. *Inſtitutionum*, Tit. 4. *De Vſufructu*, vſus pecuniæ vnicus ac momentaneus eſt. Præterea, finis pecuniæ eſt vt ſit menſura pretiumque rerum venalium: Non eſt autem rerum venalium menſura pretiumque, niſi diſtrahatur; quod

quidem

quidem non ſucceſſiuè, ſed ſimul, & ſemel, ac vnico actu fit. Quemadmodum ergo vſusfructus conſtitui non poteſt in ipſa pecunia, cæteriſue rebus, quæ vſu conſumuntur, cùm id neque naturalis nec ciuilis ratio patiatur, vt ait: *Iuſtinianus*: Ita nec interuſurij ſeu ſucceſſiui vſus pecuniæ exigi, aut percipi compenſatio poteſt, cùm id contra naturam ſit.

Nec refert, quod Ius Ciuile *Interuſurium*, ſiue vſum ſucceſſiuum pecuniæ agnoſcere videatur. Dupliciter enim vſum pecuniæ Ius Ciuile ſpectat, primò quidem per ſe ac vt ſeparatum ab induſtria vtentis pecuniâ: Secundò, vt coniunctum & quaſi commixtum cum induſtria eius qui pecuniâ vtitur. Primo modo ſpectatum vſum pecuniæ momentaneum eſſe Ius Ciuile declarat, cùm pecunia ſuo ſtatim vſu diſtrahatur & conſumatur. Secundo modo ſpectatum, quaſi ſucceſſiuum eſſe ſignificat, ratione induſtriæ hominum, qui ad lucrum & quæſtum faciendum illâ vtuntur. Porrò cùm induſtriæ & operæ vſus in ſolidum pertineat ad debitorem, ipſique ſoli induſtria ſua fructuoſa eſſe debeat, non poteſt creditor iuſtè ab eo exigere aliquid vltra ſortem eo nomine, quòd pecuniam Mutuo acceptam in prædia fructuoſa aut in negotiationem conuerterit; ſiquidem pecuniæ Mutuo acceptæ dominus eſt, eiuſque periculum ac damnum omne ſuſcepit: adeòque æquum eſt, vt totum lucrum impenſis ſuis, periculo, operâ, induſtriâ factum percipiat, nulla eius parte ad creditorem ex pacto deriuatâ.

ARTICVLVS IV.

Obiectiones ab Vſuræ, Fœnoriſque Patronis factæ diluuntur.

OBijciunt primò, Rationem prohibendæ Vſuræ, ſeu lucri ex Mutuo percipiendi, ex ſterilitate pecuniæ ſumptam, futilem eſſe: Siquidem nec ex ipſo rerum frugiferarum, verbi gratiâ, granorum Mutuo aliquid vltra ſortem percipere liceat.

Reſpondetur, Quamuis pecunia & grana, ſeu ſemina in hoc diſtinguantur, quod pecunia ſuaptè naturâ ſit ſterilis, non ita ſemina, ſiue grana, in hoc tamen conueniunt cùm mutuò dantur, quòd ſterilia euadant. Cùm enim tranſeant in dominium debitoris, in illius dumtaxat commodum & emolumentum cedere debet fructus omnis, ſeu lucrum ex illis partum, ſecundùm illam Iuris Regulam: *Res fructificat domino*.

Obijciunt ſecundò, Falſam eſſe rationem contra fœnus proferri ſolitam, quòd *In Mutuo venditur quod non eſt*. Prædium enim, verbi gratiâ, ex pecunia mutuo accepta comparatum, eſt aliquid ſolidum ac ſubſiſtens. Quamuis igitur pecunia non ſubſiſtat in ſpecie, certè ſubſiſtit in prædio æquiualente, vt fert natura commercij: Falsò itaque dicitur id vendi quod eſſe deſijt, quamdiu emptum prædium ſubſiſtit.

Reſpondetur, Pecuniam, mutuo datam eſſe deſijſſe creditoris, & quoad dominium, & quoad vſum. Siue enim pœnes debitorem in ſpecie remaneat, ſiue in rem alteram, eamque ſolidam & conſiſtentem fuerit commutata, reſpectu creditoris ſe habet quaſi eſſe deſijſſet, ſiquidem eius ampliùs non eſt: Ideòque cùm lucrum ex pecunia mutuo data percipit, rem quæ habito ad eum reſpectu eſſe deſijt, reuera vendit.

Obijciunt tertiò, Quemadmodum vſus domus, ſupellectilis, equi, imò & pecuniæ ad oſtenſionem, vel ad oppignerationem conceſſæ vendi poteſt: Ita & vſus pecuniæ mutuo datæ.

Reſpondetur, Falſum eſſe conſequens, ob diſcrimen quod res inter locatas, & pecuniam mutuo datam intercedit. In locatione enim vſus à dominio diſtinguitur: Vnde quamuis rei locatæ dominium retineatur, eius tamen vſus iuſtè vendi poteſt: Verùm aliter ſe res habet in Mutuo, in quo rei mutuo datæ dominium ad debitorem cum vſu transfertur: Nihil ergo percipere licet creditori ex vſu rei, cuius non eſt ampliùs dominus. Cùm ergo ſignata pecunia locatur, ſuam quodammodo naturam ac proprietatem exuit: Siquidem tunc non ſpectatur veiut nummus ad commutationes faciendas inſtitutus, ſed veluti quoddam mobile, cuius vſus ab ipſa re diſtinguitur: Cuius proinde dominium ad conducentem non tranſit, ſed pœnes locantem remanet. Ideoque lucrum aliquod propter operas in eo dando & recipiendo ſubeundas; vel etiam ob amiſſionis periculum percipere iuſtè poteſt. Si enim pecuniæ conductor debitam adhibeat conducttitiæ pecuniæ cuſtodiendæ curam, & nihilominus improuiſo caſu pereat, locanti perit, ſiquidem eius dominium retinuit, ſecundùm illud Iuriſperitorum effatum *Res perit domino*. Quòd ſi pecuniam locaret ſuam qui mutuo dat, ſequeretur debitorem non poſſe diſtrahere & conſumere pecuniam mutuo acceptam, cuius nempe non eſſet dominus: Sicut nemo diruere poteſt domum ſibi locatam. Sequeretur ſecundò, pecuniam mutuo acceptam creditori perire, non debitori: Siquidem *Res domino perit*. Hanc Reſponſionem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 78. ad ſextum: *Vſus principalis vaſorum argenteorum* (inquit) *non eſt ipſa eorum conſumptio: Et ideò vſus eorum poteſt vendi licitè, ſeruato dominio rei. Vſus autem principalis pecuniæ argenteæ eſt diſtractio pecuniæ in commutationes. Vnde non licet vſum eius vendere, cum hoc quòd aliquis velit eius reſtitutionem quod mutuo dedit. Sciendum tamen, quòd ſecundarius vſus argenteorum vaſorum poſſet eſſe commutatio: & talem vſum non liceret vendere. Et ſimiliter poteſt eſſe aliquis ſecundarius vſus pecuniæ argenteæ, vtpotè ſi quis concederet pecuniam ſignatam ad oſtentationem, vel ad ponendum loco pignoris: Et talem vſum pecuniæ licitè homo vendere poteſt.*

Obijciunt quartò; Contractus in conſtituendis cenſibus annuis celebrari ſolitus eſt merum Mutuum: Nec tamen illicitus eſt: Licet igitur contractum inire, quo ex Mutuo aliquid vltra ſortem percipiatur.

Reſpondetur, Falſam eſſe primam Propoſitionem. Conſtitutio enim annui cenſus non eſt Mutuum fœneratitium, ſed verus venditionis & emptionis contractus, quô magna pecuniæ ſumma ſemel numerata & ſoluta, ius emitur percipiendæ annuæ penſionis, ſeu annui reditûs. Qui autem hunc cenſum emit, (ſiue ſuper re frugifera, ſiue ſuper perſona quæ opera & induſtria ſua fructum facere poſſit, aut bona habeat, vel proximè habitura ſit ad cenſum ſoluendum ſufficientia; ſiue ſuper re ſimul & perſona conſtituatur, ita vt re pereunte perſona nihilominus obligata maneat ad cenſum ſoluendum,) Qui, inquam, hunc cenſum emit, ſortem in perpetuum alienat, eamque ſic in alterum transfert, vt ipſi non liceat illam repetere, neque compellere poſſit venditorem ad eam refundendam, ſed ſolùm ad ſoluendum annuas penſiones, ad quas percipiendas emptor ius acquiſiuit numerato pretio. Ea porrò mutui natura eſt, vt ſors ſiue ſumma capitalis repeti poſſit, cùm creditor illius dominium in debitorem non transferat niſi ea lege, vt ſibi reddatur. Quamobrem in cenſûs annui conſtitutione Mutuum omninò nullum, ne virtuale quidem intercedit. Contractus igitur illi conſtitutionis cenſûs, ab Vſuræ Fœnoriſque labe ſunt prorsùs immunes, ſi debitis conditionibus comitentur. Nec refert, quòd emptor poſt longam annorum ſeriem tandem plus accipiat quàm dederit: Quod enim recipit vltra ſortem, non recipit ex Mutuo, ſed ex emptione. Alioquin agrorum, vel prædiorum emptio fœneratitia eſſet, ſiquidem fructus ab emptore tractu temporis percepti ſortem ſeu pretiũ, quo prædium emptum eſt, ſuperant. Huiuſmodi contractuum æquitatem *Martinus V. & Calixtus III.* Pontifices Maximi approbarunt editis Conſtitutionibus, quæ inter Extrauagantes communes leguntur Cap. *Regimini*, primo & ſecundo, Tit. *De Emptione & venditione*. Nec iſtorum tamen Pontificum tempore primò inualuerunt; ſed in Polonia & Germania recepti erant ex omni hominum memoria, vt ijdem Pontifices teſtantur. Certæ tamen conditiones concurrant neceſſe eſt, vt illi contractus ab omni Vſuræ labe ac ſuſpicione immunes ſint, ac iuſti. Prima & præcipua eſt, vt pretium ſit iuſtum, quale cenſetur illud, quod Lege ſeu Regijs Conſtitutionibus definitum eſt. Secunda conditio eſt, vt venditor rem vnam, aut plures deſignare poſſit, ſuper quibus cenſus conſtituatur, quæ quidem ſint fructiferæ, tantique valoris, vt ad cenſum huiuſmodi quotannis ſoluendum ſufficiant; nec alijs cenſibus, aut oneribus ſint impeditæ: Alioquin venderetur id quod non eſt, aut quod non poteſt vendi. Sicut enim ille qui emit prædia aut pecora ab his qui non habent, aut plura quàm habent, eaque ſic empta eiſdem locat, Vſurarius eſt: Ita qui emit cenſum ſuper prædio quod non eſt, aut cuius prouentus cenſum non adæquant, conſtitutum, emit quod non eſt. Quod cùm nemo emptor ſincerè & conſideratè

faciat,

faciat, fictus eſt emptionis contractus, Vſuraque palliata. Tertia conditio eſt, vt res ſuper qua cenſus conſtituitur, ſit in libera diſpoſitione conſtituentis, *Nemo* enim *plus iuris in alterum transferre poteſt*, *quàm ipſe habeat*, vt dicitur Cap. *Nemo poteſt*, Tit. *De Iuris Regulis*, in Sexto. Ideoque non poteſt maritus ſine vxoris conſenſu conſtituere cenſum in fundo dotali. Quarta conditio in cenſu merè reali neceſſaria eſt, vt ſi res, ſuper qua cenſus eſt conſtitutus, pereat, aut ſterilis euadat ſine culpa cenſuarij, ſiue in totum, ſiue pro parte, ceſſet vel in totum, vel pro rata parte obligatio cenſûs. At verò ſi cenſus ſit perſonalis, aut mixtus, ita vt res locum habeat pignoris ſeu hypothecæ, cenſus non extinguitur pereunte re ſuper qua conſtitutus eſt: Cùm ea ſit natura pignoris & hypothecæ, vt etiam ſi perierint, debitor tamen ad ſoluendum maneat obligatus. Quinta conditio eſt, vt venditor cenſûs poſſit eum redimere & extinguere cùm libuerit, ſed ab emptore cogi non poſſit ad redimendum, ſeu ad refundendum ſummam capitalem, ſingulis penſionibus in ſortem non computatis. Pacto enim iſto intercedente, fictus eſſet emptionis, verus Mutui contractus: & qui emptoris nomen ſibi ſumeret, de recipienda ſorte, & annuis inſuper penſionibus ſecurus, lucrum ex Mutuo reuera perciperet, adeòque in Vſuræ crimen incurreret. Sexta conditio eſt, vt ſolutiones anticipatæ penſionum ex pacto non fiant, vel exigantur, id eſt, ne penſio ſiue cenſus exigatur niſi ratione temporis elapſi. Si enim emptor, dum pretium numerat detraheret ex eo penſionem primi anni, quæ non debetur niſi anno expleto, Vſuram committeret. Et hæ quidem conditiones iure naturæ neceſſariæ ſunt. Alias conditiones adduntt *Martinus V. Calixtus III.* & *Pius V.* non eodem iure neceſſarias, nec vbique vſu receptas. In ijs denique Conſtitutionibus cenſuum, ſeruandæ ſunt conditiones Legibus, ſeu Regijs Edictis, vel Municipalibus Conſuetudinibus præſcriptæ; alioquin contractus irriti erunt. In Gallis iure optimo cautum eſt, vt cenſos creetur numerata pecunia, ſolutoque iuſto & integro pretio coram Notario, ipſo tempore quo fit contractus: Quæ & vna eſt è conditionibus à *Pio V.* præſcriptis, ad fraudes Vſurariorum præcauendas.

Cæterum quamuis emptio cenſûs temporalis & vitalitij non minùs licita ſit quàm cenſûs perpetui, eaſdem tamen conditiones poſtulat, nec amplior penſio exigi poteſt, quàm ſit Regijs Conſtitutionibus definitum, alioqui nulli ſunt contractus & irriti, atque etiam in conſcientiæ foro illiciti: & ad ſortem refundendam emptori vel eius hæredibus, (deductis tamen penſionibus, quę ſecundùm Regiarum Conſtitutionum tenorem percipi debuerunt, ac reuera perceptæ ſunt) venditor obligatur, etiamſi pactum interceſſerit, vt ſors ſiue fundus extinguatur ac pereat moriente emptore. Nec Religioſa Sodalitia, vel Communitates quælibet, aut Collegia, vitalitios contractus hoc pacto conſtituere poſſunt abſque iniquitate, niſi id Priuilegij à Rege ipſis conceſſum eſſet, vt Xenodochijs quibuſdam ſiue Hoſpitalitibus in gratiam pauperum conceſſum eſt: Quia Regijs Conſtitutionibus parere tenemur, *Non tantùm propter iram*, *ſed etiam propter conſcientiam*; vt ait Apoſtolus: & *Per iura Regum* poſſeſſiones habentur, vt loquitur *S. Auguſtinus*; adeoque cenſus conſtitui, vendi, emi, poſſideri non poſſunt, niſi conditionibus quas Regiæ præſcribunt Conſtitutiones. Præterea, Communitates vel Sodalitia, quæ vitalitios huiuſmodi cenſus conſtituunt, fundo (vt loquuntur) extincto, ſortem ſe recepiſſe tantam ſimulant ac mentiuntur, quanta ad conſtituendum cenſum neceſſaria eſt ſecundùm Regiarum Conſtitutionum præſcriptum; numerataque coram Notario pecunia, ſcribitur in Inſtrumento talem ſummam receptam fuiſſe à Cenſuarijs ſeu venditoribus cenſûs; & tamen pars magna ſubtrahitur ex compacto ab emptore: Vtque fraus Regijs Conſtitutionibus facta tegatur, fundus poſt mortem Cenſitoris ſeu emptoris relinquitur Communitati, ſiue Sodalitio cenſuario, fictò donationis, vel fundationis contractu. Qua in re cùm fraus, falſitas, iniuſtitia manifeſtæ ſint, grauiter peccant qui communis vtilitatis prætextu cenſus vitalitios eo pacto vendunt & conſtituunt.

Obijciunt quintò Vſurarum patroni; *Montes Pietatis*, in Italia & in Belgio inſtitutos fœneratitios eſſe; adeoque fœnus omne non eſſe prohibitum. Eſt autem *Mons Pietatis* ſumma quædam pecuniæ, aut aliarum rerum vſu conſumendarum, ex publico ærario, vel aliunde conflata, vt ex ea Mutuum detur pauperibus, ea lege vt modicum quid vltra ſortem ſoluant pro Montis indemnitate, niſi aliter illi indemnitati proſpectum fuerit. His autem Montibus certæ conditiones ſunt præſtitutæ: Prima, vt Mutuum detur ad certam ſummam, determinatumque tempus, verbi gratia, ad medium aut integrum annum: Ne, ſi ad longum tempus daretur, pauperibus omnibus Mutuum petentibus ſubueniri non poſſet. Secundò, vt Mutuum non detur ſine pignore; quia periculum foret ne plures debitum non redderent, atque in Montem ſuis facultatibus exhaurirent. Tertiò, vt euoluto ſolutionis termino vendantur non repetita pignora, & ſi pretium illorum ſuperauerit id quod Monti debetur ab illis quorum erant, reſiduum ipſis reſtituatur. Quartò, vt ab ijs qui Mutuum accipiunt, modicum aliquid recipiatur vltra ſortem. Sic inſtitutos Montes Pietatis Summi Pontifices *Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Leo X. in* Concilio Lateranenſi Seſſione 10. approbarunt, necnon Sacrum Concilium Tridentinum Seſſione 22. Vſuram itaque moderatam approbare videtur Eccleſia.

Reſpondetur, Falsò aſſeri quòd Montes Pietatis ſint fœneratitij. Quod enim in ijs exigitur vltra ſortem, non exigitur & percipitur ratione Mutui, ſed pro expenſis, vt Montium indemnitati conſulatur, vt declarauit *Leo X.* Sacro approbante Concilio Lateranenſi. *Declaramus* (inquit) *& definimus*, *Montes Pietatis per Reſpublicas inſtitutos*, *& Auctoritate Sedis Apoſtolicæ hactenus approbatos & confirmatos*, *in quibus pro eorum impenſis & indemnitate aliquid moderatum ad ſolas miniſtrorum impenſas*, *& aliarum rerum ad illorum conſeruationem pertinentium*, *pro eorum indemnitate dumtaxat*, *vltra ſortem*, *abſque lucro eorumdem Montium recipitur*, *nec ſpeciem mali præferre*, *nec peccandi incentiuum præſtare*; *nec vllo pacto improbari*, *quin imò meritorium eſſe*, *ac laudari & probari debere*, *& tale Mutuum minimè Vſurarium eſſe*.

Obijciunt ſextò, In Cambio exigere licet aliquid vltra ſortem ob onera quæ incumbunt campſori ſiue nummulario: Quidni igitur & in Mutuo exigi & percipi aliquid poterit ob onera quæ incumbunt Mutuum dantibus; ob periculum ſortis, ob moleſtiam in recuperanda ſorte, ob carentiam pecuniæ, propter obligationem non repetendi ſortem vſque ad certum tempus, pro labore numerandi pecuniam, pro labore & ſumptu mittendi pecuniam abſenti Mutuatario.

Reſpondetur, Falſum eſſe conſequens: Magnum quippe diſcrimen eſt inter lucrum quod ex Mutuo, & quod ex Cambio percipitur. Qui enim in Mutuo ſoluit incrementum ſortis ſeu Vſuras, ille ipſe eſt qui Mutuũ ſumit: In Cambio verò qui pecuniam tradit permutandam vel tranſmittendam, mercedem aliquam ſoluit campſori ſiue nummulario ob onera, quæ ipſi incumbunt, pretio certè æſtimanda; quippe qui pecuniæ varias ſpecies paratas ſemper habere debeat, collybiſticas litteras ſcribere, damnum interdum pati ob minorem valorem ſpecierum in varijs regionibus; curam, laborem, periculum ſuſcipere tranſmittendi pecuniam, aſſecuraodique campſario vbi habet opus; miniſtris, quorum indiget opera, mercedem ſoluere. At onera quæ Mutuum danti incumbunt, ipſi Mutuo ita cohærent, vt ab eo ſint inſeparabilia. Quapropter ſicut Mutuum gratuitum omninò eſſe debet, ſecundùm Chriſti Domini Mandatum: *Mutuum date*, *nihil inde ſperantes*: Ita onera omnia cum Mutuo coniuncta gratis ſuſcipi debent. Et cùm Vſura ſit per ſe mala, ideòque prohibita Diuina Lege, cuius perſpicua verba ſunt Leuitici 25. *Ne accipias ampliùs quàm dediſti*. . . *Superabundantiam non exiges*. Ezechielis 18. *Vſuram dantem*, *& ampliùs accipientem*. . . *Vſuram & ſuperabundantiam non acceperit*. Eaque verba Concilia, Summi Pontifices, Patres vſurpauerint, vt externam Vſuræ actionem per ſe vetitam eſſe demonſtrarent, nulla ſubtilitas, nulla præciſio mentalis, nulla intentionis directio efficere poteſt vt exactio ſeu perceptio, vel ſpes & exſpectatio lucri alicuius aut acceſſionis, quantumuis moderatæ, extra ſortem, ab Vſuræ labe immunis ſit.

Cambij tamen genus aliquod vſurarium eſt ac meritò damnatum, ſcilicet *Cambium ſiccum*, (vt vocant) ac ſimulatum. Cùm enim Cambium ſit permutatio negotia-

tiatoria pecuniæ pro pecunia; aliud *Verum & reale eſt*, quæ eſt vera, & legitima pecuniarum permutatio: Siue ſit permutatio pecuniarum diuerſæ rationis de manu ad manum, vt aureæ cùm argentea, maioris cùm minutiori, vetitæ cùm legitima, antiquæ cùm noua, exteræ cùm vernacula: quod *Cambium minutum* ſeu *Manuale* vocant: Siue ſit permutatio pecuniæ præſentis cùm abſente: Quod *Cambium locale* ſiue *Per Litteras* appellatur: Aliud Cambium eſt ſimulatum, quod *Siccum* dicitur; idque verum Mutuum eſt, Cambij realis velamine obtectum; quo ſcilicet campſor alicui hic pecunijs indigenti dat ſummam pecuniæ confictis litteris ad locum diſtantem, ad quem tamen non mittuntur, cùm certum habeat nullum ibi campſoris agentem reſidere, nec pecuniam illic numerandam poſtulet, ſed hic numeratam mutuetur. Quin Cambium illud falſi nominis vſurarium ſit, negari non poteſt, cum in eo detur ſumma quædam pecuniæ, vt poſtmodum tota recipiatur cùm lucro, cuius exigendi aut recipiendi nullum titulum habet campſor ille fraudulentus, qui ob ſolam temporis moram aliquid vltra ſortem exigit. Quamobrem Beatiſſimus Puntifex *Pius Quintus*, Conſtitutione quæ incipit, *In eam*, Cambia ſicca damnat, quæ ita conſinguntur, *Vt contrahentes ad certas nundinas, ſeu alia loca cambia celebrare ſimulent, ad quæ loca ij, qui pecuniam recipiunt, litteras quidem ſuas cambij tradunt: Sed non mittuntur; vel ita mittuntur, vt tranſacto tempore, vnde proceſſerunt, inanes referantur; aut etiam nullis huiuſmodi litteris traditis pecunia ibi denique cùm intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus. Nam inter dantes, & recipientes vſque à principio ita conuenerat, vel certè talis intentio erat: Neque quiſquam eſt qui in nundinis aut locis ſupradictis, huiuſmodi litteris receptis ſolutionem faciat. Cui malo ſimile etiam illud eſt, cùm pecuniæ, ſiue depoſiti, ſiue alio nomine ficti cambij traduntur, vt poſtea eadem in loco, vel alibi cùm lucro reſtituantur*. Et Concilium Mediolanenſe primum *S. Carolo Borromæo* Præſide celebratum ſexcennio circiter ante quàm *Pius V.* hanc de Cambijs Conſtitutionem ederet, P. 2. Tit. *De Vſuris*, vetat *Ne fiant cambia, cùm litteræ ad deſtinatum locum verè non mittuntur, & ibi non ſit ſolutio, ſed vno, & eodem loco pecunia datur, & recipitur: Vel quando dantur, & accipiuntur pecuniæ cùm eo pacto, vt habeatur recurſus ad dominum, vel ad Reſpondentem dantis, aut accipientis (quod pactum vulgò vocant*. La Ricorſa) *Atque ita impenſæ. aut alterius rei onus imponitur*.

Objiciunt ſeptimò, Lege Dei vetitum non eſſe recipere aliquid in compenſationem, ſeu potiùs recognitionem beneficij, gratíque animi ſignum: Acceſſionem itaque ad ſortem ex mutuo percipi poſſe, modò non recipiatur ratione mutui, & tanquàm debitum ex iuſtitia.

Reſpondetur, Acceſſionem omnem ad ſortem ex mutuo perceptam, aut ſperatam Diuinâ Lege prohiberi: *Mutuum date, nihil inde ſperantes*. Quod vltra ſortem percipitur aut ſperatur, non eſſe, vel certè non ſpectari, vt gratuitum munus, ſi exigatur, vel ita exſpectetur, vt auarus creditor mutuum non daret, ſpe muneris illius percipiendi deſtitutus. Vnde *S. Hieronymus* in Cap. 18. Ezechielis ait: *Alij pro pecunia fænerata ſolent munuſcula accipere diuerſi generis: & non intelligunt vſuram appellari, & ſuperabundantiam quidquid illud eſt, ſi ab eo quòd dederint, plus acceperint*.

Objiciunt octauò, Vſura moderata, ſeu mutuum cùm honeſta ſortis acceſſione inter homines diuites, & negotiatores exerceri ſolitum, proximo eſt vtile, Reipublicæ commodum: Ijs, qui mutuum accipiunt, datur opportunitas rem ſuam familiarem amplificandi; Negotiatoribus adminiculum præbetur ad continuandum augendúmque commercium, quo Regna & Reſpublicę maximè efflorescunt.

Reſpondetur, Non ſolùm charitatis, ſed & iuſtitiæ, virtutúmque cæterarum habendam eſſe rationem. Cùm autem in mutuo aliquid accipitur vltra ſortem, ampliúſque exigitur quàm datum ſit, manifeſtè violatur iuſtitia, quia violatur æqualitas. Sed & in charitatem peccatur. quia (vt ait *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 43 in Epiſtolam primam ad Corinthios) *In pecunijs nequit fieri vt quiſpiam euadat diues, niſi alius priùs factus ſit pauper*. Quamobrem ſi Mutuum Negotiationis (vt vocant) aliquibus vtile, alijs certè incommodum eſt. Præterea, non ad vtilitates noſtras commodáque temporalia Lex Dei inflectenda eſt; ſed ſecundùm illam iudicandum an iuſtum ſit, quod nobis vtique commodúmque videtur. Prohibet Deus in mutuo *ampliùs* accipere quàm datum ſit, *ſuperabundantiam* exigere: Iubet Chriſtus, vt mutuum gratis detur, *Mutuum date nihil inde ſperantes*; nulla pauperum ac diuitum, nulla mutui charitatis, & mutui negotiationis diſtinctione facta. Sileat Deo iubente cupiditas. *Quid reuoluis? Deus præcipit*; (inquit Tertullianus) *Ad exhibitionem obſequij prior eſt Maieſtas Diuinæ Poteſtatis: Prior eſt auctoritas Imperantis, quàm vtilitatis ſeruientis*. Factitando & augendo commercio quærantur præbeantúrque adminicula, ſed non per malas artes, per cupiditatem, fraudes, mendacia, vſuras, quæ negotiationem polluunt, negotiatores Deo exoſos faciunt; adeò vt Patres mercaturam animarum ſaluti periculoſiſſimam iudicauerint, quamquam id non ipſius mercaturæ, ſed hominum vitium ſit. *Ignoro ſi hæc faciens, (id eſt, materia nauigans) iuſtè patrimonium poſſit augere*; (inquit *S. Ioannes Chryſoſtomus* Homiliâ 24. in Matthæum.) *Eccleſia Negotiatores non admodùm probat, ſed in omnium infimo loco conſtituit*; (inquit *Epiphanius*, In Expoſitione Fidei Catholicæ, quæ coronis eſt Librorum aduerſùs Hæreſes, Cap. 24.) Denique ſi in recipienda pecuniâ ad vſuram diſpenſatio fieri non poteſt, vt pauperes, qui in Saracenorum captiuitate detinentur, per eamdem poſſint pecuniam liberari, quia *Vſurarum crimen vtriuſque Teſtamenti pagina deteſtatur*; vt reſpondet *Alexander III.* Cap. *Super eo*, Extra, *De Vſuris*: Multò minùs licet in mutuo negotiationis, & commercij (vt vocant) aliquid vltra ſortem exigere ac percipere, quantumuis id vtile ſit ad commercium continuandum, & augendum.

Lib. De Pœnitentia, cap. 4.

Quod autem aſſerunt vſuræ fœnoríſque patroni, Vſuram eſſe Reipublicæ vtilem, falſiſſimum eſt: Quinimò Reipublicæ pernicioſiſſima cenſeri debet, cùm ab vtilibus ac neceſſarijs artibus, & negotijs homines abducat negotium fœneratitium, quo nullum facilius eſt, certioríſque lucri. Præterea, negotio fœneratitio Reipublicæ ſtatus perturbatur, cùm æqualitatem dati, & accepti non ſeruet; vt neceſſe ſit creditores creſcere, debitores minui, omniúmque facultates tractu temporis à fœneratoribus exhauriantur. Vnde Gallicani Præſules in Conuentu Melodunenſi congregati aiunt: *Vſuram lienis inſtar inflati, & totum corpus marcidum efficientis, omnem Rempublicam eneruare*. Et Concilium Lugdunenſe 2. ſub Gregorio X. *Vſurarum voraginem, quæ animas deuorat, & facultates exhaurit*, compeſcere cupiens, Conſtitutionem Lateranenſis Concilij contra vſurarios præcipit inuiolabiliter obſeruari. Tertiò, graue onus in ciues redundat ex negotio fœneratitio; cauſa ſiquidem eſt, cur res ad vitam neceſſariæ maiori pretio vendantur, quam venderentur, propter paucorum fœneratorum cupiditatem. Denique, vt multa paucis complectar, priuatis quibuſque Reipublicæ membris, qui mutuo indigent, fœneratitium negotium incommodum, & pernicioſum eſt, ſolis fœneratoribus vtile. Quod egregiè *S. Ambroſius* oſtendit Libro *De Tobia*, Cap. 5. *Non nouit pecunia fœneratoris vno diutius loco ſtare*, inquit, *ſolita tranſire per plurimos. Vno teneri ſacculo neſcit, verſari ac numerari expetit: Vſum requirit, vt acquirat vſuram. Fluctus quidam eſt maris, non fructus. Pecunia numquam quieſcit. Labitur, velut ſcopulo illiſa, ita gremium debitoris percutit, & continuò relabitur eo vnde proceſſit. Cum murmure venit, cum gemitu reuertitur. Frequenter tamen placidum ſtat ventis mare, ſemper fœneris vnda iactatur. Mergit naufragos, exſpuit nudos, veſtitos exuit, inſepultos relinquit. Nummum ergo petis, & naufragium ſuſcipis*. Et Cap. 13. *Pecunia fœnebris hodie ſeminatur, cras fructificat: Semper parit, & numquam interit: Semper plantatur, vix euellitur. Vult ſemper fœnerator acquirere, numquam perdere: Numquam cuſtodire pecuniam ſuam, ſemper expellere: Numquam ſanare, ſemper occidere*. Creſcit *ſemper pecunia, otium neſcit auaritia, neſcit vſura ferias. Omnes torrentes vadunt in mare, & mare non adimpletur: Mare iſtud fœnerator eſt; omnium patrimonia tamquam fluctus abſorbet, & ipſe neſcit expleri. Mari tamen plerique vtuntur ad quæſtum, fœneratore nemo vtitur niſi ad diſpendium: Illic multorum commodum eſt, hic vniuerſorum naufragium*.

Eccleſiaſtica 1. 7.

Objiciunt nonò, Lucrum ex pecunia mercatori

com-

commiſſa licitè ſperari ac percipi: Quidni ergo (inquiunt) & de pecunia eidem mutuo data, cùm mutuum illud ſpeciem quamdam ſocietatis habeat?

Reſpondet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 2. ad Quintum, Diſcrimen in eo eſſe poſitum, quòd *Ille qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniæ in eum cui mutuat: Vnde ille cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenetur eam reſtituere integrè. Vnde non debet amplius exigere ille cui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori, vel artifici per modum ſocietatis cuiuſdam, non transfert dominium pecuniæ ſuæ in illum, ſed remanet eius: Ita quòd cum periculo ipſius mercator de ea negotiatur, vel artifex operatur: & ideò ſic licitè poteſt partem lucri inde prouenientis expetere, tanquam de re ſua.*

Obijciunt decimò, Licet pauperi mutuum fœneratitium accipere ad inopiam ſuam ſubleuandam: Licet igitur & mutuum fœneratitium dare, vt fœnerator imminentem penuriam à familia ſua auertat.

Reſpondetur, Falſum eſſe conſequens: Vſuram enim ſeu aliquid vltra ſortem ex mutuo exigere vel percipere, lex naturalis & diuina vetat, ac per ſe malum, mortaleque peccatum eſt, quod nulla neceſſitas licitum facit vel excuſat; cùm mori potiùs Chriſtianus debeat, quàm Deum offendere. Vnde *Tertullianus* Libro *De Corona Militis*, Cap. 11. ait: *Non admittit ſtatus fidei neceſſitates. Nulla eſt neceſſitas delinquendi, quibus vna eſt neceſſitas non delinquendi. Nam & ad ſacrificandum & directò negandum, neceſſitate quis premitur tormentorum ſiue pœnarum: Tamen nec illi neceſſitati Diſciplina conniuet: Quia potior eſt neceſſitas timendæ negationis & obeundi Martyrij, quàm euadendæ paſſionis & implendi officij. Cæterùm ſubuertit totam ſubſtantiam Sacramenti cauſatio eiuſmodi, vt etiam voluntarijs delictis fibulam laxet.* Verùm vti alterius peccato ad bonum licet, modò ad peccandum non incitetur, ipſumque peccatum diſpliceat. Vnde mutuum fœneratitium accipere licet indigenti ad neceſſitatem ſuam ſubleuandam, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 4. *Inducere hominem ad peccandum* (inquit) *nullo modo licet: Vti tamen peccato alterius ad bonum, licitum eſt: Quia & Deus vtitur omnibus peccatis ad aliquod bonum: Ex quolibet enim malo elicit aliquod bonum. Et ideò S. Auguſtinus Publicolæ quærenti, Vtrum liceret vti iuramento eius qui per falſos Deos iurat, in quo manifeſtè peccat, eis diuinam reuerentiam adhibens, reſpondet, quòd*
„ QVI vtitur fide illius, qui per falſos Deos iurat,
„ non ad malum, ſed ad bonum, non peccato illius ſe
„ ſociat, quo per Dæmonia iurauit, ſed pacto eius bo-
„ no quo fidem ſeruauit: *Si tamen induceret eum ad iurandum per falſos Deos, peccaret. Ita etiam in propoſitò dicendum eſt, quòd nullo modo licet inducere aliquem ad mutuandum ſub vſuris: Licet tamen ab eo qui hoc paratus eſt facere, & vſuras exercet, mutuum accipere ſub vſuris, propter aliquod bonum, quod eſt ſubuentio ſuæ neceſſitatis, vel alterius. Sicut etiam licet ei qui incidit in latrones, manifeſtare bona quæ habet, (quæ latrones peccant diripiendo) ad hoc quòd non occidatur.* Et in Reſponſione ad primum: *Qui accipit pecuniam mutuo ſub vſuris, non conſentit in peccatum vſurarij, ſed vtitur eo: Nec placet ei vſurarum acceptio, ſed mutuatio, quæ eſt bona.* Et ad ſecundum: *Qui accepit pecuniam mutuo ſub vſuris, non dat occaſionem vſurario vſuras accipiendi, ſed mutuandi. Ipſe autem vſurarius ſumit occaſionem peccandi ex malitia cordis ſui: Vnde ſcandalum paſſiuum ex parte ſua eſt, non autem actiuum ex parte petentis mutuum. Nec tamen propter huiuſmodi ſcandalum paſſiuum debet alius à mutuo petendo deſiſtere, ſi indigeat: Quia huiuſmodi paſſiuum ſcandalum non prouenit ex infirmitate vel ignorantia, ſed malitia.* Neceſſitas tamen quælibet à peccato non excuſat eos, qui mutuum accipiunt ſub vſura, ſed grauis dumtaxat: Nec etiam excuſantur à peccato mortali, qui mutuum fœneratitium accipiunt ab eo, qui paratus non eſt ad peccatum illud committendum, & Vſuras velut ex profeſſione non exercet.

ARTICVLVS V.

Quo Moralis Chriſtianæ Regulæ circa Vſuram explicantur.

REGVLA I.

Damnum acceptum, & lucrum interceptum, ſeu (vt vulgò loquuntur Theologi) damnum emergens & lucrum ceſſans, duo ſunt dumtaxat legitimi tituli, vt aliquid vltra ſortem, à debitoribus exigatur abſque vſuræ vitio, fœnoriſque labe.

QVicquid enim creditor vltra ſortem exigit aut ſperat præter indemnitatem & compenſationem eius, quod ſuâ intereſt, lucrum eſt. Porrò lucrum ex mutuo exigere aut ſperare, vſura & fœnus eſt; vt compertum ex ipſa vſuræ notione, Chriſtique Domini præcepto: Quicquid igitur creditor præter indemnitatem & compenſationem eius, quod ſuâ intereſt, ſperat, aut exigit, vſura & fœnus eſt. Quemadmodum enim *Lucrum non intelligitur; niſi omni damno deducto*, vt ait *Paulus* Iuriſconſultus, Lib. 17. *Digeſtorum*, Tit. *Pro Socio*, L. 30. ſic quicquid vltra ſortem omni damno deducto exigitur aut ſperatur, lucrum eſt, quod citra vſuram ex mutuo exigere aut ſperare non licet. Id autem quod intereſt rectè definitur, Commodum quod haberet creditor, ſi damnum illi datum, aut lucrum interceptum non fuiſſet. Vnde idem Iuriſconſultus Digeſtorum 46. Tit. 8. *Ratam rem haberi, & de Ratihabitione*, L. 13. ait: *Si commiſſa eſt ſtipulatio, Ratam rem dominum habiturum: In tantum competit, in quantum mea interfuit: Id eſt, quantùm mihi abeſt, quantumque lucrari potui.* Et *Iuſtinianus* Imperator Lib. 7. *Cod.* Tit. 47. *De Sententijs, quæ pro eo quod intereſt, proferuntur*, L. vnica, vbi certum modum conſtituit, quo id quod intereſt definiatur à Iudicibus, ſubdit: *Et hoc non ſolùm in damno, ſed etiam in lucro noſtra amplectitur Conſtitutio: Quia & ex eo Veteres id, quod intereſt, ſtatuerunt.* Ex his perſpicuum eſt, id quod intereſt duplex caput continere, nempe *damnum emergens*, & *lucrum ceſſans*; & vtriuſque compenſationem ſine vſuræ vitio exigi poſſe à creditore, cùm id non tam ad captandum lucrum, quàm ad vitandum damnum referatur. Idem de damno accepto *S. Thomas* confirmat, Secunda Secundæ, Quæſt. 78. Art. 2. in Reſponſione ad primam obiectionem: *Ille* (inquit) *qui mutuum dat, poteſt abſque peccato in pactum deducere cum eo qui mutuum accipit, compenſationem damni, per quod ſubtrahitur ſibi aliquid quod debet habere. Hoc enim non eſt vendere vſum pecuniæ, ſed damnum vitare. Et poteſt eſſe quòd accipiens mutuum maius damnum euitet, quàm dans incurrat. Vnde accipiens mutuum cum ſua vtilitate damnum alterius compenſat.*

Verùm ne damni accepti, ſiue emergentis ſpecie vſura pallietur, plures conditiones concurrant neceſſe eſt, vt ratione damni emergentis aliquid vltra ſortem à debitore titulo compenſationis iuſtè exigi, percipique poſſit. Primò, vt damnum acceptum verum ſit, reale certumque, non dubium ac fictitium: *Vt hoc quod reuera inducitur damnum, hoc reddatur: & non ex quibuſdam machinationibus & immodicis peruerſionibus in circuitus inextricabiles redigatur; ne dum in infinitum computatio reducitur, pro ſua impoſſibilitate cadat*; vt loquitur *Iuſtinianus* Lege vnica C. *De Sententijs, quæ pro eo, quod intereſt, proferuntur.* Secundò, neceſſe eſt vt damnum proficiſcatur ex mutuo, idque proximè ac immediatè. Nulla enim ratio habenda eſt damni aliunde quam ex mutuo accepti vel imminentis. Quemadmodum enim creditor debitori cum proprio damno beneficium præſtare non cogitur; ſic debitor ad aliud damnum reſarciendum & compenſandum non obſtringitur præter illud, quod ipſius cauſa creditor accepit propter datum mutuum. Tertiò, requiritur vt damnum proponatur debitori, & in ſtipulationem pactionemque conferatur, cum mutuum accipit à creditore, ne inuitus onus illud reſarciendi damni ſubeat: Alioquin plerumque accideret, vt plus detrimenti quàm commodi ex mutuo perciperet, magiſque deciperetur quàm iuuaretur beneficio; cùm tamen *Iuuari nos, non decipi beneficio oporteat*; vt ait Iuriſconſultus. Quartò, requiritur, vt damnum æquale ſit compenſationi, quæ à debitore exigitur vel percipitur, ne de incerti damni compenſa-

tione

tione tranſigere cogatur debitor. Quintò, neceſſe eſt vt pactio & ſtipulatio de futuro damno compenſando in caſum moræ concipiatur ac referatur. Conſtitutiones enim Pontificiæ ac Regiæ pactiones omnes, quibus aliquid vltra ſortem exigitur aut percipitur, citra moram debitoris, prohibent, quia in fraudem legis mutuo adijci præſumuntur; niſi de vero, certo, ac perſpicuo damno accepto vel imminente inuictiſſimis probationibus conſtare poſſit. Sextò, neceſſe eſt vt damni compenſatio non antè exigatur ac percipiatur à debitore, quàm damnum acceptum ſit, alioquin commodum ex mutuo perciperet, pluſque peteret quàm deberetur. *Qua enim ratione qui tardiùs ſoluit, quàm ſoluere deberet, minùs ſoluere intelligitur; eadem ratione qui præmaturè petit, plus petere videtur;* (inquit *Iuſtinianus* Lib. 4. *Inſtitutionum*, Tit. 6. §. 33.) Neceſſe tandem eſt vt in compenſando eo quod intereſt, tam in lucro ceſſante, quàm in damno emergente, modus Regijs Conſtitutionibus definitus ſeruetur: Leges enim Principum, *Non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam* ſeruari debent ab omnibus ſubditis. Nihil ergo vltra ſortem exigi poteſt ad compenſandum id quod intereſt, niſi quod Principum Conſtitutionibus eſt definitum: Quamuis damnum ex mutuo emergens modum ijſdem Conſtitutionibus præſcriptum interdum ſuperet atque excedat.

Lucrum ceſſans titulus eſt alter, & quidem legitimus, vt aliquid vltra ſortem ſine vſuræ vitio fœnoriſque labe exigatur; modò verum, certum, aut veriſimile, proximeque futurum ſit, ab ipſoque mutuo proficiſcatur; nec ſecundùm æqualitatem rei, ſed ſecundùm veriſimilitudinem ſpei æſtimetur, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo ſecundo ad primum. *Ille* (inquit) *qui mutuum dat, compenſationem damni quod conſideratur in hoc quòd pecunia non lucratur, non poteſt in pactum ducere: Quia non debet vendere id quod nondum habet, & poteſt impediri multipliciter ab habendo.* Quod explicat luculentiùs & clariùs Quæſtione 62. Articulo 4. *Quicumque* (inquit) *damnificat aliquem, videtur auferre id in quo ipſum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo quòd aliquis minùs habet quàm debet habere. Et ideò homo tenetur ad reſtitutionem eius, in quo aliquem damnificauit: Sed aliquis damnificatur dupliciter. Vno modo, quia aufertur ei id quod actu habebat: & tale damnum eſt ſemper reſtituendum ſecundum recompenſationem æqualis, puta, ſi aliquis damnificet aliquem diruens domum eius, ad tantum tenetur quantum valet domus. Alio modo, ſi damnificet aliquem impediendo ne adipiſcatur quod erat in via habendi: & tale damnum non oportet recompenſare ex æquo: Quia minùs eſt habere aliquid in virtute, quàm habere actu; qui autem eſt in via adipiſcendi aliquid, habet illud ſolùm ſecundùm virtutem vel poteſtatem: & ideò ſi redderetur ei vt haberet hoc in actu, reſtitueretur ei quod eſt ablatum, non ſimplum, ſed multiplicatum: Quod non eſt de neceſſitate reſtitutionis. Tenetur tamen aliquam recompenſationem facere ſecundùm conditionem perſonarum & negotiorum.* Et in Reſponſione ad primam & ſecundam Obiectionem, exemplum profert eius qui ſparſa ſemina effodit, aut qui in mora ſoluendi eſt; docetque futuram meſſem, lucrumue futurum, non ſecundùm æqualitatem rei, ſed ſecundùm æſtimationem ſpei reſtituenda eſſe, quia meſſis futura, lucrumue ſperatum, non actu, ſed virtute habentur. *Et per hoc* (inquit) *patet Reſponſio ad primum & ſecundum. Nam ille qui ſemen ſparſit in agro, nondum habet meſſem in actu, ſed ſolùm in virtute. Et ſimiliter ille qui habet pecuniam, nondum habet lucrum in actu, ſed ſolùm in virtute, & vtrumque poteſt multipliciter impediri.*

Verùm vt lucri intercepti ſiue ceſſantis titulo aliquid iuſtè poſſit exigi vltra ſortem abſque Vſuræ Fœnoriſue labe ac ſuſpicione, neceſſe eſt vt eædem penè conditiones concurrant, quæ acceſſionem ad ſortem ob damnum emergens debet comitari. Neceſſe eſt (inquam) vt lucrum illud verè aut veriſimiliter perceptum fuiſſet à creditore, niſi Mutuum datum eſſet: Vtque propter Mutuum, non alijs ex cauſis extraneis intercipiatur. Deinde requiritur vt creditor debitorem de hoc ipſo lucro ceſſante moneat, deque ipſo lucro paciſcatur ſecundùm æſtimationem ſpei, quemadmodum de iactu retis, alijſque futuris commodis, quæ ſpe magis quàm re tenentur, pacta iniri poſſunt, vt habetur in Digeſtis Tit. *De Actionibus empti & venditi*, Lege 52. Sed & pactum iſtud in caſum moræ concipi ac referri oportet: Citra moram enim pactum omne Mutuo adiectum, vt aliqua ſorti acceſſio fiat, Vſurarium eſſe cenſetur. Requiritur inſuper in lucrum ceſſans non ante reſarciatur: quàm ex ipſa negotiatione interceptâ, deductis periculis, laboribus, impenſis, percipiendum fuiſſet. Modus etiam Conſtitutionibus Regijs definitus neceſſariò ſeruandus eſt in Ditionibus Regis Chriſtianiſſimi. In alijs verò regionibus Principum aut Rerumpublicarum Leges, vel Conſuetudines Municipales ſeruandæ ſunt, Iuriſque Regula in ipſa æquitate naturali fundata, quæ rationem magis habendam eſſe docet damni accepti, quam lucri ceſſantis, *Cod.* Lib 6. Tit. *De Codicillis*, Lege vltima: *Non per eademque ratio videtur amittere debita, & lucra non capere;* (inquit *Theodoſius* Imperator.)

Cùm porrò Iura omnia plus faueant ijs qui damnum patiuntur, quàm ijs qui lucrum non faciunt, ideò ſingulares quædam conditiones vlteriùs requiruntur, vt exigi poſſit ex Mutuo aliquid vltra ſortem titulo lucri intercepti ſeu ceſſantis, abſque Vſuræ vitio. Prima conditio eſt, vt res Mutuo data negotiationi expoſita ſit, aut proximè ad negotiationem, vel emptionem rei alicuius frugiferæ parata ſit deſtinatione quadam animi verâ, ſincerâ & efficaci: Indeque ad debitoris preces, non ad arbitrium creditoris auertatur, & Mutuo detur. Non ſufficit ergo vt pecunia negotiationi potuerit exponi, aut ad rem frugiferam emendam conferri; quoniam illa potentia remota eſt, cuius nulla ratio habetur, vt lucrum interceptum propter Mutuum cenſeatur. Secunda conditio eſt, vt nullam aliam pecuniam otioſam habeat creditor, quæ in locum eius quæ Mutuo data eſt ſubſtitui poſſit ad negotiationem, aut emptionem rei frugiferæ, cuius adeſt opportunitas, & ſincera voluntas, faciendam. Aliam porrò pecuniam otioſam habere non cenſetur, quamuis habeat ſepoſitam ad alimenta & prouiſionem familiæ, ad filiarum dotem, ad emendum Officium, ad caſus fortuitos, vt ſunt morbi, incendia, lites emergentes, damna, longinquæ profectiones. Tertia conditio eſt, vt nihil exigatur aut percipiatur à debitore ad lucrum ceſſans compenſandum, ante tempus quo creditor lucrum ex negotiatione, aut re frugifera ad cuius emptionem pecunia Mutuo data deſtinata erat, percepiſſet. Quarta conditio eſt, vt pericula, damna, labores, impenſæ deducantur, antequam lucri ceſſantis compenſatio exigatur ac percipiatur à debitore. *Neque enim lucrum intelligitur, niſi omni damno deducto, neque damnum niſi omni lucro deducto;* (inquit *Paulus* Iuriſconſultus in Digeſtis, Lege 30. Tit. *Pro Socio.*) Quinta denique conditio eſt, vt creditor ex humanitatis aut charitatis voluntate, non ex lucri cupiditate, aut commodi cuiuſpiam percipiendi ſpe ac deſiderio ad Mutuum dandum impellatur. Si quæ conditionum iſtarum deficiat, lucrum non tam ex Mutuo, quàm ex creditoris cupiditate intercipi ac impediri intelligitur, qui lucrum interceptum eſſe conqueritur, ſiue ademptam ſibi ex Mutuo lucrandi occaſionem, vt ex eo lucrum faciat, & alterius damno locupletetur.

Cæterùm creditor ſubrogatus in locum eius, qui damni emergentis, aut lucri ceſſantis intereſſe patiebatur, eaſdem Vſuras exigere non poteſt, quas prior creditor licitè exigebat, niſi nouus iſte creditor ſimiliter patiatur damnum, aut lucrum amittat. Cùm enim ius illud, quod priſtino competebat creditori, ſit penitus extinctum, per ſolutionem eius qui ſuâ pecuniâ ius & nomen prioris creditoris, redemit, tranſmitti non poteſt in ſubrogatum creditorem, quia *Nemo plus iuris in alium transferre poteſt, quàm ipſe habet;* vt dicitur Cap. *Nemo poteſt*, Tit. *De Regulis Iuris*, in Sexto, & L. *Nemo plus iuris*, D. eodem Tit.

REGVLA II.

Obligationes promiſſorias acceſſionis aut lucri alicuius vltra ſortem à debitoribus exigere, ſiue ſchedulas & chirographa, quibus fateantur ſe plus accepiſſe, quàm reuera ipſis Mutuo datum ſit, Vſurarium eſt; etiamſi in Platea vel Nundinis pecunia Mutuo detur ac numeretur à Mercatoribus.

NVllum enim ibi damnum acceptum, nullum lucrum interceptum occurrit, ex Mutuo perfectum,

ctum, ac neceſſarijs conditionibus comitatum, cuius ratione exi aut percipi poſſit id quod intereſt. Numquam enim Mercatores pecuniam ſuam Mutuo dare ſolent in Platea aut Nundinis, cùm opportunitas adeſt illam ad negotiationem conſerendi: Immò tunc ipſi Mutuum accipiunt, vt maius lucrum ex negotiatione captent. Tunc ergo Mutuum dant in Platea, aut in Nundinis, cùm pecuniam inutilem & otioſam habent in arca, quam negotiationi proximè non deſtinant: Proindéque lucrum ex Mutuo captant; & abſque iuſto titulo accipiunt aliquid vltra ſortem: Siquidem id quod exigunt aut percipiunt non eſt iuſta compenſatio damni emergentis, aut lucri ceſſantis. Vnde Sacra Facultas Pariſienſis anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo octauo, die decima-ſexta Iulij, inter alias Apologiæ Caſuitarum damnandas Propoſitiones damnauit eam quæ aſſerit, *Maiori cum animoſitate quàm ratione condemnari promiſſiones obligatorias ad ſoluendum lucrum ſupra capitale*; tamquam *Falſam, ſcandaloſam, & manifeſtè vſurariam*.

Nec verò Contractus fœneratitios, Mutuúmque Vſurarium excuſat conſuetudo, quod nimirum ita fiat Lugduni, Pariſijs, aut in alijs Ciuitatibus, Prouincijs & Regionibus. *Chriſtus* enim *Veritatem ſe, non conſuetudinem cognominauit*; (inquit *Tertullianus*, Lib. *De Velandis Virginibus*, cap. 1.) Et *Veritati nemo præſcribere poteſt, non ſpatium temporum, non patrocinia perſonarum, non priuilegium regionum*. Notum & illud S. Cypriani: *Conſenſere Iura peccatis, & cœpit licitum eſſe, quod publicum eſt*. Item illud eius Patris pronuntiatum: *Conſuetudo ſine veritate, vetuſtas erroris eſt*. Non minùs certum eſt illud S. *Auguſtini* in *Enchiridio*, cap. 80. *Peccata quamuis magna & horrenda, cùm in conſuetudinem venerint, aut parua, aut nulla eſſe creduntur*. Conſuetudines igitur, quibus Mutuum fœneratitium, & contractus Vſurarij, aut de Vſuraria prauitate ſuſpecti in quibuſdam Ciuitatibus, Prouincijs, aut Regionibus inualuerunt, non ſunt ſequendæ, ſed examinandæ, Diuinæque Legi, & Sacris Canonibus adhærendum eſt; ſecundùm illam *S. Iſidori Hiſpalenſis* Sententiam, quæ refertur Can. *Vſus*, Diſt. 11. *Vſus auctoritati cedat, prauum vſum lex & ratio vincat*. Et ſecundùm verba illa *Conſtantini Magni* ex Codice tranſcripta, Can. *Conſuetudinis*, ibidem: *Conſuetudinis vſúſque longæui non vilis auctoritas eſt: Verùm non vſque adeò ſui valitura momento, vt aut rationem vincat, aut legem*. Quibus conſonum eſt illud *Gregorij Noni*, cap. *Cùm tantò*, Extra, De Conſuetudine: *Cùm tantò ſint grauiora peccata, quantò diutiùs infelicem Animam detinent alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit, Naturali Iuri, cuius tranſgreſſio periculum ſalutis inducit, quacumque conſuetudine, quæ dicenda eſt veriùs hâc in parte corruptela, poſſe aliquatenus derogari. Licet etiam longæuæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas: Non tamen eſt vſque adeò valitura, vt vel Iuri Poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè præſcripta*. Verùm aduersùs Legem Diuinam nulla præſcriptio dari poteſt. De Ciuitatibus igitur, & Prouincijs, in quibus conſuetudo Contractibus Vſurariâ Prauitate infectis, Mutuoque fœneratitio, & ſchedulis atque promiſſionibus obligatorijs, quibus aliquid vltra ſortem exigitur, auctoritatem dedit, illud Pſalmi 54. dici poteſt. *Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate: Die ac nocte circumdabit eam ſuper muros eius iniquitas, & labor in medio ejus, & iniuſtitia: & non defecit de Plateis ejus Vſura & dolus*. Quem Pſalmiſtæ locum *S. Auguſtinus* tractans Enarratione in Pſalmum 54. ait: *Vſura & dolus non abſconduntur ſaltem quia mala ſunt, ſed publicè ſæuiunt. Etenim qui in domo aliquid mali facit, vel de malo ſuo erubeſcit. In Plateis ejus Vſura & dolus. Fœnus & profeſſionem habet, fœnus & ars vocatur; corpus dicitur, corpus quaſi neceſſarium ciuitati, & de profeſſione ſua vectigal impendit: Vſque adeò in Plateis eſt quod ſaltem abſcondendum erat*.

REGVLA III.

Vſura eſt aliquid vltra ſortem exigere vel accipere ob periculum facti, cui rem ſuam creditor exponit dando Mutuum. Sed acceſſio aliqua ad ſortem exigi poteſt ob periculum iuris à creditore ſuſceptum.

DVplex periculum à creditore ſuſcipi poteſt, vnum facti, Mutuo intrinſecum atque inſitum, cùm rem ſuam Mutuo dando dubijs incertíſque rerum humanarum caſibus exponit; nam tamen debitorem ipſum obligatione ſoluendi liberat: Vel cùm dat Mutuum eâ lege, vt periculum in ſe ſuſcipiat, aliter Mutuum non daturus, eoque nomine aliquid exigit vltra ſortem. Periculum aliud iuris & Mutuo extrinſecum eſt, cùm creditor periculum ſortis pacto quodam Mutuo adiuncto ſuſcipit, ac debitorem obligatione ſoluendi liberat. Propter periculum facti aliquid vltra ſortem exigere, Vſura eſt. Cùm enim Mutuum per ſeipſum gratuitum ſit; quicquid Mutuo cohæret, gratuitum etiam eſſe debet. Periculum porrò facti Mutuo ipſi cohæret atque inſitum eſt; ſiquidem res Mutuo data, & in dominium debitoris tranſiens, varijs fortunæ caſibus eſt expoſita, fieríque poteſt, vt ipſe debitor ad inopiam redactus æri alieno ſoluendo impar fiat: Igitur periculum illud facti in Mutuo æſtimandum non eſt, nec ratione illius aliquid vltra ſortem exigere aut recipere licet. Et certè ſi propter periculum facti, quod Mutuo intrinſecum eſt, liceret aliquid paciſci aut recipere vltra ſortem, liceret plus exigere à pauperibus, quàm à diuitibus, & mercatoribus, quia res Mutuo data minus ſecura eſt apud pauperes, quàm apud diuites & mercatores: Id autem nec ipſi Vſurarum patroni dixerint. Tertiò, cùm debitor in quemcumque ſtatum deueniat, aut quocumque caſu res pereat, nihilominus maneat obligatus ad ſoluendam ſortem integram creditori, manifeſtum eſt id quod vltra ſortem exigitur, ac percipitur, exigi ac percipi ratione Mutui. Vult enim & paciſcitur, vt ſortis periculum ad ſe omninò pertineat, aliàs Mutuum non daturus, ſicque ex Mutuo vult conſequi lucrum, non mediatè, ſed mediante ſuſceptione periculi, quod Vſurarium eſſe conſtat ex cap. *Nauiganti*, Extra, *De Vſuris*, quod *Gregorij Noni* Reſponſum eſt. *Nauiganti* (inquit) *vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo, quòd ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid vltra ſortem, Vſurarius eſt cenſendus*. Denique tam incerta eſt compenſatio periculi, quàm ipſum capitale quod verſatur in periculo, cùm vtrumque ab eodem debitore ſolui debeat: Igitur pactum quod fit de acceſſione aliqua ad ſortem ratione periculi, non ad ſecuritatem capitalis, nec ad periculi compenſationem, ſed ad cupiditatem pertinet, quâ creditor lucrum ex Mutuo vult captare.

Propter periculum verò iuris, quòd Mutuo penitus extrinſecum eſt, creditor aliquid vltra ſortem ſine Vſuræ vitio exigere, ac percipere poteſt à debitore; ſiquidem onus aliquod pretio æſtimandum præter officia, ac iura Mutui ſuſcipit, ipſúmque debitorem omni periculo & obligatione ſoluendi liberat, ſi res Mutuo data caſu pereat; cùm tamen periculum rei Mutuo datæ debitorem ſequatur, in cuius dominium translata eſt. Sed in iſto caſu neceſſe eſt, vt periculum illud, quod creditor ſuſcipit, non ſit vanum, illuſorium & in fraudem legis excogitatum; ipſéque debitor ad pactum illud Mutuo adijciendum non cogatur à creditore; ſed illud ipſum potiùs poſtulet, cùm Mutuum ſumit, tamquam rebus ſuis opportunum. Alioquin pactum illud Vſurarium eſſet.

Hanc Regulam confirmat *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 1. Cap. 7. §. 21. *Quid* (inquit) *de eo, qui mutuauit nauiganti, vel eunti ad nundinas, recepturus aliquid vltra ſortem pro eo quòd ſuſcipit in ſe periculum, id eſt, ſi pecuniam, vel merces inde emptas portauerit ſaluas, aliàs nihil recepturus etiam de ſorte? Reſpondeo quòd, aut illud vltra ſortem recipit ratione mutui tantùm, & ſic eſt Vſura, non obſtante quòd periculum ipſe ſuſcipiat: Et iſte eſt caſus Capitis*, Nauiganti. *Aut recipit illud vltra ſortem præcisè ratione periculi, vt pretium periculi, & ſic non eſt Vſura, ſed licitum. Nam etiamſi non mutuaret, & periculum nauigantis in ſe vellet recipere, licitè poſſet recipere pretium periculi; Nec propter hoc quòd ei ſeruitium faciat in mutuando, efficitur deterioris conditionis. Aut aliquid vltra ſortem recipit partim ratione periculi, & partim ratione mutui: Et tunc Vſura eſt quantùm ad id quod plus percipit reſpectu mutui, & illud tenetur reſtituere*. Si quis porrò dixerit, Se non recipere aliquid vltra ſortem ratione mutui, ſed ratione periculi; nihilominus in foro Eccleſiæ judicabitur Vſurarius: Quia Eccleſia de externa dumtaxat actione, non de intentione iudicat. Suæ enim intentionis cùm nemo homo teſtis ſit præter ipſum, ſemper diceret creditor intentionem ſuam rectam fuiſſe, ſeque Mutuum fuiſſe daturum,

quamuis huiuſmodi pactio non interceſſiſſet. Sicut ergo vbi pecunia promiſſa, vel data eſt pro electione ad Eccleſiaſticam Dignitatem aut Manus, non audiuntur electores, ſi dicant ſe ad eligendum inuitatos non fuiſſe propter pecuniam, quia aliàs eumdem elegiſſent; ſed qualiſcumque fuerit eorum intentio, nihilominus electio cenſetur ſimoniaca: Ita non eſt audiendus creditor aſſerens ſe non moueri ad exigendum aliquid vltra ſortem ratione mutui, quia aliàs Mutuum erat daturus, ſed nihilominus *Vſurarius eſt cenſendus*, vt dicitur cap. *Nauiganti*. In foro autem conſcientiæ, ſi creditor dicat ſe non recepiſſe aliquid vltra ſortem ratione mutui, ſeu eâ intentione, vt lucraretur ex mutuo, ſed velut pretium periculi quod ſuſcepit, ipſi fides adhibenda eſt.

REGVLA IV.

Licitum eſt, & ab Vſuræ vitio, fœnoriſque labe purum Commercium Maritimum in Cameris Aſſecurationum inſtitutum, in quibus minori vel maiori pretio merces nauibus vectæ emuntur pro maiori, vel minori periculo, cui naues illæ ſunt expoſitæ.

CVm enim merces illæ iuſto pretio, ſecundùm communem æſtimationem, ſpectatis periculis emantur, & minus lucrum idque certum, aſſecurari poſſit pro maiori, ſed incerto, nihil in huiuſmodi contractu eſſe videtur, quod iuſtitiæ repugnet. Id confirmat S. *Antoninus* 3. P. Tit. 8. Cap. 3. §. 1. hunc Caſum proponens: *Petrus habet mille florenorum valorem in mercimoniis in Naui de Anglia, Flandria, vel Hiſpania Piſas deferendis: Dubitat vel timet de ſubmerſione Nauis, vel captura à Pirratis; dat vel offert Martino quinque, vel decem pro centenario plus vel minùs, ſecundùm quòd plus vel minùs timetur de periculo, pro ſecuritate ſuper his fienda, cùm aſſecaſit ſumens in ſe periculum dicti lucri. Ille igitur Martinus acceptis illis quinque, vel decem pro centenario, ſi merces ſaluæ conducuntur, ſibi remanet illud lucrum ratione dictæ ſecuritatis. Sed ſi Nauis periret, vel caperetur ab hoſtibus, Martinus teneretur de mille florenis pro ſecuritate facta; licitum reputatur tale lucrum ratione periculi quod ſubiit. Nec enim poteſt dici ibi eſſe mutuum, cùm nil mutuetur, nec lucrum turpe, cùm nec inueniatur prohibitum, & vtilitati deſeruiat hominum; nec ob cap.* NAVIGANTI, De Vſuris, *quia illud habet locum; ſcilicet ſuſcipiens in ſe periculum mercimonij, ſi aliquid percipit de mercibus, dicitur Vſura, quando videlicet illud petit non ratione periculi, ſed ratione mutui facti ei, cuius ſunt merces. Et idem dicendum de mercibus deferendis per terram, per loca periculoſa.*

REGVLA V.

Sola debitoris mora non eſt legitimus titulus, vt aliquid vltra ſortem exigatur, niſi damnum acceptum, aut lucrum interceptum concurrunt.

LVcrum enim ex mutuo exigere, ac percipere non poteſt creditor abſque Vſuræ vitio, ſed ſolam compenſationem eius quod ſuâ intereſt: Vnde ſi aliquid vltra ſortem exigat vel percipiat, etiam poſt moram debitoris, nullo interueniente damno, nullóque lucro ceſſante, Vſuram committit. Idque leges confirmant. Ait enim *Paulus* Iuriſconſultus Lib. 22. Digeſtorum, Tit. *De Vſuris*, L. 17. §. 3. *Vſuræ non propter lucrum petentium, ſed propter moram ſoluentium infliguntur*. Et *Pomponius* Iuriſconſultus, Lib. 17. D. Tit. *Pro Socio*, Lege 60. *Socium* (inquit) *qui in eo, quod ex ſocietate lucri faceret, reddendo moram adhibuit, cùm eâ pecuniâ ipſe vſus ſit, Vſuras quoque eum præſtare debere Labeo ait; ſed non quaſi Vſuras, ſed quòd ſocij interſit, moram eum non adhibuiſſe: Sed ſi aut vſus eâ pecuniâ non ſit, aut moram non fecerit, contra eſſe.*

Sed nec compenſatio eius quod intereſt creditoris, ſufficit vt aliquid vltra ſortem percipere iuſtè poſſit, niſi debitor in mora ſoluendi ſit conſtitutus. Si enim creditor compenſationem eius quod intereſt ante moram debitoris exigeret, in fraudem Legis Fœnus & Vſuram prohibentis facere cenſeretur.

Mora triplici modo fieri poteſt: Vel ex perſona, vel ex die adiectâ, vel ex re ipſa: Ex perſona quidem, cùm creditor conuenienti loco, & tempore debitorem interpellat, admonétque vt ſoluat quod debet: Ex die adiectâ, cùm dies ſolutioni dicta eſt; dies enim interpellat pro homine, ſecundùm Legem *Traiectitiæ*, 23. Tit. *De Obligationibus & Actionibus*, Lib. 44. *Digeſtorum*. Denique mora fit ex reipſa, cùm lex debitorem in mora conſtituit, vt in minorum cauſis, L. *In minorum*, C. Tit. *In quibus cauſis in integrum reſtitutio neceſſaria non eſt*. Verùm quamuis in alijs regionibus ſufficiat quælibet ex his tribus interpellationibus à creditore facta, vt debitor in mora eſſe cenſeatur culpâ ſuâ, adeóque ab ipſo iuſtè poſſit exigi id quod intereſt, ad idque teneatur; in Gallijs tamen vbi ſecundùm Regias Conſtitutiones iudicatur, ſola interpellatio iuridica moroſum debitorem obligat ad ſoluendum id quod intereſt creditoris ratione moræ, ob damnum ſcilicet emergens, lucrúmue ceſſans. Et à die dumtaxat denunciati vadimonij, vel petitionis apud Iudicem declaratæ, interueniente Sententia Iudicis pœnam moroſo debitori imponentis, & legitimas Vſuras creditori damnum paſſo adiudicantis, poteſt creditor compenſationem damnorum, & eius quod intereſt, exigere & percipere, vt Aurelianenſi Conſtitutione *Caroli Noni* Regis Chriſtianiſſimi Articulo 60. ſancitum eſt: Alioqui in fraudem Legis facere cenſebitur lethaliſque peccati reus erit, & reſtitutioni obnoxius.

REGVLA VI.

Omnis pœna conuentione partium Mutuo adiecta vſuraria cenſenda eſt, niſi debitis conditionibus ab vſuræ labe, ac ſuſpicione huiuſmodi conuentio purgetur.

CVm enim Lex Diuina, Canones Spiritu Dei conditi, Regiæque Conſtitutiones, acceſſionem omnem ſorti adiectam prohibeant; profectò quicquid mutuo adijcitur, in fraudem Legis Diuinæ, ſacrorum Canonum, Regiarumque Conſtitutionum adiectum cenſetur, & tamquam iniquum, & vſurarium reijcitur; niſi ad compenſationem eius quod creditoris intereſt reuocari poſſit. Cùm autem eo nomine pœna Mutuo adijcitur pacto & tranſactione creditoris, ac debitoris, vt ſi debitor in ſoluendo præſtitutâ die fuerit negligens, aliquid ſoluere cogatur vltra ſortem, Sententiâ Iudicis ad pœnam damnatus ob ſolutionis dilationem; certæ conditiones conuentionem illam comitari debent, quarum defectu vſuraria eſſet. Prima eſt, vt pœna illa ſimplici animo, ac ſine fraude adiecta cenſeatur, id eſt, eo ſolùm animo, vt debitum præſtituta die recipiat, propter verum aut veriſimile damnum, non verò vt ex mutuo lucretur. Secunda conditio eſt, vt pœna mutuo adijciatur pro æſtimatione veri, aut veriſimilis damni emergentis, vel lucri ceſſantis, nec modum Conſtitutionibus Regijs definitum excedat, ac ſuperet. Quod & Romano Iuri conſonum eſt Tit. D. *De Vſuris*, L. 44. cuius hæc ſunt verba: *Pœnam pro vſuris ſtipulari nemo ſupra modum vſurarum licitum poteſt*. Et *Cod.* eodem Tit. L. 15. *Cùm allegas vxorem tuam ea conditione mille aureorum numero quantitatem ſumpſiſſe, vt ſi intra diem certum debito ſatis non feciſſet, cum pœna quadrupli redderet quod acceperit: Iuris forma non patitur legem contractûs iſtius vltra pœnam legitimarum vſurarum poſſe procedere*. Iuri nimirum publico priuatorum pacta derogare non poſſunt. Tertia conditio eſt, vt creditor certus non ſit, neque probabiliter iudicet, debitorem præfinito tempore imparem futurum ad ſoluendum debitum: Tunc enim pœna vſurario animo Mutuo adijci cenſetur, cùm nulla futura culpa præuidetur. Quarta conditio eſt, vt pœnæ nomine nihil vltra ſortem exigatur, ſi nulla debitoris culpa interueniat. Igitur pœna conuentionalis iuſtè exigi non poteſt à debitore, qui abſque culpa ſua non ſoluit, quia nimirum non habet vnde præſtituto tempore ſoluere valeat, nec culpâ ſuâ in talem impotentiam incidit. Iniquè enim exigitur pœna, vbi nulla intercedit culpa.

Simplici autem animo & abſque fraude pœnam conuentionalem Mutuo adieciſſe creditor non cenſetur, qui pene inuito debitori pœnam illam impoſuit, aut pecunias mutuo dedit eâ conditione, vt aliquot poſt dies debitor ſiſtat ſe coram Iudice, séque ad id quod intereſt, condemnari conſentiat. Cùm enim id fiat in vſurarum fraudem, eam conuentionem vſurariam eſſe manifeſtum eſt.

R E-

REGVLA VII.

Conſtitutio Regia, & Sententia Judicis, non ſunt legitimi per ſe tituli, vt aliquid vltra ſortem à debitoribus ſine vſuræ vitio exigatur.

CONſtitutio namque Regia & Sententia Iudicis ſolâ præſumptione nituntur damni accepti, vel lucri amiſſi à creditore, ad cuius compenſationem definiunt vel adiudicant id quod intereſt: Quamobrem ſi creditor nullum damnum patiatur, nullo lucro priuetur, nihil vltra ſortem exigere poteſt aut percipere; cùm Ius Diuinum & Naturale mutare, ac euertere Conſtitutio Regia & Sententia Iudicis non poſſint, nec id Chriſtianiſſimi Reges intendant, qui vſuram & fœnus omne Edictis ſuis damnauerunt ac proſcripſerunt, pœnis grauiſſimis in fœneratores conſtitutis. Itaque ſi debitoris mora nullum damnum intulerit, nullum lucrum interceperit creditori, nihil vltra ſortem ſine vſuræ vitio, fœnoriſque labe exigere poteſt. Si autem creditoris interſit, debitorem in mora ſoluendi fuiſſe, exigere ac percipere aliquid poteſt, non tamen vltra modum Conſtitutione Regia, Iudiciſque Sententiâ definitum, quamuis fortè creditoris pluris interſit, quàm Conſtitutio Regia aut Sententia Iudicis definierit. Tenemur enim in hiſce rebus parere Legibus Ciuilibus, & Conſtitutionibus Principum, qui ius ipſum exigendæ compenſationis ob damnum emergens, aut lucrum ceſſans ex mora creditoris, propter vtilitatem publicam moderati ſunt, ne in infinitum progrederetur; ſiue (vt loquitur *Iuſtinianus*, L. vnica C. *De Sententijs quæ pro eo quod intereſt proferuntur*) Ne in circuitus inextricabiles redigatur, ac dum in infinitum computatio reducitur, pro ſua impoſſibilitate cadat. *Cùm ſciamus* (inquit) *eſſe naturæ congruum eas tantummodo pœnas exigi, quæ vel cum competenti moderamine proferuntur; vel à legibus certo fine concluſæ ſtatuuntur*. Denique ſi damnum emergens aut lucrum ceſſans minus eſt, quàm id quod Conſtitutione Regia aut Sententiâ Iudicis definitum eſt, id totum creditor exigere & percipere non poteſt à debitore ſine vſuræ vitio. Fallitur ergo quiſquis putat Conſtitutionem Regiam & Sententiam Iudicis ius tribuere creditori, vt quinque vltra ſortem in centenos ſingulos nummos accipiat, etiamſi nullum damnum paſſus ſit, nullóque ſit lucro fruſtratus; aut certè licet minus æſtimandum ſit damnum acceptum, lucrumue interceptum quàm compenſatio adiudicata creditori de mora debitoris conquerenti.

REGVLA VIII.

Pactum Legis Commiſſoriæ in eo poſitum, vt creditor pignus accipiat pro mutuo, vel alio debito, eâ conditione, vt ſi debitor præfinito tempore non ſoluat, pignus illud fiat ipſius creditoris, ſiue venditione, ſiue in feudum aut in ſolutum datione, vſurarium eſt.

VLtra ſortem enim aliquid exigere, vel accipere iniquum eſt, Iuri Naturæ, Diuino, Eccleſiaſtico, Ciuili contrarium, vſurarium. Hanc Regulam confirmat *Innocentius III.* cap. *Significante*, Extra, *De Pignoribus*. Ciuis quidam Piſanus domum ſuam cum clui culdam ſuo pro ducentis quinquaginta libris pignori obligauerat, promiſerátque præſtito iuramento, quòd niſi domum ipſam præfinito tempore redimeret, eam non repeteret à creditore. Debitor infra ſtatutum tempus per certum & fidelem (vt videbatur) nuntium pecuniam numeratam creditori remiſit; quam tamen idem nuntius infideliter agens non perſoluit. Poſtmodum verò idem debitor qui domum ſuam oppignerauerat, ab Imperatore detentus, dicto creditori ſatisfacere non potuit vt debebat. Cauſâ ad *Innocentius III.* delatâ, reſpondit Summus Pontifex, Pactum Legis Commiſſoriæ in pignoribus illicitum eſſe & iure improbatum, ideóque creditorem Cenſuris Eccleſiaſticis cogendum eſſe, vt ſorte contentus, fructibuſque ſeu penſionibus in eam computatis, domum oppigneratam reſtituat debitori. *Cùm igitur* (inquit) *pactum Legis Commiſſoriæ ſit in pignoribus improbatum: & prædictus R. quantùm in eo fuit, juramenti debitum adimpleuit: Cùm per eum, quem certum nuncium eſſe ſperabat, pecuniam remiſerit termino ſtatuto, ſed in captione detentus ſatisfacere non potuit creditori: Mandamus quatenus ſi eſt ita, prædictum creditorem, vt ſorte contentus, penſionibus pignoris computatis in eam, illam præfato R. omni dilatione poſtpoſitâ reſignet, Pacto tali vel Iuramento nequaquam obſtante, Cenſurâ Eccleſiaſticâ cogatis.*

Idem confirmat Concilium Mediolanenſe primum ſub *S. Carolo Borromæo*, P. 2. Tit. *De Vſuris*, vetans *Ne res modico pretio pignori detur, vel vendatur pacto redimendi intra certum tempus, vt ſi ad dictum tempus res redempta non ſit, res libera ſit emptoris, vel eius qui pignori accepit*. Idem confirmant iiſdem verbis Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo tertio, Tit. 31. *De Vſuris & illicitis Contractibus*, & Conuentus Melodunenſis Eccleſiæ Gallicanæ, Tit. 34. *De Vſuris*.

Hæc denique Regula *Conſtantini* Imperatoris Lege confirmatur, C. Tit. *De Pactis Pignorum, & Lege Commiſſoria in pignoribus reſcindenda*, cuius hæc verba ſunt: *Quoniam inter alias captiones præcipuè commiſſoriæ pignorum legis creſcit aſperitas, placet infirmari eam, & in poſterum omnem eius memoriam aboleri. Si quis igitur tali Contractu laborat, hâc Sanctione reſpiret, quæ cum præteritis præſentia quoque repellit, & futura prohibet. Creditores enim re amiſſa jubemus recuperare quod dederunt.*

REGVLA IX.

Vſurarius eſt quicumque creditor pro ſecuritate debiti ex mutuo contracti recipit à debitore pignus frugiferum, & fructus interim perceptos, vel quos, adhibitâ diligentiâ, in rebus gerendis à viris prudentibus adhiberi ſolitâ, percipere potuit, in ſortem non computat: Tenetúrque ad omnium hujuſmodi fructuum reſtitutionem.

HÆc Regula nititur cap. *Plures*, Extra, *De Vſuris*, quod eſt *Alexandri III.* in Concilio Turonenſi Decretum. *Nullus* (inquit) *conſtitutus in Clero, vel hoc vel aliud genus Vſuræ exercere præſumat. Et ſi quis alicujus poſſeſſionem datâ pecuniâ ſub hac ſpecie vel conditione in pignus acceperit, ſi ſortem ſuam, deductis expenſis, de fructibus jam perceperit, abſolutè poſſeſſionem reſtituat debitori. Si autem aliquid minùs habet, eo recepto, poſſeſſio liberè ad dominum reuertatur.*

Et cap. *Conqueſtus*, idem Pontifex Abbati & Monachis S. Laurentij hunc in modum reſpondet: *Diſcretioni veſtræ mandamus, quatenus ſi terram ipſam titulo pignoris detinetis, & de fructibus eius ſortem percepiſtis, prædictam terram Clerico memorato reddatis, niſi terra ipſa de feudo ſit Monaſterij veſtri.*

Idem confirmat *Innocentius III.* cap. *Cùm contra*, Extra, *De Pignoribus*, cuius hæc ſunt verba: *Nos igitur attendentes, quòd in talibus perceptio fructuum in ſolutionem ſortis accedat: Cùm ſecundùm Canonicas Sanctiones fructus reſtitui, & in ſortem debeant computari: Conſiderantes etiam quod poſſeſſiones ipſæ jam extenuaſſent penitus totum onus, & debitum annullaſſent: Ipſas tibi reſtituendas eſſe decreuimus.*

Nititur etiam hæc Regula L. 1. *Codicis*, Tit. *De Diſtractione Pignorum*, cuius hæc ſunt verba: *Fundum pignori obligatum, ſi creditor ex fructibus debitum conſecutus eſt, cùm ipſo jure pignus ab obligatione liberatum ſit, diſtrahere minimè poteſt*. Cùm igitur fructus ex pignore percepti, vel culpâ creditoris non percepti, computati ſunt in ſortem, ipſámque adæquant, tenetur creditor pignus reddere debitori; nec poteſt abſque vſuræ crimine ſummam capitalem repetere. Quemadmodum enim omne incommodum, quod fortuitò aduenit pignori, ad debitorem dominum eius pertinet, non ad creditorem poſſeſſorem: Sic æquum eſt & omne commodum, vt rei ſuæ ei reddere. Nam *Secundùm naturam eſt, vt quem ſequuntur incommoda, ſequantur & commoda*, L. *Secundùm naturam*, Tit. D. *De Regulis Iuris*, & cap. *Qui ſentit*, eodem Tit. in *Sexto*. Quare & fructus modi etiam reſtituendi ſunt debitori, vel in extenuationem ſortis principalis computandi: Quia quicquid vltra ſortem mutui recipitur, vſura eſt. Vnde Concilium Pariſienſe 6. cap. 53. illud etiam Vſuræ genus execratur & damnat. *Sunt etiam* (inquit) *alij crudeliſſimi*

fæneratores, qui tempore neceſſitatis nihil commodare pauperibus volunt, niſi meſſellas ſuas, & vineolas, & pratella, eâ ratione in pignus dederint, vt quicquid frugum in iiſsce colligi poterat, pro paruo quod mutuum acceperint, ex eſſe amittant.

Præterea, *Cùm quid vnâ viâ probibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti*, vt habet Regula Iuris 74. in Sexto. Cùm igitur vſuræ directè vetitæ ſint, ex fructibus occaſione pignoris percipi obliquè non debent. Et ſicut directè prohibitum eſt vti pactis Legis Commiſſoriæ in ipſo pignore, ſic & in fructibus eius. Emendatum ergo Ius eſt, quod olim obtinuerat, licere creditoribus ſibi retinere pignora, non ſolutâ à debitore ſtatâ die pecuniâ, & nihilominus petere debitum, vt refert *Dio Caſſius*, Lib. 42. Quod innuit & *Plutarchus* Lib. *Quod non ſit fænerandum*, dum ait, Aduenientibus Calendis, nec ſoluentibus debitoribus, nec ipſum Iouem de manu creditorum pignora ſaluare poſſe. Statuit autem *Iulius Cæſar*, vt refert *Dio*, oppignerata quidem in ſolutum cedere, ſed æſtimatione factâ, delectis etiam Iudicibus ſorte, qui ea æſtimarent. Quemadmodum *Alexander* quoque Cæſar cauit L. 1. C. *De Pactis Pignorum*, nihil ampliùs iuris dari creditori per ceſſionem pignoris, quàm Ius commune ſtatuerit in venditione. Non improbatur tamen pactum in traditione pignoris appoſitum, vt ſi intra conſtitutum tempus pecunia debita non fuerit ſoluta, creditor poſſideat rem iure emptionis iuſto pretio tunc æſtimandam, quo caſu venditionem conditionalem eſſe Iure receptum eſt, Lib. 20. D. Tit. 1. *De Pignoribus & Hypothecis* L. *Si fundus*, §. 9. *Poteſt ita fieri pignoris datio hypothecæue, vt ſi intra certum tempus non ſit ſoluta pecunia, iure emptoris poſſideat rem, iuſto pretio tunc æſtimandam: Hoc enim caſu videtur quodammodo conditionalis eſſe venditio. Et ita Seuerus & Antoninus reſcripſerunt.* Idem confirmatur ex L. *Titius*. D. *De Contrahenda Emptione & Venditione*, Lib. 18. Tit. 1.

Fructus autem in ſortem computandi ſunt, pignuſque reddendum adæquatâ ſorte, deductis tamen expenſis neceſſarijs. Neceſſariæ autem impenſæ dicuntur, quibus non factis res oppigneratæ erant perituræ, vel deteriores futuræ, veluti ædificia ruentia reficere, oliueta reiecta reſtaurare, arbores curare, aggeres facere, flumina auertere, ſtipendia & tributa ob rem oppigneratam ſoluere. Vtiles etiam impenſas deducere iuris eſt, quæ meliorem rem faciunt, & ex quibus reditus domino acquiritur; non verò voluptarias, quæ ſpeciem dumtaxat exornant, non etiam fructum augent, *L. Impenſæ*, 79. D. Tit. *De Verborum ſignificatione*.

Hanc Regulam confirmat S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 78. Articulo 2. ad ſextum. *Si quis* (inquit) *pro pecunia ſibi mutuata obliget rem aliquam, cujus vſus pretio æſtimari poteſt, debet vſum illius rei ille qui mutuauit computare in reſtitutionem eius quod mutuauit: Alioquin ſi vſum illius rei quaſi gratis ſibi ſuperaddi velit, idem eſt, ac ſi pecuniam reciperet pro mutuo, quod eſt vſurarium.*

REGVLA X.

Creditor qui pro mutui ſecuritatem feudum ſuum in pignus accepit à Vaſſallo ſuo, fructus eius percipere poteſt, & nihilominus ſortem integram repetere abſque vſuræ crimine, modò interim vaſſallum debitorem ſuum abſoluat à ſeruitio ratione poſſeſſionis feudi debito.

CVm enim creditor in eo caſu directum habeat rei oppigneratæ dominium, fructus non tamquam ex pignore, ſed tamquam ex re propria percipit; Fructus autem ex re propria percepti computandi non ſunt ad extenuationem ſortis. Hæc porrò exceptio fundata eſt in natura & conditione feudorum, quæ cùm pignoris loco ad verum & directum dominium redierint, dominium vtile ſeu poteſtas legitima percipiendi fructus, cùm dominio directo conſolidatur, & propterea fructus ad dominum feudi pertinent, modo vaſſallum abſoluat ab omni ſeruitute & onere, quo propter fructuum poſſeſſionem adſtrigebatur. Hanc Regulam confirmat *Alexander III.* cap. *Conqueſtus*, Extra, *De Vſuris*. Verùm ſi dominus vaſſallum à ſeruitute feudi non abſoluat, fructus in ſortem computare tenetur: Alioquin vi mutui aliquid acciperet vltra ſortem, adeóque vſurarius eſſet, vt colligitur ex cap. *Inſinuatione*, Extra, *De Feudis*, quod *Innocentij III.* Reſponſum eſt. *Declaramus* (inquit) *quòd gageria, quam de feudo Eccleſiæ tuæ ab M. dignoſceris recepiſſe, à te poteſt liberè detineri, fructibus non computatis in ſortem: Ita videlicet, vt quamdiu fructus illos perceperis in ſortem minimè computandos, idem M. à ſeruitio in quo tibi & Eccleſiæ tuæ pro feudo ipſo tenetur, interim ſit immunis.* Gagera, pignora.

REGVLA XI.

Gener non tenetur computare in ſortem fructus poſſeſſionum ſibi in pignus traditarum, donec dotem in pecunia ſocer numerauerit.

NVllum enim ibi mutuum intercedit, ſed pactum ſecundum Leges licitum, vt quamdiu dos ſoluta non fuerit, fundus ſit loco pignoris, interimque fructus percipiantur, qui cenſentur eadem poteſtate & voluntate conceſſi quâ ipſa dos: Nulla igitur ibi vſura eſt, quæ ex mutuo procedit. Præterea, maritus fructus percipit ex re à ſocero in pignus data, non tamquam vſuram, ſed tamquam compenſationem damni emergentis ex eo quòd onera matrimonij ferat dote non ſolutâ. Sic reſpondet *Innocentius III.* cap. *Salubriter*, Extra, *De Vſuris*, *Sanè*, (inquit) *generum ad fructus poſſeſſionum, quæ ſibi à ſocero ſunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in ſortem, non credimus compellendum: Cùm frequenter dotis fructus non ſufficiant ad onera Matrimonij ſupportanda.* At maritus qui fructus illos percipit, nec tamen onera matrimonij ſuſtinet, ipſos tenetur in ſortem computare, alioquin vſuram committeret. Ideò fructus rei dotalis ante matrimonium percepti, aut poſt ſine onerum ſuſceptione, dotem augent, fiuntque vxoris, non mariti. Quamobrem heres mariti poſſidens pignus datum pro dote, fructus in debitum computare debet, nec illos lucratur, quia non ſuſtinet onera, aut ſaltem poteſt ſe liberare ab onere alendi viduam, reſtituendo ei pignus. Contra ſi poſt mortem mariti res in pignus viduæ detur ab heredibus pro reſtitutione dotis, illa debet imputare fructus, quos perceperit, in ſolutionem dotis, quia non ſuſtinet onera matrimonij ſoluto matrimonio. Sibi itaque proſpiciat, curétque vt res oppignerata vendatur, vel detur ſibi in ſolutum pro dote. Ita docet *Panormitanus* ad cap. *Salubriter*, Extra, *De Vſuris*. Si tamen ob dotem non ſolutam damnum paſſa ſit, aut lucrum amiſerit; poteſt acceſſionem aliquam ad dotem exigere, ac percipere ad damnum compenſandum.

Denique ſi generum inter & ſocerum conuentum ſit vt dos non ſtatim ſoluatur, ſed intra certum tempus data ſit ſocero dilatio ſoluendi: Fructus ex pignore dotis percepti pendentibus inducijs computandi ſunt in ſortem, quia ſocer nondum eſt in mora ſoluendi. Nec refert, quòd onera matrimonij ferat, quia etſi vxorem duxiſſet indotatam, nihilominus onera ſubire teneretur. Hæc omnia confirmat S. *Antoninus* P. 2. Tit. 1. cap. 7. *De Vſura & Mutuo*, §. 27. 28. & 29.

REGVLA XII.

Venditio cum pacto retrouendendi vſuraria eſt, ſi venditio ſimulata ſit, contractúſque venditionis & emptionis in pignoratitium degeneret: Aut venditionis pretium tenue ſit & exiguum, nec rei cum iſta redemptionis facultate valori reſpondeat: Aut venditor & emptor paciſcantur de re maiori pretio redimenda, quàm empta ſit; vel vt res venditoris, non emptoris periculo pereat.

QVamuis enim vera, & iuſta venditio cum pacto retrouendendi licita ſit, vſuræque expers, reique ſic venditæ dominium transferatur in emptorem, qui proinde fructus vt rei ſuæ iure percipit, donec redemptio facta ſit à venditore: Si tamen venditio cum pacto retrouendendi ſimulata ſit, modicúmque ſit pretium, aut pactum de re maiori pretio redimenda, quàm empta ſit; vel vt res venditoris non emptoris periculo pereat: Vſura palliata eſt. Vult enim fictus emptor ſimulato venditionis & emptionis contractu aliquid ex mutuo virtuali, quod in hoc contractu intercedere manifeſtum eſt,

vltra

vltra ſortem accipere; cùm rem ſibi remanere nolit ſed redimi; vt fructus interim ſorti accedentes de pignore percipiat, ſucato acquiſitiouis titulo. Vnde contractus ille reuera pignoratitius eſt; & cùm pignoris fructus interim ab emptore percepti in ſortem non computentur, contractus vſurarius eſt. Et certè pactum quod de redemptionis quàm de emptionis maiori pretio, initur, iuſtitiam commutatiuam apertè violat, quæ in emptione & venditione parem vendentis & ementis conditionem præcipit, efficiſtque.

Hunc Regulam confirmat *Innocentius III.* cap. *Ad noſtram*, Extra, *De Emptione & Venditione*, cuius hæc ſunt verba: *Ad noſtram noueris audientiam peruenisse, quòd cùm R. Laïcus ab M. Mutuam recipere voluiſſet, creditar ne per Canonem contra vſurarias editum poſſet impoſterum conueniri, domos & oliuas recepit ab eodem titulo emptionis, cùm reuera Contractus vſurarias ageretur: Quod patet ex eo quòd creditor debitori promiſit, quòd quandocumque à ſepteunio vſque ad nouennium dares quadraginta vncias tarenorum, quæ vix dimidiam juſti pretij contingebant, domos eius reſtitueret & oliuas.* QVIA *igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari non debens: Mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, inſtrumenta venditionis confecto in fraudem Canonis contra Vſurarias non obſtante, prædictum M. ad reſtituendas domos & oliuas ei, ad quem debens hereditario jure deuolui, (cùm debitor ſit viam vniuerſæ carnis ingreſſus) per pœnam in Lateranenſi Concilio contra Vſurarias promulgatam, Appellatione remotâ compellas.*

Idem confirmat Cap. *Illas vos*, Extra, *De Pignoribus*, Henricus & Baſilius eius frater viginti tres libras mutuo acceperant à quadam Muliere, pro qua pecunia quaſdum ei terras obligauerant: Sed cùm mulier terras illas reſtituere nollet, causâ ad Iudices delatâ reſtitutionem illi poſtularunt. Reſpondebat Mulier, Se ad reſtitutionem non teneri, cùm terræ pignori obligatæ non eſſent, ſed venditæ, vt probabat inſtrumento. Contra contendebant actores prædia illa fuiſſe pignori obligata, quia in venditionis inſtrumento hæc adiecta erat conditio, vt ſi à tempore celebrati contractus vſque ad duos annos proximos patri mulieris emptio diſpliceret, pater Henrici actoris exinde vſque ad annum ſolueret viginti tres libras, perceptis fructibus computatis. Iudices dubitantes an pura & abſoluta eſſet venditio, an contractus pignoratitius, dubiam quæſtionem ad Sedem Apoſtolicam retulerunt. Reſpondit *Innocentius III.* Pontifex Maximus: *Qualiſcumque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, ſed pura, quamuis per conditionem poſſit reſolui Ex duabus tamen quæ in pacta fuerant expreſſa, videlicet quòd fructus percepti deberent in ſoluenda pecunia numerari, & quòd vltra ſummam receptam ſexaginta ſolidi deberent perſolui: Contra ipſum emptorem præſumitur vehementer, præſertim cùm vſuras conſueuerit exercere.*

Concilium denique Mediolanenſe s. ſub S. *Carolo Borromæo*, Tit. *De Vſuris*, reprobat contractum venditionis ſimulatæ quo pignoratitius contractus obuelatur; necnon contractum quo venditor redimere cogatur; vel quo imponatur ipſi onus non redimendi niſi poſt certum tempus: *Ne ſiant* (inquit) *Contractus, qui libellarij ſeu ficti libellarij dicuntur, vbi non antecedat emptio certæ rei immobilis pretio juſto; vel vbi venditor redimere cogatur; vel vbi non poſſit redimere niſi poſt certum tempus.* Eoſdem contractus reprobant Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo-tertio, Tit. 31. *De Vſuris & illicitis Contractibus*, & Conuentus Melodunenſis Eccleſiæ Gallicanæ anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo-nono, Tit. 34.

REGVLA XIII.

Vſurarium eſt cum altero ita contrahere, vt is totam pecuniæ ſummam ei, qui dederit, ſoluat: Cùm ille partim pecuniâ dederis, partim nominibus, quæ difficilè exigi poſſunt, vel in rebus pluris quàm valeant æſtimatis.

Nominibus id eſt, debitis, ſeu promiſſionibus [illegible]

MVtuum enim implicitum ſeu virtuale in eiuſmodi Contractu intercedit, & de aliquo lucro pecuniâ æſtimabili vltra ſortem accipiendo pactum initur. Vnde Concilium Mediolanenſe primum ſub S. *Carolo Borromæo*, P. 2. Tit. *De Vſuris*, & Concilium Burdigalenſe anno Chriſti milleſimo, quingenteſimo, octogeſimo-tertio, Tit. 31. *De Vſuris & illicitis Contractibus*, hanc Regulam iiſdem verbis tradunt, necnon Conuentus Melodunenſis totius Eccleſiæ Gallicanæ anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo-nono, Tit. 34.

REGVLA XIV.

Vſura eſt alicui præſentem pecuniam quærenti quidquam cariùs vendere, vt ſtatim à venditore per ſe vel per interpoſitam perſonam viliùs ematur.

IN huiuſmodi nempe Contractu mutuum virtuale, ſeu interpretatiuum delitеſcit, ex quo aliquid pretio æſtimabile vltra ſortem exigitur & percipitur. Hunc Contractum *Mohatra* recentiores quidam Caſuum Arbitri nominarunt, hiſque verbis definierunt: Contractus vulgariter *Mohatra*, eſt quando quis egens pecuniâ emit pecuniâ creditâ à Mercatore merces ſummo pretio; & ſtatim ei pecuniâ numeratâ pretio infimo reuendit. Verbi gratiâ, aliquis indigens quinquaginta aureis pannos emit à Mercatore pretio ſexaginta aureorum poſt annum ſoluendo: Mox eidem numeratâ pecuniâ aureis quinquaginta reuendit. Hunc Contractum velut Vſurarium reprobat Concilium Mediolanenſe I. ſub S. *Carolo Borromæo*, Tit. *De Vſuris*. Illius enim verbis expreſſa Regula eſt, in cuius explicatione verſamur; quam iiſdem quoque verbis repetit & confirmat Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo-tertio, Tit. 31. De Vſuris & illicitis Contractibus: *Ne cui* (inquit) *præſenti pecuniâ indigenti quidquam cariùs vendatur, vt ſtatim à venditore per ſe vel per interpoſitam perſonam viliùs ematur.* Denique *Innocentius Vndecimus* Pontifex Maximus anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo-nono hanc, inter alias deprauatæ Moralis opiniones, Propoſitionem damnauit ordine quadrageſimum: *Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu eiuſdem perſonæ, & cum contractu retrauenditionis prævie inito cum intentione lucri.*

Addiderim, eumdem Contractum ab Academia Louanienſi, à Sacra Facultate Parienſi, & à pleriſque Galliarum Epiſcopis, in Cenſuris Apologiæ Caſuiſtarum damnatum fuiſſe.

REGVLA XV.

Vſura eſt rem aliquam ob dilatam ſolutionem cariùs vendere juſto pretio.

HÆc Regula nititur Cap. *Conſuluit*, Extra, *De Vſuris*. Tres Quæſtiones *Vrbano III.* propoſitæ fuerant, quarum tertia erat, an *Negotiator* vſurarius ſit, *qui merces ſuas longè maiori pretio diſtrahit, ſi ad ſolutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur, quàm ſi ei incontinenti pretium perſoluatur?* Reſpondet Summus Pontifex: *Quia quid in his caſibus tenendum ſit, ex Euangelio Lucæ manifeſtè cognoſcitur, in quo dicitur:* DATE Mutuum, nihil inde ſperantes: *Huiuſmodi homines pro intentione lucri quam habent, (cùm omnis vſura & ſuperabundantia prohibeatur in Lege;) judicandi ſunt malè agere: & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda in Animarum Iudicio efficaciter inducendi.*

Hanc Regulam confirmant Concilium Mediolanenſe I. ſub *S. Carolo Borromæo*, P. 2. Tit. De Vſuris: *Ne quis* (inquit) *rem aliquam ob dilatam ſolutionem cariùs vendat juſto pretio.*

Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo-tertio, cap. 31. De Vſuris & illicitis Contractibus: *Ne quis ob dilatum ſolutionis diem, cariùs vendas, quàm juſti pretij ratio ferat.*

Conuentus Melodunenſis Eccleſiæ Gallicanæ Tit. 31. *Cauendum etiam* (inquit) *ne quis rem aliquam ob dilatam ſolutionem, juſto vendat cariùs pretio.*

Ne res vendatur dilatâ in tempus ſolutione: Ita vt pretium, quod rei accreuerit, venditori ſoluatur, niſi eiuſdem venditoris periculo fiat pretij diminutio.

S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo ſecundo, in Reſponſione ad ſeptimum Obiectionem: *Si aliquis* (inquit) *cariùs velit vendere res ſuas, quàm ſit juſtum pretium, aut de pecunia ſoluenda*

emptorem exſpectet, *manifeſtè Vſura committitur: Quia hujuſmodi exſpectatio pretij ſoluendi habet rationem mutui. Vnde quicquid vltra juſtum pretium pro hujuſmodi exſpectatione exigitur, eſt quaſi pretium Mutui, quod pertinet ad rationem Vſuræ.*

Qui tamen res ſuas, verbi gratiâ, triticum, vinum, aut alia id genus, quæ ſeruaturus erat in tempus illud, quo veriſimiliter pluris quàm nunc erant valitura, vendit nunc vrgente emptore, poteſt eas vendere cariùs ob dilatam ſolutionem, modò vltra limitem iuſti pretij non vendat; & probabiliter æſtimet eo tempore, in quod earum venditionem differebat, tantùm vel plus valituras, quanti nunc vendit; & ſincerum propoſitum haberet non vendendi in præſenti, ſed ſeruandi. Ita docet S. *Antoninus*, P.2. Tit.1. Cap.8.§.1. *Aliquis* (inquit) *non habens denarios vnde præſentialiter ſoluat, dilationem ſolutionis poſcit: Si igitur venditor tunc non ſtatim ſoluendus propter hujuſmodi pretij exſpectationem pretium augeat, non tamen vltra vltimum limitem juſti pretij: Ita quòd quantumcumque ſolutionem ampliori tempore gratis ſeu ex pacto exſpectaret, numquam ob hoc vltra illum limitem juſti pretij aliquid acciperet, non eſt ibi ex vi Contractus Vſura, ſecundùm Sententiam magnorum Doctorum. Ratio eſt, quia talis non vendit terminum, nec propter exſpectationem recipit aliquid vltra juſtum pretium rei quam vendit, quamuis non faciat gratiam remiſſionis pretij, quod libenter faceret, ſi ille ſolueret ſtatim. Stat igitur talis in limite rigidi gradus, qui extra juſtitiam eſſe minimè poteſt dici. Sed ſi iſte ſolueret ſtatim, condeſcenderet vſque ad limitem gradus pij:* id eſt, vſque ad infimum pretium quo nunc venditur. *Notandum inſuper, quòd cùm quis vendit merces quaſcumque, lanam, linum, pannos, victualia, & huiuſmodi pretio maiori, quàm ſit illud, quod tunc valent cùm venduntur, ex eo quia non intendebat eas vendere, ſed ſeruare vſque ad tempus quo probabiliter æſtimabat tantùm valituras, vel plùs quanti nunc vendit, ſed ad inſtantiam alterius vendit, iſtud eſt pretium juſtificatum & licitum, vt expreſsè dicitur Cap.* In CIVITATE, De Vſuris. *Secus autem ſi non intendebat eas ſeruare, ſed tunc vendere: Vel etiam ſi non eſt probabile ſeu veriſimile, quòd eo tempore, quo volebat in futurum vendere, tantùm debebant valere quanti nunc vendit, quia tunc haberetur reſpectus ad terminum, non ad indemnitatem ſuam: Vnde eſſet Vſura.*

Capitis *In Ciuitate*, à S. *Antonino* citati, quod *Alexandri III.* Reſponſum eſt, hæc verba ſunt: *In Ciuitate tua dicis ſæpe contingere, quòd quidam piper ſeu cinnamomum, ſeu alias merces comparant, quæ tunc vltra quinque libras non valent, & promittunt ſe illis à quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos: Licet autem contractus huiuſmodi ex tali forma non poſſit cenſeri nomine vſurarum; nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, niſi dubium ſit merces illas plus minúſue ſolutionis tempore valituras. Et ideò ciues tui ſaluti ſuæ benè conſulerent, ſi à tali contractu ceſſarent: Cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.* Id etiam confirmatur ex Cap. *Nauiganti*, Ext. *De Vſuris*, cuius hæc ſunt verba: *Ille quoque qui dat decem ſolidos, vt alio tempore totidem ſibi grani, vini vel olei menſuræ reddantur; quia licet tunc plus valeant, vtrum plus vel minùs ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter dubitatur, non debet ex hoc vſurarius deputari.*

Multiplices excuſationes afferunt Mercatores auari, vt vendendo merces ad terminum (vt loquuntur) pretium augeant vltra debitum juſtitiæ. Primò quidem aiunt, Lucrari licere Mercatoribus, cùm pro communi vtilitate laboribus & expenſis, plurimíſque periculis ſe exponant; Vt autem lucrentur decem, verbi gratiâ, vel quindecim pro centenario, augendum eſſe pretium pro expectatione ſolutionis.

Reſpondet S. *Antoninus*, Falſum eſſe quòd in omni caſu liceat Mercatori plus vendere quàm emerit; ſed moderandum eſt, definiendúmque pretium ſecundùm communem æſtimationem mercium tempore quo vendit: Pretium autem augetur vel minuitur ſecundùm copiam vel penuriam. Deinde licet Mercator propter labores, expenſas, pericula lucrari poſſit, *Non tamen modo illicito, ſicut contingit vendendo ad terminum.* Et certè ſi quouis modo lucrari poſſet Mercator, ſequeretur quod ſi in terra vel tempore magnæ penuriæ merces magno pretio emiſſet, illas propterea loco & tempore quo viles eſſent, vendere cariùs poſſet, quàm emiſſet, ſaltem propter exſpectationem ſolutionis, *Quod abſurdiſſimum manifeſtè apparet atque iniuſtum.*

Aiunt præterea Mercatores, Se merces ſuas cariùs non vendere propter tempus, ſed ad recuperandum damnum quod ex dilatione ſolutionis incurrunt; quia ſi præſenti pecunia ſoluerentur, poſſent interim lucrari, quod facere non poſſunt ob dilatam ſolutionem.

Huic excuſationi triplicem Reſponſionem affert S. Antoninus. *Primò* (inquit) *dicendum, quòd ſi talis venditor inde lucrari poſſit, poſſibile etiam foret non lucrari, inſuper & perdere capitale: Nunc autem quia non ſtat in periculo talis damni, non poteſt ſtare in certitudine talis lucri. Secundò, haberet lucrum de re non ſua, id eſt, de mutuo dato in emptione. Tertiò, Mercator non poteſt in pactum deducere compenſationem damni, quod conſideratur ex hoc, quia ſua pecunia non lucratur, vt poſſit vendere quod nondum eſt, & poteſt ab habendo multipliciter impediri, ſecundùm S. Thomam, Secunda Secundæ, Quæſtione* 78. Articulo 2.

Aiunt inſuper Mercatores, Se Merces ſuas cariùs vendere creditò, quàm præſente pecuniâ, quia frequenter euenit vt debitores non ſoluant tempore conſtituto; & ad debita ſua exigenda & recipienda magnæ interdum expenſæ faciendæ ſint; aliqui etiam numquam ſoluant, quia recedunt, vel fallunt.

Reſpondet S. *Antoninus*, Primò, *Si multi, quibus terminus conceſſus eſt, in termino non ſoluant, multi etiam ſoluunt: & tamen pretium, quod propter tempus mercibus additum eſt, non minuitur his qui in dato termino ſoluunt. Quare æquè vtrinſque vendere terminum, inæqualitas & iniuſtitia eſt, quia juſtus non debet ferre pœnam iniqui ſeu mali debitoris. Verum eſt quòd, Extra,* De Fideiuſſoribus, *Cap.* Peruenit, *conceditur, Ratione intereſſe, ſi debitor non ſoluit in termino ſibi dato, creditor ſeruari debet indemnis: Nec tunc eſt ibi vſura, cùm vſura ſit quia ratione mutui ſperatur lucrum: Hæc autem talis excreſcentia non recipitur niſi ratione damni vitandi, non lucri habendi. Ab illis ergo qui in termino non ſoluunt, exigat compenſationem ſui damni, non ab alijs. Quantùm ad aliam partem excuſationis, ſcilicet de his qui numquam ſoluunt, vnde damnificantur: Talibus reſpondendum eſt, Quod eorum conſcientia poteſt ſtare meritò inquieta, cùm & de tali termino dato culpam habeant, & animam cum ſubſtantia perdant. Nam non coguntur talibus vendere; nec illis venderent, ſi crederent illos non ſoluturos; & ratione dubij in mutuo, quod eſt ibi implicitum, non licet ſperare lucrum. Extra,* De Vſuris, *Cap.* Nauiganti. *Nec eſt juſtum quòd in termino ſoluentes patiantur pœnam pro non ſoluentibus.*

Verùm (inquit) quid remedij dabitur lanificibus, & alijs mercatoribus, qui ob pretij iuſti imminutionem nequeunt vendere pannos, vel alias merces, quin multùm amittant de capitali, ſi ad terminum vendere nolunt; quandoque etiam non reperiunt emptorem? Inſuper talis eſt quandoque conſuetudo pro communi bono in ciuitatem iam a longo tempore introducta.

Hæc difficultas olim propoſita fuit S. *Thomæ* à Lectore Florentino. Interrogatus nempe fuit, Vtrum ſi in exſpectatione temporis de ſoluendo pretio plus petatur, quàm ſi tunc ſoluatur pretium cùm res venditur, ſit vſurarius contractus? Angelicus Doctor collatione habitâ cum Hoſtienſi Cardinali & quodam Lectore Capuano, ſic per litteras reſpondit: *Suppoſito quòd conſuetudo de dilatione ſolutionis vſque ad ſpatium trium Menſium, ſicut proponitur, ſit ad commune bonum Mercatorum, ſcilicet pro expediendis mercationibus, & non in fraudem vſurarum introducta, videtur eſſe diſtinguendum: Quia aut venditor vendit ſuas merces ad terminum prædictum vltra quantitatem juſti pretij propter exſpectationem, aut ſecundùm juſti pretij quantitatem. Si primo modo, non eſt dubium eſſe vſurarium contractum, cùm exſpectatio temporis ſub pretio cadat. Si autem ſecundo modo, non eſt vſura. Nec obſtat ſi pro minori daret, ſi ſtatim ſibi pecunia ſolueretur, quod per ſimile poteſt probari in alijs debitis, quia ſi alicui debeatur aliquid vſque ad certum terminum, quantumcumque de eo quod eſt ſibi debitum dimitteret ſi citiùs ſibi ſolueretur; conſtat eum, cui debetur, à peccato vſuræ eſſe immunem. Licet enim plus debito accipere propter dilationem temporis vſuram ſapiat, minus tamen accipere vt citiùs ſibi ſoluatur, vſuram non ſapit, maximè ex parte eius qui minùs*

rece-

recepit; quamuis ex parte eius qui minùs dat videatur eſſe aliquis modus vſuræ, cùm ſpatium temporis vendat. Refert *S. Antoninus*. P. 2. Tit. 1. cap. 8. §. 4.

Denique *Innocentius Vndecimus* Pontifex Maximus anno milleſimo ſexcenteſimo ſeptuageſimo-nono, inter alias praui dogmatis Propoſitiones hanc damnauit ordine quadrageſimam primam: *Cùm numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit qui non maioris faciat pecuniam præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid vltra ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab vſura excuſari.*

REGVLA XV.

Vſura eſt ob anticipatam ſolutionem rem minoris emere juſto pretio, vel ſoluere minùs quàm debeatur.

HAnc Regulam tradunt Concilium Mediolanenſe 1. ſub S. *Carolo Borromæo*, P. 2. Tit. *De Vſuris*, & Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo, octogeſimo-tertio tit. *De Vſuris & illicitis Contractibus*.

Idem docet S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 2. in Reſponſione ad ſeptimam obiectionem. *Si quis emptor* (inquit) *velit rem emere viliùs quàm ſit juſtum pretium, eo quòd pecuniam ante ſoluit quàm poſſit ei res tradi, eſt peccatum vſuræ. Quia etiam iſta anticipatio ſolutionis pecuniæ habet mutui rationem, cujus quoddam pretium eſt, quod diminuitur de juſto pretio rei emptæ. Si verò aliquis de juſto pretio velit dimittere, vt pecuniam priùs habeat, non peccat peccato vſuræ.*

Idem confirmat *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 1. cap. 8. §. 1. *Si emptor* (inquit) *dat pretium mercium, antequam recipiat merces, & minùs dat quàm tunc valent cùm emit, quia quo tempore recepturus eſt merces, veriſimiliter æſtimatur quòd minùs debeant valere quàm tunc cùm emit, vel ſaltem dubium eſt vtrum plus vel minùs ſint valituræ, quàm ſit pretium datum, pretium eſt juſtificatum, & licitum. Putà, menſe Martij emit ſextarium frumenti valentem tunc medium florenorum, dandum ſibi menſe Iulij, quando æſtimatur valiturum triginta ſolidos; vel eſt dubium ſi valebit triginta ſolidos, aut etiam viginti quinque vel plus, & probabile dubium, emendo triginta ſolidis non reputatur illicitum;* vt colligitur ex cap. IN CIVITATE, & cap. NAVIGANTI. *Secùs ſi ratione anticipationis ſolutionis pretij ante receptionem mercium diminueret pretium tunc currens; vel ſi veriſimiliter æſtimaret minori pretio non poſſe valere merces illas emptas, quàm ſit illud quod dat, ſed maiori pretio,* quia tunc eſſet vſura.

Et §. 4. *Ille qui ad certum terminum dare debet, ſi ante terminum ſoluat, vt ei aliquid de debito dimittatur, vſuram committere videtur; Quia manifeſtè tempus ſolutionis pecuniæ vendit: Vnde ad reſtitutionem tenetur. Nec excuſatur propter hoc quòd, ſoluendo ante terminum, grauatur; vel quòd ad hoc à creditore inducitur, quia eadem ratione poſſent omnes alij Vſurarij excuſari.*

REGVLA XVI.

Si quis oblatas re ipſa loco & tempore pecunias, etiam dotales, ſibi debitas, accipere recuſauerit, nihil præter ſortem, etiam ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, vel ex quacumque aliâ causâ accipere poteſt abſque Vſuræ vitio.

IN hac enim hypoteſi damnum acceptum vel lucrum interceptum non eſt propter mutuum; adeóque nullus eſt titulus legitimus quo exigi aut percipi aliquid poſſit vltra ſortem. Vnde hanc Regulam ijſdem verbis tradunt Concilium Mediolanenſe 1. ſub *S. Carolo Borromæo*, Tit. *De Vſuris*, & Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo-tertio, Tit. 31. *De Vſuris & illicitis Contractibus*.

REGVLA XVII.

Vſurarius eſt contractus, quo decem aut plures vel pauciores frumenti ſextarij Menſe Nouembri, verbi gratiâ, mutuo dantur eâ conditione, vt ſummo, quo per annum valebunt, pretio ſoluantur.

FOeneratitiam illam negotiationem damnat Concilium Pariſienſe ſextum anno octingenteſimo vigeſimo nono, cap. 53. lib. 1. *Famis* (inquit) *tempore, cùm quiſpiam pauper omnium rerum penuriâ attenuatus ad aliquem fœneratorem venit, vtpote frater ad fratrem, quos conſtat vno pretioſo Chriſti Sanguine redemptos, petens ab eo ſuas miſerabiles neceſſitates ſubleuari, ſicque id quo indiget commodari; taliter ſibi ab eo ſolet reſpondere: Non eſt mihi frumentum, aut aliud quid, quod in cibum tibi ſumere vis, ad mutuandum, ſed magis ad vendendum. Si vis emere, fer pretium, & tolle. Cui pauper: Non eſt mihi* (inquit) *quidquam pretij, quo emere id quo indigeo, valeam. Sed peto abs te vt miſerearis mei, & quomodocumque vis, mihi quod peto, ne fame peream, mutuum porrige. Fœnerator è contra: Quot modò denarijs poſſum modium frumenti mei vendere, aut tot denarijs tempore fructus noui mihi redde, aut certè eorum pretium in frumento & vino, & cæteris quibuslibet alijs frugibus ad plenum ſupple. Vnde euenire ſolet, vt pro vno frumenti modio taliter mutuato, tres aut certè quatuor modij à pauperibus tempore meſſis violenter exigantur. Quod & de medio vini ſimiliter fieri ſolet.*

Idem Vſuræ genus damnatur cap. *In Ciuitate*, & cap. *Conſuluit*, Extra, *De Vſuris*, & in Concilio Mediolanenſi 1. ſub *S. Carolo Borromæo*, Tit. *De Vſuris*, prohibente, *Ne frumentum, vinum, oleum, aliúdue detur, vt* P. 2. *eo quod datum eſt, aliquid ampliùs exigatur, ſiue eiuſdem generis, ſiue alterius quomodocumque, etiamſi operæ ſint.*

Ne quis mutuo det frumentum, vel id genus aliud corruptum, vt tantumdem integri carioris reddatur; etiamſi reſtitutio differatur in quodcumque tempus debitori commodum.

Idem damnat ijſdem pene verbis Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo-tertio, Tit. 31. *De Vſuris & illicitis Contractibus* Et Conuentus Melodunenſis Eccleſiæ Gallicanæ, Tit. 34. *Ne vinum, frumentum, oleum, vel aliquid rerum earum, quæ vſu conſumuntur, detur ſub conditione recipiendi plus quàm datum fuerit.*

REGVLA XVIII.

Tutores & Curatores ex pecuniis Pupillorum Mutuo datis exigere, aut percipere non poſſunt aliquid vltra ſortem, eo ſolùm nomine quod Pupillorum ſint, & quod Pupillorum intereſt, reſarcire atque compenſare Tutores ipſi ſecundùm Leges teneantur, niſi huiuſmodi pecunias in illorum vtilitatem collocauerint.

QVod enim ſecundùm ſe malum, Naturalique ac Diuinâ Lege prohibitum eſt, nuſquam licitum fieri poteſt quocumque charitatis prætextu: Aliquid porrò ex Mutuo vltra ſortem, ſiue vſuram & ſuperabundantiam exigere, ſecundùm ſe malum eſt, Naturalíque & Diuinâ Lege vetitum: Nullo igitur charitatis prætextu poteſt excuſari, licitúmque fieri, nequidem ad redimendam vitam captiui, vt reſpondit *Alexander III* cap. *Super eo*, Ext. *De Vſuris*: Multò minùs ergo id licet vt Pupillorum vtilitatibus conſulatur.

Id confirmant Concilium Mediolanenſe I. ſub *S. Carolo Borromæo*, Tit. *de Vſuris*, ſtatuens vt *Ex Mutuo vel depoſitis etiam apud Iudæum factis, nihil præter ſortem à quouis homine percipi ex conuento, vel principaliter ſperare poſſit, tametſi pecuniæ ipſæ ſint Pupillorum aut Viduarum, aut locorum piorum, vel etiam dotales, niſi quatenus id Iure nominatim permittitur.*

Concilium Mechlinienſe anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo, Tit. *De Vſuris*, ita decernens: *Quoniam Vſura Iure Diuino & Canonico omnibus Chriſtianis ſub pœna peccati mortalis interdicitur, atque facienda ſunt mala vt eueniant bona; Synodus ſtatuit & ordinat, ne quis Tutor aut Curator ſub prætextu augmentandi patrimonij Pupillorum, aut ſub eorum curatela exiſtentium, pecunias illorum ſub certo lucro ſingulis annis vltra ſortem recipiendo Mutuo dent, retenta facultate repetendæ ſortis, quando ad majorem ætatem peruenerint, aut Matrimonium contraxerint, aut aliàs ad illorum voluntatem & arbitrium, declarando omnes hujuſmodi Contractus vſurarios, & contra (vt præmittitur) mutuantes, tamquam contra Vſurarios, ad pœnas Iuris procedendum.*

Conuentus Melodunenſis Eccleſiæ Gallicanæ, Tit. 34. De Vſuris, *Curandum* (inquit) *ne quid ex Mutuo,*

vel depoſitis etiam apud Iudæum factis, aliquid præter ſortem à quouis homine percipi ex conuento, vel principaliter ſperari poſſit; tametſi pecuniæ ſint Pupillorum aut Viduarum. Omnes enim tenentur audire illud Chriſti: MVTVVM *date, nihil inde ſperantes.*

Concilium Burdigalenſe anno quingenteſimo octogeſimo-tertio ſupra milleſimum, Tit. 31. De Vſuris & illicitis Contractibus: *Ne cui igitur ex Mutuo, præter ſortem ex conuento, vel eo quod datum eſt, aliquid ampliùs accipere, aut principaliter ſperare, ſiue eiuſdem generis, ſiue alterius quo modocumque, etiamſi operæ ſint, liceat: Et ſi pecuniæ ipſæ ſint Pupillorum, aut Viduarum, aut locorum piorum: Vel etiam dotales, niſi quatenus id Iure nominatim permittitur. Mutuum enim ex præcepto diuino debet eſſe gratuitum.*

Verùm (inquies) Tutor aut Curator à Iudicibus condemnabitur ad ſoluendum Pupillis quod intereſt, ſiue legitimas Vſuras, ſi pecuniam illorum otioſam ſeruauerit.

Reſpondetur, Tutores & Curatores ad ſoluendum Pupillis quod intereſt non teneri ob eam rationem, quòd pupillares pecunias fœnerati non fuerint; ſed ob negligentiam, quòd nimirum eas non conuerterint in emptionem prædiorum, vel cenſûs annui conſtitutionem; vel ex illis negotiati non fuerint, ſi ſint negotiatores, aut mercatoribus non dederint ad ſocietatem, vt honeſtum lucrum parerent Pupillis. Id enim ſi Tutores præſtiterint conſanguineorum conſilio, & adhibitâ etiam, ſi neceſſe ſit, Magiſtratûs auctoritate, nulliúſque negligentiæ ſe reos eſſe probent, ad Vſuras propter rem Pupillorum malè geſtam ſeu adminiſtratam ſoluendas nullius æqui Iudicis Sententiâ damnabuntur, ſiquidem Regiæ *Caroli IX.* Conſtitutioni Aurelianenſi Articulo centeſimo ſecundo ipſos paruiſſe compertum erit. Cæterùm nec Ius ipſum Romanum permittit, vt pupillares pecuniæ fœnori dentur. Sic enim ſancit *Iuſtinianus* Nouella 62. cap. 6. *Quoniam videmus Curatores, quicumque Dei memoriam habent, ad curam difficulter accedere, videmus autem præcipuè difficilem eſſe Curatorum cauſam propter fœneratorum neceſſitatem: Sancimus nullam neceſſitatem ex Legibus eſſe Curatoribus minorum pecunias fœnerare, ſed cautè reponere & reſeruare.* Regiæ Conſtitutiones antiquo Iuri conſonæ ſunt, L. *Tutor*, 7. D. Tit. *De Adminiſtratione & periculo Tutorum*, cuius hæc ſunt verba: *Tutor, qui repertorium non fecit, quod vulgò inuentarium appellatur, dolo feciſſe videtur: Niſi fortè aliqua neceſſaria & iuſtiſſima cauſa allegari poſſit, cur id factum non ſit. Si quis igitur dolo inuentarium non fecerit, in ea conditione eſt, vt teneatur in id, quod Pupilli intereſt ∴ Si poſt depoſitionem pecuniæ comparare prædia Tutores neglexerunt, incipient in Vſuras conueniri. Quamquam enim à Prætore cogi eos oportet ad comparandum, tamen ſi ceſſent, etiam vſuris plectendi ſunt tarditatis gratiâ: Niſi ſi per eos factum non eſt quominus compararent. Pecuniæ, quam in vſus ſuos conuerterunt Tutores, legitimas vſuras præſtent.*

Illius explicationem Regulæ *S. Antoninus* concludat P. 2. Tit. 1. Cap. 7. §. 22. vbi de pœnis agens in Contractu Mutui appoſitis, ait: *Vltra prædictas pœnas poſitas, ſcilicet judicialem, quæ infertur à Iudice, & conuentionalem, quæ ponitur in Contractu de conſenſu partium, eſt & tertia pœna quæ dicitur legalis, vel canonica, de qua habetur Cauſa 12. Quæſt. 2. Can.* In Legibus. *Et in diuerſis ciuitatibus ponuntur certæ pœnæ pecuniariæ, ſicut, verbi gratiâ, cùm ſtatutum eſt alicubi quòd Tutor de Pupilli pecuniis, quæ perueniunt ad manus eius, teneatur emere poſſeſſionem, vel reſpondere ei ad rationem quinque pro centenario. Si igitur Tutor pecuniam Pupilli exponat pro factis ſuis, vel faciat negotiationes pro ſe, tenetur vtique dare Pupillo quinque pro centenario, etiamſi cum illis nihil eſt lucratus, ex quo nomine ſuo, non Pupilli eſt negotiatus cum eis. Iuſtè enim hoc ſtatutum eſt, ne Tutores ex malitia vel negligentia ſint inuidi Pupillis, & malè tractent ſubſtantias eorum, ſicut frequenter fit. Nec poteſt conqueri Tutor, ſi inde non eſt lucratus, quia potuit emere de illis pecuniis poſſeſſiones, vel nomine Pupillorum exponere in iuſtis & licitis mercantiis, & tunc lucrum & damnum eſſet Pupillorum fideliter agendo. Sed ſi nomine Pupillorum pecuniam eorum exponunt, vel deponant ad Vſuram, Pupilli tenentur illas reſtituere, & Tutores inſuper tenentur in caſu quo Pupilli non vellent, vel non poſſent.*

REGVLA XIX.

Vſuræ mentalis reus eſt, qui dat Mutuo pecuniam ea intentione, vt recipiat aliquid vltra ſortem: & ſi receperit, ad reſtitutionem tenetur.

Nititur hæc Regula, cap. *Conſuluit*, Extr. *De Vſuris*, quod *Vrbani III.* Reſponſum eſt. *Qui non aliàs Mutuo traditurus, eo propoſito mutuam pecuniam credit, vt licet omni conuentione ceſſante, plus tamen ſorte recipiat, pro huiuſmodi lucri intentione quam habet, judicandus eſt malè agere, & ad ea, quæ taliter ſunt accepta, reſtituenda, in Animarum judicio efficaciter inducendus.*

Hanc Regulam confirmant *S. Raymundus*, Libro 2. Summæ, Tit. *De Vſuris*, §. 4. *Innocentius Quartus, Hoſtienſis, Ioannes Andreas*, & alij. *S. Raymundi* verba ſubijcio: *Sed numquid* (inquit) *voluntas vel intentio, vel ſpes inducunt Vſuram, vbi nullum pactum fuit appoſitum in Contractu Mutui? Ad hoc quidam volentes fauere Vſuris, dicunt, Quòd numquam committitur Vſura, niſi ex pacto ſoluantur. Alij dicunt, Quibus aſſentio, Quòd ſola ſpes, ſiue intentio facit hominem Vſurarium: Vnde qui ſub tali ſpe mutuauit pecuniam, quicquid poſtea, etiam gratis, id eſt, ſine ſua exactione oblatum vltra ſortem acceperit, Vſura eſt, ſiue illud ſit pecunia numerata, ſiue quicquid excogitari poſſit & dici lucrum, ſiue illud conſiſtat in dando, ſiue in faciendo.*

REGVLA XX.

Aliquid pretio æſtimabile ex Mutuo paciſci, percipere, ſperare vltra ſortem, ſiue illud ſit pecunia, aut munus aliud, ſiue operæ, ſiue officia, preces, commendationes ad obtinendum quoduis emolumentum temporale, Vſura eſt.

Ita docet S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 2. in Reſponſione ad tertiam Obiectionem. *Si aliquis* (inquit) *ex pecunia mutuata exſpectet vel exigat, quaſi per obligationem pacti taciti vel expreſſi, recompenſationem muneris ob obſequio vel à lingua; perinde eſt ac ſi exſpectaret vel exigeret munus à manu; quia vtrumque pecuniâ æſtimari poteſt, vt patet in his qui locant operas ſuas, quas manu vel linguâ exercent. Si verò munus ab obſequio vel à linguâ non quaſi ex obligatione rei exhibeatur, ſed ex beneuolentiâ, quæ ſub æſtimationem pecuniæ non cadit, licet hoc accipere, & exigere, & exſpectare.*

Sed nec obligatio Mutuum dandi alterâ vice propter Mutuum datum debitori, poteſt imponi à creditore abſque Vſuræ vitio; vt docet ibidem *S. Thomas*, in Reſponſione ad quartam Obiectionem. *Pecunia* (inquit) *non poteſt vendi pro pecunia ampliori, quàm ſit quantitas pecuniæ mutuatæ, quæ reſtituenda eſt: Nec ibi aliquid eſt exigendum aut exſpectandum, niſi beneuolentiæ affectus, qui ſub æſtimationem pecuniæ non cadit, ex quo poteſt procedere ſpontanea Mutuatio: Repugnat autem ei obligatio ad Mutuum faciendum in poſterum, quia etiam talis obligatio pecuniâ æſtimari poſſet. Et ideò licet mutuanti vnum, ſimul aliquid aliud Mutuum recipere, non autem licet eum obligare ad Mutuum in poſterum faciendum.*

Idem confirmat S. *Antoninus*, P. 2. Tit. 1. Cap. 7. §. 5. & §. 8. additque: *Si quis mutuat alteri ea intentione vel pacto vt vadat ad molendinum ſuum, vel furnum, vel apothecam ſuam ad emendum, vel vt inter ſcholas ſub eo, & huiuſmodi, aliàs non mutuaturus, Vſuram committit, etiamſi non maiori pretio ſibi vendit propter hoc, ſeu plus ab eo quàm ab aliis petit. Ratio eſt, quia commoditatem, ſeu vtilitatem inde recepit, quæ pretio æſtimari poteſt. 13. Quæſt. 3. Cap.* Si fœnerameris, *& Ext. eodem Tit. Cap.* Conſuluit; *& tenetur reſtituere.* Similiter Vſurarius eſt, qui alteri iuſtam litem aduersùm ſe perſequenti dat Mutuum vt ab intentatâ lite abſtineat, atque ita ſumptus & mulctam declinet. Item qui Mutuum dat, vt debitor, vel alius fideiubeat, vel ſpondeat pro eo in aliquo negotio. Item

qui

qui Mutuum dat eâ conditione & pacto tacito vel expreſſo, vt debitor ipſi, aut eius filijs Beneficium Eccleſiaſticum cooferat vel procuret, aut Dignitatem aliquam vel Officium. Vſurarius etiam eſt, quicumque dat mutuum cum pacto, vt creditor totum mutuum vel eius partem exigat à debitoribus creditoris, qui ſunt difficilis ſolutionis. Vſurarius pariter eſt, qui Mutuum dat cum pacto vt debitor totum mutuum vel eius partem accipiat in mercibus, quamuis iuſto pretio vendere illas velit.

R E G V L A XXI.

Vſuras legitimas, nondum perſolutas, in ſortem conuertere, nouáſque ex illis Vſuras exigere ac percipere, illicitum eſt.

ID enim vtroque Iure, Eccleſiaſtico & Ciuili eſt prohibitum, ſcilicet *L. Vt nullo modo*, C. Lib. 4. Tit. De Vſuris: *Vt nullo modo Vſuræ vſurarum à debitoribus exigantur, & Veteribus quidem Legibus conſtitutum fuerat, ſed non perfectiſſimè cautum .:. Quapropter hâc apertiſſimâ Lege definimus, Nullo modò licere cuiquam vſuras præteriti temporis, vel futuri in ſortem redigere, & earum iterum vſuras ſtipulari. Sed etſi hoc fuerit ſubſecutum, vſuras quidem ſemper vſuras manere, & nullum vſurarum aliarum incrementum ſentire: Sortis autem antiquæ tantummodo incrementum vſurarum accedere.*

Et *Pij Quinti* Pontificis Sanctiſſimi Conſtitutione de Cenſibus, prohibetur ne cenſus antea conſtitutus augeatur ex penſionibus debitis quidem, ſed non ſolutis, quamuis ex iam ſolutis augeri poſſit. Denique idem prohibitum eſt Conſtitutione *Philippi Quarti*, cui *Pulcro* cognomen, anno Chriſti milleſimo ter-centeſimo vndecimo aduersùs Vſuras editâ. *Prohibemus* (inquit) *ne creditor litteras obligatorias Mutui, vel alterius crediti, vt lucrum ex tempore conuertatur in ſortem, faciat renouari, vel alias vſuras, vel intereſſe quomodolibet in ſortem conuertat: Quod ſi fecerit, ipſo facto pœnam incurret.*

R E G V L A XXII.

Vſurarius eſt, qui pecuniam in Societatem confert cum pacto vt ſors illi ſalua ſit, fructus verò communiter diuidantur: Vel ea conditione, vt damnum commune non ſit, lucrum verò inæqualiter diuidatur: Vel vt aliquid vltra quotas partes recipiat, ſiue pecunia ſit, ſiue aliud pretio æſtimabile.

HAnc Regulam tradit Concilium Mediolanenſe I. ſub Sancto *Carolo Borromæo*, Tit. *De Vſuris*, prohibens *Ne in Societate, in qua alter pecuniam confert, alter operas, lucri diſtributio conſtituatur niſi per quotas partes. Nec vltra eas certa pecuniarum ſumma, vel quid aliud conferenti pecuniam perſoluatur. Neque fiat pactio vt ſors ſalua ſit; fructus verò communiter diuidantur.* Idem prohibent Melodunenſis Eccleſiæ Gallicanæ Conuentus, Tit. 34. *De Vſuris*, & Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo-tertio celebratum, Tit. *De Vſuris & illicitis Contractibus*. Et certè quòd legitima iuſtáque Societas eâ pactione coire non poſſit, vt capitale ſaluum ſit ei qui pecuniam in ſocietatem confert, liquidò probat diſcrimen quod mutuum inter & ſocietatem intercedit. In mutuo enim dominium pecuniæ mutuo datæ totum in debitorem tranſlatum eſt, totúmque lucrum ad ipſum pertinet; cùm nihil ab eo exigere vel ſperare iure poſſit creditor ratione mutui: Quamobrem debitor totam & integram pecuniæ mutuo acceptæ ſummam ipſi reddere tenetur, ipſiúſque vnius periculo exponitur negotiationi, ipſúmque vnum pecuniæ ſiue rei alterius creditæ damna ſpectant, ſi fortuitis caſibus pereat. Verùm è contrario ſe res habet in contractu ſocietatis: Qui enim pecuniam confert, illius dominium non transfert in ſocios, *Quia nemo ſocietatem contrahendo, rei ſuæ dominus eſſe deſinit*; vt dicitur L. *Si tibi*, Lib. 19. Digeſtorum, Tit. *De præſcriptis verbis, & in factum actionibus*. Quamobrem lucri, fructuúmque ex rebus in ſocietatem collatis prouenientium particeps eſt; adeóque ſi capitale pereat, ipſi perire debet vni, modò pereat abſque dolo culpâque ſociorum, qui tantam diligentiam communibus rebus adhibere tenentur, quantam ſuis adhibere ſolent, vt ait *Iuſtinianus* Lib. 3. *Inſtitut.* Cap. 26. Hinc *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 78. Articulo 2. ad quintum ait: *Ille qui mutuat pecuniam, transfert dominium pecuniæ in eum, cui mutuat: Vnde ille cui pecunia mutuatur, ſub ſuo periculo tenet eam, & tenetur eam reſtituere integrè: Vnde non debet ampliùs exigere ille qui mutuauit. Sed ille qui committit pecuniam ſuam vel mercatori, vel artifici, per modum ſocietatis cuiuſdam, non transfert dominium pecuniæ ſuæ in illum, ſed remanet eius; ita quòd cum periculo ipſius mercator de ea negotiatur, vel artifex operatur: & ideò ſic licitè poteſt partem lucri inde prouenientis expetere, tamquam de re ſua.* Vſurarius igitur contractus eſt, ſi pecunia in ſocietatem conferatur eâ pactione, vt ſi fortuitis caſibus pereat, non pereat conferenti, ſed nihilominus ſors illi ſalua ſit. Sic enim ſocietas in mutuum degenerat, ex quo lucrum captatur.

Neque enim coire iuſta ſocietas poteſt ea conditione, vt damnum quidem commune ſit, lucrum verò inæqualiter diuidatur. Cùm enim ſocietas ius quoddam *fraternitatis* in ſe habeat, vt ait Vlpianus, L. *Verum*, in Digeſtis, Tit. *Pro Socio*; rectéque definiatur *Contractus ſolo conſenſu initus, quo duo pluréſue inter ſe coniunguntur, vt aliquid in commune conferentes, vberioris vtilitatis & quæſtûs, aut certè commodioris vsûs participes ſint*; damnum rerum & operarum, quæ in ſocietatem conferuntur, pro ratâ pertinere debet ad conferentes. Verbi gratiâ, ſi alter ſocius centum nummos, alter ducentos in ſocietatem contulit, ex iiſque pecunijs collatis cumulus vnus factus ſit, periculum & damnum pro tertia parte ad vnum ſociorum pertinet: Periculum autem & damnum pro duabus reliquis partibus ſpectat ad alterum. Similiter ſi ſocij æquales operas in commune contulerint, damnum operarum ad vtrumque ſpectat pro rata parte. Lucrum etiam commune eſſe debet, & pro quantitate partium collatarum diuidi. Vnde *Vlpianus* in Digeſtis, Tit. *Pro Socio*, Lege 29. ait: *Ita coiri ſocietatem poſſe, vt nullius partem damni alter ſentiat, lucrum verò commune ſit, Caſſius putat, quod ita demum valebit, vt & Sabinus ſcribit, ſi tanti ſit opera, quanti damnum eſt: Plerumque enim tanta eſt induſtria ſocij, vt plus ſocietati conferat quàm pecunia: Item ſi ſolus nauiget, ſi ſolus peregrinetur, pericula ſubeat ſolus.* Et Lege 52. *Sicuti lucrum, ita damnum quoque ſocijs commune eſſe oportet, quod non culpâ ſocij contingit.* Item *Paulus* Iuriſconſultus Lege 67. ait: *Æquum eſt vt cuius participauit lucrum, participet & damnum.* Aliter contracta ſocietas vſuraria eſt & *leonina* vocatur L. *Si non fuerit*, Tit. *Pro Socio*, in Digeſtis, vbi ſic habetur: *Ariſto refert Caſſium reſpondiſſe, Societatem talem coiri non poſſe, vt alter lucrum tantùm, alter damnum ſentiret: & hanc ſocietatem leoninam ſolitum appellare: Et nos conſentimus talem ſocietatem nullam eſſe, vt alter lucrum ſentiret; alter verò nullum lucrum, ſed damnum ſentiret. Iniquiſſimum enim genus ſocietatis eſt, ex qua quis damnum, non etiam lucrum expectet.*

Nec denique iuſta ſocietas eſt, & ab vſuræ labe vitióque pura, in qua is qui pecuniam confert, aliquid paciſcitur vltra quotas partes lucri, ſiue illud ſit pecunia, ſiue res alia pretio æſtimabilis. Aliquid enim vltra ſortem ex mutuo reliquis ſocijs dato acciperet, nullo alio quàm mutui titulo. Vnde Concilium Burdigalenſe ſupra laudatum vetat, *Ne in ſocietate, in qua alter pecuniam confert, alter operam, lucrum aliter quàm ex æquis partibus diuidatur.* Conferendæ ſunt igitur pecuniæ pecunijs, operæ operis, lucrum lucro, & tandem vnicuique fructus pro rata parte pecuniæ, induſtriæ, vel operarum in ſocietatem collatarum ex æquo & bono diuidendi ſunt inter ſocios.

R E G V L A XXIII.

Tres contractus famoſos ſimul & ſemel cum ſocio inire, ſiue ſocietatem cum duplici ſecuritatis pactione, & de ſecuritate ſortis, & lucri paciſci, Vſura eſt.

TRes illi contractus ad velandam Vſuram à fœneratoribus adinuenti, proprijs nominibus ac notionibus diſtinguuntur. Primus dicitur *Societatis*, in quem vnus pecuniam, alter operam & induſtriam confert, ita

vt am-

vt ambo lucri damniſque communionem ineant. Secundus dicitur *Aſſecurationis ſortis* ſiue capitalis, quo is qui pecuniam confert, cum ſocio paciſcitur de ſecuritate capitalis, ne pereat, & pro tali ſecuritate dat ei aliquod pretium, vel tantumdem ex lucro remittit. Tertius dicitur. *Venditionis lucri maioris, quod ſperatur, pro lucro minori, ſed certo*; quo is qui pecuniam contulit, ac de capitalis ſui ſecuritate pactus eſt, cum ſocio rurſus paciſcitur de certo lucro probabili pro incerto lucro ſperato; atque ita ſocium ab onere rationum reddendarum, tam quoad lucrum, quàm quoad damnum eximit. Confert, verbi gratia, Titius Sempronio Mercatori mille nummos aureos in ſocietatem, ſpe lucrandi centum-triginta. Ex ſumma iſta lucri ſperati Titius illi remittit ſexaginta nummos, vt de ſecuritate capitalis, nempè mille aureorum ipſi caueat, qualiſcumque ſit negotiationis exitus: Rurſus eidem ſocio remittit viginti alios nummos, vt ſine vllo prorſus periculo damni ex fortuitis caſibus interdum contingentis quinquaginta nummos reſiduos lucretur. Obſtringitur itaque illis contractibus Sempronius ad reddendam Titio intra certum tempus ſortem integram, id eſt, ſummam mille aureorum ſaluam, & quinquaginta inſuper aureorum incrementum ac lucrum.

Ex nuda trium illorum contractuum expoſitione perſpicuum eſt, trium illorum coniunctionem in Mutuum fœneratitium degenerare, duplicíſque ſecuritatis pactionem ſocietatis iura legéſque euertere, ſcilicet lucri damnique communionem & æqualitatem. Totum namque damnum, ſi quod ex fortuitis caſibus contingat, in ſociorum alterum refunditur. Qui ergo ſic tradit Mercatori mille aureos, eidemque pro illorum ſecuritate veluti numerat ſexaginta, rurſumque de lucro quinquaginta paciſcitur, quid aliud facit, quàm mutuo dare mille ſexaginta, vt quinquaginta ſupra ſortem recipiat ac lucretur? Quocirca cùm *Martinus Nauarrus*

In Commentario ſuo De Vſuris. tres iſtos contractus cum eadem perſona ſimul iniri iure tutáque conſcientiâ poſſe propugnaret, & ab vſuraria prauitate immunes eſſe, illiſque *Dominicus Soto* Dominicani Ordinis Profeſſor inſignis toto ingenij ſtudiorúmque conatu reſiſteret, cauſa ab ipſo *Nauarro* ad *Sixtum Quintum* Pontificem Maximum delata eſt, qui diligenter examinatâ Quæſtione, duplicis ſecuritatis pactionem ſocietatis adiectam prorſus vſurariam eſſe pronunciauit ac declarauit, triúmque Contractuum autem velut fœneratitiam damnauit edita Conſtitutione 45. quæ inci-

Anno 1576. 12. Kal. Nouembr. pit, DETESTABILIS, cuius hæc ſunt verba: *Irrepit verſutè & callidè antiquus humani generis Hoſtis per varios dolos & fallacias, & incautos homines quæſtûs dulcedine captos & deſinitos opprimit, atque eò perducit, vt ſe ipſos in vſurarum voraginem Deo hominibúsque odioſam, ſacris Canonibus damnatam, & Chriſtianæ Charitati contrariam fœdè immergant, & dum vanas & terrenas diuitias quærunt, veras & cœleſtes amittant: Sicut nuper cum magno dolore audiuimus hoc malum in quaſdam Prouincias peruaſiſſe. Nam multi ſpecioſum & honeſtum Societatis nomen ſuis fœneratitijs Contractibus prætexendo, hoc quaſi colore & fuco mercatoribus, opificibus, negotiatoribus, & alijs perſonis, ſuper eorum mercibus, officinis, & tabernis panarijs, alijſque rebus ac bonis, pecunias ſuas aut alias res ſocietatis nomine conferunt: Vel greges, armenta, aut certa animalia agricolis, ſeu terrarum cultoribus, paſtoribus, alijſque ruſticis, ſeu quibuſuis perſonis dant in ſocietatem, ſiue ad ſoccidam (vt vocant) ea conditione vt ſors ipſa ſeu caput, quod vulgò dicitur capitale, tam pecuniarum, quàm animalium & rerum, ſaluum ſemper & integrum exiſtat pro eo, qui non induſtriam aut operas, ſed pecunias, animalia, aut res huiuſmodi in ſocietatem confert; vtque omne periculum & damnum ab altero ſocio recipiente ſuſtineatur, contra æquitatem & ſocietatis iuſtitiam diuerſimodè paciſcuntur.·.· Simúlque etiam certam lucri quantitatem & ſummam, veluti tot pro quolibet centenario in ſingulos annos aut menſes, per alterum ſocium durante ſocietate ſoluendam præfiniunt ac præſcribunt, eámque ſummam & quantitatem, non ſubductis rationibus accepti & expenſi, quod in codices ſeu tabulas ſocietatis referri ſolet, neque, facto calculo vel computo, pro ipſius lucri damni modo variabilem; ſed laborem & curam computandi & calculandi ſe inuicem remittere & renunciare aſſerentes, quouis tempore certam conſtituunt.* Quam mali contagionem, antequam latiùs ſerpat in communem Fidelium perniciem, tollere volens Pontifex Apoſtolica Auctoritate, & perpetuò valitura Conſtitutione hos omnes Contractus velut Vſurarios damnat.

Damnamus (inquit) *& reprobamus omnes & quoſcumque Contractus, conuentiones, & pactiones poſthàc ineundos ſeu ineundas, per quos ſeu quas cauetur perſonis pecunias, animalia, aut quaslibet alias res ſocietatis nomine tradentibus, vt etiamſi fortuito caſu quamlibet iacturam, damnum, aut amiſſionem ſequi contingat, ſors ipſa ſeu capitale ſemper ſaluum ſit, & integrum à ſocio recipiente reſtituatur: Siue vt de certa quantitate vel ſumma in ſingulos annos vel menſes durante ſocietate reſpondeatur. Statuiméſque huiuſmodi Contractus, conuentiones & pactiones vſurarios & illicitos poſthàc cenſeri debere; atque impoſterum non licere ijs, qui pecunias vel animalia, aut alias res in ſocietatem tradunt, de certo lucro, vt præfertur, percipiendo inter ſe paciſci & concordare. Neque etiam ſiue ad certum, ſiue ad incertum lucrum conuenerint, ſocios qui ea recipient, ad ſortem ſeu capitale ſaluum & integrum vbi illud caſu fortuito perierit vel amiſſum erit, reddendum quouis pacto aut promiſſione ſibi obligare. Ac ne de cætero ſocietates ineantur ſub huiuſmodi pactis & conditionibus, quæ vſurariam prauitatem ſapiunt, diſtrictè interdicimus & prohibemus. Sed potiùs cuncti nouerint, ſocietates huiuſmodi, cùm impoſterum vnus pecuniam, animalia, aut alias res & bona; alter verò operam vel induſtriam confert; purè, ſincere, & bona fide, ſicut decet, iuſtis & æquis conditionibus & pactis; ſecundùm Iuris diſpoſitionem, ac ſine vlla prorſùs fraude, palliatione, aut vſurariæ prauitatis labe, aut ſuſpicione ineundas, ſeu contrahendas eſſe: Ita vt non ad certam ſummam, aut quantitatem ab omni periculo & damno, vt præfertur, immunem lucri nomine perſoluendam; neque ad capitale, ſi caſu fortuitò perit, reſtituendum ſocius accipiens teneatur. Si verò finita ſocietate ipſum capitale extat ei, qui illud in ſocietatem contulerit, reſtituatur; niſi ſocio recipienti fuerit communicatum, aut aliter inter ipſos contrahentes legitimè conuentum ſit: Ac præterea ijdem contrahentes fructus, expenſas, & damna in commune conferant, & prout æquum & iuſtum fuerit, ſibi communicent atque diuidant.* Illos tandem, qui ſub prædictis conditionibus & pactis contrahere temerè præſumpſerint, aut prætextu ſimilium contractuum, conuentionum & pactionum ſocietatis nomine initorum, ad exactionem ſortis ſiue capitalis, ſiue illius pretij aut valoris, poſtquam illud in toto vel in parte caſu fortuito perierit, aut amiſſum ſit; aut certæ ſummæ vel quantitatis annuæ, aut menſtruæ ſibi promiſſæ in futurum procedere auſi fuerint; eos vniuerſos & ſingulos in pœnas contra manifeſtè vſurarios & fœneratores à Sacris Canonibus & Concilijs Generalibus latas & promulgatas eo ipſo incurrere; & contra illos, vti manifeſtos vſurarios & fœneratores, viâ iuris, & alijs opportunis remedijs, procedi poſſe & debere declarat. Quam Summi Pontificis Declarationem & Conſtitutionem nonnulli malè feriati homines Metaphyſicis ſubtilitatibus, & argutijs eludere fruſtra conantur.

Idem docet *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 1. Cap. 7. §. 37. Quæſtionem ſcilicet proponit, Vtrum dans pecuniam Mercatori ad mercandum, vel artifici ad emendum materias, vt ex eis artefacta conficiat, cum pacto vel etiam ſine pacto, ſed câ intentione principali vt capitale ſit ſaluum, & partem lucri habeat, ſit vſurarius? Reſpondet, ſecundùm Gloſſam Canonis *Plerique*, Cauſa 14. Quæſt. 3. *Quòd talis contractus non ſit licitus, ex quo periculum ſpectat ad recipientem; ſed ſi periculum capitale ſpectaret ad vtrumque, licitus eſſet: Licitum eſt enim quòd vnus ſocius ponat pecuniam, & alius operam, & ſic ſuppleat labore quod deeſt in pecunia. In alijs quidem Contractibus* (loquit Sanctus Archipræſul) *valeat pactum appoſitum præter naturam Contractus, vt damnum ſpectet ad ſuſcipientem, vt in commodato & ſimilibus.* At aliter ſe res habet in ſocietate, *Quia talis non eſt vera ſocietas, cùm ſit contra eius naturam. Societas enim eſt quædam fraternitas*, vt dicitur in Digeſtis, Tit. *Pro Socio, L. Verum.* Vnde ſequitur *quòd tale pactum non ſit præter, ſed contra naturam contractus: Vnde non valet. De natura enim contractûs ſocietatis eſt, quòd partes ſint æquales, niſi aliud ſit dictum. Non enim negatur*

gatur quin agi poſſit in contractu, quin ad vnam pertineant duæ partes lucri, ad alium tertia, ſi ie qui plus debet habere, plus conalit ſocietati vel pecuniæ, vel operæ, vel cuiuſcumque artis; aliàs ſecus, quia ſcilicet ſocietas eſt quoddam ius fraternitatis.

Denique Sacra Facultas Pariſienſis, inter alias Propoſitiones, anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo quarto, Doctrinam aſſerentem quòd Pacta in duplicis ſecuritatis Contractui ſocietatis licitè adijci poſſit, Cenſura ſuâ damnauit vt *Falſam, ſcandaloſam, inducentem ad vſuras committendas, variáſque aperientem artes eas palliandi, iuſtitiámque & charitatem violandi.*

R E G V L A XXIV.

Qui pecuniam Negotiatoribus vel Artificibus confert, licitis negotiationibus exponendam, in damni æquè ac lucri communionem venire volens, ſed nihilominus ob ſecuritatem ſuam exigit à Mercatore vel Artifice ſchedulam de pecuniâ datâ, non ſub nomine ſocietatis, ſed mutui vel depoſiti; lucri ex ſocietate prouenientis licitè tatâque conſcientiâ particeps eſſe non poteſt.

ITa *S. Antoninus*, docet P. 2. Tit. 1. Cap. 7. §. 38. *Quia* (inquit) *vitioſus eſt Contractus, & perículoſus Negotiatori vel Artifici. Nam poſſet talis tradens pecuniam ad placitum ſuum mutare intentionem; & cùm contingat Mercatorem perdere, poterit totum capitale petere tamquam mutuatum, vt cantat Inſtrumentum. Poſſet etiam mori inteſtatus, & hæredes exigerent ſecundùm tenorem Inſtrumenti quod reperirent. Eſt etiam hoc ſcandalizatiuum proximorum, qui ſciunt illum percipere fructum ex mutuo: Vnde inducendus eſt talis ad deſtruendum contractum mutui, ſi vult partem lucri. Et de ſic perceptis concordet cum illo, reſtituendo, vel remiſſionem petendo. Poteſt tamen quis ob ſui ſecuritatem petere & tenere pignora à Mercatore vel Artefice, talia ſcilicet ex quibus non percipit vtilitatem in vtendo. Ad prouidendum ſibi de capitali contra fraudes Mercatorum dicentium ſe perdidiſſe, cùm non perdunt, poteſt etiam facere pactum, quòd vult partem damni, quod Mercator incurret, ſi ſufficienter hoc ei oſtendat. Poteſt etiam facere pactum, quod exerceat pecuniam ſuam in quibuſdam locis, & non in alijs, & in quibusdam mercantijs, & non in alijs, & ſi ſecus ille fecerit, & damnum patiatur, totum ſuumerit, quia contra pactum venit.*

R E G V L A XXV.

Vſurarius eſt Contractus, quo animalia in ſocietatem traduntur eâ pactione, vt ſors ſiue caput ſemper ſaluum ſit, nec tradenti pereat, ſed accipienti, quamuis fortuitis caſibus pereat, abſque ſocij accipientis dolo, culpâque: Vel ea conditione, vt aliquid præter ſortem ex fructibus animalium quotannis ſoluatur.

HVius Regulæ veritas comperta eſt ex Conſtitutione *Sixti Quinti* Pontificis Maximi ſupra laudata; necnon ex Concilio Mediolanenſi primo ſub *S. Carolo Borromæo*, P. 5. Tit. De Vſuris: *In ſocietate* (inquit) *animalium, quæ inæſtimata alicui dantur ad cuſtodiam, ſiue vt operas præſtet, omnes caſus, etiam fortuiti, ſemper ſint periculo eius qui dederit; niſi id alterius ſocij dolo, vel magnâ negligentiâ accidiſſe conſtiterit. Nec fiat pactum, vt ſors, ſit ſemper ſalua, etiam ex primis fœtibus. Neue quidpiam certum, præter ſortem, ex fructibus animalium quotannis ſoluatur.*

Idem docet Eccleſia Gallicana in Conuentu Melodunenſi Tit. 34. De Vſuris. *In ſocietate* (inquit) *animalium, quæ inæſtimata alicui dantur cuſtodienda, ſiue vt operas præſtet, omnes caſus, etiam fortuiti, ſint damno ſemper & periculo eius qui dederit: Niſi accipientis dolo & cuſtodientis aut incuriâ accidiſſe damnum, aut caſum, conſtiterit.:. Nec ex fructibus animalium quicquam præter ſortem ſoluatur aut capiatur.*

Idem confirmat Concilium Burdigalenſe anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo-tertio, Tit. 31. *De Vſuris & illicitis Contractibus*, ipsáque Concilij Mediolanenſis verba vſurpat.

Ad eiuſdem Regulæ confirmationem & maiorem explicationem, nonnulla ex *S. Antonino* ſubiungo, P. 2. Tit. 1. Cap. 7. §. 39. Obſeruat Sanctus Archipræſul, Pecora multipliciter alicui tradi poſſe. Primò ad cuſtodiam, putà, cùm alicui dantur viginti capita paſcenda ſub certa mercede, vel etiam ſub certa participatione de prouentu gregis. *Et tunc ſi dominus ipſorum retinet ſibi periculum animalium, eſt contractus locationis, & de ſe licitus. Sed ſi non retinet ſibi periculum, ſed imputat conductori, eſt illicitus, niſi forcè illud damnum procederet merè ex negligentiâ cuſtodiæ.* Secundò, poſſunt tradi alicui animalia quaſi per modum mutui; putà, cùm quis dat alicui Ruſtico viginti capita cum pacto vt ſint firma in numero vel in pretio ipſorum in omnem euentum: Et tunc *Si totum lucrum ſit Ruſtici, ſicut eſt damnum, licitum eſt; quia idem eſt ac ſi mutuaſſet ei pecuniam, de qua emiſſet tot capita. Si autem vult partem lucri, ſaluo ſuo capitali, vſura eſt; quia illud lucrum vult ratione mutui. Et ſi quis vellet hunc contractum ſoccidam* (id eſt, ſocietatem) *vocare, erit iniuſta, & obligabitur talis ad reſtitutionem.* Tertiò, traduntur alicui pecora per modum locationis, vel quaſi venditionis modificatæ; putà, cùm quis tradit certas oues alicui Monaſterio ſub hoc pacto, quòd pro qualibet oue accipiat annuatim duos ſolidos, cùm tamen fructus cuilibet valeat quinque vel quatuor: & cum hoc, quòd etſi oues traditæ moriantur, nihilominus remaneat Monaſterium obligatum toto tempore vitæ tradentis, ac ſi omnes viuerent; ſed poſt mortem eius omnes oues ſint Monaſterij, etiam ſi eſſet numerus centuplicatus. *Et tunc ſecundùm Hoſtienſem & Ioannem de Lignano contractus eſt licitus; adeò vt, ſi euentus mortalitatis ſequatur, Monaſterium ſeu Eccleſia non poteſt petere reſtitutionem, cùm non ſit læſa in traditione, & hoc niſi iam oues fuiſſent infectæ, & ad mortem paratæ, & Monaſterium non aduertit. Conſulit tamen idem Hoſtienſis quòd in hoc caſu ſentiat partem damni, ne cum iactura Monaſterij valeat locupletari.*

Verùm cùm animalia locantur, & conceduntur ad vſumfructum, pro certo pretio, vel pecunijs, vel ipſorum animalium fructibus exſoluendo, *Si abſque dolo vel negligentia eius, qui conduxit deteriora fiant, id ſemper ſit damno eius qui locarit*, neceſſe eſt, aliòqui reus erit vſuræ. Præterea, *Si animalia dentur æſtimata, ita vt ſors danti ſalua ſit, nihil omninò ab ipſo percipi poſſit.* Si quid ſalua ſorte à locatore percipiatur, vſura eſt. Ita declararunt Concilia Mediolanenſe primum, & Burdigalenſe ſuperiùs laudata.

Quartò, pecora traduntur alicui in ſocietatem, & hoc etiam varijs modis, (inquit *S. Antoninus*) & quandoque iuſtè, quandoque iniuſtè. Iuſtè quidem, vt cùm vnus habet viginti capita, alius totidem, vel etiam decem, & communicant ad inuicem ea, & periculum, & emolumentum, & expenſas communicant æqualiter, ſi æqualiter ponunt in ſocietate; vel pro rata, ſecundùm quòd ponunt: & poſſunt etiam tales conuenire quòd de fœtibus recuperentur capita mortua, vel de vellelibus emantur capita ad augendum gregem. *Iniuſtè autem ſit huiuſmodi ſocietas, cùm quis dat certa capita ouium æſtimata certo pretio, hoc pacto quòd Ruſticus non accipiat aliquam vtilitatem, donec tradens receperit priùs totam ſortem. Hoc enim pactum eſt valdè iniquum: Sicut etiam ſi quis paciſcatur, quòd antequam Ruſticus recipiat aliqua reſtaurabit de fœtibus omnia mortua. Hoc enim pacto eſt quaſi tradere oues immortales.*

Quærit deinde *S. Antoninus*, Vtrum licitum ſit dare pecora Ruſtico, cum pacto quòd tradens recipiat omnes fructus pecorum, quouſque conſequatur totum ſuum capitale, & ex tunc ſint pecora communia? Reſpondet Sanctus Archipræſul, *Id eſſe illicitum, ſi tradens dicta pecora velit capitale ſuum ſaluum grege pereunte; & ſi non perit in præſenti, vult nihilominus priùs de fructu pecorum ſuum capitale. Si verò pereunte grege, totus pereat tradenti ipſa pecora; ſed ſi non perit, vult tradens priùs de fructu trahere capitale, & exinde facere pecora communia*: Secundùm iſtum modum, licitum eſſe. *Sed vbi periculum eſſet Conductoris totum, eſſe Vſuram. Si autem periculum eſſet commune vtrique, tunc etſi non eſſet Vſura, videretur tamen iniuſtus contractus. Sed tutius eſſet, quòd traderet pro quatuor vel tribus annis pecora, &*

ra, & in fine temporis æqualiter diuiderent fructum cum capitali; ita quòd tradens ſubiret pericula caſuum fortuitorum; & recipiens, pericula ſeu damna ex negligentia.

Addit Sanctus Archipræſul, communem eſſe conditionem ſocietatis, vt ſocij æqualiter ſint participes lucri, & damni, proportione ſeruatâ; adeóque ſocietatis iura violati, vbi melior eſt conditio vnius quàm alterius. Vnde *Cùm dantur oues ſub iſto pacto, quòd vbi perirent, pro medietate pereant tradenti, & pro aliâ medietate recipienti, in omni caſu; vbi autem non pereant, priùs debeat tradens ex fructibus ſuum trahere capitale & exinde ſint communes, non videtur licitum, ex eo quòd recipiens pecora nimis grauatur. Nam vbi malè ſortunentur; ipſe amittit duo, ſcilicet medietatem pretij pecorum, & laborem ſuæ cuſtodiæ: Tradens autem amittit vnum, ſcilicet medietatem pretij pecorum. Ex quo igitur Ruſticus recipiens ſuæ conducens pecora ſubſtat maiori periculo, debet etiam plus participare de lucro.*

Quærit rursùs *S. Antoninus*, Quid iuris, cùm dat Petrus Ioanni oues in ſocietatem per quinquennium, & conſuetudo poſtulat, vt diuidantur oues in capite quinquennij cum fructibus: Interim autem oues pereunt: Teneturne Ioannes ruſticus in illo caſu aliquid reſtituere Petro?

Reſpondet, Non teneri, ſi damnum ex naturâ contingat, quia pariter erant perituræ, ſi apud Petrum manſiſſent, nec Ioannes illarum cuſtodiam, curámque ſuſcepiſſet. Et quamuis omnes oues æſtimatæ fuiſſent, cùm traditæ ſunt in ſocietatem, non magis teneretur, quia in Contractibus non ordinatis ad dominium transferendum, æſtimatio emptionem non facit, vt dicitur in Digeſt. Tit. *Pro Socio*, L. *Cùm duobus*. Si verò damnum contingat ex fortuna, verbi gratiâ, ſi pereant pecora fortuito caſu, cui reſiſti non potuit, vt bello & incurſione ſubitâ hoſtium, incendio, alluuione, ſulgure, maleficio, præter omnem exſpectationem; periculum debet eſſe commune. Vnde ſi oues æſtimatæ erant mille libris, Ioannes ruſticus reſtituet Petro quingentas libras. Sed ſi damnum prouenit ex culpâ Ioannis ruſtici, tenetur ipſe Ioannes ad reſtituendum totum capitale quod inter ſe conſtituerant, & fructuum medietatem, ſi iam fructus erant inde conſecuti, quia medietas altera debebat eſſe Ioannis. In ſocietate igitur animalium, *Damnum procedens ex natura pertinet ad tradentem: Procedens ex culpa negligentiæ pertinet ad recipientem: Procedens ex fortuna ſpectat ad vtrumque, quantùm eſt ex ipſo contractu. Secus eſt ſi aliter pactum factum fuerit inter partes; quia tunc ſtabitur pactioni, quia pacta ex conuentione legem accipiunt; & ſeruanda ſunt*; Ext. *De Pactis*, Cap. 1. *Si tamen iuſta ſunt, vt non grauetur magis vna pars quàm altera.*

Ex his omnibus colligitur, Societatem animalium ea conditione initam, vt totum periculum ſortis, damnumque ſit penes recipientem, vſurariam eſſe. Tale enim pactum iura ſocietatis violare manifeſtum eſt, in quâ lucri damnique ex fortuitis caſibus emergentis communio inter ſocios eſſe debet, ſecundùm Leges. Ea pactione violatur æqualitas, quæ inter ſocios velut inter fratres intercedere debet. Eâ denique pactione adiectâ, ſocietatis Contractus degenerat in Mutuum, ex quo aliquid vltra capitale recipitur.

Colligitur ſecundò, Ruſticum qui pecora alenda curandáque ad tempus conſtitutum ab altero accepit, ea non minore ſtudio & diligentiâ curare debere quàm propria, adeóque ruſticanos homines grauiter peccare contra iuſtitiam, & reſtitutioni obnoxios eſſe, ſi eorum culpâ pecora ipſis in ſocietatem tradita marceſcant & pereant: Si pinguiora interuertant, & alia macilentiora, viliorísque pretij ſubſtituat: Si denique pecora ſibi tradita à lupis deuorata falsò affirment, vt ea in ſuam vtilitatem conuertant; vel ſi à lupis enecta ſunt, eorum pelles abſcondant & retineant.

R E G V L A XXVI.

Vſurarius eſt, qui ex alterius neceſſitate occaſionem captans, ab illo certum ouium, aliorúmue pecorum numerum emit minoris iuſto pretio, quæ illi poſtea in ſocietatem tradat: Sociúmque ad lanam & agnos ex incremento orituros ſibi viliori pretio vendendos adſtringit: Nec non ad ſocietatem vltra ſexcennium prorogandam; vnde fit vt totius fundi percipiat emolumenta, cuius tamen medietas dumtaxat ad illum pertinet.

MVtuum enim virtuale in illo Contractu intercedit, ex cuius quidem Mutui datione aliquid vltra ſortem exigit, recipitque traditor. Manifeſta etiam iniuſtitia committitur, in eo quòd minoris iuſto pretio emantur pecora in ſocietatem poſtea tradenda; adeóque emptur ad reſtitutionem tenetur.

R E G V L A XXVII.

Vſurarius Contractus eſt, quo aliquis alteri tradit pecora æſtimata in ſocietatem, eâ conditione, vt capitale ſibi reddat, & aliquod præterea emolumentum, ſiue in pecunia, ſiue fructibus, lana, lacte, caſeo, &c.

MVtui enim potiùs quàm ſocietatis Contractus eſt, ex quo aliquid vltra ſortem exigere, accipere, vel ſperare nemo poteſt abſque vſuræ fœnorisque crimine. Vnde Concilium Mediolanenſe 1. ſupra laudatum Tit. *De Vſuris*, ait: *Si animalia dentur æſtimata, ita vt ſors danti ſalua ſit, nihil omninò percipi poſſit.* Hinc ſequitur, illum etiam vſuræ reum eſſe, qui agrum ſiue prædium Villico tradit ad ſexcennium ſub onere quingentorum nummorum annui censûs, verbi gratiâ, quod tradere non poſſet niſi ſub onere quadringentorum in annos ſingulos redeuntium, niſi ſimul pecora traderet æſtimata: Prædium enim agrumue aut villam locat, adeóque dominium eius non transfert in Villicum: At pecora æſtimata illi mutuo tradit, adeóque dominium illorum transfert: Vnde agrum eumdem, idem prædium, eamdem villam elapſo ſexcennio recipere debet; ſed neceſſe non eſt, vt eadem pecora recipiat, ſed æqualis valoris, ſecundùm æſtimationem factam tempore initi Contractus. Manifeſtum igitur eſt, tradentem, ratione Mutui virtualis, quod in traditione pecorum ſimul cum traditione prædij aut villæ factâ intercedit, exigere & recipere centum nummos annuæ penſionis vltra ſortem, quæ Vſura euidens eſt. Hinc etiam ſequitur, Vſurarium eſſe Contractum, qui *Redditionis beſtiæ* dicitur, Gallicè *Red-beſtie*, quo ille qui beſtias tradit æſtimatas, nullum ſubit, vel minimum certè periculum, & magnum recipit emolumentum.

R E G V L A XXVIII.

Contractus quo animalia ad arandum apta, & alia id genus grandiora, vt boues & vaccæ, in ſocietatem traduntur, toto ſexcennio à recipiente alenda, eâ conditione vt recipiens danti tres aut quatuor libellas ſoluat, certámue frumenti quantitatem, licitus eſt, modò quod peribit, domino pereat, æqualitáſque ſeruetur, habitâ ratione vtilitatis quæ in recipientem ex illis animalibus redundat, & quantitatis pecuniæ vel frumenti, quod tradenti quotannis ſoluit.

HVic Regulæ plurimum lucis afferet expoſitio Caſuum quorumdam, *S. Antonini* Reſponſis firmata, 2. P. Tit. 1. Cap. 7. §. 41. & ſequentibus.

Quærit primò, Vtrum licitus ſit Contractus, quo Petrus tradit Ioanni bouem, & vitulum anno ſolido nutriendum, eâ conditione vt poſt finem anni vendantur, & Petrus capitale ſuum recipiat, lucrum verò diuidatur?

Reſpondet Sanctus Archipræſul, Eſſe licitum, duabus conditionibus adiunctis: Prima eſt, vt Petrus animalia tradens in ſe retineat periculum fortuitum capitalis. Altera eſt, vt ſi animalia minoris vendantur, quàm empta fuerint, non teneatur Ioannes ad ſupplendum ipſi Petro pro capitali deficiente, quia tunc eſſet capitale ſaluum, adeóque vſurarius Contractus.

Quærit ſecundò, Vtrum legitimus ſit Contractus, quo Petrus boues duos Ioanni locat, eâ pactione vt duo frumenti ſextaria quolibet menſe perſoluat; retento penes ſe dictorum animalium periculo?

Reſpondet, Talem Contractum eſſe locationis, & legitimum eſſe, modò tamen lucrum reſpondeat vtilitati, quæ ex bobus redundat in recipientem. Nam ſi nullam vtilitatem ex bobus ille perciperet, nihil dare deberet tradenti; vel certè minùs ſoluere deberet, ſi deductis frumenti

meoti ſextarijs quæ dat locatori, minus lucrum conductori proueniret. *Æqualitas enim*, adeóque & iuſtitia violaretur.

Quærit tertiò, Vtrum legitimus ſit Contractus, quo Petrus locat Ioanni duos boues æſtimatos, eâ conditione vt anno integro colat ſibi duodecim perticas terræ cum dictis bobus, euoluto autem anno boues vendantur, & tunc Petrus totum capitale ſuum priùs recipiat, poſtea Ioannes medietatem habeat eius quod reliquum erit?

Reſpondet, Legitimum eſſe, modò Petrus duas conditiones obſeruet: Prima eſt, quòd retineat ſibi periculum iſtorum animalium. Altera vt Ioanni, ob laborem in terra ſua colendâ adhibitum, iuſtam mercedem promittat ad arbitrium prudentis probique viri, deductâ lucri, quod percipit, medietate. At verò ſi nullum lucrum ex bobus proueniret, Petrus ex ipſa ſorte ſiue capitali ſuo reſarcire teneretur impenſas factas à Ioanne. Vna conditionum iſtarum deficiente, Contractus illicitus & vſurarius eſt.

Quærit quartò, Quid iuris, cùm Petrus tradit Ioanni vaccam vnam æſtimatam decem libris, eâ pactione vt ipſe Ioannes illam, omnémque fructum eius & fœtum debitâ diligentiâ ſeruare, & ſumptibus ſuis cuſtodire teneatur, fructumque eius & fœtum non alienare ſine Petri tradentis aſſenſu: Obligetur inſuper ad conſignandum ipſi Petro de fructibus eius & fœtibus prioribus certam quantitatem, donec vaccæ pretium integrum receperit: Dimidium verò fructuum, fœtuumque ſe deinceps daturum ſpondeat; adiectâ conditione, vt ſi vacca vel fœtus eius culpa Ioannis aut eius bubulci perierint, ipſe Ioannes integrè reſtituere teneatur; ſi verò diuino iudicio vel fortuito caſu, damnum totum in Petrum reſundatur?

Reſpondet, Contractum hunc iniquum eſſe & illicitum, quia multò potior eſt conditio locatoris, quàm conductoris. Contingere enim poteſt, vt, poſtquam Petrus ſortem ſuam receperit, vacca cum omni fœtu fructuque pereat, ſicque Ioannes damnum patiatur impenſarum omnium & laborum in vacca paſcenda & cuſtodienda factarum.

Quærit quintò, Quid iuris ſi Petrus locat Ioanni duos boues æſtimatos viginti florenis, ea pactione, vt vbi conſuetum eſt dare pro duobus bobus duodecim ſextaria frumenti, det ipſe Ioanni tantùm octo, ita tamen vt periculum ſuſcipiat tertiæ partis animalium?

Reſpondet ea conditione iuſtum eſſe Contractum; alioquin illicitum eſſe & iniquum.

Quærit ſextò, Vtrum legitimus ſit Contractus, quo boues ruſticis traduntur, ea pactione vt pro eis viginti ſextarij frumenti quouis anno ſoluantur tradenti?

Reſpondet, Licitum eſſe Contractum, ſi boum opera locatur, & periculum deteriorationis locator ſuſcipit; boues enim arando deteriores fiunt: Si verò velit locator animalia recuperare pretiu quo fuerant æſtimata cùm illa tradidit, nec periculum imminutionis ſeu deteriorationis (vt ita loquar) ſubire, iniquus erit Contractus, & vſurarius. Requiritur ergo, vt animalium iacturam vel periculum ferat, qui illa in ſocietatem tradidit, nec damni partem in recipientem reſundat, niſi eius culpa & negligentia contigiſſet, nimijſque laboribus aut oneribus illa deteriora effeciſſet. Res enim in ſocietatem traditæ domino pereunt. Neceſſe etiam, eſt vt penſio quotannis ſoluenda deducatur ex lucro conductoris, ipſique vltra valorem dictorum viginti ſextariorum frumenti maneat aliquid lucri. Cùm enim Contractus ſocietatis poſtulet, Vt *Partes ſint æquales, habito reſpectu ad quotam in ſocietate poſitam, cùm ſit quoddam ius fraternitatis*; Quæ æqualitas erit, quæ fraternitas, ſi recipiens animalia nihil ex illis lucretur, & nihilominus viginti frumenti ſextarios de ſuo ſoluat; vel deducto valore viginti illorum ſextariorum, nihil lucri penes ipſum maneat? *Reſultaret ergò potiùs ex tali Contractu Mutuum, quàm fraternitas*; (loquit *S. Antoninus.*)

REGVLA XXIX.

Mutuum dare Principi, ſeu Toparchæ, vt ab ipſo temporale obtineatur Officium, Vſura eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Opuſculo *De Regimine Iudæorum*, ad Duciſſam Brabantiæ. *Quærebatis* (inquit) *de Balliuis & Officialibus veſtris, ſi liceat eis Officia vendere, vel mutuò ab eis recipere aliquid certum, donec tantum recipiant ex Officijs*. Duas Quæſtiones diſtinguit S. Doctor, & ad vtramque ſingillatim reſpondet, Ad primam, Multa licere ait, quæ non expediunt. Abſolutè licitum eſſe vendere Officia merè temporalia, modò vendantur perſonis ad illa gerenda & exercenda idoneis, nec tanto pretio vt grauentur emptores, nec illud facilè recuperare poſſint. Sed tamen non expedire vt Officia illa vendantur: *Quia contingit frequenter* (inquit) *quòd illi qui eſſent magis idonei ad huiuſmodi Officia exercenda, ſunt pauperes, vt emere non poſſint, & ſi etiam ſunt diuites illi qui meliores ſunt, talia Officia non ambiunt, nec inhiant ad lucra ex Officio acquirenda. Sequitur igitur quòd vt plurimùm illi Officia in terra veſtra ſuſcipiant, qui ſunt peiores, ambitioſi, & pecuniæ amatores, quos etiam probabile eſt ſubditos veſtros opprimere, & veſtra etiam commoda non ſic fideliter procurare. Vnde magis videtur expediens, vt bonos homines & idoneos ad ſuſcipiendum veſtra Officia eligatis, quos etiam inuitos, ſi neceſſe fuerit, compellatis: Quia per eorum bonitatem & induſtriam maiora accreſceat vobis & ſubditis veſtris, quàm de prædicta Officiorum venditione acquirere valeatis.*

Ad Quæſtionem alteram de Mutuo ſic reſpondet: *Si hoc pacto Mutuum dant vt Officium accipiant, abſque dubio pactum eſt vſurarium, quia pro Mutuo accipiunt Officij poteſtatem: Vnde in hoc datis eis occaſionem peccandi: & ipſi etiam tunc tenentur reſignare Officium taliter acquiſitum. Si tamen gratis Officia dederitis, & poſt ab eis Mutuum acceperitis, quod de ſuo Officio poſſint recipere, hoc abſque omni peccato fieri poteſt.*

CAPVT VIII.

DE LVXVRIA.

ARTICVLVS I.

Quid ſit? Et quam graue Peccatum?

L*VXVRIA Peccatum eſt, quo venerea voluptas ſupra modum, & contra legem naturalem, & diuinam appetitur, & percipitur*. Vſus nempe venereorum ſecundùm ſe non eſt illicitus, ſi debito modo, & ordine fiat. *Sicut enim ad conſeruationem vitæ vnius hominis ordinatur vſus ciborum, ita etiam ad conſeruationem totius humani generis vſus venereorum. Vnde S. Auguſtinus dicit Lib. De Bono coniugali,*
„ *Cap.* 16. Quod eſt cibus ad ſalutem hominis, hoc eſt
„ concubitus ad ſalutem generis. *Et ideò ſicut vſus ciborum poteſt eſſe abſque peccato, ſi fiat debito modo & ordine, ſecundùm quòd competit ſaluti corporis: Ita etiam & vſus venereorum poteſt eſſe abſque peccato, ſi fiat debito modo & ordine, ſecundùm quòd eſt conueniens ad finem generationis humanæ*; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 153. Art. 2.) Id autem debito modo & ordine fieri non poteſt extra legitimum Matrimonium.

Quamobrem Luxuria lethale ex genere ſuo peccatum eſt, vt conſtat ex Apoſtolo, ad Galatas 5. *Manifeſta ſunt* (inquit) *opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico vobis ſicut prædixi, Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.*

Præterea, *Ex eo quòd aliquis inordinatè corpore ſuo vtitur, iniuriam facit Deo, qui eſt principalis Dominus corporis noſtri*; (inquit *S. Thomas*, Articulo 3. Quæſtionis laudatæ.) Hinc Apoſtolus 1. *ad Corinthios* 3. ait: *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei*

habi-

habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus .·. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et Cap. 4. *An neſcitis quoniam membra veſtra, templum ſunt Spiritus-Sancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri? Empti enim eſtis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore veſtro.* Hoc Templum Dei, quod Baptiſmate conſecratum eſt, de quo *Tertullianus* ait Libro 2. *De Cultu Fœminarum*, Cap. 1. *Cùm omnes templum Dei ſimus, illato in nos & conſecrato Spiritu-Sancto, eius templi æditua & antiſtita Pudicitia eſt, quæ nihil immundum nec profanum inferri ſinat, ne Deus ille qui inhabitat, inquinatam ſedem offenſus derelinquat.* Et S. *Cyprianus* Libro *De Diſciplina & Habitu Virginum*, ſcribit: *Conſiderantes pariter ac ſcientes, quòd templa Dei ſunt membra noſtra, ab omni fæce contagionis antiquæ Lauacri vitalis ſanctificatione purgata, nec violari ea aut pollui fas ſit, quando qui violat, & ipſe violetur. Eorum nos templorum cultores & Antiſtites ſumus: Seruiamus illi, cuius eſſe iam cœpimus.* Hoc, inquam, templum luxuria polluit. Hinc *S. Auguſtinus* Sermone 9. *De decem Chordis*, aliàs 96. *De Tempore*, Cap. 10. ait: *Deus qui ſcit quid tibi vtile ſit, qui verè ſic ſuos ſeruos gubernat ad vtilitatem illorum, non ad ſuam; non enim indiget ſeruis quaſi ad adiutorium, ſed tu indiges Domini auxilio: Ipſe ergo Dominus qui ſcit quid tibi ſit vtile, vxorem conceſſit, nihil amplius. Hoc iuſſit, hoc præcepit, ne per illicitas voluptates corrumas templum eius quod eſſe cœpiſti. Numquid hoc ego dico, Apoſtolum audite:* Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Hoc dicit Chriſtianis, hoc dicit Fidelibus .·.* Si quis templum Dei corruperit, corrumpet illum Deus. *Videtis quomodo minatur? Non vis corrumpi domum tuam, quare corrumpis domum Dei? Certè facis alicui quod pati non vis. Non eſt ergo quà euadatur .·. Omnia enim peccata hominum, aut ad corruptelam pertinent flagitiorum, aut ad facinora nocendi. Quia Deo nocere non potes in facinoribus, in flagitijs eum offendis, in corruptelis eum offendis, in te illi facis iniuriam. Facis enim iniuriam gratiæ ipſius, domui ipſius.*

Singularem etiam Chriſto infert iniuriam luxuria, quatenus violat membra Chriſti. Corpora enim noſtra membra Chriſti ſunt, ipſi tanquam capiti cohærentia, ſi ſanctè & caſtè viuamus. Ipſa autem à Chriſto diſiungit luxuria, & cum meretrice copulat, vt ait Apoſtolus 1. ad Corinthios 6. *Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens autem membra Chriſti, faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne vna. Qui autem adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt.* Non ſolùm in Incarnatione ſeſe naturæ noſtræ perſonaliter coniunxit Dei Filius, ſed etiam vnicuique noſtrûm in Euchariſtia ſubſtantiali ſimul & ſacramentali modo ſe coniungit. *Seipſum nobis commiſcet* (inquit S. Ioannes Chryſoſtomus) *& non fide tantùm, verùm & re ipſa nos ſuum efficit corpus.* Luxuria verò diuinam illam coniunctionem ſoluit & abrumpit. Hinc impudicos, & præſertim adulteros, ab Euchariſtiæ Communione quædam olim Eccleſiæ in perpetuum remouebant, vt conſtat ex Illiberitani Concilij Canone 3. *Si poſt Pœnitentiam* (inquit) *fuerint mœchati, placuit vlteriùs eis non eſſe dandam Communionem, ne luſiſſe de Dominica Communione videantur.* Et Canone 7. *Si quis fortè Fidelis, poſt lapſum mœchiæ, poſt tempora conſtituta actâ Pœnitentiâ, denuo fuerit fornicatus, placuit, eum nec in fine habere Communionem.* Chriſtus Animarum noſtrarum ſponſus eſt, ipſáſque per fidem, ſpem & charitatem ſibi coniungit. *Deſpondi enim vos* (inquit Apoſtolus) *vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.*
2. ad Cor. 11. Quamquam enim Fideles coniugati virgines non ſint corpore & ſpiritu, ſicut Eccleſia, ſancti tamen & caſti eſſe debent corpore & ſpiritu, alioquin eorum Animas Chriſtus Virginis Filius & Virginum Sponſus repudiabit, execrabitur. Chriſtus enim Dei Sapientia *In maleuolam animam non intrabit, neque habitabit in corpore ſubdito peccatis.*

Luxuriam affine idololatriæ crimen Patres exiſtimarunt, & ad eius grauitatem proximè accedens. Qua de re *Tertullianus*, Lib. *De Pudicitia*, Cap. 5. *Itaque mœchia affinis idololatriæ (Nam & idololatria mœchiæ nomine & fornicationis ſæpe Populo exprobratur) etiam ſorte coniungetur illi ſicut & ſerie; etiam damnatione cohærebit illi, ſicut & diſpoſitione .·. Eſt & mali dignitas, quod in ſummo aut in medio peſſimorum collocatur. Pompam quamdam atque ſuggeſtum aſpicio mœchiæ, hinc ducatum idololatriæ antecedentis, hinc comitatum homicidij inſequentis. Inter duos apices facinorum eminentiſſimos ſine dubio digna conſedit, & per medium eorum quaſi vacantem locum pari criminis auctoritate compleuit .·. Ego quidem idololatria ſæpiſſimè mœchiæ occaſionem ſubminiſtro. Sciunt luci mei, & mei montes, & viuæ aquæ, ipſáque in vrbibus templa, quantùm euertendæ pudicitiæ procuremus. Ego quoque homicidium nonnumquam mœchiæ elaboro. Vt tragœdias omittam, ſciunt hodie venenarij, ſciunt magi, quot pellicatus vlciſcar, quot riualitates defendam, quot cuſtodes, quot delatores, quot conſcios auferam. Sciunt etiam obſtetrices, quot adulteri conceptus trucidentur. Etiam apud Chriſtianos non eſt mœchia ſine nobis: Ibidem ſunt idololatriæ, vbi immundi Spiritus res eſt. Ibidem eſt & homicidium, vbi homo, cùm inquinatur, occiditur.* Magis criminoſum mœchum eo qui metu aut vi tormentorum in idololatriam lapſus eſt, contendit idem Auctor Cap. 23. *Nemo volens* (inquit) *negare compellitur: Nemo nolens fornicatur. Nulla ad libidinem vis eſt niſi ipſa. Negationem porrò quanta compellant ingenia carnificis & genera pœnarum? Quis magis negauit, qui Chriſtum vexatus, an qui delectatus amiſit? Qui cùm amitteret doluit, an qui eùm amitteret, luſit?* Manichæos olim concupiſcentiam adoraſſe, teſtis eſt *S. Epiphanius*. Luxurioſi hanc impietatem æmulantur. Cùm enim corpora ſua: *Hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem* offerre deberent, ea fœdæ libidini & concupiſcentiæ immolant: Vt de illis meritò dici poſſit, quod de Idolorum artificibus *Tertullianus* Libro *De Idololatria*, Cap. 6. ait: *Colis, non ſpiritu viliſſimi nidoris alicuius, ſed tuo proprio: Nec animâ pecudis impensâ, ſed animâ tuâ. Illis ingenium tuum immolas, illis ſudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis. Plus es illis quàm Sacerdos .·. Diligentiâ tuâ Numen illorum eſt .·. Negas te colere, ſed illi non negant, quibus hanc ſaginatiorem, & auratiorem, & maiorem hoſtiam cædis, ſalutem tuam.* Hinc *Arnoldus* Bonæuallis Abbas, Sermone *De Ieiunio & Tentationibus*, inter *S. Cypriani* Opera: *Genuflexo* (inquit) *concupiſcentiæ ſuæ quiſque idolum colit, & propriæ libidinis adorat ſimulachrum.* Quid Salomonem ad idololatriam pertraxit? Nonne Luxuria? 3. *Regum* Cap. 11. *Rex Salomon adamauit mulieres alienigenas multas .·. His copulatus eſt ardentiſſimo amore .·. & auerterunt mulieres cor eius. Cùmque iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos.*

Grauiter quoque peccat in ſe ipſum luxurioſus, quatenus corpus ſuum polluit & contaminat. *Corpus autem non fornicationi, ſed Domino* (inquit Apoſtolus) *& Dominus corpori. Deus autem & Dominum ſuſcitauit; &* 1. Cor. 6.
nos ſuſcitabit per virtutem ſuam .·. Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt: Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Fœdius autem & probroſius eſt homini cæteris peccatis luxuriæ crimen, quòd in alijs affectionibus animus à ſeipſo vincatur, in hac verò vincatur à corpore, quod ei natura inferiore ſubiectum eſt. *Minus autem pudet, cùm ſibi animus ex vitioſis ſuis partibus non obtemperat, quàm cùm ei corpus, quod alterum ab illo eſt, atque infra illum eſt, & cuius ſine illo natura non viuit, iubentique non cedit;* (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 23.)

Denique peccatum grauiſſimum eſt in proximum, teſte *S. Thoma*, Quæſtione 15. *De Malo*, inter Quæſtiones Diſputatas, Articulo 2. ad quartum. *Omnes* (inquit) *corruptiones luxuriæ, quæ ſunt præter legitimum Matrimonij vſum, ſunt peccata in proximum, in quantum ſunt contra bonum prolis generandæ, & educandæ.*

ARTICVLVS II.

De Luxuriæ Speciebus.

SEptem ſunt luxuriæ ſpecies, ſcilicet fornicatio ſimplex, adulterium, ſtuprum, ſacrilegium, ince-

inceſtus, raptus, & vitium contra naturam.

Fornicatia ſimplex eſt commixtio ſoluti cum ſolutâ, ſiue vidua ſit, ſiue meretrix, ſiue concubina.

Adulterium eſt acceſſus ad alienum torum, ſiue *commixtia coniugati hominis cum aliena vxore; vel coniugati cum muliere ſolutâ; vel fœminæ coniugatæ cum viro ſoluto*. Hinc *S. Auguſtinus*, Libro *De Bono Coniugali*, Cap. 4. *In eo ipſo*, (inquit) *quòd ſibi inuicem coniuges debitum ſoluunt, etiamſi id aliquantò intemperantiùs & incontinentiùs expetant, fidem tamen ſibi pariter debent. Cui fidei tantum iuris tribuit Apoſtolus, vt eam poteſtatem appellaret, dicens*: Mulier non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vir: Similiter autem & vir non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier. *Huius autem fidei violatio dicitur adulterium, cùm vel propriæ libidinis inſtinctu, vel alienæ conſenſu, cum altero vel altera contra pactum coniugale concumbitur.*

1.Cor.7.

Stuprum eſt illicita virginis ſub cura parentum exiſtentis defloratio. Hæc verba, *ſub cura parentum*, ſtatum virginis vſque ad Matrimonium explicant. Vnde ſi quis virginem grandæuam, & ſui iuris exiſtentem, etiam conſentientem, extra Matrimonium deflorauerit, ſtupri reus eſt.

Sacrilegium in materia luxuriæ eſt *perſonæ vel rei Dei conſecratæ per actum venereum violatio*. Quod committitur, cùm quis ſacris Ordinibus initiatus, aut ſolemni Profeſſione alicui Ordini Religioſo addictus; aut etiam ſimplici Voto Caſtitatis obſtrictus, luxuriæ peccatum committit: Vel laicus cum Sanctimoniali Profeſſa, aut muliere voto ſimplici caſtitatis Deo dicata; aut mulier ſæcularis cum viro aliquo ex his modis ſacro: Aut cum duæ perſonæ ſacræ ſimul venereum peccatum committunt, ſeu voluntate ſolâ, vel deliberatâ delectatione, ſeu opere conſummato, vel imperfecto, quales ſunt aſpectus & tactus impudici, & oſcula libidinoſa: Aut denique cùm in loco ſacro, id eſt, Eccleſia conſecrata vel benedicta, Cœmeterio, aut Sacello Epiſcopi auctoritate erecto, & diuino cultui dicato, actus venereus, etiam à coniugibus exercetur. Quæ circumſtantiæ in Confeſſione Sacramentali omninò explicandæ ſunt.

Inceſtus eſt commixtio venerea perſonarum conſanguinearum, vel affinium intra gradus prohibitos; ſcilicet vſque ad quartum gradum conſanguinitatis incluſiuè, item vſque ad quartum gradum affinitatis ex matrimonio legitimo contractæ incluſiuè, ex copula autem illicitâ vſque ad ſecundum. Ad quam ſpeciem pertinet quidem violatio cognationis ſpiritualis ortæ ex Baptiſmo vel Confirmatione, & congreſſus Confeſſarij cum filia ſpirituali Pœnitente, vel illius ſollicitatio, vt conſtat ex Canone *Omnes*, & ex Canone *Si quis Sacerdos*, Cauſa 30. Quæſtio. 5. ſed ſacrilegij deformitate cumulatur.

Raptus eſt diſtincta luxuriæ ſpecies, quâ perſona quæpiam inuita, vel repugnantibus eius parentibus, aut ijs quorum curæ commiſſa eſt, per vim aut ſeductionem abducitur, explendæ libidinis, aut matrimonij contrahendi causâ: Vel in paternis ædibus aut alibi opprimitur & polluitur inuita. Perſonæ nomine vir & mulier, ſiue ſoluta, ſiue coniugata, ſiue vidua, ſiue virgo, ſiue deflorata & corrupta, ſiue ſæcularis, ſiue Deo ſacra intelligitur. Raptum enim quandoque cum ſtupro coniunctum, quandoque raptum ſine ſtupro, quandoque ſtuprum ſine raptu inueniri, ſcitè obſeruat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 154. Articulo 7. Raptus cum ſtupro coniunctus eſt, cùm aliquis vim infert puellæ ad florem virginitatis eius delibandum. Quæ quidem vis quandoque infertur parentibus, ſed non virgini, cum ſcilicet ipſa conſentit, vt per violentiam à paterna domo abducatur. Alio etiam modo violentia & raptus differunt, quia quandoque puella violenter abducitur à domo parentum, & inuita repugnánſque violatur: Quandoque autem etſi violenter abducatur, non tamen violenter corrumpitur, ſed volens, ſiue fornicario concubitu, ſiue matrimoniali. Sed tamen quæcumque vis illata fuerit, ſiue perſonæ quæ abducitur, ſiue parentibus, tutoribus, marito, quibus reluctantibus aufertur, veri nominis raptus eſt, ſiue copula ſequatur, ſiue non ſequatur. Si ergo per vim abducatur fœmina, etiamſi poſtea in matrimonium, vel in copulam conſentiat cum raptore, ille nihilominus raptûs damnatur. Raptus etiam eſt, cùm puella reclamante patre, aut ijs qui loco ſunt patris, ſiue tutoribus; vel vxor inuito marito abducitur, etſi conſentiens & volens. Inuenitur autem raptus ſine ſtupro, cùm aliquis rapit viduam aut puellam corruptam. Stuprum verò ſine raptu, cùm virgo nullâ vi illata illicitè defloratur.

Peccatum contra naturam eſt actus venereus, ex quo generatio ſequi non poteſt, ſiue qui fit præter eum vſum, vnde humana natura poteſt naſcendo ſubſiſtere; (vt loquitur *S. Auguſtinus* Libro 3. *Contra Iulianum*, Cap. 20.) Dicitur contra naturam, quia non ſolùm repugnat rectæ rationi, vt cætera peccata; ſed etiam naturali ordini & modo, quo Deus vtrumque ſexum copulari, & per eam copulam humanum genus propagari voluit.

Quatuor ſunt illius peccati ſpecies, ſcilicet 1. *Mollities* ſiue *Pollutio, quâ quis voluntaria ſeminis effuſione ſe ipſum contaminat, vel aliena manu prouocatus contaminatur.*

2 *Inordinatus concubitus eſt indebitus modus copulæ carnalis, quo ſemen extra vas effunditur, aut effundendi periculum eſt, & generatio impeditur.*

3 *Sodomia nefarium & abominandum præpoſteræ libidinis crimen eſt, quo perſonæ eiuſdem ſexus carnaliter copulantur & commiſcentur, vno turpiter agente, altero turpiter patiente.*

4 *Beſtialitas eſt nefaria copula cum re alterius ſpeciei, ſcilicet cum brutis animantibus, aut Dæmonibus ſuccubis vel incubis.*

5 Addi poteſt execranda illa ſpeciès luxuriæ, quam *Fellationem* vocant; & qui eam exercent, *Fellatores*, quos *Martialis* Poëta Lib. 11. Epigrammate 61. *Lingua maritos, & ore mœchos* appellat. Quo flagitio Lesbij turpiſſimi fuerunt, teſte *Suida*. De quo facinore *Minucius Felix*, in *Octauio*, hæc ſcribit aduersùs Ethnicos: *Etiam ille qui de adoratis Sacerdotis virilibus aduersùs nos fabulatur, tentat in nos conferre quæ ſua ſunt. Iſta enim impudicitiæ eorum forſitan ſacra ſint, apud quos ſexus omnis membris omnibus proſtat, apud quos tota impudicitia vocatur vrbanitas: Qui ſcortorum licentiæ inuident, qui medios viros lambunt, libidinoſo ore inguinibus inhæreſcant; homines malæ linguæ etiam ſi tacerent: Quos priùs tædeſcit impudicitiæ ſuæ, quàm pudeſcit. Proh nefas! Id in ſe maleficioris admittunt, quod nec ætas poteſt pati mollior, nec cogi ſeruitus durior. Hæc & huiuſmodi propudia nobis non licet nec audire, etiam pluribus turpe defendere eſt.*

De his luxuriæ ſpeciebus Regulæ quædam Morum ſtabiliendæ ſuperſunt, reliquis in tertiam huius Operis Partem reſeruatis, vbi de ſexto Decalogi Præcepto agemus.

ARTICVLVS III.

REGVLÆ MORVM,

Luxuriam ſpectantes.

REGVLA I.

Actus omnis venereus extra legitimum Matrimonium ſemper eſt peccatum lethale.

VNum enim eſt ex operibus carnis, de quibus Apoſtolus ad Galatas 5. ait: *Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.* Præterea, viſus Mulieris cum concupiſcentiâ lethale peccatum eſt, ſecundùm illud Matthæi 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Cùm igitur viſus mulieris inter omnes actus Luxuriæ primum ſit minimúmque peccatum, multò magis omnes alij actus ſunt peccata mortalia. (inquit *S. Thomas*, Quæſt. 15. *De Malo*, Art. 2.) Idem probat intrinſeca ipſius actus inordinatio, quia ſcilicet *Actus non eſt proportionatus generationi & educationi prolis. Videmus enim quòd peccatum mortale eſt non ſolùm homicidium, per quod vita hominis tollitur, ſed etiam furtum, per quod ſubtrahuntur exteriora bona, quæ ad vitam hominis ſuſtentandam ordinantur. Propinquiùs autem ordinatur ad vitam hominis ſemen humanum, in quo eſt homo in potentia, quàm quæcumque res exteriores: & ideò inordinatio circa emiſſionem ſeminis eſt circa vitam hominis in potentia propinqua. Vnde manifeſtum eſt quòd omnis Actus Luxuriæ eſt peccatum mortale ex ſuo genere.* Ita ratiocinatur *S. Thomas*, ibidem.

RE-

REGVLA II.

Omnis appetens actus venerei extra fines legitimi Matrimonij, ſi ſit plenè deliberatus, lethale peccatum eſt.

AIt enim Chriſtus Matthæi 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes.* ∴ *Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Quæ verba S. *Auguſtinus* expendens Libro *De Continentia*, Cap. 2. *Nihil eſt* (inquit) *iſtorum malorum, quæ perpetrari etiam membris corporis poſſunt, quod cogitatio non antecedat mala, & coinquinet hominem, etiamſi aliquid impediat, ne ſubſequantur opera flagitioſa & facinoroſa membrorum. Si enim quia poteſtas non datur, vacat manus ab hominis interfectione, numquid ideò mundum eſt à ſcelere cor homicidæ? Aut ſi rem ſubripere alienam, non vt quis vult poteſt, numquid ideò in ipſa voluntate fur non eſt? Aut ſi caſta eſt, quam vult adulterare non caſtus, ideò eam non eſt in corde mæchatus? Aut ſi meretrix non inueniatur in fornice, ideò qui eam quærit, non fornicatur in mente?* ∴ *Ita cætera mala facta hominum, quæ nullus agit corporis motus, quæ neſcit vllus corporis ſenſus, reos ſuos occultos habent; quos etiam ſolus inquinat in cogitatione* Pſal. 140. *conſenſus, id eſt, oris interioris verbum malignum. In quod timens ille declinari cor ſuum, oſtium continentiæ circùm labia oris huius poni poſcit à Domino, quod contineat cor, ne declinetur in verba maligna: Contineat autem, non ſinendo cogitationem procedere in conſenſionem; ſic enim ſecundùm Præceptum Apoſtolicum, Non regnat peccatum in noſtro mortali corpore, neque exhibemus membra noſtra arma iniquitatis peccato. A quo præcepto implendo vtique alieni ſunt, qui ob hoc ad peccandum membra non mouent, quia poteſtas nulla permittitur: Quæ ſi adſit, protinus ex membrorum velut armorum motibus, quis in eis intus regnet, oſtendunt. Proinde, quantùm in ipſis eſt, membra ſua exhibent arma iniquitatis peccato: Quia hoc volunt, quod propterea non exhibent, quia non poſſunt.*

Id confirmat S. *Thomas*, Quæſtione 15. *De Malo*, Articulo 2. *Quia* (inquit) *appetitus interior accipit bonitatem, vel malitiam ex eo quod appetitur, inde eſt quod etiam appetitus huiuſmodi actus inordinati eſt peccatum mortale; ſi ſit completus, ſcilicet cum ratione deliberatâ: Alioquin eſt peccatum veniale.*

REGVLA III.

Fornicationem ſimplicem eſſe peccatum mortale; Dogma Fidei eſt.

ITa quippe definitum eſt in Clementina, *Ad noſtram*, Tit. *De Hæreticis*, contra Beguardos & Beguinas Quæ definitio euidentibus Scripturæ Sacræ nititur teſtimonijs. Ab Apoſtolo enim Cap. 1. Epiſtolæ ad Romanos, inter ea peccata numeratur, de quibus ait: *Quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte.* Et ad Galatas 5. recenſetur inter opera carnis, de quibus ſcribit: *Qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.* 1. ad Corinthios 5. *Scripſi vobis in Epiſtola: Ne commiſceamini fornicarijs, non vtique fornicarijs huius mundi, aut auaris* ∴ *Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri. Si is, qui frater nominatur, eſt fornicator aut auarus* ∴ *cum eiuſmodi nec cibum ſumere.* Et Cap. 6. *Neque fornicarij* (inquit) *neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores* ∴ *Regnum Dei poſſidebunt.* Ad Epheſios 5. *Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet hæreditatem in Regno Chriſti & Dei.* Ad Hebræos 13. *Fornicatores & adulteros iudicabit Deus.* Apocalypſis 21. *Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure: Quod eſt mors ſecunda.*

Et in Lege Dei, non ſolùm ſexto Decalogi Præcepto, *Non mæchaberis*; ſed & Deuteronomij 22. vt peccatum morte dignum damnatur & prohibetur. *Si non eſt in puella inuenta virginitas, eijcient eam extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur, quoniam fecit nefas in Iſraël, vt fornicaretur in domo Patris ſui: & auferes malum de medio tui.* Et Cap. 23. *Non erit meretrix de filiabus Iſraël, nec ſcortator de filijs Iſraël.* Quem locum S. *Auguſtinus* expendens, Quæſtione 37. in Deuteronomium, ait: *Ecce vbi manifeſtè prohibuit fornicari & viros & fœminas etiam cum non alienis coniugibus: Peccatum eſſe demonſtrans miſceri non coniugibus ſuis; quando & meretrices eſſe, & ad meretrices accedere prohibet, quarum publicè venalis eſt turpitudo.* Et Tobiæ 4. *Attende tibi ab omni fornicatione, & præter vxorem tuam numquam patiaris crimen ſcire.* Et Prouerb. 5. *Ne attendas fallaciæ mulieris. Fauus enim diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Nouiſſima autem illius amara quaſi abſynthium, & acuta quaſi gladius biceps. Pedes eius deſcendunt in mortem, & ad inferos greſſus illius penetrant: Per ſemitam vitæ non ambulant, vagi ſunt greſſus eius, & inueſtigabiles. Longè fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius.* Et Cap. 23. *Fouea profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus, aliena. Inſidiatur in via quaſi latro, & quos incautos viderit, interficiet.*

Idem confirmat S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 154. Art. 2. *Peccatum mortale eſt* (inquit) *omne peccatum quod committitur directè contra vitam hominis. Fornicatio autem ſimplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ eius, qui eſt ex tali concubitu naſciturus. Ad educationem enim hominis non ſolùm requiritur cura matris à qua nutritur, ſed multò magis cura patris à quo eſt inſtituendus & defendendus, & in bonis tam interioribus quàm exterioribus promouendus. Et ideò contra naturam hominis eſt quòd vtatur vago concubitu: Sed oportet quod ſit maris cum determinata fœmina, cum qua permaneat, non per modicum tempus, ſed diu,* vel etiam *per totam vitam.* Hinc viris naturaliter ineſt ſolicitudo de certitudine prolis, quia illis incumbit eius educatio. Hæc autem certitudo tolleretur, ſi vagus eſſet concubitus, & niſi vir & mulier legitimo Matrimonio coniungerentur. *Vnde cùm fornicatio ſit concubitus vagus, vtpotè præter Matrimonium exiſtens, eſt contra bonum prolis educandæ: Ideò eſt peccatum mortale.* Nec obſtat (inquit S. *Thomas*) Si aliquis fornicando aliquam cognoſcens, ſufficienter prouideat proli de educatione: *Quia id quod cadit ſub legis determinatione, iudicatur ſecundùm id quòd communiter accidit, & non ſecundùm id quòd in aliquo caſu poteſt accidere.*

Denique ab *Innocentio Vndecimo* Pontifice Maximo damnata eſt inter alias hæc Propoſitio ordine 48. *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundùm ſe nullam inuoluere malitiam, & ſolùm eſſe malam, quia interdicta, vt contrarium omninò rationi diſſonum videatur.*

Hæc Propoſitio cum ſeptimo Beguardorum & Beguinarum errore à *Clemente V.* damnato in Concilio Viennenſi affinitatem habet: *Mulieris oſculum* (inquiebant) *cùm ad hoc natura non inclinet, eſt mortale peccatum: Actus autem carnalis, cùm ad hoc natura inclinet, peccatum non eſt, maximè cùm tentatur exercens.*

REGVLA IV.

Fornicatio cum publicæ libidinis victimis grauius peccatum eſt ſimplici cum alijs publicè ac promiſcuè non proſtitutis concubitu.

GRauiorem namque proli facit iniuriam: Siquidem huiuſmodi congreſſu non ſolùm impeditur bona educatio prolis naſcituræ, ſed etiam fit, ne vlla proles naſcatur. Attamen vtraque fornicatio eiuſdem eſt ſpeciei, vtraque lethale peccatum, de vtraque ab Apoſtolo ſcriptum eſt ad Epheſios 5. *Fornicatio autem & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos* ∴ *Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti & Dei.* Et quamuis Meretrices quibusdam in locis tolerentur, & quæſtum publicè facere permittuntur. Hinc inferri non poteſt fornicationem cùm ipſis & ab ipſis perpetratam non eſſe peccatum lethale; ſed ſolùm eſſe minus adulterio, ſtupro, raptu, inceſtu, & peccatis contra naturam: Quia Lex humana multitudini poſita eſt, in qua maior pars eſt hominum non perfectorum virtute: & ideò lege humanâ non prohibentur omnia vitia, à quibus abſtinent homines virtute præditi; ſed ſolùm grauiora, à quibus maiorem Populi partem abſtinere poſſibile eſt, ſpectatâ hominum in malum propenſione: Sed præcipuè quæ graue nocumentum alijs inferunt, ſine quorum prohibitione ſocietas humana conſeruari non poſſet; (vt ait S. *Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 96. A. 2.) ſed pleraque vitia quæ lege humanâ tolerantur, diuinâ lege nihilominus ſeueriſſimè vindicantur. Vnde S. *Hieronymus* in Epitaphio *Fabiolæ* ad Oceanum, ait: *Aliæ ſunt Leges Cæſarum, aliæ Chriſti; aliud*

Papinia-

Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit. Apud illos viris impudicitiæ frena laxantur, & ſolo ſtupro atque adulterio condemnato, paſſim per lupanaria, & ancillulas libido permittitur: Quaſi culpam dignitas faciat, non voluntas. Et S. *Auguſtinus*, Lib 1. *De Libero Arbitrio*, *Cap.* 5. probat illam *Euodij* Sententiam; *Videtur mihi, & Legem iſtam, quæ regendo populo ſcribitur, rectè iſta permittere, & Diuinam Prouidentiam vindicare. Ea enim vindicanda ſibi hæc lex populi aſſumit, quæ ſatis ſint conciliandæ paci hominibus imperitis, & quanta poſſunt per hominem regi. Illæ verò culpæ alias pœnas aptas habent, à quibus ſolu mihi videtur poſſe liberare Sapientia.* Ait autem S. Auguſtinus: *Laudo, & probo iſtam, quamuis inchoatam minúſque perfectam, tamen fidentem, & ſublimia quædam petentem diſtinctionem tuam: Videtur enim tibi Lex iſta, quæ regendis ciuitatibus fertur, multa concedere, atque impunita relinquere, quæ per Diuinam tamen Prouidentiam vindicantur; & rectè. Neque enim quia non omnia facit, ideò quæ facit, improbanda ſunt.* Hinc Libro *De Ordine*, Cap. 4. *Quid ſordidius,* (inquit) *quid inanius decoris, & turpitudine plenius meretricibus, lenonibus, cæteriſque hoc genus peſtibus dici poteſt? Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris omnia libidinibus. Conſtitue matronarum loco, labe ac dedecore dehoneſtaueris. Sic igitur hoc genus hominum per ſuos mores impuriſſimum vitâ, per ordinis leges conditione viliſſimum.*

REGVLA. V.

Concubinatus grauius alijs fornicationibus crimen eſt.

STatum enim & perſeuerantiam in fornicatione addit, & quaſi vxoriam cùm fornicaria muliercula, quam domi retinet, vel ad quam foris habitantem ex conſuetudine adit, conſuetudinem. Quamobrem non ſolùm fornicationum, aliarúmue obſcœnitatum cùm concubina commiſſarum numerus in Sacramentali Confeſſione exprimendus eſt, verum & temporis interuallum declarandum, quo ipſam apud ſe detinuit, vel cùm ea alibi manente impudicum habuit commercium concubinarius: Cùm veriſimile non ſit id abſque graui proximorum ſcandalo factum eſſe. Concubinarios Excommunicatione plectendos Eccleſia decreuit in Concilio Vaurenſi Canone 117. & in Concilio Tridentino Seſſione 24. *De Reformatione Matrimonij*, Cap. 8 *Graue peccatum eſt* (inquit) *homines ſolutos concubinas habere: Grauiſſimum verò, & in huius magni Sacramenti ſingularem contemptum admiſſum, vxoratos quoque in hoc damnationis ſtatu viuere, ac audere eas quandoque domi etiam cùm vxoribus alere, & retinere. Quare vt huic tanto malo Sancta Synodus opportunis remedijs prouideat, ſtatuit huiuſmodi Concubinarios, tam ſolutos quàm vxoratos, cuiuſcumque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſi poſtquam ab Ordinario, etiam ex officio, ter admoniti de ea re fuerint, concubinas non eiecerint, ſéque ab earum conſuetudine non ſeiunxerint, Excommunicatione feriendos eſſe, à qua non abſoluantur, donec reipſa admonitioni factæ paruerint. Quod ſi in concubinatu per annum, Cenſuris neglectis permanſerint; contra eos ab Ordinario ſeuerè pro qualitate criminis procedatur. Mulieres ſiue coniugatæ, ſiue ſolutæ, quæ cùm adulteris ſiue concubinarijs publicè viuunt, ſi ter admonitæ non paruerint, ab Ordinarijs locorum, nullo etiam requirente, ex officio grauiter pro modo culpæ puniantur; & extra oppidum, vel Diœceſim, ſi id eiſdem Ordinarijs videbitur, inuocato, ſi opus fuerit, brachio ſæculari, eijciantur: Alijs pœnis contra adulteros, & concubinarios inflictis in ſuo robore permanentibus.*

Clericos publicè Concubinarios à perceptione fructuum omnium ſuorum Beneficiorum, trium menſium ſpatio, ſtatim ipſo facto ſuſpenſos: Deinde, niſi poſt monitionem Ordinarij intra breuiſſimum tempus concubinas dimittant, Beneficijs omninò priuari, Baſileenſe Concilium edixit, quod Decretum Synodus Friſingenſis Anno 1440. & Rothomagenſis Anno 1445. Canone 21. ac tandem Concilium Lateranenſe 5. ſub *Leone X.* in Concordatis. Titulo 29. confirmauit. Eoſdem Clericos Concubinarios, vſquequo cùm eis per ſuos Superiores, poſt ipſarum concubinarum dimiſſionem, manifeſtámque vitæ emendationem, fuerit diſpenſatum, ad quoſcumque Honores, Dignitates, Beneficia; & Officia inhabiles, Concordata, & Synodus Lateranenſis declarant: Qui, ſi poſt diſpenſationem ad publicum huiuſmodi concubinatum redierint, ſine ſpe alicuius diſpenſationis perpetuò ad prædicta inhabiles futuros decernunt. Publici autem concubinarij ſunt intelligendi, *Non ſolùm ij, quorum concubinatus per ſententiam, aut confeſſionem in Iure factum, ſeu per rei euidentiam, quæ nulla poſſit tergiuerſatione celari, notorius eſt: Sed etiam qui mulierem de incontinentia ſuſpectam, & diffamatam tenent, & per ſuum Superiorem admoniti, ipſam cùm effectu non dimittunt;* (Inquiunt eadem Concordata.) Non eſſe ordinandum eum, qui ex concubina filios ſuſcepiſſet, aut mortua legitima vxore concubinam haberet, Concilium Aurelianenſe 3. ſanxerat, Canone 9.

Nec verò aliquis ſibi perſuadeat meretricios amores, & concubinatum olim Eccleſiam permiſiſſe, quod Concilium Toletanum 1. Canone 17. relato Can. *Is qui*, Diſt. 34. decreuerit, vt *Is qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à Communione non repellatur: Tamen vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ ſit coniunctione contentus.* Nam de concubinis impropriè dictis Canon ille intelligendus eſt, quæ quodammodo vxores erant, quamquam nec dotalibus inſtrumentis, nec ſolemniter ductæ. Hanc explicationem tradunt Gregoriani Decreti Cenſores. Concubinas ſcilicet duplicis olim fuiſſe generis obſeruant, quaſdam ad tempus adhibitas, quarum concubitum turpem fuiſſe docent, etiamſi filiorum procreandorum cauſa haberentur, de quibus locutum fuiſſe S. *Auguſtinum* Can. *Audite*, & Can. *Concubinæ*, Cauſa 32. Quæſt. 2. laudatum, aiunt: Nec de his intelligendum Concilij Toletani Canonem. Alias autem concubinas velut vxores fuiſſe, quæ ſine dotalium tabularum ſolemnitate ductæ fuerant, quo modo Abraham, & Iacob, Ancillas pro vxoribus habuerunt, quæ tamen interdum concubinæ, interdum vxores in Scriptura Sacra, & à Patribus appellantur. Hoc concubinarum genus olim fuiſſe licitum: De his loqui *Iuſtinianum* Nouella 18. apud Iulianum Anteceſſorem, & S. *Auguſtinum* Libro *De Bono Coniugali*, Cap. 5. relato Can. *Solet*, Cauſa 32 Quæſt. 2. tametſi dubitantem. In his autem concubinis tria fuiſſe neceſſaria: Primùm vt vterque eſſet ſolutus: Deinde fidem mutuam, ſcilicet quòd alteri non iungerentur, neque abhorrerent à procreatione filiorum: Tertium vt vſque ad mortem in ea vitæ coniunctione manendum ſibi proponeret. Et in his ſcribere S. *Auguſtinum* poſſe aliquo modo dici Nuptias eſſe, & Connubium, quamuis ſic habitam non audeat appellare vxorem; quia non interuenerant inſtrumenta dotalia, & reliqua ſolemnia Iuris, vt colligitur ex prædicta Nouella 18 & ex Can. *Aliter*, Cauſa 30. Quæſt 5. Itaque huiuſmodi mulieres vocari concubinas; ſed ob illa tria, ac præcipuè quòd in affectu maritali permanere ſtatuerant, permiſſam illis Communionem. Habitas nimirum fuiſſe tamquàm vxores minùs ſolemniter ductas. Alias Toletani Canonis affert explicationes *Ferdinandus de Mendoza*, Commentarij in Concilium Illiberitanum Cap 8. Sed quocumque ſenſu explicetur, certum eſt concubinatum ab Eccleſia pro re turpi, grauíſque crimine ſemper habitum fuiſſe. Cuius veritatis teſtes ſunt.

Tertullianus, Libro *De Pudicitia*, Cap. 4. *Omne* (inquit) *homicidium extra ſyluam, latrocinium eſt: ita & vbicumque, vel in quamcumque ſemetipſum adulterat, & ſtuprat, qualiter, quàm Nuptijs vtitur. Ideò penes nos occultæ quoque coniunctiones, nec priùs apud Eccleſiam profeſſæ, iuxta mœchiam & fornicationem iudicari periclitantur. Nec inde conſertæ obtentu Matrimonij crimen eludant.*

Minutius Felix, in Octauio, ſic Gentiles allocutus: *Nos pudorem non facie, ſed mente præſtamus; vnius Matrimonij vinculo inhæremus; cupiditate procreandi aut vnam ſcimus, aut nullam.*

S. Ioannes Chryſoſtomus, Sermone contra Concubinarios, duas tantùm vias agnoſcit, quibus viri mulieribus, cohabitant: *Et vna quidem* (inquit) *vetus eſt ac iuſta, rationique conſentanea, nempè Matrimonium, quod Deo Legiſlatore inſtitutum: Altera verò poſterior, & ex confeſſo iniuſta, legique aduerſa nempè concubinatus ſiue ſtuprum, quod à malignis introductum eſt Dæmonibus.*

S. Ambroſius, Libro 1. *De Abram*, Cap. 7. *Habet* (inquit) *omnis viri mulieriſque concubitus nulla legitimi Matrimonij ſorte celebratus, ſuam culpam. Nulli licet ſcire mulierem, præter vxorem. Ideóque coniugij tibi datum eſt ius, ne in laqueum incidas, & cùm aliena muliere delinquas* ∴. *Tolerabilior ſi lateat culpa, quam ſi culpæ vſurpetur auctoritas. Nec hoc ſolùm eſt adulterium, cum aliena peccare coniuge, ſed omne quòd non habet poteſtatem coniugij.*

S. Auguſtinus, Sermone 392. aliàs 49. inter Homilias quinquaginta. *Audite Chariſſimi, membra Chriſti, & Matris Catholicæ filij. Quod dico Competentibus, audiant Fideles: Quod dico Fidelibus, audiant Competentes: quod dico Competentibus, & Fidelibus, audiant Pœnitentes: Quod dico Fidelibus, Competentibus, & Pœnitentibus, audiant Catechumeni, audiant omnes: Omnes timeant, nemo contemnat. Sit mihi in conſolationem veſter auditus, ne ſit vobis in teſtimonium dolor meus. Competentibus dico, Fornicari vobis non licet. Sufficiant vobis aut vxores, aut nec vxores: Concubinas vobis habere non licet. Audiat Deus ſi vos ſurdi eſtis; audiant Angeli eius, ſi vos contemnitis. Concubinas vobis habere non licet. Et ſi non habetis vxores, non licet vobis habere concubinas, quas poſtea dimittatis, vt ducatis vxores; quantò magis damnatio vobis erit, ſi habere volueritis, & concubinas, & vxores?*

Et Libro *De Bono Coniugali*, Cap. 14. *Itaque* (inquit) *ſi fortè, quod vtrum fieri poſſit ignoro, magiſque fieri non poſſe exiſtimo: ſed tamen ſi fortè ad tempus adhibitâ concubinâ filios ſolos ex eadem commixtione quæſierit: Nec ſic iſta coniunctio, vel earum Nuptijs præponenda eſt, quæ veniale illud operantur. Quid enim ſit Nuptiarum conſiderandum eſt, non quid nubentium, & immoderatius Nuptijs vtentium. Neque enim ſi agris iniquè ac perperam inuaſis ita quiſque vtatur, vt ex eorum fructibus largas eleemoſynas faciat, ideò rapinam iuſtificat: Neque ſi alius ruri paterno, vel iuſtè quæſito auarus incumbat, ideò culpanda eſt Iuris Ciuilis regula, qua poſſeſſor legitimus factus eſt. Nec tyrannicæ factionis peruerſitas laudabilis erit, ſi regiâ clementiâ Tyrannus ſubditos tractet; nec vituperabilis ordo Regiæ Poteſtatis, ſi Rex crudelitate tyrannica ſæuiat. Aliud eſt namque iniuſtâ poteſtate iuſtè velle vti, & aliud eſt iuſta poteſtate iniuſtè vti. Ita nec concubinæ ad tempus adhibitæ, ſi filiorum causâ concumbant, iuſtum faciunt concubinatum ſuum; nec coniugatæ, ſi cùm maritis laſciuiant, nuptiali ordini crimen imponunt.*

S. Leo Epiſtolâ 2. aliàs 92. ad *Rusticum* Narbonenſem Epiſcopum, Inquiſitioni quartæ, quintæ, & ſextæ illius reſpondens: *Non omnis mulier* (inquit) *iuncta viro, vxor eſt viri; quia nec omnis filius hæres eſt patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos ſunt legitima, & inter æquales, multò priùs hoc ipſum Domino conſtituente, quàm initium Romani Iuris exiſteret. Itaque aliud eſt vxor, aliud concubina: Sicut aliud ancilla, aliud libera* ∴. *Vnde cùm ſocietas Nuptiarum ita ab initio conſtituta ſit, vt præter ſexuum coniunctionem haberet in ſe Chriſti, & Eccleſiæ Sacramentum: dubium non eſt, eam mulierem non pertinere ad Matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuiſſe myſterium. Igitur cuiuslibet loci Clericus, ſi filiam ſuam viro habenti concubinam in Matrimonium dederit, non ita accipiendum eſt, quaſi eam coniugato dederit, niſi fortè illa mulier, & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptijs honeſtata videatur* ∴. *Paterno arbitrio viris iunctæ carent culpa, ſi mulieres, quæ à viris habebantur, in Matrimonio non fuerunt, quia aliud eſt nupta, aliud concubina* ∴. *Ancillam à thoro abijcere, & vxorem certæ ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij, ſed profectus eſt honeſtatis.*

REGVLA VI.

Abſolui ſacramentaliter non debet Concubinarius, niſi Concubinam dimiſerit, firmúmque ad eam non redeundi propoſitum habuerit. Idémque ferendum iudicium eſt de omnibus, qui in proxima peccandi occaſione verſantur: Ipſis ſcilicet neganda eſt Abſolutio, niſi ab huiuſmodi occaſione re ipſa, & ex animo receſſerint.

PEccati ſcilicet affectum non depoſuerunt, qui proximam illud committendi occaſionem dimittere nolunt, imò illam amant: *Qui enim amat periculum, in illo peribit;* (inquit) Spiritus-Sanctus, *Eccleſiaſtici* 3. Et Chriſti Domini præceptum apertè violant, qui cùm in præclaro illo Sermone coram Diſcipulis in Monte habito, quo Chriſtianæ Diſciplinæ ſumma continetur, præmiſiſſet: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo:* Statim ſubiunxit: *Quod ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et ſi dextra manus tua ſcandalizat te, abſcide eam, & proijce abs te: Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.* Quod documentum alia occaſione repetendum duxit Chriſtus, vt illius neceſſitatem Diſcipulis inculcaret, *Matthæi* 18. Cùm enim præmiſiſſet, *Væ homini illi per quem ſcandalum venit:* Statim adiecit: *Si autem manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum, & proijce abs te: Bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: Bonum tibi eſt cùm vno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Quod etiam legitur *Marci IX.* Quibus Chriſti Domini Oraculis admonemur, peccandi occaſiones procul à nobis remouendas, & à perſonis quibuſcum ſumma nobis neceſſitudo, & coniunctio eſt, vel quarum opera nobis non ſolùm vtilis eſt, ſed quodam modo neceſſaria, eſſe omninò diſcedendum ſub pœna damnationis æternæ, ſi nobis peccandi occaſionem præbeant. Ita hunc locum explicant ſummo conſenſu SS. Patres:

Matt. 5. 28.

S. Hilarius, Cap. 4. in Matthæum: *Carere* (inquit) *non ſolùm proprijs vitijs, & extrinſecùs incidentibus admonemur. Non enim ex cauſis peccantium membrorum, corporis damna præcepta ſunt: Dextro enim oculo non minùs ſimiliter erraret: Certè pes ſenſu concupiſcentiæ carens damno inutilis eſt, in quem pœnæ cauſa non incidet. Sed quia diuerſa inuicem membra, corpus tamen omnes vnum ſumus, abijcere à nobis, vel potiùs eruere propinquitates cariſſimorum nominum admonemur, ſi in illis aliquid tale cernamus, ne in conſortium criminis eorum de familiaritate veniamus: Rectiùs vtilibus, & maximè neceſſarijs, tamquàm oculi, & pedis membris carentes, quam vſque in ſocietatem gehennæ, vitioſæ propinquitatis teneamus affectu.* 1. Cor. 12.

S. Pacianus, Epiſtolâ 3. ad *Sympronianum* Nouatianum, qui his Euangelij locis abutebatur, vt Lapſos à Pœnitentia repellendos eſſe probaret: *Vides* (inquit) *non de Pœnitentibus dictum, ſed de his qui non ſolùm ipſi in facinore perſeuerant, verùm etiam nos ſcandalizare non deſinunt. Hi, quamlibet cari ſint, relinquendi; quamlibet vtiles deſerendi ſunt.*

S. Ioannes Chryſoſtomus, Homiliâ 17. in *Matthæum*, ait Chriſtum his verbis: *Iram ſignificaſſe, quâ in eiuſmodi fœminas vti debemus.* Et idcircò ſubiunxiſſe: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te.* Ne enim diceres, *Quid igitur ſi propinqua ſit, ſi aliqua mihi neceſſitudine coniuncta? Propterea iſta mandauit, cum vtique non de membrorum diſturbanda compage diſſerat: Abſit. Nuſquam enim carnis crimen adeſſe enunciat, ſed vtique malum arguit voluntatis* ∴. *Quòd ſi de membris iſta loqueretur, nequaquam vel de vno, vel de dextro id oculo, ſed indifferenter de vtroque. Qui enim dextro ſcandalizatur oculo, haud dubium quin idipſum etiam patietur de ſiniſtro. Quam igitur ob cauſam dextrum poſuit, & manum adiecit? Vt ſcilicet diſceres, non de membris eſſe ſermonem, ſed de his potiùs qui nobis familiaritate iunguntur. Etſi igitur tantùm aliquem diligas, vt eo dextri oculi vt aris vice: Aut ita tibi quempiam eſſe vtilem putes, vt eum dextræ manus ducas loco, & hi tamen animæ tuæ fortaſſis incommodent; etiam iſtos* (inquit) *à te abſcinde. Et diligentiùs vim ipſam ſermonis examina. Non enim dixit, A talium ſocietate diſcede: Sed maximam ſeparationem indicans, Erue* (inquit) *& proijce abs te. Deinde quia ſatis ſeuerè præceperat, lucrum ex vtroque oſtendit.* Expedit enim tibi (inquit) vt pereat vnum membrorum tuorum, ac non totum corpus tuum mittatur in gehennam. *Cùm enim nec ſeipſum certè ſaluet qui tibi fuerit adiunctus, & te perditionis ſuæ ſocium faciat: Quæ tandem illa humanitas ſit, vtrúmque demergi,*

mergi, cum liceat vel vnum ſeparatione ſeruare? Et *idcircò non ait tantummodo*, Erue: *Sed*, Proijce (*inquit*) *abs te: Vt eum nunquam recipias vlterius, ſi qualis fuerat, perſeuerat. Hoc enim modo, & illum maiori crimine liberabis, & te à perditione ſaluabis. Vt autem manifeſtius commodum iſtius legis aſpicias, ſi placet etiam in corpore, exempli gratia, id quòd dictum eſt, requiramus. Si enim daretur electio, vnúmque eſſet neceſſariam è duobus, videlicet aut cum ambobus oculis in foueam ruere, atque ibidem perire, aut etiam abſque vno oculo reliquum ſaluare corpus: Putáſne è duobus ſuſcipere non malles ſecundùm? Iſtud omnibus abſque ambiguitate perſpicuum eſt: Non enim hoc eſſet odio habentis oculum, ſed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris conſideretur, & fœminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabiliſque permaneat: & te omni peſte, dum ſic abſcinditur, liberabit; & ipſa à maioribus eſt erepta peccatis, non iam vltra cùm ſuis malis etiam crimen tuæ perditionis admiſcens.*

S. Auguſtinus Libro 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 13. *Hic verò* (Inquit) *magna opus eſt fortitudine ad membra præcidenda. Quicquid enim eſt quòd ſignificat oculus, ſine dubio tale eſt quòd vehementer diligitur. Solet enim & ab eis, qui vehementer volunt exprimere dilectionem ſuam, ita dici, Diligo eum vt oculos meos, aut etiam plus quàm oculos meos. Quod autem additum eſt*, dexter, *fortaſſe ad augendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad videndum iſti oculi corporis communiter intendantur, & ſi ambo intendantur, æqualiter poſſint; ampliùs tamen formidant homines dextrum amittere. Vt iſte ſit ſenſus, Quicquid illud eſt quòd ita diligis, vt pro dextro oculo habeas, ſi ſcandalizat te, id eſt, ſi tibi impedimento eſt ad veram beatitudinem, erue illud, & proijce abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum horum, quæ ita diligis vt tamquàm membra tibi hæreant, quam totum corpus eunn eat in gehennam.*

Meritò itaque hæc Propoſitio ab Academijs celeberrimis, ab Epiſcopis Gallicanis, & ab *Alexandro VII.* Pontifice Maximo damnata eſt: *Non eſt obligandus Concubinarius ad eijciendam Concubinam, ſi hæc nimis vtilis eſſet ad oblectamentum concubinarij, dum deficiente illa nimis ægrè vitam ageret, & aliæ epulæ concubinarium magno tædio afficerent, & alia famula nimis difficilè inueniretur.*

REGVLA VII.

Lethalis peccati rei ſunt, & Abſolutionis incapaces, qui lenocinium exercent, quamdiu in voluntate, & occaſione infame illud commercium exercendi perſeuerant.

GRauius eſt ipſorum quàm meretricum, & fornicatorum, vel adulterorum crimen, cum Infelices fœminas ad crimen illiciant, illiſque auctores ſint flagitij; & viris ad fœdam voluptatem explendam abſque voluptatis carnalis ſenſu cooperentur; ſicque Dæmonis officio fungantur. Hinc *Tertullianus*, Libro *De Idololatria*, Cap 11. *Nam quòd ipſam carnem meam à lupanaribus ſegregaui, agnoſce me neque lenocinium, neque id genus lucrum alterius cauſâ exercere poſſe. Sed & homicidij interdictio oſtendit mihi lanistam quoque ab Eccleſia arceri: Neque per ſe non faciet, quod faciendum alijs ſubminiſtrat.* Aduersùs infame illud hominum genus editus eſt Trullanæ Synodi Canon 86. quo ſtatutum eſt, *Eos qui ad Animarum lapſum meretrices cogunt, & alunt: Si ſint quidem Clerici, deponi: Si verò Laici, ſegregari.* His Communionem nec in fine dandam cenſuit Illiberitana Synodus, Canone 12 vt peſtem illam quæ in Hiſpania graſſabatur, ſeueriore diſciplina, & acriore remedio compeſceret. *Mater* (inquit) *vel Parentes, vel quælibet Fidelis, ſi lenocinium exercuerit, eo quòd alienum vendiderit corpus, vel potiùs ſuum, placuit eam nec in fine accipere Communionem.*

Diſciplinæ iſtius ſeueritas poſteà temperata eſt, & ad duos annos Pœnitentiæ redacta, ſed tamen laudatum eſt Illiberitanæ Synodi Decretum ad grauitatem criminis oſtendendam, vt conſtat ex Pœnitentiali *Theodori* Can-

Nouella Conſtitutione 14. Tit. 1. De lenonibus. tuarienſis Archiepiſcopi, & ex *Burchardo Vvormatienſi*, Lib. 19 Cap. 278. Lenones vltimo ſupplicio afficiendos, *Iuſtiniano* Imperatori placuit, quem *Theodoræ Auguſtæ* ſuaſu ſodalitia meretricum, & lenonum ſuſtuliſſe, refert *Procopius*, Lib. 1. *De Ædificijs Iuſtiniani* Grauius enim iſtud crimen, turpius, & Reipublicæ exitialius iure exiſtimauit, quàm pecuniaria furta, & latrocinia, cum caſtitas, cuius furtum, & latrocinium eſt, ſit pecunijs, & temporalibus omnibus bonis pretioſior, animæque & corporis theſaurus Vnde peſtiferos illos caſtitatis vaſtatores, & vetulas ſeductrices mulierum, turpéque commercium exercentes, Eccleſia, Principéſque Chriſtiani grauiſſimis pœnis affecerunt. Huius criminis, & illati ab infamibus huiuſmodi perſonis proximo nocumenti grauitatem collige ex illis *Tertulliani* verbis, *Apologetici* Cap. vltimo Ethnicos alloquentis: *Probatio eſt innocentiæ noſtræ iniquitas veſtra. Ideò nos hæc pati Deus patitur. Nam & proximè ad lenonem damnando Chriſtianam, potiùs quàm ad leonem, confeſſi eſtis labem pudicitiæ apud nos atrociorem omni pœna, & omni morte reputari.*

Chriſtianos Principes, & Magiſtratus ad hanc luem depellendam excitare debet præclarum *Florentij* Præfecti Prætorio exemplum, quod à *Theodoſio* Imperatore meritò laudatum eſt, & ad memoriam poſteritatis ſempiternam tranſmiſſum Nouella Conſtitutione 18 Cùm ſcilicet lenones illatà in Ærarium publicum annis ſingulis tributi nomine ingenti pecuniæ ſummâ, exercendi lenocinij libertatem obtinuiſſent, Vir Illuſtris proprium patrimonij fundum Ærario obtulit, ex cuius reditibus poſſet accedere, quod peſſimum illud genus conſueuerat penſitare: Sicque Rempublicam à pudendę turpitudinis labe atque ignominia liberauit. *Theodoſius* enim Illuſtris Præfecti liberalitatem, & prouidentiam gratam habens, lenones verberum, & exili pœnis damnauit.

Eamdem vigilantiam eumdemq; zelum in Magiſtratibus ad tantam turpitudinem ab hoc Regno Chriſtianiſſimo depellendam poſtulat Eccleſia Gallicana in Conuentu Melodunenſi congregata, Tit De publicorum criminum correctione. *Rogandi Iudices, & Magiſtratus, vt eius criminis cenſores, emendandos, & corrigendos curent: Focarias nullas patiantur inultas, ne modicum fermenti totam maſſam corrumpat, & diſſipatis lupanaribus publicis tanta colluuies honeſtiſſimas quáſque familias inhoneſtet, & corrumpat. Ab ijs Principibus, & Magiſtratibus etiam petimus, vt iſtiuſmodi impudicis mulieribus omnis auri, argenti & ſerici vſus interdicatur. Indecens enim eſt impudica, & inuerecunda ſcorta, pudicarum ac honeſtarum ornamento mulierum honorari. Omnes ex lenocinio quæſtum facientes procul exilio amandent* Idem S. *Carolus Borromæus*, edixit in Concilio Mediolanenſi 1. P. 2. Tit. *De Meretricibus, & Lenonibus.*

Lenocinij autem rei ſunt, qui mulierum Ingenuarum aut iuuenum animos, vel muneribus, vel blanditijs, vel conſilio, vel quibuſuis malis artibus ad fœdos amores pelliciunt, & turpium voluptatum conciliatores, vel conciliatrices exiſtunt. *S. Antonini* verbis minùs quidem elegantibus, ſed ſententioſis id exprimam *Mediatores in huiuſmodi de turpibus, qui portant ambaſſiatas de talibus materijs, ſiue viri, ſiue mulieres, vel qui perſuadent, vel qui deferunt litteras ſcienter in iſtis etiam honeſta continentes, ſed ad contrahendam malam amicitiam, nulli dubium quin peccent mortaliter. Digni enim ſunt morte æterna, videlicet non ſolùm qui faciunt huiuſmodi, ſed etiam qui conſentiunt facientibus* (Rom. 1.) *Vnus autem modus conſenſus eſt per cooperationem, vt hoc: & multò magis mittentes ipſas litteras, & ſcienter recipientes, & legentes.*

REGVLA VIII.

Lethalis peccati rei ſunt patres, & matres, nec abſolui ſacramentaliter debent, qui filios aut filias ſcortantes non prohibent à ſcelere.

MAndatum enim Dei violant, Eccleſiaſtici Cap. 7. exaratum: *Filiæ tibi ſunt? Serua corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas. Trade filiam tuam, & grande opus feceris, & homini ſenſato da illam.* Et Cap. 42 *Filia patris abſcondita eſt vigilia, & ſolicitudo eius aufert ſomnum, ne fortè in adoleſcentia ſua adulta efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat: Nequando polluatur in virginitate ſua, & in paternis grauida inueniatur, aut certè ſterilis efficiatur. Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam: Nequando faciat.*

te in opprobrium venire inimicis, à detractione in ciuitate, & abiectione plebis, & confundat te in multitudine populi.

Confirmatur ex *Eliæ* Cretenſis Metropolitæ Reſponſis ad Interrogationes *Dionyſij* Monachi, inſertis Libro 5. Iuris Græco-Romani. *Quantum autem ad illud pertinet* (inquit) *an oporteat Sacerdotes ſuſcipere oblationes patrum illorum, quibus ſcientibus filij in poteſtate poſiti ſcortantur, necne. (Hæc enim tua Interrogatio quarta.) Aio, Si ſcortantium, nec à ſcortatione recedentium admittendæ ſunt, & patrum etiam omninò, quorum permiſſu liberi ſcortantur. Nam non vetare ſcientes, ſed tacere, permittere procul dubio eſt. Quod ſi non illud, hoc quonam modo? Atqui ſcortantium non ſunt admittendæ: Nec igitur eorum qui conſcij participant. Conſcium autem & participem eſſe patrem perſpicuum eſt. Eo enim illud pertinet,* Pſalm. 49. *Si conſpiciebas furem, cum eo concurrebas, & cùm mœcho partem tuam ponebas. Et in ſeptuageſimoprimo Canone Magni Baſilij, qui his verbis pronuntiat: Conſcius cùm vnoquoque delinquentium, non confeſſus, ſed conuictus, tanto tempore ſub pœna erit, quantò is qui eſt mali auctor emendatur. Quamquam hîc in filio qui ſciente patre ſcortatur, plus quiapiam conſpicitur, quam de quibus dictum eſt. Adeò enim ſubiecti ſunt patribus filij, vt neque legitimæ vxori ſine illorum conſenſu coniungi poſſint. Nuptiæ enim ſine ijs, qui habent in poteſtate coeuntes, (vt iterum Magnus ille inquit quadrageſimo ſecundo Canone,) ſunt ſcortationes .·. Si hæc igitur ita ſe habent, quis horum patrem pœnâ ſcortantium eximet? Ideoque & hic quemadmodum filius, erit excommunicatus: Quia cùm poſſet prohibere, aut aliter legitimo elocare Matrimonio, nihil horum fecerit. Quonam autem modo non magis Deum exacerbabit, qui cùm peccati cauſam non præcidat, oblationibus, & precationibus placari Deum arbitratur? Id enim faceret cùm ijs, qui iniquitatem commiſerunt, & iniuſtè parta poſſideat, ſed maleficiorum remitti ſibi pœnam à Iudice muneribus deprecatur. Hi enim talia deprecantes, acerbiorem omninò ſibi potiùs reddent Iudicem.*

REGVLA IX.

Lethalis peccati rei ſunt, qui domos ſuas meretricibus, vel lenonibus ſcientes locant: Nec debent abſolui, donec infames illos conductores, vel conductrices expulerint.

QVi enim domos ſuas huiuſmodi peſtibus locant, participes ſunt lenocinij turpiſque commercij conniuentiâ ſua, & fauore; participes ſunt, & ſcandali quòd toti viciniæ creatur. Hinc grauem pœnam illis Leges ipſæ Ciuiles infligunt, vt conſtat ex Nouella Conſtitutione 14. *Iuſtiniani*, Tit. *De Lenonibus*, cuius hęc ſunt verba: *Si quis autem patiatur in ſua domo quemdam lenonem, & huiuſmodi præpoſitum operationis habere, & hæc denuntiata cognoſcens, non etiam domo ſua expulerit: Sciat ſe & decem librarum auri ſuſtinere pœnam, & circa ipſam periclitaturum habitationem.*

REGVLA X.

Stuprum grauius peccatum eſt fornicatione ſimplici.

VIrginis enim ſub cuſtodia parentum exiſtentis defloratio ſingularem inuoluit deformitatem, *Tum ex parte puellæ, quæ ex hoc quòd violatur, nullâ pactione coniugali præcedente, & impeditur à legitimo Matrimonio conſequendo, & ponitur in via meretricij, à quo retrahebatur, ne ſignaculum virginitatis amitteret: Tum etiam ex parte patris, qui de eius cuſtodia ſolicitudinem gerit, ſecundùm illud* Eccleſiaſtici 42. *Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis.* Ita *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 154. A. 6

Nec refert, ſi puella, & eius parentes conſentiant; illicitus enim huiuſmodi conſenſus ſtupri deformitatem non tollit: Peccant ſiquidem tam ſtuprator, quàm puella contra naturalem ordinem, ſecundùm quem ſignaculum virginitatis integrum, & inuiolatum in puella ſeruari debet, donec Matrimonio coniuncta ſit. Quamobrem ſicut non tollitur adulterij deformitas, cùm mulier coniugata, conſentiente marito, ſui corporis copiam alteri facit; quia peccat contra fidem coniugalem: Ita non tollitur ſtupri deformitas, cùm virgo conſentientibus parentibus ſe ipſam amaſin proſtituit; quia non ſolùm fornicatur, ſed etiam virginalis integritatis iacturam facit contra ordinem lege naturali, ac diuina conſtitutum.

Ex his ſequitur, circumſtantiam virginitatis in Confeſſione Sacramentali à fœmina exprimi debere, quæ carnalem copulam deſiderauit, aut eius cogitatione ſponte ac liberè delectata eſt, vel oſculis libidinoſis, tactibus impudicis, aut pollutione voluntaria ſe contaminauit, aut quæ primò cùm viro commixta eſt extra legitimum matrimonium, & ſimiliter à viro, qui virginem corrupit, vel impudicè tetigit, aut oſculatus eſt, aut concupiuit, aut denique de copula cùm virgine cogitans, delectationi conſenſit. Illa enim circumſtantia ſpeciem peccati mutat, nouámque his actibus deformitatem tribuit.

REGVLA XI.

Grauius peccatum eſt cùm puella illatâ vi opprimitur, vel conſenſus eius in ſtuprum incuſſo metu, vel dolo extorquetur, quam ſi blanditijs, & importunis precibus deuicta in ſcelus pellicitur.

GRauior enim nolenti, vel deceptæ puellæ, quàm volenti fit iniuria: Quamuis dici non poſſit nullam volenti iniuriam fieri, quia non eſt domina ſui corporis, niſi ad vſus legitimos. Vnde quemadmodum grauis iniuriæ in proximum reus eſt, qui perire volentem interficit, ſicut adoleſcens ille Amalecithes, qui Saülem Regem gladio ſuo incumbentem, ab ipſo rogatum, ſe occidiſſe gloriatus eſt, 2. *Regum* Cap. 1. Ita grauem puellæ infert iniuriam, qui virginitatem eius delibat, corporiſque ipſius integritatem violat, quamuis ipſa conſentiat, imò ſponte ſe offerat; ſed grauius tamen, vt dixi crimen illius eſt, qui opprimit inuitam.

REGVLA XII.

Puella conſenſus in ſtuprum conuincitur, ſi non clamauerit, cum poſſet, domeſticorum aut vicinorum auxilium contra pudicitiæ ſuæ aggreſſorem violentum imploratura.

NItitur hæc Regula Scripturæ Sacræ auctoritate, Deuteronomij 22. *Si puellam virginem deſponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cùm ea, educes vtrumque ad portam ciuitatis illius, & lapidibus obruentur: Puella, quia non clamauit, cum eſſet in ciuitate: Vir quia humiliauit vxorem proximi ſui, & auferes malum de medio tui. Sin autem in agro repererit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cùm ea, ipſe morietur ſolus: Puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: Quia ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam eius, ita & puella perpeſſa eſt, Sola erat in agro: Clamauit, & nullus adfuit qui liberaret eam.* Id ita explicat *Philo*, vt locus frequentioris exempli cauſa ſit poſitus, non quòd ex eo ſolo ſemper finienda ſit controuerſia. Poteſt enim, vt ille Libro *De Specialibus Legibus* diſſerit, & in Vrbe aliqua vim pati occluſo ore, vel incuſſo metu mortis prohiberi ne clamet; & in agro aliqua conſentire in ſtuprum.

REGVLA XIII.

Qui Virginem illatâ vi, aut graui metu incuſſo, vel importunis precibus, falſis perſuaſionibus, & pollicitationibus, aut futuri Matrimonij promiſſione vera, vel ſimulatâ, compulit aut pellexit ad ſtuprum, eam ducere tenetur, aut certè ita dotare, vt alteri honorificè, & ſuæ conditioni congruenter collocari valeat in Matrimonium. Tenetur etiam ſatisfacere parentibus puellæ, in quos redundat eius dedecus.

HAbet enim ſtuprum duplicem iniuriam annexam: Vnam quidem ex parte virginis: Quam etſi non vi corrumpat, tamen ſeducit, & ſic tenetur

Refertur Cap. ſi ſeduxerit, Extra, de Adulterijs & Stupro.

tur ei ſatisfacere. Vnde dicitur Exodi 22. *Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam, dormieritque cùm ea: Dotabit eam, & habebit eam vxorem. Si pater virginis dari noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis quàm virgines accipere conſueuerunt*. Aliam verò iniuriam facit patri puellæ. Vnde & ei ſecundùm Legem tenetur ad pœnam. Dicitur enim Deuteronomij 22. *Si inuenerit vir puellam virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cùm illa, & res ad iudicium venerit: Dabit, qui dormiuit cùm ea patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam vxorem, quia humiliauit illam: Non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ*. Et hoc dico, *Ne videatur ludibrium feciſſe*, vt ait: *S. Auguſtinus*, Quæſtione 34 in *Deuteronomium*. Ita *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 54. A. 6. ad tertium. Cùm autem ſtuprator ſpe ac promiſſione futuri Matrimonij puellam ad ſtuprum illexit, eam omninò ducere tenetur, ſi ipſa & pater illius voluerint: Si verò noluerint, tenetur (vt dixi) eam dotare: Idque ſub reatu peccati mortalis: Siue ſincera fuerit, ſiue ſimulata Matrimonij promiſſio. Si enim ſincera fuit, verus fuit Contractus, quem infelix puella compleuit, adeóque & ſtuprator complere tenetur: Si verò ſimulata fuerit promiſſio, doli reus eſt: Nemini autem fraus ſua patrocinari debet, ſiue dolus.

Id confirmatur ex Cap. *Peruenit*, Extra, *De Adulterijs, & Stupro*.

Exceptiones tamen aliquas communi conſenſu ſtatuunt Theologi. Si enim tanta ſit conditionis diſparitas, vt puella proſpicere potuerit ac debuerit, ſeſe ad Nuptias tàm ſublimes peruenire non poſſe, vtpotè quæ ſit infimæ ſortis, vir autem nobilitatis primariæ; ipſa pauper, vir opibus potens, non cenſetur in errorem inducta: Vnde illam ducere non tenetur, ſed tantùm dotare, prout ipſius conditioni congruit, aut dotem augere, vt perinde collocetur ac ſi virgo eſſet.

Secundò, ſi conſtuprata puella ſeſe alteri proſtituerit, vel ſi affirmanti ſe eſſe virginem, ſtuprator promiſit Matrimonium, vteà frueretur; & tamen virginem non eſſe deprehendit; eam ducere non tenetur: ipſa enim illuſit viro. Quamobrem fraus illi ſua patrocinari non debet. Illam tamen dotare tenetur ſub reatu peccati mortalis, ſi famæ ſit integræ, publicáque opinione vt virgo habeatur. Si autem famæ integræ antea non erat, aut legitimis documentis probetur eam virginem non fuiſſe cùm ad ipſam acceſſit, ad dotem ſoluendam, vel ad ſatisfactionem aliquam non tenetur.

Tertiò, ſi vir aliam duxerit, aut aliud impedimentum canonicum habeat, eam ducere non tenetur. Has exceptiones maxima ex parte affert *S. Thomas*, Quæſtione 46. Supplementi, A. 2. ad quartum. *In tali caſu* (inquit) *ſponſus, antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere in vxorem, ſi ſint æqualis conditionis, vel ſi ſponſa ſit melioris conditionis. Sed ſi aliam duxerit, iam factus eſt impotens ad ſoluendum illud, ad quod tenebatur: & ideò ſufficit ſi ei de Nuptijs prouideat: & ad hoc etiam non tenetur (vt quidam dicunt) ſi ſponſus ſit multò melioris conditionis, aut aliquod ſignum fraudis euidens fuerit: Quia præſumi probabiliter poteſt, quod ſponſa non fuerit decepta, ſed decipi ſe finxerit*.

Quartò, ſi grauia ſcandala, vel mala non leuia, vt cædes, familiarum diſſidia, iactura dignitatis, bonorum temporalium amiſſio, exhæredationes, ſubuerſio fidei, vel corruptela morum, vel infamia, ex Matrimonio probabiliter oritura timeantur, puellam ducere non tenetur ſtuprator, etſi fidem illi obſtrinxerit, ſed tantùm damna ſarcire.

Quintò, ſi virginem leuiter rogatam, & vltro conſentientem corrupit, nec ipſam ducere tenetur, nec dotare. Tenetur tamen ſatisfacere patri puellæ, cui grauem intulit iniuriam, vt cuſtodi virginitatis.

Sextò, ſi puella per vim aut fraudem conſtuprata tàm facilè nupſerit, & tam benè collocata fuerit, ac ſi virgo eſſet, ad nullam compenſationem tenetur ſtuprator, niſi maritus corruptam fuiſſe deprehendat, ipſámque propterea relinquat, aut malè excipiat.

R E G V L A XIV.

Qui Puellam vi, metu, fraude, mendacijs ita ſollicitauit ad ſtuprum, vt infamiâ propterea notata ſit, ac ſi conſtuprata fuiſſet; quamuis eam non conſtuprauerit: Tenetur ſarcire damnum, vel eam ducendo, vel dotando vt conuenienter nubat.

CVlpâ namque ſollicitatoris impeditur à conuenientis Matrimonij conſecutione. Si verò ipſum lubens admiſerit, eiúſque blanditijs faciles aures accommodauerit, non tenetur ſarcire damnum, quod imprudens & leuis Puella, nec omninò caſta, ſibi ipſa intulit.

R E G V L A XV.

Qui Voto ſimplici obſtrictus, puellam ad ſtuprum pellexit Matrimonij promiſſione, ipſam ducere abſolutè non tenetur; ſed tantùm ipſam dotare.

POtior enim, & ſtrictior eſt obligatio voti nuncupati, quam promiſſi hominibus facti: Neque compenſanda eſt iniuria homini illata irrogando iniuriam Deo, & violando fidem ipſi datam. Rationes tamen graues vrgere poſſunt, quibus obligetur ad remiſſionem Voti à Summo Pontifice poſtulandam, nimirum vt graue ſcandalum, vel alia mala meritò formidanda vitentur, vel quia continentiam ſeruare facilè non poteſt.

R E G V L A XVI.

Adulterium Luxuriæ ſpecies eſt ab alijs diſtincta, nouámque deformitatem includens.

HOc enim crimine, quod *Nefas & iniquitas maxima, & ignis vſque ad perditionem deuorans, & eradicans omnia genimina*, Iob. 31. dicitur, dupliciter contra caſtitatem, & humanæ generationis bonum peccatur. Primò quidem quatenus vir. *Accedit ad mulierem non ſibi Matrimonio copulatam; quod requiritur ad bonum prolis propriæ educandæ. Alio modo, quia accedit ad mulierem alteri per Matrimonium copulatam, & ſic impedit bonum prolis alienæ*. (inquit *S. Thomas*.) Idem eſto de muliere adultera iudicium. Vnde *Eccleſiaſtici* 23. criminis ab ea commiſſi grauitas ex triplici capite petitur: Primò, ex Diuinæ Legis violatione, qua mœchia expreſsè prohibetur: *Non mœchaberis*. Secundò, ex iniuriâ viro illatâ, cui datam fidem frangit, & eius prolem incertam facit. Tertiò, ex damno legitimis filijs illato, aut certè legitimis hæredibus: Adulterio ſiquidem ſuo efficit, vt tota hæreditas, vel certa eius portio legitimis filijs, & hæredibus debita colligatur à nothis, & adulterinis. *Omnis homo qui tranſgreditur lectum ſuum ... erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini. Sic & mulier omnis relinquens virum ſuum, & ſtatuens hæreditatem ex alieno Matrimonio. Primò enim in Lege Altiſſimi incredibilis fuit: Secundò, in virum ſuum deliquit: Tertiò, in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro filios ſtatuit ſibi*. Tum de pœna illius, ex qua conijcere licet criminis grauitatem, ſubdit Spiritus-Sanctus: *Hæc in Eccleſiam adducetur, & in filios eius reſpicietur. Non tradent filij eius radices, & rami ejus non dabunt fructum. Derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur*. Quam graue crimen eſſet Adulterium, ſola Naturæ Lex Gentes ipſas docuit. Cùm enim *Iſaac*, orta fame Geraram in Paleſtina profectus eſſet, ac *Rebeccam* vxorem ſororem ſuam eſſe dixiſſet; Rex *Abimelech* rei veritate perſpectâ Patriarcham his verbis increpuit: *Perſpicuum eſt quòd vxor tua ſit: Cur mentitus es eam ſororem tuam eſſe? Quare impoſuiſti nobis: Potuit coire quiſpiam de populo cùm vxore tua, & induxeras ſuper nos grande peccatum. Præcepitque omni Populo dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte morietur*. Pœna capitis in adulteros Lege Veteri ſancita eſt, Leuitici 20. *Si mœchatus quis fuerit cùm vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cùm coniuge proximi ſui, morte moriantur, & mœchus, & adultera*. Quæ Lex *Deuteronomij* 22. repetitur. Ad iuge miraculum edendum vt conuinceretur plecteretúrque mulier adulterij ſuſpecta, & rea, Populo Iudaico ſe Deus obſtrinxit, vt patet ex

Secunda Secundæ, Q.154.A.8

Geneſis 26

Lege, & Sacrificio Zelotypiæ, cuius Ritum legimus Numerorum 5. *Qui adulter eſt, propter cordis inopiam perdet animam ſuam:* (inquit Salomon Prouerbiorum 6.) *Turpitudinem, & ignominiam congregat ſibi & opprobrium illius non delebitur.* De ſceleris huius vltione legitur Ieremiæ 5. *Mœchati ſunt, & in domo mulieris luxuriabantur, equi amatores, & emiſſarij facti ſunt: Vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat. Numquid ſuper his non viſitaba dicit Dominus, & in gente tali non vlciſcetur anima mea?* Iudicium Dei adulteris imminens denuntiat Apoſtolus ad Hebræos 13. *Honorabile* (inquit) *connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus.* Romano Iure Adulterij capitali pœnâ plexi. Par in homicidium, adulterium, & maleficium à Conſtantino eiúſque filijs pœna decreta eſt, L. 1. *De Pœnis, Cod. Theodoſ.* L. 1. *De Indulgentia criminum, &* L. 4. *Quorum appellationes non recipiuntur.* Quin etiam parricidarum pœnæ hac poſtrema lege adulteris communes factæ: *Cùm pari, ſimilique ratione ſacrilegos Nuptiarum, tanquàm manifeſto parricidas, inſuere culeo viuos, vel exurere Iudicantem oporteat.* Sacrilegos Nuptiarum vocat, quaſi ſacri ſanctiſſimíque fœderis Nuptiarum, quod Sacramentum eſt coniunctionis Chriſti cùm Eccleſia, violatores. Plures olim Africanæ Eccleſiæ Epiſcopi Abſolutionem ſacramentalem adulteris, etiam in morte negarunt, non deſperatione veniæ, ſed rigore diſciplinæ, vt refert *S. Cyprianus*, Epiſtolâ 52. *Et quidem* (inquit) *apud Anteceſſores noſtros quidam de Epiſcopis iſthîc in Prouincia noſtra dandam Pacem Mœchis non putauerunt, & in totum Pœnitentiæ locum contra Adulteria clauſerunt: Non tamen à Coëpiſcoporum ſuorum Collegio receſſerunt, aut Catholicæ Eccleſiæ vnitatem vel duritiæ, vel cenſuræ ſuæ obſtinatione ruperunt.* Adulterium cùm homicidio, & idololatria, publicæ Pœnitentiæ Legibus ſubditum fuit, quamdiu ſanctiſſima illa diſciplina in Eccleſia viguit. Adulteros, poſtquam Euchariſtiæ Viatico in mortis diſcrimine donati fuerant, ſi in priſtinam ſanitatem reſtituti rursùs mœcharentur, in perpetuum à Communione arcendos ſanxit Hiſpanienſis Eccleſia, Concilij Illiberritani Canone 47. *Si quis Fidelis habens vxorem, non ſemel, ſed ſæpè fuerit mœchatus, in fine mortis eſt conueniendus: Quod ſi ſe promiſerit ceſſaturum, detur ei Communio. Si reſuſcitatus, rursùs fuerit mœchatus, non edat vlteriùs de Communione Pacis.*

REGVLA XVII.

Grauius crimen eſt Adulterium coniugati cùm vxore aliena, quam cùm ſoluta muliere.

VNo enim eodemque facinore duplex proximo infertur iniuria: Suæ namque coniugi, & marito mulieris quicum peccat iniuriam facit; ſuum & alienum violat Matrimonium. Quamobrem in Confeſſione Sacramentali circumſtantiam illam aperire neceſſe eſt: Sicut, ſi quis vno ictu duos homines occiderit, vtrumque homicidium confiteri tenetur.

REGVLA XVIII.

Viri adulterium grauius peccatum eſt adulterio Mulieris.

HAnc Regulam ſtatuit, & probat *S. Auguſtinus*, Libro 2. *De Adulterinis Coniugijs*, Cap. 8. *Non ſolùm* (inquit) *nihil volunt detrahere ſeueritati; ſed irraſcuntur inſuper veritati, & loquuntur atque reſpondent: Sed nos viri ſumus: An verò ſexus noſtri dignitas hanc ſuſtinebit iniuriam, vt cùm alijs fœminis præter vxores noſtras ſi aliquid admittimus, in luendis pœnis mulieribus comparemur? Quaſi non propterea magis debeant illicitas concupiſcentias viriliter frænare, quia viri ſunt: Quaſi non propterea magis debeant mulieribus ſuis ad virtutis huius exemplum ſe præbere, quia viri ſunt: Quaſi non propterea minùs debeant à libidine ſuperari, quia viri ſunt: Quaſi non propterea minùs debeant laſciuienti carni ſeruire, quia viri ſunt. Et tamen indignantur, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles adulteris fœminis pœnas; cùm tantò grauius eos puniri oportuerit, quantò magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Chriſtianis equidem loquar, qui fideliter audiunt,* Caput mulieris vir: *Vbi ſe agnoſcunt duces, illas autem comites eſſe debere: Et ideò cauendum virum illac viuendo, quà timet ne vxor ſequatur imitando. Sed iſti quibus diſplicet, vt inter virum, & vxorem par pudicitiæ forma ſeruetur, & potiùs eligunt, maximéque in hac cauſa, Mundi Legibus ſubditi eſſe quàm Chriſti, quoniam Iura forenſia non eiſdem quibus fœminas pudicitiæ nexibus viros videntur obſtringere; legant quid Imperator Antoninus, non vtique Chriſtianus, de hac re conſtituerit, vbi Maritus vxorem de adulterij crimine accuſare non ſinitur, cui moribus ſuis non præbuit caſtitatis exemplum, ita vt ambo damnentur, ſi ambos pariter impudicos conflictus ipſe conuicerit.* Tum relato Imperatoris Edicto, ſubdit: *Si hæc obſeruanda ſunt propter decus terrenæ ciuitatis, quantò caſtiores quærit cœleſtis patria, & ſocietas Angelorum? Quæ cùm ita ſint numquid ideò minor eſt, ac non potiùs maior, & peior virorum impudicitia, quia ineſt illis ſuperba, & licentioſa iactantia?*

Plura de Adulterio dicemus ad ſextum Præceptum Decalogi.

REGVLA XIX.

Sacrilegium diſtincta Luxuriæ ſpecies eſt, malitiámque inuoluit ſingularem.

CVm enim eo crimine res Deo conſecrata polluatur, non ſolùm fit iniuria caſtitati, ſed Religioni. Hinc Clericos à caſtitate lapſos Sacri Canones de ſuo gradu ac miniſterio in perpetuum deiecerunt: Scilicet Canon 25. ex ijs qui Apoſtolici inſcribuntur, Concilium Aurelianenſe 1. Canone 9. Aurelianenſe 2. Canone 8. Arauſicanum primum, Canone 23. Epaonenſe Canone 22 poſt *Siricium* Romanum Pontificem in Epiſtola ad *Himerium* Tarraconenſem Epiſcopum, & *Ioannes* 2. Romanus Pontifex in Epiſtola ad *Cæſarium* Arelatenſem Epiſcopum, in Cauſa *Contumelioſi* Regienſis Epiſcopi. *Cæſarius* ipſe in Oratione Epiſtolæ *Ioannis* 2. & Canonibus ab eo miſſis ſubiectâ: *Ecce* (inquit) *maniſeſtiſſimè conſtat, quia ſecundùm quod & tituli antiquorum Patrum à S. Ioanne Papa tranſmiſſi, & trecentorum decem, & octo Epiſcoporum ſententia, ſed & Canones Gallicani continere videntur, Clerici in adulterio deprehenſi, aut ipſi confeſſi, aut ab alijs conuicti, ad honorem redire non poſſunt.* Et *S. Gregorius*, Libro 3. Epiſtolâ 26. ad *Ianuarium* Epiſcoporum Calaritanum ſcriptâ: *Peruenit ad nos* (inquit) *quoſdam de ſacris Ordinibus lapſos, vel poſt Pœnitentiam, vel ante, ad Miniſterij ſui officium reuocari: Quod omninò prohibuimus, & in hac re ſacratiſſimi quoque Canones contradicunt. Qui igitur poſt acceptum ſacrum Ordinem lapſus in peccatum carnis fuerit, ſacro Ordine ita careat, vt ad Altaris miniſterium vlteriùs non accedat.* Quam diſciplinam confirmat *S. Martinus*. Primus Romanus Pontifex in Epiſtola ad *Amandum* Traiectenſem Epiſcopum. Concilium Illiberritanum Canone 19. Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos in peccatum carnis lapſos Communione etiam in exitu priuauerat. *Epiſcopi* (inquit) *Presbyteri, & Diaconi, ſi in Miniſterio poſiti detecti fuerint, quod ſint mœchati, placuit propter ſcandalum, & propter profanum crimen, nec in fine eos Communionem accipere debere.* Depoſitionis pœnâ plectendos Clericos in peccatum carnis lapſos cenſuerat *S. Baſilius* Epiſt. ad *Amphilochium*, Canone 70. *Diaconus* (inquit) *qui pollutus eſt in labris, & ſe eo vſque peccaſſe confeſſus eſt, à Miniſterio prohibetur. Presbyter quoque. Si quid autem ampliùs peccaſſe quis deprehenſus fuerit, in quocumque ſit gradu, deponatur.* Quæ pœna ſacrilegæ luxuriæ horrendam probat grauitatem.

De Monachorum, & Monialium, à caſtitate, quam ſolemniter vouerunt, deficientium, hæc habentur Can. *Impudicas*, Cauſa 27. Quæſtione 1. qui Tribarienſis Concilij Canon ſextus eſt. *Impudicas,* (inquit) *deteſtabiléſque Perſonas Monachorum ac Monacharum, quæ abiecto propoſito ſanctitatis, illicita, & ſacrilega contagione ſe miſcuerunt, & in abruptum conſcientiæ deſperatione perductæ de illicitis complexibus liberè filios procreauerunt, à Monaſteriorum cœtu, Eccleſiarúmque conuentibus eliminandas eſſe mandamus.* Et Concilium Andegauenſe Anno 453. Canone 5. Communione priuandas ſtatuit, *Quæ de Virginitate Sanctimoniali proprio crimine deciderunt.*

Inno-

Innocentius I. Epiſtolà 2. ad *Victricium* Rothomagenſem Epiſcopum, Cap. 12. de ſacrilegio Virginum, quæ ſolemni Veli ſuſceptione conſecratæ fuerant, ita ſcribit: *Quæ Chriſto ſpiritualiter nupſerunt, & velari à Sacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publicè nupſerint, vel ſe clanculo corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam Pœnitentiam, niſi is, cui ſe iunxerant, de ſæculo receſſerit. Si enim de omnibus hæc ratio cuſtoditur, vt quæcumque viuente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, nec ei agendæ Pœnitentiæ licentia concedatur, niſi vnus ex eis fuerit defunctus: Quantò & illa magis tenenda eſt, quæ ante immortali ſe Sponſo coniunxerat, & poſtea ad humanas Nuptias tranſmigrauit?*

De his verò, quæ ſimplici Virginitatis Voto erant obſtrictæ, & fidem Chriſto promiſſam violabant, hæc ſubdit Cap. 13. *Hæ verò quæ necdum ſacro Velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper manere promiſerant, licet velatæ non ſint, ſi fortè nupſerint, his agenda aliquanto tempore Pœnitentia eſt, quia ſponſio earum à Deo tenebatur. Nam ſi inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolui, quantò magis iſta pollicitatio, quam cùm Deo pepigerit Virgo, ſolui ſine vindicta non debet? Nam ſi Apoſtolus Paulus, quæ à propoſito viduitatis defecerunt, dixit eas habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quantò magis Virgines, quæ prioris promiſſionis fidem frangere ſunt viſæ?*

S. Baſilius, Epiſtolà 2. Canonica ad *Amphilochium*, Canone 18. *Si Vidua* (inquit) *grauiſſimo iudicio ſubiecta eſt, vt quæ fidem in Chriſtum irritam fecerit, quid de Virgine putandum eſt, quæ eſt Sponſa Chriſti, & ſacrum vas Domino dedicatum? Magnum quidem eſt peccatum, ancillam quoque, quæ clandeſtinis matrimonijs ſe dedit, ſtupri domum implere, & poſſeſſorem per malam vitam iniuriâ afficere: Sed multò eſt grauius ſponſam fieri adulteram, & coniunctione cùm ſponſo ignominia, & dedecore affectâ, ſe incompetentibus voluptatibus tradere. Vidua itaque, vt corrupta ancilla condemnatur: Virgo verò adulteræ iudicio ſubijcitur.*

S. Cyprianus, Epiſtolà 58. ad *Pomponium* Inſcriptà: *Si ſuperueniens Maritus Sponſam ſuam iacentem cùm altero videat, nonne indignatur, & fremit, & per zeli liuorem fortaſſis, & gladium in manum ſumit? Quid Chriſtus Dominus, & Iudex noſter, cùm Virginem ſuam ſibi dicatam, & ſanctitati ſuæ deſtinatam, iacere cum altero cernit, quam indignatur, & iraſcitur? Et quas pœnas inceſtis huiuſmodi coniunctionibus comminatur?* Et infrà: *Si autem de eis aliqua corrupta fuerit deprehenſa, agat Pœnitentiam plenam, quia quæ hoc crimen admiſit, non mariti, ſed Chriſti adultera eſt ∴ Quod ſi obſtinatè perſeuerant, nec ſe ab inuicem ſeparant, ſciant cùm hac ſua impudica obſtinatione nunquam à nobis admitti in Eccleſiam poſſe.* Eò grauius crimen eſt ſacrarum Virginum violatio, ſeu profanus illarum amor, tactus, oſcula, literulæ dulces, & blandæ ad ipſas, vel ab ipſis ſcriptæ, munuſcula vltro citroque data, quæ *Sanctus amor non habet*, & alia *Morituræ caſtitatis indicia*, vt loquitur *S. Hieronymus*, quo Virginitatis ſtatus in Eccleſia ſublimior eſt, & ſanctior. *Flos ille eſt Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti;* (inquit *S. Cyprianus* Lib. *De Diſciplina, & Habitu Virginum*.)

R E G V L A XX.

Grauius ſacrilegium eſt, cum vtraque perſona ſacra eſt, quam cùm altera omninò ſæcularis eſt, & profana.

DVplex enim conſecratio violatur. Vnde ſicut grauius crimen eſſet eius, qui calices duos ad vſus profanos adhiberet, ac pollueret, quam eius qui vnicum dumtaxat violaret; eàque circumſtantia in Confeſſione Sacramentali neceſſariò eſſet explicanda: Ita grauius crimen eſt, quo duæ perſonæ ſacræ violantur, quàm quo vna: Quia, & ſuam conſecrationem, & alienam quæque contaminat. Adeòque & ſe Deo conſecratam eſſe Confeſſario declarare, niſi id nouerit; & cùm perſona Deo pariter conſecrata peccatum carnis commiſiſſe, aut de eius cogitatione delectatam fuiſſe cùm deliberato conſenſu; aut tactibus impudicis, vel oſculis libidinoſis, aut verbis obſcœnis, ipſam ſolicitaſſe, exprimere neceſſariò debet.

R E G V L A XXI.

Grauius Sacrilegium eſt violatio Voti ſolemnis, quàm ſimplicis.

VOtum enim ſolemne ſpiritale veluti matrimonium eſt, quo ſupra corpora Deo reipſa tradunt, & conſecrant vouentes: Votum autem ſimplex veluti ſponſaliorum vim habet, quo fidem ſuam obſtringunt Chriſto, quod alium ſponſum non eligent. Quod diſcrimen ex Epiſtolà *Innocentij I.* ad *Victricium* Rothomagenſem ſupra laudata colligitur. Et *Solemnitas Voti conſiſtit in quadam conſecratione ſeu benedictione vouentis*, (inquit *S.Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. A. 11.) *Et ideò Votum ſolemne habet fortiorem obligationem apud Deum, quàm Votum ſimplex, & grauius peccat, qui illud tranſgreditur:* Quamuis vtriuſque Voti tranſgreſſor peccet mortaliter; (inquit idem Sanctus Doctor Articulo 7. eiuſdem Quæſtionis, in Reſponſione ad primum) Quamobrem non ſufficit in Confeſſione Sacramentali exprimere Votum quo Reus ipſe, vel eius conſcia obſtricta eſt, & è contra, ſed omninò declarandum eſt, an Votum ſimplex ſit, vel ſolemne.

R E G V L A XXII.

Grauius Sacrilegium eſt Luxuria Sacerdotis, Diaconi vel Subdiaconi Vitam Religioſam ſolemniter Profeſſi, quam Sacerdotis, Diaconi, vel Subdiaconi Sæcularium.

DVplex enim Votum ſolemne, duplicemque conſecrationem prius illud flagitium violat, illud ſcilicet, quod Sacris Ordinibus adnexum eſt, & illud quòd Religioſæ Profeſſioni: Poſterius verò vnicum dumtaxat Votum, vnicámque conſecrationem. Et ſtrictius quidem eſt Votum Religioſæ Profeſſioni, quam Ordini Sacro adnexum. *Non eſt* enim *eſſentialiter annexum debitum Continentiæ Ordini Sacro, ſed ex Statuto Eccleſiæ. Vnde videtur quod per Eccleſiam poſſit diſpenſari in Voto continentiæ ſolemnizato per ſuſceptionem Sacri Ordinis. Eſt autem debitum Continentię eſſentiale Statui Religionis, per quem homo abrenunciat ſæculo, totaliter Dei ſeruitio mancipatus. Quod non poteſt ſimul ſtare cùm Matrimonio, in quo incumbit neceſſitas procurandæ vxoris, & prolis, & familiæ, & rerum quæ ad hoc requiruntur.* Vnde Apoſtolus 1. *ad Corinthios* 7. Qui cùm vxore eſt, (inquit) ſollicitus eſt quæ ſunt Mundi, quomodo placeat vxori, & diuiſus eſt. *Et ideò* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 88. A. 11.) *in Voto ſolemnizato per Profeſſionem Religionis non poteſt per Eccleſiam diſpenſari.* Et rationem aſſignat Decretalis, *Cum ad Monaſterium*, Extra, *De Statu Monachorum*, his verbis: *Quia caſtitas eſt annexa Regulæ Monachali.* Quamobrem quæ Luxuriæ peccatum commiſit, exprimere non ſolùm debet in Confeſſione Sacramentali, ſe cùm Sacerdote fuiſſe nefariè commixtam, vel aliquid impudicum ab ipſo paſſam eſſe, ſed etiam cùm Religioſo ſolemniter Profeſſo, ſi ſtuprator ſit in vtroque ſtatu conſtitutus: Et ille ſimiliter vtramque illam circumſtantiam aperire debet Confeſſario, niſi ipſum nouerit. Idémque dicendum de deſiderijs, & conſenſu in delectationem, de obſcœno quopiam actu perpetrato cùm Sacerdote, Diacono, vel Subdiacono Religioſam Vitam ſolemniter Profeſſis.

R E G V L A XXIII.

Eo grauius Sacrilegium eſt, quo cùm grauioris, & magis horrendæ Luxuriæ ſpecie concurrit.

HAnc Regulam tradit, & explicat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 154. A. 2. in Reſponſione ad ſecundum. *Sacrilegium* (inquit) *eſt ſpecies luxuriæ, ſecundùm quòd ordinatur ad alterius vitij finem, & poteſt concurrere cùm diuerſis luxuriæ ſpeciebus. Si enim aliquis abutatur perſonâ coniunctâ ſibi ſecundùm ſpiritualem cognatio-*

gnationem, (In Baptiſmo ſcilicet, vel Confirmatione contractam,) *committit Sacrilegium admodum inceſtus. Si autem abutatur Virgine Deo ſacrata, in quantam eſt Sponſa Chriſti, eſt ſacrilegium per modum adulterij: In quantam verò eſt ſub Spiritualis Patris cura conſtituta, erit quoddam ſpirituale ſtuprum. Et ſi violentia inferatur, erit ſpiritualis raptus: Qui, etiam ſecundùm Leges Ciuiles grauius punitur quàm alius raptus.* Vnde *Iuſtinianus.* Imperator edixit: *Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodo Matrimonij cauſa ſacratiſſimas Virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.* Circumſtantiæ itaque huiuſmodi in Sacramentali Confeſſione neceſſariò aperiendæ ſunt.

REGVLA XXIV.

Sacrilegium Sacerdotis cùm filia ſpirituali Pœnitente fœdiorem quamdam, & magis horrendam deformitatem habet, quam cùm alia muliere: Grauiúſque adhuc peccatum eſt, ſi in Pœnitentiæ Sacramento, aut illius occaſione, vel prætexta, illam ad turpia ſollicitet.

TRahit enim illam in peccatum, vel cùm ea peccatum committit, quam ex officio à peccato reuocare tenetur: & *Spirituale Stuprum* perpetrat, (vt loquitur *S. Thomas.*) Et ſi in Confeſſione Sacramentali, aut illios occaſione Mulierem Sacerdotes ſollicitent ac prouocent ad actus inhoneſtos, *Sacramento Pœnitentiæ abutantur, nec illi, & qui id inſtituit Domino Deo, & Saluatori noſtro Ieſu Chriſto iniuriam facere verentur: Ac loco eorum per Sacramentum huiuſmodi Creatori noſtro Reconciliationis, grauiori peccatorum mole eas onerant, & in manibus Diaboli tradunt, in Diuinæ Maieſtatis offenſam, & Animarum perniciem, & Chriſti Fidelium ſcandalum non modicum.* Verba ſunt Summi Pontificis *PII QVARTI*, in Conſtitutione ad Archiepiſcopum Hiſpalenſem in Regnis Hiſpaniæ Hæreticæ Prauitatis Inquiſitorem Generalem datâ, quæ incipit, *Cùm ſicut*, inter eius Conſtitutiones 31. Tomo 2. Bullari Romani, qua & contra nefarios huiuſmodi ſolicitatores quæſtionem haberi tam de ſcelere, quàm de fide iubet: Cùm vix veriſimile ſit, *Quod qai de Fide Catholica rectè ſentiunt. Sacramentis in Eccleſia Dei inſtitutis abutantur, aut illis iniuriam faciant.* Et conuictos puniri, vel prout de iure faciendum fuerit, præcedente degradatione, ſæcularis Iudicis arbitrio puniendos tradi præcipit. Huiuſmodi ſacrilegium. *Impium ac nefandum ſcelus* appellat meritò, *Gregorius Decimus-quintus*, cùm Sacerdos *Sacroſancto Pœnitentiæ Sacramento abutatur, ac pro medicina venenum, pro pane aſpidem porrigat; & ex cœleſti Medico infernalis veneficus, ex Patre ſpirituali proditor execrabilis Animarum reddatur.* Et Conſtitutionem laudatam *Pij Quarti*, pro Hiſpanijs dumtaxat datam, ad omnia totius Orbis Chriſtiani loca, in quibus inſtitutum eſt Sacræ Inquiſitionis Officium, extendit, Conſtitutione quæ incipit, *Vniuerſi Dominici Gregis*, 24. Bullarij Romani Tom. 3.

Conſtitutione Pontificum mox laudatæ, antiquis Canonibus omninò conſonæ ſunt. Ita Canon, *Omnes*, qui *Symmacho* Papæ tribuitur apud *Gratianum*, Cauſâ 30. Quæſt. 1. *Omnes quos in Pœnitentia ſuſcipimus, ita noſtri ſunt ſpirituales filij, vt & ipſi quos, vel nobis ſuſcipientibus, vel trinæ merſionis vocabulo mergentibus, vnda Sacri Baptiſmatis regenerauit. Sylueſter quoque docens. admonet vnumquemque Sacerdotem, vt nullus causâ fornicationis ad ſuam Pœnitentialem accedat: Quia ſcriptum eſt: Omnes quos in Pœnitentia accipimus, ita filij noſtri ſunt, vt in Baptiſmate ſuſcepti. Quapropter hoc ſcelus ſi quis perpetrauerit, non ſolùm Dignitatis honorem amittat, verùm etiam vſque ad exitum vitæ ſuæ iugi Pœnitentiæ ſe ſubdat.*

Et Canon, *Si quis*, Cœleſtino Papæ adſcriptus: *Si quis Sacerdos cùm filia ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat ſe graue adulterium commiſiſſe. Idcircò fœmina, ſi laica eſt, * omnia derelinquat, & res ſuas pauperibus tradat, & conuerſa in Monaſterio Deo vſque ad mortem ſeruiat. Sacerdos autem qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni Officio deponatur, & peregrinando duodecim annis pœniteat: Poſteà verò ad Monaſterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ ſuæ Deo ſeruiat.* Nec immeritò Sacrilegium tam horrendum ſeueriori diſciplina caſtigandum Eccleſia iudicauit. Nam, vt docet *S. Thomas*, in Quartum *Sententiarum*, Diſt. 42. Quæſt. 1. Articulo 2. ad octauum: *Per Pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter Sacerdotem, & mulierem confitentem ſimile cognationi ſpirituali, vt tantùm peccet eam carnaliter cognoſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia: Et hoc ideò quia maxima familiaritas eſt inter Sacerdotem, & Confitentem; & ex hoc iſta prohibitio eſt inducta, vt tollatur peccandi occaſio.*

* Sub'ntel ligentium, & ſui In rio.

Ex his ſequitur, Mulierem ſeu perſonam quamlibet, quæ Confeſſario ad turpia ſolicitanti obſecuta eſt, vel eius blanditijs delectata, & inhoneſtis ſermonibus; vel Sacerdoti cuilibet auditionem Confeſſionis ſimulanti, aut Confeſſionis occaſione, vel prætextu ipſam conuenienti, vel alloquenti, hanc circumſtantiam in Sacramentali Confeſſione omninò exprimere debere: & ſimiliter Sacerdotes, qui perſonas quaslibet. *Ad inhoneſta ſiue inter ſe, ſiue cùm alijs perpetranda in acta Sacramentalis Confeſſionis, ſiue antea, vel poſt immediatè, ſeu occaſione, vel prætextu Confeſſionis huiuſmodi, etiam Confeſſione non ſecuta; ſiue extra occaſionem Confeſſionis in Confeſſionario, aut in loco quocumque vbi Confeſſiones ſacramentales audiuntur, ſeu ad Confeſſionem audiendam electo, ſimulantes ibidem Confeſſiones audire, ſolicitare vel prouocare tentauerint, aut cùm eis illicitos, & inhoneſtos ſermones ſiue tractatus habuerint,* has circumſtantias in Confeſſione ſacramentali exprimere neceſſariò debere.

De criminis iſtius grauitate legendus *B. Petrus Damiani*, Opuſculo 7. cui titulus eſt, *Liber Gemorrhianus*, Cap. 6. *Sequitur* (inquit) *vt eadem ſententiâ differiatur, & qui carnalem filiam perdidit, & qui ſpiritualem ſacrilega commiſtione corrupit.* Et Cap. 9. *Vt ad ſacros, id eſt, execrabiles Confeſſores adhuc ſe diſputationis ſermo retorqueat, ſi quilibet Canonicus Presbyter cùm Muliere cecidit, cui Pœnitentiæ iudicium, vel ſemel indixit, à nemine prorsùs ambigitur, quin Synodali Iudicio degradetur.*

REGVLA XXV.

Sacrilegij reus eſt Confeſſarius, qui Pœnitenti in Sacramentali Confeſſione tradit chartam poſtea legendam, quâ ad Venerem ſollicitat: Ac proinde eſt omninò denuntiandus Inquiſitori, vel Epiſcopo.

HÆc Regula colligitur ex Conſtitutionibus ſuprà laudatis *Pij Quarti*, & *Gregorij XV.* Hinc *Alexander VII.* Pontifex Maximus hanc inter alias Propoſitionem damnauit Decreto edito Anno 1660. *Confeſſarius, qui in Sacramentali Confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſtea legendam, quâ ad venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denuntiandus.*

REGVLA XXVI.

Mulier Pœnitens non euadit obligationem denuntiandi Confeſſarium, qu ad actus inhoneſtos ipſam ſollicitauit, ſi peccata ſua apud ipſum Sacerdotem, à quo prouocata eſt deponat.

SIc enim eluderentur Pontificiæ Conſtitutiones, & Eccleſiæ legibus illuderetur. Hinc *Alexander VII.* hanc curſus Propoſitionem damnauit: *Modus euadendi obligationem denuntiandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cùm ſollicitante: Hic poteſt ipſum abſoluere abſque onere denuntiandi.*

Præterea Decretis Eccleſiæ prohibitum eſt Sacerdotibus ne Confeſſiones audiant illarum perſonarum, quibuſcum peccauerunt. Ita Synodus Lingonenſis Anno 1404. *Caueat Sacerdos ne audiat Confeſſionem alicuius de peccato, de quo ipſe eſt agens, vel conſentiens, ſed illam perſonam remittat ad alium Confeſſorem, & ſi ſit opus, det licentiam confiteri alteri.* Ita Synodus Carnotenſis Anno 1526. *Inhibemus omnibus, & ſingulis Sacerdotibus, ne Confeſſiones mulierum, cum quibus carnaliter peccauerunt, vel eas ad peccandum induxerunt, audiant, niſi in magno neceſſitatis articulo.* Ita multis ante has Synodos ſæculis *B. Petrus Damiani*, in Libro qui *Gomorrhianus*, inſcribitur, Cap. 7. *Qui reatus auctores*

exi-

exiſtunt, ipſi Iudices fiunt. . Sed Legis præceptumeſt, vt cùm quis leprâ perfunditur, Sacerdotibus oſtendatur: Tunc autem non Sacerdotibus, ſed leproſo potiùs oſtenditur, cùm immundus immundo peractam communem nequitiam confitetur.

REGVLA XXVII.

Mulieribus, & quibuſcumque perſonis, à Confeſſario ad actus inhoneſtos prouocatis ſiue ſollicitatis, prohibere debet Sacerdos apud quem peccata deponunt, ne ad impudicum illum Sacerdotem deinceps adeant quacumque occaſione vel prætextu, aut ipſum alloquautur, vel admittant (ſi neceſſitas vrgeat) remotis orbitris; maximè verò ne apud ipſum peccatorum ſuorum Confeſſionem edant; quocumque promiſſionis, aut voti vinculo ſe obſtrinxerint ad alium Confeſſarium non eligendum.

HÆc Regula nititur Chriſti Præcepto Matthæi 5. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proijcie abs te.* Dextri oculi ſymbolo ſignificatur conſiliarius demonſtrans iter in rebus diuinis, qui ſi nos ſcandalizet, atque in pernicioſam hæreſim conetur inducere, aut ad crimen pertrahere nomine religionis, deſerendus ac proijciendus eſt, ne cum ipſo mittamur in gehennam. Ita hanc Saluatoris noſtri Sententiam explicat *S. Auguſtinus*, Libro 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 13. *Sed quoniam* (inquit) *ſequitur de manu dextera, & ſimiliter dicitur*, Si dextera manus tua ſcandalizat te, abſcide eam, & proijce abs te: *Cogit quærere diligentiùs quid dixerit oculum. In qua quæſtione nihil mihi occurris congruentius, quàm dilectiſſimum amicum; nam hoc eſt vtique quod membrum rectè poſſumus appellare, quod vehementer diligimus: & hunc conſiliarium; quia oculus eſt, tanquam demonſtrans iter; & in rebus diuinis, quia dexter eſt: Vt ſiniſter ſit dilectus quidem conſiliarius, ſed in rebus terrenis ad neceſſitatem corporis pertinentibus; de quo ſcandalizante ſuperfluum erat dicere, quandoquidem nec dextro parcendum ſit. In rebus autem diuinis conſiliarius ſcandalizans eſt, ſi in aliquam pernicioſam hæreſim nomine religionis atque doctrinæ conatur inducere. Ergo & dextera manus accipiatur dilectus adiutor & miniſter in diuinis operibus: Nam quemadmodum in oculo contemplatia, ſic in manu rectè actio intelligitur: Vt ſiniſtra manus intelligatur in operibus, quæ huic vitæ, & corpori ſunt neceſſaria.* Præcipiendum itaque eſt Pœnitenti, quem prior Confeſſarius ad inhoneſtos actus ſollicitauit ſeu prouocauit, ne ad ipſum vnquam adeat, aut illum admittat, ſeu cum ipſo colloquatur ſecretò & remotis arbitris, quacumque occaſione & prætextu, & maximè ne apud ipſum Confeſſionem edat, niſi extrema neceſſitas vrgeret, nulluſque alius reperiretur Confeſſarius. Et niſi id promittat Pœnitens, neganda eſt ipſi Abſolutio. Si verò aliquo promiſſionis, iuramenti, aut voti vinculo ſe obſtrinxit ad alium Confeſſarium non eligendum ſiue adeundum, ipſi declarandum eſt promiſſionis illius, iuramenti, aut voti obligationem nullam eſſe: Quia polliceri, iurare, aut vouere non potuit, ſe illi Confeſſario adhæſuram quocumque euentu, etiamſi hæreticus eſſet, vel criminoſus, & ipſam in hæreſim vel crimen pertrahere tentaret: Hæc enim promiſſio eſſet contra bonos mores, votum illud non eſſet de meliori bono, imò de re per ſe mala; adeòque per ſe nullum & irritum eſſet. Cenſenda eſt ergo promiſiſſe vel vouiſſe, illi Confeſſario ſe adhæſuram, quandiu ipſam ſecundùm Dei legem ad ſalutem æternam dirigeret, quandiu ipſi ad veram beatitudinem conſequendam impedimento non eſſet, quandiu miniſterio ſuo rectè fungeretur, quandiu dotes omnes haberet Sacerdoti ad Confeſſiones audiendas præpoſito neceſſarias. Quamquam & huiuſmodi promiſſiones & vota à mulieribus præſertim edita de certo quopiam Confeſſario non mutando, etiamſi probus ſit & pius, temeraria ſint, & propter varia pericula, reſcindi debeant à Superioribus, vel ab alijs Confeſſarijs, quibus ea Pœnitentes aperiunt. Quamuis enim nullum aliud periculum eſſet, quàm nimiæ adhæſionis & affectûs Pœnitentis ad Confeſſarium ſuum, iſtud certè non leue eſt, præſertim in mulieribus: Et quamuis ſpiritualem adhæſionem & affectum eſſe obtendant, metuendum tamen eſt, ne cùm ſpiritu cœperint, carne tandem conſummentur.

REGVLA XXVIII.

Inceſtus ſpecies eſt Luxuriæ à cæteris diſtincta, malitiæque ac deformitatis ſingularis.

CVm enim actus venerei turpitudinem quamdam includant, ex qua pudor & verecundia naſcitur, exerceri cum parentibus, conſanguineis, vel affinibus non poſſunt, ſine violatione honoris naturæ lege ipſis debiti. Vnde Dominus ait Leuitici 18. *Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet, vt non reuelet turpitudinem eius. Ego Dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinis matris ſuæ non diſcooperies: Mater tua eſt, non reuelabis turpitudinem eius. Turpitudinem vxoris patris tui non diſcooperies: Turpitudo enim patris tui eſt. Turpitudinem ſororis tuæ ex patre, ſiue ex matre, quæ domi vel foris genita eſt, non reuelabis. Turpitudinem filiæ filij tui vel neptis ex filia non reuelabis: Quia turpitudo tua eſt. Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & eſt ſoror tua, non reuelabis. Turpitudinem ſororis patris tui non diſcooperies: Quia caro eſt patris tui. Turpitudinem ſororis matris tuæ non reuelabis, eò quòd caro ſit matris tuæ. Turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius, quæ tibi affinitate iungitur. Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui eſt, nec diſcooperies ignominiam eius. Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: Quia turpitudo fratris tui eſt. Turpitudinem vxoris ſuæ, & filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non ſumes, vt reueles ignominiam eius: Quia caro illius ſunt, & talis coitus inceſtus eſt.* Hinc *S. Auguſtinus*, Libro 2. *De Ciuitate Dei*, Cap. 4. ait: *Habet quiddam erga parentes humana verecundia, quod nec ipſa nequitia poſſit auferre. Illam proinde turpitudinem obſcænorum dictorum atque factorum, ſcenicos ipſas domi ſuæ proludendi cauſa coram matribus ſuis agere puderet, quam per publicum agebant coram Deum Matre, ſpectante & audiente vtriuſque ſexus frequentiſſima multitudine.* Et Libro 15. Cap. 16. *Neſcio* (inquit) *quomodo ineſt humanæ verecundiæ quiddam naturale atque laudabile, vt cui debet cauſâ propinquitatis reuerendum honorem, ab ea contineat quamuis generatricem, tamen libidinem, de qua erubeſcere videmus & ipſam pudicitiam coniugalem.*

Præterea inter perſonas ſanguine coniunctas maiorem conſuetudinem & familiaritatem intercedere neceſſe eſt. Vnde ſi à commixtione venerea non arcerentur, nimia daretur omnibus opportunitas venereæ commixtionis: Sicque animi hominum nimis effeminarentur ac diffluerent per luxuriam: Nimiuſque eſſet ardor amoris, & maximum libidinis incentiuum. Ideò in Veteri Lege concubitus cum illis perſonis ſpeciatim videtur eſſe prohibitus, quas ſimul commorari, aut familiariter agere neceſſe eſt. Nunc autem inter conſanguineos vſque ad quartum gradum incluſiuè; inter affines vſque ad quartum gradum affinitatis ex Matrimonio legitimo contractæ, etiam incluſiuè; ex copulâ autem illicitâ, vſque ad ſecundum. Quibus ergo conſanguineis vel affinibus Matrimonio inter ſe iungi non licet, ſiue Lege naturæ, ſiue Lege Eccleſiæ, eorum copula carnalis, ſiue extra Matrimonium, ſiue Matrimonij abſque Eccleſiæ diſpenſatione contracti in ijs Gradibus, in quibus Eccleſia diſpenſare poteſt & ſolet, nomine velata, inceſtus eſt.

Tertiò, Conſanguineorum & affinium coniugia neceſſitudinum propagationem impedirent. Dum enim homo vxorem extraneam accipit, iunguntur ei præcipuo quodam amicitiæ fœdere omnes conſanguinei vxoris, ac ſi eſſent conſanguinei eius; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 54. Art. 9.) Quæ ratio ex *S. Auguſtino* ſumpta eſt, Libro 15. *De Ciuitate Dei*, Cap. 16. cuius verba deſcripſi Tom. 6. in Tract. *De Matrimonio*, Cap. 4. Art. 5. Num. 6.

Inceſtuoſos Sacri Canones, Apoſtolo præeunte 1. *Corinth.* 5. Excommunicatione percellunt, ſcilicet Concilium Aurelianenſe 1. Canone 18. Epaonenſe, Canone 30. Aruernenſe Canone 12. Turonenſe 2. Canone 21. Vernenſe Canone 9. &c. Illos in Catechumenorum

rumord'ınem vſque ad legitimam ſatisfactionem detrudunt Concilium Agathenſe Can. 61. & Ilerdenſe Canone 4. qui referuntur Can. *De Inceſtis*, & Can. *De His*, Cauſâ 35. Quæſt. 2. & 3.

REGVLA XXIX.

In Confeſſione Sacramentali exprimendum eſt, vtrum Inceſtus perpetratus ſit cum conſanguinea, vel affine, & in quo conſanguinitatis, vel affinitatis gradu.

EO enim grauius peccatum eſt, quò perſonæ ſunt magis coniunctæ. Sic inceſtum cum matre quàm cum nouerca, & copulam cum nouerca quàm cùm eius filia grauius & immanius crimen eſſe, nemo dubitauerit: & inceſtum cum propria ſorore, quàm cum ſorore coniugis: & cum ſocru, quàm cum nepte vel conſobrina. Vnde Deutoronomij 27. ſcriptum eſt: *Maledictus qui dormit cum vxore patris ſui, & reuelat operimentum lectuli eius: & dicet omnis populus, Amen.·. Maledictus qui dormit cum ſorore ſua, filia patris ſui vel matris ſuæ: & dicet omnis Populus. Amen. Maledictus qui dormit cum ſocru ſua: & dicet omnis Populus, Amen.* Geneſis 29. Iacob filijs ſuis benedicens, illiſque euentura prænuncians: *Ruben* (inquit) *primogenitus meus, tu principium doloris mei.·. Effuſus es ſicut aqua, non creſcas: Quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.* Apoſtolus 1. ad Corinthios 5. *Omninò* (inquit) *auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat. Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrûm qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui, vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, in Nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

Confirmatur hęc Regula ex antiquis Canonibus Pœnitentialibus, qui inceſtæ copulæ reos pro maioris propinquitatis ratione grauiori Pœnitentiæ ſubijciunt. Legantur *S. Baſilij* Epiſtola ad *Amphilochium*, Cap. 66. 74. 75. & antiqua Pœnitentialia.

REGVLA XXX.

Cognatio ſpiritualis, ſi quæ inter illos qui carnaliter commixti ſunt, intercedat, neceſſariò in Confeſſione à Pænitentibus exprimenda eſt.

CArnalis enim copula inter perſonas fœdere illo ſpirituali coniunctas, ſcilicet inter patrinum & filiolam, quam ex Baptiſmo vel Confirmatione ſuſcepit, vel inter matrinam & filiolum, vel patrini cum matre filioli, aut matrinæ cum eius patre, aut eius qui Baptiſmum, vel Confirmationem adminiſtrauit, cum ea quam baptizauit aut confirmauit, vel cum eius matre, inceſtus eſt; vt conſtat ex Synodo ſub *Pippino*, ſeu Capitulari Metenſi, Cap. 1. ex Synodo Vuormatienſi Canone 34. ex Cap. *Veniens*, Extra, *Cognatione Spirituali*; & ex Concilio Tridentino, Seſſione 24. *De Reformatione Matrimonij*, Cap. 2.

REGVLA XXXI.

Non ſunt abſoluendi conſanguinei, vel affines inceſtuoſi in eadem domo manentes, ante ſeparationem, ſi cohabitatio & conuictus ſit illis occaſio proxima inceſtum committendi: Iis verò qui ſimul non manent, prohibere debet Confeſſarius mutuam frequentationem, ſi neceſſe ſit, aut certè ne clam & remotis arbitris conuerſentur aut colloquantur: Quod niſi ſpoponderint, neganda illis eſt Abſolutio.

MOrem Patriæ, neceſſitatem conuictûs, commoda temporalia, imminens ex ſeparatione infamiæ periculum nemo obtendat. Prudentiâ quidem non vulgari Confeſſario opus eſt, vt conſilijs ſuis huiuſmodi perſonas dirigat, ac lucet in electione mediorum, quibus neceſſaria illa ſeparatio fiat, orandus feruentiùs Deus, prudentiores ac peritiores regiminis Animarum interrogandi; rogandum eſt Epiſcopi conſilium, ſi neceſſe ſit: Sed tamen rationibus omnibus, quas amor propria, prudentiaque carnis & ſæculi ſuggerunt Chriſti præceptum præponderare debet, Matthæi 5. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proijcie abs te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam. Et ſi dextra manus tua ſcandalizat te, abſcide eam, & proijcit abs te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Quod de propinquis ipſis ad commoda temporalia nobis maximè neceſſarijs aut vtilibus intelligendum, nec pertimeſcendum infamiæ periculum ex ſeparatione imminens, SS. Patres docent.

Ita *S. Hieronymus*, in Cap. 18. S. Matthæi. *Omnis* (inquit) *truncatur affectus, & vniuerſa propinquitas amputatur; ne per occaſionem pietatis vnuſquiſque credentium ſcandalis pateat. Si, inquit, ita eſt quis tibi coniunctus, vt manus, pes, oculus; & eſt vtilis atque ſollicitus, & acutus ad percipiendum; ſcandalum autem tibi facit, & propter diſſonantiam morum te pertrubit in gehennam: Melius eſt vt & propinquitate eius, & emolumentis carnalibus careas; ne, dum vis lucrifacere cognatos & neceſſarios, cauſam habeas ruinarum. Itaque non frater, non vxor, non filij, non amici, non omnis affectus, qui nos excludere poteſt à Regno Cælorum, amori Domini præponatur. Nouit vnuſquiſque Credentium, quid ſibi noceat: Vel in quo ſollicitetur animus ac ſæpe tentetur. Melius eſt vitam ſolitariam ducere, quàm ob vitæ præſentis neceſſaria æternam vitam perdere.*

Ita *S. Cyrillus*, Libro 12. in Ioannem, pag. 1038. Regiæ Edit. Pariſ. 1638. *Licet* (inquit) *qui cariſſimi nobis ſunt, aliquid fortiter agere prohibeant, infamiâ apud homines, aut mundana quadam re propoſita, cauendum ne aſſentiare. Nec enim à Satana vllo modo differunt, qui creare ſcandala, & ab vtili indagatione verſutis ac blandis quandoque ſermonibus abſtrahere pium ſolet. Et quidem Chriſtus tale quid ſignificare mihi videtur, cùm ait:* Si « ergo oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & « proijce abs te. *Quod enim offendiculum præſtat, non iam noſtrum eſſe debet, licet dilectionis lege in vnitatem conſtringatur, & naturalis dilectionis iure nobiſcum copuletur.*

Hæc porrò ſeparatio à conuictu, & familiaritate perſonarum, quæ ſunt nobis occaſiones peccandi, eò magis neceſſaria eſt, quòd cætera vitia reſiſtendo, luxuria verò fugiendo vincatur. Vnde Eccleſiaſtici 42 ſcriptum eſt: *In medio mulierum noli commorari: De veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.* Et Apoſtolus 1. ad Corinthios 6 ſcribit: *Fugite fornicationem.* Hinc Auctor Sermonis olim 250. *De Tempore*, nunc 293. in Appendice, quem *S. Cæſario* Arelatenſi tribuendum Viri Eruditi conijciunt, ait: *Quòd libidinem fugiendam eſſe diximus, Apoſtolo Doctore euidenter didicimus. Qui enim omnibus vitijs reſiſtendum prædixerit, contra libidinem non ait, Reſiſtite, ſed dixit,* Fugite fornicationem. *Ac ſic contra reliqua vitia Deo auxiliante debemus in præſenti reſiſtere; libidinem verò fugiendo ſuperare. Sic & alibi in Scripturis legimus:* Noli in faciem Eccli. 9
virginis attendere, ne te ſcandalizet vultus eius. *Et Beatus Ieſeph, vt impudicam poſſet euadere dominam, pallium quo deprehenſus fuerat, reliquit, & fugit. Ergo contra libidinis impetum apprehende fugam, ſi vis obtinere victoriam.·.* Et infrà: *Inter omnia Chriſtianorum certamina ſola duriora ſunt prælia caſtitatis; vbi quotidiana eſt pugna; & rara victoria. Grauem namque caſtitas ſortita eſt inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur. Et ideò nemo ſe falſa ſecuritate decipiat, nemo de ſuis viribus periculosè præſumat.*

Hinc *S. Ambroſius*, Libro *De Ioſeph Patriarcha*, Cap. 5. *Magnus Vir* (inquit) *qui venditus ſeruile neſciuit ingenium, adamatus non redamauit, rogatus non acquieuit, comprehenſus aufugit. Qui cùm ab Vxore Domini conueniretur, teneri veſte potuit, animo capi non potuit: Ac ne ipſa quidem verba diu paſſus, contagium iudicauit, ſi diutius moraretur, ne per manus Adulteræ libidinis incentiua tranſirent. Itaque veſtem exuit, crimen excuſſit, & relictis, quibus tenebatur, exuuijs, ſpoliatus quidem, ſed non nudus aufugit, qui erat tectior indumento pudoris.*

REGVLA XXXII.

Raptus diſtincta Luxuriæ ſpecies eſt, malitiam ac deformitatem ſingularem inuoluens.

NAm *Illatio violentiæ procedit ex magnitudine concupiſcentiæ, ex quâ aliquis non refugit periculo ſe iniicere violentiæ inferendæ;* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 154. Art. 7. ad ſecundum.) Hinc Concilium Chalcedonenſe Canone 27. contra Raptores, eorumque conſcios & adiutores ita decernit: *Qui rapiunt mulieres prætextu coniugij, & adiutores ac conſentientes, ſi Clerici ſunt, cadant à gradu ſuo; ſi Laici, anathematizentur.* Et *Symachus* Romanus Pontifex Epiſtolâ ad *Cæſarium* Arelatenſem Epiſcopum: *Raptores;* (inquit) *Viduarum, vel Virginum, ob immanitatem tanti facinoris deteſtamur, illos vehementiùs perſequendo, qui Sacras Virgines vel volentes vel inuitas Matrimonio ſuo ſociare tentauerit. Quos pro tam nefandiſſimi criminis atrocitate à Communione ſuſpendi præcipimus.* Refertur Canone *Raptores*, Cauſa 36. Quæſt. 2. Idem ſtatuit Sacta Synodus Tridentina, Seſſione 14. *De Reformatione Matrimonij*, Cap. 6. *Quòd ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta, illum in virum habere conſenſerit, illam raptor in vxorem habeat, & nihilominus Raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem præbentes, ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque Dignitatum incapaces; & ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant.*

REGVLA XXXIII.

Raptus rei ſunt, Raptorumque pœnis obnoxij, qui Puellam ſeductam, quamuis conſentientem abducunt, & cum ea ſic abductâ nubunt inuitis parentibus.

HÆc Regula firmatur auctoritate Concilij Aurelianenſis 1. Canone 2. *De Raptoribus autem* (inquit) *id cuſtodiendum eſſe cenſuimus, vt ſi ad Eccleſiam raptor cum rapta confugerit, & fœminam ipſam violentiam pertuliſſe conſtiterit, ſtatim liberetur de poteſtate raptoris, & raptor (mortis vel pœnarum immunitate conceſſa,) aut ſeruiendi conditioni ſubiectus ſit, aut redimendi ſe liberam habeat facultatem. Si verò quæ rapitur, patrem habere conſtiterit, & puella raptori, aut rapienda aut rapta conſenſerit, poteſtati patris excuſata reddatur, & raptor à patre ſuperioris conditionis ſatisfactione teneatur obnoxius.*

Idem confirmatur ex Libro 6. Capitularium, Cap. 96. Ex eo enim conſtat, non ſolùm Raptores pœnis Eccleſiaſticis & Ciuilibus aduersùs hoc crimen latis obnoxios fuiſſe, etiamſi puellæ conſenſiſſent: Sed puellas ipſas, ſiue primò, ſiue poſtea ipſis conſentientes, Pœnitentiæ publicæ ſubiectas fuiſſe, & recluſas, abſque vlla ſpe Matrimonij, non ſolùm cùm ipſo raptore, ſed & cum alijs viris contrahendi. Quæ Leges etſi iam antiquatæ ſint quoad iſtud caput; probant tamen Raptus reos eſſe, pœniſque Raptorum obnoxios, qui puellam, quamuis conſentientem, inuitis parentibus abducunt. *Si quis* (inquit) *alterius Sponſam, Virginem, aut Viduam necdum deſponſatam rapuerit, vel furatus fuerit, placuit vt ſiue eam poſtea ſponſauerit, ſiue dotauerit; ſeu non, ſeu cum parentum eius voluntate quocumque commento ipſam accipere, vel tenere potuerit, numquam illam vxorem habeat, ſed raptori aut furi auferatur, & proximis ſuis alio viro tempore congruo; (ſi ipſa hoc malum non conſenſerit) nuptura legibuſque accepturæ reddatur. Raptor verò ſiue fur, omneſque eis conſentientes, publicâ Pœnitentia iuxta canonicam auctoritatem mulctentur, & proximis illius quicquid iniuſtè in eam nefando ſcelere egerunt, in triplo componant, & vnamquamque rem ſemotim Legibus in triplo reſtituant. Ipſa namque quæ rapitur, ſi aut primò, aut poſtmodum tam nefario ſceleri libens conſenſerit, numquam poſtea nubat, ſed publicâ Pœnitentiâ mulctetur, & ſub tali cuſtodia ponatur vt ei nullatenus luxuriari cum quoquam liceat. Taliter enim memorata flagitia puniantur, vt omnes cognoſcant quoniam nec ſæculi Leges tam nefandis coniunctionibus conſentiant, nec ſacri Canones conſilium vllum præbeant: Sed tales ſæculi Leges, cooperatoreſque eorum capite feriri præcipiunt; & ſacri Canones Spiritu Dei conditi non ſolùm raptores, ſed etiam omnes eorum cooperatores, eiſque conſentientes Anathemate feriunt.*

Ius quoque Romanum hanc Regulam confirmat. *Conſtantinus Magnus*, L. *Si quis*, Lib. 9. *Cod. Theodoſ.* Tit. 24. *De Raptu Virginum vel Viduarum*, Raptorem infuſione liquentis plumbi in os plecti edicit, ſiue inuitam rapuerit, ſiue volentem abduxerit. Eademque pœnâ participes & miniſtri ſceleris damnantur. *Et ſi voluntatis aſſenſio detegitur in virgine, eadem quâ raptor ſeueritate plectatur, cùm neque his impunitas præſtanda ſit, quæ rapiuntur inuitæ; cùm & domi ſe vſque ad coniunctionis diem ſeruare potuerint, & ſi fores raptoris frangerentur audaciâ, vicinorum opem clamoribus quærere ſeque omnibus tueri conatibus.* Sed leuiorem tamen earum pœnam eſſe voluit *Conſtantinus*, ſolam ſcilicet hæreditatis paternæ priuationem. Parentes denique niſi contra Raptorem actores ſe præberent, in exilium deportari ſanxit. *Iuſtinianus* Imperator L. *Raptores*, Lib. 9. Cod. Tit. 13. Raptores capite plectendos decernit: Bonaque omnia tam mobilia quàm immobilia Raptorum, eorumque conſciorum & adiutorum, ad dominium mulierum honeſtarum ingenuarum, quæ raptum paſſæ fuerint, transferri: Pœnæ autem capitali addicit tam raptores, quàm eorum comites, & qui conſiliarij & miniſtri huiuſmodi criminis, adiutores, ſuſceptores, & fautores conuicti fuerint, cuiuſcumque ſexus, & conditionis vel dignitatis fuerint: *Siue volentibus, ſiue nolentibus virginibus, vel alijs mulieribus, tale facinus fuerit perpetratum.* Parentes autem, quorum maximè vindictę intereſt, ſi patientiam præbuerint, vel dolorem remiſerint, vel filiarum Matrimonio cum raptoribus, Legibus vetito, conſenſerint, damnat exilio. Id confirmat Nouella Conſtitutione 143. *De Muliere raptum paſſa*, declaratque beneficium Lege indultum mulieribus raptis, vt in earum dominium ac poſſeſſionem bona raptorum transferantur, ad eas non pertinere, quæ raptoribus conſenſerunt, & eorum connubium contra Legis tenorem elegerunt.

REGVLA XXXIV.

Raptus eò grauius peccatum eſt, quo fit ad fœdiorem & magis horrendam libidinem explendam.

GRauiſſimum enim eſſet, ſi maſculus maſculum, aut fœmina fœminam raperet. Inter raptus verò fœminarum à viris, primum locum tenet criminis grauitate raptus Sanctimonialium; ſecundum locum tenet raptus earum, quæ ſimplici voto Virginitatem ſuam Deo conſecrarunt; ſequitur raptus conſanguinearum vel affinium; tum coniugatarum; deinde virginum, ſiue ingenuarum puellarum poſtremò viduarum. Idem eſto iudicium de violentâ abductione viri à muliere potente: Si enim Virum Religioſum raperet, aut Sacerdotem, aut Voto ſimplici caſtitatis obſtrictum, grauius crimen eſſet, quàm ſi virum profanum aut nullius Voti Religione Deo conſecratum: Si conſanguineum vel affinem, grauius crimen eſſet, quàm ſi extraneum: Si coniugatum, maius ſcelus eſſet quàm ſi ſolutum. Hæ itaque circumſtantiæ in Sacramentali Confeſſione neceſſariò declarandæ ſunt, per quas nimirum fit, vt Raptus cum alijs luxuriæ ſpeciebus concurrat; nempe cum peccato contra naturam, vel cum ſacrilegio, vel cum inceſtu, vel cum adulterio, vel cum ſtupro, vel cum fornicatione ſimplici.

REGVLA XXXV.

Sponſus qui Sponſam abducit ante Matrimonium, quamuis grauiter peccet, Raptor tamen non cenſetur.

HAnc Regulam ex Iure Canonico hauſit *S. Thomas*, adſtruxitque *Secunda Secundæ*, Quæſt. 154. Art. 7. In Reſponſione ad quartum. *Sponſus,* (inquit) *ex ipſa deſponſatione habet aliquod ius in ſua ſponſa. Et ideò quamuis peccet violentiam inferendo, excuſatur tamen à crimine raptus. Vnde Gelaſius Papa dicit* Canone *Lex illa*, Cauſâ 36. Quæſt. 1. *Lex illa prætoritorum Principum ibi raptum dixit commiſſum eſſe, vbi puella, de cuius ante Nuptijs nihil actum fuerat, videbatur abducta.*

Idem

Idem colligitur ex Synodo Romana ſub *Gregorio II.* Can. 11. & ex Concilio Troſleiauo, Canone 8. *Si quis virginem, niſi deſpenſauerit, rapuerit, vel furatus fuerit in vxorem, vel conſentiens ei, Anathema ſit*. Item ex Synodo Romana ſub *Zacharia* Pontifice, Canone 7. *Si quis temerario auſu præſumpſerit Virginem aut Viduam furari in vxorem, præter ſi deſponſatam habuerit, Anathema ſit*. Quod Canoni ſexageſimo-ſeptimo ex ijs, qui Apoſtolici vocantur, conſonum eſt: *Qui virginem* (inquit) *non ſponſatam violauerit, excommunicetur, nec aliam ducat, ſed eam, licet pauper ſit*. Idem confirmatur ex Cap. *Cùm cauſam*, Extra, *De Raptoribus*, quod eſt *Lucij III.* Burgenſi Epiſcopo ſic reſpondentis: *Cùm ibi raptus dicatur admitti, vbi nihil ante de Nuptijs agitur: Iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & priùs eam deſponſauerit, quàm cognouerit: Licet parentes reclament, à quibus eam dicitur rapuiſſe*.

Si tamen puellam ſibi deſponſatam per verba de futuro Sponſus abduceret, etiam volentem, non ad Matrimonium celebrandum, ſed ad libidinem explendam ante Nuptias, vel ſi inuitam ad Matrimonium perficiendum abduceret ac nolentem compelleret, Raptus reus eſſet. Idem eſto iudicium de viro qui vxorem ſuam Matrimonium conſummare nolentem, intra bimeſtre, quod puellæ ad deliberandum de ingreſſu in Monaſterium ante Matrimonij conſummationem Canones concedunt, (vt patet Cap. *Ex Publico*, Extra, *De Conuerſione Coniugatorum*) ex ædibus parentum ad conſummandum Matrimonium vi abduceret.

REGVLA XXXVI.

Raptus rei ſunt, qui puellam prædiuitem, amplique Patrimonij hæredem, vel aliàs locuplete dote auctam, imperato Principis aſſenſu è domo parentum vel tutorum ipſis inuitis abducunt, vt Matrimonio ſibi iungant.

HÆc Regula colligitur ex Can. *Nullus*, Causâ 36 Quæſtione 2. qui Canon ſeptimus eſt Concilij Pariſienſis Tertij. *Nullus* (inquit) *viduam, neque filiam alterius, extra voluntatem parentum aut rapere præſumat, aut Regis beneficio æſtimet poſtulandam. Quod ſi fecerit, ſimiliter ab Eccleſiæ Communione ſemotus, Anathematis damnatione plectatur.*

REGVLA XXXVII.

Raptor non eſt ſacramentaliter abſoluendus, donec raptam puellam ſponſo reddiderit, ſi deſponſata ſit; vel parentibus, ſi non ſit deſponſata; vel denique in priſtinam libertatem reſtituerit, ſi mulier ſit ſui iuris.

NItitur hæc Regula auctoritate *S. Baſilij*, in Epiſtola Canonica ad *Amphilochium*, Canone 22. *Eos*, inquit, *qui ex raptu habent mulieres, ſi alijs quidem deſponſatas abripuerint, non priùs oportet admittere, quàm ab eis ablatæ fiat, & fiat in eorum poteſtate, quibus deſponſæ fuerant, an eas velint accipere, an deſiſtere. Si quis autem vacantem acceperit, auferre quidem oportet, & ſuis reſtituere: Illorum autem ſententiæ permittere, ſiue ſint parentes, ſiue fratres, ſiue quicumque alij præſint: & ſi ei tradere voluerint, Matrimonium conſtituere; ſin autem renuerint, non cogi.*

Confirmatur ex Can. *Deſponſatas*, Cauſa 36. Quæſt. 2. qui Ancyrani Concilij Canon decimus eſt. *Deſponſatas* (inquit) *Puellas, & poſtea ab alijs raptas, reddi placet ſponſis, etſi vis ab alijs illis illata fuerit.*

Confirmatur ſecundò ex Canon. *Si autem*, eadem Cauſa & Quæſtione, qui Meldenſis Concilij Canon ſexageſimus-quintus eſt. *Hi autem* (inquit) *qui necdum eas quas rapuerant, cum voluntate parentum, ſub deſponſionis vel dotalitij nomine in coniugium ſumptas habent, quando in omnium aures hæc fuerit Conſtitutio promulgata, ab earum coniunctione ſeparentur, & publicæ Pœnitentiæ ſubigantur: Raptæ autem parentibus legaliter reſtituantur.*

Confirmatur tertiò ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſt. 154. Art. 7. in Reſponſione ad tertium. *Aliter* (inquit) *eſt dicendum de raptu Puellarum quæ ſunt alijs deſponſatæ, & aliter de raptu illarum quæ non ſunt alijs deſponſatæ. Illæ enim quæ ſunt alijs deſponſatæ, reſtituendæ ſunt ſuis ſponſis, qui in eas ex ipſa deſponſatione ius habent. Illæ autem quæ non ſunt alijs deſponſatæ, primò reſtituendæ ſunt patris poteſtati: & tunc de voluntate parentum licitè poſſunt eas in vxores accipere. Si autem aliter fiat, illicitè Matrimonium contrahitur. Tenetur enim qui quacumque rem rapit, ad eius reſtitutionem.*

REGVLA XXXVIII.

Tenetur Raptor mulierem raptam, ſiue vxorem duxerit, ſiue non duxerit, decenter arbitrio Iudicis dotare.

IIſdem verbis hanc Regulam ſtatuit Sacra Synodus Tridentina Seſſione 24. *De Reformatione Matrimonij*.

REGVLA XXXIX.

Famuli aut familiares, & amici, qui dominis, aut amicis ad raptum, ſtuprum, adulterium, aut aliud crimen conſilio, vel auxilio cooperantur, admouendo ſcalam ad feneſtras, aperiendo ianuam, litteras ferendo, vel horam opportunam crimini hinc inde nunciando, excubias agendo ne in crimine deprehendantur; eos comitando noctu vel die in domum concubinæ, qui ſine eorum ſatellitio illuc non irent, mortaliter peccant, etiamſi id faciant metu grauis detrimenti: Nec abſolui ſacramentaliter debent, quamdiu in ijs occaſionibus verſantur.

QVicumque enim conſilium vel auxilium quouis modo præbent ad crimen perficiendum, conſentiunt crimini, (quacumque excuſatione ſe purgare nitantur:) *Digni* autem *ſunt morte, non ſolùm qui talia faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*; (inquit Apoſtolus ad Romanos, Cap. 1.) Hinc *Tertullianus*, Libro *De Idololatria*, Cap. 11. *Grauiora* (inquit) *delicta quæque, pro magnitudine periculi diligentiam extendunt obſeruationis, vt non ab his tantùm abſcedamus, ſed & ab ijs per quæ fiunt. Licet enim ab alijs fiat, non intereſt, ſi per me. In nullo neceſſarius eſſe debeo alij, cùm facit quod mihi non licet. Ex hoc quòd vetor facere, intelligere debeo curandum mihi eſſe ne fiat per me. Denique in alia cauſa non leuioris reatus, præiudicium iſtud obſeruo. Nam quod mihi de ſtupro interdictum ſit, alijs ad eam rem nihil aut operæ aut conſcientiæ exhibeo. Nam quòd ipſam carnem meam à lupanaribus ſegregaui, agnoſco me neque lenocinium, neque id genus lucrum alterius cauſa exercere poſſe. Sic & homicidij interdictio oſtendit mihi laniſtam quoque ab Eccleſia arceri: Nec per ſe non faciet, quod faciendum alijs ſubminiſtrat* . . . *Malè nobis de neceſſitatibus humanæ exhibitionis ſupplaudimus, ſi poſt fidem obſignatam dicimus, Non habeo quo viuam. Serò dicitur, ante enim fuit deliberandum, ex ſimilitudine prouidentiſſimi ædificis illius, qui priùs ſumptus operis cum viribus ſuis ſupputat, ne vbi cæperit, defectus, poſtea erubeſcat. Sed & nunc habes Edicta Domini & exempla adimentia tibi omnem cauſationem. Quid enim dicis? Egebo. Sed felices egenos Dominus appellat. Victum non habebo: Sed nolite, inquit, cogitare de victu. Et veſtitus habemus exemplum, lilia. Subſtantia mihi opus erat: Atquin omnia vendenda ſunt, & egentibus diuidenda. Sed filijs & poſteritati prouidendum. Nemo aratro manum imponens, & retro ſpectans, aptus eſt operi. Sed conditionalis eram: Nemo duobus dominis ſeruire poteſt. Si vis Domini diſcipulus eſſe, crucem tuam tollas, & Dominum ſequaris neceſſe eſt, id eſt, anguſtias & cruciatus tuos, vel corpus ſolum, quod in modum crucis eſt. Parentes, coniuges, liberi propter Deum relinquendi erunt. De artibus, & negotiationibus, & de profeſſionibus etiam liberorum & parentum causâ dubitas* . . . *Nemo eorum, quos Dominus allegit, Non habeo, dixit, quo viuam. Fides famem non timet. Scit etiam famem non minùs ſibi contemnendam propter Deum, quàm omne mortis genus. Didicit non reſpicere vitam, quantò magis victum? Quotuſquiſque hæc adimpleuit? Sed quæ penes homines difficilia, penes Deum facilia.* Meritò itaque Namurcenſis Epiſcopus in Synodo Diœceſana anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo-nono hanc Propoſitionem damnauit:

uit: *Famuli comitantes dominum noctu vel die ad domum concubinæ, qui ſine eorum ſocietate eò non iret, vel qui ferunt internuntia vel litteras, vel referunt hinc inde horam ad peccandum, vel faciunt excubias vel cuſtodiam dum ſimul cum concubina, vel altera committit peccatum, abſolui non poſſunt ſi conſentiant in peccatum: Secus ſi id fieret propter temporalem commoditatem.*

Denique *Innocentius Vndecimus* Pontifex Maximus inter alias Propoſitiones ſcandaloſas & in praxi pernicioſas, hanc etiam damnauit die 4. Martij 1679. *Famulus, qui ſubmiſſis humeris, ſcienter adiuuat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſeruit deferendo ſcalam, aperiendo ianuam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti; putà, ne à domino malè tractetur, ne toruis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.*

REGVLA XL.

Peccatum contra Naturam inter omnia Luxuriæ genera grauiſſimum eſt.

ID ſignificat Apoſtolica illa Sententia ad Epheſios 5. *Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere.* Idem docet *Tertullianus*, Libro *De Pudicitia*, Cap. 5. *Reliquas* (inquit) *libidinum furias impias & in corpora & in ſexus vltra iura naturæ, non modo limine, verùm omni Eccleſiæ tecto ſubmouemus; quia non ſunt delicta, ſed monſtra.*

Idem confirmat *S. Auguſtinus*, Libro 3. *Confeſſionum*, Cap. 8. *Flagitia* (inquit) *quæ ſunt contra naturam, vbique ac ſemper deteſtanda atque punienda ſunt, qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ ſi omnes gentes facerent, eodem criminis reatu Diuina Lege tenerentur, quæ non ſic fecit homines, vt ſe illo vterentur modo. Violatur quippe ipſa ſocietas quæ cum Deo nobis eſſe debet, cùm eadem natura, cuius ille auctor eſt, libidinis peruerſitate polluitur.*

S. Petrus Damiani in Libro *Gomorrhiano*, Cap. 16. *Hoc ſanè vitium* (inquit) *nulli prorsùs eſt vitio conferendum, quod omnium immanitatem ſuperat vitiorum. Hoc ſiquidem vitium mors eſt corporum, interitus animarum, carnem polluit, mentis lumen extinguit, Spiritum-Sanctum de templo humani pectoris eijcit, incentorem luxuriæ diabolum introducit, mittit in errorem, ſubtrahit deceptæ menti funditus veritatem, eunti laqueos præparat, cadenti in puteum, ne egrediatur, oppilat; infernum aperit, Paradiſi ianuam claudit; cœleſtis Ieruſalem ciuem, tartareæ Babylonis facit hæredem*, &c.

Idem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 94. A. 11. *In quolibet* (inquit) *genere peſſima eſt principij corruptio, ex quo alia dependent. Principia autem rationis ſunt ea, quæ ſunt ſecundùm naturam. Nam ratio præſuppoſitis his quæ ſunt à natura determinata, diſponit alia ſecundùm quòd conuenit. Et hoc apparet tam in ſpeculatiuis, quàm in practicis. Et ideò ſicut in ſpeculatiuis error circa ea, quorum cognitio eſt homini naturaliter indita, eſt grauiſſimus & turpiſſimus: Ita in agendis, agere contra ea, quæ ſunt ſecundùm naturam determinata, eſt grauiſſimum & turpiſſimum. Quia ergo in vitijs quæ ſunt contra naturam, tranſgreditur homo id quod eſt ſecundùm naturam determinatum circa vſum venereorum: Inde eſt quod in tali materia hoc peccatum eſt grauiſſimum & turpiſſimum.*

Et in Reſponſione ad primum: *Sicut* (inquit) *ordo rationis rectæ eſt ab homine, ita ordo naturæ eſt ab ipſo Deo. Et ideò in peccatis contra naturam, in quibus ipſe ordo naturæ violatur, fit iniuria ipſi Deo ordinatori naturæ.* Et in Reſponſione ad ſecundum: *Vitia* (inquit) *contra naturam tantò ſunt grauiora, quàm ſacrilegij corruptela, quantò ordo naturæ humanæ inſitus eſt prior & ſtabilior, quàm quilibet alius ordo ſupernaturalis.*

REGVLA XLI.

Mollities ſiue Pollutio, quæ directè vel indirectè, expreſsè vel interpretatiuè, in ſe vel in ſua cauſa volita eſt, quæ quidem cauſa ſit lethale peccatum, mortale peccatum eſt vel in ſe, vel in cauſâ, ſiue dormienti, ſiue vigilanti contingat.

CVm dormienti contingit, voluntaria non eſt, niſi ratione voluntatis quæ in vigilante præceſſit. Quæ ſi pollutionem ipſam optauerit, aut de illâ probabiliter futurâ delectata ſit, lethalis peccati rea eſt. Si autem pollutionem ipſam expreſsè noluit, cauſam tamen voluit, ex quâ mens præuidebat, aut certè præuidere poterat ac debebat, fore vt ſequeretur Pollutio, & huiuſmodi cauſa erat inhoneſta & lethalis: Pollutio etiam eſt lethale peccatum ratione cauſæ, in qua eſt volita; ſiue, (vt loquitur *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 54. Articulo 5.) *Eſt ſequela peccati præcedentis.*

Cùm verò vigilanti, & directè vel indirectè conſentienti; cauſamue præuiſam, quam auertere tenebatur & poterat, non auertenti, contingit Pollutio, lethale ſemper peccatum eſt. Inter ea ſcilicet ab Apoſtolo numeratur, quæ à Regno Dei excludunt. 1. ad Corinthios 6. *Neque fornicarij, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores Regnum Dei poſſidebunt.* Et Geneſis 38. Res deteſtabilis dicitur, vbi de *Onan* filio Iudæ hæc leguntur: *Ille ſciens non ſibi naſci filios, introiens ad vxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Et idcircò percuſſit eum Dominus, quòd rem deteſtabilem faceret.*

Hinc *S. Auguſtinus*, Libro 4. *Contra Iulianum*, Cap. 5. *Malè* (inquit) *vtitur homo membris bonis, quando conſentit eis, quæ in nobis habitant, cupiditatibus malis: In quibus libido præ cæteris turpis eſt, cui niſi reſiſtatur, horrenda immunda committit. Quo malo bene non vtitur niſi ſola pudicitia coniugalis.*

Lethale pariter peccatum eſt, ſi conſenſus interpretatiuus adſit, id eſt, ſi ratio, quæ peruigil eſſe deberet ad obſcœnos motus reprimendos, dum actu inſurgunt, omittit & negligit repellere, vel improbare, quaſi tacens, iuxta vulgatum illud Iuris effatum: *Qui tacet, conſentire videtur.* Sic nauta negligens cauſa cenſetur ſubmerſionis nauis.

REGVLA XLII.

Mollities Iure Naturæ prohibita eſt, & per ſe ac intrinſecè mala; adeò vt, ſecluſo etiam poſitiuo Dei Præcepto, nuſquam bona, licita, expetenda, multo minùs obligatoria eſſe poſſit.

LIbidinoſa enim delectatio, quæ in effuſione genitalis ſeminis ſentitur, ita vehemens ac effrænis eſt, ita rationem abſorbet, ac veluti ſubmergit, vt contra rationem ſit eam vnquam procurare, vel admittere, aut expetere citra legitimum vſum Matrimonij. Vnde nec ipſa coniugalis pudicitia vnquam ea libidine vti vellet, ſi abſque illa filios propagare poſſet, vt *S. Auguſtinus* aſſerit Libro 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 16. *Cùm igitur ſint multarum libidines rerum, tamen cùm libido dicitur, neque cuius rei libido ſit additur, non fere adſolet animo occurrere niſi illa, qua obſcœnæ corporis partes excitantur. Hæc autem ſibi non ſolùm totum corpus, nec ſolùm extrinſecùs, verùm etiam intrinſecus vindicat, totumque commouet hominem animi ſimul affectu cum carnis appetitu coniuncto atque permixto, vt ea voluptas ſequatur, quâ maior in corporis voluptatibus nulla eſt: Ita vt momento ipſo temporis, quo ad eius peruenitur extremum, pene omnis acies & quaſi vigilia cogitationis obruatur. Quis autem amicus ſapientiæ ſanctorumque gaudiorum, coniugalem agens vitam, ſed, ſicut Apoſtolus monuit,* Sciens vas "
ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore, non in " 1. Theſſal. 4.
morbo deſiderij, ſicut & gentes quæ ignorant Deum, "
non mallet, ſi poſſet, ſine hac libidine filios procreare; vt etiam in hoc ſerendæ prolis officio, ſic eius menti ea quæ ad hoc opus creata ſunt, quemadmodum cætera ſuis quæque operibus diſtributa membra ſeruirent, nutu voluntatis acta, non æſtu libidinis incitata?

Et Libro 4. *Contra Iulianum*, Cap. 14. Pelagianum illum patronum libidinis ita compellat: *Illa pro qua mecum tantis contentionibus litigas, etiam quando ad eam bona intentione, hoc eſt, causâ propagandæ prolis acceditur, tamen in ipſo opere, quem permittit, aliquid non dico ſapientiæ, ſed cuiuslibet rei aliud cogitare? Nonne illi totus animus & corpus impenditur, & ipſius mentis quadam ſubmerſione illud extremum eius impletur? Cùm verò vincit etiam coniugatos, vt non propagationis, ſed carnalis delectationis cupiditate miſceantur, quod Apoſtolus Se-* " 1. Cor. 7.
cundùm veniam, non ſecundùm imperium *ſe di-* "
xiſſe

miſſo reſpirat ; ita hinc emergitur, & quaſi in auram cogitationis poſt illum gurgitem reſpiratur, vt fiat conſequens quod verum ait quidam, Et pœnitendi quæ eſt cum voluptate vicinitas! *Quis ergo amator ſpiritalis boni, etiam ſolâ causâ ſobolis coniugatus, non mallet vel ſine iſta ſi poſſit, vel ſine tam magna vi eius filios procreare? Obſecro te, non ſit honeſtior Philoſophia Gentium, quàm noſtra Chriſtiana, quæ vna eſt vera Philoſophia. Vide enim quid in*
„ *Hortenſio Dialogo dicat Tullius.* An verò (*inquit*) vo-
„ luptates corporis expetendæ, quæ verè & grauiter à
„ Platone dictæ ſunt illecebræ eſſe vtique atque eſcæ
„ malorum? Quæ enim confectio eſt valetudinis, quæ
„ deformatio coloris & corporis, quod turpe damnum,
„ quod dedecus, quod non euocetur atque eliciatur vo-
„ luptate? Cuius motus vt quiſque eſt maximus, ita
„ eſt inimiciſſimus Philoſophiæ. Congruere enim
„ cum cogitatione magna voluptas corporis non po-
„ teſt. Quis enim cùm vtatur voluptate ea, quâ nul-
„ la poſſit maior eſſe, attendere animo, inire ratio-
„ nem, cogitare omninò quidquam poteſt? Quis au-
„ tem tantus eſt gurges, qui dies & noctes ſine vlla
„ minimi temporis intermiſſione velit ita moueri ſuos
„ ſenſus, vt mouentur in ſummis voluptatibus? Quis
„ autem bona mente prædıtus, non mallet nullas om-
„ ninò nobis à natura voluptates datas?. . . *Erubeſcamus interim veris diſputationibus impiorum, qui didicimus in vera veræ Pietatis ſanctaque Philoſophia, & contra ſpiritum carnem, & contra carnem concupiſcere ſpiritum.* Ex his perſpicuum eſt, Gentiles ipſos Philoſophos, ſolo naturalis rationis lumine agnouiſſe repugnantiam venereæ libidinis cum humana natura, & cum ſapientiæ ſtudio, quo nihil eidem naturæ magis conſentaneum eſt. Numquam igitur à peccato immunis eſſe poteſt, niſi cùm rationis fræno regitur, quod fieri non poteſt niſi cùm eius vſum in Matrimonio legitime mens permittit ad propagandæ prolis officium. Mollities igitur iure naturæ prohibita eſt, & per ſe ac intrinſecè mala.

Confirmatur ſtatuta Regula ex *S. Thoma*, Quæſtione 15. *De Malo*, Articulo 1. vbi de actu venereo ſic loquitur: *Quandoque cum inordinatione concupiſcentiæ eſt etiam inordinatio ipſius actûs exterioris ſecundùm ſe ipſum, ſicut contingit in omni vſu membrorum genitalium præter matrimonialem actum. Et* QVOD OMNIS TALIS ACTVS SIT INORDINATVS SECVNDVM SE IPSVM, *apparet ex hoc quòd omnis actus humanus dicitur inordinatus, qui non eſt proportionatus debito fini; ſicut comeſtio eſt inordinata, ſi non proportionetur corporis ſalubritati, ad quam ordinatur ſicut ad finem. Finis autem vſus genitalium membrorum eſt generatio & educatio prolis. Et ideò omnis vſus prædictorum membrorum, qui non eſt proportionatus generationi prolis, & debitæ eius educationi,* EST SECVNDVM SE INORDINATVS. *Quicumque autem actus prædictorum membrorum eſt præter commixtionem maris & fœminæ, manifeſtum eſt quòd non ſit accommodus generationi prolis.*

Et Articulo 3. *Peccatum* (inquit) *Luxuriæ dupliciter habet inordinationem. Vno quidem modo ex parte concupiſcentiæ, & talis inordinatio non ſemper facit peccatum mortale: Alio modo* EX PARTE IPSIVS ACTVS, QVI DE SE EST INORDINATVS, ET SIC SEMPER EST PECCATVM MORTALE. *Et ideò ex hac parte ex qua eſt maior grauitas peccati, ſumuntur ſpecies prædictæ Luxuriæ. Eſt autem actus Luxuriæ inordinatus, aut ex hoc quòd non poteſt ſequi ex actu generatio prolis, & ſic eſt* VITIVM CONTRA NATVRAM: *Aut ex eo quòd non poteſt ſequi debita educatio, quia ſcilicet mulier non eſt determinata viro, vt ſit ſua ſecundùm legem Matrimonij.* Mollities porrò, & effuſio quælibet ſeminis præter commixtionem maris & fœminæ debito modo factam, dicitur peccatum contra naturam, non ſolùm quia repugnat rationi, quæ natura eſt hominis, ſed etiam QVIA EST CONTRA NATVRAM OMNIS ANIMALIS, in quâ generatio fit commiſtione vtriuſque ſexus; (inquit *S. Thomas*, Articulo 2. eiuſdem Quæſtionis, in Reſponſione ad ſeptimum.)

Nuſquam igitur licet, aut licere poteſt, pollutionem quocumque modo ſibi procurare, aut eam expetere, vel etiam naturæ impetu euenienti conſenſum præbere, ſanitatis aut vitæ tuendæ & conſeruandæ causâ. Sicut enim mentiri nuſquam licet, etiamſi nobis, aut proximis prodeſſe mentiendo poſſimus, quia mendacium per ſe malum eſt: Ita nuſquam licet actum venereum extra legitimum Matrimonium exercere, etiamſi ad ſanitatem corporis profuturus videatur. Vnde S. Auguſtinus, *Enchiridij*, Cap. 22. ait: *Nec ideò vllum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando, ſi pauper cui palam datur, ſentit commodum, & diues cui clam tollitur, non ſentit incommodum: Nec ideò tale furtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum. Poſſumus & adulterando, ſi aliqua, niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura, & ſi vixerit, pœnitendo purganda: Nec ideò peccatum negabitur tale adulterium.* Multò minùs peccatum deſinet eſſe Mollities, quæ flagitium eſt contra naturam, etiamſi profutura videatur ſanitati. Quòd ſi adulterium *Non ideò malum eſt quia vetatur lege, ſed ideò vetatur lege quia malum eſt*, vt ait *Euodius* approbante *S. Auguſtino* Libro 1. *De Libero Arbitrio* Cap. 3. Quis idem potiori iure neget aſſerendum de mollitie, alijſque flagitijs, quæ *Contra naturam* dicuntur, quia in illis *ipſe ordo naturæ violatur*, vt loquitur *S. Thomas*? Quamobrem fieri non poteſt quin repugnent Æternæ Legi, quæ eſt *Ratio diuina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans*; vt docet *S. Auguſtinus* Libro 22. *Contra Fauſtum*, Cap. 27. Qui naturæ ordo, ſicut cibum deſtinat ſuſtentationi corporis, ita & ſemen legitimæ propagationi prolis. Vnde ſicut cibis idolo conſecratis nuſquam veſci licet in honorem idoli, aut cum offenſione proximi, etiamſi fame moriendum ſit: Ita nunquam licet coitus extra legitimum Matrimonium, & multò minùs effuſio ſeminis abſque ſexus vtriuſque commixtione, qua ſola proles propagatur, aut ſterilis quælibet Luxuria, etiamſi mors vitari non poſſit niſi ſemen effundatur. *Quod enim eſt cibus ad ſalutem hominis* (inquit *S. Auguſtinus* Libro, *De Bono Coniugali*, Cap. 16.) *hoc eſt concubitus ad ſalutem generis: & vtrumque non eſt ſine delectatione carnali: Quæ tamen modificata, & temperantia refrænante in vſum naturalem redacta, libido eſſe non poteſt. Quod eſt autem in ſuſtentanda vita illicitus cibus, hoc eſt in quærenda prole fornicarius vel adulterinus concubitus. Et quod eſt in luxuria ventris & gutturis illicitus cibus, hoc eſt in libidine nullam prolem quærente illicitus concubitus. Et quod eſt in cibo licito nonnullis immoderatior appetitus, hoc eſt in coniugibus venialis ille concubitus. Sicut ergo ſatius eſt emori fame, quàm idolothytis veſci: Ita ſatius eſt defungi ſine liberis, quàm ex illicito coitu ſtirpem quærere.*

Meritò itaque *Innocentius Vndecimus* hanc inter alias Propoſitionem damnauit, Anno 1679. *Mollities Iure Naturæ prohibita non eſt; vnde, ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.*

REGVLA XLIII.

HÆc *Propoſitio*, Non refert quid ſenſus agat "
vel quid ſentiat corpus, modò animus Deo "
coniungatur, *Hæretica eſt, ad fræna libidinibus laxanda viam aperiens, & contradictionem in terminis implicans.*

Hanc Hæreſim à Beguardis & Beguinis, olim aſſertam, & in Concilio Vienneſi damnatam, nefarij *Quietiſtæ*, ab Innocentio Vndecimo Pontifice Maximo nuper damnati, renouarunt. Beguardorum & Beguinarum error ita refertur in Clementina *Ad noſtrum*, Tit. De Hæreticis: *Quòd ieiunare non oportet hominem, nec orare, poſtquam gradum perfectionis huiuſmodi fuerit aſſecutus: Quia tunc ſenſualitas eſt ita perfectè ſpiritui & rationi ſubiecta, quòd homo poteſt liberè concedere corpori quicquid placet.* Quam Hæreſim Apoſtolus euertit his verbis ad Coloſſ. 3. *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus:*

tis: Propter quæ venit ira Dei ſuper filios incredulitatis:. In quibus & vos nmbulaſtis aliquando, cùm viueretis in illis. Et ad Galatas 5. *Spiritn ambulate, & deſiderin cnrnis non peeficietis .·. Manifeſta ſunt opera carnis: Quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c.·.·.· Quæ prædico vobis, ſicut prædixi: Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.·.·.· Qui autem ſunt Chriſti, cnrnem ſnam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentijs. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus*. Et ad Romanos 8. *Qui in cnrne ſunt* (inquit) *Deo placere non poſſunt. Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu: Si tamen Spiritus Dei habitnt in vobis. Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.·. Ergo, fratres, debitores ſumus non cnrni, vt ſecundùm carnem viuamus. Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*.

Refellitur idem error auctoritate *S. Augnſtini*, Libro 22. *Contra Fnuſtum*, Cap. 28. *Qunpropter* (inquit) *hominis actio ſeruiens fidei ſeruienti Deo, refrænat omnes mortales delectationes, & eas coercet ad naturalem modum, meliora inferioribus ordinata dilectione præponens. Si enim nihil delectaret illicitum, nemo peccaret. Peccat ergo, qui delectationem illiciti relaxat potiùs quàm refrænat. Eſt nutem illicitum, quod Lex illa prnhibet, quâ natuenlis ordo ſeruatur*. Et Cap. 29. *Mortnles autem delectntiones vſque ad reparandam ſen cuſtodiendam iſtam mortalem ſnlutem, ſiue vniuſcuiuſque hominis, ſiue ipſius humani generis, vel excitandæ vel relaxandæ ſunt: Vltra ſi prolapſæ fuerint, & contrn temperantiæ rntionem hominem non ſe regentem abripuerint, libidines erant profectò illicitæ ac turpes, & dignæ doloribus emendari. Quòd ſi etiam perturbatum rectorem in totnm voraginem perditæ conſuetudinis mergant, vt vel inultas fore credeat, Confeſſionis & Pœnitentiæ negligat medicinam, quâ correctus emergat; vel peiore morte cordis contra illam æternam Prouidentiæ legem blaſphemum et patrocinium defenſionis adhibeat, atque ita diem fangatur extremum: Non iam emendntione, ſed dnmnntione dignum Lex illn irreprehenſibilis cenſet*.

His adde quod à *B. Petro Damiani* Lib. qui inſcribitur *Gomorrhianus*, Cap. 20. de quodam Eremita narratur, *Qui cùm multis virtutibus cum ſuo quodam Collega deſeruiſſet, hæc illi per Diabolum iniecta cogitntio eſt, vt quandocumque libidine titillaretur, ſic ſemen detritu genitalis membri egerere deberet; tanquam phlegma de naribus proijceret: Qui ob id Dæmonibus moriens, vidente ſocio, traditus eſt. Tam idem ſocius reatum eius ignorans, ſed exercitia virtutum recnlens, pene deſperauit, dicens, O qui poterit ſnluus eſſe? Quomodo iſte perijt? Cui mox Angelus aſtans dixit: Ne turberis; Iſte enim licet multa fecerit, tamen per illud vitium, quod Apoſtolus vocat Immunditiam, cuncta ſœdauit*.

Denique in terminis contradictionem implicat illa Propoſitio: Impoſſibile enim eſt impudici animum Deo eſſe coniunctum; impoſſibile eſt vt ſeruiat charitati, qui ſeruit cupiditati.

REGVLA XLIV.

Nocturna Pollutio ſecundùm ſe nunquam eſt peccatum, ſed quandnque eſt ſequela peccati præcedentis.

SVnt ipſa *S. Thomæ* verba, *Secunda Secundæ*, Quæſtione 154. Articulo 5. eaque ratione Regulam fulcit: Omne peccatum dependet ex iudicio ratio-
» nis; quia etiam primus motus ſenſualitatis non ha-
» bet quòd ſit peccatum, niſi in quantum iudicio ratio-
» nis reprimi poteſt: & ideò ſublato iudicio rationis tol-
» litur ratio peccati: In ſomno autem ratio non habet
» liberum iudicium: Vnde id quod agit homo dormiens
» non imputatur ei ad culpam, ſicut nec illud quod
» agit furioſus aut amens.

Nititur etiam hæc Regula *S. Auguſtini* teſtimonio, Libro 12. *De Geneſi ad Litteram*, Cap. 15. *Porrò* (inquit) *ipſa phantaſia quæ fit in cogitatione ſermocinantis, cùm ita expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam & veram commixtionem corporum non diſcernatur, continuò mouetur caro, & ſequitur quod eum motum ſequi ſolet, cùm hoc tam ſine peccato fiat, quàm ſine peccato à vigilante dicitur, quod vt diceretur, ſine dubio cogitatum eſt*.

REGVLA XLV.

Nocturna Pollutio ex ſuperabundantia & reſolutione naturalis ſeminis proueniens, nullâ præcedente culpâ, quæ illius cauſa ſit, non eſt peccatum: Si autem ſit ex culpa præcedente, putà, ex ſuperfluitnte cibi aut potus, peccatum eſt, interdum mortale, aliàs veniale.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Quæſtione & Articulo mox laudatis, & 3. Parte Quæſtione 80 Articulo 7. Nullum enim peccatum eſt, niſi ſit voluntarium: At Pollutio proueniens ex abundantia & naturali reſolutione ſeminis, ob caloris in corpore dominantis intemperiem, aliaue commotionem humorum, aut ex infirmitate naturæ, non eſt voluntaria: Non eſt igitur peccatum. Quæ verò ex ſuperfluitate cibi vel potus oritur, voluntaria eſt ex parte cauſæ: Ideoque peccatum eſt: Mortale quidem cùm ex lethali gulæ vel ebrietatis peccato; veniale, cùm ex veniali ortum habet.

REGVLA XLVI.

Lethalis peccati reus eſt, qui ſomnum capit, aut ſomno ſe daturus corpus inhoneſtè componit, vt dormienti contingat Pollutio.

TVnc enim Pollutio volita eſt, ſeu à voluntate imperata. Quemadmodum ergo qui ſagittam ex arcu, vel globum ex tormento emiſit, quibus alter occiditur, homicidij reus eſt, etiam non ſit ampliùs in eius poteſtate, cùm lethale vulnus infligit, ſeu mortem infert: Ita lethaliter peccat qui ſomno indulget, aut corpus certo quodam modo componit vt Pollutio ſequatur in ſomnis; quamuis non ſit ampliùs in eius poteſtate illam cohibere, cùm actu conſummatur.

REGVLA XLVII.

Lethalis peccati reus eſt, qui datâ operâ nimium cibum potumue ſumit ob hunc finem, vt in ſomno ſequatur Pollutio: etſi non ob delectationem carnalem, ſed ad alleuationem naturæ, & ſanitatem id faciat.

HAnc Regulam ijſdem pene verbis tradit *S. Antoninus*, 2. P. Tit. 6 Cap. 5. rationemque ſubdit: *Sicut* (inquit) *ſi in vigilia voluntariè ſe pollueret ob ſanitatem ſolàm, non excuſaretur à mortali; quia facit directè contra finem intentum à naturâ, qui non eſt alius in emiſſione ſeminis voluntaria, niſi generatio, quæ per illum motum ſequi non poteſt*.

REGVLA XLVIII.

Pollutionis appetitum, etiam propter alleuiationem naturæ, quæ naturali viâ, & abſque noſtra opera contingat, illicitum eſſe, & lethale peccatum, probabilius eſt.

CVm enim Pollutio ſit per ſe & ex naturâ ſuâ mala, vtpotè luxuriæ ſpecies, ordinique naturali actus venerei repugnans: Adeòque ſemper ſit peccatum, quando voluntaria eſt: Nec illam appetere licet ob quemcumque finem. Sicut ergo fornicationem, adulterium, homicidium, in ſomnis etiam perpetranda, non licet appetere ob quodcumque commodum temporale, quia per ſe mala ſunt, & ex genere ſuo peccata mortalia: Ita nec Pollutionem. A Deo certè petere licet, quod licet deſiderare; cùm oratio ſit interpres deſiderij, illiuſque apud Deum expoſitio. Vnde *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 83. Articulo 6. hoc ex *Auguſtino*, Epiſt. ad *Probam*, prin-

princ'ipium ſtatuit: *Hoc licet orare, quod licet deſiderare;* indeque colligit, temporalia licitè peti à Deo in oratione, quia licitè deſiderantur. Non licet autem Deum orare vt Pollutio in ſomnis eueniat, cùm contra, Spiritu-Sancto, qui Eccleſiam regit, docente ſic oremus in publicis Eccleſiæ Precibus: *Hoſtemque noſtrum comprime, ne polluantur corpora.* Licitum itaque non videtur, Pollutionem, quæ in ſomno contingat deſiderare, etiam propter alleuationem naturæ, & valetudinem: & deſiderium huiuſmodi carere non videtur peccato mortali. Varias eâ de re eſſe ſcio Theologorum opiniones, ſed ea mihi probabilior, ac tutior videtur, quam *Dominicus Soto*, *Medina*, *Siluius*, alijque inſignes Theologi propugnant.

REGVLA XLIX.

Gaudere non licet de Pollutione, quæ in ſomno contigit, etiam propter alleuamentum naturæ.

DE ipſo quidem alleuamento naturæ, & de ſanitate gaudere, honeſtum eſt: Nec aliud voluiſſe videtur *S. Thomas*, in 4. *Sententiarum*, Diſtinctione 9. Quæſtione 1. Articulo 4. Quæſtiuncula 1. ad quintum, dicens: *Si autem placeant, vt naturæ exoneratio, vel alleuiatio, peccatum non creditur.* At de Pollutione ipſa quæ alleuamenti iſtius cauſa fuit, gaudere non licet: Neque alia mens fuit Angelici Doctoris, qui Pollutionem per ſe malam, actum ſecundùm ſe inordinatum, violationem ordinis naturalis, peccatum ex genere ſuo mortale, vitium contra naturam, paſſim vocat; quæ proinde honeſtæ delectationis obiectum eſſe non poteſt. Sicut gaudere non licet homini vigilanti de fornicatione, inceſtu, adulterio, homicidio ab eodem dormiente perpetratis, quamuis inde corporis valetudo, pinguis hæreditatis conſecutio, pax & tranquillitas ſeu domeſtica, ſeu priuata prouenerint: Quia fornicatio, inceſtus, adulterium, homicidium per ſe & ex naturâ ſua peccata ſunt. Cùm igitur Pollutio ſit luxuriæ ſpecies, fornicatione, adulterio, inceſtu, ipſaque ſacrilegij corruptela grauior, vt docet *S. Thomas*; de illa gaudere non licet potiori iure, quàm de alijs luxuriæ ſpeciebus, quodcumque bonum ex illa fuerit per accidens conſecutum: Quamuis de ipſo bono ex illa conſecuto gaudere liceat. Et licet complacentiam in ipſa Pollutione quatenus alleuatio corporis eſt, non quatenus delectatio carnalis, peccatum non eſſe daremus, periculoſam tamen eſſe quis negare poſſit, cum huiuſmodi præciſiones in praxi ſint difficillimæ; Hinc *Gerſonius*, Tractatu *De Pollutione Diurna*, Propoſitione 11. Videat (inquit) *homo præſertim nouitius, ne huiuſmodi complacentiâ ſe ſeducat, prætendens vnum, & agens alterum. Salubrius eſt itaque cogitationes circa rem hanc diuertere, quàm habere.*

REGVLA L.

Nocturna Pollutio ex præcedenti rerum turpium, ſeu carnalium vitiorum cogitatione proueniens, quam illarum comitatur deſiderium, aut voluntaria in illis delectatio cum conſenſu, lethale peccatum eſt in ſua cauſâ.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 154. Articulo 5. *Alia cauſa* (inquit) *nocturnæ pollutionis poteſt eſſe animalis & interior, puta, cùm ex cogitatione præcedenti contingit aliquem dormientem pollui. Cogitatio autem quæ in vigilia præceſſit, quandoque eſt purè ſpeculatiua, puta, cùm aliquis causâ diſputationis cogitat de peccatis carnalibus; quandoque autem eſt cùm aliqua affectione vel concupiſcentiæ, vel horroris. Contingit autem magis pollutio nocturna ex cogitatione carnalium vitiorum, quæ ſunt cum concupiſcentia talium delectationum: Quia ex hoc remanet quoddam veſtigium & inclinatio in anima; ita quòd dormiens faciliùs inducitur in ſua imaginatione ad aſſentiendum talibus, ex quibus ſequitur pollutio.* Hinc *S. Auguſtinus* ait quòd, *Propter bonam animæ affectionem, quædam eius merita etiam in ſomnis clarent.* Et ſic patet quòd *Nocturna pollutio habet rationem culpæ ex parte cauſæ ſuæ.*

REGVLA LI.

Nocturna Pollutio ex præcedenti rerum turpium cogitatione merè ſpeculatiua, aut cum horrore, nec in ſe, nec in ſua cauſa peccatum eſt.

ITa docet *S. Thomas* loco mox laudato, & in 4. Sententiarum Diſtinctione 9. Quæſtione 1. Articulo 4. Quæſtiuncula 2. *Conſiderandum eſt* (inquit) *vtrum in cauſa pollutionis poſſit inueniri peccatum præcedens: Quia cogitatio turpium quandoque eſt ſine peccato; ſicut cùm in cogitatione tantùm manet; vt cùm quis diſputans de talibus, oportet quòd loquens cogitet: Aliquando etiam cum peccato veniali; quando ad affectionem cogitatio pertingens in ſola delectatione finitur: Quandoque etiam cum mortali, quando conſenſus adiungitur: Et quia cogitationi tali de propinquo eſt delectatio, & delectationi conſenſus, inde etiam in dubium poteſt verti, vtrum ſequens pollutio ex peccato acciderit, vel non; & aut veniali, aut mortali. Satis tamen probabiliter poteſt conijci non præceſſiſſe conſenſum, quando in ipſa ſomni imaginatione animus diſſentit. Non tamen oportet, quòd ſi conſentiat, conſenſus in vigilando præceſſerit; quia hoc poteſt accidere propter ligamen iudicij rationis, quod quandoque magis, quandoque minùs eſt liberum in ſomno.*

Et 3. Parte Quæſtione 80. Articulo 7. *Præcedentes* (inquit) *cogitationes laſciuæ quandoque poſſunt eſſe omninò ſine peccato; putà, cùm aliquis causâ lectionis vel diſputationis cogitur de talibus cogitare. Et ſi hoc ſit ſine concupiſcentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, ſed honeſtæ, ex quibus tamen pollutio ſequi poteſt. Quandoque verò ſunt ex concupiſcentia & delectatione; & ſi adſit conſenſus, erit peccatum mortale, ſi autem deſit, erit veniale.*

Confirmatur ex *S. Auguſtino*, Libro 12. *De Geneſi ad literam*, Cap. 15. *Aliquando* (inquit) *fit quæſtio de conſenſionibus ſomniantium, cùm etiam concumbere ſibi videntur, vel contra propoſitum ſuum, vel contra etiam licitos mores. Quod non contingit, niſi cùm ea quæ vigilantes etiam cogitamus, non cum placito conſenſionis, ſed ſicut etiam talia propter aliquid loquimur, ſic admonentur in ſomnis & exprimuntur, vt eis naturaliter etiam caro moueatur, & quod naturaliter colligit, per genitales vias emittat, ſicut hoc ipſum dicere vtique non poſſem, niſi etiam cogitarem. Porrò imagines rerum corporalium, quas neceſſariò cogitaui, vt hoc dicerem, ſi tanta expreſſione præſentarentur in ſomnis, quantâ præſentantur corpora vigilantibus, fieret illud quod ſine peccato fieri à vigilante non poſſet. Quis enim vel cùm loquitur, & poſtulante neceſſitate ſermonis de ſuo concubitu aliquid dicit, poſſit non cogitare quod dicit?*

REGVLA LII.

Pollutio nocturna, quæ prouenit ex illuſione & operatione Dæmonis phantaſmata commoueatis, veniale ſaltem in ſua cauſa peccatum eſt, cùm neglexit homo ſe contra Dæmonis illuſiones oratione, & inuocatione diuini auxilij præmunire.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 154. Articulo 5. Et certè ſomno dare ſe non debent Chriſtiani ſicut cæteri homines, ſed armis Chriſtianæ Militiæ muniti, vt poſſint omnia tela Hoſtis nequiſſimi ignea extinguere, qui & in tenebris negotium ſuum agit, & in ſomnis nobis inſidiatur, niſi ſopitis ſenſibus cor noſtrum, ſacrificio veſpertino orationis expiatum, ad Deum ſemper vigilet. Quò flecti poſſunt illa Apoſtoli verba 1. ad Theſſalonicenſes 5. *Omnes vos filij lucis eſtis, & filij Dei: Non ſumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus, & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Nos autem qui diei ſumus,*

ſumus, ſobrij ſumus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam ſpem ſalutis: Quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui mortuus eſt pro nobis: Vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.

REGVLA LIII.

Pollutio nocturna quandoque contingit abſque omni culpa hominis, ex ſola nequitia Dæmonis: Cùm ſcilicet homo ante ſomnum ſe contra Dæmonis illuſiones, quâ par erat pietate, præparauit.

ITa docet *Sanct. Thomas*, loco ſupra laudato; idque confirmat exemplo cuiuſdam Monachi, ex Collationibus *Caſſiani*, Collatione 22 Cap. 6. petito. Ille ſcilicet, quamuis cordis corporiſque caſtitatem ſummâ vigilantia, atque humilitate coleret, & ſeruaret, quoties tamen ſe ad Sacrum Communionem præparabat, nocturna Pollutione fœdabatur. Sed cùm à Sacroſanctis Myſterijs diu trepidus abſtineret, ad Seniorum tandem examen rem detulit, qui fœditatem illam Viro Religioſo abſque eius culpa, ſola Dæmonis illuſione contingere cum intellexiſſent, ipſum nihilominus ad Communionem Dominici Corporis accedere iuſſerunt: Cuius virtute præteritæ illuſionis conſuetudo ceſſauit. Tales igitur illuſiones, & Pollutiones *Animus neſciens pertuliſſe magis dolendus eſt, quàm feciſſe:* (ait S. Gregorius.)

Has autem illuſiones immittit Cacodæmon, vel ad turbandam puræ conſcientiæ ſerenitatem, & tranquillitatem; vel ad bonum opus impediendum, puta, celebrationem Miſſæ, aut Euchariſtiæ ſumptionem; vel vt vigilanti placeat, quod ſomnians paſſus eſt; vel vt abſtinentiam periculoſam, & imprudentem vitæ auſteritatem ſuadeat, & in inſaniam præcipites agat; vel Dæmonis malitia Deus vtitur, vt deuotam mentem ſe exerceat, & ex tali fœditate ſtimulatam in humilitate cuſtodiat; vt docent SS. Patres, & Vitæ Spiritualis Magiſtri, & inter alios *Gerſonius*, Tractatu *De Nocturna Pollutione*, Conſideratione ſexta.

REGVLA LIV.

Pollutio in ſomnis inchoata, & euigilante homine conſummata, non eſt peccatum mortale, niſi homo plenè expergefactus carnali delectationi conſentiat.

HÆc Regula colligitur ex *Sanct. Thoma*, in 4. Sententiarum, Diſtinct. 9. Quæſtion. 1. Articul. 4. Quæſtiuncula 1. in Reſponſione ad quintum. *Nocturna* (inquit) *Pollutio magis iudicatur quantùm ad rationem meriti, vel demeriti, ſecundùm principium, quod eſt in dormiendo, quàm ſecundùm terminum, qui eſt in vigilando: Quia ex quo in dormiendo excitatus eſt motus carnis, non ſubiacet voluntati vigilantis vlteriùs motùs ille; nec reputatur euigilaſſe, quouſque perfectum vſum liberi arbitrij recuperauit. Poteſt tamen contingere, quòd in ipſa euigilatione peccatum oriatur, ſiquidem Pollutio propter delectationem placeat: Quod quidem erit veniale peccatum, ſi ſit ex ſurreptione talis placentiæ: Mortale autem, ſi ſit cum deliberante conſenſu; & præcipuè cum appetitu futuri. Iſta autem placentia non facit præteritam pollutionem peccatum; quia ipſius cauſa non eſt, ſed ipſa in ſe peccatum eſt.* Idem confirmat *Sanct. Antoninus* 2. P. Titulo 6. Cap. 5.

REGVLA LV.

Pollutio vigilantium lethale peccatum eſt, cum procuratur, aut ex lethali peccato oritur, aut deliberata voluntate placet.

HÆc Regula nititur auctoritate *Sanct. Thomæ*, 3. P. Quæſtion. 80. Articul. 7. & alibi; eóque principio, quòd pollutio nunquam ſit peccatum mortale, niſi ſit plenè voluntaria, aut mens carnis voluptati ad conſenſum turpitudinis cedat. *Quòd ſi illa concupiſcentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter noſtræ voluntatis legem quaſi lege ſua mouetur: Quantò magis abſque culpa eſt in corpore non conſentientis, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis?* (inquit *Sanct. Auguſtinus*, Libro 1. *De Ciuitate Dei*, Cap. 25.) Idem Sanct. Doctor Lib. *De Continentia*, Cap. 2. Hanc Regulam confirmat. *Nunc autem* (inquit) *quamdiu concupiſcit caro aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ſat eſt nobis non conſentire malis, quæ ſentimus in nobis. Cùm autem fit iſta conſenſio, tunc exit ex ore cordis, quod coinquinat hominem. Cùm verò per continentiam conſenſio non tenetur, malum concupiſcentiæ carnalis, contra quod pugnat concupiſcentia ſpiritalis, nocere non ſinitur.*

Et Cap. 13. *Spiritus itaque hominis adhærens Spiritui Dei, concupiſcit aduerſus carnem, id eſt, aduerſus ſe ipſum; ſed pro ſe ipſo; vt motus illi, ſiue in carne, ſiue in anima, ſecundùm hominem, non ſecundùm Deum, qui ſunt adhuc per acquiſitum languorem, continentiâ cohibeantur, propter acquirendam ſalutem: Vt homo non ſecundùm hominem viuens, iam poſſit dicere:* Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Galat. 2.
Vbi enim non ego, ibi felicius ego: Vt quando ſecundùm hominem reprobus vllus motus exſurgit, cui non conſentiat, qui mente legi Dei ſeruit, dicat etiam, Iam non ego operor illud. *Quorum ergo vita erat abſcondita in Deo, admonentur & exhortantur, vt membra ſua mortificent, quæ ſunt ſuper terram. Id enim ſequitur:* Mortificate ergo membra, quæ ſunt ſuper terram. *Et ne quiſquam nimis tardus membra iſta viſibilia corporis mortificanda putaret à talibus, continuò quid dicat aperiens,* Fornicationem, *inquit,* immunditiam, concupiſcentiam malam, & auaritiam. *Ita ne verò credendum eſt, quòd iſti, qui iam mortui erant, eorumque vita abſcondita erat cum Chriſto in Deo, adhuc fornicabantur, adhuc in moribus immundis operibuſque viuebant, adhuc perturbationibus, concupiſcentiæ malæ, atque auaritiæ ſeruiebant? Quis demens iſta de talibus ſenſerit? Quid ergo vult, vt mortificent, opere ſcilicet Continentiæ, niſi motus ipſos adhuc in ſua quadam interpellatione, ſine noſtræ mentis conſenſione, ſine membrorum corporalium operatione viuentes, & quomodo iſti mortificantur opere continentiæ, niſi cùm eis mente non conſentitur, nec exhibentur eis arma corporis membra; & quod eſt maius, atque vigilantia continentiæ maiore curandum, ipſa etiam noſtra cogitatio, quamuis eorum quodammodo ſuggeſtione, & quaſi ſuſurratione tangatur, tamen ab eis ne oblectetur, auertitur, & ad ſuperna delectabiliùs cogitanda conuertitur; ob hoc ea nominans in ſermonibus, ne habitetur in eis, ſed fugiatur ab eis?* Roma. 7. Coloſſ. 3.

Quamuis porrò pollutio cum ſenſu voluptatis conſummetur, non ideò peccatum eſt, niſi præcedat, comitetur, aut ſubſequatur conſenſus. Aliud enim eſt ſenſus, aliud conſenſus. Cæterùm cum plerumque difficile ſit certò cognoſcere an pollutio ex conſenſu expreſſo, vel interpretatiuo, directo, vel indirecto, pleno, vel imperfecto, aut abſque vllo conſenſu ſuperioris rationis contigerit, expedit illam in Sacramentali Confeſſione declarare cum circumſtantijs omnibus. Cùm autem vigilanti præter voluntatem contingit illa obſcœnitas, non ſolùm reijciendæ ſunt, & abnegandæ turpes cogitationes, non ſolum mortificatio carnis adhibenda, & diuinæ gratiæ auxilium inuocandum, ſine quâ nemo continens eſſe poteſt; ſed ſiſtenda, & cohibenda, quantum fieri poteſt ſeminis fluxio: *Quoniam* (inquit Pijſſimus Gerſonius) *etſi hæc retentio nocere debeat corpori, proderit Animæ.* Addit, Naturam alio fortè modo ſe alleuare. Exemplo puerperarum mulierum rem illuſtrat, quibus areſcunt vbera, cùm lac elici deſinit, alioqui iugiter ſcaturit, & fluere paratum eſt. *Sic pollutiones iſtæ, & pruritus tutiùs abſtinendo vincuntur.* Reſcindendæ tandem ſunt radices, & cauſæ pollutionis, etſi præter voluntatem euenientis, eâ tamen prudentiâ, ne maiori cum periculo, detrimento ſpirituali, & ſcandalo reſcindantur: Nec ex aduerſo admittantur; quæ ex ſe reprehendenda ſunt, vel

periculoſa, vt lubrici aſpectus, ſocietas & familiaritas nimia cum alterius ſexus perſonis, delectationem pariens etſi non per ſe libidinoſam, periculi tamen plenam, & quæ ſenſibus plus æquo blandiatur: Quæ nihilominus ſub officijs aliquibus ſpiritualis ædificij, qualia ſunt Confeſſio, lectio, vel eruditio, aliquando ſe abſcondit. Monita ſunt *Gerſonij*, Tractatu *De Pollutione Diurna*.

REGVLA LVI.

Quamuis Mollities inter vitia contra Naturam infimum ſit grauitate, plures tamen ſunt hoc in flagitio malitię gradus, in Sacramentali Confeſſione neceſſariò exprimendi.

PRima pars Regulę traditur à *Sanct. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtion 154. Articul. 12. In Reſponſione ad quartum. *Grauitas* (inquit) *in peccato magis attenditur ex abuſu alicuius rei, quàm ex omiſſione debiti vſus. Et ideò inter vitia, quæ ſunt contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, quod conſiſtit in ſola omiſſione concubitus ad alterum.*

Altera pars Regulæ explicatur. Grauius enim peccatum eſt pollutio voluntaria in Viro Religioſo, aut Sacris Ordinibus initiato, in Sanctimoniali, aut Virgine ſimplici voto caſtitatis obſtrictâ, quàm in Laicis: Sacrilegij ſiquidem malitia cumulatur. Grauius in coniugato, quàm in ſoluto. Item ſi quis inter pollutionem coniugatæ mulieris copulam expetat, aut illius moroſa cogitatione delectetur, grauius peccatum eſt, quàm ſi de ſoluta cogitaret, illámque concupiſceret: Si de conſanguinea, vel affine, grauius peccatum eſt, quàm ſi de extranea; ſi de perſona Deo ſacra, grauius eſt crimen, quàm ſi de ſæculari, & profana. Idemque iudicium eſto de peccato mulieris, quæ inter pollutionem de viro cogitat cum deſiderio, vel affectu carnali: Pro varietate ſcilicet obiectorum, in quæ tendit deſiderium, vel affectus, ſeu quibus adhæret moroſa cogitatio, noua luxuriæ ſpecie diſtinctæ deformitas ad pollutionem accedit, puta ſacrilegij, inceſtus, adulterij, &c. Quamobrem circunſtantias illas in Sacramentali Confeſſione declarare omninò neceſſe eſt.

Item pollutio, quæ fit aliena manu, & contactu, ſeu ad quam aliqui mutuò ſe excitant, grauius peccatum eſt ea, quam quis ſibi procurat nullo conſcio, vel conſorte criminis. Sui enim, & alieni peccati reus eſt, qui alterum fœda contrectatione contaminat, aut ab illo ſe contaminari patitur: Multòque magis reus eſt, qui tanti flagitij neſcium, aut inexpertum docet; vel repugnantem, aut turpitudinem huiuſmodi aliàs non admiſſurum, ad illam impellit attrectatione, aut titillatione, pudendorum nudatione, oſculis, blanditijs, obſcœnis verbis, & cantibus. Hinc in Romano Pœnitentiali triginta dies Pœnitentiæ, ac ieiunij in pane, & aqua imponuntur illis, qui ſe mutua contrectatione polluerunt: Illis verò, qui ſoli ad pollutionem ſe excitarunt, decem duntaxat dies.

Grauius item peccatum eſt, cùm ijs modis procuratur, qui ad Sodomiæ, vel beſtialitatis execranda crimina propiùs accedunt, de quibus *B. Petrus Damiani*, libro qui *Gomorrhianus* inſcribitur Cap. 5. Vnde & Pœnitentiale Romanum, & Pœnitentiale Bedæ, grauiorem Pœnitentiam illis indicunt, qui contra corpus aliquod molle, quaſi concumbendo ſe contaminauerint, viginti ſcilicet dierum Ieiunium in pane, & aqua. Grauiorem rurſus ijs, qui inter aliorum eiuſdem ſexus femora ſe polluerint, ſcilicet quadraginta dierum Ieiunium in pane pariter, & aqua.

REGVLA LVII.

Inordinatus concubitus lethale peccatum eſt, ſimplici pollutione grauius, cùm ſemen extra vas debitum effunditur, & quoties eius effuſionis periculum imminet; quoties denique generatio defectu debiti ordinis in modo concumbendi, etiam in vſu Matrimonij, impeditur.

HVius peccati grauitatem pluribus in locis Scriptura Sacra cum execratione notat. Geneſis 38. Peccatum *Her*, & *Onam* deteſtatur, qui in copula coniugali ſe retrahebant, ſemenque fundebant extra vas naturale. *Dedit Iudas vxorem primogenito ſuo Her, nomine Thamar. Fuit quoque Her primogenitus Iudæ nequam in conſpectu Domini, & ab eo occiſus eſt. Dixit ergo Iudas ad Onam filium ſuum: Ingredere ad vxorem fratris tui, & ſociare illi, vt ſuſcites ſemen fratri tuo. Ille ſciens non ſibi naſci filios, introiens ad vxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Et idcircò percuſſit eum Dominus, quòd rem deteſtabilem faceret.*

Id confirmat *Sanct. Auguſtinus*, Libro 2. *De Adulterinis Coniugijs*, Cap. 12. *Illicitè* (inquit) *& turpiter etiam cum legitima vxore concumbitur, vbi prolis conceptio deuitatur. Quod faciebat Onam filius Iudæ, & occidit illum propter hoc Deus.*

Et Libro *De Bono Coniugali*, Cap. 11. *Cùm* (inquit) *ille naturalis vſus, quando prolabitur vltra pacta nuptialia, id eſt, vltra propagandi neceſſitatem, venialis ſit in vxore, in meretrice damnabilis; iſte qui eſt contra naturam, exſecrabiliter fit in meretrice, ſed exſecrabiliùs in vxore. Tantùm valet ordinatio Creatoris, & ordo creaturæ, vt in rebus ad vtendum conceſſis, etiam cùm modus exceditur, longè ſit tolerabilius, quàm in eis, quæ conceſſa non ſunt, vel vnus, vel rarus exceſſus. Et ideò in re conceſſa immoderatio coningit, ne in rem non conceſſam libido prorumpat, toleranda eſt. Hinc eſt etiam, quòd longè minùs peccat quamlibet aſſiduus ad vxorem, quàm vel rariſſimus ad fornicationem. Cùm verò vir membro mulieris non ad hoc conceſſo vti voluerit, turpior eſt vxor ſi in ſe, quàm ſi in alia fieri permiſerit.* Ex hoc *Sanct. Auguſtini* loco conflatum eſt Cap. *Adulterij*, Cauſa 32. Quæſt. 7.

Eandem Regulam confirmat *Sanct. Thomas*, In 4. *Sententiarum*, Diſtinct. 31. In Expoſitione Textus. *Vſus* (inquit) *contra naturam coniugis eſt, quando debitum vas prætermittis, vel debitum modum à natura inſtitutum quantùm ad ſitum: & in primo ſemper eſt peccatum mortale, quia proles ſequi non poteſt; vnde totaliter intentio naturæ fruſtratur: Sed in ſecundo modo non ſemper eſt peccatum mortale, vt quidam dicunt, ſed poteſt eſſe ſignum mortalis concupiſcentiæ: Quandoque etiam ſine peccato eſſe poteſt, quando diſpoſitio corporis alium modum non patitur: Aliàs tantò eſt grauius, quantò magis à naturali modo receditur.*

Et Secunda Secundæ, Quæſtione 154. Articulo 12. in Reſponſione ad quartam Obiectionem: *Grauitas in peccato* (inquit) *magis attenditur ex abuſu alicuius rei, quàm ex omiſſione debiti vſus. Et ideò inter vitia, quæ ſunt contra naturam, infimum locum tenet peccatum immunditiæ, quod conſiſtit in ſolo omiſſione concubitûs ad alterum. Grauiſſimum autem eſt peccatum beſtialitatis, quia non ſeruatur debita ſpecies. Poſt hoc autem eſt vitium ſodomiticum, cùm ibi non ſeruetur debitus ſexus. Poſt hoc autem eſt peccatum ex eo, quòd non ſeruatur debitus modus concumbendi. Magis autem ſi non ſit debitum vas, quàm ſi ſit inordinatio ſecundùm aliqua alia pertinentia ad modum concubitûs.*

REGVLA LVIII.

Sodomia grauius peccatum eſt pollutione ſimplici, & inordinato concubitu.

NEfarium illud crimen, quod in cœlum clamare dicitur, Deus igne, & ſulphure vltus eſt, quo Sodomam, & Gomorrham, omnemque regionem finitimam conſumpſit Geneſ. 18. *Dixit itaque Dominus. Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Deſcendam & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint: An non eſt ita, vt ſciam.* Humano modo Deus loquitur. Abominandum adeò crimen eſt, vt vix credibile ſit homines ad imaginem Dei creatos illud committere, à quo, vel bruta ipſa animantia abhorrent. Deſcendam

igitur,

igitur, & videbo. Et Cap. 19. *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem à Domino de cęlo: & ſubuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.* De quibus *Sanct. Iudas* Apoſtolus in Epiſtola Catholica: *Sicut* (inquit) *Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum, ignis æterni pęnam ſuſtinentes.* In ipſa qualitate vltionis notauit Deus maculam criminis, vt obſeruat *Sanct. Gregorius*, Libro 14. *Moralium*, Cap. 10. *Sulphur quippè fętorem habet, ignis ardorem. Quia itaque ad peruerſa deſideria ex carnis fętore arſerant, dignum fuit, vt ſimul igne, & ſulphure perirent: Quatenus ex iuſta pęna diſcerent, ex iniuſto deſiderio quid feciſſent.* Pœnam capitis in huius criminis reos Deus Lege veteri decreuit: Leuitici 10. *Qui dormierit cum maſculo coitu fęmineo, vterque operatus eſt nefas, morte moriantur: Sit ſanguis eorum ſuper eos.* Ethnicos Philoſophos in pœnam ſuperbiæ, & idololatriæ Deus ita excæcauit, non quidem infundendo malitiam, ſed non impartiendo gratiam, vt in pudendum illud, & execrandum ſcelus, ſolutis libidinis frænis præcipites ruerent, Apoſtolo teſte, ad Romanos 1. *Propter* quod (inquit) *tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficiunt corpora ſua in ſemetipſis: Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potiùs quàm Creatori, qui eſt benedictus in ſęcula, Amen. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ; nam fęminæ eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum vſum, qui eſt contra naturam. Similiter autem, & maſculi relicto naturali vſu fęminæ, exarſerunt in deſiderijs ſuis in inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea, quæ non conueniunt.*

De flagitij iſtius grauitate audiendus *Sanct. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 4. in Epiſtolam ad Romanos. Vbi Sodomitas *Iis etiam, qui mortem ſibi ipſis conſciſcunt, deteriores* eſſe affirmat. *Præſtiterit enim mori, quàm tantâ contumeliâ acceptâ viuere. Nam qui ſe ipſe interimit, is animam à corpore diſſociat: At hic animam vna cum corpore perdit. Quodcumque porrò delictum nominaueris, nullum huic peccato par dixeris: Qui ſi facta ſua ſentirent, qui patiuntur, ſexcentas vtique mortes obirent, vt ne hoc paterentur. Neque enim eſt hac iniuria* 1.Cor.6. *alia vlla grauior, nec rationis minùs habens. Nam ſi de ſcortatione Paulus differens dixit, Peccatum omne, quodcumque commiſerit homo, extra corpus eſſe, qui autem ſcortatur, eum in proprium corpus delinquere: Quid de inſania hac dixerimus, quæ ipſa tantò eſt ſcortatione deterior, quantùm ne verbis quidem exprimere licet? Neque enim hoc ſolum dico, quòd fœmina effectus ſis, ſed quod perdideris ipſum hoc, nimirum virum eſſe: & quòd neque in hanc tranſieris naturam, neque quam haberes aſſeruaueris, ſed communis vtriuſque affectus ſis proditor, dignus quem tum viri, tum fœminæ lapidibus à ſe exigant, tanquam qui vtrumque genus iniuria affeceris. Atque vt intelligas, quantùm hoc demum ſit, ſi quis ad te adiens promitteret fore, vt te ex viro canem efficeret, nonne ab eo tanquam exicioſo declinares? Tu verò te ipſe non ex viro canem effeciſti, ſed animal hocce animante infamius: Id enim ad vſus accommodum; at catamitus nullibi viui eſſe poſſit. Quid autem, quæſo, ſi quis profiteatur præſtiturum ſe, vt viri pariant, & à partu in lecto decumbant, nonne ira excandeſceremus? At qui ſic fuerunt, deteriore conditione ſunt. Neque enim par idemque fuerit, in muliebrem naturam migrare, & vir interim dum manes, fęminam fieri, quin potiùs neque hoc, neque illud fuerit. Quòd ſi & aliunde mali enormitatem peruoſcere vis, interroga quamobrem, qui ſe ipſi eunuchos faciunt, eos Legiſlatores pęna afficiant, & intelliges id non ob aliud eſſe, niſi quòd naturam mutilent: Quamquam non vſque adeò illi iniurij ſunt: Sunt enim vel poſt mutilationem multis quidem locis vſui, qui exſecti fuerint. At quiſquis ſcortum ſe facit, hoc nihil eſſe poteſt inutilius: Neque enim anima ſolùm, verùm & corpus eius, qui hæc patrat, infame eſt, ac certè dignum, quod vndequaque exterminetur. Quot obſecro gehennæ his plectendis ſuffecerint? Quòd ſi audito gehennæ nomine irrides, ac fidem non habes, illum ignem recordare Sodomorum.* .:.:.:. *Nam poſteaquam permulti verba deſpicerent, illis Deus per ipſa demum opera gehennæ effigiem oſtendit noua quadam ratione. Erat enim præter omnium opinionem pluuia illa, quoniam quidem, & præter naturam ipſam coitio: Atque ea quidem pluuia terram exuſſit, quoniam & illorum animos deſiderium: Ob quod pluuia eadem ferebatur, contra quàm quotidiana iſta ferri ſoleat. Neque enim non excitabat modò terræ vterum ad fructuum generationem, & ad ſeminum ſuſceptionem inutilem efficiebat. Talis enim erat ipſa Sodomitarum coitio, eiuſcemodi corpus inutilius reddens. Quid enim viro corpus ſuum meretricio more proſtituente abominabilius? Quid ſceleſtius? O vos, & brutis inſipientiores, & canibus impudentiores! Nuſquam enim huiuſmodi congreſſus apud illos, ſed agnoſcit proprios terminos natura. Vos autem genus noſtrum nimius brutorum genere effeciſtis.*

Et Libro 3 *Aduerſus Vituperatores Vitæ Monaſticæ*, Cap. 7. *Amor quidam nouus, & nequiſſimus noſtra ætate in noſtrum genus irrupit, & latè dominatur: Morbus irruit acerbus, atque inſanabilis, peſtis teterrima, atque omni pernicie immanior, & grauior inuecta eſt: Scelus quoddam nouum, & intolerabile excogitatum eſt. Non enim ſcriptæ, & conſtitutæ modo, verùm ipſæ quoque naturæ peruertuntur leges. Nihil iam ferè ad impudicitiæ rationem fornicatio eſſe exiſtimatur. Cæterum vt in doloribus cùm paſſio incumbit violentior, prioris doloris ſenſum omnem ſua magnitudine intercipit: Sic huius quoque magnitudo flagitij facit, vt quod ſuaptè natura tolerabile non eſt, non jam videatur intolerabile, obſcęna ſcilicet cum mulieribus libido. Optandum enim iam votis omnibus videtur poſſe huiuſmodi retia effugere, periclitaturque iam ſuperfluus effectus ſexus muliebris, adoleſcentibus vices eius implentibus. Quod cùm per ſe acerbiſſimum, facit id profectò, vt deterius ſit, quòd tantum ſcelus, tam nefarium facinus incredibili audacia, ſummaque iam cum libertate admittitur, flagitiumque lex factum eſt.* Et infrà: *Cur cum admittantur Sodomorum ſcelera, non tamen contingunt Sodomorum clades? Quia manet iſtos ignis alius longè illo grauior, cruciatuſque finem nullum habens.* .:.:.:. *Nam ſi nos ipſi quoque ſuper his iraſcimur, & indignamur, Deus cui omnium maximè totius mortalium generis cura incumbit, qui vitia vehementer, & auerſatur, & odit, quando iſta impunè admitti ſcelera paſſurus eſt? Immittet in illos penitus manum illam validiſſimam, & plagam non ferendam, doloremque cruciatuum ſempiternorum adeò grauiſſimum, vt ſi Sodomorum clades illi conferatur, ludus puerorum eſſe exiſtimetur. Quàm enim Barbarorum feritatem iſti non ſua improbitate tranſcenderunt? Quod belluarum genus congreſſu ſuo impuriſſimo non ſuperauerunt? Eſt in quibuſdam mutarum animantium à natura inſitus libidinis ardor incredibilis, cupidoque intolerabilis, & nullo ab inſania differens; Quæ tamen amorem hunc nefarium non norunt, ſed intra leges à natura præſtitas permanſerunt. At iſti, & rationales conditi, diuinoque magiſterio petiti, quidve agendum ſit, vel non alijs quoque annuntiare juſſi, non ita licentioſè, ac ſine metu cum meretricibus, vt cum adoleſcentibus congrediuntur.*

Stupratoribus puerorum, nec in fine dandam eſſe Communionem, decreuit Illiberitana Synodus, Canone 71. Execrandi iſtius criminis reos, ſi Clerici fuerint, Depoſitione & reiectione ex Clero, ac detruſione in Monaſterium ad agendam Pœnitentiam; ſi Laici, Excommunicatione plecti, ſtatuunt Concilium Lateranenſe 3. ſub *Alexandro III.* Canone 11. & refertur Cap. *Clerici*, Extra *De Exceſſibus Prælatorum*; Concilium Lateranenſe 4. ſub *Innocentio III* Canone 14 & refertur Cap. *Vt Clericorum*, Extra, *De Vita, & Honeſtate Clericorum*; necnon Concilium Toletanum 16. Canone Clericos huius flagitij reos degradari, & ſæculari Iudici tradi ſanxit *Pius V.* Gladio vel igne ſcelus tantum vindicari Principum Leges ſanxerunt. *Conſtantius*, & *Conſtans* Imp. L. *Cùm vir*, ad Legem Iuliam de Adulterijs: *Cum vir nubit,* (inquiunt) *in fęmina viros paritura quid cupiatur, vbi ſexus perdidit locum, vbi ſcelus eſt, quod non proficit ſcire, vbi Venus mutatur in alteram formam; vbi amor quæritur, nec videtur? Iubemus inſurgere Leges, armari Iura gladio vltore, vt exquiſitis*

ſitis pœnis ſubdantur infames, qui ſunt, vel qui futuri ſunt rei.

Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius Auguſti L. 6. Tit. 7. Lib. 9. Cod. Theodoſ. *Omnes* (inquiunt) *quibus flagitij vſus eſt virile corpus muliebriter conſtitutum alieni ſexus damnare patientiâ, (nihil enim diſcretum habere videntur cum fœminis,) huiuſmodi ſcelus, ſpectante populo, flammis vindicibus expiabunt.* Cùm occultum eſt, Caſus eſt nihilominus reſeruatus Epiſcopis cum Excommunicatione, ſeueriſſimâque Pœnitentia plectendus. *Hoc namque peccatum ſancti Patres Diuino Spiritu afflati, meritò in ſacris Canonibus acriùs cæteris iudicandum decreuerunt: Quoniam eo regnante, & ſtatum Chriſti Eccleſiæ infirmari, & Regnum periclitari apertè cognouerunt;* vt loquitur Concilium Pariſienſe 6. Lib. 1. Cap 34.

R E G V L A L I X.

Peccatum Sodomiticum aliud alio grauius eſt.

GRauius enim peccat, qui turpiter agit, aliumque impellit ad crimen, eo qui turpiter patitur. Grauiùs peccat Sodomita coniugatus, quàm ſolutus; grauiùs Ordine ſacro, aut Voto ſolemni Deo mancipatus, quàm Laicus; grauius conſanguinei, vel affines, in primo præſertim, vel ſecundo gradu, nefariam illam, & præpoſteram copulam exercentes: grauiùs maturi iudicij viri, quàm adoleſcentes, vel pueri; grauiùs ſenes quàm iuuenes; grauius, item qui diu in abominanda illa fœditate hærent, quàm qui ſemel in eam prolapſi, mox ad Pœnitentiam confugerunt. Quamobrem huiuſmodi circumſtantias perſcrutari debet Confeſſarius, vt conuenientem Pœnitentiam imponat.

Confirmatur hæc Regula ex Canone 15. Ancyrani Concilij. *De his* (inquit) *qui irrationabiliter verſati ſunt, ſiue verſantur, quotquot ante vigeſimum annum tale crimen commiſerint, quindecim annis exactis in Pœnitentiâ, Communionem mereantur orationum. Deinde quinquennio in hac Communione durantes, tunc demum Oblationis Sacramenta contingant. Diſcutiatur autem, & vita eorum, quales Pœnitudinis tempore extiterint, & ita miſericordiam conſequantur. Quòd ſi inexplebiliter his hæſere criminibus, ad agendam Pœnitentiam prolixius tempus inſumant. Quotquot autem peracta viginti annorum ætate, & vxores habentes, hoc peccato prolapſi ſunt, viginti quinque annis Pœnitudinem gerentes, in Communionem ſuſcipiantur orationum. In qua quinquennio perdurantes, tunc demum Oblationis Sacramenta percipiant. Quòd ſi qui, & vxores habentes, & tranſcendentes quinquageſimum annum ætatis, ita deliquerint, ad exitum vitæ Communionis gratiam conſequantur.*

Et Canone 16. *Eos qui irrationabiliter vixerint,* (id eſt, qui cum maſculis, vel brutis animantibus nefariè commixti fuerint,) *& leprâ iniuſti criminis alios polluerint, præcepit ſancta Synodus inter eos orare, qui Spiritu periclitatur immundo.*

Hos Canones obſeruari, & ſecundùm illos Pœnitentiam imponi decreuit Concilium Pariſienſe 6. Libr. 1. Cap. 34. *Proinde omnibus nobis valdè neceſſarium viſum eſt, vt quidam Sacerdotes, qui hoc vitium aliter quàm ſacri Canones ſanciant, non ad ſalutem, ſed ad deceptionem Animarum puniunt, corrigantur, & inſtruantur, vt Codicibus Pœnitentialibus prorſus abdicatis, per quos multi inani ſpe, & promiſſione decepti ſunt, & decipiuntur, ab hinc patratores tam nefandiſſimi Deoque deteſtabilis vitij, ſecundùm iudicium canonicum, quod in Ancyritano Concilio ſub Titulo 16. continetur, iudicentur.*

R E G V L A L X.

Clericis in Sodomiam lapſis, vel qui ſe diu, ac frequenter ad Pollutionem ſoli excitarunt; vel cum alijs longo vſu; vel cum pluribus, breui licet tempore, ſe contaminarunt, Confeſſarij in Sacro Pœnitentiæ Tribunali prohibere debent, ne ſuorum Ordinum functiones exerceant, & ad altiores gradus aſcendant. Laicis verò ſacrorum Ordinum ſuſceptio debet interdici: Nec aliâ conditione concedenda ipſis eſt Abſolutio.

HAnc Regulam *B. Petrus Damiani* adſtruit, & probat in opuſculo, quod inſcribitur, *Liber Gomorrhianus*. Poſtquam enim quatuor gradus peccati contra naturam diſtinxit, hæc ſubiungit Cap. 2. *Huius ſanè perditionis obnoxij ſæpè largiente diuinâ clementiâ reſipiſcunt, atque ad ſatisfactionem veniunt, & Pœnitentiæ quidem pondus quamlibet graue deuotè ſuſcipiunt, Eccleſiaſticum verò Ordinem perdere vehementer perhorreſcunt. Quidam namque Rectores Eccleſiarum circa hoc vitium humaniores forſitan, quàm expediat, abſolutè decernunt, propter tres illos gradus, qui ſuperiùs enumerati ſunt, neminem à ſuo Ordine debere deponi: Hos autem ſolummodo non abnuunt degradari, quos vltimo actu cecidiſſe conſtiterit. Vnde fit, vt qui cum octo, vel decem alijs æquè ſordidis in hanc nequitiam lapſus eſſe cognoſcitur, nihilominus in ſuo Ordine permanere videatur. Quæ proculdubio impia pietas non vulnus amputat, ſed vt augeatur, fomitem ſubminiſtrat: Non perpetrati illiciti actus prohibet amaritudinem, ſed perpetrandi potius tribuit libertatem. Carnalis quippè cuiuslibet ordinis homo magis formidat, & expaueſcit in conſpectu hominum deſpici, quàm in ſuperni Iudicii examine condemnari: Ac per hoc mauult quamlibet diſtrictæ, quamlibet animoſæ Pœnitentiæ ſuſtinere laborem, quàm ſui gradus periculo ſubiacere: & dum per indiſcretam diſcretionem non timet ſtatum ſui honoris amittere incitatur, & inexperta præſumere, & in his, quæ multè præſumpſit, diutiùs permanere: Atque vt ita dixerim, dum illic non feritur, vbi acriùs dolet, in eo, in quo ſemel corruit, cœnoſæ obſcœnitatis volutabro molliter iacet. Sed vt nobis videtur, valdè præpoſterum eſt, vt conſuetudinaliter hac purulenta contagione fœdati,* Cap. 3 *vel ad Ordinem promoueri, vel in gradu perſiſtere audeant iam promoti: Quia & rationi contrarium, & Canonicis Patrum Sanctionibus probatur aduerſum.*

Probat ſubinde ex *Sanct. Gregorio* Lib. 10. Epiſtolâ 13. ad *Paſſinum* Epiſcopum, Neminem ad Eccleſiaſticum Ordinem promoueri debere, qui in illud crimen lapſus eſt, quod Vetus Lex præcipit morte damnari. Indeque colligit: *Quia quiſquis vir cum viro labitur, quod nimirum ſcelus per vetuſtæ Legis ſententiam morte mulctatur, etiamſi honeſtis moribus polleat, ſi Pſalmodiæ ſtudio ferueat, ſi in amore orationis eniteſcat, & omnino religioſam vitam ſub approbatæ famæ teſtimonio ducat; reatus quidem indulgentiam plenè poteſt accipere, ad Eccleſiaſticum verò Ordinem nequaquam permittitur aſpirare. Nam cùm de illo venerabili viro* IMPORTVNO, *què primùm tanto feruore laudis attollitur, tot religioſæ, & honeſtæ vitæ infulis redimitur, tot virtutum præconijs decoratur, tamen poſtmodum dicitur:* Si nulla ei crimina, quæ per ſacræ Legis regulam morte mulctata ſunt, obuiant, tunc ordinandus eſt: *Patet profectò, quia quem dignum morte crimen abiecerat, quælibet religioſa vita ſubſequens ad ſuſcipiendum Eccleſiaſtici Gradus Ordinem non reformat.*

Cap 13. laudat Ancyranæ Synodi Canonem 15. ex quo ita colligit: *Si ergo quilibet Sæcularis huius facinoris reus, peractâ viginti quinque annorum Pœnitentiâ, in Communionem quidem orationum, necdum autem ad percipienda Oblationum Sacramenta admittitur; quo pacto religioſus non ſolum ad percipienda, ſed etiam ad offerenda, & conſecranda ipſa Sacra Myſteria idoneus iudicabitur? Si vix illi permittitur, vt Eccleſiam cum alijs oraturus introeat; qualiter iſti dabitur, vt ad Altare Domini pro alijs interceſſurus accedat? Si ille antequam tam prolixum Pœnitentiæ ſpatium tranſigat, non meretur audire, iſte quomodo dignus eſt Sacra Miſſarum ſolemnia celebrare? Si ille, qui minus peccauit, vtpotè per latum ſæculi iter incedens, indignus eſt cœleſtis Eucharistiæ Munus ore percipere; qualiter iſte merebitur tam terribile Myſterium pollutis manibus contrectare?*

Cap. 14. Sequenti Canone eiuſdem Concilij recenſito, quem vti, & decimum-quintum non de ſolis corruptoribus maſculorum, ſed de pollutionis cuiuslibet reis intelligendum eſſe cenſet: ita colligit: *Liquet profectò, quia quocumque modo per ardorem libidinis vir cum viro polluitur, non inter Catholicos Chriſtianos, ſed inter Dæmoniacos orare præcipitur; quatenus ſi carnales homi-*

hominet ex ſemetipſis neſciunt penſare, quod ſunt, ab ipſis ſaltem valeant edoceri, cum quibus ſunt communi orationis ergaſtula deputati. Et certè ſatis dignum eſt, vt qui contra legem naturæ, contra humanę rationis ordinem, carnem ſuam per tam fœda commercia dæmonibus tradunt, communem orationis angulum cum dæmoniacis ſortiantur. Nam cùm his malis ipſa penitus natura humana reſiſtat, difficultatem diuerſi ſexus abhorreat, luce clariùs conſtat, quia numquam tam auerſa, tam aliena præſumerent, niſi eos, vt puta, vaſa iræ apta in interitum, iniqui Spiritus pleniter poſſiderent: Sed cùm eos poſſidere incipiunt, tunc per omne, quod implent, inuaſi pectoris tartareum virus ſuæ malignitatis infundunt; vt iam illa inhianter appetant, non quæ naturalis motus carnis efflagitet, ſed quæ ſola diabolica præcipitatio ſubminiſtret. Nam cùm vir in virum ad perpetrandam immunditiam ruit, non eſt ille naturalis impetus carnis, ſed tantùm diabolicæ ſtimulus impulſionis. Vigilanter ergo Sancti Patres Sodomitas cum Energumenis ſimul orare ſanxerunt, quos eodem diabolico ſpiritu inuaſos eſſe non dubitauerunt. Quomodo ergo per Sacerdotalis Officij dignitatem inter Deum, & Populum debet Mediator aſſiſtere, qui à totius Populi congregatione ſeiunctus, numquam niſi inter Dęmoniacos iubetur orare?

Cap. 15. Idem probat ex *Sanct. Baſilio* Ita decernente: *Clericus vel Monachus adoleſcentum, vel paruulorum inſectatur, vel qui oſculo, vel qui aliqua occaſione turpi deprehenſus fuerit, publicè verberetur, & coronam amittat, decaluatuſque turpiter ſputamentis oblinatur in facie, vinculiſque arctatus ferreis, carcerali ſex menſibus anguſtiâ maceretur, & triduo per hebdomadas ſingulas ex pane ordeaceo ad veſperam reficiatur: Poſt hæc alijs ſex menſibus ſub Senioris Spiritualis cuſtodia, ſegregata in curticula degens, operi manuum, & orationi ſit intentus, vigilijs & orationibus ſubiectus, & ſub cuſtodia ſemper duorum ſpiritualium Fratrum ambulet, nulla praua locutione, vel conſilio deinceps Iuuenibus coniungendus.* Ex quibus *B Petrus Damiani* ita colligit: *Hic carnalis homo ſtudioſè perpendat, vtrum Eccleſiaſticis Officijs tutò miniſtrare valeat, quem ſacra Auctoritas tam ignominioſis, tam turpibus dehoneſtandum contumelijs iudicat. Nec ex eo ſibi blandiatur, quia neminem corruperit, cùm aperτiſſimè ſcriptum videat, quia qui ſolo oſculo, vel aliqua occaſione turpi deprehenſus fuerit, omnibus illis probroſæ diſciplinę confuſionibus meritò ſubiacebit. Quòd ſi oſculum tam auſteræ vltionis ſupplicio plectitur, ipſa cum alio contaminatio quid meretur? Ad puniendum namque cui crimini, cui immaniſſimo ſceleri non ſufficeret publicè verberari, coronam amittere, turpiter decaluari, ſaliuarum ſpurcitijs oblini, carceralibus anguſtijs diutiùs comprimi, ferreis inſuper vinculis coarctari? Poſtremum quoque ordeaceo pane refici præcipitur: Quia qui factus eſt ſicut equus, & mulus, congruè non cibo reficitur hominum, ſed annona paſcitur iumentorum: Porrò ſi huius peccati pondus penſare negligimus, in ipſo ſaltem Pęnitentiæ iudicio, quod imponitur, manifeſtiſſimè declaratur. Quiſquis enim Canonicâ Cenſurâ publicam ſubire Pęnitentiam cogitur, profectò Eccleſiaſticis indignus Officijs per ſpiritualium Patrum Sententiâ iudicatur. Vnde & B. Papa Siricius inter cætera ſcripſit, dicens: Illud quoque nos par fuit prouidere, vt ſicut Pęnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum, ita & poſt Pęnitudinem, ac Reconciliationem nulli vnquam laico liceat honorem Clericatus adipiſci. Quia quamuis ſint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum Sacramentorum inſtrumenta ſuſcipere, qui dudum fuerant vaſa vitiorum. Cùm ergo huius peccati obnoxium non ſolùm duram, ſed & publicam Pęnitentiam B. Baſilius ſubire præcipiat, Pęnitentem verò Clericatus Ordinem obtinere Siricius interdicat; manifeſtè colligitur, quia qui fęda cum maſculo libidinoſæ immunditię ſorde polluitur, Eccleſiaſtici fungi officijs non meretur: Nec idonei ſunt Diuinum eractare Myſterium, qui, vt dicitur, dudum fuerant vaſa vitiorum.*

Confirmatur hæc Regula auctoritate *Leonis Nonè* Pontificis Maximi, qui Gomorrhianum *B. Petri Damiani* Librum approbauit Epiſtola Decretali ad ipſum ſcripta: *Clerici verò* (inquit) *de quorum vita ſpurciſſima flebiliter pariterq; rationabiliter tua Prudentia diſputauit, verè & omninò verè ad funiculum hæreditatis eius non pertinent, de quo ipſi voluptuoſis ſe oblectationibus ſummouent. Qui ſi pudicè conuerſarentur, non ſolùm Templum Dei ſancti nu, ſed ipſum etiam ſanctuarium dicerentur, in quo diuino candore conſpicuus ille Dei Agnus immolatur, per quem fęda totius orbis lues lauatur. Tales nimirum Clerici etſi non verborum, tamen operum teſtimonio profitentur, quia non exiſtunt quod cenſentur. Quo enim modo Clericus poſſit eſſe, vel nominari, qui proprio arbitrio non metuit ſe inquinare? De qualibus, quia ſancto feruore permotus, quæ tibi videbantur, ſcripſeras; oportet, ſicut deſideras, Apoſtolicam noſtram interponamus Auctoritatem, quatenus ſcrupuloſam legentibus auferamus dubietatem: & conſtet omnibus certum noſtro Iudicio placuiſſe quæcumque continet ipſe Libellus diabolico igni velut aqua oppoſitus.*

Et paulò poſt: *Ecce* (inquit) *illi, qui quauis quatuor generum, quæ dicta ſunt fęditate polluuntur, proſpectâ æquitatis cenſura, ab omnibus immaculatæ Eccleſiæ gradibus, tam ſacrorum Canonum, quàm noſtro iudicio depelluntur. Sed nos humaniùs agentes, eos qui vel proprijs manibus, vel inuicem inter ſe egerunt ſemen, vel etiam, qui inter femora profuderunt, & non longo vſu, nec cum pluribus, ſi voluptatem refrænauerint, & digna Pęnitudine probroſa commiſſa luerint, admitti ad eoſdem gradus, in quibus in ſcelere manentes, non permanentes fuerant, diuinæ miſerationi confiſi, volumus atque etiam iubemus: Ablatâ alijs ſpe recuperationis ſui Ordinis, qui vel per longa tempora ſecum, ſiue cum alijs, vel cum pluribus, breui licet tempore, quolibet duorum fęditatis genere, quæ deſcripſeras, maculati: Vel: quod eſt horrendum dictu, & auditu, in terga prolapſi ſunt. Contra quod noſtrum Apoſtolicæ Sanctionis Decretum, ſi quis auſus fuerit, vel iudicare, vel latrare, Ordinis ſui ſe nouerit periculo agere. Qui enim non pungit vitium, ſed palpat; cum eo, qui vitio moritur, ipſe quoque mortis reus meritò indicatur.*

Leo Decimus Conſtitutione 7. quæ incipit, *Supernæ*, ſtatuit, vt *Quicumque Clerici illâ incontinentiâ, quę contra naturam eſt, propter quam ira Dei venit in filios diffidentię, deprehenſi fuerint laborare, à Clero deijciantur, vel ad agendam in Monaſterijs Pęnitentiam detrudantur.* Sanctus Pontifex *Pius Quintus Clericos huius nefarij criminis reos omni Priuilegio Clericali, omnique Officio, Dignitate, & Beneficio Eccleſiaſtico* priuat: Ita quòd per Iudicem Eccleſiaſticum degradati, Poteſtati ſtatim ſæculari tradantur, ijſdem pœnis puniendis, quibus Laici in illud crimen prolapſi. (Conſtitutione 5. quæ incipit, *Cùm primùm*, & 71. quæ incipit, *Horrendum.*)

R E G V L A LXI.

Peccatorum contra naturam grauiſſimum eſt Beſtialitas.

ID Geneſis 37. 3 indicari ait Gloſſa, vbi de Ioſeph dicitur: *Accuſauit fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.* Contra illud abominationis genus à Deo lata lex eſt, *Leuitici* 20. Cap. *Qui cum iumento, & pecore coierit, morte moriatur, pecus quoque occidite. Mulier quę ſuccubuerit cuilibet iumento, ſimul interficietur cum eo: Sanguis eorum ſit ſuper eos.*

Tot Regulis, vt Luxuriæ ſpecies explicarem, hominum corruptela, & Confeſſariorum inſtructio neceſſaria compulit. Si quis ad illarum lectionem impudicus accedit, *Facta denotet ſuę turpitudinis, non verba noſtrę neceſſitatis; in quibus mihi facillimè pudicus, & religioſus lector, vel auditor ignoſcit. . . . Legit enim hęc ſiue offenſione, qui non exhorret Apoſtolum horrenda fęminarum flagitia reprehendentem, quę* “Immutauerunt naturalem vſum, in eum vſum, qui eſt contra naturam:” Rom. 1. *Pręcipuè quia verba, ſicut ille, obſcęna vitamus.* Cum *Sanct. Auguſtino* loquor, Libro 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 23.

A R T I C V L V S IV.

De Luxurię Filiabus.

LVxuriæ filiæ octo à *Sanct. Gregorio*, Libro 31. *Moralium*, Cap. 27. recenſentur, ſcilicet *Cęcitas mentis, inconſideratio, pręcipitatio, inconſtantia amor ſui, odium Dei, affectus pręſentis ſęculi, horror vel deſperatio futuri.* De quibus *Sanct. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſt. 153. A. 5.

1 *Cæcitas mentis, peccatum eſt, pœna peccati, & cauſa peccati, quâ aliquis ſua libidine excæcatus, in rebus agendis bonum, & legitimum finem ſibi non ponit ob oculos, vel ab eo deflectit, & aberrat.* In huius rei figuram Angeli ante excidium Sodomæ in domum *Loth* deſcendentes, Geneſ. 19. *Clauſerunt oſtium, & eos, qui foris erant, percuſſerunt cęcitate à minimo vſque ad maximum, ita vt oſtium inuenire non poſſent.* Quibus verbis ſignificatur, eos qui carnalibus voluptatibus ſunt immerſi, In cæcitatem incurrere ſpiritalem, ita vt Chriſtum inuenire non poſſint, qui de ſeipſo dicit: *Ego ſum oſtium.* Luxurioſis conuenit illud Pſalmi: *Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.* Prohibet nimirum ignis luxuriæ, ne in Chriſtum Iuſtitiæ Solem, & Lucem Mundi, ac in ſpiritualia bona, quæ illius lumine reuelantur, oculos intendant. In huius iterum rei figuram *Naas* Rex Ammonitarum bellum gerens contra viros Iabes Galaad 1. *Reg.* Cap. 11. ait: *In hoc feriam vobiſcum fœdus, vt eruam omnium veſtrûm oculos dextros, ponamque vos opprobrium in vniuerſo Iſrael.* Naas Diabolus eſt, contra filios Iſrael, id eſt, fideles crudele bellum gerens. Illi ſe dedunt homines impudici, & cum illo fœdus percutiunt, operibus, ſin minus verbis dicentes: *Habeto nos fęderatos: & ſeruiemus tibi.* At ille pactum cum ipſis init hac conditione, vt eruat ipſorum oculos dextros, ne Deum, eiuſque legem prę oculis habeant. Diaboli typus Nabuchodonoſor Rex Babylonis, qui captum *Sedeciam* Regem Hieroſolymis fugientem excæcauit, occiſis coram eo filijs, & captiuum Babylonem abduxit: 4. *Reg.* Cap. vltimo. Hieroſolymis Sancta Ciuitate fugit impudicus, diuinoque deſtitutus præſidio, venit in poteſtatem Dæmonis, qui Babyloni impiorum ciuitati dominatur, à quo extinctis bonis operibus, Spiritûs-Sancti, & humanæ voluntatis filijs, excęcatur, & catenis cupiditatum, & peccatorum ſuorum vinctus, Babylonem confuſionis Regnum captiuus abducitur. Hinc de Senibus illis impudicis, qui *Suſannæ* caſtitati ſunt inſidiati, *Danielis* 13. ſcriptum eſt: *Exarſerant in concupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos, vt non viderent cęlum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum.* Et illorum alteri dixit Daniel: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.*

2 *Pręcipitatio, peccatum eſt, quo quis libidinis impetu abreptus, abſque conſilio, & deliberatione in actum exteriorem proſilit.* Hinc *Deuteronomij* 32. Moyſes ait: *Gens abſque conſilio, & ſine prudentiâ, Vtinam ſaperent, & intelligerent, & nouiſſima prouiderent!* Ex præteritorum ſcilicet recordatione, præſentium conſideratione, futurorum ſolerti præuiſione, ratio vnum cum altero conferens, & docilitas maiorum, atque prudentiorum ſententijs acquieſcens, optimum conſilium ineunt, quo ductus homo media legitimi finis aſſecutioni conuenientia eligit. Præcipitatio incipit à verbo cordis, quod eſt propoſitum faciendi aliquid. Homo nempè cupiditatis impetu abreptus, quod menti primum occurrit, agere deliberat, abſque ſufficienti examine. Hinc *Iob* 18. Cap. dicitur: *Nonne lux impij extinguetur, nec ſplendebit flamma ignis eius? Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius, & lucerna, quę ſuper eum eſt, extinguetur. Arctabuntur greſſus virtutis eius, & præcipitabit eum conſilium ſuum. Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat.*

Qui temerè, & ex præcipitatione aliquid agit, *Auertens ſe à Regulis Diuinis*, aut *contemnens, & repudians diuina documenta*, mortalis peccati reus eſt. Si verò præceps proſilit in opus, *Abſque contempta Diuinę Regulæ, ſed cum detrimento, ſeu defecta eorum, quę ſunt de neceſſitate ſalutis, iterum eſt mortale*, vel circumſtantia peccati mortalis; (inquit *Sanct. Antoninus*, 2. P. Tit. 5. Cap. 10) Exemplis rem illuſtrat. *Sicut* (inquit) *cùm debeat qui ſemel in anno confiteri, & communicare, ſubitò accedit ad Confeſſionem ſine aliqua pręcogitatione; cùm tamen habeat multa intricamenta, & grauia peccata, propter quod parum dicit, & multa omittit grauia, quę de facili menti occurriſſent, & ſic ſubitò communicat indiſpoſitus.* Illa Confeſſionis Præcipitatio, *Mortale peccatum* eſt. Similiter ſi quis diſputationem habiturus cum Infidelibus de rebus arduis, præcipiti motu, & improuisò id aggrediatur, *Vnde probabiliter deficere poſſit, & confundi fides:* Quod periculum maturâ prouiſione, & præmeditatione potuiſſet auertere, mortalis peccati reus eſt. Si autem aliquid præcipiti motu, & temerè operetur *Abſque detrimento eorum, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis*, erit veniale dumtaxat peccatum.

Contingit ſecundò Præcipitatio in verbis, contra quam *Eccleſiaſtis* 5. dicitur: *Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo.* Et Eccleſiaſtici 9. *Terribilis in ciuitate ſua homo linguoſus: & temerarius in verbo ſuo odibilis erit.* In tribus autem præcipuè cauendam Præcipitationem, *Sanct. Antoninus* monet, in Sententijs ſcilicet proferendis; in dubijs, quæ conſcientiam ſpectant, ſoluendis; in reuelandis arcanis.

Quoad primum, *Dauid* iniuſtitiam commiſit, quia præceps fuit in Sententia contra *Miphiboſeth* Saulis filium ferenda. Cùm enim *Dauidi* Abſalomum fugienti occurriſſet *Siba* Procurator Miphiboſeth cibaria afferens, ac de ipſo Miphiboſeth à domino ſuo interrogatus, calumniam in illum adornaſſet, remanſiſſe dicens Hieroſolymis, lætum de *Dauidis* eiectione, & ſpe recuperandi Regni, quod à *Saule* translatum fuerat in *Dauidem*, erectum atque animatum. Dauid re ad examen, & deliberationem non vocatâ, bona *Miphiboſeth* in *Sibæ* dominium ſubitò tranſcripſit, 2. *Regum* Cap. 16. Cumque infelix Miphiboſeth Regi Hieroſolyma reduci occurrens, innocentiam ſuam probaſſet, *Sibæ* calumniam aperuiſſet, præcipitem tamen Sententiam *Dauid* non reuocauit, ſed poſſeſſiones inter *Miphiboſeth*, ac *Sibam* diuidi iuſſit, 2 *Reg.* Cap. 19.

Quoad ſecundum, *Sanct. Antoninus* triplex dubium eſſe nutat, Iuris ſcilicet facti, & perſonæ. Cùm certum eſt factum, ſed dubitatur quis fecerit, tunc (inquit) poteſt ferri certa Sententia, non contra perſonam aliquam determinatè, ſed in genere, nempè in Excommunicationem ipſo facto incurſurum, qui tale delictum commiſerit, niſi infrà ſtatutum tempus ſatisfecerit; vt colligitur ex Can. *Quidam*, Cauſa 5. Quæſt. 1. Vbi verò factum ambiguum, & obſcurum eſt, non eſt ferenda Sententia alteri nocitura: Verbi gratiâ, ſi dubitatur vtrum aliquis iuſtè aliquid poſſideat, vel non; ſeu vtrum aliqui in gradu prohibito contraxerint, vel non, in tali dubio non debet ferri Sententia in damnum alterius, vt colligitur ex Can. *Graue*, Cauſa 11. Quæſtion. 3 cuius hæc ſunt verba ex *Sanct. Gregorio* Libro 8. Epiſt 3. deſumpta. *Graue eſt, & ſatis indecens; vt in re dubia certa detur Sententia.* In dubijs Iuris, *Id ſequendum, quod nec Euangelicis Præceptis contrarium, nec Decretis Sanctorum Patrum inuenitur aduerſum;* vt dicitur Can. *Sicut quędam*, Diſt. 14 qui ex *Sanct. Leone* ſumptus eſt. *Vbi autem reperiuntur diuerſæ opiniones, & aduerſæ ſolemnium Doctorum in aliqua materia* (inquit Sanct. Antoninus) *nec habetur expreſſa circa hæc declaratio per auctoritatem Scripturę, vel determinatio per Eccleſiam, tunc pericaloſum eſt præcipitare ſententiam, & ita vni opinioni adhærere, quòd alteram condemnet, vt hæreticam, vel damnabilem, ſicut cognoſcere vxorem menſtruatam, aſſerere quod ſit mortale; emere impreſtita Venetiarum, ſeu Iura Montis Florentiæ, quòd ſit vſura, & multa huiuſmodi. In his igitur quamuis tutior via ſit eligenda, & conſulenda, non tamen eſt præcipitanda ſententia, condemnando alteram opinionem. Et hoc eſt contra multos Prædicatores, & Confeſſores modernos, qui ſunt nimis faciles ad iudicandum aliquid eſſe mortale.* Nathan Propheta interrogatus à *Dauide* vtrum Domino Deo Templum ædificare deberet, præceps reſponſum dedit inconſulto Deo: *Omne* (inquit) *quod eſt in corde tuo, vade, fac, quia Dominus tecum eſt.* Ideò Sententiam reuocare coactus eſt iubente Deo, & *Dauidi*, vt Propheta denuntiare, Ipſum non ædificaturum Domino, ſed filium eius pacificum Salomonem (2. *Reg* 7) Ioſue, Tribuumque Iſraeliticarum Principes præcipites fuere ad ineundum fœdus cum Gabaonitis ſimulatoribus, ideòque illos decipi Deus permiſit, quia *Os Domini non interrogauerunt*, & Gabaonitas, aliàs delendos, Deus ſeruari voluit ob iuramenti reuerentiam, vt narratur *Ioſue* 9.

Quoad tertium, præcipitatio *Sampſonis* ad arcanum ſuum *Dalilæ* reuelandum, ipſi exitij cauſa fuit, vt refertur *Iudicum* 16 Hinc *Ieremiæ* 9. ſcriptum eſt: *Vnuſquiſque ſe à proximo ſuo caſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam: Quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.*

Contingit denique præcipitatio in opere, cum aliquis

quis opus aggreditur, & exequitur abſque examine, vt ſi ad Sacerdotium, vel ad Monaſticam Profeſſinnem Epiſcopus, vel Abbas igootum, non exploratâ eius vocatione, dotibuſque neceſſarijs, admittant: Si quis Prælatum, ſiue Superiorem quemcumque ignotum eligat: Vel opus aliquod arduum, viribus ſuis prius non teotatis aggrediatur. Hinc Can. *Inter hæc*, 1. Diſtinct. 3. *De Pœnitentia*, qui ex *Origene*, & *Heſychio* magna ex parte ſumptus eſt, dicitur: *Lenta virtus, & cunctatrix ante iudicat, quàm incipit, quid decorum, quid honeſtum: Iniquitas omnia præcipitat.* Et Can. *Ponderet*, qui *Calixti I.* nomine refertur Diſtinct. 50. dicitur: *Nos enim tempore indigemus, vt aliquid maturius agamus. Nec præcipitemus conſilia, & opera noſtra, neque ordinem corrumpamus.*

3 *Inconſideratio, peccatum eſt ex libidine velut ex radice progerminans, quo aliquis à recto iudicio deficit, ex hoc, quod contemnit, vel negligit attendere ea ex quibus rectum iudicium procedit.* Iudicij namque directrix, & moderatrix eſt conſideratin, de qua dicitur Prouerb. 4. *Oculi tui videant recta, & palpebræ tuæ præcedant greſſus ſuos.* De qua *Sanct. Bernardus* Librn 1. *De Conſideratione*, Cap. 7. *Quid ſit pietas, quæris? Vacare conſiderationi. Quid tam pertineat ad cultum Dei, quàm quod ipſe hortatur in Pſalmo:* Vacate, & videte,
Pſal. 45. quoniam ego ſum Deus? *Quod ſanè in partibus conſiderationis præcipuum eſt. Quid denique tam valens ad omnia, quàm quæ ipſius quoque actionis partes benigna quadam præſumptione ſuas facit, præagendo quodammodo, & præordinando, quæ agenda ſunt? Neceſſariò ſanè; ne fortè quæ, & præuiſa, & præmeditata poterant eſſe proficuè, præcipitata magis periculo fiant.∴∴ Et primum quidem ipſum fontem ſuum, id eſt, mentem de qua oritur, purificat conſideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit exceſſus, componit mores, vitam honeſtat, & ordinat, poſtremò diuinarum pariter, & humanarum rerum ſcientiam confert. Hæc eſt, quæ confuſa diſterminat, hiantia cogit, ſparſa colligit, ſecreta rimatur, vero veſtigat, veriſimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc eſt, quæ agenda præordinat, acta recogitat, vt nihil in mente reſideat, aut incorrectum, aut correctione egens.* Cùm autem eius quatuor ſint partes, & quatuor conſiderare debeamus, ſcilicet nos ipſos, quę ſub nobis, quæ circa nos, quæ ſupra nos ſunt, vt latè *S. Bernardus* explicat in Libris *De Conſideratione*; rectum de his omnibus iudicium impedit luxuria mater inconſiderationis.

4 *Inconſtantia, peccatum eſt, quo vir libidinoſus à bono propoſito recedit, aut mediocri difficultate fractus, aut voluptate illectus.* Huinſmodi autem receſsûs principium ab appetitu quidem eſt: Non eoim aliquis recedit à bono propoſito, niſi propter aliquid, quod ſibi inordinatè placet: Sed iſte receſſus non conſummatur, niſi defectu rationis id repudiantis, quod rectè acceptauerat: (ioquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſt. 53. Articul. 5.) Cum nempè reſiſtere poſſit cupiditatum impetui, ſi non reſiſtat, id ipſius debilitati tribuendum eſt, quæ non ſtat firmiter in bono propoſito concepto. Cùm itaque ratio recta triplici actn hominem dirigat in agendis, conſilio, iudicio, & præceptn; luxuria, quæ *Totam animam abſorbet, & trahit ad ſenſibilem delectationem, & extinguit iudicium rationis*, (vt loquitur *Sanct. Thomas*) conſilium præcipitatione, iudicium inconſideratione, præceptum, ſeu bonum propoſitum de præcepti executione conceptum, inconſtantiâ obruit, & euertit. Vnde Sapientiæ 4. ſcriptum eſt: *Faſcinatio nugacitatis obſcurat bona, & inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum ſine malitia.* Quamobrem libidinoſis, & luxurinſis hominibus præcipuâ quadam ratione conuenit illud Pſalmi 77. *Auerterunt ſe, & non ſeruauerunt pactum, quemadmodum patres eorum, conuerſi ſunt in arcum prauum.* Auerterunt ſe à Deo recedentes, ad quem per Pœnitentiam, Religioſæ vitæ Profeſſionem, Ordinem ſacrum, aut bonum, quodvis propoſitum conuerſi erant: & non ſeruauerunt pactum cum Deo initum in Baptiſmo, vel Pœnitentia, vel Profeſſione Religioſa, aut Sacra Ordinatione. Quemadmodum patres eorum, conuerſi ſunt in arcum prauum. Arcus prauus eſt, qui cum tenditur ad vibrandas ſagittas, frangitur, & deficit: Sic libidinoſi, cum tempus adeſt exequendi bonum, quod ſe facturos propoſuerant, & promiſerant, & diuina mandata implendi, quavis etſi modica difficultate iracti, aut voluptate illecti, bonum propoſitum abijciunt.

5 *Amor ſui, prauus eſt, & inordinatus affectus, quo viri libidinoſi carnem ſuam, carniſque voluptates, præ cæteris rebus omnibus, præ officijs ſuis, præ Dei, & Eccleſiæ mandatis, præ Deo ipſo diligant.* Hi ſcilicet intimo corde, ſin minus voce aiunt: *Venite, & fruamur bonis, quæ ſunt, & vtamur creaturâ tanquam in iuuentute celeriter. Coronemus nos roſis antequam marceſcant: Nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo noſtrûm exſors ſit luxuriæ noſtræ: Vbique relinquamus ſigna lætitiæ. Quoniam hęc eſt pars noſtra, & hęc eſt ſors.* Sap. 2. De illis Apoſtolus 2. ad *Timotheum* 3. ſcribit: *In nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa: Erunt homines ſe ipſos amantes.∴∴ Incontinentes.∴∴ voluptatum amatores magis, quàm Dei.* Amor ille ſui quamuis filia ſit luxuriæ quatenus in carnis voluptates, quaſi in finem tendit; communoe tamen peccatorum principium eſt, quatenus priuatum quodcumque hominis bonum inordinatè appetit. Hinc *Sanct. Auguſtinus* hæc verba Pſalmi 79. *Incenſa igni, & ſuffoſſa, ab increpatione vultus tui peribunt*, de peccatis interpretatus, ait: *Quę ſunt peccata ſuccenſa igni, & effoſſa? Quid fecerat amor malus? Tanquam ignem ſuccenderat. Quid fecerat timor malus? Tanquam effoderat. Amor quippè inflammat, timor humiliat: Ideò peccata mali amoris, ignè ſuccenſa ſunt; peccata mali timoris, effoſſa ſunt.*

6 *Odium Dei, eſt auerſio à Deo, quâ viri luxurioſi quandoque ipſum refugiunt, & ab eius Lege abhorrent, quatenus carnis voluptates prohibet, ęternáſque pœnas impudicis infligit.* Quod quidem peccatum omnium grauiſſimum eſt, cùm opponatur charitati, quæ eſt maxima virtutum. Hinc *S. Gregorius* Lib. 25. *Moralium*, Cap. 11. ait: *Sicut nonnumquam grauius eſt peccatum diligere, quàm perpetrare: Ita nequius eſt odiſſe iuſtitiam, quàm non feciſſe.*

7 *Affectus præſentis ſęculi*, ſeu Inordinatus vitæ præſentis amor, *peccatum eſt, quod libidinoſi homines carnalibus voluptatibus ita capiuntur, vt huius ſæculi vitam fruendę voluptatis cauſa perpetuam eſſe vellent, de ſuperna felicitate nihil curantes.* His conuenit illud Pſalmi 23. *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis, non eſt, qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* Sæculi præſentis immoderatus amor inimicos Dei iacit, teſte Apoſtolo *Sanct. Iacobo* Cap. 4 Epiſtolæ Catholicæ; *Qui voluerit amicus eſſe huius ſęculi, inimicus Dei conſtituitur:* & *Sanct. Ioanne* Epiſt. 1. Cap. 2 *Nolite* (inquit) *diligere mundum, neque ea, quę in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo: Quoniam omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitę: Quę non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt. Et mundus tranſit, & concupiſcentia eius.* Miſeri! Qui mundum amant ob voluptates fœdas, momentaneas, faſtidium & amaritudinem parientes. Vnde *Prouerb.* 5. dicitur: *Fauus diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: Nouiſſima autem illius amara, quaſi abſinthium.* Cæci! Qui mundum tot amaritudinibus reſperſum amant ob falſi nominis voluptates. *Fędus eſt mundus, non ametur. Ecce talis eſt, & ſic amatur. Ruinoſa eſt domus, & piget migrare. Matres, ſiue nutrices, ne pueri multum ſugant; vbi eos grandeſcere viderint, & non iam decere, vt lacte nutriantur, illos tamen moleſtè mammis inhiare, circumlinunt papillas ſuas aliqua amaritudine, quâ offenſus paruulus lac vlteriùs non requirat. Quid ergo adhuc tam delectabiliter ſugitur, ſi amarus tibi factus eſt mundus? Impleuit Deus amaritudinibus mundum, & inhias tu, incumbis tu, ſugis tu; non niſi inde, & inde voluptatem capis. Quamdiu? Quid ſi dulcis eſſet, quomodo amaretur? Offendunt te iſta, elige aliam vitam. Ama Deum, contemne iſta. Deſpice res humanas, quandocumque hinc iturus: Non enim hic futurus ſemper. Et tamen ſic, quomodo malus eſt, quomodo amarus eſt Mundus, quomodo plenus eſt calamitatibus Mundus, ſi dictum tibi eſſet à Deo, quòd ſemper hic eſſes, lętitiâ te non caperes, exſaltares, gratias ageres. Vnde? Quia miſeriam non finires. Ipſa eſt maior infelicitas, quę ſe amari cogit. Minor eſſet, ſi non amaretur: Tantò peior eſt, quantò plus amatur.* Verba ſunt *S. Auguſtini*, Sermone 311. aliàs *De Diuerſis*, 125. Vera voluptas in carnalium voluptatum faſti-

D 4 dio,

dio, in ſæculi contentu, in conſcientiæ puritate poſita eſt, ſecundùm præclaram illam *Tertulliani* Sententiam, Lib. *De Spectaculis*, Cap. 29. *Dicas velim: Non poſſumus viuere ſine voluptate, qui mori cum voluptate debemus? Nam quod eſt aliud votum noſtrum, quàm quod & Apoſtoli, exire de ſæculo, & recipi ad Dominum? Hic voluptas, vbi & votum. Iam nunc puta delectamentis exigere ſpatium hoc. Cur tam ingratus es, vt tot, & tales voluptates à Deo contributas tibi ſatis non habeas, neque recognoſcas? Quid enim iocundius, quàm Dei Patris, & Domini reconciliatio, quàm veritatis reuelatio, quàm errorum recognitio, quàm tantorum retrò criminum venia? Quæ maior voluptas, quàm faſtidium ipſius voluptatis? Quàm ſæculi totius contemptus? Quàm vera libertas? Quàm conſcientia integra?*

8. *Horror* ſeu *Deſperatio futuri ſæculi, peccatum eſt, quo viri libidinoſi mortem, ac iudicium diuinum ita metuunt, vt de felicitatis æternæ conſecutione deſperent.* Cùm enim mors ijs voluptatibus finem allatura ſit, quas intemperanter appetunt, & ſectantur, fieri non poteſt quin illam horreant. Deinde ſtimulis conſcientiæ tantò ampliùs vexati, quantò ſe illicitis voluptatibus profundiùs immerſerunt, diutiuſque in illis hæſerunt, diffidunt de veniâ; quo fit, vt nouas in libidines prolabantur, ex quibus nunquam emergunt ad Pœnitentiam. Hinc *Oſee* 5. Cap. ſcriptum eſt: *Non dabunt cogitationes ſuas, vt reuertantur ad Deum ſuum: Quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognouerunt.* Et ad Epheſios 4. *Deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.* Hinc *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 73. A. 5. ad ſecundum, ait: *Diabolus dicitur maximè gaudere de peccato luxuriæ, quia eſt maximè adhærentiæ, & difficilè ab eo homo poteſt eripi.*

9 Alias alij luxuriæ filias recenſent, ſcilicet *Stultitiam, turpiloquia, ſcurrilitatem.* Et ſtultitiam quidem filiam eſſe luxuriæ, *Sanct. Thomas* docet, Secunda Secundæ, quæſt. 46. A. 3. *Stultitia* (inquit) *ſecundùm quod eſt peccatum, prouenit ex hoc, quòd ſenſus ſpiritualis hebetatus eſt, vt non ſit aptus ad ſpiritalia dijudicanda. Maximè autem ſenſus hominis immergitur ad terrena per luxuriam, quæ eſt circa maximas delectationes, quibus anima maximè abſorbetur. Et ideò ſtultitia, quæ eſt peccatum, maximè naſcitur ex luxuria.* Vnde *Prouerb.* 7. de iuuene meretricem ſequente dicitur: *Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciuiens, & ignorans, quòd ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta iecur eius: Velut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit, quòd de periculo animæ illius agitur.* Appoſitè *Sanct. Hieronymus*, Lib. 1. *Aduerſus Iouinianum* ſcribit: *Amor formæ rationis obliuio eſt, & inſaniæ proximus: Fœdum minimèque conueniens animo ſoſpiti vitium: Turbat conſilia, altos & generoſos ſpiritus frangit, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit: Querulos, iracundos, temerarios, durè imperioſos, ſeruiliter blandos, omnibus inutiles, ipſi nouiſſimè amori facit. Nam cum fruendi cupiditate inſatiabilis flagrat, plura tempora ſuſpicionibus, lachrymis, conqueſtionibus perdit, odium ſui facit; & ipſe nouiſſimè ſibi odio eſt.* Sed ſtultitia, vel ad cæcitatem mentis, vel ad inconſiderationem pertinet; partim etiam ad odium Dei, & deſperationem futuri ſæculi. Hinc *S. Thomas* loco mox indicato, in Reſponſione ad primum, ait: *Ad ſtultitiam pertinet, quòd homo habeat faſtidium de Deo, & donis ipſius. Vnde dua Sanct. Gregorius numerat inter filias luxuriæ, quæ pertinent ad ſtultitiam, ſcilicet odium Dei, & deſperationem futuri ſæculi, quaſi diuidens ſtultitiam in duas partes.*

Quòd ſpectat turpiloquia, ſcurrilitatem, & ſtultiloquia, ad præcipitationem, & inconſiderationem illa pertinere manifeſtum eſt. Cùm enim ex abundantia cordis os loquatur, luxurioſi, quorum cor turpibus concupiſcentijs plenum eſt, facilè ad turpia verba prorumpunt. Præcipitatio quoque, & inconſideratio mala luxuriæ germina pronum hominem faciunt in verba leuiter, & inconſideratè dicta, quæ ſcurrilia vocantur.

10 Dicendi finem non fecero, ſi vitia omnia percenſere voluero, quæ ex luxuria oriuntur, vel illam comitantur. Hinc Magdalenam peccatricem ſeptem Dæmonia poſſederant. *Septenario numero* (inquit Sanct. Gregorius) *vniuerſitas vitiorum deſignatur. Rectè ergo ſeptem Dæmonia habuit, quæ vniuerſis vitijs plena fuit.* Hinc *Sanct. Ambroſius* Lib. *De Elia, & Ieiunio*, Cap. 19. ait: *Luxuria nec fidem habet, nec obſeruantiam diſciplinæ: Luxuria Seminarium & origo vitiorum eſt. Nec arbitremini me aduerſus Apoſtolum dixiſſe, quia ille ait, Auaritiam radicem eſſe vitiorum omnium, quoniam luxuria* 1. Tim.
ipſius eſt mater auaritiæ. Etenim cùm exhauſerit quis luxuriando proprias facultates, quærit poſtea auara compendia.

ARTICVLVS V.

De Remedijs contra Luxuriam.

1 REmedia contra Luxuriam partim in cogitatione, partim in actione conſiſtunt, inquit Concilij Tridentini Catechiſmus P. 3 Cap 7. Quod in cogitatione remedium poſitum eſt id in eo maximè verſatur, vt intelligamus, quanta ſit huius peccati turpitudo, & pernicies, quæ pœnæ ipſum conſequuntur. Ponatur ergo ob oculos generale totius orbis diluuium, cuius cauſa fuit hominum libido. *Omnis quippè caro corruperat viam ſuam ſuper terram.* Vnde Deus ait: *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.* Et dixit ad Noë: *Finis vniuerſæ carnis venit coram me: repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra.* Reuocetur in memoriam ſupplicium Iſraëlitarum, qui fornicati ſunt cum filiabus Moab in deſerto, *Numerorum* 25. De quo Apoſtolus 1. ad Corinth. 10. *Neque fornicemur* (inquit) *ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia.* Item Beniamiticæ Tribus deletio, *Iudicum* 20. Qui verò mortem effugiunt, alijs tamen corporis animique pœnis grauiſſimis ſæpè plectuntur, & præſertim cæcitate mentis, quæ pœna omnium grauiſſima eſt; ita vt neque Dei, nec ſalutis æternæ, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum, vitæque ſuæ rationem habeant: Sicque adeò nequam, & inutiles fiunt, vt nihil graue committi eis debeat, & ad nullum ferè officij munus idonei ſint. Funeſta huius rei exempla in *Dauide*, & *Salomone* cernimus, quorum alter, ſcilicet *Dauid*, poſtquam adulterium commiſit, repente ſui diſſimillimus, ex mitiſſimo crudelis euaſit, vt *Vriam* optimè de ſe meritum morti exponi iuſſerit. (2. *Regum* 11.) Alter verò, ſcilicet *Salomon*, cum ſe totum in alienigenarum mulierum libidinem effudiſſet, in idololatriam lapſus eſt, (3. *Regum* 11.) Quamobrem *Oſee* 4. ſcriptum eſt: *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Hinc *Sanct. Gregorius* Libro 16 *Moralium*, Cap. 29. verba illa explicans, *Dulcedo eius vermis*, quæ Iob 24. leguntur ait: *Luxurioſi ergo, atque carnis voluptatibus dediti quanta ſit cæcitas mentis demonſtratur, cùm dicitur,* Dulcedo eius vermis. *Quid namque caro, niſi putredo, & vermis eſt? Et quiſquis carnalibus deſiderij anhelat, quid aliud quàm vermem amat?*

2 Remediorum verò in actione poſitorum, primum eſt, otij fuga, necnon crapulæ, & ebrietatis, quæ ad luxuriam prouocant. Vnde *Ezechielis* 16 ſcriptum eſt: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & otium ipſius, & filiarum eius.* Dauid in adulterium lapſus eſt, cùm de ſtrato ſuo poſt meridiem ſurrexiſſet, & in ſolario Domus Regiæ deambularet; *Eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere*, otio vacans. Hinc *Sanct. Hieronymus* Epiſtolâ 4. *Ama* (inquit) *ſcientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis.·.·.·. Facito aliquid operis, vt te ſemper diabolus inueniat occupatum.* Quantùm verò fugiendæ ſint crapula, & ebrietas ad cuſtodiam caſtitatis, Scriptura Sacra non vno in loco docet. Exodi 32. *Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Quem locum *Tertullianus* Lib. *De Ieiunijs* proferens ait: *Intellige ſanctæ Scripturæ verecundiam, luſum niſi impudicum non denotaſſet.* Eodemque in Libro ait: *Appendices gulæ laſciuia atque luxuria.* Prouerb. 20. *Luxurioſa res vinum.* Ad Epheſ. 5. *Et nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Hinc *Sanct. Hieronymus* Libr. 2. *Aduerſus Iouinianum* ſcribit: *Non ei debemur cui naſcimur, ſed cui renaſcimur, qui repugnantem carnem, & ad libidinum incentiua rapientem, inedia ſubiugamus. Eſus carnium, & potus vini, ventriſque ſaturitas, ſeminarium*

rium libidinis eſt. Vnde & Comicus: SINE Cerere (inquit) & Libero friget Venus. Hinc Pompeij Amphiteatrum Baccho ſimul & Veneri dedicatum: Qua de re Tertullianus Libro De Spectaculis, ait: Duo iſta Dæmonia conſpirata & coniurata inter ſe ſunt, ebrietatis & libidinis. Itaque theatrum Veneris, Liberi quoque domus eſt. Hinc S. Gregorius, Curæ Paſtoralis P. 3. Admonitione 20. Plerumque, inquit, edacitas vſque ad luxuriam pertrahit: Quia dum ſatietate venter extenditur, aculei libidinis excitantur. ∴ Gulæ deditos luxuria ſequitur, Propheta teſtante, qui dum aperta narrat, occulta denuntiat, dicens (Ierem. 52.) Princeps coquorum deſtruxit muros Ieruſalem. Princeps coquorum, venter eſt. Muri Ieruſalem, virtutes animæ ad deſiderium ſupernæ pacis eleuatæ. Coquorum ergo Princeps muros Ieruſalem deijcit, quia dum venter ingluuie diſtenditur, virtutes animæ per luxuriam deſtruuntur.

Prouerb. 6. 3 Tertium remedium eſt, nimiam frequentationem & familiaritatem mulierum vitare. Numquid enim poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeant? Aut ambulare ſuper prunas, vt non comburantur plantæ eius? Sic qui ingreditur ad mulierem, &c. Et Eccleſiaſtici 42. In medio mulierum noli commorari: De veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior eſt enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium: Id eſt, mulieris, quamuis piæ, ſocietas periculoſior, quàm viri improbi. Et Cap. 9. Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti ſunt. Colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere ne ſedeas omninò, nec accumbas cum ea ſuper cubitum: & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam.

4 Quartum remedium eſt fidelis & vigilans cuſtodia ſenſuum: Quia aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras (vt dicitur Ieremiæ 9. id eſt, Per omnes ſenſus ad animæ interitum mors introit peccatorum; (vt S. Hieronymus explicat; quem eo de argumento diſſerentem Libro 2. Contra Iouinianum, audire operæ pretium eſt.) Per quinque ſenſus (inquit) quaſi per quaſdam feneſtras, vitiorum ad animam introitus eſt. Non poteſt ante Metropolis & arx mentis capi, niſi per portas eius irruerit hoſtilis exercitus. Horum perturbationibus anima prægrauatur, & capitur aſpectu, auditu, odoratu, ſapore, tactu. Si Circenſibus quiſpiam delectetur; ſi Athletarum certamine, ſi mobilitate hiſtrionum, ſi formis mulierum, ſplendore gemmarum, veſtium, metallorum, & cæteris huiuſcemodi: Per oculorum feneſtras animæ capta libertas „ eſt, & impletur illud Propheticum: Mors intrauit per „ feneſtras noſtras. Rurſum auditus vario organorum cantu, & vocum inflexionibus delinitur, & carmine Poetarum, & Comœdorum, Mimorumque vrbanitatibus & ſtrophis, & quicquid per aures introiens virilitatem mentis effeminat. Odoris autem ſuauitas, & diuerſa thymiamata, & amomum, & cyphi, œnanthe, muſcus, & peregrini muris pellicula, quòd diſſolutis & amatoribus conueniat, nemo niſi diſſolutus negat. ∴ Tactus autem alienorum corporum, & fœminarum ardentior appetitus, vicinus inſaniæ eſt. Ob hunc ſenſum cupimus, iraſcimur, geſtimus inuidemus, æmulamur, ſolliciti ſumus: & expleta voluptate, per quamdam plenitudinem rurſus accendimur, quærimuſque facere; quòd cùm fecerimus, iterum pœniteamus. Igitur cùm per has portas quaſi quidam perturbationum cunei ad arcem noſtræ mentis intrauerint, vbi erit libertas, vbi fortitudo eius. vbi de Deo cogitatio? Maximè cùm tactus depingat ſibi etiam præteritas voluptates, & recordatione vitiorum cogat animam compati, & quodammodo exercere quod non agit. His igitur rationibus inuitati multi Philoſophorum, reliquerunt frequentias vrbium, & hortulos ſuburbanos, vbi ager irriguus, & arborum comæ, & ſuſurrus auium, fontis ſpeculum; riuus immurmurans, & multæ oculorum auriumque illecebræ, ne per luxum & abundantiam copiarum, animæ fortitudo molleſceret, & eius pudicitia conſtupraretur. Inutile quippè eſt crebrò videre per quæ aliquando captus ſis, & eorum te experimento committere, quibus difficulter careas. Nam & Pythagorei huiuſcemodi frequentiam declinantes, in ſolitudine & deſertis habitare conſueuerant. Platonici quoque & Stoici in Templorum locis & porticibus verſabantur, vt admoniti auguſtioris habitaculi ſanctitate, nihil aliud quàm de virtutibus cogitarent. Sed & ipſe Plato, cùm eſſet diues, & thoros eius Diogenes lutatis pedibus conculcaret, vt poſſet vacare Philoſophiæ, elegit Academiam villam ab vrbe procul, non ſolùm deſertam, ſed & peſtilentem, vt cura & aſſiduitate morborum libidinis impetus frangerentur, Diſcipulique ſui nullam aliam ſentirent voluptatem, niſi earum rerum quas diſcerent. Quoſdam legimus effodiſſe ſibi oculos, ne per eorum viſum à contemplatione Philoſophiæ auocarentur. Vnde & Crates ille Thebanus, proiecto in mare non paruo auri pondere; Abite (inquit) peſſum malæ cupiditates: Ego vos mergam, ne ipſe mergar à vobis. Quòd ſi quis exiſtimat, & abundantiâ ciborum potionumque ſe perfrui, & vacare poſſe Sapientiæ, hoc eſt, & verſari in delicijs, & deliciarum vitijs non teneri, ſeipſum decipit. Cùm enim procul ab his remoti, ſæpè capiamur naturæ illecebris, & cogamur ea cupere, quorum copiam non habemus: Quantò magis, ſi circumdati retibus voluptatum, eſſe nos liberos arbitremur? ∴ Vetus quoque ſententia eſt: Difficilè eſt, immò impoſſibile, delicijs & voluptatibus affluentes, non ea cogitare quæ gerimus: Fruſtraque quidam ſimulant, ſaluâ fide, & pudicitia, & integritate mentis, ſe abuti voluptatibus; cùm contra naturam ſit, copijs voluptatum ſine voluptate perfrui: & Apoſtolus hoc ipſum cauens dixerit: QVÆ autem in delicijs eſt Vidua, viuens mortua eſt. 1. Timot. 5. Senſus corporum quaſi equi ſunt ſine ratione currentes, Anima verò in aurigæ modum retinet fræna currentium: & quomodo equi abſque rectore præcipites ruunt: Ita corpus ſine ratione & imperio animæ in ſuum fertur interitum.

Conſonat S. Gregorius, Libro 21. Moralium, Cap. 2. explicans illud Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Sic enim hanc ſententiam exponit. Cùm ſit inuiſibilis animus, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, niſi quòd inhærens corpori, quaſi quædam egrediendi foramina eiuſdem corporis ſenſus habet. Viſus quippè, auditus, guſtus, odoratus, & tactus, quaſi quædam viæ mentis ſunt, quibus foras veniat, & ea quæ extra eius ſunt ſubſtantiam, concupiſcat. Per hos etenim corporis ſenſus quaſi per feneſtras quaſdam exteriora quæque anima reſpicit, reſpiciens concupiſcit. Hinc etenim Ieremias ait: Aſcendit mors " Ierem. 9.
per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras. "
Mors quippè per feneſtras aſcendit, & domum ingreditur, cùm per ſenſus corporis concupiſcentia veniens, habitaculum intrat mentis. Quo contrà dè Iuſtis per Eſaiam dicitur: Qui ſunt hi qui vt nubes volant, & quaſi co- " Iſai. 60.
lumbæ ad feneſtras ſuas? Iuſti namque volare vt nubes " dicti ſunt, quia à terrenis contagijs ſubleuantur: & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas ſunt, quia per ſenſus corporis exteriora quæque intentione non reſpiciunt rapacitatis, eoſque foras non rapit concupiſcentia carnalis. Quiſquis verò per has corporis feneſtras incautè exteriùs reſpicit, plerumque in delectationem peccati etiam nolens cadit; atque obligatus deſiderijs, incipit velle quod noluit. Et nonnullis ſubiunctis, quæ aliâ occaſione referemus, ita colligit: Vnde nobis ad cuſtodiendam cordis munditiam, exteriorum quoque ſenſuum, diſciplina ſeruanda eſt. Nam quantumlibet virtute mens polleat, quantalibet grauitate vigeat, carnales tamen ſenſus puerile quiddam exteriùs perſtrepunt; & niſi interioris grauitatis pondere & quaſi iuuenili quodam vigore refrænentur, ad fluxa quæque & leuia mentem eneruem trahunt.

Ante hos Patres S. Baſilius, Libro De Sancta Virginitate, in eamdem ſententiam ſcribit. Voluptas cùm vna generaliter ſit, veluti fons quidam à carne profluit; atque in quinos ſenſus, veluti riuos totidem diſtributa, per hos ab intimis ad ſenſibilia fluit: Quorum quilibet per propriam organi ſui feneſtram vehementer emittens fluentum ſuum, quicquid corruptum cominùs occurrerit, ad ſe pertrahit; carnalique limo implet, torrentis inſtar. Rursùs quoque ab exterioribus per eaſdem feneſtras in carnis æſtus celeriùs refluens, animam fluctibus perturbationum quatit, atque in profunda demergit. Et infrà: Obſtruendus eſt igitur primus ingreſſus per ſenſus ſatelliti carnis, ſenſuſque ipſi vt ianuæ ac feneſtræ cordis, ſeris ac vectibus vndique firmandi atque muniendi: Ne per aliquem illorum verſutus aſcendens, mortem contubernalem ſuam ſecum vnà introducat. Mors enim (inquit) aſcendit per feneſtras. Reuerà " enim ſenſus, feneſtræ animæ ſunt: Quibus anima, ſiue vt pudica mulier exteriorem ſenſuum lucem ad conſiderationem rei cuiuſque vtilis, modicè caſteque eas aperiens, hauriet Siue vt impudica meretrix, attonita ad exteriora quæque

ac

ac noxia curioſè ſpectanda, proſpicit ad oblectamenta laſciuiæ; ceruicem malè contorquens, ac per hoc ſuauia & læta hauriens.

5 Quintum remedium eſt humiliatio & mortificatio ſpiritus. Quò ſpectat iuuenis cuiuſdam Monachi hiſtoria, quam *S. Hieronymus* narrat Epiſtolâ 4. ad *Ruſticum* datâ. *Græcus Adoleſcens erat in Cœnobio* (inquit) *qui nullâ abſtinentiâ, nullâ operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere. Hunc periclitantem Pater Monaſterij hac arte ſeruauit. Imperat cuidam viro graui, vt iurgijs atque conuitijs inſectaretur hominem; & poſt irrogatam iniuriam, primus veniret ad querimoniam. Vocati teſtes, pro eo loquebantur qui contumeliam fecerat. Flere ille contra mendacium: Nullus alius credere veritati: Solus Pater defenſionem ſuam callidè opponere, ne abundantiori triſtitiâ abſorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus eſt: Quo expleto, interrogatus Adoleſcens ſuper cogitationibus priſtinis, an adhuc moleſtiæ aliquid ſuſtineret: Papè, inquit, viuere mihi non licet, & fornicari libeat?*

6 Sextum remedium eſt oratio iugiſque ad Deum gemitus, vt colligitur ex illo Sapientiæ 8. *Et vt ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat Sapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum: Adij Dominum, & deprecatus ſum illum.* Et ex illo 2. ad Corinthios 12. *Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea.* Quam ſalubre ſit iſtud remedium, exemplo ſuo docuit *S. Hieronymus*, Epiſtolâ 22. ad *Euſtochiam*, De Cuſtodia Virginitatis. *O quoties*, (inquit) *ego ipſe in Eremo conſtitutus, & in illa vaſta Solitudine, quæ exuſta Solis ardoribus horridum Monachis præſtat habitaculum, putabam me Romanis intereſſe delicijs. Sedebam ſolus, qui amaritudine repletus eram. Horrebant ſacco membra deformia, & ſqualida cutis ſitum æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie lacrymæ, quotidie gemitus, & ſi quando repugnantem ſomnus imminens oppreſſiſſet, nuda humo vix oſſa hærentia collidebam. De cibis verò & potu taceo, cùm etiam languentes Monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepiſſe, luxuria ſit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipſe damnaueram, ſcorpionum tantùm ſocius & ferarum, ſæpè choris intereram puellarum. Pallebant ora ieiunijs, & mens deſiderijs æſtuabat in frigido corpore; & ante hominem ſua iam carne præmortuum, ſola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio deſtitutus, ad Ieſu iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia ſubiugabam ∴ Memini me clamantem, diem crebrò iunxiſſe cum nocte, nec priùs à pectoris ceſſaſſe verberibus, quàm rediret, Domino increpante tranquillitas. Ipſam quoque cellulam meam, quaſi cogitationum mearum conſciam, pertimeſcebam: & mihimet iratus & rigidus, ſolus deſerta penetrabam. Sicubi concaua vallium, aſpera montium, rupium prærupta cernebam; ibi meæ orationis locus, ibi illud miſerrimæ carnis ergaſtulum: &, vt ipſe mihi teſtis eſt Dominus, poſt multas lacrymas; poſt cælo inhærentes oculos, nonnunquam videbar mihi intereſſe agminibus Angelorum; & lætus gaudenſque cantabam:* POST TE *in odorem vnguentorum tuorum curremus.* Cant. 1.

C A P V T IX.

D E I N V I D I A.

A R T I C V L V S I.

Quid ſit? Et quam graue crimen?

1 I*Nuidia eſt triſtitia de bono alterius, perinde ac ſi malum noſtrum eſſet, quatenus illo propriam gloriam aut excellentiam imminui concipimus.* Dolere namque de bono alterius, quatenus ex eo nobis periculum imminet alicuius nocumenti, ſicut cùm quis de inimici ſui fortunâ mœret, timens ne eum lædat, non inuidiæ, ſed timoris effectus eſt. Dolorem de alieno bono concipere, eo nomine, quòd eius poſſeſſorem tali bono prorſùs indignum exiſtimes, alterum verò eo carentem eius poſſeſſione dignum iudices, non eſt inuidiæ, ſed indignationis. Dolere de alieno bono eo nomine quo ipſo careas, quo tamen potiri pariter cupias, æmulationis eſt. At dolere de aliena fœlicitate ſeu bono, ita vt proximum eo ſpoliari velles, quia illud vt malum proprium aſpicis, illud in tuæ gloriæ vel excellentiæ detrimentum, vel imminutionem vergere arbitratus, inuidia eſt. Oritur autem Inuidia ex bonis, quæ vulgari hominum opinione honorifica & glorioſa cenſentur, quales ſunt diuitiæ, dignitates, magiſtratus, titulorum inſignia, poteſtas & auctoritas, gratia Principum, amicitiæ, & clientelæ, eruditio, eloquentia, virtus, celebritas nominis, pulcritudo, ornatus, & alia id genus bona, ſeu vera, ſeu fucata, ſeu ſpiritualia, ſeu temporalia.

2 Inuidia peccatum eſt, & quidem ex genere ſuo lethale, cùm ab Apoſtolo inter ea numeretur, de quibus ait ad Galatas 5. *Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.* Et ibidem: *Non efficiamur* (inquit) *inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.* Et ſanè, cùm aduerſetur charitati, quæ non *æmulatur*, ſed de bono proximi gaudet perinde ac ſi proprium bonum eſſet, conſequens eſt vt ex genere ſuo mortale peccatum ſit. Vnde *Iob V.* dicitur *Paruulum occidit Inuidia.* Quem locum præclaro Commentario *S. Gregorius* illuſtrat Lib. 5. *Moralium*, 31. *Inuidere enim non poſſumus*, (inquit) *niſi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo eſt qui liuore occiditur, quia ipſe ſibi teſtimonium perhibet, quod eo minor ſit, cuius inuidiâ torquetur. Hinc eſt quòd hoſtis callidus primo homini inuidendo ſurripuit, quia amiſſa beatitudine minorem ſe immortalitate illius agnouit: Hinc eſt quòd Cain ad perpetrandum fratricidium corruit: Quia deſpecto ſuo ſacrificio, prælatum ſibi infremuit, cuius Deus hoſtiam accepit: & quem meliorem ſe eſſe exhorruit, ne vtcumque eſſet, amputauit.* Geneſ. 4. Geneſ. 25. *Hinc Eſau ad perſecutionem fratris exarſit,* Geneſ. 37. *quia primo genitorum benedictione perditâ, quam tamen pro eſu lenticulæ ipſe vendiderat, minorem ſe eo, quem naſcendo præibat, ingemuit. Hinc Ioſeph fratres ſui Iſmaelitis tranſeuntibus vendiderunt: Quia cognita reuelationis myſterio, ne ſe fieret melior, eius profectibus obuiare conati ſunt. Hinc Saul Dauid ſubditum lanceam intorquendo perſequitur,* 1. Reg. 18. *quia quem magnis quotidie augeri virtutum ſucceſſibus ſenſit, vltra ſe excreſcere expauit. Paruulus itaque eſt qui inuidiâ occiditur, quia niſi ipſe inferior reſiſteret, de bono alterius non doleret. Sed inter hæc ſciendum eſt quia quamuis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hoſtis virus infunditur, in hac tamen nequitia tota ſua viſcera ſerpens concutit, & imprimendæ malitiæ peſtem vomit. De quo nimirum ſcriptum eſt:* “Inuidiâ diaboli mors intrauit in orbem “terrarum. Sap. 2. *Nam cùm denictum cor liuoris putredo corruperit, ipſa quoque exteriora indicant quàm grauiter animum veſania inſtigat. Color quippè pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigeſcunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus ſtridor: Cumque in latebris cordis creſcens abſconditur odium, dolore cæco tenebrat conſcientiam vulnus incluſum. Nil lætum de proprijs libet, quia tabeſcentem mentem ſua pœna ſauciat, quàm felicitas torquet aliena: Quantoque extranei operis in altum fabrica ducitur, tantò fundamentum mentis liuidæ profundiùs ſuffoditur: Vt quò alij ad meliora properant, eò ipſo deteriùs ruant: Qua ruina videlicet etiam illud deſtruitur, quod in alijs actibus perfecto opere ſurrexiſſe putabatur. Nam inuidia cùm mentem tabefecerit, cuncta quæ inuenerit benè geſta conſumit. Vnde benè per Salomonem dicitur:* Vita carnium ſanitas cordis: *Quia ſi mentis innocentia cuſtoditur, etiam ſi qua foris infirma ſunt, quandoque roborantur. Et rectè ſubditur:* “Putredo “oſſium inuidia: *Quia per liuoris vitium, ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum. Oſſa quippè*

per

per inuidiam putreſcere, eſt quædam etiam robuſtè deperire.

3 Quam graue ſit inuidiæ crimen, docet *S. Cyprianus*, in egregio Tractatu: *De Zelo & Liuore*, ita ſcribens: *Zelare quod bonum videas, & inuidere melioribus, leue apud quoſdam & modicum crimen videtur; dumque exiſtimatur leue eſſe & modicum, non timetur; dum non timetur, contemnitur; dum contemnitur, non facilè vitatur, & fit cæca & occulta pernicies... Videamus vnde zelus, & quando, & quomodo cœperit: Faciliùs enim à nobis malum tam pernicioſum vitabitur, ſi eiuſdem mali & origo & magnitudo noſcatur. Hinc Diabolus inter initia ſtatim mundi & periit primus, & perdidit. Ille dudum angelica maieſtate ſubnixus, ille Deo acceptus & charus, poſtquam hominem ad imaginem Dei factum conſpexit, in zelum maleuolo liuore prorupit, non priùs alterum deijciens inſtinctu zeli, quàm ipſe zelo ante deiectus; captiuans antequam captus, perditans antequam perdens; dum ſtimulante liuore homini gratiam datæ immortalitatis eripit, quis ipſe quoque id quod priùs fuerat, amiſit. Quale malum eſt, fratres dilectiſſimi, quo Angelus cecidit, quo circumueniri & ſubuerti alta illa & præclara ſublimitas potuit, quo deceptus eſt ipſe qui decepit? Exinde inuidia graſſatur in terris, dum liuore periturus, magiſtro perditionis obſequitur; dum diabolum qui zelat, imitatur, ſicut ſcriptum* „ *eſt:* Inuidiâ autem diaboli mors introiuit in orbem „ terrarum. Imitantur ergo illum qui ſunt ex parte „ eius. *Hinc denique nouæ fraternitatis prima odia, hinc parricidia nefanda cœperunt, dum Abel iuſtum Cain zelat iniuſtus, dum bonum malus inuidia & liuore perſequitur. Tantùm valuit ad conſummationem facinoris æmulationis furor; vt nec charitas fratris, nec ſceleris immanitas, nec timor Dei, nec pœna delicti cogitaretur. Iniuſtè oppreſſus eſt, qui iuſtitiam primus oſtenderat: Odia perpeſſus eſt, qui odiſſe non nouerat: Occiſus eſt impiè, qui moriens non repugnabat. Et quòd Eſau fratri ſuo Iacob inimicus extitit, zelus fuit. Nam quia ille benedictionem patris acceperat, hic in odium perſecutionis facibus liuoris exarſit. Et quòd Ioſeph fratres ſui vendiderunt, cauſa vendendi de æmulatione deſcendit; poſtquam id quod ſibi in viſionibus proſperum fuerat oſtenſum, ſimpliciter vt fratribus frater expoſuit, in inuidiam maleuolus animus erupit. Saul quoque Rex vt Dauid odiſſet, vt perſecutionibus ſæpè repetitis innocentem, miſericordem, miti lenitate patientem necare cuperet, quid aliud quàm zeli ſtimulus prouocauit? Quia Golias interfecto & ope ac dignatione diuina tanto hoſte deleto, populus admirans in laudes Dauid prædicationis ſuffragio proſilijt; Saul ſimultatis atque inſectationis furias de liuore concepit... Iudæi nonne inde perierunt, dum Chriſto malunt inuidere, quàm credere? Obtrectantes magnalibus quæ ille faciebat, zelo excæcante decepti ſunt, nec ad diuina noſcenda cordis oculos aperire potuerunt.*

Non eſt autem quòd aliquis exiſtimet malum illud vna ſpecie contineri, aut breuibus terminis & anguſto fine concludi. Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies. Radix eſt malorum omnium, fons cladium, ſeminarium delictorum, materia culparum. Inde odium ſurgit, animoſitas inde procedit. Auaritiam zelus inflammat; dum quis ſuo non poteſt eſſe contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat; dum cernit quis alium in honoribus auctiorem. Zelo excæcante ſenſus noſtros, atque in ditionem ſuam mentis arcana redigente, Dei timor ſpernitur, magiſterium Chriſti negligitur, iudicij dies non prouidetur. Inflat ſuperbia, exacerbat ſæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit diſcordia, ira ferueſcit; nec ſe iam poteſt cohibere vel regere, qui factus eſt poteſtatis alienæ. Hinc dominicæ pacis vinculum rumpitur, hinc charitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, vnitas ſcinditur, ad hæreſes atque ad ſchiſmata proſilitur; dum obtrectatur Sacerdotibus, dum Epiſcopis inuidetur; cùm quis aut queritur non ſe potiùs ordinatum, aut dedignatur alterum ferre Præpoſitum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo ſuperbus, de æmulatione peruerſus, animoſitate & liuore, non hominis, ſed honoris inimicus. Qualis verò animæ tinea, quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo? Zelare in altero vel virtutem eius, vel felicitatem, id eſt, odiſſe in eo vel merita propria, vel beneficia diuina; in malum proprium bona aliena conuertere, illuſtrium proſperitate torqueri, aliorum gloriam facere ſuam pœnam; velut quoſdam pectori ſuo admouere carnifices, cogitationibus & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent, qui cordis ſecreta maleuolentiæ vngulis pulſent: Non cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe iucundus; ſuſpiratur ſemper, & ingemiſcitur, & doletur: Dumque ab inuidis numquam liuor exponitur, diebus ac noctibus pectus obſeſſum ſine intermiſſione laniatur. Mala cætera habent terminum; & quodcumque delinquitur, delicti conſummatione finitur. In adultero ceſſat facinus perpetrato ſtupro; in latrone conquieſcit ſcelus homicidio admiſſo; & prædoni rapacitatem ſtatuit præda poſſeſſa; & falſario modum ponit impleta fallacia; zelus terminum non habet, permanens iugiter malum & ſine fine peccatum, quantoque ille cui inuidetur ſucceſſu meliore profecerit, tantò inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardeſcit. Hinc vultus minax, toruus aſpectus, pallor in facie, in labijs tremor, ſtridor in dentibus, verba rabida, effrenata conuicia, manus ad cædis violentiam prompta, etiamſi à gladio interim vacua, odio tamen furiatæ mentis armata: Et idcirco Spiritus-Sanctus dicit in Pſalmis: Nolite zelare benè ambulantem in “ via ſua. *Et iterum:* Obſeruabit peccator iuſtum, & “ ſtridebit ad eum dentibus ſuis. Deus autem irridebit “ eum; quoniam prouidet quia veniet Dies eius. *Hos* “ *beatus Apoſtolus Paulus deſignat & denotat dicens:* “ Venenum aſpidum ſub labijs eorum, & os eorum “ maledictione & amaritudine plenum eſt. Veloces ad “ effundendum ſanguinem pedes eorum: Contritio & “ calamitas in vijs eorum, qui viam pacis non agnouerunt, “ nec eſt timor Dei ante oculos eorum. *Multò* “ *malum leuius, & periculum minus eſt, cùm membra gladio vulnerantur. Facilis cura eſt, vbi plaga perſpicua eſt; & citò ad ſanitatem medela ſubueniente perducitur vulnus, quod videtur: Zeli vulnera abſtruſa ſunt & occulta, nec remedium curæ medentis admittunt, quæ ſe intra conſcientiæ latebras cæco dolore clauſerunt. Quicumque es inuidus & malignus, videris quàm ſis eis quos odiſti inſidioſus, pernicioſus, infeſtus: Nullius magis quàm tuæ ſalutis inimicus es. Quiſquis ille eſt quem zelo perſequeris, ſubterfugere & vitare te poterit: Tu te non potes fugere: Vbicumque fueris, aduerſarius tuus tecum eſt, hoſtis ſemper in pectore tuo eſt, pernicies intus incluſa eſt, ineluctabili catenarum nexu ligatus & vinctus es, zelo dominante captiuus es nec ſolatia tibi vlla ſubueniunt. Perſeuerans malum eſt, hominem perſequi ad Dei gratiam pertinentem: calamitas ſine remedio eſt, odiſſe felicem.*

S. Baſilius, Homiliâ *De Inuidia*, criminis iſtius grauitatem, & malitiam disertè deſcribit. Inuidiam Diaboli vitium, inuidos damnationis ipſius ſocios futuros affirmat. Nihil eſſe hac perturbatione pernicioſius, quæ ante omnia ipſi nocet auctori. Quemadmodum enim rubigo ferrum, ſic Inuidia hos, qui eâ laborant, inficit & conſumit. Et ſicut viperæ abrupto matris ventre naſci dicuntur: Sic & Inuidia concipientem ſe animam corrodit, tabefacit. Inuidi, *Diaboli miniſterium* obeunt, inimici fiunt hominum, qui nihil ipſos læſerunt; inimici Dei Optimi Maximi omnibus benefacientis, nemini inuidentis. *Inuidia intolerabile malum, ſerpentis documentum, Dæmonum inuentum, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, Regni cœlorum priuatio.* Vultu ipſo hoc vitium fatentur inuidi. Aſpectus illis aridus & obſcurus, genæ ſubtriſtes, ſupercilium demiſſum, anima ipſo morbo ſuffuſa, prudentiam in dignoſcenda veritate, ac rebus agendis minimè habens. Sicut autem vultures per multa quidem prata, ſeu loca amœna & ſuauem odorem ſpirantia circumuolantes, ad ſordida & fœculenta loca feruntur: Muſcæ quoque ſi quid ſalubre offendunt, eo prætermiſſo ad vlcera properant: Sic inuidi vitæ ſplendorem ac rerum benè geſtarum magnitudinem minimè reſpiciunt: Aliorum verò defectus, næuos, & vitia obſeruant, & ad vulgi notitiam perducunt, quemadmodum maligni pictores, qui hominis imaginem cum inſitis vel fortuitis deformitatibus effingere amant & exponere, vt in ludibrium veniat. Audacem enim dicunt eum, qui fortis eſt; ſtupidum, qui temperans; crudelem, qui iuſtus; aſtutum, qui prudens; prodigum, qui liberalis; auarum, qui frugalis. Denique omne genus virtutis in vicina vitiorum nomina conuertunt.

S. Ioannes Chryſoſtomus, Homiliâ 41. in Matthæum, de criminis eiuſdem grauitate præclarè diſſerit. *Tale malum* (inquit) *inuidia eſt, quâ nulla vnquam malignitas*

peior

peior inuenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis ſalteſa iniquæ fructum, vt putant, aliquem capiunt, & breui tempore peccatum committunt. Inuidi autem & multò ante ſeipſos, quàm quibus inuident, perturbant & cruciant, & ita in agendo ſemper inuidendoque ſunt, vt nunquam peccandi afferant finem: Sed quemadmodum ſues luteſa immunditiæ, & Dæmones noſtris damnis lætantur, ſic inuidi calamitate proximorum exultant.·. Fornicatores ac Publicani ad cœlos conſcendere potuerunt, inuidiæ autem morbo laborantes, cùm intus eſſent, à Regno cœlorum exciderunt.·.· Inuidia peſtiferum malum, hominem in Diaboli conditionem, ac in Dæmonem immaniſſimum conuertit. Inuidiâ primâ hominis cædes apparuit. Inuidiâ fraterna charitas contempta eſt. Inuidiâ factum eſt vt hiatu ſuo terra Dathan, Core, Abiron, vniuerſumque illum
Num. 16. & 26. *populum viuos abſorpſerit. Sed facillimum eſt, dicet aliquis, inuidos accuſare: dicendum autem eſt quomodo hoc morbo liberabimur. Quomodo igitur ne veneno ſuo nos inficiat facimus? Si dabimus operam, vt quemadmodum fornicatori nefas eſt Eccleſiam ingredi, ſic inuido quoque: Immò verò multò magis inuidus quàm fornicator à cœtu fidelium exterminandus eſt.*

Inuidiâ conciuium Chriſti factum eſt ne vlla Chriſti Miracula in patria ſua ederet, vt explicat *S. Ambroſius*, Lib. quarto in Lucam, ad illa verba Saluatoris: *Amen dico vobis, quòd nemo Propheta acceptus eſt in Patria ſua.* Non mediocriter (inquit) inuidia proditur, quæ ciuicæ charitatis oblita, in acerba odia cauſas amoris inflectit. *Simul hoc exemplo pariter & oraculo declaratur, quòd fruſtra opem miſericordiæ cæleſtis exſpectes, ſi alienæ fructibus virtutis inuideas; aſpernatur enim Dominus inuidorum eſt, & ab ijs qui diuina beneficia in alijs perſequuntur, miracula ſuæ poteſtatis auertit. Non otioſè itaque Saluator excuſat quòd nulla in patria ſua miracula virtutis operatus ſit; ne fortaſſis aliquis viliorem patriæ nobis eſſe debere putaret affectum. Neque enim ciues poterat non amare, qui amaret omnes: Sed ipſi ſe charitate patriæ, qui amaret omnes: Sed ipſi ſe charitate patriæ, qui inuidens, abdicarunt. Charitas enim non æmulatur, non inflatur. Nec tamen exſors beneficiorum patria diuinorum eſt. Quod enim maius miraculum, quàm quòd in ea natus eſt Chriſtus? Videte igitur quid mali inuidia adferat. Indigna propter inuidiam patria iudicatur, in qua ciuis operetur, quæ digna fuit in quâ Dei Filius naſceretur.*

Inuidia ſuperbiæ fœtus eſt, cùm ſuperbia ſit amor excellentiæ propriæ, inuidia verò ſit odium fœlicitatis alienæ. *Amando enim quiſque excellentiam ſuam, vel paribus inuidet quòd ei coæquentur: Vel inferioribus, ne ſibi coæquentur:* (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. 11. *De Geneſi ad Literam*, Cap. 14.) Et Sermone 354. aliàs 53. *De Verbis Domini*, Cap. 4. *Non poteſt ſuperbus eſſe non inuidus. Inuidia filia eſt Superbiæ: Sed iſta mater neſcit eſſe ſterilis; vbi fuerit, continuò paret.*

ARTICVLVS II.

REGVLÆ MORVM,

Circa Inuidiam.

REGVLA I.

Triſtitia de bono alterius, quatenus ex eo timetur graue malum, vel ſibi ipſi, vel alijs bonis iniuſtè inferendum, non eſt Inuidia: Immò ſine peccato eſſe poteſt, ſi ordo charitatis ſeruetur.

SIc *Eſther* & *Mardochæus* de gratia & auctoritate *Aman* apud Regem Perſarum meritò dolere poterant, à quo ſibi totique Iudæorum Genti ſupremam cladem imminere cernebant. Hinc *S. Gregorius*, Lib. 22. *Moralium*, Cap. 6. ait: *Euenire plerumque ſolet, vt non amiſſa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rurſùm eius gloria ſine inuidiæ culpa contriſtet: Cùm & ruente eo, quoſdam benè erigi credimus, & proficiente illo, pleroſque iniuſtè opprimi formidamus. Quâ in re mentem noſtram nec eius iam defectus erigit, nec eius profectus addicit, ſi recta noſtra cogitatio non quid in ipſa, ſed quid de ipſo circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc ſeruandæ valdè eſt neceſſarium ſubtiliſſimæ diſcretionis examen: Ne cùm noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ.* Hanc etiam Regulam auctoritate ſua confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 36. A. 2.

REGVLA II.

Qui dolet de bono ſpiritali alterius, non quòd proximum huiuſmodi bono carere velit, ſed quòd ipſe illo careat, non eſt reus Inuidiæ.

HÆc enim laudabilis æmulatio eſt, vt docet *S. Thomas*, loco ſupra laudato. *Poteſt* (inquit) *aliquis triſtari de bono alterius, non ex eo quòd ipſe habet bonum, ſed ex eo quòd nobis deeſt bonum illud quod ipſe habet. Et hoc propriè eſt zelus. Et ſi iſte zelus ſit circa bona honeſta, laudabilis eſt, ſecundùm illud* 1. *ad Corinthios* 14. *Æmulamini ſpiritualia.* Hæc æmulatio non Inuidiæ, ſed Charitatis eſt. Vnde ibidem præmittit: *Sectamini charitatem.* Illâ fit vt virtutes proximorum imitemur, adeòque vt de illius bonis, quæ nobis communia ſunt, & in quibus ſumus ipſi ſimiles, gaudeamus. Atque ita impletur illud *S. Auguſtini* conſilium, Sermone 205. aliàs *De Diuerſis*, 68. *In ſpiritalibus bonis, tuum deputa, quod amas in fratre: Suum deputet, quod amat in te.*

REGVLA III.

In genere Inuidiæ nullum peccatum grauius eſt fraternæ Charitatis Inuidentiâ.

PEccatum enim eſt in Spiritum-Sanctum, quod quidem committunt, qui maiora Spiritûs-Sancti dona in proximis, quàm in ſe effulgere, magiſque Eccleſiæ vtiles illos eſſe dolent. A *Moyſis* charitate longè remoti ſunt, cui cùm nunciaſſet puer, *Eldad* & *Medad* prophetare in caſtris, & *Ioſue* ſuggereret vt eos prohiberet, reſpondit: *Quid æmularis pro me? Quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis* Num. 11.
Dominus Spiritum ſuum? Qui fraternæ charitati inuident, ſub ouium ſpecie lupi ſunt, Chriſti gregem dilacerantes. Quâ de re *S. Cyprianus*, in Tractatu *De Zelo & Liuore*, ait: *Meminiſſe debemus quo vocabulo plebem ſuam Chriſtus appellet, quo titulo gregem ſuum nuncupet: Oues nominat, vt Innocentia Chriſtiana ouibus æquetur: Agnos vocat, vt agnorum naturam ſimplicem ſimplicitas mentis imitetur. Quid ſub veſtitu ouium lupus latitat? Quid gregem Chriſti, qui ſe Chriſtianum mentitur, infamat? Chriſti nomen induere, & non per Chriſti viam pergere, quid aliud quàm præuaricatio eſt diuini nominis, quàm deſertio itineris ſalutaris? Quando ipſe doceat & dicat eum ad vitam venire, qui mandata ſeruauerit: & eum eſſe ſapientem, qui verba eius audierit & fecerit: Doctorem quoque eum maximum in Regno cœlorum vocari, qui fecerit, & ſic docuerit; tunc prædicanti profuturum quòd benè atque vtiliter prædicatum fuerit, ſi id quod ore promitur, factis ſequentibus impleatur. Quid verò inſinuauit crebriùs Diſcipulis ſuis Dominus, quid inter ſalutaria monita & præcepta cæleſtia cuſtodiendum magis ſeruandumque mandauit; quàm vt eadem dilectione quâ Diſcipulos ipſe dilexit, nos quoque inuicem diligamus? Quo modo autem vel pacem Domini, vel charitatem tenet, qui intercedente zelo nec pacificus poteſt eſſe, nec carus? Ideò & Apoſtolus Paulus, cùm charitatis merita depromeret, cumque aſſeueraret firmiter & doceret, nec fidem ſibi, nec eleemoſynas, nec paſſionem quoque ipſam Confeſſionis & Martyrij profuturam, niſi charitatis fœdera integra atque inuiolata ſeruaſſet; adiecit, & dixit: Charitas magnanima eſt, charitas benigna eſt, charitas non zelat. Docens ſcilicet & oſtendens, eum poſſe charitatem tenere, quiſquis magnanimus fuerit & benignus, & zeli ac liuoris alienus.*

Hanc Regulam confirmat Concilium Carthaginenſe 4. Canone 54. quo ſancitum eſt, vt *Clericus inuidens fratrum profectibus; donec in vitio eſt, non promoueatur.*

Denique *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 36. A. 4. ad ſecundum, ait: *Eſt quædam Inuidia, quæ*

inter

inter grauiſſima peccata computatur, ſcilicet Inuidentia fraternæ gratiæ, ſecundùm quòd aliquis dolet de ipſo augmento gratiæ Dei, non ſolùm de bono proximi. Vnde ponitur peccatum in Spiritum-Sanctum, quia per hanc inuidentiam homo quodammodo inuidet Spiritui-Sancto, qui in ſuis operibus glorificatur.

R E G V L A IV.

Triſtitia de bonis alienis concepta, eo ſolùm nomine quòd indignis obueniant, non eſt peccatum, ſed iuſta indignatio.

DOlere namque licet de malo, quatenus malum eſt, vel naturæ, vel morum. Sic abſque culpa ſtomachatur aliquis, quod opibus abundent, qui malè illis vtuntur, quales ſunt tum auari, qui illas recondunt, eáſque ad ſuas, & ſuorum, atque etiam pauperum neceſſitates ſubleuandas impendere nolunt; tum prodigi, qui eas dilapidant & decoquunt. Sic iuſtè dolent viri pij, & Eccleſiæ atque Reipublicæ amantes, quòd Beneficia & Dignitates Sæculares aut Eccleſiaſticæ illis conferantur, qui reuera ſunt indigni.

R E G V L A V.

Triſtitia de temporalibus aliorum bonis concepta, quatenus ex Diuinæ Prouidentiæ ordine etiam improbis diſtribuuntur, peccatum eſt, & lethale quidem, ſi aduersùs Diuinam Prouidentiam propterea quis inſurgat, vel obmurmuret; aut ſtudium pietatis deſerat.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, loco ſupra laudato. *Secundùm Doctrinam Fidei;* (inquit) *temporalia bona, quæ indignis proueniunt, ex iuſta Dei ordinatione diſponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem, & huiuſmodi bona quaſi nihil ſunt in comparatione ad bona futura, quæ ſeruantur bonis. Et ideò huiuſmodi triſtitia prohibetur in Scriptura Sacra, ſecundùm illud* Pſalm. 36. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.* Et Pſalm. 72. *Pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.* Quam graue ſit autem periculum, in quod huiuſmodi triſtitia impellit, Propheta ibidem explicat: *Et dixi, Quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in Excelſo?*

R E G V L A VI.

Triſtitia de bono alterius, quatenus nos excedit in bonis, aut nobis coæquatur, peccatum eſt ex genere ſuo mortale.

HÆc enim triſtitia *propriè eſt Inuidia*. Et hic animi motus ſemper prauus eſt: *Quia dolet de eo de quo eſt gaudendum, ſcilicet de bono Proximi* (inquit *S. Thomas* loco ſupra laudato.) Dixi, Peccatum eſſe ex genere ſuo mortale, quia *Inuidere importat aliquid charitati repugnans ex ipſa comparatione actus ad ſuum obiectum. Eſt enim de ratione amicitiæ, vt proximis velimus bona, ſicut & nobis ipſis. Vnde quòd aliquis de felicitate alterius triſtetur, manifeſtè repugnat Charitati, in quantum per eam diligitur proximus* (inquit *S. Thomas*, Quæſt. 10. *De Malo*, A. 2. Hinc *S. Auguſtinus*, Lib. *De Vera Religione*, Cap. 47. ait: *Qui inuidet benè cantanti, non amat benè cantantem: Sed rursùs qui eo indiget, non benè cantat. Quod multò accommodatiùs de benè viuente dici poteſt, quia inuidere nulli poteſt: Quò enim perueniunt benè viuentes, tantamdem eſt omnibus, nec minùs fit cùm plures habuerint. Et poteſt eſſe tempus, quo bonus cantator cantare non decenter queat, & indigeat voce alterius, qua ſibi exhibeatur, quod diligit; tanquam ſi alicubi conuiuetur, vbi eum cantare turpe ſit, ſed deceat audire cantantem: Benè autem viuere ſemper decet. Quare quiſquis hoc & diligit & facit, non ſolùm non inuidet imitantibus, ſed & his ſe præbet libentiſſimè atque humaniſſimè quantùm poteſt; nec tamen eis indiget. Nam quod in illis diligit, in ſeipſo habet totum atque perfectum. Ita cùm diligat proximum tanquam ſeipſum, non inuidet ei, quia nec ſibi ipſi: Præſtat ei quod poteſt, quin & ſibi ipſi: Non eo indiget, quia nec ſeipſo: Tantùm Deo indiget, cui adhærendo beatus eſt. Nemo autem illi eripit Deum.*

Quidam tamen Inuidiæ motus veniales dumtaxat peccata ſunt, propter imperfectionem actus, vel quia motus ſubitus eſt, & non procedit ex ratione deliberata; vel quia dolet aliquis de bono alterius, quod eſt adeò paruum, vt vix nomen boni mereri videatur; vt cùm alicui victoriam in ludo aut curſu inuidet. *Impedire igitur bonum alicuius poteſt eſſe abſque peccato mortali propter imperfectionem actus; quia illud quod impeditur non habet plenam rationem boni; aut quia eſt paruum; aut quia eſt indebitum;* (inquit *S. Thomas*, loco proximè citato, in Reſponſione ad quartum.)

R E G V L A VII.

L*Ethalis Inuidiæ rei ſunt Artium & Scientiarum Profeſſores, qui tyronibus ſuis aut diſcipulis abſcondunt aliqua ad artis aut ſcientiæ perfectionem neceſſaria, ne ipſis coæquentur, aut parem nominis celebritatem obtineant. In idem crimen incurrunt, qui arcana aliqua Reipublicæ profutura cum nemine mortalium communicare volunt. Grauiſſimè autem omnium, qui doctrinam ſalutis, cùm poſſint & debeant, in ædificationem Eccleſiæ, & proximorum ſalutem profundere renuunt:* Cùm de cœleſti Sapientia dictum ſit: *Quam ſine inuidia communico, & honeſtatem illius non abſcondo.*

A R T I C V L V S III.

De Inuidiæ Remedijs.

PRimum remedium contra inuidiam eſt conſideratio grauitatis illius criminis, & pœnarum ipſi debitarum. Diabolicum enim crimen eſt. *Inuidiâ diaboli* (inquit) Sapiens, *mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte illius.* Conſiderans nempè hominem per Incarnationem Filij Dei, quæ Angelis reuelata fuerat, ad infinitam dignitatem promouendum, inſidias illi ſtruxit, atque ad peccandum alliciens, è Paradiſo exturbauit. Vidit, & inuidit: Cecidit, & eiecit. Inuidia *fera* illa *peſſima* eſt, à qua filium ſuum Ioſeph deuoratum Patriarcha Iacob lugebat. Peior eſt auaritiâ. Auarus enim licet ſua communicare nolit, vult tamen vt alij ſua communicent. Inuidus autem nec vult communicare bona ſua, nec vult quod alius ea communicet. De ipſa Dei bonitate dolet, quam erga ſe dumtaxat profuſam, erga reliquos omnes parcam & tenacem eſſe cuperet. Irâ vel odio peior eſt. Irati enim vel alteri infenſi hominis mala voluntas ortum plerumque habet ex alienâ malitiâ & offenſâ: Inuidia verò ex ſolâ malitia inuidentis. Inuidia mortis Chriſti cauſa fuit. Vnde Iudæi inuidia tabeſcentes aiebant: *Videtis quia nihil proficimus, ecce Mundus totus poſt eum abijt.* Et Pilatus *Sciebat quòd per inuidiam tradidiſſent eum.* Inuidia Sapientiam, quæ incomparabilis theſaurus eſt, aufert homini. Hinc *Sapientiæ* 6. dicitur: *Neque cum inuidia tabeſcente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps Sapientiæ.* Inuidia paupertatem & ignominiam parit. Vnde *Prouerbiorum* 28. dicitur: *Vir qui feſtinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quòd egeſtas ſuperueniet ei.* Et Eccleſiaſtici 6. *Improperium & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis.* Hinc fugiendam inuidorum familiaritatem monet Spiritus Sanctus Prouerb. 23. *Ne comedas* (inquit) *cum homine inuido, & ne deſideres cibos eius: Quoniam in ſimilitudinem arioli & coniectoris, æſtimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius non eſt tecum.*

Sap. 2.

Geneſ. 37.

Ioann. 12.

Matth. 27.

Secundum remedium, eſt conſideratio puſillanimitatis & ignauiæ inuidorum. Nobilis enim & excelſus animus ab inuidiæ vitio alienus eſt. Vnde *Iob.* 5. dicitur: *Paruulum occidit inuidia.* Hinc mulieres & pueri hoc morbo maximè laborant.

Tertium remedium eſt conſideratio ſocietatis ſpiritualis, quam inter ſe fideles habent, vt vnius Dei Patris, & vnius Matris Eccleſiæ filij; vt in eamdem hæreditatem æternam vocati; vt vnius corporis membra, cuius caput Chriſtus eſt. Cuius quidem ſocietatis & coniunctionis ratione, alterius bona quiſque ſua exiſtimare debet. Hinc *S. Gregorius*, in *Paſtorali* P. 3. Admonitione 11.

ne 11. ait: *Admonendi ſunt inuidi, vt perpendant quantæ cæcitatis ſunt qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione contabeſcunt. Quantæ infœlicitatis ſunt, qui melioratione proximi deteriores fiunt, dumque augmenta alienæ proſperitatis aſpiciant, apud ſemetipſos anxiè afflicti, cordis ſui peſte moriuntur. Quid iſtis infœlicius, quos dum conſpecta fœlicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum verò bona, quæ habere non poſſunt, ſi diligerent, ſua feciſſent. Sic quippè ſunt vniuerſi conſiſtentes in fide, ſicut multa membra quæ vno continentur in corpore: Quæ per officium quidem diuerſa ſunt, ſed eo quo ſibi viciſſim congruunt, vnum fiunt. Vnde fit vt pes per oculum videat, & per pedes oculi grandiantur; ori auditus aurium ſeruiat, & ad vſum ſuum auribus oris lingua concurrat: Suffragetur venter manibus; ventri operentur manus. In ipſa igitur corporis poſitione accipimus, quod in actione ſeruemus. Nimis itaque turpè eſt non imitari quod ſumus. Noſtra ſunt nimirum, quæ etſi imitari non poſſumus, amamus in alijs; & amantium fiant quæque amantur in nobis. Hinc ergo penſent inuidi, Charitas quantæ virtutis eſt, quæ alieni laboris opera noſtra ſine labore facit.*

Quartum remedium, eſt alienæ virtutis imitatio. Qua de re audiendus eſt *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 139. *Iſti* (inquit) *qui falſi iuſti ſunt, videri volunt iuſti, cùm non ſint; & neceſſe eſt vt quem viderint verum iuſtum, inuideant illi, & hoc cum illo agant, quomodo amittat vnde glorientur. Inde veniunt omnes ſeductiones & ſupplantationes. Hoc prior ipſe diabolus voluit, qui cadens ſtanti homini inuidit: & quia ipſe amiſit Regnum cœlorum, hominem illuc peruenire noluit, & non vult: & id agit nunc, vt homo illuc non perueniat, vnde ipſe deiectus eſt. Quia ergo ſuperbus eſt ipſe, & ideò inuidus quia ſuperbus, omne corpus ipſius talium corpus eſt. Sed nos oremus contra illum qui corrigi non poteſt, & pro ipſis qui poſſunt, vt dicamus homini iniuſto, Quare inuides iuſto, ô homo iniuſtè? Quia vis videri iuſtus? Citò fac quod melius eſt, & faciliùs eris quod vis videri. Eſto iuſtus: Ita diliges cui inuidebas; quia quod illum doles eſſe, eris & tu, & amabis in eo te, & ipſum in te. Etenim ſi inuideres diuiti, non eſſet in poteſtate tua vt diues eſſes: ſi inuideres honeſto alicui Senatori nobili, non eſſet in poteſtate tua vt nobilis tu eſſes & clarus: Si inuideres pulcro, numquam te pulcrum faceres: Si inuideres fortitudo, & valido, numquam tibi vires dares: Si inuides iuſto, res in voluntate eſt; eſto quod doles eſſe alterum. Non enim empturus es quod tu non es, & alius eſt: Gratis conſtat, citò conſtat. Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.*

Quintum remedium, eſt rerum humanarum, ſuaptè naturâ fragilium & caducarum deſpicientia; vt ſcilicet
Luc. 2.
nec opes, nec potentiam, nec gloriam, nec honores & dignitates, nec robur corporis, nec elegantiam formæ, nec eloquentiam, magni faciamus. Hæc enim
S. Baſilius, Homil. De Inuidia.
inſtrumenta quidem ſunt virtutis ijs qui rectè vtuntur; ſed felicem per ſe non efficiunt hominem. Immò qui ipſis abutitur, miſer eſt, adeòque commiſeratione dignus, non inuidiâ: Si autem his rectè vtatur, ea de re gaudendum, non inuidendum eſt. Non in rebus fluxis & caducis bonum conſtituimus, ſed ad ſempiterna veraque bona poſſidenda vocati ſumus: Quid ergo ob fragilia perituraque proximis inuidemus?

Sextum remedium, eſt ſtudium ſpiritalis profectus ex inſignium & celebrium Concionatorum & Doctorum concionibus, & doctrinâ capeſſendi. Ita enim fiet, vt eorum famæ, laudibuſque non inuideamus, ſed eorum bonis, vt noſtris, gratulemur. *Tuum enim eſt bonum* (inquit S. Baſilius) *tibique per fratrem miſſum doctrinæ donum, ſi ſuſcipere velis. Deinde fontem ſcaturientem obturat nemo, & ſole ſplendente nemo oculos obuelat, neque illis inuidet, ſed ſibi ipſi comprecatur, vt frui contingat. Sermonis verò ſpiritualis pia corda Fidelium Sancti Spiritus gratiâ irrigantis auditum cum gaudio cur non ſuſtines? Cur non grato animo vtilitatem illius acceptas? ſed auditorum plauſus te offendit? Et malles nec qui adiutus inde ſit, nec qui laudet quemquam eſſe? Quam excuſationem apud iuſtum Iudicem habebis?*

ARTICVLVS IV.

De Filiabus Inuidiæ.

INuidia capitale vitium eſt, quod quinque filias parit, ſcilicet odium, ſuſurrationem, detractionem, exultationem in aduerſis proximi, & afflictionem in proſperis, vt docet *S. Gregorius*, Lib. 31. *Moralium*, Cap. 17. In conatu enim inuidiæ aliquid tanquam principium, aliquid tanquam medium, aliquid tanquam terminus ſpectari poteſt. Principium eſt, vt aliquis gloriam alterius minuat; vel in occulto, & ſic eſt *Suſurratio*; vel manifeſtè, & ſic eſt *Detractio*. Medium eſt, quia inuidus aut proximi gloriam minuere poteſt, ideòque præ gaudio tripudiat, & ſic *Exultatio in aduerſis* inter inuidiæ filias numeratur: Aut non poteſt, & ideò mœrore tabeſcit: & ſic *Afflictio in proſperis* inter inuidiæ filias recenſetur. Terminus autem eſt ipſum *Odium*, quia ſicut bonum delectans parit amorem, ſic triſtitia parit odium, vt diſſerit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 36. A. 4. in Reſponſione ad 3.

ARTICVLVS V.

REGVLÆ MORVM,

Filias Inuidiæ ſpectantes.

REGVLA I.

Odium Proximi ex Inuidia natum lethale peccatum eſt, quoties alteri graue aliquod malum deliberato conſilio volumus.

HÆc Morum Regula ex verbo Dei deprompta eſt. Ait enim *S. Ioannes*, Epiſtolâ 1. Cap. 2. *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat: Quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.* Et infrà: *In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo, qui non diligit fratrem ſuum: Quoniam hæc eſt annuntiatio quam audiſtis ab initio, vt diligatis alterutrum. Non ſicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant; fratris autem eius iuſta. Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte: Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.* In quem locum *S. Auguſtinus* Tractatu 6. in illam Epiſtolam, ait: *Iam ergo ſi contemnebat quiſquam odium fraternum, numquid & homicidium in corde ſuo contempturus eſt? Non mouet manus ad occidendum hominem, homicida iam tenetur à Domino: Viuit ille, & iſte iam interfector iudicatur.* Et paulò ſuperiùs: *Vbi eſt inuidia, amor fraternus eſſe non poteſt. Qui inuidet, non amat. Peccatum Diaboli eſt in illo: Quia & Diabolus inuidendo deiecit. Cecidit enim, & inuidit ſtanti. Non ideò voluit deijcere vt ipſe ſtaret, ſed ne ſolus caderet. Tenete in animo ex hoc quod ſubiecit, Inuidiam non poſſe eſſe in charitate. Habes apertè cùm laudaretur ipſa charitas,* Charitas non æmulatur. *Non fuit charitas in Cain; &* 1. Cor. 13.
niſi eſſet charitas in Abel, non acciperet Deus ſacrificium eius. Cùm enim ambo obtuliſſent, ille de fructibus terræ, ille de fœtibus ouium: Quid putatis Fratres, quia Deus fructus terræ neglexit? Non intendit Deus ad manus; ſed in corde vidit: & quem vidit cum charitate offerre, ipſius Sacrificium reſpexit; quem vidit cum inuidia offerre, ab ipſius Sacrificio oculos auertit. Opera ergo bona Abel non dicit niſi charitatem: Opera mala Cain non dicit niſi odium fraternum. Parum eſt quia odit fratrem ſuum, & inuidit operibus bonis: Quia imitari noluit, necare voluit. Et hinc apparuit quia filius erat Diaboli, & ille hinc apparuit Iuſtus Dei. Hinc ergo diſcernuntur homines. Nemo attendat linguas, ſed facta & cor.

REGVLA II.

Qui Proximos oderunt, & ab illis diſſident, ſacramentaliter abſolui non poſſunt, & ad Euchariſtiæ participationem admitti, niſi depoſitis inimicitijs, cum ipſis reconciliati fuerint.

CHriſti verbis ac Præcepto nititur hæc Morum Regula, Matth. 5. dicentis: *Si ergo offers munus*

tuum

tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſùm te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Quam Saluatoris noſtri Sententiam *S. Auguſtinus* explicans, Lib. 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 10. ait: *Pergendum eſt ergo ad reconciliationem, cùm in mentem venerit, quòd nos fortè fratrem in aliquo læſimus: Pergendum autem non pedibus corporis, ſed motibus animi, vt te humili affectu proſternas fratri, ad quem cara cogitatione cucurreris, in conſpectu eius cui munus oblaturus es. Ita enim etiamſi præſens ſit, poteris eum non ſimulato animo lenire, atque in gratiam reuocare veniam poſtulando, ſi hoc priùs coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, ſed celerrimo dilectionis affectu: Atque inde veniens id eſt, intentionem reuocans ad id quod agere cœperis, offeres munus tuum.*

Hunc etiam locum appoſitè explicat ad rem noſtram *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 56. in Matthæum. *O admirabilem* (inquit) *bonitatem, atque ineffabilem erga homines amorem Dei! Honorem ſuum deſpicit, dum in proximo charitatem requirit. Interrumpatur, inquit, cultus meus, vt charitas tua integretur. Sacrificium mihi eſt fratrum reconciliatio. Propterea quippè non dixit, Poſtquam obtuleris, aut priùs quàm offeras: Sed munere ipſo iam poſito, & inchoante Sacrificio reconciliandum mittit ad fratrem. Quam igitur ob cauſam iſtud fieri iubet? Duo ſunt quæ per iſta deſignat. Vnum quidem, quod iam dixi, oſtendere ſcilicet volens quòd honoret maximè Charitatem, & hanc acceptiſſimum eſſe Sacrificium ducat; abſque iſta verò nec illud profectò ſuſcipiat. Aliud verò quò irrefutabilem quamdam neceſſitatem reconciliationis imponit. Qui enim iuſſus eſt non priùs munus offerre quàm reconcilietur offenſo: etiamſi non ob proximi charitatem, ſaltem ne ſacrificium maneat imperfectum, currere ad contriſtatum iubet, inimicitiaſque diſſoluere. Propterea & diſertè cuncta memorauit, terrens illum videlicet ac ſuſcitans. Cùm enim dicitur,* Relinque munus tuum; *non ibi ſubſtitit, ſed intulit,* ante Altare; *rurſùs ab ipſo etiam loco horrorem inijciens:* & vade: *Nec tantùm dicit,* Vade: *Sed adiunxit,* priùs: & tunc veniens offers munus tuum: *Per omnia iſta ſignificans, quia per aliquas inter ſe inimicitias diſſidentes nequaquam Menſa illa ſuſcipiat. Audiant hi qui Sacris Myſterijs initiati, cum inimicitijs ad Communionem Altaris accedunt. Audiant etiam illi qui nondum initiati ſunt. Offerunt namque & ipſi munus & hoſtiam, orationem dico & eleemoſynam. Quia enim & hæc ſacrificij inſtar obtineant, audi Prophetam loquentem:* Sacrificium laudis honorificabit me. *Et rurſum:*
Pſal. 49. Pſal. 140. Immola Deo Sacrificium laudis: &; Eleuatio manuum mearum Sacrificium veſpertinum. *Itaque etiamſi orationem cum tali offeras voluntate, melius eſt orationem relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem conſequenter offerre. Propter hoc enim facta ſunt omnia. Idcirco & Deus homo factus eſt, atque omnia illa geſſit, vt nos in vnum ſine dubio congregaret.*

Hanc Morum Regulam Sacri Canones confirmat. Concilium Carthaginenſe Quartum, Canone nonageſimo-tertio: *Oblationes* (inquit) *diſſidentium fratrum, neque in ſacrario, neque in gazophylacio recipiantur.*

Concilium Arelatenſe 2. Canone quinquageſimo: *Hi qui publicis inter ſe odijs exardeſcunt, ab Eccleſiaſticis Conuentibus ſunt remouendi, donec ad pacem recurrant.*

Concilium Agathenſe, Canone trigeſimo-primo: *Placuit, vt ſicut plerumque fit, quicumque odio aut longinqua inter ſe lite diſſenſerint, & ad pacem reuocari diuturna intentione nequiuerint, à ciuitatis primitus Sacerdotibus arguantur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint; de Eccleſiæ cœtu iuſtiſſima Excommunicatione pellantur.*

Concilium Ilerdenſe, Canone ſeptimo: *Qui Sacramento ſe obligauerit, vt litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat, pro periurio vno anno à Communione Corporis & Sanguinis Domini ſegregatus, reatum ſuum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit ieiunijs abluat; ad charitatem verò quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter venire feſtinet.*

Concilium Toletanum 11. Canone quarto: *Sicut omnis qui diligit fratrem ſuum ex Deo, ita omnis qui non diligit proximum ex Diabolo eſt: Dilectione enim ſolâ diſcernitur, quis ex quo genitus approbetur, dicente Ioanne:* In hoc manifeſti ſunt filij Dei & filij diaboli: Omnis qui non facit iuſtitiam, non eſt de Deo, & qui non diligit fratrem ſuum. 1. Ioan. 3 *Et poſt paululum:* Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. *Cùm igitur his præceptis Beatus Apoſtolus conſona prædicatione concordet dicens:* Ephеſ. 4. Non occidat Sol ſuper iracundiam veſtram, & nolite locum dare Diabolo; *relatæ ſunt nobis quorumdam Sacerdotum perſonæ in tantam obſtinationis efferbuiſſe diſcordiam, vt non ſolùm illos ab ira occaſus Soli non reuocet, ſed nec annoſa quidem tranſactio temporum ad bonum charitatis reclinet: Quippè in quorum cordibus ita Sol iuſtitiæ Chriſtus occubuit, vt ad lumen charitatis redire vix poſſint. Horum igitur & ſimilium diſcordantium fratrum Oblationes, iuxta antiqui Canonis definitionem, nullo modo recipiendas eſſe cenſemus. De perſonis tamen diſcordantium id ſpecialiter definitione præcipimus, vt antequam eos reconciliatio vera inuectat, nullus eorum accedere ad Altare Domini audeat, vel gratiam Communionis ſanctæ percipiat: Sed, geminato tempore per Pœnitentiam compenſabunt quod diſcordiæ ſeruierunt. Quòd ſi vnus eorum, alio contemnente, ad ſatisfactionem charitatis cucurrerit; ex eo tempore, vt pacificus intra Eccleſiam recipietur, ex quo ad concordiam feſtinaſſe conuincitur; ſententiâ tamen ſuperiori ſeruatâ, vt tempus quod quiſque in ira expendit, geminatum in Pœnitentiæ ſatisfactione perſoluat.*

Concilium Troſleianum, Canone duodecimo: *Cohibenda eſt iracundia, pellenda diſcordia, refrænanda eſt rixa, vt non ſolùm noſtro vitio non prouocemus quemquam, ſed ne prouocati, & grauiter læſi, iuxta Pauli vocem, ſimus cum patientia ſupportantes inuicem, & donantes nobiſmetipſis, ſi quis aduersùs aliquem habet querelam. Sicut Deus in Chriſto donauit nobis, ita & nos dimittamus inuicem quod debetur nobis, vt dimittatur quod debetur à nobis. Tale quippè pactum cum Deo facimus in oratione, dicendo:* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Vnde ſummopere cauendum eſt omnibus nobis. Qui enim non dimittit ei qui ſibi facit iniuriam, hoc petendo non pro ſe facit orationem, ſed ſuperinducit maledictionem: & fruſtra ſibi Deum propitium fieri quærit, qui placare Proximo negligit. Et quia tales ab eo, qui Pax eſt, ſeparati ſunt, iure & ab Eccleſia ſeparantur, niſi inimicitias depoſuerint.* Quod vbi confirmauit recitatis Conciliorum Carthaginenſis Quarti, & Agathenſis Canonibus, ita concludit: *Quorum igitur oblatio in præſentis Eccleſiæ non recipitur Sacrario, horum procul dubio Animæ à cœleſtis Sacrarij, ſcilicet Regni Dei repelluntur conſortio.*

Concilium Nannetenſe, Canone 2. ſtatuit, *Vt Dominicis & Feſtis diebus Presbyteri, antequam Miſſas celebrent, interrogent, ſi aliqui diſcordantes ſint, qui inter ſe litem implacabilem habeant. Et ſi inuenti fuerint, ſtatim reconcilientur. Quòd ſi renuerint pacem ſuſcipere, ab Eccleſia eijciantur, vſquequo ad charitatem redeant. Non enim poſſumus munus vel oblationem ad Altare offerre, donec priùs fratri reconciliemur. His ita peractis, Sacerdotes Miſſarum Solemnia ritè peragant.*

REGVLA III.

Suſurratio, id eſt, ſecreta oblocutio, quâ quis malum culpæ alienæ, vel pœnæ, vel aliquem etiam naturæ defectum, inordinatè cuipiam renuntiat, eo fine vt iſtum, quæ inter eos intercedit, amicitiam lædat, aut dirimat; aut ea detegit imprudens, quæ rectam & laudabilem amicitiam grauiter lædere aut diſſoluere valeant, vel ſuaptè naturâ, vel ratione perſonarum apud quas referuntur: Lethale peccatum eſt.

HÆc Morum Regula nititur auctoritate Veteris Nouique Teſtamenti, ſuſurrationem inter grauia quæque crimina recenſentis, & diuinam maledictionem ſuſurronibus intentantis. Leuitici 19. *Non eris criminator, ſuſurro in populo.* Et Prouerbiorum Cap. 6. *Sex ſunt quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius: Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, teſtem fallacem, & eum qui ſeminat*

nat inter fratres diſcordias. Et Cap. 26. *Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis, & ſuſurrone ſubtracto iurgia conquieſcent*. Eccleſiaſtici 28. *Vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam*. *Suſurro & bilinguis maledictus: Multos enim turbabit pa-* „ *cem habentes*. Suſurro bilinguis propriè dicitur. Cùm „ enim amicitia ſit inter duos, nititur ſuſurro ex vtraque „ parte amicitiam rumpere, & ideò duabus linguis „ vtitur ad duos, vni dicens malum de alio (inquit „ *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 74. A. 1. ad tertium.) Vnde & lingua ſuſurronis vocatur ibidem lingua tertia. *Lingua tertia multos commouit, & diſperſit illos de gente in gentem. Ciuitates muratas Diuitum deſtruxit, & domos Magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes diſſoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus ſuis. Qui reſpicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requieſcat. Flagelli plaga liuorem facit; Plaga autem linguæ comminuet oſſa. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam.* Eccleſiaſtici Cap. 5. *Non appelleris ſuſurro, & lingua tua ne capiaris, & confundaris. Super furem enim eſt confuſio, & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguem: Suſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.* Epiſtolæ ad Romanos Cap. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant eo quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitiâ, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate*, SVSVRRONES, *detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia. Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

Denotatio, id eſt, Condemnatio.

Hanc Regulam confirmat Concilij Tridentini Catechiſmus, P. 3. in Explicatione octaui Præcepti Decalogi §. 17. vbi enim de obtrectatoribus & maledicis locutus eſt, ſubiungit: *In eodem genere ſunt, qui ſuis artificijs diſtrahunt homines & inter ſe committunt, magnopereque ſerendis diſcordijs delectantur: Vt ſummas coniunctiones ac ſocietates fictis ſermonibus dirimentes, amiciſſimos viros ad immortales inimicitias, & ad arma compellant. Tales erant multi ex Conſiliarijs Saulis, qui eius voluntatem à Dauide alienare, & in illum Regem incitare conabantur.* (1. Regum 24.)

R E G V L A IV.

In Suſurrationis peccatum non incurrit, qui malum proximi renuntiat alteri, vel ad ſalutem ipſius procurandam, vel ob Eccleſiæ, aut Reipublicæ vtilitatem; vel vt amicorum ſuorum bono conſulat, vel vt prauas & in damnum alterius conſpirantes amicitias diſſoluat.

NOn ſunt igitur ſuſurrationis rei, qui Superiori mala ſubditorum reuelant, ad eorum emandationem, vel boni publici gratiâ, putà ne ad Sacros Ordines promoueatur Canonici impedimentis irretitus, ne ad Beneficium Eccleſiaſticum promoueatur indignus: Ne ad Monaſticam Profeſſionem admittatur, qui ſecundùm Canones, aut Regulas, vel Conſtitutiones Religioſorum Ordinum, ad eam vel abſolutè, vel in tali Ordine emittendam ineptus eſt: Ne Matrimonium contrahere permittantur, quos à contrahendo, vel abſolutè, vel inter ſe, Lex Diuina, vel Eccleſiaſtica impedit: Ne aditus ad Aulam pateat ſuſpectæ fidei viris, vel aduersùs ſalutem Principis coniuratis: Ne diuini verbi Prædicatio, Confeſſionum audiendarum munus, docendi prouincia hominibus errores contra fidem aut bonos mores clam diſſeminantibus, ſeu praua quæcumque dogmata tradentibus, aut ad nouitates doctrinarum propenſis, ſiue mente & corde corruptis demandentur. Non ſunt etiam ſuſurrones, qui puellæ, aut eius parentibus, ex charitate, aut amicitià vitia, aut veros defectus alicuius hominis aperiunt, qui puellæ ipſius nuptias ambit, & in eorum affinitatem per fraudes & dolos irrepere nititur. Suſurronibus denique non ſunt annumerandi, qui mala alienæ culpæ, aut pœnæ, vel naturales defectus aperiunt alteri, eo fine vt diſſoluant amicitiam vtriuſque ſaluti periculoſam, aut in graue ſcandalum aliorum vergentem; vt ſi quis inter concubinam & concubinarium diſcordiam excitet eo fine vt infame illorum contubernium diſſoluat.

R E G V L A V.

Venialis eſt Suſurratio, cùm quis per iocum amicorum vni renuntiat aliquid de altero, quod ſcit ingratum ipſi fore, & ex eo nonnihil commotum iri aduersùs amicum, non tamen ita vt amicitia diſſoluatur, aut labefactetur.

IN ea enim hypotheſi nec amicos disjungere, aut grauem inter illos diſcordiam ſerere intendit: Nec quæ dicit homo leuiculus & facetus, talia ſunt vt ſuaptè naturà, aut habitâ ratione perſonarum, amicitiam infringere, aut grauiter lædere valeant; & ſi leues aliquæ ſuſpiciones, vel contentiones hinc inter amicos oriantur, certus eſt ſe illas protinus diſſipaturum, ac ſedaturum; quia apud vtrumque auctoritate valet, vtrique amicus eſt, nouit vterque ipſum ad iocos huiuſmodi, aliàs periculoſos, procliuem. His, inquam, circumſtantijs concurrentibus, ſuſurratio veniale dumtaxat peccatum eſt.

R E G V L A VI.

Suſurratio peccatum eſt Detractione grauius.

PEccatum namque in proximum eò grauius eſt; quo per ipſum grauius damnum proximo infertur: Damnum autem eò grauius cenſendum eſt, quò maius & excellentius bonum ipſi eripitur. Inter cætera verò exteriora bona præeminet amicus. Vnde dicitur Eccleſiaſtici ſexto: *Amicus fidelis, protectio fortis: Qui autem inuenit illum, inuenit theſaurum. Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, inuenient illum.* Fama autem ipſa, quæ per detractionem tollitur, ad hoc maximè neceſſaria eſt, vt homo idoneus ad amicitiam habeatur. *Et ideò ſuſurratio eſt maius peccatum quàm detractio, & etiam quàm contumelia: Quia amicus eſt melior quàm honor;* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 74. A. 2.)

R E G V L A VII.

Suſurrationis peccatum aliud altero grauius eſt, non ſolùm ratione finis, quo fit interdum, vt nouæ deformitatis acceſſione cumuletur, ſeu ad alteram quoque peccati ſpeciem pertineat; ſed etiam ratione aliarum circumſtantiarum.

GRauius eſt ſcilicet peccatum ſuſurronis, qui diſcordiam ſerit inter virum & vxorem, vt ipſius vxoris amplexibus fruatur, quàm ſi nullâ aliâ niſi ſuſurrandi libidine eorum concordiam turbet: Quia non ſolùm ſuſurrationis, ſed etiam adulterij reus eſt. Sed & ſuſurratio quâ quis alteri coniugum renuntiat abſolutè aliquid de altero quod ipſorum amorem dirimere, aut labefactare poſſit, grauiùs peccat intra eamdem ſpeciem, quàm ſi neceſſitudines alias, quarum non ita ſacrum nec ſtrictum vinculum eſt, diſrumpere niteretur. Sic grauius peccat ſuſurro, qui patrem ita commouet in filium, vt ipſum exhæredet, aut duriùs tractet: Vel qui domino aliquid renuntiat de ſeruo, quo fit vt ipſum è domo ſua expellat, aut graues aduersùs illius fidelitatem ſuſpiciones concipiat, aut ipſum excipiat acerbiùs: Vel Aulicus qui in aurem Principis aliquid ex inuidia inſuſurrat de altero, quod eius animum ab illo ita abalienet, aut abalienare poſſit, vt gratiâ ſua, & beneficijs, & Muneribus vel Officijs illum priuet, illique Aulæ aditu interdicat: Idque molitur, vt de illius infortunio creſcat, vt in eius locum adrepat: Vel qui ſuſurrationibus ſuis bella ſiue inteſtina, ſiue externa accendunt, quales erant multi ex Conſiliarijs Saulis, qui eius voluntatem à Dauide alienare, & in illum Regem concitare conabantur, 1. *Reg. Cap.* 22. & 24.

Illi

Illi (inquam) grauius ſuſurrationis peccatum committunt, quàm ſi vulgares coniunctiones & amicitias ubloquutionibus ſuis dirimere, aut perturbare conarentur. Vnde circumſtantiæ huiuſmodi in Sacramentali Confeſſione ſunt neceſſariò exprimendæ. Sic grauiùs peccant ſuſurrones, qui Religioſorum hominum, vel Sanctimonialium amicitiam dirimunt, aut ſubditos aduerſùs Prælatos & Superiores commouent: Vnde fit, vt diſciplina Regularis ſoluatur, vel remittatur; ordo, & pax Monaſteriorum, vel aliarum Societatum Sanctarum turbetur, partes fiant & conuenticula, naſcantur lites, ſcandala oriantur. Cùm enim ſanctior ſit Fratrum & Sororum in eadem familia religioſa Deo ſeruientium, quàm ſæcularium amicorum ſocietas & amicitia, & Verſus ille Pſalmi 132. *Ecce quàm bonum & quàm jucundum habitare fratres in vnum*, ad eos magis propriè pertineat, *Qui ſic viuunt in vnum, vt vnum hominem faciant,*
Act. 4. *vt ſit illis verè quòd ſcriptum eſt, Anima vna & vnum cor; multa corpora, ſed non multæ animæ; multa corpora, ſed non multa corda;* (vt docet *S. Auguſtinus* Expoſitione in hunc Pſalmum) Grauiùs peccat ſuſurro, qui diſcordias ſerit inter Monachos, aut Sanctimoniales, quàm qui ſæcularium amicorum concordiam ſiue amicitiam labefactat, aut perturbat.

REGVLA VIII.

Suſurro qui ſecretis oblocutionibus amicos diſiunxit, aut legitimam illorum amicitiam grauiter læſit, atque labefactauit, abſolui non debet, donec illos, quoad ejus fieri poterit, inter ſe reconciliet: Aut ſi id præſtare non poteſt, pro damnis inde ſecutis, judicio viri probi ſatisfaciat.

Regula enim generalis eſt Moralis Chriſtianæ, peccata quæ graue damnum proximo inferunt, à Deo non remitti, niſi damna illata reſarciantur, iuxta illam *S. Auguſtini* Sententiam, quæ & inter Iuris Regulas in Sexto, Cap. *Peccatum*, quarta eſt: *Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.*

REGVLA IX.

Nihil vnquam de alijs referre debet Chriſtianus, quod diſſidia fouere, vel excitare poſſit; alioqui ſuſurrationis reus eſt.

Hinc dicitur Eccleſiaſtici 19. *Audiſti verbum aduerſùs proximum tuum? Commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet*: Præclarum hac de re documentum ex *Monicæ* Matris ſuæ ſanctiſſimæ exemplo *S. Auguſtinus*, tradit Libro nono *Confeſſionum*, Cap. 9. *Hoc quoque* (inquit) *illi bono Mancipio tuo, in cujus vtero me creaſti Deus, miſericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter diſſidentes atque diſcordes quaſque animas, vbi poterat, tam ſe præbebat pacificam, vt cùm ab vtraque multa de inuicem audiret amariſſima, qualia ſolet eructare turgens atque indigeſta diſcordia, quando præſenti amicæ de abſente inimica per acida colloquia cruditas exhalatur odiorum, nunquam tamen alteri de altera proderet, niſi quod ad eas reconciliandas valeret.* Hinc *S. Hieronymus* Epiſtolà 2. ad *Nepotianum*, ſcribit: *Officij tui eſt viſitare languentes, noſſe domos Matronarum, ac liberos earum, & Nobilium Virorum cuſtodire ſecreta. Officii tui eſt non ſolùm oculos caſtos ſeruare, ſed & linguam. Nunquam de formis mulierum diſputes. Nec quid agatur in alia, domus alia per te nouerit ∴ Omnium Chriſtianorum domos debemus amare quaſi proprias.*

REGVLA X.

Detractio ſeu Obtrectatio, qua quiſpiam alienam famam labefactans penitus, aut grauiter lædit, extenuat, verba maledica profert, quibus peſſumdari, grauiter lædi, aut extenuari poteſt, lethale peccatum eſt.

Nam Apoſtolus Cap. 1. Epiſtolæ ad *Romanos*, detractores illis peccatoribus annumerat, qui digni ſunt morte: *Detractores* (inquit) *Deo odibiles ∴ Qui talia agunt, digni ſunt morte.* Et 1. ad Corinth. 6. *Neque maledici, neque rapaces, Regnum Dei poſſidebunt.* Et *S. Iacobus* Epiſtolæ ſuæ Catholicæ Cap. 4. *Nolite* (inquit) *detrahere alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem ſuum, detrahit legi, & judicat legem.* Detrahit legi, quatenus contemnit præceptum de dilectione proximi. Mala quæ à lingua maledica proueniunt, ibidem *S. Iacobus* deſcribit, Cap. 3. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Poteſt etiam fræno circumducere totum corpus. Si autem equis fræna in ora mittimus ad conſentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce & naues, cùm magnæ ſint, & à ventis validis minentur, circumferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis voluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam ſylvam incendit! Et lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata à gehenna. Omnis enim natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium, & ceterorum domantur, & domita ſunt à natura humana: Linguam autem nullus hominum domare poteſt: Inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipſa benedicimus Deum & Patrem: & in ipſa maledicimus homines, qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt. Ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? Numquid poteſt, fratres mei, ficus vuas facere aut vitis ficus? Sic neque ſalſa dulcem poteſt facere aquam.* Sed & Veteris Teſtamenti Scriptura de detractione ceu de graui peccato loquitur, Pſalm. 56. *Dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Prouerbiorum Cap. 24. *Abominatio hominum detractor ∴ Cum detractoribus non commiſcearis: Quoniam repente conſurget perditio eorum; & ruinam vtriuſque quis nouit?* Et Eccleſiaſticis 10. *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minùs habet qui occultè detrahit.* Eccleſiaſtici 28. *Flagelli plaga livorem facit. Plaga autem linguæ comminuet oſſa. Multi ceciderunt in ore gladij: Sed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam.*

Criminis iſtius grauitatem SS. Patres oſtendunt. *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homilià 3. ad Populum Antiochenum: *Detrahens* (inquit) *fraternas carnes comedit, proximi carnem momordit. Propterea & Paulus terruit, dicens: Si autem vos inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini.* Galat. 5. *Non infixiſti dentes carni, ſed animæ maledictum, improbam ſuſpicionem infixiſti, vulneraſti, innumeris affeciſti malis & te ipſum, & illum, alios plures: Etenim audientem pejorem feciſti, proximum calumnians. Siue enim peccator ſit, in arrogantiam tollitur, & inflatur ex aliorum peccato, magna de ſe ipſo ſentire perſuaſus. Inſuper communem Eccleſiæ ſtatum læſiſti: Non enim omnes audientes peccatorem ſolùm accuſant; ſed opprobria Chriſtianorum genti infliguntur. Ad hæc, Dei gloriam blaſphemari feciſti: Sicut enim nobis laudabiliter viuentibus Dei nomen glorificatur, ſic peccantibus blaſphematur, & contumelià afficitur. Quartum, malè audientem confudiſti, & ſic impudentiorem reddidiſti, inimicum & hoſtem reddens. Quintum, te ipſum pœnæ & caſtigationis reum feciſti, negotia ad te nihil attinentia texens. Ne quis enim hoc mihi dicat, Tunc detraho, quando falſa dico; ſi autem vera dico, minimè. Nam licet vera loquens maledixeris, & hoc eſt crimen. Etenim Phariſæus ille* Luc. 18. *Publicano veridicus maledixit, ſed tamen hoc ipſi nihil profuit. Dic enim mihi, Publicanus non erat Publicanus & peccator? Cuique certum eſt quòd Publicanus erat, ſed quoniam ipſum vituperauit Phariſæus, abiit omnibus amiſſis ∴ Fugiamus igitur, dilecti, fugiamus detractiones, docti quòd eſt totum ſatanicum barathrum inſidiarum ejus hæc confeſſio. Vt enim noſtra negligamus, & grauiores nobis reatus conſtituamus, in hanc nos conſuetudinem Diabolus duxit: Imò Verò non ſolùm ineſt hoc malum, quòd tunc rationem dabimus eorum quæ diximus, ſed etiam quòd peccata noſtra ſic grauiora faciemus, omni nos excuſatione priuantes. Acerbè enim aliena exquirens, in ſuis exceſſibus nullam vnquam veniam accipiet ∴ Eliminemus igitur omnem ex ore noſtro detractionem, ſcientes quòd et ſi cinerem comedamus, nulla nobis aſperæ vitæ hujus vtilitas proderit, niſi à detractione abſtineamus: Non enim quæ intrant, coinquinant hominem, ſed quæ exeunt ex ore.* Matt. 15.

Et Homilia 43. in Matthæum: *Diabolicus certè hic maledicendi laqueus eſt, & peccatum nullam voluptatem, ſed damnum tantùm afferens, & magnum delictorum aceruum efficiens. Quòd ſi quis peruerſis humoribus plenus, ægrotationis laborem non effugiet: Multò magis qui hanc omni cholera amariorem malignitatem in ſe ipſa recondit atque conſeruat, vltimi atque perpetui doloribus morbi laborabit.*

S. Hieronymus in Cap. 10. Eccleſiaſtis: *Serpens* (inquit) *& detractor æquales ſunt. Quomodo enim ille occultè mordens venenum inſerit, ſic iſte clam detrahens virus pectoris ſui infundit in fratrem.*

Idem *S. Hieronymus*, ſiue *S. Paulinus*, in Epiſtola ad *Celantiam*, quâ Matrem-familiâs inſtituit: *Nulli vnquam omninò detrahas, nec aliorum vituperatione te laudabilem videri velis. Magiſque vitam tuam ordinare diſce, quàm alienam carpere. Ac ſemper Scripturæ memor eſto, dicentis: Noli diligere detrahere, ne eradiceris.* Prouer. 20. *Pauci admodum ſunt qui huic vitio renuntient: Raróque inuenies, qui ita vitam ſuam irreprehenſibilem exhibere velint, vt non libenter reprehendant alienam: Tantáque hujus mali libido mentes hominum inuaſit, vt etiam qui procul ab alijs vitijs receſſerunt, in iſtud tamen quaſi in extremum Diaboli laqueum incidant.*

S. Auguſtinus Lib. 2. De Baptiſmo contra Donatiſtas, Cap. 7. *An leuius* (inquit) *putatur, quod gladio minante, quàm quod lingua inſidiante committitur?* Et Tractatu 5. in Ioannem: *Illi grauiùs cor feriunt, qui linguæ gladio feriunt.*

S. Bernardus, Sermone 24. in Cantica: *Videas* (inquit) *ambulare ſeorſum, conuenire ſibi & ſedere pariter, móxque laxare procaces linguas in deteſtandum ſuſurrum. Vna vni conjungitur, nec ſpatiolum tædij in eis: Tanta eſt libido detrahendi, audiendique detrahentem. Ineuntem familiaritatem ad maledicendum, concordes ad diſcordiam? Conciliant inter ſe inimiciſſimas amicitias, & pari conſentaneæ malignitatis affectu celebratur odioſa collatio. Haud ſecus egere quondam Herodes & Pilatus, de quibus narrat Euangelium, quia* Luc. 23. *facti ſunt amici in die illa, hoc eſt in die Dominicæ Paſſionis. Conuenientibus ſic in vnum, non eſt Dominicam Cœnam manducare, ſed magis propinare & bibere calicem dæmoniorum; dum importantibus linguis aliorum perditionis virus, aliorum aures inhianter mortem* Ierem. 9. *libenter excipiunt. Sic quippe juxta Prophetam,* Intrat mors per feneſtras noſtras, *Cùm prurientes auribus & oribus, lethale poculum detractionis inuicem nobis miniſtrare contendimus. Non veniat animo mea in conſilio detrahentium: Quoniam Deus odit eos, dicente Apoſtolo:* Rom. 1. Detractores Deo odibiles. *Quam ſententiam Deus ipſe loquens in Pſalmo audi quomodo confirmat:* Detrahentem, *inquit*, ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar. *Nec mirum, cùm id præcipuè vitium charitatem, quæ Deus eſt, & quidem cæteris acriùs, impugnare & perſequi cognoſcatur. Omnis qui detrahit, primùm quidem ſe ipſum prodit vacuum charitate: Deinde quid aliud detrahendo intendit, niſi vt is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipſis apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus qui ſe audiunt lingua maledica, & quantùm in ſe eſt, necat funditus & extinguit: Non ſolùm autem, ſed & in abſentibus vniuerſis, ad quos volans verbum fortè per eos qui præſentes ſunt, peruenire contigerit. Vides quàm facilè & in breui ingentem multitudinem animarum velociter currens ſermo tabe malitiæ hujus inficere poſſit?* Pſalm. 13. *Propterea dicit de talibus Propheticus Spiritus:* „Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, „veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: *Vtique tam veloces, quàm velociter currit ſermo. Vnus eſt qui loquitur, & vnum tantùm verbum profert: & tamen illud vnum verbum vno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Cor ſiquidem felle liuoris amarum, per linguæ inſtrumentum ſpargere niſi amara non poteſt, dicente Domino,* Luc. 6. Ex abundantia cordis os loquitur. *Et ſunt ſpecies peſtis hujus, dum alij quidem nudè atque irreuerenter, vti in buccam venerit, virus euomunt detractionis: Alij autem quadam ſimulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non poſſunt, adumbrare conantur. Videas alta præmitti ſuſpiria, ſicque quadam cum grauitate & tarditate, vultu mæſto, dimiſſis ſupercilijs, & voce plangenti egredi maledictionem, & quidem tantò perſuaſibiliorem, quantò creditur ab his qui audiunt, corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malitioſè proferri. Doleo, inquit, vehementer, pro eo quòd diligo eum ſatis, & numquam potui de hac re corrigere eum. Et alias: Mihi quidem, ait, bene compertum fuerat de illo iſtud, ſed per me numquam innotuiſſet. At quoniam per alterum patefacta eſt res, veritatem negare non poſſum; dolens dico, reuera ita eſt. Et addit: Grande damnum! Nam aliàs quidem in pluribus valet, cæterùm in hac parte, vt verum fateamur, excuſari non poteſt.*

Et Sermone 17. *De Diuerſis*, qui *De triplici cuſtodia, manus, linguæ, & cordis* inſcribitur: *Vtinam* (inquit) *vel ſolum tempus vitæ amitteretur in verbis, ſed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: Nec modò ipſi amittere, ſed adimere quoque, & hoc fratribus ſuis. An non amittunt vitam detractores Deo odibiles, odibiles vitæ? Fugit vita quos odit: & quos vita fugit, mori neceſſe eſt. An non & ipſe moritur, qui venenum bibit, quod ei maleſuada detractoris lingua propinat? Siquidem furtim ei dilectionis vita ſubtrahitur: & dum neſcis, paulatim in eo fraterna charitas refrigeſcit. Auditurus eſt forſitan ipſe quoque cui detrahitur: Vndique enim verba volant, & multorum priùs ora ſermo pertranſiens, difficilè fieri poteſt quin ſingulorum crearit linguis, & quaſi jam prouectus referatur ad eum, cujus ſpectat offenſam. Itaque ſcandalizabitur audiens, & tabeſcet, eoque faciliùs extinguetur in eo charitas, quò ampliùs ante viuere videbatur.* Si inimicus, *ait*, meus maledixiſſet „ Pſalm. 54. mihi, ſuſtinuiſſem vtique: *& quidem cauet ſibi pru-* „ *dens auditor, cauet & ipſe, ſi non deſipit, qui ſibi nouerit eſſe detractum: Ille ne veneno inficiatur, iſte ne ſcandalo perturbetur. Sed quod in ſe eſt tamen, lingua maledica & illius percutiens conſcientiam, & iſtius vulnerans charitatem, ſecum pariter vtrumque peremit. Numquid non vipera eſt lingua iſta? Ferociſſima planè, nimirum quæ tam lethaliter tres inficit flatu vno. Numquid non lancea eſt iſta lingua? Profectò & acutiſſima, quæ tres penetrat ictu vno.* Lingua (inquit) eorum gladius acutus. *Gladius equi-* „ *dem anceps, imò triceps eſt lingua detractoris. Nec verò ejuſmodi linguam ipſo etiam mucrone, quo Dominicum latus confoſſum eſt, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Chriſti Corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, ſed facit exanime fodiendo. Ipſis quoque nocentior eſt ſpinis, quas illi tam ſublimi capiti furor militaris impoſuit, ſed etiam clauis ferreis, quos ſanctiſſimis manibus illis & pedibus conſummata Iudaicæ Gentis iniquitas infixit. Niſi enim hujus quod nunc pungitur & tranſfoditur, corporis vitam, ſui vitæ corporis prætuliſſet, numquam illud pro iſto, mortis injuriæ, crucis ignominiæ tradidiſſet. Et diximus: Leuis res eſt ſermo. Leuis quidem res, quia leuiter volat, ſed grauiter vulnerat: Leuiter tranſit, ſed grauiter vrit: Leuiter penetrat animum, ſed non leuiter exit: Profertur leuiter, ſed non leuiter reuocatur: Facilè volat, atque ideò facilè violat charitatem.*

Hanc Morum Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 73. Art. 2. *Peccata verborum* (inquit) *maximè ſunt ex intentione dicentis judicanda. Detractio autem ſecundùm ſuam rationem ordinatur ad denigrandam famam alicujus. Vnde ille per ſe loquendo detrahit, qui ad hoc de aliquo obloquitur eo abſente, vt ejus famam denigret. Auferre autem alicui famam, valde graue eſt: Quia inter res temporales videtur fama eſſe pretioſior, per cujus defectum impeditur homo à multis benè agendis: Propter quod dicitur Eccleſiaſtici 41.* Curam habe de „ bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, „ quàm mille theſauri magni pretioſi. „ *Et ideò detractio, per ſe loquendo, eſt peccatum mortale.* Et Articulo 3. docet, detractionem grauius eſſe furto peccatum, quia *Fama præeminet diuitijs, eò quòd propinquior eſt ſpiritualibus bonis.* Vnde dicitur Prouerb. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.* Homicidium quidem grauius eſt detractione peccatum: Sed tamen detractio homicidij malitiæ & crudelitati proxima eſt, tum quia ex odio & inuidia procedit, & *Qui odit fratrem ſuum homicida eſt*: tum quia homicidia interdum ex detractione originem habent, adeóque detractori imputantur; tum quia pleríque homines magnanimi mori mallent, quam infamiæ ſuæ ſuperſtites viuere. Hinc *Tertullianus*, Lib. *De Idololatria*, Cap. 2. *Homicidium* (inquit)

(inquit) *non in ſolu ſanguinis profuſione, & animæ ereptione reputandum. Homicidium enim in verbo maledicti vel conuitij judicat Deus.* Atque detractoribus accommodari meritò poteſt quod *Optatus Mileuitanus* ait de Donatiſtis, qui Sacerdotes in Eccleſia Catholica ordinatos gradu mouebant, eiſque velut Pœnitentibus manus imponebant: *Vos viuum feciſtis homicidium .·. Ad infigendum morſum honoribus alienis, dentes veſtros in ſagittas & arma vertiſtis; linguas acuiſtis in gladios, quas mouiſtis in mortes non corporum, ſed honorum. Iugulaſtis non membra, ſed nomina. Quid prodeſt quia viuunt homines, & occiſi ſunt honores à vobis? Valent quidem membris, ſed ereptæ portant funera dignitatis. Certè non licet occidere. An ideò vos putatis innocentes, quia ferro vſi non eſtis? Innocentem ſe & veneuarius judicet, ſi in ſolo ferro eſt homicidium. Non ſibi videatur reus, qui alterum ſubducto cibo necauerit. Innocentem ſe judicet, qui ſpirandi prohibita facultate, ſuffocauerit viuere cupientem. Necis multa ſunt genera, ſed vnum nomen eſt mortis. Maledictionibus tuis cum fiducia hominem mortuum proteſtaris. Quid intereſt an gladio ferias, an linguâ percutias? Indubitanter homicida es, ſi per te mortuus fuerit, qui viuebat .·. Dei Epiſcopos linguæ gladio jugulaſtis, fundentes ſanguinem non corporis ſed honoris.*

REGVLA XI.

Non eſt reas Detractionis; qui alterius peccatum, ſeu malum quodcumque alicui patefacit, boni cujuſpiam procurandi, aut promouendi gratiâ, modò debitæ circumſtantiæ ſeruentur.

SIc occultum proximi peccatum, propter eius emendationem, denuntiare licet Superiori, ſeruato priùs præcepto correptionis fraternæ. Sic graue crimen alterius, publicis legibus plectendum, prodere licet accuſatione legitimâ; modò id fiat iuſtitiæ, bonique publici ſtudio, non vindictæ affectu. Similiter occultum alicuius vitium, vel defectum renunciare licet, ad auertendum graue damnum, vel periculum Eccleſiæ, Reipublicæ, alicui Societati, aut familiæ, vel priuatis etiam perſonis imminens. Si quis, verbi gratiâ, cum Eccleſiæ, Reipublicæ, vel Ordinis alicuius, aut Societatis publico grauique detrimento ſit ad Beneficium aliquod, Dignitatem, vel Officium promouendus, occulta illius vitia, vel defectus prodere licitum, ac religioſum eſt, modò id prudenter fiat, nec citra neceſſitatem, nec pluribus quàm oporteat, & ex charitate, bonique publici ſtudio. Sic etiam licitum eſt alios monere, vt ſibi caueant ab eo, quem certò noſti, vel non temerè ſuſpicaris eſſe furem, veneficum, ganeonem, proditorem, impium, hæreticum, peſtifero morbo, aut lue venerea laborantem; ſi malum ex huiuſmodi hominis ſocietate ipſis imminens aliter auertere non poſſis. Licet pariter occultum alterius crimen prodere, ſi aliter ab iniuſta illius vexatione liberari non poſſis, modò ſeruetur moderatio, nec plura, aut grauiora ex illius criminibus occultis reuelentur, quàm poſtulet iuſtæ defenſionis neceſſitas, nec vindictæ animo id fiat. Ita reus non peccat, & multò minùs innocens, qui teſtium illegitimorum teſtimonia, quibus damnandus eſt, vel opprimendus, repellit, vero illorum crimine detecto & probato. Non ergo quælibet alieni peccati, etiam occulti reuelatio, detractionis peccatum eſt, ſed ea tantùm quâ iuſtitiæ vel charitatis ordo violatur. Hanc Morum Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 73. Art. 2. *Si verba* (inquit) *per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum neceſſarium, debitis circumſtantijs obſeruatis: Non eſt peccatum, nec poteſt dici detractio.*

Hæc Regula confirmatur ex *S. Baſilio*, in Regulis breuioribus, interrogatione 25. *Duo* (inquit) *eſſe exiſtimo tempora, in quibus liceat aliquid mali de aliquo dicere: Videlicet & quando neceſſe habet aliquis conſultare vnà etiam cum alijs, qui ad hoc idonei judicati ſint, quo pacto corrigendus ſit, qui peccatum commiſit: Et item quando neceſſitas poſcit, vt periculo conſulatur aliquorum, qui ſæpe numero ex ignorantia commiſceri poſſent cum malo tanquam cum bono: Cùm*
1. Theſſ. 3. *Apoſtoli præceptum ſit, Vt ne quis ſe cum his commiſceat, qui iſtiuſmodi ſunt, ne quando capiat quis laqueos animæ ſuæ.*
2. Timo. 4. *Quod quidem videmus eumdem Apoſtolum feciſſe, ex his, quę ipſe ad Timotheum ſcribit his verbis,* Alexander ærarius “ multa mala mihi oſtendit, quem & tu deuita. Valde “ enim reſtitit verbis noſtris. *Extra autem hujuſmodi ne-* “ *ceſſitatem, qui aliquid ſecùs de aliquo loquitur, illius inſimulandi, vel vituperandi causâ, detractor eſt; eſto verum ſit quod loquatur.*

Idem confirmatur ex cap: *Cùm ex injuncto*, quod eſt *Innocentij III.* Extra, *De Hæreticis*, cuius hæc ſunt verba: *Licet ſcientia ſit valde neceſſaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum propheticum,* Labia “ Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exqui- “ runt ex ore eius: *Non eſt tamen ſimplicibus Sacer-* “ Malac. 2. *dotibus etiam à Scholaſticis detrahendum, cùm in eis Sacerdotale Officium debeat honorari: Propter quod Dominus in Lege præcepit,* Dijs non detrahes, *Sacerdotes intelligens; qui propter excellentiam Ordinis, & Officij dignitatem. Deorum nomine nuncupantur .·. Quòd ſi fortè neceſſitas poſtularet, vt Sacerdos tanquam inutilis & indignus, à cura gregis debeat remoueri: Agendum eſt ordinatè apud Epiſcopum, ad cujus officium tam inſtitutio, quàm deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere.*

Hanc Morum Regulam, vti & præcedentem, & ſequentem, *Gerſonius*, Cancellarius Pariſienſis Eccleſiæ & Academiæ, vir pius & eruditus, nitidè explicat in Reſponſione ad Quæſtiones quatuor, Quæſt. 1. *Scien-* Tom. 2. *dum* (inquit) *quòd actio moralis libera accipit, vel vitupe-* pag. 155. *rium, vel laudem, & peccatum, ex ſuis circumſtantijs, & ſpecialiter ex circumſtantia finis. Inquirendum eſt igitur ad quem finem dicitur malum de abſentibus, & occurrunt ſex fines generales. Quandoque hoc fit ad inſtructionem præſentium & ad audientium, vt caueant ſimilia facere. Quandoque fit ad præſentium cautelam, ne ſcilicet ex ignorantia decipiantur per malam aliorum ſocietatem, quos præſumunt bonos. Quandoque etiam fit ad vtilitatem abſentium, vt videlicet præſentes eis referant pro ipſorum correctione & emendatione. Quandoque fit ex quadam compaſſione amicabili, vt ſcilicet ſe ipſum & audientes referens prouocet ad orandum inſtantiùs pro aliorum peccatis & eorum conuerſione. Quandoque etiam fit ex ſola curioſitate, & aſſueta loquacitate, & quadam libidine loquendi de alijs. Quandoque autem fit ex odio, vel inuidia, ac pro diminutione famæ alienæ, & ex animi indignatione. Primis quatuor modis poteſt eſſe non ſolùm licitum, immò & meritorium, referre mala abſentium, dummodo tamen non intendatur principaliter alius finis, quàm aliquis prænotatorum quatuor. Et ſi non miſceatur alia intentio fermentata & ſibi ipſi mentiens, dum bene prouideatur ne ſint falſa quæ dicunt, aut in malo vltra quàm in ſe ſunt per referentem ampliata, aut forſan ſiniſtrè interpretata: Ac etiam quòd non plus noceat talis locutio abſentibus & eorum famæ, quàm proſit præſentibus & eorum ædificationi. Quoniam pro paruo bono conſequendo non eſt magnum malum committendum.*

Malè loqui de abſentibus ad ſolùm ſatisfaciendum propriæ loquacitati & libidini loquendi de alijs, etiamſi ſit pro ſola deductione temporis, & quaſi pro ſolatio, vt ſic tempus ſine tædio tranſeat, vix aut numquam excuſatur à peccato, & ſæpius tranſit in mortale peccatum. Tale enim verbum non ſolùm otioſum, ſed & communiter eſt pernicioſum, & multipliciter nocinum.

Si quis autem quærit ſignum quomodo ſciet, quando ex bono fine loquatur, aut malo de malis proximi: Reſpondetur, quòd dum aliquis loquitur ad bonum iſtius, cujus mala commemorat, vt puta vt in ſe & audientibus prouocet mentem ad orandum pro talis emendatione, neceſſarium eſt, vt ſentiat tunc in ſe quadam ad eumdem de quo fit ſermo compaſſionem piam, dulcèmque, miſericordem, & charitatiuum affectum. Et etiam requiritur, vt non nimis longum texat ſermonem de tam mala materia & deſpicabili. Sicut pia mater non delectatur in narrando longè mala filij ſui, nec etiam dicit illa niſi ex neceſſitate, vt puta ipſi Medico, aut illis qui ejus ſaluti poterunt prodeſſe, & malum adiacens auertere. Sic itaque narrando ſuſpirat altè, triſtatur, dolet, & abbreuiat ſermonem quantùm præualet, & quantùm videtur ſufficere ad oſtenſionem infirmitatis, quæ ſibi tantæ triſtitiæ cauſa exiſtit. Sed dum quis loquitur malum de alijs ex loquacitate, ſunt ſigna oppoſita, quoniam tunc ſentit indignationem animi contra eos de quorum malis loquitur, cum quadam amaritudine fellis corrodit & mordet ipſos abſentes, & verbis ſuis venenatis, linguâque ſicut gladius acutus

acutâ, laceras ſine miſericordia, ſine aliqua compaſſione, nec ponit finem verbis ſuis, quia ſatiari nequit ejus vorax inuidia.

Loqui malum de alio directè ex odio & inuidia, ſemper eſt peccatum. Et quando notabiliter læditur per hoc aliena fama; & dum loquens hoc aduertit in ſua conſcientia, aut aduertere poſſet, eſt grauius peccatum ſæpiſſimè quàm furtum, aut quàm foret eſus carnium die Veneris vel Iejunij Eccleſiæ magni cujuſcumque.

REGVLA XII.

Qui malum aliquod, vel defectum proximi aperit, abſque animo nocendi, abſque odij, iræ, vel inuidiæ affectu, ſed ex mera leuitate, loquacitate, aliáue causâ non neceſſaria, venialis dumtaxat peccati reus eſt, niſi verba quæ profert graue vulnus alienæ famæ infligant, vel infligere poſſint. Tunc enim lethale peccatum eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, loco ſupra citato. *Si autem* (inquit) *proferat ex animi leuitate, propter cauſam aliquam non neceſſariam, non eſt peccatum mortale, niſi fortè verbum quod dicitur, ſit adeò graue, quòd notabiliter famam alicujus lædat, & præcipuè in his quæ pertinent ad honeſtatem vitæ; quia hoc ex ipſo genere verborum habet rationem peccati mortalis.* At ſi id quod narrat de altero, leue eſt, aut ſecundùm ſe, aut reſpectu perſonæ de qua loquitur, in quam ſcilicet nulla ex huiuſmodi vitio, quamuis per ſe graui, redundat infamia; quia de hoc gloriari ſolet, aut profligatæ famæ eſt, aut ſimilis conditionis homines hæc vitia non ducunt dedecori, aut ijs, vt plurimùm obnoxij ſunt, vt ſi de gregario milite, aut baiulo dixerit aliquis, ebrium fuiſſe, aut ebrioſum eſſe; vel quod de ipſis refertur malum iam illis innotuerit quibus dicitur; venialis dumtaxat detractio eſt. Nam *Peccata verborum maximè ſunt ex intentione dicentis judicanda*; (inquit *S. Thomas*, ibidem) Hic autem, vel nocere proximo non intendit, vel reuera non multum nocet, nec grauiter lædere poſſunt, quæ imprudenter, & inconſideratè profert.

REGVLA XIII.

Lethalis Detractionis rei ſunt, qui grauia proximorum peccata, vel etiam leuia, vel naturalem aliquem defectum referendo, directè, vel indirectè, honeſtam eorum famam & exiſtimationem grauiter lædunt, aut graue damnum inferunt.

DE grauibus peccatis res eſt per ſe manifeſta, & ex ijs, quæ in Regulæ decimæ explicatione dicta ſunt, ſatis probata. Leuia verò, vel quæ vulgò leuia cenſentur, magnam interdum infamiam aſpergunt Epiſcopis, aliiſque Eccleſiaſtica Dignitate fulgentibus viris, Doctoribus, Religioſis, Sanctimonialibus, aut Mulieribus deuotionem profeſſis, & pietatis famam conſecutis. Aſſiduitas, verbi gratiâ, mentiendi, vana gloria & oſtentatio, ſæcularis & liberior, etſi honeſta cum perſonis alterius ſexus amicitia & conuerſatio, ſeu agendi ratio, ſcribendique modus, iracundia, leuitas, & alia, quæ ſecularibus hominibus, aut Chriſtianorum vulgo nullam, aut certè leuem dedecoris notam inurunt, grauem ſacratis hominibus, & præſertim Eccleſiam regentibus infamiam inurunt; grauia interim damna huiuſmodi peccatorum, vel defectuum reuelatio ipſis infert, quia vel ipſos in contemptum adducit, eorum auctoritatem minuit, impeditque ne ſpiritalem fructum in Eccleſia referant; interdum à Beneficijs vel Dignitatibus, aut Officijs conſequendis ipſos impedit, quibus ob præclaras dotes alioqui digni eſſent, & Eccleſiæ vtiles futuri. Sic etiam lethalis Detractionis rei ſunt, qui defectum naturalem alicui affingunt, vel inordinatè reuelant, ex cuius reuelatione in contemptum adducatur; aut à muneribus & honoribus, quos legitimè conſequi, ac laudabiliter gerere poſſet, arceatur; aut ab honeſtis & vtilibus amicitijs abalienetur, aut commodis maximis priuetur. Si quis, (inquam) virum quempiam illuſtri, aut honeſto loco natum, ſpurium ſeu illegitimum eſſe effutiat; aut naturalem defectum cuiuſpiam in vulgus ſpargat, ex quo graue damnum illius ſequatur, lethalis Detractionis reus eſt. Exceptionem tamen patitur hic caſus: Si enim ab alicuius boni conſecutione ipſum impediat defectus huiuſmodi reuelatio, à quo ipſum Leges excludunt, vt ſpurium ab hæreditate, à Clero & Eccleſiaſticis Ordinibus, ac Beneficijs, (niſi Summi Pontificis Diſpenſatio, vel Religioſa Profeſſio defectum ſuppleuerint) impotentem à Matrimonio contrahendo, detractor non eſt, qui defectus illos reuelat, nec peccati alicuius reus, ſi id faciat ſeruato iuſtitiæ & charitatis ordine.

REGVLA XIV.

Lethalis Detractionis rei ſunt, qui verum crimen alicujus hominis alteri neſcienti aperiunt nocendi animo, etiamſi publicum ſit, etiamſi Iudicis ſententiâ damnatum & punitum.

VIolant enim charitatem, quæ occulta proximi crimina contegere iubet in eo caſu, & quod ipſi famæ reliquum eſt apud eos, quibus vitia illius ignota ſunt, deprædari vetat. Grauius autem in eo genere peccant, ſi criminis illius memoriam pene deleuerit obliuio, aut reus veterem infamiam Pœnitentiâ & honeſtate morum aboleuerit. Bonam enim famam ſibi peperit emendatione vitiorum, & nouæ vitæ integritate, quæ ſine violatione juſtitiæ & charitatis ipſi eripi non poteſt. Hinc Sacri Concilij Tridentini Catechiſmus P. 3. cap. 9. §. 9. docet, *Non tantùm adhibendâ calumniâ offendi hominum exiſtimationem, ſed & augendis amplificandiſque criminibus: & ſi quod occultius ab aliquo commiſſum ſit, quod vbi reſcitum fuerit, graue aut turpe ſit ad famam: Eam rem qui, vbi, quando, quibus neceſſe non ſit, promulgarit, is obtrectator & maledicus jure dicitur.*

REGVLA XV.

Lethalis Detractionis rei ſunt, qui ſchedulam, in qua aliquis juuandæ memoriæ causâ peccata ſua Sacerdoti in Confeſſione aperienda deſcripſit in vulgus indicant, ſi peccata illa grauia ſint, vel ſpectatâ conditione perſonæ, famam proximi grauiter læſura.

CHaritatem ſiquidem & iuſtitiam, legémque naturalem de arcani fide ſeruanda vno facinore violant.

REGVLA XVI.

Lethalis Detractionis rei ſunt Hiſtorici, qui occulta Principum, aut aliorum Virorum Illuſtrium vitia litteris conſignant. Et quicumque verbo vel ſcripto Defunctorum famam lacerant aut minuunt.

QVamuis enim praua Principum, & aliorum, quorum res in Hiſtoriam conferuntur, facinora, quæ publicè & cum hominum ſcandalo admiſerunt, memoriæ prodere liceat, poſteritatis informandæ ſtudio, vtque metus infamiæ Principes & Illuſtres Viros à vitijs auertat: Arcana tamen crimina litteris mandare, charitatis & iuſtitiæ leges vetant; eóque crudelior detractio eſt, quod in mortuos ſæuiat, eis immortalem inurat infamiam, vitámque eripiat honoris, quâ, extinctâ vitâ corporis, ſpiritali quodam modo, in hominum memoria viuunt. Nam *Obitu exiſtimatio augetur bonorum: Quia omnis aduerſùs mortuos euaneſcit inuidia*; vt ſcribunt *Valentinianus & Marcianus* A. A. in Epiſtola ad *Palladium* Præfectum Prætorio, quæ habetur Actione tertia Concilij Calcedonenſis. Sed & *Facundus Hermianenſis*, lib. 3. eiuſdem criminis atrocitatem oſtendit. *Graue eſt* (inquit) *inſultare defunctis, vel ſi Laici fuerint, nedum illis qui in Epiſcopatu hanc vitam depoſuerunt. Iniuſtiſſimum enim apparet prudentibus viris cedere præſcienti vniuſcujuſque voluntatem, & cognoſcenti qualis vnuſquiſque noſtrûm futurus ſit.* Idque *S. Cyrilli Alexandrini* auctoritate confirmat.

RE-

REGVLA XVII.

Lethalis Detractionis rei ſunt, qui vel proximis falſum crimen imponunt, aut verum crimen exaggerant, vel occultum patefaciunt, aut aliena dicta ſiue facta pejorem in partem interpretantur; vel præclarum alterius factum, aut pro viribus minuunt, vel laudis occaſione datâ ſilent, aut frigidâ laudatione infringunt; cùm ſcilicet eo ſilentio, vel remiſsâ frigidáque laudatione, fama proximi grauiter læditur.

HAnc Morum Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 73. Art. 1. ad tertium. *Aliquis* (inquit) *dicitur de altero detrahere, non quia diminuit de veritate, ſed quia diminuit famam ejus. Quod quidem fit quandoque directè, quandoque indirectè. Directè quidem quadrupliciter. Vno modo quando falſum imponit alteri: Secundò, quando peccatum adauget ſuis verbis: Tertiò, quando occultum reuelat: Tertiò, quando id quod eſt bonum, dicit malâ intentione factum. Indirectè autem, vel negando bonum alterius, vel malitiosè reticendo, vel minuendo.* Qui detractionis modi hoc Diſticho exprimi ſolent:

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens:
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudátque remiſsè.

Septem dumtaxat modos *S. Thomas* recenſet, poſtremum illum frigidæ laudationis omittit, quia in ſexto, aut ſeptimo continetur. Cęterùm qui proximo falſum crimen imponunt, id in Sacramentali Confeſſione tenentur exprimere, quia huiuſmodi obtrectatio grauius peccatum eſt. Non ſufficit ergo, vt ſe de graui detractione accuſent. Qui quod ex ſe bonum eſt, in malam partem interpretantur, hypocriſi, ambitioni, vel ſuperbiæ tribuentes, quod honeſtum & laudabile apparet, non detractionis tantùm, ſed iudicij temerarij rei ſunt: & vtrumque in Sacramentali Confeſſione aperire neceſſariò debent. De hoc obtrectationis genere *S. Gregorius*, Lib. ſecundo *Moralium*, Cap. 5. ſcribit: *Antiquus Aduerſarius, cùm quæ accuſet mala non inuenit, ipſa ad malam inflectere bona quærit. Cùmque de operibus vincitur, ad accuſandum verba noſtra perſcrutatur. Cùm nec in verbis accuſationem reperit, intentionem cordis fuſcare contendit, tanquam bona facta bono animo non fiant, & idcircò perpendi à Iudice bona non debeant. Quia enim fructus arboris eſſe & in æſtu virides conſpicit; quaſi vermem ponere ad radicem quærit.*

Indirectam detractionem quod attinet, obſeruandum eſt, illam non ſolùm verbis, ſed etiam factis, ſignîſque ſeu nutibus committi, cùm quiſpiam laudis alienæ intus impatiens, malitiosè ſubridet, abnuit capite, vel oculis, atque his motibus ſignificat, hominem, qui laudatur, non eſſe talem qualis prædicatur. Nec ſolùm nutibus, ſed & ſilentio committitur detractio. Qui enim de proximi probitate, aut morum integritate, quam perſpectam habet, interrogatus, ſilet, debitam proximo veritatem, debitum veritati teſtimonium negat, iuſtitiámque pariter & charitatem violat. Similiter qui in aliquo hominum cœtu aliquem ſibi probè notum, ex familia ſua, ſocietate, aut vicinia, laudibus extolli audiens, tacet, dum alij certatim ipſum laudant, ſilentio ſuo, heu, nimium eloquenti, ſignificat illum indignum eſſe laudibus, quibus ornatur. Sed, inquies, Certò noui talem illum non eſſe, qualis celebratur; an contra propriam notitiam & opinionem loqui, an mentiri debeo, vel adulari? Nequaquam. Sed cùm nemo ſit ita malus, qui bonis aliquibus dotibus præditus non ſit, aliqua laude digna non gerat, charitatis & iuſtitiæ leges poſtulant, vt laude dignum ob multa, quæ in eo ſunt bona, ſignifices: aut ſaltem placere tibi quòd laudetur: Quia reuera placere debet laudantium charitas, & error circa perſonas quas laudant, ex charitate quodammodo procedens, quæ *Non cogitat malum*. At ſi quiſpiam ob vitia laudaretur, nec laudatoribus ſuffragari, nec ſilentium ſeruare deberes, quia tunc error circa res ipſas, non circa perſonas tantùm eſſet; nec laudaret charitas, ſed iniquitas, non ſolùm errans ipſa, ſed & alios in errorem inducens: Adeòque partes veritatis
1 Cor. 13. contra iniquitatem & errorem tueri deberes ex officio, quia *Charitas non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati*. In ijs tamen quæ *ad honeſtatem vitæ* non pertinent, vt loquitur *S. Thomas*, poſſumus ab ijs, qui proximum laudant diſſentire, aut certè ſilere: Poteſt enim aliquis eſſe bonus Sacerdos, aut Monachus; & ineptus Concionator: poteſt eſſe vir probus, & dotibus ad Præfecturam aliquam, aut Magiſtratum gerendum neceſſarijs deſtitutus. In his tamen periculum eſt, ne ex inuidia, vel aliquo præiudicatæ mentis affectu negemus, aut extenuemus famam alienam, aut ſilentio noſtro ſignificemus ipſum immeritò laudari. Quamuis enim iudicium vulgi plerumque cæcum ſit, præceps, inſtabile, ſæpe tamen falluntur qui ſe perſpicaciſſimos & æquiſſimos judices exiſtimant, & occultæ inuidiæ motu aguntur, aut certè ſuperbâ quadam ſingularitatis, & diſſenſus ab opinione vulgi affectatione, vt eos laude dignos eſſe negent, quos ab omnibus, aut à plerîſque laudari audiunt, aut minùs laudandos eſſe contendant, quos magnis laudibus efferri vident. Frigida tandem laudatio vituperationi plerumque æquiualet, cùm ſcilicet de proximo, cuius virtus & probitas, aut factum aliquod laudabile commendatur, quis frigidè dicit, Ita ferunt, vel iſte de illo rumor exit in vulgus; fortè id ab illo geſtum eſt: Sed ſi ita ſe res habet, quantùm mutatus ab illo! Si ſanctus eſt, & ea virtute præditus, nunc primùm ad Sanctos aggregari cœpit; Vir eſt doctus & pius, *Sed*, &c. Mulier caſta, ſapiens, deuota, *Sed*, &c. Alius eſt detrahendi modus eò perniciosior, quò frequentior, dum quis alterius crimen occultum ſe audiuiſſe narrat, ſe tamen nolle credere aſſeuerat: Sic enim maiorem ſibi conciliat fidem ingenioſus & verſipellis detractor, dum ſe à detrahendi libidine ſimulat alienum. Alia eſt detrahendi methodus non minùs peſtilens, cùm de aliquo dicitur coram alijs: Debet ille tacere coram me: Nouit enim quid ſciam, quid fecerit, &c. Ex modo enim dicendi aliquid graue ſuſpicantur auditores, & fortè quid grauiùs quàm detractor intelligat.

REGVLA XVIII.

Qui crimen alienum ſine juſta neceſſitate patefacit vni, vel duobus viris prudentibus, & fidelibus, arcanique tenacibus amicis, à lethali Detractionis peccato non excuſatur.

FAmam enim proximi labefactat, aut extenuat apud illos, & quò prudentiores ſunt, eò grauior eſt exiſtimationis iactura apud ipſos, quàm apud vulgus ignobile. Hinc S. *Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 3. ad Populum Antiochenum: *Hoc verò* (inquit) *ridiculum magis eſt, quòd talem habentes vitam, & res ſuas negligentes, cùm aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adiurant, ne cuiquam ampliùs alteri dicat, hinc declarantes quòd rem reprehenſione dignam commiſerunt. Si enim illum, vt nemini dicat rogas, multò magis te priorem huic dicere non oportebat. In tute ſermonem habebas: Poſtquam ipſum prodidiſti, tunc ſalutem ipſius curas: Si non vis efferri, neque alteri ipſe dicas, Poſtquam verò alteri prodidiſti ſermonis cuſtodiam, ſuperflua facis & inutilia, admones & obteſtans pro dictorum cuſtodia.* Hinc *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 73. Art. 1. ad ſecundum ait: *Etiamſi vni ſoli aliquis de abſente malum dicat, corrumpit famam ejus, non in toto, ſed in parte.*

REGVLA XIX.

Non excuſatur à peccato mortali, qui graues Detractiones ab alijs auditas referendo & repetendo ſuas facit.

QVamuis enim non ſit primus Detractionis auctor, & ipſe tamen detractor eſt. Detractio ſcilicet ab vno traducitur ad plurimos, ingenitâ quadam maledicendi libidine, ſinguloſque peccatores conſtituit. Quod ſignificat *Tertullianus*, Apologetici Cap. 7. his verbis: *Natura famæ omnibus nota eſt. Veſtrum eſt*, Fama malum, quo non aliud velocius vllum. *Cur malum fama? Quia velox, quia index? An quia plurimùm mendax? Quæ ne tunc quidem cùm aliquid veri adfert, ſine mendacij vitio eſt, detrahens, adijciens, demutans de veritate. Quid, quod ea illi conditio eſt, vt non, niſi cùm mentitur, perſeueret: & tamdiu viuit, quamdiu non*

probat: Siquidem vbi probauit, ceſſat eſſe, & quaſi officio nunciandi functa, rem tradit, & exinde res tenetur, res nominatur. Fama, nomen incerti, locum non habet vbi certum eſt. An verò famæ credat niſi inconſideratus? Quia ſapiens non credit incerto. Omnium erit æſtimare, quantacumque illa ambitione diffuſa ſit, quantacumque aſſeueratione conſtructa, quòd ab vno aliquando principe exorta ſit neceſſe eſt: Exinde in traduces linguarum & aurium ſerpat: & ita modici ſeminis vitium cætera rumoris obſcurat, vt nemo recogitet, ne primum illud os mendacium ſeminauerit; quod ſæpe fit, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio ſuſpicionis, aut non nouâ, ſed ingenitâ quibuſdam mentiendi voluptate.

REGVLA XX.

Lethalis peccati reus eſt, qui grauem iniuriam ſibi ab aliquo illatam, renuntiat alteri, nullâ neceſſitate compulſus, ſed nocendi animo, & vltionis libidine.

IS enim alienæ famæ graue vulnus infert, adeóque contra iuſtitiam peccat, nec non contra charitatis & patientiæ Chriſtianæ præceptum à Chriſto traditum, Matthæi Cap. 5. *Diligite inimicos veſtros: Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos*: & ab Apoſtolo prædicatum, Epiſt. ad *Romanos*, cap. 12 *Noli vinci à malo* (inquit) *ſed vince in bono malum*. Et à *S. Petro*, Epiſt. 1. cap. 3. *Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, ſed è contrario benedicentes: Quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hereditate poſſideatis. Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coërceat linguam ſuam à malo, & labia eius ne loquantur dolum.* Detractiones itaque ab æmulis & maleuolis hominibus de ſe factas miti & humili animo Vir Chriſtianus tolerare debet, vtpote ad eius humiliationem à Deo ordinatas, vt docet *S. Gregorius*, Lib. 20. *Moralium*, cap. 5. *Ne* (inquit) *immoderatis laudibus erigamur, plerumque miro Rectoris noſtri moderamine detractionibus lacerari permittimur; vt cùm nos vox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet.*

REGVLA XXI.

Lethalis peccati reus eſt, qui ſeipſum infamat, cùm ex infamia & dedecore quod ſibi ipſi infert, ſalutis propriæ vel alienæ, aut etiam vitæ damnum, aut corporalis integritatis detrimentum ſequitur; aut cùm illius infamia in familiam, ſocietatem, vel Ordinem, cuius pars eſt redundat, aut cùm ſuorum criminum patefactione omninò inutilem ſe reddit Reipublicæ vel Eccleſiæ, cui aliàs vtilem operam nauare poſſet.

IVbet enim Spiritus-Sanctus, *Eccleſiaſtici*, cap. 41. vt famæ noſtræ curam geramus: *Curam habe* (inquit) *de bono nomine: Hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi & magni.* Hinc *S. Auguſtinus*, Lib. *De Bono Viduitatis*, cap. 22. ſcribit: *Nec audiendi ſunt ſiue viri ſancti, ſiue fœminæ, quando reprehensâ in aliquo negligentiâ ſuâ, per quam fit, vt in malam veniant ſuſpicionem, vnde ſuam vitam longè abeſſe ſciunt, dicunt ſibi coram Deo ſufficere conſcientiam, exiſtimationem hominum non imprudenter ſolùm, verùm etiam crudeliter contemnentes; cùm occidunt animas aliorum, ſiue blaſphemantium viam Dei, quibus ſecundùm ſuam ſuſpicionem quaſi turpis, quæ caſta eſt, diſplicet vita Sanctorum, ſiue etiam cum excuſatione imitantium, non quod vident, ſed quod putant. Proinde quiſquis à criminibus flagitiorum, atque facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi benè facit: Quiſquis autem etiam famam, & in alios miſericors eſt. Nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra, alijs fama noſtra: & vtique etiam quod alijs miniſtramus miſericorditer ad ſalutem, ad noſtram quoque redundat*
" *vtilitatem. Vnde non fruſtra Apoſtolus*, Prouidemus
2. Cor. 8. " (*inquit*) bona, non ſolùm coram Deo, verùm etiam
" coram hominibus. *Item dicit*, Placete omnibus per
1 Cor. 10. " omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo,
" non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multo-
" rum, vt ſalui fiant. *In quadam etiam exhortatione di-*
Philip. 4. " *cit*, De cætero fratres, quæcumque ſunt vera, quæ-
" cumque ſancta, quæcumque iuſta, quæcumque ca-
" ſta, quæcumque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus,
hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & au- "
diſtis, & vidiſtis in me. *Cernis quemadmodum inter mul-* "
ta, quæ exhortando commouit, non neglexerit ponere, Quæcumque bonæ famæ; *duobúſque verbis cuncta concluſerit; vbi ait*, Si qua virtus, ſi qua laus. *Ad virtutem namque pertinent quæ ante memorauit bona: fama verò ad laudem. Puto quòd non laudem hominum pro magno ſumebat Apoſto-* 1. Cor. 4.
lus, alio loco dicens, Mihi autem minimum eſt, vt "
à vobis dijudicer aut ab humano die. *Et alibi*, Si ho- "
minibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. *Et ite-* " Galat. 1. 2. Cor. 1.
rum, Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium con- "
ſcientiæ noſtræ. *Sed horum duorum, id eſt, bonæ vi-* "
tæ, & bonæ famæ, vel quòd breuiùs dicitur, virtutis & laudis, vnum propter ſeipſum ſapientiſſimè retinebat, alterum propter alios miſericordiſſimè prouidebat. Sed quoniam quantalibet humana cautela ſuſpiciones maleuolentiſſimas non poteſt omni ex parte vitare, vbi pro exiſtimatione noſtra quicquid rectè poſſumus fecerimus, ſi aliqui de nobis vel mala fingendo, vel malè credendo, famam noſtram decolorare conantur, adſit conſcientiæ ſolatium, pla- Matt. 5.
néque etiam gaudium, quòd merces noſtra magna eſt in cœlis, etiam cùm dicunt homines mala multa de nobis, piè tamen juſtéque viuentibus. Illa enim merces tanquam ſtipendium eſt militantium per arma juſtitiæ, non ſolùm dextera, verùm & ſiniſtra, per gloriam ſcilicet & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.

Et Sermone 355. aliàs *De Diuerſis*, 49. qui primus eſt *De Vita & Moribus Clericorum ſuorum*, cap. 1. *Propter nos* (inquit) *conſcientia noſtra ſufficit nobis: Propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque diſtinguite. Duæ res ſunt, conſcientia & fama, conſcientia tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ ſuæ, negligit famam ſuam, crudelis eſt: Maximè in loco iſto poſitus, de quo dicit Apoſtolus* Tit. 2.
ſcribens ad Diſcipulum ſuum Circa omnes te ipſum bonorum operum præbens exemplum.

Hinc à S. *Hieronymo* laudibus celebrata eſt Mulier Vercellenſis, adulterij falsò accuſata à marito, quæ cruciata, vt crimen fateretur impactum, quod adoleſcens, qui cùm peccaſſe dicebatur, vi tormentorum confeſſus erat, nunquam adduci potuit, vt ſe ream pronuntiaret, ſuámque famam pariter & innocentiam mendacio violaret; ſed cœlum ſuſpiciens, ait: *Tu teſtis es, Domine Ieſu, cui occultum nihil eſt, qui es ſcrutator renis & cordis, non ideò me negare velle ne peream, ſed ideò mentiri nolle, ne peccem. At tu, miſer homo, ſi interire feſtinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipſa cupio mori, cupio inuiſum hoc corpus exuere, ſed non quaſi adultera, præſto jugulum, micantem intrepida excipio mucronem, innocentiam tamen mecum feram. Non moritur, quiſquis victurus occiditur.* Orauit, iugulum præbuit, ſepties icta occidi non potuit. Miraculum celebrat S. *Hieronymus*, Epiſtolá 49. *Ad Innocentium*. Quamuis igitur ſufficiat nobis. *Teſtimonium conſcientiæ noſtræ*, Deóque fideliter & conſtanter ſeruire debeamus, *Siue per infamiam, ſiue per bonam famam*: Tamen famæ integritate propter alios indigemus, ſine qua procurandæ proximorum ſaluti, aut publico cuiuis gerendo Muneri pares non ſumus. Ideóque eius curam gerere tenemur. Hinc *Petrus Cellenſis* Abbas, Lib. 5. Epiſt. 13. ſcribit: *Vterque peccat, & qui mentitur in ſui accuſatione, & qui dedignatur falſa obiecta vera relatione diluere. Reproba humilitas eſt, plus quàm in corde tuo ſentias vanè te deijcere: Deteſtanda præſumptio, famam ſuam negligere, & ſuſpicionis nœuum non abolere.*

Quaſdam tamen exceptiones adhibere huic Regulæ neceſſe eſt. Cùm enim ſemiplena probatio, vel indicia expreſſa, vel publica infamia criminis præceſſit, reus à legitimo Iudice, ſeruato iuris ordine, Interrogatus, crimen ſuum fateri tenetur, etiamſi damnum vitæ, aut membrorum mutilatio, ex Confeſſione iuridica delicti illi immineat; aut eius infamia in aliquam familiam, ſocietatem, vel Ordinem redundatura ſit. Non enim ipſe ſe prodit aut infamat, qui ſecundùm ordinem Iuris à Iudice interrogatur, *Sed ab alio proditur, dum ei neceſſitas reſpondendi imponitur ab eo cui obedire tenetur*; vt ait *S. Thomas*, Secunda, Secundæ, Quæſt. 69. Art. 1. ad primum. Sed de hoc aliàs.

REGVLA XXII.

Lethalis peccati rei ſunt Libellorum famoſorum Auctores, & qui ipſos ſpargunt in vulgus. Grauius autem peccant, qui Præſulum, Eccleſiaſticorum aut Religioſorum Virorum, Doctorum & Concionatorum famam verbis, aut ſcriptis maledicis proſcindant, quàm qui ſæcularium: Grauiùs qui Principum & Magiſtratuum, quàm qui ſubditorum, & plebeiorum: Grauiùs tandem qui integræ Communitati vel Ordini, quàm qui priuatis detrahant.

DEtractionis enim aut contomeliæ grauiſſimæ crimen committunt, aliorum crimina ſeu falſa, ſeu occulta, litteris conſignantes, vt ad omnium, aut certè plurimorum notitiam perueniant; vtque illorum infamia publica ſit, & in omne tempus propagetur. Quamobrem ſacri Canones Excommunicatione feriunt non ſolùm Auctores huiuſmodi Libellorum, verùm etiam eos qui illos vulgauerint, aut inuentos non lacerauerint. Ita Concilium Illiberritanum, Canone quinquageſimo ſecundo, & refertur Can. *Si qui*, Cauſa 5. Quæſt. 1. *Si qui inuenti fuerint libellos famoſos in Eccleſia ponere anathematizentur.*

Idem confirmatur ex Can. *Qui in alterius*, Cauſa 5. Quæſt. 1. qui eſt *Hadriani I.* Pontificis Maximi. *Qui in alterius famam publicè ſcripturam, aut verba contumelioſa confinxerit, & repertus ſcripta non probauerit, flagelletur: & qui ea priùs inuenerit, rumpat, ſi non vult auctoris facti cauſam incurrere.*

Eamdem pœnam decreuit *S. Gregorius*, In quemdam, qui *Maligni Spiritus conſilio repletus*, contra *Caſtorium* Notarium, ac Reſponſalem Apoſtolicum *Nocturno ſilentio in ciuitatis loco Conteſtationem poſuit in eius crimine loquentem*; vt habetur Can. *Quidam*, Cauſa & Quæſtione citatis, qui ſumptus eſt ex Epiſtolâ trigeſima Libri quinti. *Et quia* (inquit) *quiſquis veraciter loquitur, ſemetipſum innoteſcere non debet formidare, oportet vt publicè exeat, & quæcumque in Conteſtatione ſua loqui præſumpſit, oſtendat: Quòd ſi non exierit, neque publicè confeſſus fuerit, quiſquis ille ſit qui hoc agere præſumpſit, vel qui conſenſum in tantæ iniquitatis conſilio præbuit, ex Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti Spiritu definimus, vt Sancti ejus Corporis ac Sanguinis participatione priuatus ſit. Si verò quia latet, & quoniam neſcitur, ecatrà diſciplina non valet, ſi tanti mali conſcius, etiam prohibitus Corpus, ac Sanguinem Domini percipere præſumit: Anathematis vltione percuſſus ſit, & vt fallax ac peſtifer à Sanctæ Eccleſiæ corpore diuiſus. Si quis autem fortaſſe talis eſt, quem nos huius facti auctorem, ac participem eſſe neſcientes, ad eum bona optantes Epiſtolas tranſmittimus, ipſa pro eo apud omnipotentem Dominum deprecatio ſit vacua.*

Pœna capitis in Libellorum famoſorum auctores conſtituta eſt apud Romanos Lege duodecim Tabularum, cuius hæc ſunt verba: *Si quis actitauerit. Sine carmen condiderit, Quod infamiam flagitiúmue alteri precatur. Capite punitor.* Cuius Legis meminere, poſt *Ciceronem* Lib. 4. Tuſculanarum Quæſtionum, *Arnobius*, Lib. 4. Aduersùs Gentes, & *S. Auguſtinus*, Lib. 2. *De Ciuitate Dei*, Cap. 9. *Auguſtus* Imperator judicium de libellis famoſis non minùs vehemens, quàm Maieſtatis eſſe voluit, commotus *Caſſij Seueri libidine, qui viros fœminaſque illuſtres procacibus ſcriptis diffamauerat;* (vt refert *C. Tacitus*) Inteſtabilem factum, qui libellum famoſum edidiſſet, *Vulpianus* teſtis eſt in L. 5. §. *vlt. De Iniur.* Id eſt à iure ferendi teſtimonij, condendi teſtamenti, aut quidquam ex aliorum teſtamentis capiendi, Legibus excludebatur. *Conſtantinus Magnus* famoſis libelis fidem omnem abrogari iuſſit, eoſque flammis aboleri, in auctores inquiri, repertos cum omni vigore cogi, vt libelli contenta probent, ſi probauerint, ſupplicio nihilominus affici, vt qui infamare maluerint, quàm accuſare. *Conſtantius* Lege lata edixit, ne libelli famoſi referrentur ad Principem, aut in iudicijs examinarentur, aut vllus ex ijs calumniam ſeu infamiam pateretur. *Nam & innocens creditur* (inquit) *cui defuit accuſator, cùm non defuerit inimicus.* Imperatores *Valentinianus* & *Valens* pœnam capitis decreuerunt in eum, qui libellos famoſos *colligendos vel legendos putauerit*, (id eſt retinuerit, aut alteri legendos tradiderit, ſiue in vulgus ſparſerit) *Ac non ſtatim chartas igni conſumpſerit.* Imperatores *Valentinianus*, *Theodoſius*, & *Arcadius* ſanxerunt, vt *Si quis famoſum libellum ſiue domi, ſiue in publico ignarus offenderit, aut diſcerpat priùs quàm alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum: Nemini denique, ſi tam curioſus eſt, referat quid legendo cognouerit. Nam quicumque obtulerit inuentum, certum eſt ipſum reum ex Lege retinendum, niſi prodiderit auctorem: Nec euaſurum pœnam hujuſmodi criminibus conſtitutam, ſi proditus fuerit cuiquam retuliſſe quod legerit.* Gladij pœnâ crimen tam atrox ijdem Imperatores coërceri voluerunt. *Vniuerſi* (inquit) *qui famoſis libellis inimicis ſuis velut venenatum quoddam telum iniecerint, hi etiam qui famoſam ſeriem ſcriptionis impudenti agnitâ lectione non illicò diſcerpſeriat, vel flammis exuſſerint, vel lectorem* (ſeu potius auctorem) *cognitum prodiderint, vltorem ſuis ceruicibus gladium reformident.* Habentur hæ Leges lib. 9. Codicis Theodoſiani, Tit. 34. *De famoſis libellis.* Libro ſeptimo Capitularium, cap. ducenteſimo, libellorum & canticorum famoſorum auctores, diſſeminatores, & cantores, extra ordinem puniendos decernitur: In quos exilij pœna Lege conſtituta erat. *Hi qui in blaſphemiam alterius cantica compoſuerint, vel qui cantauerit ea, extra ordinem vindicetur. Nam Lex exiliari jubet eos, qui libellos famoſos excogitant aut proponunt. Notatur infamia quicumque, dum appellat Iudicem, conuitium dixerit. Non tantùm is qui maledictum, aut conuitium dixerit, famoſus efficitur, ſed & is cuius conſilio factum eſſe patuerit.* Edictum Molinenſe *Caroli Noni* Regis Chriſtianiſſimi anno 1566. Art. 77. & Pariſienſe anni 1571. Art. 10. Pictauienſe *Henrici Tertij* anni 1577. Pariſienſe *Ludouici XIII.* anni 1629. de ijs qui libellos famoſos compoſuerint, ſcripſerint, typis ediderint, vendiderint, diſſeminauerint, quæſtionem haberi, & in illos tanquam publicæ pacis perturbatores Legibus animaduerti ſanxerunt. Si verò contra ſacram Regis perſonam, Regni, rerúmque publicarum adminiſtrationem, Regni Adminiſtros, Regiorum Conſiliorum Aſſeſſores, ac præcipuos Magiſtratus huiuſmodi libelli compoſiti, ſcripti, vel editi fuerint, in auctores, ſcriptores, diſtributores, velut in læſæ Maieſtatis reos, & patriæ proditores agi, vitæque ac bonorum omnium proſcriptione illos plecti ſtatuit *Ludouicus Iuſtus* Edicto mox laudato, ſecundùm Articulum 183. Conſtitutionis Bleſenſis. Ex quibus omnibus colligitur, lethalis peccati reos eſſe libellorum famoſorum, aut cantionum contumelioſarum auctores, deinde ſcribas, qui libellorum aut cantionum, ſeu carminum huiuſmodi exemplaria deſcribunt. 3. Typographos qui famoſa & contumelioſa ſcripta, cantica carmina typis edunt. 4. Omnes qui illa vendunt, diſtribuunt, donant, mittunt, aut quomodocumque ſpargunt in vulgus. 5. Qui illa retinent apud ſe, & legere amant, vel detrahendi & calumniandi libidine referunt alijs quod legerunt. 6. Qui famoſas cantiones cantant, aut earum auditu delectantur. 7. Qui auctores cognitos non produnt. 8. Qui famoſas imagines vel effigies pingunt, ſculpunt, excudunt, vendunt, exponunt, diſtribuunt, quibus proximi fama labefactatur, vel honor violatur. 9. Grauioris criminis eſſe reos, qui in Epiſcopos, alioſque Prælatos, & Viros Eccleſiaſticos, aut Religioſos, præſertim qui in Eccleſiæ Regimine, aut Animarum ſalute ſacris Concionibus, doctrinâ, Sacramentorum Adminiſtratione, Epiſcopis cooperantur; item in Sanctimoniales & Virgines ſacras; in Magiſtratus, & Viros aut Fœminas Illuſtres, libellos famoſos; ſcripta, carmina vel cantica maledica componunt, edunt, aut ſpargunt. 10. Atrocius illorum crimen eſſe, qui Ordinem vniuerſum, Societatem, vel familiam, ſcriptis libellis, carminibus, canticis, tabellis vel imaginibus famoſis dedecorant, diffamant, in contemptum & ludibrium adducunt, quàm qui priuatas dumtaxat perſonas. *Peccata enim quæ committuntur in proximum, ſunt penſanda per ſe ſecundùm nocumenta quæ proximo inferuntur, quia ex hoc habent rationem culpæ;* (inquit *S. Thomas*:) Maius autem nocumentum inferunt proximo detractiones & libelli famoſi, quibus Communitatis aut Ordinis alicuius fama proſcinditur.

Quod verò Libelli famoſi, & calumniæ, atque detractiones in Prælatos, Doctores, Concionatores,

viros Principes, grauiora peccata ſint, ex Canonibus compertum eſt. Can. *Deteriores*, Cauſa 6. Quæſt. 1. *Deteriores ſunt qui Doctorum vitam moréſque corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiáque diripiunt. Ipſi enim ea quæ extra nos, licet noſtra ſint, auferunt: Noſtri autem detractores & morum corruptores noſtrorum, ſiue qui aduersùs nos armantur, propriè nos ipſos diripiunt: & ideò iuſtè infames ſunt, & meritò ab Eccleſia extorres ſiunt.*

Item ex *S. Gregorio*, Epiſtolâ 32. Libri 12. ſcribente: *A nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſibus: Quia valdè indignum eſt, vt hi qui Throni Dei vocantur, aliquâ motione à Regibus vel ſubditis turbentur. Quoniam ſi Dauid Regum juſtiſſimus in Saül, quem conſtabat jam à Domino reprobatum eſſe, manum mittere non præſumpſit: Quantò magis cauendum eſt, ne manum detractionis aut vituperationis, ſiue indiſcretionis, aut dehonorationis, quidam mittant in Vnctum Domini, vel in Prædicatores Sanctæ Eccleſiæ? Quia eorum vexatio ſiue detractio ad Chriſtum pertinet, cuius vice in Eccleſia legatione funguntur. Vnde ſummoperè cauendum eſt omnibus Fidelibus, ne clanculum aut publicè Epiſcopum ſuum, id eſt, Vnctum Domini, detractionibus aut vituperationibus di-*
Num. 12. *lanient, perpendentes illud exemplum Mariæ: Quia pro eo quòd Moyſi famulo Dei propter Æthiopiſſam detraxit, immunditiâ lepræ mulctata ſit. Et illud Pſal-*
Pſal. 104. „ *miſtæ:* Nolite tangere Chriſtos meos, & in Pro-
„ phetis meis nolite malignari. *Et in Lege Diuina*
Exod. 22. „ *legitur:* Dijs non detrahes, & Populi tui Principi
„ non maledices: *Vnde valde præuidendum ſubditis tam Clericis quàm Laïcis, ne Epiſcoporum aut Præpoſitorum ſuorum vitam temerè reprehendere audeant, ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident, ne vnde mala redarguunt, inde per elationis impulſum in profundiora merguntur.* Lege & *Paſtoralis Curæ* P. 3. Admonitionem ſextam.

Geneſ. 9. Idem confirmatur ex *Nicolai I.* Epiſtolâ ad *Michaëlem* Græcorum Imperatorem: *Si Cham videns Patris verenda quia riſit potiùs, quàm (vt cæteri) cooperuit; maledictionem in filio percepiſſe legitur: Quantò potiùs hi qui verecundiam patris, non ſolùm ſi qualibet fuit, minimè cooperuerunt, ſed & riſerunt, & falsò ad ſubſannationem ſui moris homines prouocauerunt, atque quod eſt deterius, patenter contra ipſum de pharetra iniquitatis ſuæ ſagittam judicij produxerunt? Non ſic è contra filij ſobrij, non ſic, ſed auerſi operuerunt. Quod moraliter egregius Doctor Papa Gregorius interpretatus, ait: Auerſari dicimur, quod reprobamus. Quid eſt ergo quòd filij verecunda patris ſuperjecto dorſis pallio, auerſi venientes operiunt; niſi quòd bonis ſubditis ſic Præpoſitorum ſuorum mala diſplicent, vt tamen hæc ab alijs occultent? Operimentum auerſi deferunt, quia dijudicantes factum, & venerantes magiſterium, nolunt videre, quod tegunt. Sed hæc dicentes; nolite æſtimare nos cuiuſcumque proximorum noſtrorum, quæ ſunt digna reprehenſione, velle defendere: Sed quod ita velim filios circa ſpiritualem Patrem, & diſcipulos erga Magiſtrum deuotos, ac ſobrios eſſe, vt nulla penitus temeritate ad eorum vitam, vt non dicam dijudicandam, ſed nec ſaltem tenuiter reprehendendam proſiliant.* Idque ruſus confirmat ex *S. Gregorio*, Parte 3. *Paſtoralis*, Cap 5. dicente: *Facta Præpoſitorum oris gladio ferienda non ſunt, etiam cùm rectè reprehendenda judicantur. Si quando verò contra eos vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt, vt per afflictionem Pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad ſemetipſum redeat; & cùm præpoſitæ Poteſtati deliquerit, eius contra ſe judicium, à quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat. Nam cùm in Præpoſitis delinquimus, eius ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus. Vnde Moſes cùm contra ſe & Aaron conqueri*
Exod. 16. „ *Populum cognouiſſet, ait:* Nos enim quid ſumus?
„ Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra
„ Dominum.

Clericorum maledicentiam, præſertim in Sacerdotes, coërcuit Concilium Carthaginenſe quartum, Canone 57. *Clericus maledicus,* (inquit) *(maximè in Sacerdotibus) cogatur ad poſtulandam veniam: Si noluerit, degradetur, nec vnquam ad Officium abſque ſatisfactione reuocetur.*

Eos qui defunctorum Epiſcoporum famæ detrahunt, pœnis mulctandos grauiſſimis decreuit Concilium Emeritenſe anno 666. Canone 17. *Decernimus* (inquit) *vt nullus ſubiectus decedentem detrahat Epiſcopum, nullus de eo deroget, nec malum quidquam loquatur. Si quis talia deinceps facere præſumpſerit, ſi Presbyter fuerit, tribus menſibus ab Epiſcopo ſuo ſub Pœnitentia relegatus maneat: Si Diaconus, quinque; ſi Subdiaconus, aut Clericus, vel quilibet Religioſus de majori gradu (quia conſtat ex his jam aliquos per bonam actionem eſſe venerandos) nouem. Si minimi fuerint, qui leui corde ſint, minimæque adhuc perſonæ, quinquagenis flagellis juſſione feriantur Epiſcopi. Quòd ſi Laïcus, quamuis ingenuus, in domo Eccleſiæ tamen nutritus, & ab Eccleſiæ rebus dignitatis gratiâ præditus, juxta quod dignitas eius exegerit, pro tali exceſſu Excommunicationis Sententiâ feriendus erit. Si verò de familia Eccleſiæ fuerit quiſque, ſi major fuerit, qui dignitate polleat, ſex menſibus Epiſcopo ſuo excommunicatus manebit: Inferior tamen aut minima perſona diſciplinam mereatur juxta quod Epiſcopi ſui proceſſerit Sententia.*

Eos qui Principibus obloquuntur, Excommunicatione plectendos Synodus Toletana quinta decreuit, Canone quinto. *Sed & hoc* (inquit) *pro peſtilentioſis hominum moribus ſalubri deliberatione cenſemus; ne quis in Principem maledicta congerat. Scriptum eſt enim à Legiſlatore:* Principem Populi tui ne maledixeris. *Quod ſi* “ Exod. 22.
quis fecerit, Excommunicatione Eccleſiaſtica plectatur.
Nam ſi Maledici Regnum Dei non poſſidebunt, *quan-* “ 1. Cor. 6.
tò magis talis ab Eccleſia neceſſariò pellitur, qui diuinæ violator ſententiæ inuenitur?

Pœnas omnes tam temporales quàm Eccleſiaſticas per ſacras Leges & Canonicas Sanctiones latas & promulgatas in eos qui famoſos libellos, aut literas alicuius famæ & honori detrahentes, *Vera etiam exprimendo,* ſcripſerint, dictauerint, retinuerint, tranſmiſerint, & non lacerauerint igníque tradiderint, innouauit & confirmauit Beatiſſimus Pontifex *Pius V.* Conſtitutione 148. quæ incipit, *Romani Pontificis prouidentia.*

Nec verò minus crimen eſſe putandum eſt, cùm ab ijs, quorum famam impetunt, petulantes libelli, verſus, aut cantilenæ contemnuntur; vt fit plerúmque à Viris Principibus: illuſtribus, & magnanimis. Cuius moderationis exemplum præbuit *Iuſtinianus* Imperator, L. *Si quis*, Tit. *Si quis Imperatori maledixerit*, Lib. 9. Codicis, cuius hæc ſunt verba: *Si quis modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto Nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentiâ turbulentus obtrectator temporum noſtrorum fuerit; eum pœnæ nolumus ſubiugari, neque durum aliquid nec aſperum volumus ſuſtinere: Quoniam ſi id ex leuitate proceſſerit, contemnendum eſt: Si ex inſania, miſeratione digniſſimum: Si ab iniuriâ, remittendum.* Quod tamen ſemper non expedit, ne impunitate creſcat petulantium & maledicorum hominum improbitas & impudentia.

REGVLA XXIII.

Nulla eſt capitalior obtrectatio, quàm eorum, qui Catholicæ Doctrinæ, eiúſque Prædicatoribus obtrectant.

HAnc Regulam tradit Concilij Tridentini Catechiſmus P. 3. cap. 9. §. 9. additque, in ſimili culpa eſſe, qui malarum doctrinarum & errorum Magiſtros extollunt laudibus.

REGVLA XXIV.

Lethalis peccati rei ſunt, qui alios ad detrahendum incitant: Aut grauem obtrectationem libenter & cum voluptate audiunt: Vel non corripiunt detrahentem cùm ad id teneatur ex officio; aut graue periculum ex detractione conſequens auertere poſſunt; aut cùm metu boni cujuſpiam temporalis amittendi abſtinent à correptione Detractoris, quam exercere tenentur & poſſunt.

HAnc Morum Regulam Apoſtoli Sententia confirmat, ad *Romanos* Cap. 1. ſcribentis de grauibus illis peccatis, quorum vnum eſt detractio: *Qui talia agunt, digni ſunt morte; & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Id autem dupliciter contingere, *S. Thomas* obſeruat, *Secunda Secundæ*, Quæſt. 73. Art. 4. directè ſcilicet, quando quis inducit alium ad peccatum vel ei placet peccatum: Indirectè,

quan-

quando non reſiſtit, cùm reſiſtere poſſit. Et hoc contingit quandoque, non quia peccatum placeat, ſed propter humanum timorem. Igitur *Si aliquis detractiones audiat abſque reſiſtentiâ* (inquit Doctor Angelicus) *videtur detractori conſentire : Vnde fit particeps peccati eius. Et, ſi quidem inducat eum ad detrahendum, vel ſaltem placeat ei detractio propter odium eius, cui detrahitur, non minùs peccat quàm detrahens, & quandoque magis. Vnde S. Bernardus*, Lib. 2. *De Conſideratione*, Cap. 13. ait: *Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facilè dixerim*. Hinc *S. Hieronymus* Epiſtolâ 2. ſic *Nepotianum* ſuum alloquitur : *Caue ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id eſt, ne aut ipſe alijs detrahas, aut alios audias detrahentes.*
Pſalm. 49. „ Sedens, *inquit*, aduersùs fratrem tuum loquebaris, & aduersùs filium matris tuæ ponebas ſcandalum : Hæc feciſti, & tacui : Exiſtimaſti inique, quòd ero tui ſimilis : Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. *Parce à detractione linguæ. Cuſtodi ſermones tuos : & ſcito quia per cuncta quæ de alijs loqueris, tuâ conſcientiâ iudicaris ; & in his ipſe deprehenderis, quæ in alijs arguebas. Neque verò illa iuſta eſt excuſatio : Referentibus alijs iniuriam facere non poſſum. Nemo inuitè audita libenter refert. Sagitta in lapidem nunquam figitur, interdum reſiliens percutit dirigentem. Diſcat detractor, dum te videt, non libenter audire,*
Prouerb. 24. *non facilè detrahere. Cùm detractoribus, ait Salomon, ne miſcearis : Quoniam repentè veniet perditio eorum : Et ruinam vtriuſque quis nouit? Tam videlicet eius qui detrahit, quàm illius qui accommodat aurem detrahenti.*

Idem, ſiue *S. Paulinus* In Epiſtolâ ad *Celantiam*, De Inſtitutione Matris-familiâs : *Non modò* (inquit) *ipſa non detrahas, ſed ne alij quidem detrahenti aliquando credas. Nec obtrectatoribus auctoritatem de conſenſu* „ *tribuas, ne eorum vitium nutrias annuendo.* Noli, *in*„ *quit Scriptura*, conſentaneus eſſe cum derogantibus „ aduersùs proximum tuum, & non accipies ſuper il-
Eccli. 28. „ lum peccatum. *Et alibi* : Sepi aures tuas ſpinis, & „ noli audire linguam nequam. *Vnde & Beatus David diuerſas innocentiæ ſpecies iuſtitiæque dinumerans,*
Pſalm. 14. „ *de hac quoque virtute non tacuit, dicendo* : Et op„ probrium non accepit aduersùs proximos ſuos : *Prop-*
Pſal. 100. *terea quòd ipſe non ſolùm auerſatur, ſed etiam perſe*„ *quitur detrahentem. Ait enim* : Detrahentem ſecre„ tò proximo ſuo, hunc perſequebar. *Eſt ſanè hoc vitium quod vel imprimis extingui debeat, & ab eis qui ſe ſanctè inſtituere volunt, prorſus excludi. Nihil enim tam inquietat animum, nihil eſt quod ita mobilem mentem & leuem faciat, quàm facilè totum credere, & obtrectatorum verba temerario mentis aſſenſu ſequi. Hinc enim crebræ diſſenſiones, hinc odia iniuſta naſcuntur. Hoc eſt quod ſæpè de amiciſſimis etiam inimicos facit, dum concordes quidem, ſed credulas animas maliloqua lingua diſſociat. At contra, magna quies animi, magnaque eſt morum grauitas, non temerè de quoquam ſiniſtrè quid audire. Beatùsque eſt, qui ita ſe contra hoc vitium armauit, vt apud eum detrahere nemo audeat. Quòd ſi hæc in nobis eſſet diligentia, ne paſſim obtrectatoribus crederemus ; iam omnes detrahere timerent, ne non tam alios, quàm ſe ipſos, viles detrahendo facerent. Sed hoc ideo malum celebre eſt, idcircò in multis feruet hoc vitium, quia penè ab omnibus libenter auditur.*

Hinc *Paulinus* alter, Foroiulienſis Epiſcopus Lib. *De Salutaribus Documentis*, ſub *S. Auguſtini* nomine olim edito, Cap. 26. *Detrahentis* (inquit) *& audientis, vtriſque eſca mortis eſt animæ detractio. Et vt breuiùs concludam, Detractor & libens auditor Diabolum portat in lingua.*

Quod verò lethalis interdum peccati ſit reus, qui detrahentem non corripit aut repellit, docet *S. Thomas* loco ſupra citato, & tres caſus aſſignat, in quibus hæc omiſſio mortale peccatum eſt.

Primus eſt, cùm *alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere*. Sic Superiores, nempe Epiſcopi, Parochi, Patres & Matres-familiâs, domini & dominæ, Magiſtratus, & quicumque aliqua auctoritate pollent, ſubditos ſuos alienæ famæ coram ſe detrahentes corripere tenentur ex officio iuſtitiæ & charitatis ; cui ſi deſint, lethaliter peccant.

Caſus alter eſt, cùm ille qui detractionem audit, *Aliquod periculum conſequens*, ſeu graue damnum vel detractori, vel illi cuius fama proſcinditur, vel vtrique, ex detractione imminere proſpicit. Cùm enim proximum quiſque diligere debeat ſicut ſeipſum, illius etiam bono ſeu ſpirituali, ſeu temporali, quoad eius eſt, conſulere debet, & mala ipſi imminentia pro ſua virili auertere. Alioquin peccat contra charitatem, & quidem lethaliter. Sicut ergo nemo à peccato mortali excuſatur, ſi videat ſicarium vitæ proximi inſidiantem, aut furem bona eius diripientem, nec prohibet, cùm poteſt : Ita non excuſatur à peccato lethali, qui hominem maledictum audit alterius famæ grauiter detrahentem, nec ipſum repellit, aut corripit, cùm poteſt prohibere & auertere periculum inde conſequens.

Tertius caſus quo lethaliter peccat qui detrahentem audit, nec corripit, eſt cùm timore mundano, id eſt, metu amittendi boni cuiuſpiam temporalis, verbi gratiâ, amicitiæ fauorſue detrahentis, aut ne vir moroſus habeatur, à præcepto correptionis fraternæ, ſeu à reprehenſione obtrectatoris abſtinet. Tunc, inquam, lethale peccatum eſt *propter radicem, quia timor humanus quandoque poteſt eſſe peccatum mortale* (inquit *S. Thomas*.) Timor enim mundanus ſemper malus eſt, ſicut & *Amor mundanus, quo aliquis mundo innititur tanquam fini. Timor autem ex amore naſcitur*, ſecundùm illud *S. Auguſtini* Lib. Quæſtionum octoginta-trium, Quæſtione octogeſima-tertiâ : *Nulli dubium eſt, non eſſe aliam metuendi cauſam, niſi ne id quod amamus, aut adeptum amittamus, aut non adipiſcamur ſperatam.* Cùm itaque timor mundanus ſit, *Qui procedit ab amore mundano tanquam à mala radice*, ſemper malus eſt. Et *Si aliquis propter timorem quo refugit periculum mortis, vel quodcumque aliud temporale malum, ſic diſpoſitus eſt, vt faciat aliquid prohibitum, vel prætermittat aliquid quod eſt præceptum in Lege Diuina, talis timor eſt peccatum mortale*. Verba ſunt Angelici Doctoris, *Secunda Secundæ*, Quæſt. 19. A. 3. & Quæſt. 125. A. 3.

Non tamen *ſemper aliquis reſiſtere debet detractori, arguendo eum de falſitate, maximè ſi ſciat verum eſſe quod dicitur*, iuxta illud *Eccleſiaſtici* quarto : *Non contradicas verbo veritatis vllo modo* : *Sed debet eum verbis redarguere de hoc, quòd peccat fratri detrahendo : Vel ſaltem oſtendere quòd ei detractio diſpliceat per triſtitiam faciei : Quia*, vt dicitur Prouerbiorum 25. *Ventus Aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem*. Ita docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 73. A. 4. in Reſponſione ad ſecundum. Locum illum Prouerbiorum ſpectat *S. Hieronymus*, Epiſtolâ ad *Ruſticum* ſcribens : *Detractor cùm triſtem viderit faciem audientis* (*imò ne audientis quidem*,) *ſed obturantis aures, ne audiat iudicium ſanguinis, illicò conticeſcit, pallet vultus, hærent labia, ſaliua ſiccatur.*

REGVLA XXV.

Qui detrahendum ſic audit, vt ei penitus diſpliceat detractio, & tamen ipſum non corripit, extra tres caſus in ſuperiori Regula expoſitos, venialis tantùm peccati plerumque reus eſt.

HAnc Regulam eruo ex *S. Thoma*, Quæſtione & Articulo mox citatis. *Si verò* (inquit) *non placeat ei peccatum ; ſed ex timore, vel negligentiâ, vel etiam verecundiâ quadam, omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multò minùs quàm detrahens : & plerumque venialiter*. Imò nullum quandoque peccatum committit, nempe ſi detractor ſit perſona ſuperior, vel ſi nulla ſit ſpes fructûs, imò timor probabilis detrahentem potiùs inflammandi, quàm ſedandi.

REGVLA XXVI.

Chriſtianus homo alienæ famæ detrahentes impatientiùs ferre debet, quàm ſuæ.

HAnc Morum Regulam tradit *S. Thomas* ibidem, In Reſponſione ad primum. *Poſſunt* (inquit) *in notitiam alicuius detractiones contra ipſum factæ, aliorum relationibus peruenire. Et tunc ſui arbitrij eſt, detrimentum ſuæ famæ pati, niſi hoc vergat in periculum aliorum. Et ideò in hoc poteſt commendari eius patientia, quòd patienter proprias detractiones ſuſtineat. Non eſt*

autem

autem ſui arbitrij quòd patiutur detrimentum famæ alterius : Et ideò in culpam ei vertitur , ſi non reſiſtit , cùm poſſit reſiſtere , eadem ratione quâ tenetur aliquis ſubleuare aſinum alterius iacentem ſub onere , vt præcipitur Deuteronomij 22. Nec refert quòd detractio interdum cedat in eorum vtilitatem , quibus detrahitur . Si quæ enim vtilitas ex detractione prouenit ; *Non eſt ex intentione detrahentis , ſed ex Dei ordinatione , qui ex quolibet malo elicit bonum . Et ideò nihilominus eſt detractoribus reſiſtendum ; ſicut & raptoribus vel oppreſſoribus aliorum , quamuis ex hoc oppreſſis vel ſpoliatis meritum creſcat* ; (inquit *S. Thomas* ibidem , in Reſponſione ad tertium .) Præterea detractio grauiſſima tentatio eſt reſpectu illius , cuius ſama violatur . Vnde *S. Auguſtinus* , Epiſtolâ 78. aliàs 137. ait : *Quem Diabolus non poteſt deuorare ſeductum ad nequitiam , famam ipſius inquinare conatur , vt ſi fieri poteſt opprobrijs hominum , & malarum linguarum detractione deficiat , & ſic in eius fauces ruat .* Quamobrem & ei qui detrahit , & ei cuius famæ detrahitur , ſubuenire debet Chriſtianus homo reſiſtendo detractori , quantùm poteſt .

REGVLA XXVII.

Detractionem Detractione elidere , calumniam calumnia repellere nunquam licet : Nec abſque lethali peccato fieri poteſt.

IDenim Chriſti præcepto directè aduerſatur , præcepto charitatis , præcepto Chriſtianæ iuſtitiæ . Matth. 5. *Ego autem dico vobis , non reſiſtere malo .·. Diligite inimicos veſtros , benefacite his qui oderunt vos : & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos .* Et Lucæ 6. *Benedicite maledicentibus vobis , & orate pro calumniantibus vos* . Et ad Romanos 12. *Benedicite perſequentibus vos : Benedicite , & nolite maledicere* . Et 1. ad Corinthios 4. *Maledicimur , & benedicimus .·. Blaſphemamur , & obſecramus* . Et 1. *Petri* Cap. 3. *Non reddentes malum pro malo , nec maledictum pro maledicto , ſed econtrario benedicentes : Quia in hoc vocati eſtis , vt benedictionem hæreditate poſſideatis . Qui enim vult vitam diligere , & dies videre bonos , coërceat linguam ſuam à malo , & labia eius ne loquantur dolum . Declinet à malo , & faciat bonum : Inquirat pacem , & ſequatur eam .·.* Præterea , qui Detractionem Detractione elidere , calumniam calumnia repellere conatur , Chriſtianæ manſuetudinis & patientiæ traditum à Chriſto præceptum paruipendit , & violare non veretur : *Diſcite à me* (inquit) *quia mitis ſum & humilis corde* . Præceptorum optimum & Saluatorem imitari refugit , *Qui cùm malediceretur , non maledicebat* . Euangelica Beatitudine ſe priuat , eámque contemnit : *Beati eſtis* (inquit Chriſtus) *cùm maledixerint vobis , & perſecuti vos fuerint , & dixerint omne malum aduerſùm vos mentientes , propter me : Gaudete & exultate , quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis* . Quod & *S. Petrus* Epiſt. 1. Cap. 3. inculcat : *Sed & ſi quid* , (inquit) *patimini propter iuſtitiam , beati . Dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris .·. Conſcientiam habentes bonam : Vt in eo quòd detrahunt vobis , confundantur , qui calumniantur veſtram bonam in Chriſto conuerſationem . Melius eſt enim benefacientes (ſi voluntas Dei velit) pati , quàm malefacientes* . Hinc *S. Gregorius* , Homiliâ 9. in *Ezechielem* , ait : *Linguas detrahentium ſicut noſtro ſtudio non debemus excitare , ne ipſi pereant , ita per ſuam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare , vt nobis meritum creſcat . Aliquando autem etiam compeſcere , ne dum de nobis mala diſſeminant , eorum qui audire nos ad bona poterant , corda innocentium corrumpant* . Sed compeſcendos monet , non mutuâ detractione & calumnia ; immò potiùs oſtenſione bonorum , & virtutum quas à Deo acceperunt , & conuictione calumniæ : Ita tamen vt priuatæ gloriæ amore id minimè faciant , ſed in proximorum neceſſitatem , & quadam neceſſitate compulſi . Sicut Apoſtolus cùm virtutes ſuas Corinthijs enumeraſſet , adiunxit : *Factus ſum inſipiens , vos me coëgiſtis* . Iuſti itaque ſicut ſine arrogantia loquuntur aliquando bona quæ agunt , ita *Sine zelo priuatæ gloriæ detrahentium ſibi linguas redarguunt , quia noxia loquuntur . Cùm verò linguæ derogantium corrigi nequeunt , æquanimiter ſunt per omnia tolerandæ . Nec obtrectationis ſermo timendus eſt , ne dum vituperatio peruerſorum metuitur , recti operis via deſeratur.*

Matth. 2.

1 Petri 2.

Matth. 5.

2. Cor. 12.

Quamobrem ab *Innocentio Vndecimo* Pontifice Maximo , die ſecunda Martij anni milleſimi ſexcenteſimi ſeptuageſimi-noni inter alias Propoſitiones hæ ad minus tanquam ſcandaloſæ , & in praxi pernicioſæ damnatæ ſunt ; quæ à celeberrimis Academijs , & plerìſque Galliarum Epiſcopis cenſorio ſtigmate antea inuſtæ fuerant .

43 *Quidni nonniſi veniale ſit detrahentis auctoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?*

44 *Probabile eſt non peccare mortaliter , qui imponit falſum crimen alicui , vt ſuam iuſtitiam & honorem defendat . Et ſi hoc non ſit probabile , vix vlla erit opinio probabilis in Theologia .*

REGVLA XXVIII.

Quiſquis falſum crimen impoſuit alteri , aut verum eius crimen iniuſtè & contra debitum ordinem prodidit , famam eius reſtituere tenetur quo meliori modo fieri poteſt . Si autem reſtituere non poſſit , famæ damnum exhibitione honoris , commendatione virtutis , aut alio congruo modo , ſecundùm viri prudentis arbitrium compenſare . Niſi verò ad id præſtandum ſit paratus , abſolui ſacramentaliter non debet .

IN Iure Naturali fundata eſt hæc Morum Regula : *Quod vultis vt faciant vobis homines , & vos facite illis* . Famam porrò iniuſtè ademptam nobis reſtitui volumus : Igitur & famam alienam debemus reſtituere , ſi calumniâ , aut detractione graui fuerimus ipſam deprædati . *Si res aliena , propter quam peccatum eſt , cùm reddi poſſit , non redditur , non agitur Pœnitentia , ſed fingitur ; ſi autem veraciter agitur , non remittetur peccatum , niſi reſtituatur ablatum ; ſed vt dixi , cùm reſtitui poteſt* ; (inquit *S. Auguſtinus* , Epiſtolâ 153. aliàs 54. *Ad Macedonium* .) Quod ſi fortunæ bona omninò neceſſarium eſt reſtitui ab eo qui iniuſtè abſtulit ; idem aſſerendum eſt de reſtitutione famæ iniuſtè ablatæ , cùm bonum ſit longè pretioſius , iuxta illud : *Melius eſt nomen bonum , quàm diuitiæ multæ* . Tam neceſſariæ reſtitutionis exemplum dedit *Megalius* Calamenſis Epiſcopus , Numidiæ Primas , qui *S. Auguſtinum* à *Valerio* Hipponenſi Epiſcopo Coadiutorem poſtulatum ordinare noluerat , effutiens & ſcribens , ab ipſo *Auguſtino* amatoria maleficia data mulieri , marito non ſolùm conſcio , ſed & fauente . Cuius calumniæ pœnitens *Megalius* , à Concilio Numidiæ veniam petijt , & obtinuit , vt *S. Auguſtinus* refert , Lib. 3. *Contra Litteras Petiliani* , Cap. 16. & Lib. 3. *Contra Creſconium* , Cap. 80.

Prouerb. 22.

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas* , Secunda Secundæ , Quæſt. 62. A. 2. *Reſtitutio* (inquit) *eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ , quæ in quadam æqualitate conſiſtit . Et ideò reſtituere importat redditionem illius rei , quæ iniuſtè ablata eſt . Cùm ergo conſeruare iuſtitiam ſit de neceſſitate ſalutis ; conſequens eſt , quòd reſtituere id quod iniuſtè ablatum eſt alicui , ſit de neceſſitate ſalutis .*

Et in Reſponſione ad ſecundum : *Aliquis* (inquit) *poteſt alicui famam tripliciter auferre . Vno modo verum dicendo , & iuſtè , putà , cum aliquis crimen alterius prodit ordine debito ſeruato , & tunc non tenetur ad reſtitutionem famæ . Alio modo falſum dicendo , & iniuſtè , & tunc tenetur reſtituere famam , confitendo ſe falſum dixiſſe . Tertio modo , verum dicendo , ſed iniuſtè , putà , cùm aliquis prodit crimen alterius contra ordinem debitum : & tunc tenetur ad reſtitutionem famæ , quantùm poteſt , ſine mendacio tamen : vt pote quòd dicat ſe malè dixiſſe , vel quod iniuſtè eum diffamauerit . Vel ſi non poſſit famam reſtituere , debet ei aliter recompenſare .*

Calumniatorem ſeu detractorem , qui falſum crimen alteri impoſuit , apud omnes calumniam ſeu detractionem audiuerunt , eíſque crediderunt , ſeu ad quos falſus & improbus de proximo rumor eo perueniit auctore , palinodiam recantare debere , aſſerere ſe fuiſſe mentitum vel deceptum ; adhibitis , ſi neceſſe fuerit , teſtibus , præſtito etiam iuramento id confirmare ; æquale famæ propriæ detrimentum pati , ſi reſarciri aliter non poſſit aliena , quia in pari periculo potior eſt conditio innocentis , quàm nocentis ; Theologi cenſent . Eum qui crimen occultum alterius contra iuris ordinem euulgauit , errorem pariter ſuum atque iniuſtitiam fateri debere co-

ram

ram omnibus apud quos proximi famam peſſumdedit aut extenuauit: Si crimen nihilominus verum eſſe credant, quia detractor non conteſtatur ſe falſum dixiſſe, teneri ad famam reſarciendam exhibitione honoris, commendatione virtutum, familiaritate quadam cum eo cuius famæ derogauit; Theologi pari conſenſu docent. Si ſit impoſſibilis teſtitutio famæ alienæ, quam aliquis iniuſtè violauit, aut fieri non poſſit ſine iactura famæ propriæ longè præſtantioris; verbi gratiâ, ſi calumniator aut detractor ſit perſona valdè celebris, & Eccleſiæ vel Reipublicæ neceſſaria; quæ autem læſa fuit, ſit valdè obſcura, minimèque neceſſaria: Tunc locum eſſe aiunt compenſationi, ſatiſque fore ſi perſona læſa iuuetur in eo genere, in quo eius famæ derogatum eſt, aut eius infamia pecuniâ vel beneficijs compenſetur; aut remiſſio reſtitutionis ab eâ muneribus & gratijs impetretur. Quod *S. Thomæ*, verbis confirmant loco ſupra citato, & in Reſponſione ad primum. *Quando* (inquit) *id quod eſt ablatum, non eſt reſtituibile per aliquid æquale, debet fieri recompenſatio qualis poſſibilis eſt: Putà, cùm aliquis alicui abſtulit membrum, debet ei recompenſare, vel in pecunia, vel in aliquo honore, conſideratâ conditione vtriuſque perſonæ, ſecundùm arbitrium boni viri.*

Quam neceſſaria ſit, ſimul & quàm difficilis hac in materia reſtitutio, diſertè explicat Venerabis *Gerſonius*, in Reſponſione ad Quæſtiones quatuor Quæſt. 1. *Nonnumquam* (inquit) *faciliùs ſatisfit pro homicidio corporali & furto, quàm huiuſmodi homicidio & furto ſpirituali; ſcilicet detractione: Quia in illis quantitas damni æſtimari poteſt, & ſic correſpondens emenda ſubſequi: In iſtis autem nequit; cùm non ſatis conſtare poſſit in quot hominum cordibus mediatè & immediatè detrahens bonam opinionem & famam eius, cui detraxit, occiderit, atque furtiuè bonum famæ (quod inter omnia alia corporalia & huius vitæ bona multùm eſt pretioſum) ſubtraxerit: Vnde & difficulter ſatisfacere ipſi læſo poteſt. Cùm tamen, iuxta Beatum Auguſtinum, Peccatum non dimittatur, niſi ablatum reſtituatur. Quomodo autem reſtituet, cùm ignoret quantùm debet?*

Denique Concilij Tridentini Catechiſmus, P. 3. Cap. 9. §. 19. idem docet. *Cùm* (inquit) *peccatum quod inferendo falſo crimine, aut proximi famæ aut exiſtimationi obtrectando, commiſſum ſit, non remittatur, niſi calumniator ei, quem criminatus fuerit, ſatisfaciat iniuriarum: id autem difficilè fiat ab hominibus, primò, vt antea monuimus, pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritis: Qui in eo peccato ſit, hunc addictum eſſe æternis inferiorum pœnis, dubitare non poſſumus. Neque enim quiſquam ſperet, ſe calumniarum, vel obtrectationis veniam conſequi poſſe, niſi priùs ei ſatisfaciat, de cuius dignitate, & fama, aut publicè in iudicio, aut etiam in priuatis & familiaribus congreſſibus, aliquid detraxerit.*

R E G V L A XXIX.

Ab alienæ famæ Reſtitutione calumniator ſeu Detractor excuſatur, qui abſque vitæ periculo reſtituere illam non poteſt: Niſi calumniâ ſuâ alterum in vitæ periculum adduxerit, ex quo aliter eripi non valeat.

Conuenit enim inter Theologos, bona inferioris ordinis ab illo, qui iniuſtè abſtulit, vel retinet, non eſſe reſtituenda cum iacturâ bonorum ſuperioris ordinis. At exceptionem addunt. Si enim homicidium, aut aliud crimen capitale quis impoſuerit alteri, propter quod ille comprehenſus & in carcerem coniectus, mox torquendus eſt, & capitali ſupplicio plectendus, conteſtari debet apud Iudicem ſe falsò accuſaſſe, aut falſum teſtimonium dixiſſe, & ſe periculo vitæ exponere, ſi liberari aliter non poſſit ille quem calumniâ ſuâ, vel falſo teſtimonio in extremum illud vitæ periculum coniecit. Alioquin auctor eſſet necis innocenti inferendæ. Sed tamen aliæ viæ tentandæ ſunt, quas Prudentia Chriſtiana Confeſſario ſuggeret, antequam calumniatorem ad crimen ſuum prodendum, & ad famam alterius cum vitæ periculo reſtituendam obliget & compellat. Adire poteſt Iudicem, apud ipſum conteſtari, certò ſe ſcire, ſed eâ viâ quam Lex Naturalis & Diuina arcanam eſſe ac ſemper manere iubeant, hunc hominem N. talis criminis falsò accuſatum, & calumniâ oppreſſum, innocentem eſſe: Ipſum proinde obſecrare in Dei nomine, cuius Miniſter eſt, vt modis omnibus ipſum liberare conetur, caueátque ne damnetur inſons, cuius ſanguinem de manu illius Deus requireret. Si tantæ non ſit auctoritatis Confeſſarius, vt ſperet Iudicem conteſtationis, atque obſecrationis ſuæ rationem habiturum, Pœnitentem calumniatorem mittat ad Epiſcopum, cui vt Patri & Paſtori conſcientiæ ſuæ arcanum, & extremas anguſtias aperiat. Epiſcopus verò ſuam apud Iudicem auctoritatem & commendationem interponet, ne damnet hominem, quem certò ſcit reum non eſſe, quamuis eius innocentiam iuridicis & forenſibus medijs probare non poſſit, quia id fieri non poteſt ſaluâ & inuiolata religione arcani, quod Deus reuelari vetat. Perſuadeat interim calumniatori Pœnitenti, vt quicquid ex parte ſua conferre poteſt ad liberationem innocentis, illud conſerat. Idem eſto iudicium de illo, qui calumnijs ſuis fax belli, aut ſeditionis incentor extitit, ex quibus multorum cædes probabiliter timentur: Debet (inquam) ille calumniator ſignificare ſeu fateri Principi, qui bellum mouet huiuſmodi calumnijs excitatus, vel ſeditioſis aut coniuratis, ſe falſum dixiſſe, totiſque ſtudijs & viribus eniti ad abolendam infamiam, aut rumores diſſipandos, qui bello vel ſeditioni occaſionem dederunt; & vitæ periculum etiam ſubire, ſi publicum malum, cuius ille cauſa eſt, aliter auertere non poſſit.

Quid verò facto opus, ſi auctor criminis, cuius in ſuſpicionem venit innocens mox torquendus, & morti addicendus, hoc ipſi crimen non affinerit, ſed vſus ſit occaſione data, vt crimen præcogitatum patraret, cuius in ſuſpicionem alterum ſciret adducendum? Verbi gratia, Petrus & Iacobus inter ſe rixantur publicè, multis coram teſtibus, grauiſſimis conuitijs & contumelijs ſe mutuò impetunt, alter fortè pugnis & calcibus alterum aggreditur & lædit. Qui grauiùs læſus eſt, alteri palam comminatur, aitque; Non ante dies craſtina præteribit, quàm te pœniteat. Rixæ huius teſtis *Martinus*, veteres cum Petro aggreſſore inimicitias gerens, odiúmque diſſimulans, & vltionis occaſionem quærens opportunam, illius horreum vel domum clam incendit, aut illum occidit, certus Iacobum, qui à Petro læſus eſt, ipsíque minas atroces palam intentauit, in ſuſpicionem incendij, vel cædis adducendum, ſeque ab omni ſuſpicione ac pœna immunem fore. Scelus reuera, quod meditatus eſt, *Martinus* exequitur; publicus rumor, indicia vehementia, teſtes rixæ ac minarum, quas Petro Iacobus intentauit, Iudicem cogunt vt Iacobum velut reum in carcerem mitti decernat; ipſum habita quæſtione tormentis ſubijciet, cogentibus iudicijs, teſtibúſque malæ voluntatis, quam verbis minacibus ſignificauit, capite damnabit. *Martinus* incendij vel homicidij verus auctor, conſiderans innocentem ſua culpa mox periturum, horrore ſceleris, ſtimulis conſcientiæ, diuini iudicij metu perculſus, Confeſſarium adit, ad eius pedes aduolutus, crimen confitetur, ſe domum vel horreum incendiſſe, aut cædem perpetraſſe, cuius in ſuſpicionem venit, aut falsò accuſatus eſt Iacobus, & propter quam, innocens licet, mox damnandus eſt. Quid, inquam facto opus hoc in caſu? Teneturne ſeipſum prodere *Martinus*, ſéque periculo capitis exponere vt *Iacobum*, criminis, cuius ipſe auctor eſt, falsò accuſatum liberet?

Reſpondetur, Non teneri, neque ad id compelli à Confeſſario debere, ſi prodere ſeipſum non poſſit abſque certo vel probabili periculo mortis: Quia ipſe non eſt cauſa infamiæ, vel periculi, in quibus verſatur innocens. Imprudentiæ ſuæ, rixæ, minis, infelicitati, periculum ſuum *Iacobus* tribuat, non *Martuo*, qui ea quidem occaſione vſus eſt vt inimicum vlciſceretur, ſed non eo animo vt *Iacobum* in periculum conijceret, in quod non minùs incurriſſet, ſi quis alter penitus ignarus rixæ Iacobi cum Petro, ac minarum quas Petro Iacobus intentauit, Petrum occidiſſet, vel eius horreum aut domum incendiſſet. Hoc igitur in caſu prudens Confeſſarius, vel Epiſcopus, cuius in ſinu arcanum illud conſcientiæ depoſitum fuerit, apud Iudicem agent eo modo, quem ſuperiùs indicaui, vt innocentem liberet: *Martino* verò perſuadebunt, vt damna Petro illata ipſi, vel eius hæredibus reſarciat, & compenſet.

REGVLA XXX.

Libellorum, carminum, ſeu canticorum famoſorum auctores, & diſſeminatores ſiue diſtributores, ad famæ Reſtitutionem obligantur.

DEbent ſcilicet alijs libellis, ſeu carminibus retractare quæcumque falſa, contumelioſa, iniurioſa in proximum ſcripſerunt; illos celebrare & ornare laudibus, quorum famam proſciderunt libellis aut carminibus maledicis, ſeu ſatyris; libellos encomiaſticos ſeu carmina in laudem huiuſmodi perſonarum edita, iiſdem in locis affigere, exponere, diſſeminare, diſtribuere, pari numero, quo famoſos libellos, aut carmina maledica diſtributa ſunt: Manuſcripta, ſi libelli famoſi, verſúſque maledici Manuſcripti fuerint; typis excuſa, ſi typis editi in vulgus emiſſi ſint? Id niſi ſufficiat ad abolendam infamiam, quam proximo aſperſerunt, dare operam debent, quantùm in ipſis eſt, vt Curati & Concionatores huiuſmodi libellorum improbitatem aut falſitatem populo denuntient; nullam fidem ipſis adhibendam Chriſtianæ Plebi ſignificent; grauis peccati reos fore, qui malè ſentirent de perſonis illuſtribus, quorum famam proſcindunt: Libellorum huiuſmodi auctores crimen ſuum agnoſcere & execrari, Pœnitentiæ ſenſu commotos veniam precari; & ſecundùm conſilium & arbitrium Sacerdotum apud quos peccata ſua depoſuerunt, ſatisfacere velle. Tandem ab ijs, quos læſerunt, Iniuriæ condonationem humiliter petere debent, ſi periculum abſit, & Sacerdotes, viróſque pios interceſſores adhibere, vt illam obtineant.

REGVLA XXXI.

Qui vno genere peccati infamem alterius criminis aſpergit infamiâ, Reſtitutionis lege tenetur.

QVi enim vnius alteriúſue peccati laborat infamiâ, non ideò ius amiſit ad famam ex alijs virtutibus conſecutam. Qui, verbi gratiâ, concubinarius habetur, non propterea famâ excidit integri Iudicis, hominis à re alienâ manum temperantis, Catholicæ Fidei Profeſſoris & cultoris. Si quis igitur ipſi iniuſtitiæ, furti, hæreſeos infamiam inurat, grauem certè illi infert iniuriam adeóque reſtitutionis lege tenetur. Sicut ergo qui ſuâ culpâ facultatum ſuarum partem amittit, reliquis propterea ſpoliari non debet: Nec qui ob crimen vno membro truncatus eſt, ideò cæteris membris debet mutilari: Ita qui vno genere peccati infamis eſt, retinet ius ad famam virtutes alijs peccatis oppoſitas conſecutam. Ita vulgò Theologi. Si tamen ſint peccata connexa, qui vnius peccati infamiâ iuſtè notatum alteri peccato illud concomitanti, vel conſequenti obnoxium dixerit, reſtitutionis lege non tenebitur; quia ex peccatis connexis vna infamia reſultat.

REGVLA XXXII.

Detractores ad Reſtitutionem non tenentur, cùm eorum Detractione nullum vulnus alienæ famæ inflictum eſt, cùm ſcilicet ob notam eorum improbitatem, maledicendi libidinem, leuitatem, coram apud quos detraxerunt, æquitatem & pietatem; eorum quibus detrahere conati ſunt benè ac firmiter ſtabilitam, omnibúſque maledictis ſuperiorem famam, fides huiuſmodi Detractoribus non eſt adhibita. A Reſtitutionis obligatione pariter abſoluuntur, cùm infamia obliuione deleta, aut alio modo abolita eſt, famáque recuperata.

CVm enim reſtituere nihil aliud ſit quàm *Iteratò aliquem ſtatuere in poſſeſſionem vel dominium rei ſuæ, vt æqualitas reparetur* (inquit *S. Thomas*) Non obligatur ad reſtitutionem, qui nullum damnum intulit, quamuis inferre voluerit, & conatus ſit. Similiter ſi rem ſuam recuperauerit proximus, obligatione reſtituendi ſolutus eſt, qui illam iniuſtè eripuerat; ſiquidem ceſſauit damnum, & reparata eſt æqualitas iuſtitiam conſtituens. Verumtamen ſi quos ſumptus ad recuperandam famam proximus fecit, illos reſtituere tenetur Detractor: & ratione infamiæ, quam aliquandiu paſſus eſt, ipſo auctore, tenetur aliquid reſtituere ad arbitrium viri prudentis, honoris & reuerentiæ ſignificatione, veniæ petitione, virtutum commendatione. Tandem cùm veriſimile eſt obliuione deletam infamiam, aut dubium eſt an criminis olim iniuſtè vulgati memoria manſerit, maximâ prudentiâ dirigendum ac gerendum eſt reſtitutionis negotium. Si enim compertum ſit illos quibus occultum illius perſonæ peccatum, verbi gratiâ, ingenuæ puellæ fornicationem olim reuelauit obtrectator, prauâ etiamnum opinione de illa imbutus eſſe, de illa velut de muliere impudica, vel parum honeſta loqui, nullo fultos argumento, præter quàm præiudicijs ex veteri detractione conceptis, Detractor ad reſtitutionem omninò tenetur, & ad prauam opinionem ex illorum animis, quoad eius erit, delendam. Si verò compertum non habeat quid de illa puella, ſeu muliere ſentiant, & an meminerint peccati quod olim de illa narrauit: Non eſt neceſſarium, imò nec prudentiæ legibus conueniens, vt ab ipſis petat, an recordentur, aut ea de re quouis modo cum ipſis loquatur, ne vulnus obductum aperiatur, & recrudeſcat: Sed ſatis erit, ſi occaſione datâ de illa perſona honorificè loquatur, eiúſque commendet honeſtatem.

REGVLA XXXIII.

Iuſta compenſatio Detractorem excuſat à Reſtitutione famæ.

CVm enim duo detractores ſe mutuis maledictis, & obtrectationibus æqualiter dilacerarunt, & par in vtrumque redundauit infamia, iura illorum ſunt paria: Vnde ſi vnus alteri ſatisfacere, famámque ablatam reſtituere nolit, alter ad reſtitutionem non obligatur. Quamuis enim per infamiam Petro illatam à Ioanne non tollatur infamia, quam Petrus intulit Ioanni, ſicut in debitis pecuniarijs vnum extinguitur per aliud æquale: Tollitur tamen obligatio reſarciendi damnum famæ alteri allatum, ſi nolit alius æquale, quod intulit, damnum reſarcire. Sicut ſi Petrus Ioannis domum vel horreum incendit, & poſtea Ioannes Petri domum vel horreum, æqualis pretij, incendat, non reparatur quidem damnum, tollitur tamen debitum reſtitutionis, ſi prior incendiarius non reſtituat. Hæc Morum Regula confirmatur ex Cap. *Tua Fraternitas*, quod eſt *Innocentij III.* Extra, *De Adulterijs*, cuius hæc ſunt verba: *Cùm paria crimina compenſatione mutuâ deleantur, &c.* Sed compenſationi non eſt locus, cum inæqualis eſt iniuria; vel cùm vnus alteri damnum illatum vult reſarcire; vel cùm ſcandalum ex compenſatione oriretur; vel cùm mutuum damnum ab vtraque parte nondum illatum eſt. Non licet enim ad compenſationem habendam illum afficere contumeliâ, qui te contumeliâ prior affecit; vel illius famæ detrahere, qui tuæ prior detraxit, vt ſuperiùs diximus.

REGVLA XXXIV.

Iuſta compenſatio non cenſetur, ſi quis famam eius, cui detraxit, in alio genere augeat, aut cum eo familiariter conuerſetur.

NAm ſi quem dixiſti fornicarium, concubinarium, ebrietati deditum, laudes à liberalitate in pauperes, à iuſtitia, à manſuetudine, infamiam ipſi illatam non delebis, ſed ei continget, quod alijs frequenter accidit, vt homines benè de ipſo loquantur, verumtamen cum aduerſatiuâ particulâ *Sed*, dicendo, Liberalis eſt in pauperes, iuſtus, manſuetus; ſed proh dolor! fornicator eſt, concubinarius, ebrietati deditus.

Quod familiaritatem ſpectat cum eo cuius famæ derogatum eſt, cenſetur quidem qui læſus eſt, remittere iniuriam, ſi familiariter agat cum Detractore: Sed non ideò remittere cenſetur obligationem reſtituendi famam, ſi nondum ſit recuperata, niſi illud factis aut verbis exprimat: Sicut nec alius creditor debitum remittere cenſetur, ſi familiariter agat cum debitore.

REGVLA XXXV.

Iuſta condonatio Reſtitutionis Detractorem abſoluit ab obligatione reſtituendi.

SIcut enim is, cui condonatum eſt, vt per furtum ablata non reſtituat, obligatione reſtituendi ſolutus eſt; ita detractor, cui perſona læſa obligationem reſtituendi remiſit,

miſit, lege reſtitutionis ligatus non manet. Poteſt autem priuatus quiſque famæ ſuæ reſtitutionem condonare iuſtâ de causâ, præſertim ob bonum Charitatis & pacis, vtque Chriſtianæ Patientiæ meritum conſequatur. Sed iuſta condonatio non eſt, ſi vergat in damnum aliorum, verbi gratiâ, ſi fama eius ſit alijs neceſſaria, qualis eſt fama Prælati, Concionatoris, Doctoris, Magiſtratus, Principis, qui Munus ſuum rectè gerere, & Eccleſiæ vel Reipublicæ, vt par eſt, prodeſſe non poſſunt, niſi ſint integræ famæ. Nec etiam iuſta eſt condonatio propter eamdem rationem, ſi condonantis infamia redundat in alios, qualis eſt Religioſorum Virorum & Sanctimonialium infamia, quæ in Monaſterium & Ordinem redundat; infamia parentum, fratrum, & ſororum, quæ redundat in filios, fratres, & ſorores, ipſiſque vel aditum ad Officia, Beneficia, Honores; Nuptias conditioni ſuæ conuenientes intercludit; vel grauiter ſuſpectos reddit. Quamobrem huiuſmodi condonatio Detractorem non liberat ab onere reſtitutionis. Quamuis enim cedere quiſque poſſit iure ſuo, ceſſione tamen ſuâ ius aliorum euertere aut prodere non poteſt. Hinc *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 73. A. 4. in Reſponſione ad primum: *Poſſunt* (inquit) *ad notitiam alicuius detractiones contra ipſum factæ aliorum relationibus peruenire. Et tunc ſui arbitrij eſt detrimentum ſuæ famæ pati, niſi hoc vergat in periculum aliorum.* Cùm verò alicuius infamia vergit in periculum aliorum, famam ſuam tueri, & detractores modis legitimis compeſcere tenetur, quod Apoſtoli in Epiſtolis ſuis, & SS. Patres editis Apologijs fecerunt. Hinc *S. Gregorius* Homiliâ 1. ona in *Ezechielem* ſcribit: *Hi quorum vita in exemplum imitationis eſt poſita, debent, ſi poſſunt, detrahentium ſibi verba compeſcere, ne eorum Prædicationem non audiant, qui audire poterant, & in prauis moribus remanentes, benè viuere contemnant.*

R E G V L A XXXVI.

Prælatus, ſiue Superior, qui Detractorem audiens Communitatis ſibi commiſſæ, aut ſubditorum ſuorum famam dilacerantem; aut ſubditum ſuum alienæ famæ detrahentem, nec illos prohibet, ad Reſtitutionem tenetur.

FAmam enim Communitatis non minùs, imò potiori iure, quàm bona temporalia conſeruare tenetur ex Officio; adeóque & famam ſubditi, cuius infamia in Communitatem redundat. Ipſi etiam incumbit ex officio curare bona ſubditorum, non ſolùm ſpiritualia, ſed & temporalia, quæ ad ſpiritualium conſeruationem & profectum ſunt neceſſaria, qualis eſt famæ laudabilis integritas. Tenetur etiam impedire, ne ſubditi ſui alijs noceant, idque niſi prohibeat cùm poteſt, ſubditúmque coërceat, & ad reſtitutionem compellat, ipſe ad reſtitutionem tenetur: Sicut Prætor, qui raptorem, furem, incendiarium à damno alijs inferendo non prohibuit, aut illati damni reos non coërcuit ſecundùm Leges, nec damnum reſarciri curauit, quoad eius erat, ad reſtitutionem obligatur. Prælatorum igitur maximè intereſt Detractores & Suſurrones, qui ſub pietatis ſpecie & honeſto zelatorum pallio ſæpè delitescunt, procul à ſe remouere. Quos ſi lubenter audiant, foueántque, inextricabilibus laqueis ſe implicant. Auſcultent igitur Diuina illa Præcepta: Prouerb. 4. *Remoue à te os prauum, & detrahentia labia ſint procul à te.* Prouerb. 29. *Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes Miniſtros habet impios.* Prudens illud *S. Bernardi* Monitum Lib. 4. *De Conſideratione, ad Eugenium*, Cap. 6. ad praxim reuocent: *Clandeſtinas & ſuſurratas delationes non recipias, magis detractiones cenſuerit. Et hanc velim generalem tibi conſtituas regulam, vt omnem, qui palam veretur dicere, quod in aure locutus eſt, ſuſpectum habeas. Quod ſi te iudicante dicendam coram ille renuerit, delatorem iudices, non accuſatorem.*

R E G V L A XXXVII.

Detractor non ſolùm ad Reſtitutionem famæ direptæ vel extenuatæ, ſed ad reſarcienda omnia damna ex infamia ſecuta omninò tenetur.

EA enim damna reſarcire quiſque tenetur, quorum vera cauſa fuit: Detractor porrò cauſa eſt damnorum omnium quæ ex detractione conſequuntur. Ad ea itaque reſarcienda tenetur. Hoc ratiocinium æquitate ipſa naturali, & Cap. *Si culpa*, nititur, Extra, *De Iniurijs & Damno dato*, quod eſt Gregorij Noni: *Si culpâ tuâ* (inquit) *datum eſt damnum, vel iniuria irrogata, ſeu alijs irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitiâ tuâ ſiue negligentiâ euenerunt, iure ſuper his ſatisfacere te oportet: Nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo iniuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel iacturam.*

R E G V L A XXXVIII.

Hæredes verbis reſtituere non tenentur famam à Detractore diſcerptam, aſſerendo quod fuerit mentitus, vel falſum locutus.

HÆc enim obligatio perſonalis eſt, quæ ad hæredes non tranſit, vt vulgò cenſent Theologi.

R E G V L A XXXIX.

Detractionis hæredes tenentur reſarcire damna ex infamia ſecuta.

CVm enim hæc obligatio ſit realis, ad hæredes tranſit cum ipſa hæreditate, ſicut & alia onera realia, & debita pecuniaria. Vnde ſi detractor nullâ famæ iniuſtè violatæ reſtitutione factâ moriatur, hæredes non ſolùm ad alia damna ex infamiâ ſecuta, ſed ad ipſius famæ damnum exhibitione honoris, laudibus, vel pecuniâ compenſandum teneri, ſi reſarciri aliter non poſſit, grauiſſimi Theologi cenſent. Si autem ille cuius fama violata eſt, moriatur, reſtitutio facienda eſt hæredibus, qui in eius iura ſuccedunt, & quorum maximè intereſt, vt eius fama & poſt mortem integra ſit.

R E G V L A XL.

Detractor qui alterius famam labefactando vel extenuando, ipſum impedit ab Eccleſiaſtici Beneficij conſecutione, ad Reſtitutionem tenetur ſi iam collatum aut deſtinatum erat illi Beneficium: Ad compenſationem verò ſi nondum collatum, aut deſtinatum erat.

HÆc Morum Regula colligitur ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſt. 62. Art. 2. in Reſponſione ad quartum. *Aliquis* (inquit) *poteſt impedire aliquem, ne habeat Præbendam, multipliciter. Vno modo iuſtè, puta, ſi intendens honorem Dei, vel vtilitatem Eccleſiæ, procuret quòd detur alicui perſonæ digniori: & tunc nullo modo tenetur ad reſtitutionem, vel aliquam recompenſationem faciendam. Alio modo iniuſtè, putà, ſi intendat eius nocumentum, quem impedit, propter odium, vel vindictam, aut aliquid huiuſmodi: & tunc ſi impedit, ne Præbenda detur digno, conſulens quòd non detur, antequam ſit firmatum quòd ei detur; tenetur quidem ad aliquam recompenſationem, penſatis conditionibus perſonarum, & negotij, ſecundùm arbitrium Sapientis: Non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri. Si verò firmatum ſit, quod alicui detur Præbenda, & aliquis propter indebitam cauſam procuret quòd reuocetur, idem eſt ac ſi iam habitam ei auferret: & ideò tenetur ad reſtitutionem æqualis, tamen ſecundùm ſuam facultatem.*

R E G V L A XLI.

Exultatio in aduerſis proximi, & Afflictio in proſperis, lethalia peccata ſunt, cum ex inuidiæ vel odij fonte procedunt, & graue malum eſt proximi, de quo aliquis gaudet; & hi motus ſunt deliberati.

HÆc enim peccata Charitati opponuntur, cuius eſt *Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus*, vt ait Apoſto-

Apoſtolus ad Romanos Cap. 12. Nam *Pro inuicem ſollicita* debent eſſe *membra, vt non ſit ſchiſma in corpore. Et ſi quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: Siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro;* (inquit idem Apoſtolus, 1. ad Corinthios Cap. 12.) Et 2. ad Corinthios Cap. 11. *Quis infirmatur* (inquit) *& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Hinc *Iob* 31. dicitur *Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat, & exultaui quòd inueniſſet eum malum.* Et Prouerbiorum 17. *Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.* Qua de re *S. Gregorius*, Libro 22. *Moralium*, Cap. 6. ita ſcribit: *Omnipotentis Dei nos eſſe diſcipulos, ſola cuſtodia Charitatis probat. Hinc eſt enim quòd per ſemetipſam Veritas dicit:* „ In hoc cognoſcent omnes, quia „ mei Diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad in- „ uicem. *Quæ nimirum dilectio ſi cor noſtrum veraciter replet, duobus modis oſtendi ſolet: Scilicet ſi & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed ſciendum eſt, quia inimici dilectio tunc veraciter cuſtoditur, cùm nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nam ſæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, ſeque hunc diligere æſtimat, ſi eius vitæ contrarius non exiſtat. Sed dilectionis vim occultè, & veraciter aut profectus inimici, aut caſus interrogat. Hac etenim de re ad plenam ſemetipſam mens hominum neſcit, niſi eum quem ſibi aduerſarium credit, in defecta vel profecta mutaſſe modum ſui ſtatus inuenerit. Si enim de proſperitate addicitur, & de calamitate ſe odientis lætatur; conſtat quia non amat, quem non vult eſſe meliorem: Eúmque etiam ſtantem voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur.*

R E G V L A XLII.

Quamuis de noſtra & proximorum ereptione ab iis qui nobis aliiſque nocent vel nocere conantur, & de iuſtitiâ Dei malos punientis legitimum ſit Chriſtianúmque gaudium, numquam tamen de Inimicorum noſtrorum calamitate vel interitu gaudere licet.

HAnc Morum Regulam tradit *S. Gregorius*, Lib. 22. *Moralium*, Cap. 6. *Neceſſarium eſt* (inquit) *ſubtiliſſimæ diſcretionis examen: Ne cùm noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ. Si enim de inimici morte gaudendum omninò non eſſet, Pſalmiſta non diceret:* Læ- „ Pſalm. 57.
tabitur iuſtus, cùm viderit vindictam impiorum. *Sed* „ *aliud eſt impium, aliud verò inimicum perpeti. Nam ſane plerique inimici, qui non ſunt impij: & ſunt nonnulli impij, qui nobis ſpecialiter non videntur inimici. Humana autem mens omnem quem inimicum tolerat, etiam impium, & iniquum putat: Quia eius culpas apud cogitationem ſuam liuor accuſator exagerat. Quibuslibet verò flagitiis prematur, minùs iniquus creditur, ſi aduerſarius minimè ſentitur. Qua in re diſcernendum eſt, aliud eſſe quod nobis, aliud verò quod ſibi & cæteris noſter inimicus nocet. Nam ſi aliis bonus eſt, ſine noſtra forſitan culpa eſſe non poteſt nobis malus: Nec omninò iam de eius ruina gaudendum eſt, cuius nos ſolos certum eſt aduerſa toleraſſe. Cùm verò noſter ac multorum hoſtis perimitur, de ereptione proximorum potiùs, quàm de inimici interitu neceſſe eſt, vt animus lætetur. Oportet namque vt pereunte aduerſario, ſubtiliter penſare debeamus & quid debemus ruinæ peccatoris, & quid iuſtitiæ ferientis. Nam cùm peruerſum quemque Omnipotens percutit; & condolendum eſt miſeriæ pereuntis, & congaudendum iuſtitiæ Iudicis: Vt nobis & in luctu ſit pœna morientis Proximi, & rurſus in gaudium veniat exhibita æquitas iudicantis Dei: Quatenus nec pereunti homini exiſtamus aduerſarij, nec iudicanti Deo inueniamur ingrati. Beatus igitur Iob, quia cuncta in aduerſitate odia perfectè calcauit, dicat:* Si gauiſus ſum ad rui- „
nam eius qui me oderat, & exultaui quòd inueniſſet „
eum malum: *Qui videlicet, & inimicum diligens, dum aduerſario ruenti condoluit, in malis illius ipſe ad bonum creuit, vt inde iſte ad benignitatem creſceret, vnde illum mala, quæ merebatur, inueniſſent.*

C A P V T X.

D E G V L A.

A R T I C V L V S I.

Quid? & quam graue ſit Peccatum?

GVla eſt inordinatus comedendi vel bibendi appetitus, ſiue *Immoderata in cibo, & potu delectatio.* Lethale peccatum eſt, cùm tanta eſt inordinatio, vt hominem à fine vltimo auertat. *Quod quidem contingit, quando delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini, propter quem Deum contemnit, paratus ſcilicet contra præcepta Dei agere, vt delectationes huiuſmodi aſſequatur:* Aliàs veniale peccatum eſt, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 148. Art. 2. Vocatur etiam hoc vitium *Crapula* vel *Ingluuies*, & *Gaſtrimargia*, quaſi inſanum ventris ſtudium.

Huius grauitas peccati probatur inde, quod ſpecies quædam ſit idololatriæ, cùm homines gulæ deditι ventri ſuo veluti Deo ſeruiant, vt ait Apoſtolus ad Romanos 16. *Huiuſmodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri.* Et ad Philippenſes 3. *Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis (Nunc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti: Quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt.* Et Eccleſiaſtici 19. dicitur: *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* Hinc *Tertullianus*, Lib. *De Ieiuniis*, Cap. 16. & 17. *Ethnicus*, (inquit) *idolo gulam ſuam mactat, tu Deo non vis. Deus enim tibi venter eſt, & pulmo templum, & aqualiculus altare, & ſacerdos cocus, & Sanctus Spiritus nidor, & condimenta chariſmata, & ructus Prophetia.·.· Apud te agape in cacabis ferret, fides in culinis calet, ſpes in ferculis iacet.* Primum hominem de Paradiſo voluptatis gula eiecit. Hinc *Tertullianus*
Geneſ. 3. Lib. *De Ieiuniis*, Cap. 3. ait: *Acceperat Adam à Deo legem non guſtandi de arbore agnitionis boni & mali, moriturus ſi guſtaſſet. Verùm faciliùs ventri quàm Deo ceſſit; pabulo potiùs quàm præcepto annuit; ſalutem gulâ vendidit. Manducauit denique & periit. Saluus alioquin, ſi vel vni arbuſculæ ieiunare maluiſſet.·.· Teneo igitur à primordio homicidam gulam*, &c.

Hinc *S. Baſilius* in Sermone *De Abdicatione rerum*: ait: *Caue ne te Aduerſarius ſimili atque primum parentem peccato circumueniat, & quamprimùm de Paradiſo deliciarum expellat. Nam qui callidæ eſcæ obiectione ita malicioſè illum ſpoliauit, nihil eſt quòd iam vereatur, ne te per hoc præſentiſſimum venenum inficiat.*

Hinc *S. Gregorius Magnus*, in *Paſtorali*, Parte 3. Admonitione 20. ait: *Hoſtis callidus, qui primi hominis ſenſum in concupiſcentia pomi aperuit, ſed in peccati laqueo ſtrinxit, diuinâ voce dicitur:* Pectore & ventre repes, *ac ſi ei apertè diceretur: Cogitatione & ingluuie ſuper humana corda dominaberis.*

Sed & ante illum *S. Ambroſius*, Lib. *De Paradiſo*, Cap. 15. *Qui ſunt* (inquit) *qui in vtero ſuo ambulabant, niſi qui ventri & gulæ viuunt, quorum Deus venter eſt, & gloria in pudendis eorum, qui terrena ſapiunt, & cibo onerati, ad terrena curuantur?* Geneſ. 25.

Eſaü gulæ vitio primogeniti dignitatem iuráque vendidit, de quo Apoſtolus ad Hebræos 12. *Ne quis fornicator*, (inquit) *aut profanus vt Eſaü: Qui propter vnam eſcam vendidit primitiua ſua: Scitote enim quoniam, & poſtea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus eſt: Non enim* Numer. 11.
inuenit Pœnitentiæ locum, quamquam eam lacrymis inquiſiſſet eam. Vitio gulæ Populus Iſraël iram Dei prouocauit. Vnde Pſalmo 77. dicitur: *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Et occidit pingues eorum, & electos Iſraël impediuit.*

Sed & in verum Iſraël Æterni Iudicis vltionem accendit. Vnde Chriſtus Lucæ 21. ait: *Attendite autem vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ: & ſuperueniat in vos repentina dies illa.* Gula ſpirituale ædificium virtutum à fundamentis

ſub-

ſubuertit, vt oſtendit *S. Gregorius Magnus*, Lib. 30. *Moralium*, Cap. 13. *Cùm (inquit) continenti viro contra innumera vitia multa virtutum certamina ſuppetant, cur ſub exactoris clamore contempto, de ſolo hîc ventre dicitur, quòd eius impetum impulſúmque reſtringat, niſi quòd nullus palmam ſpiritualis certaminis apprehendit, qui non in ſemetipſo priùs per afflictam ventris concupiſcentiam carnis incentiua deuicerit? Neque enim ad conflictum ſpiritalis agonis aſſurgitur, ſi non priùs intra nosmetipſos hoſtis poſitus, gulæ videlicet appetitus edomatur: Quia ſi non ea quæ nobis ſunt viciniora proſternimus, nimirum ad ea quæ longiùs ſunt, impugnanda tranſimus. Incaſſum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, ſi intra ipſa vrbis mœnia ciuis inſidians habetur. Mens quoque ipſa certantis ſub graui confuſionis dedecore à ſpiritalis certaminis congreſſione repellitur, quando infirma in carnis prælio, gulæ gladijs confoſſa ſuperatur. Nam cùm ſe paruis proſterni conſpicit, confligere cum maioribus erubeſcit. Nonnulli verò ordinem certaminis ignorantes, edomare gulam negligunt, & iam ad ſpiritalia bella conſurgunt. Qui aliquando multa etiam quæ magnæ ſunt fortitudinis, faciunt: Sed dominante gulæ vitio, per carnis illecebram omne quod fortiter egerint, perdunt: & dum venter non reſtringitur, per carnis concupiſcentiam ſimul cunctæ virtutes obruuntur. Vnde & de Nabuchodonoſor vincente ſcribitur:* Princeps cocorum deſtruxit muros Ieruſalem. *Quid enim per muros Ieruſalem ſignificans Scripturæ exprimit, niſi virtutes animæ, quæ ad pacis viſionem tendit? Aut quis cocorum Princeps niſi venter accipitur, cui diligentiſſimâ à coquentibus curâ ſeruitur? Muros igitur Ieruſalem Princeps cocorum deſtruit, quia virtutes animæ dum non reſtringitur venter, perdit.*

Nec verò ſpiritalia ſolùm, ſed & temporalia damna grauiſſima gulæ vitium infert, paupertatem imprimis, cum homines gulæ dediti, & ebrioſi conuiuijs, comeſſationibus, & compotationibus patrimonium ſuum exhauriunt, aut quicquid ex labore, & induſtria ipſis obuenit, abligurriunt, debita contrahunt, quibus ſoluendis non ſunt; & familiam ſuam ad extremam adigunt egeſtatem. Hinc *Prouerbiorum* 21. dicitur: *Qui diligit epulas in egeſtate erit: Qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur.* Et Eccleſiaſtici 19. *Operarius ebrioſus non locupletabitur.* Valetudinem corporis gula profligat, hominem interimit; imò viuum ſepelit. Hinc *Eccleſiaſtici* 37. præceptum illud ſaluberrimum tradit Spiritus-Sanctus: *Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam: In multis enim eſcis erit infirmitas ∴ Propter crapulam multi obierunt: Qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam.* Et Prouerbiorum 23. *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ, cui foueæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flaueſcit; cùm ſplenduerit in vitro color eius: Ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruerſa. Et eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clauo: & dices: Verberauerunt me, ſed non dolui: Traxerunt me, & ego non ſenſi: Quando euigilabo, & rurſus vina reperiam?* Mala ex ebrietate conſecuta diſertè deſcribit *S. Baſilius*, Homiliâ in Ebrietatem, in qua hæc habet inter alia: *Ebrietas rationis interitus, roboris pernicies, ſenectus immatura, mors momentanea. Quid, quæſo, ſunt ebrij, quàm gentium idola? Oculos habent, & non vident: Aures habent, & non audiunt; manus paralyſi affectas habent, pedes infirmos atque emortuos, &c.*

S. Baſilio concinit *S. Ambroſius*, Lib. *De Elia & Ieiunio*, Cap. 14. *Rogas (inquit) ad iucunditatem, cogis ad mortem: Inuitas ad prandium, efferre vis ad ſepulcrum: Cibos promittis, tormenta irrogas: Vina prætendis, venena ſuffundis. Omne enim quicquid nocet, venenum eſt. Tollit ſenſus, viſcera exurit, ſomnum infeſtat, caput vexat. Et tam maior vis vini, quàm veneni eſt. Denique venenum vino excluditur, non vinum veneno. Meritò Deus per Moyſen non ſolùm veneno, ſed etiam draconum veneno, vinum comparauit dicens:* Furor draconum vinum eorum, & irus aſpidum inſanabilis. [Deuter. 32.] *Et pulcrè addidit,* inſanabilis; *multi enim à reliquo ſerpentium veneno curantur, nemo ab ebrietate. Certè veneno caro vulneratur, mens ſine noxa eſt: Ebrietas ad corporis mortem, mentis etiam crimen adiungit.*

A R T I C V L V S II.

De Gulæ Speciebus.

QVinque Gulæ ſpecies à *S. Thoma*, cæteriſque Theologis aſſignantur, iſto Verſiculo expreſſæ: *Præpropere, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſè.* Quæ quidem conditiones, non ſunt meræ circumſtantiæ, ſed diuerſa (vt loquuntur) *motiua*, ſeu rationes variæ, quibus cibi potúſque concupiſcentia inordinata mouetur, & excitatur. In eſu namque duo ſpectari poſſunt, ſcilicet ipſe cibus qui comeditur, & eius comeſtio. Poteſt ergo inordinatio concupiſcentiæ attendi dupliciter. Vno quidem modo, quantùm ad ipſum cibum qui ſumitur; & ſic quantùm ad ſubſtantiam vel ſpeciem cibi, quærit aliquis cibos *lautos*, id eſt, pretioſos. Quantum ad qualitatem, quærit cibos nimis accuratè præparatos, id eſt, *ſtudioſè*, quantùm ad quantitatem, excedit *nimis* in edendo. Alio modo attenditur inordinatio concupiſcentiæ, quantùm ad ipſam ſumptionem cibi; vel quia præuenit debitum tempus comedendi, quod eſt *præproperè*; vel quia non ſeruat modum debitum in edendo, quod eſt *ardenter*. Ita *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 148. Art. 4.

Id ex *S. Gregorio*, Lib. 30. *Moralium*, Cap. 13. hauſit *S. Thomas*. Sic porrò ſcribit S. Gregorius: *Sciendum eſt, quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora præuenit: Aliquando verò tempus non præuenit, ſed cibos lautiores quærit: Aliquando quælibet quæ ſumenda ſunt, præparari accuratiùs expetit: Aliquando autem, & qualitati ciborum, & tempori congruit, ſed in ipſa quantitate ſumendi menſuram moderatæ refectionis excedit. Nonnunquam verò, & abiectiùs eſt quod deſiderat: & tamen ipſo æſtu immenſi deſiderij deteriùs peccat. Mortis quippe ſententiam patris ore Ionathas meruit; quia in guſtu mellis conſtitutum edendi tempus anteceſſit. Et ex Ægypto populus eductus, in eremo occubuit; quia deſpecto Manna, cibos carnium petijt, quos lautiores putauit. Et prima filiorum Heli culpa ſuborta eſt, quòd ex eorum voto Sacerdotis puer non antiquo more coctas vellet de ſacrificio carnes accipere, ſed crudas quærere, quas accuratiùs exhiberet. Et cùm ad Ieruſalem dicitur:* Hæc fuit iniquitas Sodomæ " ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia: " *Apertè oſtenditur, quòd idcircò ſalutem perdidit, quia cum ſuperbiæ vitio menſuram moderatæ refectionis exceſſit. Et primogenitorum gloriam Eſaü amiſit, quia magno æſtu deſiderij vilem cibum, ſcilicet lenticulam concupiuit: Quam dum vendendis etiam Primogenitis prætulit, quanta illam appetitu anhelaret, indicauit. Neque enim cibus, ſed appetitus in vitio eſt. Vnde & lautiores cibos plerumque ſine culpa ſumimus, & abiectiores non ſine reatu conſcientiæ deguſtamus. Hic quippe, quem diximus, Eſaü, primatum per lenticulam perdidit:* [Geneſ 25.] *& Elias in eremo per virtutem Spiritus carnes edendo ſeruauit. Vnde & antiquus Hoſtis,* [3. Reg 17.] *quia non cibum, ſed cibi concupiſcentiam eſſe cauſam damnationis intelligit; & primum ſibi hominem non carne, ſed pomo ſubdidit, & ſecundum non carne, ſed pane tentauit. Hinc eſt, quòd plerumque Adam culpa committitur, etiam cùm abiecta, & vilia ſumuntur.* Refertur & Diſtinctione 5. *De Conſecratione*, Can. *Quinque modis.*

A R T I C V L V S III.

De Gulæ Filiabus.

GVla capitale peccatum eſt, quod quinque filias parturit, ſcilicet *Ineptam lætitiam, ſcurrilitatem, immunditiam, multiloquium, & hebetudinem mentis*, vt docent *S. Gregorius*, Lib. 31. *Moralium*, Cap. 17. & *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 148. Art. 6.

1 *Inepta lætitia eſt, quæ capitur ex rebus, quæ nullam delectationem parere poſſunt, ſi recta ratio conſulatur: Vel ſi aliquam afferre poſſunt, in illam diſſoluto penitus animo, hoc eſt, rationis gubernaculo per cibi, & potus immoderationem veluti ſopito, aliquis effunditur.* Ad ineptam lætitiam pertinet iocandi genus illiberale, petulans, flagitioſum, obſcœnum; cùm ſcilicet aliquis cauſâ ludi vtitur turpibus verbis, vel factis, vel etiam his quæ vergunt in nocumentum proximi, quæ lethalia per ſe peccata ſunt, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 168. Art. 3. Ad lætitiam ineptam & incom-

& incompoſitam pariter pertinet vanitas hiſtrionum, laruatorum, thymelicorum, ſiue hominum aliis ad voluptatem paruin ingenuam vel cantu, vel manu, aut aliâ quauis geſticulatione, ſeu clam ſeu palam prouocantium. Ad ineptam denique lætitiam pertinent choreæ diſſolutæ, tripudia; motus omnes laſciui, & indecori, qui intemperantis hilaritatis ſigna ſunt vel incitamenta.

Ex Gula ineptam illam oriri lætitiam euidens eſt. Vnde *Exodi* 32. dicitur: *Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere*. Quamuis ludum illum cum idololatria fuiſſe coniunctum doceat Apoſtolus 1. ad *Corinthios*, Cap. 10. Verſ. 7. ludúmque inhoneſtum, & impudicum *Tertullianus* interpretetur Lib. *De Ieiunijs*, Cap. 6. *Intellige* (inquit) *Sanctæ Scripturæ verecundiam: Luſum niſi impudicum non denotaſſet*. De prima illa Gulæ ſobole *S. Baſilius*, Homiliâ in Ebrietatem, & Luxum, ita loquitur: *Rationem ac mentem vinum demergit; Voluptates, & animi cæteros affectus malos velut apum examina excitat. Quis currus equorum indomitorum ita præceps fertur, aurigam ſuum excutiens? Quod nauigium ita gubernatore deſtitutum, ita fluctibus exagitatum, & concuſſum? Ex talibus itaque malis viri ac fœminæ communes conſtituentes choros, malúque Dæmoni miſeras tradentes animas, ſe ſe inuicem libidinum telis confudiunt atque lacerant. Riſus inter ſe hiſtrionicos, cantus probroſos, meretricius geſtus ad libidinem inuitantes exercent. Rides, dic mihi, & gaudes ineptâ ſtolidáque lætitia; cùm lacrymas fundere, ac dolere, ob ea quæ admiſiſti, oporteat? Cantus profanos exerces, oblitus Pſalmorum, & Hymnorum quos didiciſti. Moues pedes, & inſanus ſaltas, choreaſque ducis illicitas, cùm genua ad Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti cultum flectere oporteat. Quas ego fleam, puellaſ-ne coniugij expertes, an maritis iunctas? Hæ quidem amiſſâ virginitate reuerſæ ſunt: Illæ verò pudicitiam maritis minimè reduxerunt. Nam ſi quæ forſan peccatum corpore vitauero, animo tamen admiſere: Quæ quidem, & de viris ſimul dicta mihi ſunto, atque*

Matth. 5. „ *ſint. Vidit ille malè, viſa eſt illa malè*. Qui mulie-
„ rem ad concupiſcendum viderit, iam eſt mœchatus
„ eam in corde ſuo. *Si fortuitò occurſus ijs, qui obiter muliercułam inſpexerunt, tantùm pariunt periculi, quantò maius fuerit, cùm de induſtria congrediuntur, cùm deditâ operâ mulieres in ebrietate, & conuiuiis, omni laſciuo geſtu, ſaltatione, cantu impudico ad libidinem effrænes iuuenes inuitantes ſpectantur*.

2 *Scurrilitas eſt immoderatio in iocis, & facetijs, aut in ſtudio commouendi alijs riſum*: Quæ veniale plerumque peccatum eſt, cùm perſonarum quidem decorum in iocis non ſeruatur, ſed abeſt ſcandalum, & praua intentio: Quandóque mortale, ratione materiæ ſeu obiecti, ſi iocus redundat in grauem Dei, Sanctorum, Religionis, vel proximorum iniuriam; aut obſcœnus ſit, & ad libidinem prouocans. Vnde Apoſtolus ad *Epheſios* 5. ait: *Fornicatio autem, & omnis immunditia aut auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos; aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut* SCVRRILITAS *quæ ad rem non pertinet; ſed magis gratiarum actio*. Et 1. ad Corinthios, Cap. 15. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*. Contra ſcurrilitatem generatim ſpectatam *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 17. in Epiſtolam ad Epheſios hunc in modum inuehitur. *Quid prodeſt aliquid vrbanum dicere? Solum moues riſum. Dic mihi, Sutor faciet ne aliquid ex ijs quæ ad artem ſuam non pertinent, aut poſſidebit aliquod huiuſmodi inſtrumentum? Nequaquam. Nam quæ non ſunt in vſu, & quibus non habemus opus, ea nihil ad nos. Nullus ſit ſermo otioſus. Nam ab otioſo ſermone in abſurdos, & importunos decidimus. Non eſt præſens tempus diffuſæ lætitiæ, ſed luctus, afflictionum, & eiulatus. Tu autem in dictis vrbanis, & facetus tempus teris. Quis athleta ſtadium ingreſſus, miſſâ ſolicitudine decertandi cum aduerſario, vrbana verba loquitur, & facta? Inſtat Diabolus, circuit quærens vt rapiat, omnia mouet, & in caput tuum vertit omnia, & molitur vt te è nido eijciat, dentibus ſtridet, rugit, ignem ſpirat aduersùs tuam ſalutem: & tu ſedes vrbana, & faceta verba dicens, & ſtulta loquens, & quæ ad rem non pertineat, proferens? Rectè ergo poteris eum ſuperare? ∴ Ludis deliciaris, facetáque, & vrbana dicis, & riſum moues, remque nihil exiſtimas? A lepidis, & vrbanis dictis quot periuria, quot damna, quàm multa verba turpia, & obſcœna? An non ſunt, inquis, eiuſmodi dicta vrbana? Sed audi ∴ Omnem vrbanitatem, & dicacitatem expellit tempus belli, & pugnæ, vigiliæ, cuſtodiæ, armaturæ, & aciei inſtruendæ. Nullum locum hic habere poteſt tempus riſus: Hoc enim eſt tempus Mundi. Audi Chriſtum dicentem:* Mundus gaudebit, vos autem contriſtabimini. *Chriſtus in crucem actus eſt propter tua mala: Tu autem rides? Impactæ ſunt illi alapæ, & colaphi, & tam multa paſſus eſt propter tuam calamitatem, & quæ te comprehenderat tempeſtatem: Tu autem degis in delicijs. Et quomodo non eum magis irritas. Sed quoniam videtur quibuſdam res eſſe indiferens, ne ſic quidem ipſum oporteret deſpicere, ſcientem quòd ex eo multa naſcantur mala, creſcántque, & ſæpè deſinant in ſcortationem. Quod autem non ſit indiferens, inde eſt perſpicuum. Videamus ergo vnde naſcatur: Vel potiùs videamus cuiuſmodi oportet eſſe ſanctum, mitem, manſuetum, lugentem. Qui ergo dicit vrbana, & faceta, non eſt ſanctus: Etiamſi ſit Græcus, id eſt, ridiculus. Ijs ſolis qui ſunt in ſcena hæc permittuntur. Vbi eſt turpitudo, illic eſt etiam vrbanitas, & dicacitas. Audi Prophetam dicentem:* Seruite Domino in timore, & exultate ei in tremo- “ re. *Nam vrbanitas ac dicacitas mollem efficit animam, pigrámque attollit, & excitat, multáque probra parturit, & contumelias, & bella facit ∴ Procul eſt à Chriſtiano comicis dictis inceſſere: & neceſſe eſt ei qui vrbanis ac facetis dictis vtitur, ſuperuacaneas ſuſcipere inimicitias eorum, qui temerè vrbanis dicterijs irridentur, ſiue adſint, ſiue abſentes audierint. Si res eſt pulcra, & honeſta, cur relinquitur mimis? Mimus euadis, & te non pudet. Magna mala habitant in anima quæ verba vſurpat vrbana, & faceta, magna effuſæ lætitiæ diſſolutio, & ironia ac ſimulatio, hiat compago, marceſcit ac putreſcit ædificium, exterminatur timor, abeſt pietas ac reuerentia.*

Sacrilega ſcurrilitas eſt, Scripturæ Sacræ aut Officiorum Eccleſiaſticorum verbis, & ſententijs abuti *Ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, &c.* Eos omnes qui in hanc irreuerentiam, & contemptum incidunt, tanquam temeratores, & violatores verbi Dei, iuris, & arbitrij pœnis per Epiſcopos coërceri iubet Tridentina Synodus, Seſſione quarta. Quod, & à ſequentibus Concilijs in Prouincijs congregatis ſtatutum eſt, ſcilicet Mediolanenſi 1. anno 1565. P. 1. Num. 2. Bituricenſi anno 1584. Tit. 4. Cap. 3. Aquenſi anno 1585. Tit. *De vita, & Honeſtate Clericorum*, P. 4. Cap. 13. Num. 3. & Toloſano anno 1590.

3 *Immunditiæ* nomine intelligitur *Impuritas omnis verborum, & factorum*, obſcœnitas omnis, quâ vel per vomitum, vel pollutionem etiam in ſomno ex intemperantia conſecutam, corpus, & anima helluonum, & potatorum contaminantur. Quò ſpectat illud Iſaiæ 28. *Præ vino neſcierunt, & præ ebrietate errauerunt: Sacerdos, & Propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino ∴ Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu, ſordiúmque, ita vt non eſſet vltra locus*. Hinc *Tertullianus*, Lib. De Ieiunijs: *Appendices Gulæ*, (inquit) *laſciuia atque luxuria*. Et S. Hieronymus: *Venter eſcis repletus, facilè deſpumat in libidines*.

4 *Multiloquium*, ſiue garrulitas effrænis, quarta Gulæ filia, veniale plerumque peccatum eſt; aliquando mortale, ſi nimirum in Dei aut proximorum iniuriam effundatur, quod hominibus nimio cibo aut potu exhilaratis ſæpè contingit. Arcana enim ſibi commiſſa reuelant, præſentes contumelijs inſectantur, abſentibus lubenter detrahunt, de rebus diuinis temerè, & impiè loquuntur. Quò ſpectat illud Pſalmi 72. *Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum: tranſierunt in affectum cordis. Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam: Iniquitatem in excelſo locuti ſunt. Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra*. Hinc multiloquium velut cum peccato ſemper coniunctum Spiritus-Sanctus prohibet. Prouerb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum: Qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt*. Prouerb. 13. *Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam: Qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala*. Prouerb. 31. *Noli Regibus dare vinum: Quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas: & ne fortè bibant, & obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis*. Eccleſiaſtici 20. *Qui multis vtitur verbis, lædet animam ſuam*. Et Cap. 23. *Indiſciplinatæ loquelæ non aſſueſcat os tuum: Eſt enim in illa verbum peccati*.

5 *Hebetudo ſenſus*, ſiue mentis, quinta Gulæ filia.

Crapu-

Crapula nimirum & ebrietas ita mentis aciem obtundunt, vt ineptus reddatur homo veritatis contemplutionem, & ad actiones omnes, quæ ingenij, rationis, & prudentiæ luce uc moderamine magis indigent; Deique etiam obliuiſcatur. Hinc *Eccleſiaſticis*, Cap. 2. Salomon uit: *Cogitaui in corde meo abſtrahere à viao, carnem meam, vt animum meum transferrem ad ſapientiam, deuitarémque ſtultitiam*. Et Oſee 4. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas, auferuut cor*. Hinc *Tertullianus*, Lib. *De Ieiunijs*, Cap. 6. *Couſcientiam communem* (inquit) *conſulamus, ipſa natura euunsiabis, quales nos ante pabulum, & potum in virgine adbuc ſaliua exbibere couſueuit rebus dumtaxat ſeuſus agendis quo diuina tractantur, ſi multò pollentioris mentis, ſi multò viuacioris cordis, quàm cùm totum illud domicilium interioris bomiuis, eſcis ſtipatum, viuis inundatum, decoquendis iam ſtercoribus æſtuaas, præmeditatorium efficitur latrinarum, in quo planè uihil tam in proximo ſuperſit, quàm ad laſciuiam ſapere* ∴ *Cæterùm quotuſquiſque meminerit Religionis, occupatis memoriæ locis, impeditis ſapientiæ membris? Nemo ita vt decet, ita vt par eſt, ita vt vtile eſt, recordabitur Dei in eo tempore, in quo ipſum ſibi hominem excidere ſolemne eſt. Omnem diſciplinam victus aut occidit, aut vulnerat. Mentier ſi non Dominus ipſe obliuionem ſui exprobrans Iſraëli, cauſam plenitudini deputat, Incraſſatus eſt dilectus, & pinguefactus, & dilatatus* Deuter. 32
" *eſt, & dereliquit Deum, qui fecit eum, & abſceſſit à*
" *Domino ſalutificatore ſuo.*

Hebetudo porrò ſenſus non ſolùm pœna peccati, ſed peccatum eſt, quatenus eſt voluntaria, vt in ijs qui ſcieotes, aduertentes, & ad aduertendum obligati, in ſenſus hebetudinem incurrunt. Quod quid peccatum lethale eſt, cùm uliquis ex affectu ad terrena faſtidit ac negligit conſiderationem ſpiritualium, eo tempore quo ſub periculo ſalutis obligutur: Vel cùm ex nimiu cibi & potus ingurgitatione redditur ineptus ad exequenda officia, ſeu ciuiliu, ſeu religioſa, quæ implere tenetur, veluti ſi Medicus, Aduocatus, Iudex, Concionator, Curatus, Confeſſarius, redduntur inepti ad Munia ſua, vt par eſt, obeunda.

ARTICVLVS IV.

De Gulæ Remedijs.

1 REmedia contra Gulam præcipua ſunt, temperantiu, ieiunium, ſobrietas. Temperaotiæ Regulum afflante Spiritu-Sancto tradit Sirucides, *Eccleſiaſtici*, Cap. 31. *Supra menſam magnam ſediſti? Non aperias ſuper illam faucem tuam prior. Non dicas ſic: Multa ſunt, quæ ſuper illam ſunt: Memento quoniam malus eſt oculus nequam* ∴ *Ne extendas manum tuam prior, & inuidiâ contaminatus erubeſcas. Ne comprimaris in conuiuio. Intellige quæ ſunt proximi tui ex teipſo: Vtere quaſi homo frugibus, quæ tibi apponuntur: Ne, cum manducas multum, odio habearis. Ceſſa prior causâ diſciplinæ: & noli nimius eſſe, ne fortè offendas. Et ſi in medio multerum ſediſti, prior illis ne extendas manum tuam, nec prior poſcas bibere*. De ſobrietate præcepta ſubiungit: *Diligentes in vino noli prouocare: Multos enim exterminauit vinum. Ignis probat ferrum durum: Sic vinum corda ſuperborum arguet in ebrietate potatum. Æqua vita hominibus, vinum in ſobrietate: Si bibas illud moderatè, erit ſobrius* ∴ *Quæ vita eſt ei, qui minuitur vino? Quid defraudat vitam, Mors? Vinum in iucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem, ab initio. Exultatio animæ & cordis vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ, & corpori ſobrius potus. Vinum multùm potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multùm potatum. Ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio, minorans virtutem, & faciens vulnera.*

2 Ad coërcendam Gulam, Diuitis illius epulonis in inferis cruciatus meditari per opportuuum eſt. Vt enim uit: *Tertullianus*, Lib. de Ieiunijs: *Apud inferos in Diuite conuiuia cruciantur, in paupere verò ieiunia recreantur*. Conſiderandum quod Apoſtolus 1. *ad Corinthios* 6. ſcribit: *Eſca ventri, & venter eſcis: Deus autem & hunc, & has deſtruet*. Et ad Hebræos 13. *Optimum eſt gratiâ ſtabilire cor, non eſcis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis*. Et rurſùs 1. ad Corinthios 10. *Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*. Quod præceptum implemus, cum modeſtè, frugaliter, & temperanter manducamus, & bibimus, vt explicat *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum centeſimum quadrageſimum-ſextum, vbi modum docet quo Deum in omni vitâ noſtrâ laudemus. *Si benè agis* (inquit) *quod & manducas, & bibis, & ad refectionem corporis ſumis reparationémque membrorum, gratias agens ei, qui tibi præbuit mortali, & fragili iſta ſupplementorum ſolatia; & cibus tuus, & potus tuus laudat Deum: Si verò modum naturæ debitum immoderatione voracitatis excedas, & vinolentiâ te ingurgites; quantaslibet laudes Dei lingua tua ſonet, vita blaſphemat.*

3 Temperaotiæ huius exemplum poſteris omnibus imitandum primi Chriſtiaoi præbueruot; quorum de conuiuijs *Tertullianus*, Apologetici Cap. 39. ſcribit: *Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit. Id vocatur quod dilectio penes Græcos. Quantiſcumque ſumptibus conſtet: Lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum. Siquidem inopes quouſque refrigerio iſto iuuamus, non qua penes vos paraſiti affectant ad gloriam famulandæ libertatis ſub auctoramento ventris inter contumelias ſaginaadi; ſed qua penes Deum maior eſt contemplatio mediocrium. Si honeſta cauſa eſt conuiuij, reliquum ordinem diſciplinæ æſtimate qui ſit, de Religionis officio. Nihil vtilitatis, nihil immodeſtiæ admittit. Non priùs diſcumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantum eſurientes cupiunt: Bibitur quantùm pudicis eſt vtile. Ita ſaturantur, vt qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum ſibi eſſe. Ita fabulantur, vt qui ſciant Dominum audire. Poſt aquam manualem, & lumina, vt quiſque de Scripturis Sanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere. Hinc probatur quomodo biberit. Æquè oratio conuiuium dirimit. Inde diſceditur non in cateruas cæſionum, neque in claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones laſciuiarum, ſed ad eamdem curam modeſtiæ, & pudicitiæ; vt qui non tam cœnam cœnauerint, quàm diſciplinam.*

Et *Minucius Felix*, in Octauio: *Conuiuia*, (inquit) *non tantùm pudica colimus, ſed & ſobria. Nec enim indulgemus epulis, aut conuiuium mero ducimus, ſed grauitate hilaritatem temperamus, caſto ſermone, corpore caſtiore.*

4 Chriſtianæ Temperantiæ Regulas explicat *S. Auguſtinus*, Lib 2. *Quæſtionum Euangelicarum*, Quæſt. 11. Vbi præmiſit, Ioanois abſtinentiam à cibis, & potu luctum Pœnitentiæ ſignificaſſe; Chriſtum verò vtendo cùm cæteris cibo, & potu, lætitium Regni figuraſſe, ſubdit, *Quod autem ſubiungit*, Et iuſtificata "
eſt Sapientia ab omnibus filijs ſuis, *oſtendit filios Sa-* "
pientiæ intelligere, nec in abſtinendo, nec in manducando eſſe iuſtitiam, ſed in æquanimitate tolerandi inopiam, & temperantiâ per abundantiam non ſe corrumpendi, atque opportunè ſumendi, vel non ſumendi ea, quorum non vſus, ſed concupiſcentia reprehendenda eſt. Non enim intereſt omnino quid alimentorum ſumas, vt ſuccurras neceſſitati corporis, dummodo congruas in generibus alimentorum his cùm quibus tibi viuendum eſt. Neque quantum ſumas, multum intereſt; cùm videamus aliorum ſtomachum citiùs ſatiari, & eos tamen illi ipſi paruo quo ſatiantur, ardenter, & intolerabiliter, & omninò turpiter inhiare: alios autem pluſcula quidem ſatiari, ſed tolerabiliùs inopiam perpeti, & vel ante ora poſitas epulas, ſi id in tempore aut opus ſit, aut neceſſe ſit, cum tranquillitate adſpicere, neq; tangere. Magis ergo intereſt, non quid vel quantum alimentorum pro congruentia hominum atque perſonæ ſuæ, & pro ſuæ valetudinis neceſſitate quis capiat; ſed quanta facilitate atque animi careat, cum his vel oportet, vel etiam neceſſe eſt carere: Vt illud in animo Chriſtiani compleatur quòd Apoſtolus dicit, Scio & minùs habere. ſcio " Philipp. 4.
& abundare, in omnibus, & in omnibus imbutus ſum, "
& ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati: "
Omnia poſſum in eo, qui me confortat. *Et illud*, Ne- " 1. Cor. 8.
que ſi manducauerimus, abundabimus; neque ſi non "
manducauerimus egebimus. *Et illud*, Non eſt enim " Rom. 14.
Regnum Dei eſca, & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gau- "
dium. *Et quia ſolent homines multùm gaudere de carnalibus epulis, addidit*, In Spiritu-Sancto. *Iuſtificatur ergo Sapientia ab omnibus filijs ſuis, qui intelligunt, vtendis terrenis tempora opportuna eſſe debere: Facilitatem verò vtendi talibus, & amorem fruendi æternis, non variari oportere per tempora, ſed perpetuò retineri.*

5 Denique *S. Ioannes Climachus*, Scalæ ſuæ Myſticæ Gradu 14. Temperantiæ comparandæ modum tradit, Meditationem ſcilicet Nouiſſimorum hominis, & Paſſionum Chriſti. *Si Chriſto* (inquit) *te per anguſtam & aſperam ſalutis viam ambulaturum eſſe pollicitus es, appetitum tuum temperantiâ compeſce. Si enim corpus tuum molliùs, & indulgentius carueris, pacta cùm Chriſto inita reſcidiſti. Attende diligentiùs ad verba* „ *ex ipſius ore profecta:* Lata & ſpatioſa via eſt, *Ge-* „ *nialium ſcilicet epularum*, quæ ad interitum *Lu-* „ *xuriæ*, deducit; *ex Aduerſo*, Quam anguſta, & „ arcta via eſt, *Abſtinentiæ*, quæ ducit ad vitam *Ca-* „ *ſtitatis*, & pauci ſunt qui intrant per eam! *Quemadmodum Lucifer de cælo deturbatus Dæmonum principatum; ita & intemperantia vitiorum ſeu libidinum principatum obtinet. Vbi ad cibum capiendum accubueris, tibi in mentem mortis, & iudicij recordatio veniat: Hoc pacto intemperantiam coërcere poteris. Vbi poculum bibiturus acceperis, memineris acetum, & fel Ieſu Chriſto oblatum; atque ita ſobrietatis limitem non tranſiles; vel certè maiori humilitatis, & modeſtiæ ſenſu concepto, in altiora ſuſpiria prorumpes. Caue ne tibimetipſi fucum facias: Nuſquam ab Pharaonis ſeruitute vindicabere, nec vnquam cæleſte Paſcha celebrabis, quin lactucas agreſtes, & acerbiores cùm azymis toto vitæ curriculo comederis. Lactucæ autem illæ guſtata acerbæ ſunt violentia, & mortificationis labor inter ieiunia tolerari ſolitus. Azyma autem ſunt ſincera humilitas mentis, quæ omnem tumorem, & faſtum abs ſe procul ablegauerit.*"

ARTICVLVS V.

REGVLÆ MORVM,

Circa Gulam, & Ebrietatem.

REGVLA I.

Gula quatenus auertit à fine vltimo, lethale peccatum eſt; cùm ſcilicet homo Præcepta Dei, & Eccleſiæ propter delectationes gulæ violare paratus eſt.

HAnc Morum Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſt. 148. A. 2. in corpore Articuli, & in Reſponſ. ad ſecundum. *Vitium gulæ* (inquit) *habet quòd ſit peccatum mortale, in quantum auertit à fine vltimo, & ſecundùm hoc per quamdam reductionem opponitur Præcepto de ſanctificatione Sabbati, in quo præcipitur quies in fine vltimo. Non enim omnia peccata mortalia directè contrariantur Præceptis Decalogi, ſed ſolùm illa, quæ iniuſtitiam continent; quia Præcepta Decalogi ſpecialiter pertinent ad iuſtitiam, & partes eius.* Quinto etiam præcepto opponitur, quia homines gulæ, & ebrietati dediti, valetudinem ſuam plerumque lædunt, vitæ ſuæ tempus contrahunt, ſe ipſos quodammodo interimunt: Tum quia ebrietas ſæpè ſuſcitat rixas, contentiones, & pugnas; è quibus deinde vulnera, & cædes conſequuntur. Hinc *S. Hieronymus*, Lib. 2. *Contra Iouinianum*, Cap. 8. *Cùm* (inquit) *varijs nidoribus fumant patinæ; ad eſum ſui expleta eſurie quaſi captiuos trahunt. Vnde & morbi ex ſaturitate nimiâ concitantur: Multique impatientiam gulæ vomitu remediantur, & quod turpiter ingeſſerant, turpius egerunt. Hippocrates in Aphoriſmis docet, craſſa & obeſa corpora, quæ creſcendi menſuram compleuerint, niſi citò ablatione ſanguinis imminuantur, in paralyſim, & peſſima morborum genera erumpere, & idcircò eſſe neceſſariam demptionem, vt rurſum habeant in quæ poſſint creſcere: Non enim manere in vno ſtatu naturam corporum, ſed aut creſcere ſemper, aut decreſcere, nec poſſe viuere animal, niſi creſcendi capax ſit. Vnde & Galenus vir doctiſſimus, Hippocratis Interpres, athletas quorum vita & ars ſagina eſt, dicit in Exhortatione Medicinæ, nec viuere poſſe diu, nec ſanos eſſe; animáſque eorum ita nimio ſanguine, & adipibus, quaſi luto, inuolutas, nihil tenue, nihil cæleſte, ſed ſemper de carnibus & ructu, & ventris ingluuie cogitare. Diogenes tyrannos, & ſubuerſiones vrbium, bellàque vel hoſtilia, vel ciuilia, non pro ſimplici victu olerum pomorúmque, ſed pro carnibus, & epularum delicijs aſſerit excitari.*

Et *S. Ambroſius*, Lib. *De Elia, & Ieiunio*, Cap. 12. *De Ebrietate* (inquit) *ad arma conſurgitur, calicibus tela ſuccedunt. Pro vino ſanguis effunditur, & ipſum ſanguinem vina fuderunt. Quàm fortes ſibi homines videntur in vino, quàm ſapientes, quàm diſerti, quàm etiam pulchri ac decori, cùm ſtare non poſſint? Mens neceſſe eſt titubet, lingua balbutiat, pallor exſanguis ora ſuffundat, fœtor ebrietatis horrori ſit. Barbari in ferrum ruunt, vulgus in rixas. Si quis eorum pugno fuerit percuſſus, videas ora ſaucium vini lacrymas fundere, miſerabiles epilogos decantare.*

Pugnant denique crapula, & ebrietas cùm ſexto Præcepto. Vnde Apoſtolus ad Epheſios 5. ait: *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Hinc illud Comici à *S. Hieronymo* citatum: *Sine Cerere, & Libero friget Venus.*

REGVLA II.

Ebrietas lethale peccatum eſt, cum quis vim potûs cognoſcens, & vltra modum bibens, inebriatur.

PRopheticâ, Euangelicâ, & Apoſtolicâ Auctoritate hæc Regula nititur. Ait enim *Iſaias* Cap. 5. *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis.* Sed & ante Iſaiam *Salomon* eodem Spiritu afflatus *Væ* temulentis, & ebrijs dixerat, Prouerbiorum 23. *Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine causâ vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?* Chriſtus verò, Lucæ 21. *Attendite vobis* (inquit) *ne fortè grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ: & ſuperueniat in vos repentina dies illa: Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.* Apoſtolus denique commeſſationem, & ebrietatem inter grauiora peccata, & opera tenebrarum, ſiue opera carnis, à Regno Dei excludentia, numerat. Ad Romanos 13 *Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honeſtè ambulemus; non in commeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione: Sed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Et 1. ad Corinthios 5. *Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri: Si is qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere.* Et Cap. 6. *Nolite errare: Neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces, Regnum Dei poſſidebunt:* Et ad Galatas 5. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia,* EBRIETATES, COMESSATIONES, *& his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.* Et 1. ad Theſſalonicenſes 5. *Vos autem fratres, non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tamquàm fur comprehendat: Omnes enim vos filij lucis eſtis, & filij diei: Non ſumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus, ſicut & cæteri, ſed vigilemus, & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt. Nos autem, qui diei ſumus, ſobrij ſumus.*

Hanc Regulam Patres confirmant, inter alios *S. Petrus Chryſologus*, Sermone 26. *Meritò* (inquit) *inter cætera, quæ in diſpenſatore malo arguit hodiernus ſermo,* Luc. 12.
vini condemnat inſaniam, dicendo: Quòd ſi dicat ſeruus „
ille, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit „
percutere pueros, & ancillas, & edere, & inebriari. „
Propriè dixit, edere, & bibere, & inebriari, & percutere. Ebrietas cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantiæ deformiter eſt Magiſtra; Hanc qui habet, ſe non habet: Hanc qui habet, homo non eſt: Hanc qui habet, non peccatum facit, ſed eſt ipſe peccatum. Ebrietas eſt dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, inuitatus hoſtis, illecebra honeſtatis, & pudoris iniuria: Hanc nullus nouerit Chriſtianus, ne auditu quidem Sacerdos attingat: Ne qui eſt forma virtutum, vitiorum inde fiat, & inueniatur exemplum.

Eamdem

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 150. A. 2. *Culpa* (inquit) *ebrietatis conſiſtit in immoderato vſu, & concupiſcentia vini. Hoc autem contingit tripliciter. Vno modo ſic, quod neſciat potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimet potum eſſe inebriare potentem. Et ſic ebrietas poteſt eſſe ſine peccato: Præcipuè ſi ex negligentiâ hominis non contingat.* Sic Noë inebriatus fuiſſe creditur. *Alio modo ſic, quod aliquis percipiat potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimet potum eſſe inebriare potentem: Et ſic ebrietas poteſt eſſe cùm peccato veniali. Tertio modo poteſt contingere, quòd aliquis benè aduertat potum eſſe immoderatum, & inebriantem; & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quam à potu abſtinere. Et ſic ebrietas eſt peccatum mortale; quia homo volens, & ſciens priuat ſe vſu rationis, quo ſecundùm virtutem operatur, & peccata declinat: Et ſic peccat mortaliter periculo peccandi ſe committens.*

S. Ambroſij auctoritate aſſertionem ſuam roborat Lib. 1. *De Abraham*, Cap 6. *Sanè* (inquit) *diſcimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cauere non poſſumus. Nam quæ ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Parum eſt, quòd ea inflammat libidinem, accendit cupiditates corporis: Ipſam quoque mentem ſubruit, & animum capit, ſenſum extorquet .·. Multi ſe fortes putant, num fortiores quàm Lot? Num continentiores quàm Noë? Non vtique vitia Patriarcharum Scriptura expoſuit, quos victos vino legimus: Sed vt tu diſceres quid caueres. Ille nudus iacuit, iſte filiarum errori patuit. Et Noë Iuſtus deceptus eſt, quia vini vis adhuc ignorabatur: Sed in illo inſtructus es, ne tu ignorares. Lot filiabus ſe credidit, & per ſenectutem madidam vino ſolutus, commiſit inceſtum ignorans: Tu ſic bibe, ne capiaris. Inſtruant te Patriarchæ non ſolùm docentes, ſed etiam errantes. Ideò iteratum eſt exemplum ebrietatis, vt confirmetur Magiſterium cautionis.*

R E G V L A III.

Ebrietas frequens, & aſſidua grauius peccatum eſt eâ in quam ſemel quis incurrit: Quamuis & iſta lethale ſit peccatum.

HÆc Morum Regula Sacrorum Canonum auctoritate nititur, qui grauioribus pœnis ebrietatem frequentem, & aſſiduam plectunt, ſcilicet depoſitione in Clericis Maioribus; Excommunicatione verò in Clericis Minoribus, & in Laïcis. Ita Canones inter eos, qui Apoſtolici inſcribuntur, quadrageſimus-ſecundus, & quadrageſimus-tertius: *Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, aleæ & ebrietati deſeruiens, vel ceſſet, vel deponatur. Hypodiaconus, vel Lector, vel Cantor ſimilia faciens, vel ceſſet, vel Communione priuetur. Similiter etiam Laicus.* Refertur Can. *Epiſcopus*, Diſtinctione 35. Ita Concilij Moguntini *Carolo Magno* Imperante celebrati Canon quadrageſimus-ſextus: *Magnum malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulant, modis omnibus cauere præcipimus. Et qui hoc cauere noluerit, excommunicandum eum eſſe decreuimus, vſque ad emendationem congruam.* Inſertus eſt hic Canon Libro quinto Capitulatium, Cap 162. Aliter tamen cùm ebrioſis agendum viſũ eſt *S. Auguſtino* propter eorum multitudinem in Africa, & ab Excommunicatione abſtinendum. Ita quippè ſcribit ad *Aurelium* Carthaginenſem Epiſcopum Epiſtolâ 22. aliàs 64. *Scias non deſperare nos, imò ſperare vehementer, quod Dominus, & Deus noſter per auctoritatem perſonæ quam geris, multas carnales fœditates, & ægritudines, quas Africana Eccleſia in multis patitur, in paucis gemit, conſiliorum grauitate, & tuâ poſſit ſanare. Cùm enim Apoſtolus tria breuiter genera vitiorum deteſtanda, & vitanda vno in loco poſuerit, de quibus innumerabilium vitiorum exſurgit ſeges, vnum horum quòd ſecundo loco poſuit, acerrimè in Eccleſia vindicatur; duo autem reliqua, id eſt primum, & vltimum, tolerabilia videntur hominibus, atque ita paulatim fieri poteſt, vt nec vitia iam*
Rom. 13. „ *putentur. Ait enim Vas electionis:* Non in commeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & dolo, ſed induite vos Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in concupiſcentijs. *Horum ergo trium, cubilia, & impudicitiæ tàm magnum crimen putantur, vt nemo dignus non modò Eccleſiaſtico Miniſterio, ſed ipſâ etiam Sacramentorum Communionem videatur, qui ſe iſto peccato maculauit. Et rectè omninò. Sed quare ſolùm? Comeſſationes enim, & ebrietates ita conceſſæ, & licitè putantur, vt in honorem etiam Beatiſſimorum Martyrum non ſolùm per dies ſolemnes (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inſpicit?) ſed etiam quotidie celebrentur. Quæ fœditas ſi tantùm flagitioſa, & non etiam ſacrilega eſſet, quibuſcumque tolerantiæ viribus ſuſtentandam putaremus. Quamquam vbi eſt illud, quod cùm multa* 1. Cor. 5. *vitia enumeraſſet idem Apoſtolus, inter quæ poſuit ebrioſos, ita concluſit, vt diceret cùm talibus nec panem edere? Sed feramus hæc in luxu, & labe domeſtica, & eorum conuiuiorum quæ priuatis parietibus continentur, accipiamúſque cùm eis Corpus Chriſti, cum quibus panem edere prohibemur; ſaltem de Sanctorum Corporum ſepulchris; ſaltem de locis Sacramentorum, de domibus orationum tantùm dedecus arceatur. Quis enim audet vetare priuatim, quod cùm frequentatur in ſanctis locis, honor Martyrum nominatur?* Et infrà. *Non ergo aſperè, quantum exiſtimo, non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur: Magis docendo, quàm iubendo, magis monendo, quàm minando. Sic enim agendum eſt cùm multitudine: Seueritas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſi quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, ne nos ipſi in noſtra poteſtate, ſed Deus in noſtro ſermone timeatur.*

Et Sermone 17. aliàs 28 ex Homilijs quinquaginta: *Omne peccatum* (inquit) *conſuetudine vileſcit, & fit homini quaſi nullum ſit: Obdurauit, iam dolorem perdidit. Quod valdè putre eſt, nec dolet: Quod non dolet, non pro ſano habendum, ſed pro mortuo computandum eſt. Attendite quid dicat Scriptura, & ibi videte quemadmodum viuere debeatis. Quis non contemnat ebrioſitatis peccatum? Abundat tale peccatum, & contemnitur. Iam cor ebrioſum perdidit ſenſum, non habet dolorem, quia nec ſalutem. Quando aliquid pungitur, & dolet, aut ſanum eſt, aut eſt in illo ſpes aliqua ſanitatis: Quando autem tangitur, pungitur, vellicatur, nec dolet; pro mortuo habendum eſt, ac de corpore præcidendum. Sed aliquando nos parcimus, & non nouimus niſi loqui: Excommunicare, de Eccleſia proijcere pigri ſumus. Aliquando enim timemus, ne ipſo flagello peior fiat, qui cæditur. Et quamuis qui tales ſunt, iam in anima mortui ſint: Tamen quia Medicus noſter omnipotens eſt, non eſt deſperandum de his; ſed totis viribus ſupplicandum, vt aures cordis, quas clauſas habere probantur, Dominus aperire dignetur.*

Quod autem *S. Cæſarius*, Homiliâ 8. aliàs *S. Auguſtino* adſcripta, & inter Sermones illius *De Sanctis*, 41. ebrietatem eſſe mortale peccatum dicat, *Si aſſidua ſit*, non probat hominem, qui ſemel aut iterum inebriatur, peccati lethalis reum non eſſe: Sed cùm excuſari poſſit aliquando à reatu peccati mortalis, qui ſemel inebriatur, quia vim potûs, viriúmque ſuarum capacitatem ignorat: Numquam excuſari poteſt ille, cuius frequens ebrietas eſt. *Aſſiduitas* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 150. A. 2. Reſponſione ad primum) *facit ebrietatem eſſe peccatum mortale; non propter ſolam iterationem actus, ſed quia non poteſt eſſe, quòd homo aſſiduè inebrietur, quin ſciens, & volens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitudinem vini, & ſuam habilitatem ad ebrietatem.* Sanè *S. Cæſarius*, Sermonibus 90. & 91. contra ebrietatem, qui nunc editi ſunt in Auguſtinianorum Appendice ducenteſimus nonageſimus-quartus, & ducenteſimus-nonageſimus-quintus, Ebrietatem abſolutè aſſerit peccatum eſſe æternâ pœna plectendum.

R E G V L A IV.

Ebrioſi non ſunt abſoluendi, niſi cùm malâ ebrietatis conſuetudine viriliter pugnent.

ALiàs enim de ſinceritate Pœnitentiæ illorum non conſtat. Iliam pugnandi cùm praua conſuetudine obligationem hac in materia *S. Auguſtinus* inculcat Sermone 151. aliàs De Tempore 45. *Baptizatus eſt* (inquit) *& ebrioſus: Audiuit, & cùm timore audiuit, inter cætera mala, quibus hominibus malè viuentibus intercluditur Regnum Dei, commemoratam eſſe, & ebrietatem: Quia vbi dictum eſt*, Neque fornicatores, “ 1. Cor. 6.

„ neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque „ molles, neque maſculorum concubitores, neque „ fures, *ibi additum eſt*, Neque ebrioſi, *&c.* Re„ gnum Dei poſſidebunt. *Audiuit, & timuit. Baptizatus eſt, dimiſſa ſunt illi omnia, quibus inebriatus eſt: Reſtat aduerſaria conſuetudo. Ergo habet cùm quo pugnet venatus. Præterita eius vitia omnia dimiſſa ſunt ei: Obſeruet, vigilet, pugnet, ac aliquando inebrietur. Surgit ergo illa concupiſcentia potandi, titillat animum, ingerit faucibus ſiccitatem, inſidiatur ſenſibus. Vult etiam ipſum, ſi poteſt fieri, penetrare murum, adire incluſum, trahere captiuum. Pugnat, repugna. O ſi & ipſa non eſſet! Si conſuetudine mala acceſſit, bona conſuetudine morietur: Tu tantùm noli ei ſatisfacere, noli eam cedendo ſatiare, ſed reſiſtendo necare. Tamen quamdiu eſt, hoſtis eſt. Si ei non conſentias, & nunquam inebrieris, minor, & minor erit quotidie, Nam ſunt vires illius ſubiectio tua. Si enim ei ceſſeris, & inebriatus fueris, das ei vires ∴ Sed laboras, quia tibi validum aduerſarium malâ conſuetudine ipſe feciſti. Non laboraſti, vt nutrires eum: Labora, vt vincas eum. Et ſi minùs idoneus es, vt vincas eum, roga Deum. Tamen ſi te non vicerit, quamuis ipſa tua mala conſuetudo luctata ſit tecum, ſi te non vicerit, feciſti quod ait Apoſtolus Paulus*, Concupiſcentias carnis ne perfeceritis. *Facta eſt concupiſcentia titillando: Sed non eſt perfecta potando.*

Galat. 5.

Hanc Regulam confirmant Regum noſtrorum Capitularia, Libro 5. Cap. 162. cuius hæc ſunt verba: *Magnum malum ebrietatis, vnde omnia vitia pullulant, modis omnibus cauere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum eum eſſe decreuimus, vſque ad emendationem congruam.* Hanc Gallicanæ, & Germanicæ Eccleſiæ fuiſſe diſciplinam conſtat ex Concilio Moguntino anni 813. Canone 46 *Iſaac* Lingonenſi Epiſcopo, Tit. 11. Cap. 6. *Burchardo Vvormacienſi*, Libro 14. Cap. 2. *Iuone Carnotenſi*, P. 13. Cap. 70.

REGVLA V.

Clericorum ebrietas grauius peccatum eſt, quam Laïcorum.

MAiori enim ſobrietate præfulgere debent, *qui mente deuota debent ſpiritualibus officijs inſiſtere*, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 139. Articulo 4. Vnde *Iſaias* Sacerdotum ebrietatem vt crimen horrendum arguit, & luget Cap. 28. *Hi quoque præ vino neſcierunt, & præ ebrietate errauerunt: Sacerdos, & Propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, errauerunt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignorauerunt iudicium.* Et Apoſtolus 1. ad *Timotheum* 3. ſcribit: *Oportet ergo Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium, &c. Non vinolentum, non percuſſorem ∴ Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multò vino deditos.* Et ad Titum 1. *Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum.* Sacerdotes, & præcipuè qui Animarum curam gerunt, ad Sacra Munia obeunda, ad Sacramenta, vt par eſt adminiſtranda, per ebrietatem impotentes, & incapaces redduntur, & periculo non conficiendi Sacramenti, vel propter eſſentialis alicuius Ritus omiſſionem, vel propter intentionis defectum ſe exponunt, ſi in eo ſtatu illa adminiſtrent; & vt nihil omitterent eſſentiale Sacramento, in ſacrilegium tamen incurrunt. Præterea, grauius ſcandalum parit Sacerdotum, aliorúmue Clericorum, & Religioſorum hominum ebrietas, quam Laïcorum: Adeóque grauius peccatum eſt. Vnde *S. Petrus Chryſologus*, Sermone 36. ait: *Nadab, & Abiud Sacerdotes, filij Aaron Sacerdotis, dum contaminare externo igne Altaria præſumunt, ipſius Altaris conſumuntur incendio: Vt ſumeret de Sacrificio pœnam, qui fecerant de propitiatione peccatum, quod peccatum illis ſuſcitarat ebrietas: Nam vini odor odorem fugarat incenſi, & ebrietatis ignis flammam prouocarat Altaris: Vnde quia alienati vino alienum portauerant ignem, mox diuino igne referuntur extincti. Ebrietas in alio crimen eſt, in Sacerdote ſacrilegium: Quia alter animam ſuam necat vino, Sacerdos Spiritum Sanctitatis extinguit; dicente Apoſtolo: Spiritum nolite extinguere.*

1. Theſſal. 5.

Et ante *S. Petrum Chryſologum*, idem confirmat *S. Hieronymus*, Commentario in Epiſtola ad Titum Cap. 1. *Miramur* (inquit) *Apoſtolum in Epiſcopis ſiue Presbyteris damnaſſe vinolentiam, cum in veteri quoque Lege præceptum ſit: Sacerdotes cùm ingrediantur Templum miniſtrare Deo, vinum omninò non bibere: & Nazaræum, quamdiu ſanctam comam nutriat, & nihil contaminatum, nihil mortale conſpiciat, & à vino abſtinere, & ab vua paſſa, & à delicatiori, quæ ſolet ex vinaceis fieri, potione, omnique ſicerâ, quæ mentem ab integra ſanitate peruertit. Dicat quiſquis quòd volet, ego loquor conſcientiam meam: Scio mihi abſtinentiam, & nocuiſſe intermiſſam, & profuiſſe repetitam.*

Leuit. 10. Num. 6.

Eamdem Regulam confirmat Concilium Agathenſe, Canone 41. *Ante omnia* (inquit) *Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix eſt. Quem ebrium fuiſſe conſtiterit, vt ordo patitur, aut triginta dierum ſpatio Communione ſtatuimus ſubmouendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.* Quod iiſdem verbis à Concilio Venetico, Canone 13. decretum eſt, & Libro 7. Capitularium inſertum Capp. 218. & 270. quo poſtremo loco ſic refertur: *Ante omnia Clericis vitetur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes ac nutrix eſt. Nec quis poteſt liberum corporis ſui ac mentis habere iudicium, qui captus vino, à ſenſu probatur alienus, & proclinius ad iudicium mens labefacta ducatur, aut plerumque poſſit peccatum aut crimen, dum neſcit, incurrere. Ignorantia verò talis non poteſt effugere pœnam, quam ex voluntariâ amentiâ manaſſe conſtiterit. Itaque quemcumque ebrium fuiſſe conſtiterit, vt ordo patitur, aut quadraginta dierum ſpatio à Communione ſtatuimus ſubmouendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.* Refertur etiam à *Gratiano* Can. *Ante omnia*, Diſtinctione 35.

Concilium Turonenſe primum Canone ſecundo: *Fomitem omnium vitiorum oportet abſcindi Apoſtolo præcipiente:* Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. *Et quàm graui ebrietas ſupplicio expietur, idem Apoſtolicâ manifeſtat Doctrinâ, inter cætera dicens: Neque fornicatores, neque idolis ſeruientes, neque ebrioſos Regnum Dei poſſeſſuros. Si quis verò in omni Officio Clericali Deo militans ab ebrietate ſe non abſtinuerit, ſecundùm ſtatus ſui Ordinem competens in eam vindicta tribuatur.*

1. Cor. 6.

Concilium Treuerenſe anno 1247. Canone 1. *Ebrietas* (inquit) *inſignium flagitiorum incitatrix ac ſcaturigo, quæ in commeſſationibus, & conuenticulis dominatur, Eccleſiaſticorum Gradum ſumma cùm turpitudine paſſim infamanit ∴ Qui turpiter illi vitio indulgent immorigeri, ab Officijs, & Beneficijs Synodus primùm ſuſpendit: Deinde ſi etiam impudenter deteſtandæ conſuetudini, & dictu pariter ac viſa fœdiſſimæ, vlterius inhæſerint, omnibus honorum gradibus exutos, ad quadrupedam ſortem, quæ natura prona atque ventri obedientia finxit, maioribus ſupplicijs affectos, ſtatuit abijciendos.*

Conſiderent Clerici quòd Leuitici Ordinis viris præceptum eſt à Domino, *Leuit.* Cap. 10. *Vinum & omne quòd inebriare poteſt, non bibetis, tu & filij tui, quando intrabitis in Tabernaculum teſtimonij, ne moriamini; quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras. Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & profanum, inter pollutum, & mundum.* Et Ezechielis 45. *Vinum non bibet omnis Sacerdos, quando ingredietur Atrium interius.* Attendant ad Nazaræos, qui, cum Domino ſanctificarentur, à vino, & omni potu inebriante abſtinere iubebantur. Numer. 6. *Si voluerint ſe conſecrare Domino, à vino & omni quòd inebriare poteſt, abſtinebunt.* Attendant ad Rechabitas, qui laudem non vulgarem meruerunt, quod præcepti paterni tenaces, vini vſum ſibi ademerint. Ieremiæ 35. *Et poſui coram filijs domus Rechabitarum ſcyphos plenos vinos, & calices, & dixi ad eos: Bibite vinum. Qui reſponderunt: Non bibemus vinum: Quia Ionadab filius Rechab, Pater noſter, præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filij veſtri, vſque in ſempiternum. Obediuimus ergo voci Ionadab filij Rechab, Patris noſtri, in omnibus quæ præcepit nobis, ita vt non biberemus vinum cunctis diebus noſtris nos, & mulieres noſtræ, filij, & filiæ noſtræ.* Si tantùm apud ipſos potuit iuſſio paterna, vt vinum omninò non biberent, quâ reuerentiâ, & religione Chriſtiani omnes, & præſertim Clerici, Dei & Eccleſiæ præceptum auſcultare debent, & obſeruare, prohibentium, non vt vinum omninò non bibant; ſed ne bibant vltra modum, ne comeſſationibus, & ebrietati indulgeant.

Atten-

Attendant ad illud *S. Cæſarij* Arelatenſis Epiſcopi Sermone 91. aliàs inter Auguſtinianos *De Tempore* 232. nunc in Appendice 295. *Quod peius eſt, multi ſunt etiam maioris Ordinis Clerici, qui cùm alijs ſobrietatis bonum deberent iugiter prædicare, non ſolùm hoc non faciunt, ſed etiam & ſe, & alios inebriare non erubeſcunt nec metuunt. Sed agnoſcant, & doleant quicumque tales ſunt, quia ſi noluerint emendare, & pro ſe & pro alijs neceſſe eis erit æterna ſupplicia ſuſtinere.*

REGVLA VII.

Ebrietas turpius grauiúſque peccatum eſt in Principibus, Magiſtratibus, ſenibus, iuuenibus, & mulieribus, quàm in viris plebeijs.

HAnc Morum Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſtione 149. Articulo 4. *Virtus* (inquit) *habet habitudinem ad duo. Vno quidem modo ad contraria vitia, quæ excludit, & concupiſcentias quas refrænat. Alio modo, ad finem in quem perducit. Sic ergo aliqua virtus magis requiritur in aliquibus duplici ratione. Vno modo quia in eis eſt maior prauitas ad concupiſcentias, quas oportet per virtutem refrænari, & ad vitia quæ per virtutem tolluntur. Et ſecundùm hoc ſobrietas maximè requiritur in iuuenibus, & mulieribus: Quia in iuuenibus viget concupiſcentia delectabilis, propter feruorem ætatis: In mulieribus autem non eſt ſufficiens robur mentis ad hoc quòd concupiſcentijs reſiſtant.* Vnde Apoſtolus 1. ad *Timotheum* 3. ſcribit: *Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias.* Et ad *Titum* 2. Cap. *Anus ſimiliter in habitu ſancto, non criminatrices, non multò vino ſeruientes, benè docentes, vt prudentiam doceant adoleſcentulas, vt viros ſuos ament, filios ſuos diligant, prudentes, caſtas, ſobrias .:. Iuuenes ſimiliter hortare, vt ſobrij ſint.* Hinc de Iuuenibus *S. Hieronymus* ait: *Non Æthnæ ignes, non Vulcania tellus, non Veſuuius, & Olympus tantis ardoribus æſtuant, ac iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ.* Et Epiſt. ad *Euſtochium* De Virginitate ſeruanda, *Sponſa Chriſti vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersùs adoleſcentiam prima arma ſunt Dæmonum .:. Vinum & adoleſcentia duplex incendium eſt voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus?* De mulieribus verò *S. Ambroſius*, Lib. *De Elia, & Ieiunio*, Cap. 18. *Sed quid de viris loquamur* (inquit) *quando etiam fæminæ, quas oportet ſollicitiorem caſtitati ſobrietatis adhibere cuſtodiam, vſque ad ebrietatem bibunt? Deinde ſurgentes, quas etiam inter ſecreta domus vel audiri ab alienis non conuenit, vel videri, prodire audent in publicum, non velato capite, vultu procaci. Apoſtolus Mulieres tacere etiam in Eccleſia iubet, domi viros ſuos præcipit interrogare. Illę in plateis inuerecundos etiam viris ſub conſpectu adoleſcentulorum intemperantium choros ducunt, iactantes comam, trahentes tunicas, ſciſſæ amictus, nudæ lacertos, plaudentes manibus, ſaltantes pedibus, perſonantes vocibus, irritantes in ſe iuuenum libidines motu hiſtrionico, petulanti oculo, dedecoroſo ludibrio. Spectat corona adoleſcentum, & fit miſerabile theatrum. Inter ſaltantium ruinas, & ſpectantium lapſus, cœlum impuro contaminatur aſpectu, terra turpi ſaltatione polluitur, quæ obſcœnis ſaltibus verberatur. Quomodo patienter loquar, piè præteream, conuenienter defleam? Vinum nobis tantarum animarum damna intulit. Etenim ſi vinum & mulieres diſcedere à Deo faciunt, quod vel ebrietas, vel libido præuaricationis illecebræ ſint, ſi ſingula ac ſeparata hæc faciunt, quid facient omnia? Vnde non immeritò ait Sapiens ante nos quidam:* MVLIER *ebrioſa, ira magna.*

Pergit S. Thomas: *Alio verò modo ſobrietas magis requiritur in aliquibus, vtpotè magis neceſſaria ad propriam operationem ipſorum. Vinum autem immoderatè ſumptum præcipuè impedit vſum rationis. Et ideò Senibus in quibus ratio debet vigere ad aliorum eruditionem, & Epiſcopis, ſeu quibuslibet Eccleſiæ Miniſtris, qui mente deuota debent ſpiritualibus officijs inſiſtere, & Regibus, qui per Sapientiam debent populum ſubditum gubernare, ſpecialiter ſobrietas indicitur.* Vnde Apoſtolus ad *Titum* ſcribit, vt Senes ad ſobrietatem hortetur: *Senes, vt ſobrij ſint.* Et *Salomon* de Regibus ait, Prouerbiorum 31. *Noli Regibus dare vinum: Quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas: Et ne fortè bibant, & obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis.*

REGVLA VIII.

Lethalis peccati rei ſunt, quicumque modum in cibo, vel potu ſcientes, & volentes plurimum excedunt, etiamſi rationis vſu non excidant; multò magis ſi vſque ad vomitum cibo, & potu ſe ingurgitent.

HÆc Morum Regula Scripturæ Sacræ, Patrúmque teſtimonijs, & Eccleſiæ auctoritate nititur. *Prouerbiorum* Cap. 23. Spiritûs-Sanctus non ſolùm ebrioſos, ſed commeſſationibus, & compotationibus vacantes, vltione diuinâ conſumendos docet: *Noli* (inquit) *eſſe in conuiuij potatorum, nec in commeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur.* Atque ad illius peccati grauitatem ſignificandam, ſubdit: *Cui væ? Cuius patri væ? Cui rixæ? Cui foueæ? Cui ſine cauſa vulnera? Cui ſuffuſio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?* Et Iſaiæ 5. *Væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum!* Et Lucæ 6. *Væ vobis qui ſaturati eſtis* (inquit Chriſtus) *quia eſurietis.* Quoties autem *Væ* in Scriptura Sacra intentatur, graue crimen ſubeſſe rectè colligitur. Vt enim obſeruat *S. Hieronymus* in Cap. 5. Amos: *Væ pœnarum vltimum eſt.* Et, vt ait *Beda*, in locum Prouerbiorum mox citatum: *Væ æternum interitum nominat*, de quo Dominus, *Væ* (inquit) *homini per quem ſcandalum venit.* Student porrò calicibus epotandis, & potentes ſunt ad bibendum, & ſaturari amant, quicumque modum in cibo, & potu ſcientes, & volentes plurimùm excedunt. Hinc SS. Patres illos damnant ceu grauis peccati reos, qui certâ bibendi lege contendunt, quis ſit ad bibendum valentior. Qua de re *S. Baſilius*, Homiliâ 14. in Ebrietatem: *Deinde* (inquit) *potatione procedente eo veniunt, vt de augenda hâc inſaniâ certent, & de ebrietate per ambitionem contendant: Cuius auctorem legis præſidémque certaminis diabolum habent, victoriæ verò præmium, peccatum. Nam qui plus hauſerit meri, is præ cæteris laudatur, is victoriam refert. Atque ita vere gloria in ignominia illorum eſt. Inter ſe namque contendunt, & vt in iudicio aliquo defenſitant.* Et *S. Ambroſius*, Libro *De Ieiunio, & Elia*, Cap. 13. *Primò minoribus poculis velut ferentarijs pugna præluditur. Verùm hæc non ſobrietatis ſpecies, ſed bibendi eſt diſciplina. Etenim vt Tragœdiarum Actores primò ſenſim vocem excitant, donec vdæ vocis aperiant iter, vt poſteà magnis poſſint clamoribus perſonare: Ita iſti quoque in principio prælnſerijs ſe exercent poculis; vt irritent ſitim; at fortè reſtinguant eam, & ſatiati poſteà bibere non poſſint. Ergo vbi res calere cœperit, poſcunt maioribus poculis: Feruet inardeſcit martius, cibo ſitis exæſtuat, & vbi imminui viſa, potu meraciore reparatur. Certant pocula cùm ferculis, & intermerſus ſæpè remittuntur. Deinde procedente potu longiùs contentiùſque, diuerſa & magna certamina, quis bibenda præcellat? Nota grauis, ſi quis ſe excuſet, ſi quis temperandum fortè vinum putet. Et hæc donec ad menſas perueniatur ſecundas. At vbi conſummatæ fuerint epulæ, putes iam eſſe ſurgendum: Tunc de integro potum inſtaurant ſuum; & cùm conſummauerint, tunc inchoare ſe dicunt, tunc deferuntur phialæ, tunc maximi crateres quaſi inſtrumenta bellorum. Ac ne immoderatum hoc arbitreris, menſura proponitur, certatur ſub iudice, ſub lege decernitur. Agonothetes illis furor eſt, ſtipendium debilitas, victoriæ præmium culpa.*

S. Hieronymus, in Cap. primum Epiſtolæ S Pauli ad Titum *Videas* (inquit) *alios pocula in tela vertentes, ſcyphum in faciem iacere conuiuæ: Alios ſciſſis veſtibus in vulnera aliena prorruere: Alios clamare, alios dormitare: Qui plus biberit, fortior computatur: Accuſationis occaſio eſt adiuratum per Regem frequentiùs non bibiſſe. Vomunt vt bibant, bibunt, vt vomant. Digeſtio ventris, & guttur, vno occupantur officio. Hoc nunc dixiſſe ſufficiat, quod ſecundùm Apoſtolum, In vino luxuria eſt. Et vbicumque ſaturitas atque ebrietas fuerint, ibi libido dominatur. Specta ventrem, & genitalia; pro qualitate vitiorum, ordo membrorum. Numquam ego ebrium caſtum putabo; qui etſi vino conſopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum.*

S. Cæſarius, Sermone 90. inter Auguſtinianos *De Tempore* aliàs 231. nunc in Appendice 294. *Frequenter etiam* (inquit) *vſque ad vomitum ingurgitare ſe*

non erubeſcunt, & ad menſuram ſine menſura bibere. Maiora enim pocula prouidentur, certâ bibendi lege contenditur; qui potuerit vincere, laudem meretur ex crimine. Et infrà. *Conſiderent ebrioſi, ſi non peiores animalibus iudicandi ſunt. Cùm enim animalia ampliùs quàm eis opus eſt bibere nolint, illi & duplum, & triplum, quàm eis oportet, potum accipiunt. Et vnde tribus, aut quatuor diebus refectionem rationabilem potuerant habere, vno die cùm grandi peccato ſuo contenduns perdere poſiùs, quam expendere: Atque vtinam vel potum tantummodo perderent, & non etiam ipſi perirent.*

Et Sermone 91. aliàs inter Auguſtinianos *De Tempore* 232. nunc in Apendice 295. *Illud verò quale eſt, quod iam tranſacto conuiuio, & expleta ſiti, cum ampliùs bibere nec poſſins, nec debeant: Tunc quaſi nouelli, quaſi qui & ipſâ horâ ſuperuenerint, diuerſis nominibus incipiunt bibere, non ſolùm viuorum hominum, ſed etiam Angelorum, & reliquorum antiquorum Sanctorum, æſtimantes quòd maximum illis honorem impendunt, ſi ſe in illorum nominibus nimia ebrietate ſepeliant: Ignorantes quòd nullus tam grauem iniuriam Sanctis Angelis, vel Sanctis hominibus agnoſcitur irrogare, quàm illi qui in eorum nominibus bibendo per ebrietatem ſuas animas probantur occidere.*

Ibidem acerrimè in eos inuehitur *S. Cæſarius*, qui ſitis irritamenta ſumunt, vt largius bibere valeant, idque Paganos redolere aſſerit. *Sunt enim aliqui, qui ſolâ ex causâ aliqua ſalſa cibaria ſibi ordinans fieri, vt per ipſam ſalſitudinem nimiâ ſe poſſint ebrietate obruere. Hæc enim ſi Pagani, qui Deum ignorant, faciant, nec mirandum eſt, nec nimis dolendum: Quia & in Deo ſpem non habent, & antiquam parentum ſuorum conſuetudinem ſeruant. Chriſtiani verò (quos Deus de tenebris reduxit ad lucem, de morte vocauit ad vitam, quibus omnes Scripturæ clamant ſobrietatem diligere, ebrietatem fugere) quare turpiſſimus illorum ebrietates imitantur, de quorum perfidia liberari per Dei gratiam meruerunt?*

Regulam noſtram confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 150. Articulo 2. ad tertium. *Cibus & potus* (inquit) *eſt moderandus ſecundùm quòd competit corporis valetudini, & ideò ſicut quandoque contingit, vt cibus vel potus qui eſt moderatus ſano, ſit ſuperfluus infirmo, ita etiam poteſt conuerſo contingere, vt ille qui eſt ſuperfluus ſano, ſit moderatus infirmo. Et hoc modo cùm aliquis multum comedit, vel bibit ſecundùm conſilium medicinæ ad vomitum prouocandum, non eſt reputandus ſuperfluus cibus vel potus. Nec tamen ad vomitum prouocandum requiritur quòd ſit potus inebrians: Quia etiam potus aquæ tepidæ vomitum cauſat: & ideò propter hanc cauſam non excuſaretur aliquis ab ebrietate.*

Meritò itaque ab Academijs celeberrimis confixa eſt Epicurea illa Caſuitarum quorumdam recentiorum Propoſitio: *Nonniſi veniale eſt, etiam abſque vtilitate cibo, & potu vſque ad vomitum ſe ingurgitare; niſi ex huiuſmodi vomitibus grauia valetudini incommoda oriantur.*

REGVLA IX.

Lethalis peccati rei ſunt, qui in compotationibus, & conuiuijs bibunt, & alios bibere cogunt ad æquales potus, ſiue in ebrietatem incidant, ſiue illius dumtaxat periculo ſe vel alios exponunt: Clerici verò huius peccati rei, niſi à Superiore commoniti ſatisfecerint, Suſpenſione ab Officio & Beneficio plectendi ſunt.

HÆc Morum Regula, quæ ſuperioris maior dumtaxat explicatio eſt, teſtimonijs SS. Patrum, & ſacrorum Canonum auctoritate pariter nititur. Ita *S. Baſilius* Homiliâ 14. in Ebrietatem: *Tu homo* (inquit) *conuiuium in aciem bellicam conuertiſti. Eijcis iuuenes manu ductos tamquàm in prælio vulneratos, ætatis florem vino abſumis, vocas ad cœnam vt amicum, poſtea eijcis vt cadauer, vitâ illius per vinum extinctâ. Cùm autem putantur iam eſſe benè poti, tunc bibere incipiunt, potántque pecudum more, vt ex fonte perenni æquas ſcaturigines accumbentibus adminiſtrante. Procedente namque potatione prodit in medium adoleſcens nondum ebrius, phialam vini refrigerati humeris ferens. Is ſubmoto illorum pincerna in medio adſtans per obliquas fiſtulas æquam conuiuis diſtribuit ebrietatem. Nouum genus hoc menſuræ, vbi nullus eſt menſuræ modus, vt per poculorum æqualitatem inter eos nulla ſit inuidia, nec alius alium bibendo excedat aut ſuperet. Arripit quiſque ante ſe poſitum canalem, vt ex quadam ciſterna more boum ſine reſpiratione vno hauſtu tantùm bibere contendat, quantum vas illud per argenteam fiſtulam ex ſupernis ſuppeditat. Reſpice parumper ad miſerum ventrem: Diſce ſuſcipientis vaſis magnitudinem, quod vnius heminæ ſit capax .·.· Quamobrem iure clamat Propheta: Væ ſurgentibus manè, & ſiceram perſequentibus, & in vino perdurantibus vſque ad veſperam, & diem in ebrietate conſumentibus, ac nullum tempus ad conſiderandam Dei ſapientiam, & opera manuum eius dignoſcenda interponentibus. Vinum enim illos comburet. Quod ſanè dicit, quoniam vini calor corpori infuſus, igniculus ſit ignitorum Inimici iaculorum.*

S. Ambroſius, Lib. *De Elia, & Ieiunio*, Cap. 17. *Quid autem obteſtationes potantium loquar? Quid memorem ſacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt: Opto ſalutem Imperatorum; vt qui non biberit, fiat reus indeuotionis. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro eius ſalute non biberit. O piæ deuotionis obſequium! Bibamus pro ſalute Exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum ſanitate, & hæc vota ad Deum peruenire iudicans, ſicut illi, qui calices ad ſepulcra Martyrum deferunt, atque illic ad veſperam bibunt, & aliter ſe exaudiri poſſe non credunt. O ſtultitiam hominum, qui ebrietatem ſacrificium putant: Qui æſtimant illis ebrietatem placere, qui ieiunio paſſionem ſuſtinere didicerunt! .·.· Quid reſecam auditum mihi non poculi ſed profluuij genus, quo in ora hominum tamquàm per fiſtulas aut canales vina funduntur? Hos homines, an vtres veriùs æſtimarim? Et tamen ipſi vtres, niſi moderata tranſfuſio ſit, ſæpè rumpuntur. Per cornu etiam fluentia in fauces hominum vina decurrunt; & ſi quis reſpirauerit, commiſſum flagitium, ſoluta acies, loco motus habetur. Aqua decurrens à Libano cautes rupens ſoluit, quomodo mollibus putant nequaquam nocere viſceribus vinolentorum impetus fluentorum?*

S. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, Sermone 90. aliàs inter Auguſtinianos, *De Tempore*, 231. nunc in Appendice 294. *Qui alterum cogit vt ſe, pluſquam opus eſt bibendo, inebriet; minus malum ei erat ſi carnem eius vulneraret gladio, quàm animam eius per ebrietatem occideret.* Et infrà: *Sed illi miſerabiliter ſe excuſare conantur, dicentes, Ingratum habeo amicum meum, ſi quoties illum ad conuiuium vocauero, potum ei, quantum voluerit, ipſe non dedero. Et non ſit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus, & ſuus eſt inimicus: Si te, & alium inebriaueris, hominem amicum habebis, & Deum inimicum: & ideò ſapienter conſidera an iuſtum ſit, vt te à Deo ſepares, dum te ebrioſo coniungit. Ad extremum tu eum noli adiurare, noli cogere; ſed in poteſtate illius dimitte, vt quantùm ipſi placuerit, bibat: Vt ſi ſe inebriare voluerit, vel ſolus pereat, & non ambo pereatis.*

Et Sermone 91. aliàs inter Auguſtinianos *De Tempore* 232. in Appendice 295: *Qui amico ſuo nimium propinando in anima efficitur inimicus, & corpus eius debilitare, & animam probatur occidere. Melius erat, vt ex illo quòd vna die plus eum accipere coëgit quàm expedit, per duos aut tres dies ipſum amicum ad ſuum conuiuium reuocaret; & vnde eum vna die nimium bibendo debilitat, ipſum in alijs diebus ſufficienti potu reficeret; vt nec ille potum perderet, nec amicum deciperet: Aut certè quòd eſt melius, quicquid nimio potu perditura erat gula, pauperibus daretur in eleemoſynam; vt & caro rationabiliter bibendo reficeretur, & per miſericordiam pauperum animæ redemptio præpararetur.*

Eadem Regula, quatenus Clericos ſpectat, confirmatur ex Can. *Nullus*, apud *Gratianum* Diſt. 44. & Diſt. 5. *De Conſecratione*, qui ex Concilio Nannetenſi laudatur, vt etiam à *Burchardo* Lib. 2. Cap. 161. & *Iuone Carnotenſi*, P. 3. Cap. 252. citatùs eſt: Cùm tamen in nullo Concilio Nannetenſi habeatur, ſed in Capitulis. *Hincmari* Remenſis Archiepiſcopi Presbyteris ſuæ Diœceſeos datis anno 852. *Nullus Presbyterorum, quando ad Anniuerſarium diem trigeſimum, ſeptimum, aut tertium alicuius defuncti, aut quacumque ratione ad Collectam Presbyteri conuenerit, ſe inebriare vllatenus præſumat, nec precatus amore Sanctorum, vel ipſius Animæ bibere, aut alios ad bibendum cogere, vel ſe*

aliena

aliena precatione ingurgitare ; nec plauſus , nec riſus inconditos , & fabulas inanes ibi referre , aut cantare præſumat , aut turpia ioca , vel vrſu , vel ternatricibus ante ſe fieri patiatur : Nec laruas dæmonum ante ſe fieri conſentiat : Quia hoc diabolicum eſt , & à ſacris Canonibus prohibitum .

Et Can. *Quando* , eadem Diſt. 44. Certæ Regulæ præſcribuntur Presbyteris ad Collationes de rebus diuinis extra Parochiam ſuam conuenientibus , vt comeſſationes , & compotationes vitent , ipſiſque tres dumtaxat cyathos exhaurire permittitur in prandio , quod frugale , & modeſtum eſſe iubet . *Quando* (inquit) *Presbyteri per Kalendas ſimul conueniant , poſt peractum Diuinum Myſterium ad neceſſariam Collationem , non quaſi ad plenam refectionem , ſed quaſi ad prandium , ibi ad tabulas reſideant : Ne per talia inhoneſta conuiuia ſe inuicem grauent ; quia indecens eſt , & onereſum : Sæpè etiam tarde ad Eccleſiam redeuntes , maius damnum de reprehenſione conſequuntur , quod de grauedine mutua contrahunt , quam lucrum ibi faciant . Nam de huiuſmodi conuentu Paulus Corinthios reprehendit , qui inconuenienter Cœnam Dominicam manducare conueniebant : Sic & qui ad Cœnam Dominicam , id eſt , ad Collationem verbi ſub occaſione conueniunt , & ex veritate ventris cauſâ coniunguntur , reprehenſibiles coram Deo , & hominibus habentur . Et ideò peractis omnibus , qui voluerint , panem cùm charitate in domo fratris ſui ſimul cùm fratribus frangant , & ſingulos biberes accipiant : & maximè vltra tertiam vicem poculum non contingant , & ſic ad Eccleſias redeant .*

Denique *Innocentius III.* Cap. *à Crapula* , Extra , *De Vita* , *& Honeſtate Clericorum* , qui Lateranenſis Concilij Quarti Canon decimus-quintus eſt , hanc Regulam diſertè tradit : *A crapula* (inquit) *& ebrietate omnes Clerici diligenter abſtineant : Vnde vinum ſibi temperent , & ſe vino : Nec ad bibendum quiſpiam incitetur : Cùm ebrietas , & mentis inducat exilium , & libidinis prouocet incentiuum . Vnde illum abuſum penitus decernimus abolendum , quo in quibuſdam partibus ad potus æquales ſuo modo ſe obligant potatores : & ille iudicio talium plus laudatur , qui plures inebriat , & calices fœcundiores exhaurit . Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit , niſi à Superiore commonitus ſatisfecerit , ab Officio , vel Beneficio ſuſpendatur .*

R E G V L A X.

Qui alterum non cogit quidem , ſed amicè inuitat ad bibendum , exiſtimans quòd non ſit inebriandus , nec vltra metas neceſſitatis bibiturus , excuſatur à peccato lethali .

HAnc Regulam tradit *S. Thomas* , Secunda Secundæ , quæſtione 150 Articulo 1. ad tertium . *Sicut* (inquit) *ille qui inebriatur , excuſatur à peccato , ſi ignoret fortitudinem vini : Ita etiam ille , qui inuitat aliquem ad bibendum , excuſatur à peccato , ſi ignoret talem eſſe conditionem bibentis , vt ex hoc potu inebrietur . Sed ſi ignorantia deſit , neuter à peccato excuſatur .*

R E G V L A XI.

Ebrietas non excuſat à peccatis ex ea conſecutis , niſi ſit omninò inuoluntaria : Imò , ſi voluntaria ſit , peccati grauitatem auget .

DOctrina eſt *S. Thomæ* , Secunda Secundæ , Quæſtione 150. Articulo 4. *In ebrietate* (inquit) *duo attenduntur , ſcilicet defectus conſequens , & actus præcedens . Ex parte autem defectus conſequentis , in quo ligatur vſus rationis , ebrietas habet excuſare à peccato , in quantum cauſat inuoluntarium per ignorantiam . Sed ex parte actus præcedentis , videtur eſſe diſtinguendum ; quia ſi ex actu illo præcedente ſubſecuta eſt ebrietas ſine peccato , tunc peccatum ſequens totaliter excuſatur à culpa , ſicut fortè accidit de Loth . Si autem actus præcedens fuit culpabilis , ſic non totaliter aliquis excuſatur à peccato ſequenti , quod ſcilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus , in quantum ſcilicet aliquis dans operam rei illicitæ incidit in ſequens peccatum . Diminuitur tamen peccatum ſequens ; ſicut & diminuitur ratio voluntarij .* *Vnde S. Auguſtinus dicit Contra Fauſtum* , Lib. 22. Cap. 44 Lot *culpandus eſt , non quantum ille inceſtus , ſed quantum ebrietas meruit .*

R E G V L A XII.

Lethalis peccati non ſolùm inobedientiæ , ſed etiam Gulæ reus eſt , qui Ieiunium ab Eccleſia præceptum violat , ſiue carnes , aliáſque cibos vetitos comedendo , ſiue corpus duplici refectione recreando , ſiue refectionis horam legitimam notabiliter anticipando , abſque iuſtâ cauſâ .

QVisquis enim aliquid horum trium , quæ ad Eccleſiaſtici Ieiunij ſubſtantiam pertinent , ſcilicet abſtinentiam à carnibus , alijſue cibis vetitis , refectionis vnitatem , horum ſumendis alimentis , Eccleſię pręcepto , vel conſuetudine , diebus eſurialibus conſtitutum non ſeruat , non ſolùm gulam moderari neſcit , ac recuſat ; ſed & remedium ſpernit ad eam coërcendum à Deo inſtitutum , ab Eccleſia determinatum ac præceptum auctoritate Chriſti , doctrina Spiritûs-Sancti . Id autem eſt vitium gulæ , *Inordinata* ſcilicet *ciborum concupiſcentia* , quæ *ſpiritualiter hominem coinquinat* , vt loquitur *S. Thomas* , Secunda Secundæ , Quæſt. 148. Articulo primo ad primum . Cúmque huiuſmodi Abſtinentiæ , aut Ieiunij Eccleſiaſtici tranſgreſſor , Dei & Eccleſiæ præceptum violare non dubitet , modo ventri ſuo ſatisfaciat , ad illorum gregem pertinet , *Quorum Deus venter eſt* , adeóque lethale peccatum Gulæ committit , ſecundùm Regulam illam *S. Thomæ* , Articulo ſecundo eiuſdem Quæſtionis: *Si ergo* (inquit) *inordinatio concupiſcentiæ accipitur in Gula ſecundùm auerſionem à fine vltimo , ſic gula erit peccatum mortale . Quod quidem contingit quando delectationi gulæ inhæret homo tamquàm fini , propter quem Deum contemnit , paratus ſcilicet contra præcepta Dei agere , vt delectationes huiuſmodi aſſequatur .*

De Ieiunio porrò , & Regulis eius obſeruantiam ſpectantibus , Libro 4. huius Operis agemus .

R E G V L A XIII.

Lethalis Gulæ reus eſt , qui cibis illis vtitur , quorum manducatione graue ſcandalum proximo præbetur , ſiue cibi aliàs liciti ſint , ſiue prohibiti .

SIc Apoſtolus 1 *ad Corinthios* 8. grauiter illos peccare docet , qui carnes idolis immolatas edendo , fratres offendebant , eiſque peccandi occaſionem prębebant . Curæ enim nobis eſſe debet , *Ne pereat infirmus frater , propter quem Chriſtus mortuus eſt . Sic autem peccantes in fratres , & percutientes conſcientiam eorum infirmam , in Chriſtum peccatis* (inquit Apoſtolus) *Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum : Non manducabo carnem in æternum , ne fratrem meum ſcandalizem .* Et ad Romanos 14. *Si propter cibum frater tuus contriſtatur , iam non ſecundùm charitatem ambulas . Noli cibo tuo illum perdere , pro quo Chriſtus Mortuus eſt ∴. Noli propter eſcam deſtruere opus Dei . Omnia quidem ſunt munda , ſed malum eſt homini , qui per offendiculum manducat . Bonum eſt non manducare carnem , & non bibere vinum , neque in quo frater tuus offenditur , aut ſcandalizatur , aut infirmatur .*

R E G V L A XIV.

Comedere , & bibere vſque ad ſatietatem , ob ſolam voluptatem , peccatum eſt .

HAnc Regulam tradit *S. Auguſtinus* , Libro 10. *Confeſſionum* , Cap. 31. Deum his verbis allocutus : *Reficimus quotidianas ruinas corporis edendo , & bibendo , priuſquam eſcas , & ventrem deſtruas , cum occideris indigentiam meam ſatietate mirifica , & corruptibile hoc indueris incorruptione ſempiterna . Nunc autem ſuauis eſt mihi neceſſitas , & aduersùs iſtam ſuauitatem pugno ne capiar , & quotidianum bellum gero in ieiunijs ſæpius in ſeruitutem redigens corpus meum ; & dolores mei voluptate pelluntur . Nam fames & ſitis quidam dolores ſunt : Vrunt , & ſicut febris necant , niſi alimentorum medicina*

ſuccurrat. Quæ quoniam præſto eſt, ex conſolatione munerum tuorum, in quibus noſtræ infirmitati terra, & aqua, & cœlum ſeruiunt, calamitas deliciæ vocantur. Hoc me docuiſti, vt quemadmodum medicamenta, ſic alimenta ſumpturus accedam. Sed dum ad quietem ſatietatis ex indigentiæ moleſtia tranſeo, in ipſo tranſitu mihi inſidiatur laqueus concupiſcentiæ. Ipſe enim tranſitus voluptas eſt, & non eſt alius quâ tranſeatur, quo tranſire cogit neceſſitas: Et cùm ſalus ſit cauſa edendi, & bibendi, adiungit ſe tamquàm pediſſequa periculoſa iocunditas, & plerumque præire conatur, vt eius cauſâ fiat, quod ſalutis cauſâ me facere, vel dico, vel volo, nec idem modus vtriuſque eſt. Nam quòd ſaluti ſatis eſt, delectationi parum eſt. Et ſæpè incertum ſit, vtrum adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium petat, an voluptaria cupiditatis fallacia miniſterium ſuppetat. Ad hoc incertum hilareſcit infolix anima, & in eo præparat excuſationis patrocinium, gaudens non apparere quid ſatis ſit moderationi valetudinis, vt obtentu ſalutis obumbret negotium voluptatis. His tentationibus quotidie conor reſiſtere, & inuoco dexteram tuam ad ſalutem meam, & ad te refero æſtus meos, quia conſilium mihi de hac re nondum ſtat. Audio vocem iubentis Dei mei: Ne grauentur corda veſtra in crapula, & ebrietate. *Ebrietas longè eſt à me: Miſereberis ne appropinquet mihi: Crapula autem non numquam ſurrepit ſeruo tuo: Miſereberis, vt longè fiat à me. Nemo enim poteſt eſſe continens, niſi tu des. In his ergo tentationibus poſitus, certò quotidie aduerſùs concupiſcentiam manducandi, & bibendi. Itaque fræni gutturis temperatâ relaxatione, & conſtrictione tenendi ſunt. Et quis eſt, Domine, qui non rapiatur aliquantulum extra metas neceſſitatis? Quiſquis eſt, magnus eſt, magnificet nomen tuum. Ego autem non ſum, quia peccator homo ſum.*

Eamdem Chriſtianæ temperantiæ Regulam tradit, & confirmat S. *Auguſtinus*, Libro quarto *Aduerſùs Iulianum*. Cap 14. *Cùm natura* (inquit) *quodammodo poſcit ſupplementa, quæ deſunt, non vocatur libido, ſed fames aut ſitis: Cùm verò ſuppletâ neceſſitate, amor edendi animum ſollicitat, iam libido eſt, iam malum eſt, cui cedendum non eſt, ſed reſiſtendum. Hæc duo, id eſt, famem & edendi amorem etiam Poëta diſcreuit, qui poſt maris iactationem, ſocijs Æneæ naufragis ſatis eſſe iudicans tantùm ſumere alimentorum, quantum refectionis indigentia poſtularet, ait:* Poſtquam exempta fames epulis, menſæque remotæ. *Cùm verò Æneas ipſe ab Euandro Rege ſuſceptus eſt hoſpes, decentius arbitratus ampliores exhiberi epulas Regias quàm neceſſitas poſceret, non ſatis fuit, vt diceret,* Poſtquam exempta fames: *Sed addidit,* & amor compreſſus edendi. *Quantò magis nos diſcernere ac noſſe debemus, quid neceſſitas refectionis, quid libido edacitatis expoſcat, quorum negotium eſt contra concupiſcentem carnem ſpiritu concupiſcere, & condelectari legi Dei ſecundùm interiorem hominem, eiuſque delectationis ſerenitatem nullis libidinoſis delectationibus nubilare? Nam iſte amor edendi, non edendo, ſed continendo eſt comprimendus.*

Ibidem: *Iam verò* (inquit) *cum ad vſum ventum fuerit neceſſariæ voluptatis, per quam reficimus corpus, quis verbis explicet quemadmodum nos modum neceſſitatis ſentire non ſinat, & ipſum limitem procurandæ ſalutis, ſi qua adſunt delectabilia, rapiendo abſcondat, & tranſeat, putantibus nobis ſatis non eſſe, quod ſatis eſt, dum libenter eius prouocationibus ducimur, exiſtimantes nos adhuc agere negotium valetudinis, cum agamus potiùs eruditatis? Quid enim mali fecerimus, crapula pœnitendo teſtatur; quod metuentes, plerumque minùs quàm eximendæ fami ſufficiat, veſcimur. Ita neſcit cupiditas, vbi finiatur neceſſitas.*

Et Libro *De Moribus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. 21. eamdem Chriſtianæ Temperaotiæ Regulam verbis generalibus adſtruit: *Habet igitur vir temperans in huiuſcemodi rebus mortalibus, & fluentibus, vitæ regulam vtroque Teſtamento firmatum; vt eorum nihil diligat, nihil per ſe appetendum putet, ſed ad vitæ huius atque officiorum neceſſitatem quantùm ſat eſt, vſurpet, vtentis modeſtiâ, non amantis affectu.* Intemperantiæ igitur reus eſt quiſquis vſque ad ſatietatem, ob ſolam voluptatem, comedit, & bibit.

S. Auguſtino concinit *S. Gregorius Magnus*, Libro 30. *Moralium*, Capp. 13. & 14. *Ea* (inquit) *quærenda ſunt, quæ naturæ neceſſitas quærit, & non quæ edendi libido ſuggerit. Sed magnus diſcretionis labor eſt, huic exactori & aliquid impendere, & aliquid denegare: & non dando gulam reſtringere, & dando naturam nutrire. Quæ fortaſſe diſcretio ſubinfertur, cum dicitur:* Clamorem exactoris non audit. *Sermo namque huius exactoris, eſt neceſſaria* Iob.
poſtulatio naturæ. Clamor verò eius, eſt menſuram neceſſitatis tranſiens appetitus gulæ. Hîc itaque onager exactoris huius ſermonem audit, clamorem non audit: Quia diſcretus vir ac continens, & vſque ad temperandam neceſſitatem ventrem reficit, & à voluptate reſtringit. Sciendum verò eſt, quia ſic voluptas ſub neceſſitate ſe palliat, vt vix eam perfectus quiſque diſcernat. Nam dum ſolui debitum neceſſitas petit, voluptas explere deſiderium ſuppetit: & tantò gula ſecuriùs in præceps rapit, quantò ſub honeſto nomine neceſſitatis explendæ ſe contegit. Sæpè autem in ipſa edendi viâ furtiuè adiuncta voluptas ſubſequitur: Nonnumquam verò imprudenter libera etiam præire conatur. Facilè autem eſt deprehendere, cum voluptas eius neceſſitatem præuenit: Sed valdè eſt difficilè diſcernere, cum in ipſo vſu neceſſariò ſe occulta ſubinnegit. Nam quia præeuntem naturæ appetitum ſequitur, quaſi à tergo veniens tardiùs videtur. Eo enim tempore quo neceſſitati debitum ſoluitur, quia per eſum voluptas neceſſitati miſcetur, quid neceſſitas petat, & quid voluptas ſuppetat, ignoratur. Sæpè verò & diſcernimus: & quia vtramque ſibi coniunctam nouimus, in hoc quòd extra metas rapimur, liberè reficiendo fallimur: & dum ſibi mens ex neceſſitate blanditur, ex voluntate decipitur. Scriptum quippè eſt, Carnis curam ne feceritis in
deſiderijs. *Quæ igitur fieri in deſiderijs prohibetur, in neceſſitate conceditur. Sed ſæpè dum incautè neceſſitati condeſcendimus, deſiderijs deſeruimus.* Rom. 13.

Eamdem Regulam ſuffragio ſuo confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 141. Articulo 6. *Omnia* (inquit) *delectabilia, quæ in vſum hominis veniunt, ordinantur ad aliquam huius vitæ neceſſitatem ſicut ad finem: Et ideò temperantia accipit neceſſitatem huius vitæ ſicut regulam delectabilium quibus vtitur, vt ſcilicet tantùm eis vtatur, quantùm neceſſitas huius vitæ requirit.*

Et Quæſtione 158. Articulo primo, ad ſecundùm: *Vitium Gulæ* (inquit) *non conſiſtit in ſubſtantiâ cibi, ſed in concupiſcentiâ non regulatâ rationе. Et ideò ſi aliquis excedat in quantitate cibi, non propter concupiſcentiam cibi, ſed æſtimans id ſibi neceſſarium eſſe, non pertinet hoc ad gulam, ſed aliquam imperitiam. Sed hoc ſolùm pertinet ad gulam, quod aliquis propter concupiſcentiam cibi delectabilis; ſcienter excedat menſuram in edendo.*

Meritò itaque ab *Innocentio Vndecimo* Pontifice Maximo damnata eſt hæc Propoſitio inter alias octaua: *Comedere, & liberè vſque ad ſatietatem, ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modò non obſit valetudini, quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.*

REGVLA XV.

Intemperantiæ, & Gulæ rei ſunt, qui delicatioribus cibis corpus nutriunt ob voluptatem: Quamuis non peccat, qui ob delicatiorem corporis conſtitutionem, ob ſtomachi debilitatem, & faſtidia, ob infirmitatem, cibis delicatis vtuntur, vilioribus, craſſioribus, & malè paratis obſonijs reiectis.

HAnc Morum Regulam quoad primam partem Salomon Spiritu Sancto afflatus tradit Prouerbiorum 29. *Qui delicatè à pueritiâ nutrit ſeruum ſuum, poſtea ſentiet eum contumacem.* Seruum animæ corpus eſſe nemo neſcit: Delicatè igitur non eſt nutriendum, ne ſit contumax. Et S. Paulus ad Romanos 13. *Induimini* (inquit) *Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Gregorius Niſſenus*, Oratione quinta: *Panem pete* (inquit) *propter vitæ neceſſarium vſum; huius te corpori natura debitorem fecit. Cætera, quæ præter hæc, ſolertiâ hominum delicijs ac luxui deditorum excogitata, & inuenta ſunt; ea de zizaniorum iuxta bonum ſemen diſſeminatorum ſemine exiſtunt. Semen Patris familiâs frumentum eſt, ex frumento panis conficitur, at luxus atque deliciæ zizanium eſt, quod ab inimico iuxta frumentum ſatum eſt. Sed homines omiſſo miniſterio naturæ neceſſariò, tenera ſuffocantur*

rerum

verum inanium ſtudijs, & manent infrugiferi, dum in his anima perpetuò exercetur & occupatur. Et infrà: *Ne des aditum ſerpenti ad interiora irrepenti, & à primo initio omne ſuum venenum inferenti: Mane atque conſiſte in vſu neceſſario, terminus eſto tibi vitæ ſolicitudinis per res obuias & parabiles neceſſarij vſus atque defectûs expletio.*

Idem confirmat *S. Auguſtinus* Libro 4. Contra Iulianum, Cap. 14. quatuor in quolibet ſenſu diſtinguenda eſſe docens; ſcilicet *Sentiendi viuacitatem, vtilitatem, neceſſitatem, & ſentiendi libidinem: Viuacitas ſentiendi eſt, quà magis alius, alius minùs in ipſis corporalibus rebus pro earum modo atque naturâ quod verum eſt, percipit, atque id à falſo magis minuſue diſcernit. Vtilitas ſentiendi eſt, per quam corpori vitæque quam gerimus, ad aliquid approbandum vel improbandum, ſumendum vel reijciendum, appetendum vitandumue conſulimus. Neceſſitas ſentiendi eſt, quando ſenſibus noſtris etiam quæ nolumus ingeruntur. Libido autem ſentiendi eſt, quæ nos ad ſentiendum ſiue conſentientes mente, ſiue repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit. Hæc eſt contraria dilectioni ſapientiæ, hæc virtutibus inimica.*

Alteram partem Regulæ *S. Auguſtinus* approbat, Libro 10. *Confeſſionum*, Cap. 31. *Non ego* (inquit) *immunditiam obſonij timeo, ſed immunditiam cupiditatis. Scio Noë omne carnis genus, quod cibo eſſet vſui, manducare permiſſum, Eliam cibo carnis refectum; Ioannem mirabili abſtinentiâ præditum, animalibus, hoc eſt locuſtis, in eſcam cedentibus non fuiſſe pollutum. Et ſcio Eſau lenticulæ concupiſcentiâ deceptum; & Dauid propter aquæ deſiderium à ſeipſo reprehenſum; & Regem noſtrum non de carne, ſed de pane eſſe tentatum. Ideoque & populus in eremo, non quia carnes deſiderauit, ſed quia eſcæ deſiderio aduerſus Dominum murmurauit, meruit improbari.*

Idem confirmat *S. Gregorius*, Libro 30. *Moralium*, Cap. 53. *Neque enim cibus* (Inquit) *ſed appetitus in vitio eſt. Vnde & lautiores cibos plerumque ſine culpâ ſumimus, & abiectiores non ſine reatu conſcientiæ degustamus.*

Idem confirmatur exemplo *S. Thomæ Cantuarienſis* Archiepiſcopi & Martyris, de quo *Heribertus de Boſeham* in eius Vita ſcribit, eius temperantiam commendans: *Inter tot & tantas delicias, quæ ei apponebantur, in nullo penitus Sardanapalum, ſed ſolum Epiſcopum ſapiebat: Nullus, vt notari poſſet, auidus, nec ſuper vllam omninò eſcam ſe effundens. Tria ſobrietas exigit: Quid, quando, & quantùm ſumamus, ne quid prohibitum, ne quid citra horam, ne quid vltra menſuram. Vnde & Adam, qui primus comedit vetitum, confeſtim proſcribitur. Ionathas, qui citra horam, maledicitur. Iſrael verò qui vltra menſuram, mox punitur. Verùm Thomas in virtute ſobrietatis cunctis præſtans, de hora & menſura quotidie propoſita, quibus vti conſueuerit, audiamus: Ne in hoc quòd facilè nimis iuſtis & indiſcretè religioſis videri poſſet, videatur in aliquo, vel in modico, tantum, quam de eo prædicamus, ſobrietatis decoloraſſe virtutem. Multa quidem offerebantur, apponebantur multa & varia, ſed inter plurima ad eſum proprium pauca retinebat. Et ea, quibus ipſe vtebatur, & delicatiora quidem & pretioſiora erant, quæ etſi non ſint prohibita, à ſobrietatis tamen perfectione, & à perfectè ſobrio, his præſertim, quos diximus nimis iuſtos, videri poſſent aliena. Vnde cùm vnus iuſtorum talium ſuper hoc inter diſcumbendum ſemel quaſi ſubridendo notaret Pontificem, aliquantiſper zelo motus Pontifex ſic ei reſpondit: Certè, Frater, niſi fallor, cum auiditate maiori tu tuam ſumis fabam, quàm ego appoſitam mihi phaſidem. Et erat tunc auis hæc ante Præſulem in paropſide. Et Frater ille aliquandiu inter nos conuerſatus, delicioſa non quærens, vtpotè qui ad hæc conſuetudinem non habuerat edulio groſſiorum. Et bonum quidem & prudens hoc & pro Fratris conſuetudine, & pro veritate Pontificis reſponſum. Nec enim refert, vt tradunt Animarum Medici Patres Orthodoxi, quid, quantumue quis ſumat, ſi ſolùm neceſſitati, & valetudini ſuæ, non voluptati indulgeat. Pontifex igitur, qui groſſiora non poterat, vtpotè minimè enutritus in his, delicioſa quidem, ſed parcè admodum ſumebat & ſobriè, ita quòd, ſicut, ex eius ſecreta Confeſſione quidam Religioſi ipſius familiares nouerunt ſecretiùs, non magis cibatus, quàm ieiunus, nec poſt vina plus quàm ante, vllam vix ſentiret carnis rebellionem.*

CAPVT XI.

DE IRA.

ARTICVLVS I.

Quid ſit; & quam graue ſit Peccatum?

IRa *eſt vltionis libido, ſiue immoderatus animi motus, quo quis iniuſtam & indebitam vltionem ſumit vel expetit ab eo, à quo vel reipſa læſus eſt, vel ſe læſum arbitratur.*

Quæ definitio vt intelligatur, notandum eſt cum *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 158. Articulis primo & ſecundo, Iram, quæ motus eſt appetitus, ſentientis, non eſſe ſecundùm ſe malam, ſed ſolùm quatenus rationis moderatricis ordinem excludit, modumque prætergreditur. Ordo autem rationis quantùm ad duo poteſt attendi. Primò quantùm ad rem in quam tendit, quæ eſt vindicta. Vnde ſi aliquis appetat vindictam ſecundùm ordinem rationis, laudabilis eſt Iræ motus, & vocatur *Ira per zelum*. Si autem aliquis vindictam expetat contra ordinem rationis, verbi gratiâ, *Si puniri appetat eum qui non meruit, vel vltra quam meruit, vel etiam non ſecundùm legitimum ordinem*; id eſt, non ſeruato Iuris ordine; *Vel non propter debitum finem, qui eſt conſeruatio iuſtitiæ, & correctio culpæ*; tunc motus Iræ vitioſus eſt, & vocatur *Ira per vitium*. Quam diſtinctionem hauſit *S. Thomas ex S. Gregorio*, Libro 5. *Moralium*, Cap. 30. *Sciendum eſt* (inquit) *quòd alia eſt Ira, quam impatientia excitat, alia quam zelus iuſtitiæ format. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si enim nulla Ira ex virtute ſurgeret, diuinæ animaduerſionis impetum Phinees per gladium non placaſſet. Hanc Iram quia Heli non habuit, motum contra ſe implacabiliter ſupernæ vltionis excitauit. Nam quo contra ſubditorum vitia tepuit, eò contra illum diſtrictio æterni Rectoris exarſit. De hac Ira per Pſalmiſtam dicitur*: Iraſcimini, & nolite peccare. (Pſalm. 4.) *Quod nimirum non rectè intelligunt, qui iraſci nos nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim ſic proximos vt nos amare præcipimur, reſtat vt ſic eorum erratibus, ſicut noſtris vitijs iraſcamur. De hac per Salomonem dicitur*: " Melior eſt ira riſu, quia " per triſtitiam vultûs corrigitur animus delinquentis. (Eccleſ. 7.) *De hac iterum Pſalmiſta ait*: " Turbatus eſt præ Ira oculus meus. (Pſalm. 6.) *Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat, Ira autem per zelum turbat: Quia cùm ſaltem recti æmulatione concutitur, ea quæ niſi tranquillo corde percipi non poteſt, contemplatio diſſipatur.*

Alio modo (inquit *S. Thomas*) attenditur ordo rationis circa Iram quantùm ad modum iraſcendi, *Vt ſcilicet motus iræ non immoderatè ferueſcat, nec interiùs, nec exteriùs. Quod quidem ſi prætermittatur, non erit ira abſque peccato, etiamſi aliquis appetat iuſtam vindictam.*

Ita non per ſe & ſemper, ſed aliquando tamen lethale peccatum eſt, quod ſtatuendis inferiùs Regulis Morum explicabitur. Vnde *Iob* 5. dicitur, *Virum ſtultum interficit iracundia.* Iura Dei vſurpat iracundus homo, & vltionis appetens: Siquidem ius vltionis Deus ſibi ſeruauit Deuteron. 32. *Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore.* Et ad Romanos 12. *Nulli malum pro malo reddentes... Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes: Non voſmetipſos defendentes, chariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.* Ira ipſi homini iracundo plurimùm nocet: Spiritales oculos excæcat: Vnde *Iob* 17. Cap. ait: *Caligauit ab indignatione oculus meus.* Et Pſalm. 6. dicitur: *Turbatus eſt à furore oculus meus.* Ira miſericordiam extinguit. Prouerb. 27. *Ira*

non

non habe' miſericordiam, nec erumpens furor: & impetum concit'.ti ferre quis poterit? Ira nocet valetudini, vitamque contrahit, Eccleſiaſtici 30. *Zelus & iracundia minuant dies.* Quantùm ira proximo noceat, teſtantur rixæ, contumeliæ, conuitia, duella, bella, homicidia, lites, diſſidia implacabilia. Nemo intolerabilior homine iracundo. Prouerb. 18. *Spiritum ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere?* Prouerb. 21. *Melius eſt habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa & iracunda.* Et Cap. 22. *Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo: Ne fortè diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.* Prouerb. 27. *Graue eſt ſaxum, & oneroſa arena: Sed ira ſtulti vtroque grauior.* Iram inter *Opera carnis*, quæ *qui agunt, Regnum Dei non conſequentur*, Apoſtolus recenſet ad Galatas 5. Quam graue peccatum ſit Ira, Chriſtus oſtendit Matth. 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides, qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus eſt iudicio.* Quo ex Oraculo compertum eſt, iram eſſe aliquando lethale peccatum. Ab Ira maximè alienos eſſe diſcipulos ſuos voluit Chriſtus, quos exemplo ſuo ad manſuetudinem & patientiam inſtituit. *Diſcite* (inquit) *à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Et Lucæ 21. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Apoſtolus Magiſtri præcepta Chriſtiani inculcans, ab ira illos auertit, ad manſuetudinem, pacem, & patientiam hortatur. Epheſ. 5. *Obſecro vos, ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione quâ vocati eſtis, cum omni humilitate & manſuetudine, cum patientiâ, ſupportantes inuicem in charitate, ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. . . . Iraſcimini, & nolite peccare: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. . . . Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem, ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis.* Et ad Coloſſenſes 3. *Nunc autem deponite & vos omnia; iram indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro.* 1. ad Timotheum 2. *Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione.* Sanctus etiam Iacobus Epiſtolæ ſuæ Catholicæ Cap. 1. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur.*

Quàm turpe ſit & immane Iræ vitium, oſtendit *S. Baſilius*, Homiliâ 10. De Ira. *Quando* (inquit) *ſemel Iræ perturbatio mentem præcipitans imperium animæ ſumpſerit, hominem penitus in feram conuertit, nec rationis compotem eſſe ſinit. Quod enim venenum virus emittentibus erit, hoc idem & furor animo irritatis ac perturbatis. Impetu feruntur, inſiliunt, rabie vt canes afficiuntur, pungunt vt ſcorpij, mordent vt ſerpentes. Nouit & Scriptura eos qui hoc vitio tenentur, ferarum appellatione vocare, quibus ſe ſe ob peruerſitatem ſimiles ac familiares reddiderunt. Nam & canes mutos, & ſerpentes, & genimina viperarum, & his ſimilia nominat. Qui enim ad mutua inter ſe eiuſdem generis parati ſunt inferenda incommoda, iure feris ac venenatis adſcribi poſſunt, quibus ex naturâ continuum aduersùs homines odium ineſt. Effrænes linguæ, ora incuſtodita, incontinentes manus, contumeliæ, probra, accuſationes, verbera, & alia eiuſmodi quæcumque quis enumerare poterit, iræ ſunt ac furoris fructus. Ob iram enſis acuitur, mors homini ex homine venit, fratres inter ſe ignorantur, parentes ac liberi naturæ obliuiſcuntur. Sed nec ante omnia ſe ipſos agnoſcunt irati, deinde neque quotquot habent neceſſarios. Quemadmodum enim torrentes ad curua loca decurrentes ſecum obuia quæque trahunt: Sic & iratorum impetus violenti & inſtabiles omnia ſimiliter percurrunt atque obruunt. Non eis ſenectus venerabilis, non vitæ virtus, non generis propinquitas, non acceptæ iam gratiæ, non denique quicquid aliud quamuis æſtimandum, in honore eſt. Momentanea quædam inſania eſt ira. Quin & maximam ſe in malum conijciunt, & ſtudio vindicandi ſe ipſos negligunt. Eorum namque memoria quibus læſi ſunt, velut æſtro quodam incitati, & animo exacerbato atque æſtuanti non priùs deſinunt, quàm incommodum aliquod infeſtanti infligant, vel ipſi (ſi id contingat) accipiant: Quemadmodum ſæpè venit, vt quæ violenter alliduntur, plus accipiant incommodi, quàm inferant, dum à rebus renitentibus conquaſſantur.*

De illius grauitate peccati, deque illius fuga præclara etiam apud *S. Ambroſium* legere eſt, Libro *De Ioſeph Patriarcha*, Cap. 13. explicantem hunc locum Geneſeos 45. *Dimiſit autem fratres ſuos, & abierunt. Et dixit illis Ioſeph, Nolite iraſci in via.* Sic autem habet: *Quàm benè docet ab iracundia præcauendum, quòd ea poſſit etiam amantes ſui ſeparare germanos; & maximè in via fugiendam eſſe diſcordiam, vbi ipſe viandi comitatus debet inuiolabilis gratiæ habere conſortium. Quid autem aliud ait Dominus noſter Ieſus ex hoc corpore receſſurus, cùm Diſcipulos dimitteret ſuos, niſi ne iraſcerentur in via, dicens:* Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis? *Vbi enim pax eſt, iracundia locum non habet, ablegatur diſcordia, fugatur diſſenſio. Hoc eſt ergo quod ait:* Pacem meam do vobis, *id eſt,* Nolite iraſci in via. *Et vide ne in hac via dicat, hoc eſt, in hoc curſu totius vitæ indignationem cauendam, quòd ira ſæpè etiam innocente in crimen adducat; quia dum iuſto ampliùs iraſcimur, & volumus alienum coercere peccatum, grauiora peccata committimus. Ideò Apoſtolus:* Nos vos ipſos, in- “ Rom. 12.
quit, vindicantes, cariſſimi: Sed date locum iræ; “ *hoc eſt, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Vnde Dominus Ieſus dimittens ad euangelizandum Diſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecuniâ, ſine pera, ſine virga; id eſt, vt & inſtrumenta eriperet vltionis.*

Et Enarratione in Pſalmum 36. exponens hunc Verſum, *Deſine ab ira, & relinque indignationem:* Siue vt legimus, *derelinque furorem*, ait: *Sunt multa vitia quæ obrepunt inſipientibus. Ira grauis paſſio eſt, plerumque accendit iuuſtum; & volentem mitiùs vindicare, in furorem rapit, vt perimat quem putauerit coercendum. Commotus, gladio ſæpè tranſuerberat innocentem. Amicos & fratres per indignationem plurimi peremerunt. Ideò Sapiens dicit:* Ira perdit etiam Sapientes. *Salomonis di-* Prou. 15.
ctum eſt, quia non ſolùm quoſcumque de medio homines, ſed etiam ipſos perdat ira Sapientes. Et Dauid Sapientem monet dicens: Deſine ab ira; *ne cùm accenderis eam,* “ *illa non deſinat priuſquam te eius flamma conſummat.* Relinque, *inquit*, indignationem, *hoc eſt, Natura te* “ *rapit, mouet affectus, culpa te alicuius excitat vel offenſa, vt indigneris; ſed non vſquequaque vt modum neſcias: relinque eam, finem impone, ne te in peccatum trahat. Hoc eſt quod ſupra dixit:* Iraſcimini, & nolite peccare. *Non enim hortatur vt iraſcaris, ſed ad tempus cedit affectui:* Pſalm. 4.
Dat tamen medicamentum, ne diutiùs vis vlceris ſerpat. Iraſcimini, *quod ait, tuæ eſt paſſionis. Medicus enim non ſtatim adhibet medicamenta languori: Si dolor feruet, fomenta adhibet, vt miteſcat dolor: Si febris exæſtuat, remedij tempus expectat, ipſum potum ſitientibus negare conſueuit. Non dicit: Noli febrire, cùm vapor feruet ægroti; ſed dicit, Exſpecta, deſinat febris, digeratur commotio. Sic & Propheta non potuit dicere homini, cuius caro vt varijs morborum, ita commotionum paſſionibus excitatur: Non iraſcere; ſed dicit:* Deſine ab ira, & in- “
dignationem relinque, *ne pecces.* IRA ENIM “
GRAVIS EST MAGISTRA PECCA- “
TI. *Alius quoque Medicus dicit:* Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram: *ne dum diu differs, veniat ille qui caleſactum corporis ſomno excitare conſueuit, & ſtimulet te, inſerat tibi cogitationes, & in ſecreta ſe tui pectoris immergat dicens: Vindica iniuriam tuam, virum te eſſe cognoſce: fœmineæ infirmitatis eſt, non capere vindictam. Ergo contemnere te debuit ſeruus, frater decipere, amicus illudere; & tu adhuc tuam non vlciſceris contumeliam? Proſcribas neceſſe eſt, gladio oportet inſurgas, & dolorem tuum aduerſarij morte ſoluas. Vir fuit ille, qui ſuum occidit inimicum, meritò prædicatur; quia ita ſe vendicauit, vt alius ignorans audiret, eique irrogare non auderet iniuriam. His ſtimulis plus accenditur, plus mouetur, vt compleatur quod ſcriptum eſt:* IRA *perdit etiam Sapientes.*

S. Auguſtinus Serm. 207. aliàs *De Diuerſis* 72. oſtendit quàm exitialis ſit Ira in corde ſeruata. *Quid iam dicam de illo opere miſericordiæ, vbi nihil de apothecis, nihil de ſacculo impenditur, ſed ex corde dimittitur quod magis ſi maneat, quàm ſi recedat; incipit eſſe damnoſum? Iram dico aduersùs aliquem in corde ſeruatam. Quid autem ſtultius quàm inimicum forinſecùs deuitare, & multò peiorem in præcordijs intimis retinere? Vnde Apoſtolus dicit,*
Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. *Moxque* “
ſubiungit, Neque detis locum Diabolo. *Tanquam hoc* “ Epheſ. 4.
agat,

agat, qui non citò iram pellit ex animo, vt per illam velut per ianuam aditum præſtet Diabolo. Primitus itaque agendum eſt, vt ſuper iram non occidat iſte ſol; ne deſerat ipſam Mentem Iuſtitiæ Sol.

S. Gregorius Magnus Libro 5. *Moralium*, Cap. 30. explicans locum illum Iob 5. *Virum ſtultum interficit iracundia;* iſtius grauitatem peccati, & mala quæ inſert, luculenter oſtendit. *Cùm ſcriptum ſit:* Tu autem Do-

Sap. 12. mine cum tranquillitate iudicas; *Sciendum nobis magnopere eſt, quia quoties turbulentos motus animi ſub manſuetudinis virtute reſtringimus, ad ſimilitudinem redire Conditoris conamur. Nam cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſſamque perturba, vt ſibimet ipſi non congruat, ac vim intimæ ſimilitudinis amittat. Quanta ergo ſit iracundiæ culpa penſemus, per quam dum manſuetudo amittitur, ſupremæ Imaginis ſimilitudo vitiatur. Per iram ſapientia perditur: Vt quid, quoue ordine agendum ſit, omninò neſciatur, ſicut ſcriptum eſt:*

Eccl. 7. Ira in ſinu ſtulti requieſcit: *Quia nimirum intelligentiæ lucem ſubtrahit, cùm mentem permouendo confundit. Per iram vita amittitur, etſi Sapientia teneri videatur, ſicut*

Iacobi 1. *ſcriptum eſt*, Ira perdit etiam Sapientes: *Quia ſcilicet confuſus animus nequaquam explet, etiam ſi quid intelligere prudenter valet. Per iram iuſtitia relinquitur, ſicut*

Prou. 22. *ſcriptum eſt*: Ira viri iuſtitiam Dei non operatur: *Quia dum perturbata mens iudicium ſuæ rationis exaſperat, omne quod furor ſuggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ ſocialis amittitur, ſicut ſcriptum eſt:* Noli eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. *Et ibidem:* Quis poterit habitare cum homine, cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcendum? *Quia qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt vt beſtialiter ſolus viuat. Per iram concordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt:* Vir animoſus

Prou. 15. paratrixas, & vir iracundus effodit peccata. *Iracundus quippe peccata effodit, quia etiam malos, quos incautè ad diſcordiam prouocat, peiores facit. Per iram lux veri-*

Ephes. 4. *tatis amittitur, ſicut ſcriptum eſt:* Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram: *Quia cùm menti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Per iram Sancti-Spiritus ſplendor exclu-*

Iſai. 66. *ditur, ſicut ſcriptum eſt:* Super quem requieſcet Spiritus meus, niſi ſuper humilem, & quietum, & trementem ſermones meos? *Cùm enim humilem diceret, quietum protinus adiunxit. Si ergo ira quietem mentis ſubtrahit, ſuam Sancto-Spiritui habitationem claudit, cuius receſſione animus vacuus, ad apertam mox inſaniam ducitur, & vſque ad ſuperficiem ab intimo cogitationum fundamento diſſipatur. Nam iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti.*

ARTICVLVS II.

REGVLÆ MORVM,

Circa Iram.

REGVLA I.

Ira cum iniuſtæ vindictæ appetitu deliberato coniuncta, lethale ex genere ſuo peccatum eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 158. Articulo 3. *Cùm aliquis* (inquit) *appetit iniuſtam vindictam, ſic ex genere ſuo ira eſt peccatum mortale, quia contrariatur charitati & iuſtitiæ.*

Matth. 5. Et in Reſponſione ad tertium, ait; Dominum cùm dixit, *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio;* loqui de motu iræ, *quo quis appetit proximi occiſionem, aut quamcumque grauem læſionem: Cui appetitui ſi conſenſus rationis ſuperueniat, abſque dubio erit peccatum mortale.*

REGVLA II.

Repentinus iræ motus, vel deliberatus quidem, ſed cùm leuioris vindictæ appetitu coniunctus, veniale dumtaxat peccatum eſt.

ITa docet *S. Thomas* loco mox citato. *Poteſt tamen* (inquit) *contingere, quòd talis appetitus ſit peccatum veniale propter imperfectionem actus. Quæ quidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis, putà, cùm motus iræ præuenit iudicium rationis, vel etiam ex parte appetibilis, putà, cùm aliquis appetit in aliquo modico ſe vindicare: Quod quaſi nihil eſt reputandum; ita quòd etiamſi actu inferatur, non eſſet peccatum mortale: putà, ſi aliquis parum trahat puerum per capillos, vel aliquid huiuſmodi.* Et Articulo 2. eiuſdem Quæſtionis: *Motus* (inquit) *qui præueniunt iudicium rationis, non ſunt in poteſtate hominis in generali, vt ſcilicet nullus eorum inſurgat, quamuis ratio poſſit quemlibet ſingulariter impedire, ſi inſurgat. Et ſecundùm hoc dicitur, quòd motus iræ non eſt in poteſtate hominis; ita ſcilicet quòd nullus inſurgat. Quia tamen aliqualiter eſt in hominis poteſtate, non totaliter perdit rationem peccati, ſi ſit inordinatus.* Quo ſenſu *Caſſiodorus* in Pſalmum quartum ait: *Venialis eſt ira, quæ ad effectum indignationis ſuæ non peruenit, ſicut ſcriptum eſt:* Melior eſt qui vincit iram, Prou. 16.

quàm qui capit ciuitatem: *Ideò præceptum curationis adhibetur, vt ſi iam iraſcimur, non inconſultâ temeritate peccemus. Motum ſiquidem animi feruidum, propter humanam fragilitatem habere in poteſtate non poſſumus; ſuffragante tamen Dei gratiâ ratione diſciplinabili continemus. Et ideò Beatus Propheta, quod eſt quidem conſuetudinis permiſit; quod verò culpæ prohibuit. Nam ſi iraſcamur, nec Domini conſideratione refrænemur, ſed à voto noſtro impediamur aliquo neceſſitatis obiectu; tunc vtique conſtat nos facti crimen portare, etiamſi non poſſimus, quæ volebamus, efficere.*

REGVLA III.

Tres iræ gradus à Chriſto Domino explicati (Matthæi 5.) *lethalia peccata ſunt.*

IDenim Chriſti verba diſertè ſignificant: *Ego autem dico vobis: Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit Iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, Raca, reus erit Concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Primus gradus eſt ira cum deliberato grauis vltionis appetitu animo concepta, & in odium degenerans. Secundus gradus eſt iræ huiuſmodi per aliqua ſigna exteriora manifeſtatio, etiam antequam prorumpat in effectum. Tertius gradus eſt peccati interiùs concepti executio; ſeu actualis vindicta. Primus gradus ſignificatur his verbis: *Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit Iudicio.* Secundus, his verbis: Qui dixerit *fratri ſuo, Racha, reus erit Concilio.* Eſt autem *Racha*, interiectio indignantis, grauemque vltionem expetentis animi motum ſignificans; ſeu grauis damni comminatio. Tertius gradus exprimitur his verbis: *Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Eſt enim effectus iræ nocumentum alterius ſub ratione vindictæ. Minimum autem nocumentorum eſt, quod fit ſolo verbo. Vnde ſi primus gradus eſt peccatum mortale, multò magis alij (inquit S. Thomas.) Et ideò ſingulos condemnandos Chriſtus docet: Sed primum tamen damnatione minùs graui, alterum grauiori, tertium grauiſſima; quod tribunalium diuerſitate deſignat, in quibus cauſæ vulgares, grauiores, & grauiſſimæ diſceptabantur & iudicabantur. Id omne *S. Auguſtini* verbis luculentiùs exprimam, Libro 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 9. *Gradus itaque ſunt in iſtis peccatis, vt primò quiſque iraſcatur, & eum motum retineat corde conceptum: Iam ſi extorſerit vocem indignantis ipſa commotio, non ſignificantem aliquid, ſed illum animi motum ipſa eruptione teſtantem, quâ feriatur ille cui iraſcitur; plus eſt vtique quàm ſi ſurgens ira ſilentio premeretur: Si verò non ſolùm vox indignantis audiatur, ſed etiam verbum quod iam certam eius vituperationem in quem profertur, deſignet & notet, quis dubitet amplius hoc eſſe quàm ſi ſolus indignationis ſonus ederetur? Itaque in primo vnum eſt, id eſt, ira ſola; in ſecundo duo, & ira, & vox quæ iram ſignificat; in tertio tria, & ira, & vox quæ iram ſignificat, & in voce ipſa certæ vituperationis expreſſio. Vide nunc etiam tres reatus, iudicij, concilij, gehennæ ignis. Nam in iudicio adhuc defenſioni datur locus: In concilio autem quamquam & iudicium eſſe ſoleat, tamen quia intereſſe aliquid hoc loco fateri cogit ipſa diſtinctio, videtur ad Concilium pertinere Sententiæ prolatio; quando non iam cum ipſo reo agitur, vtrum damnandus ſit,*

ſit, ſed inter ſe qui iudicant, conferunt quo ſupplicio damnari oporteat, quem conſtat eſſe damnandum: Gehenna verò ignis, nec damnationem habet dubiam, ſicut Iudicium; nec damnati pœnam, ſicut Concilium; in gehenna quippe ignis certa eſt & damnatio & pœna damnati.

Eodem ſenſu hunc locum explicat *S. Gregorius*, Libro 25. *Moralium*, Cap. 4. *Priùs*, (inquit) *ira reprehenditur ſine voce; poſtmodum verò ira cum voce, ſed necdum pleno verbo formata; ad extremum quoque cùm dicitur, Fatue; ira redarguitur, quæ cum exceſſu vocis expletur etiam perfectione ſermonis. Et notandum, quòd in ira perhibet reum eſſe iudicio: In voce iræ, quod eſt Racha, reum concilio: In verbo vocis, quod eſt fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ creuit ordo ſententiæ: Quia in iudicio adhuc cauſa diſcutitur: In concilio autem iam cauſæ ſententia definitur: In gehenna verò ignis ea quæ de concilio egreditur, ſententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus ſubtili examine greſſus enumerat, ira ſine voce iudicio; ira in voce concilio; ira verò in voce atque ſermone, gehennæ ignibus mancipatur.*

REGVLA IV.

Ira inueterata lethale peccatum eſt.

HAnc Regulam ex ſacris Litteris depromptam explicat *S. Auguſtinus*, Sermone 58 aliàs 42. inter Homilias quinquaginta, Cap. 7. *Ne putetis quia nihil ſit iracundia. Turbatus eſt, inquit Propheta, præ ira oculus meus. Vtique cui turbatur, Solem videre non poteſt: & ſi conatus fuerit videre, pœna illi eſt, non voluptas. Quid eſt ira? Libido vindictæ. Libet hominem vindicari: & nondum eſt Chriſtus vindicatus, nondum ſunt Sancti Martyres vindicati. Adhuc exſpectat patientia Dei, vt conuertantur inimici Chriſti, conuertantur Martyrum inimici: Nos qui ſumus, vt vindictam quæramus? Si quæreret illam Deus de nobis, vbi remaneremus? Ille qui nihil nos læſit, non vult ſe vindicare de nobis: & nos quærimus vindicari, qui pene quotidie Deum offendimus? Ergo dimittite, dimittite ex corde. Iratus es, noli peccare:* Iraſcimini, & nolite peccare. *Iraſcimini quaſi homines, ſi vincimini; & nolite peccare, vt iram in corde teneatis, (quia ſi tenetis, contra vos tenetis:) Ne in illud intretis. Ergo dimittite. Quid eſt ira? Libido vindictæ. Quid eſt odium? Ira inueterata. Ira inueterata ſi facta eſt, iam odium dicitur. Quod videtur confiteri ille, qui cùm dixiſſet,* Turbatus eſt præ ira oculus meus: *addidit,* Inueteraui in omnibus inimicis meis. *Quod erat ira, cùm eſſet noua, odium factum eſt; quia in vetuſtatem conuerſum eſt. Ira feſtuca eſt, odium trabes eſt. Aliquando reprehendimus iraſcentem, & odium tenemus in corde, & dicit nobis Chriſtus,* Feſtucam in oculo fratris tui vides, & trabem in oculo tuo non vides. *Vade creuit feſtuca, vt trabem faceret? Quia non ſtatim euulſa eſt. Quia paſſus es exire & intrare Solem toties ſuper iracundiam tuam, feciſti illam veterem, attraxiſti malas ſuſpiciones, & rigaſti feſtucam, rigando nutriſti, nutriendo trabem feciſti. Expaueſce vel quando dicitur,* Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. *Gladium non eduxiſti, non vulnus in carne feciſti, non corpus plagâ aliquâ trucidaſti: Cogitatio ſola odij in corde tuo eſt, & teneris homicida: Reus es ante oculos Dei. Ille viuit, & tu occidiſti. Quantùm ad te pertinet, occidiſti, quem odiſti. Emenda te, corrige te. Si in domibus veſtris ſcorpiones eſſent aut aſpides, quantùm laboraretis, vt domus veſtras purgaretis, & ſecurè habitare poſſetis? Iraſcimini, & inueterantur iræ in cordibus veſtris, fiunt tot odia, tot trabes, tot ſcorpij, tot ſerpentes; & domum Dei, cor veſtrum, purgare non vultis?*

Psal. 4. »
Psal. 4. »
Matth. 7. »
1. Ioan. 3. »

Et ante *S. Auguſtinum S. Ioannes Chryſoſtomus*, Lib. 1. *De Compunctione Cordis*, ait: *Perſiſtimus pro nihili rebus contriſtare fratres, & quaſi nihil mali fecerimus, ſatisfactionem negligimus, & obliuioni tradimus culpam, atque inimicitias in tempus longum protrahi patimur, ignorantes quòd tantò longior nobis erit pœna, quantò & diſcordia prolixior.*

REGVLA V.

Ira vehemens, tametſi nullum vindictæ appetitum contineat, lethale quandoque peccatum eſt, cùm nimirum in Dei prorumpit iniuriam, cum charitatem erga proximum in animo extinguit, vel graue ſcandalum affert.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 158. Articulo 3. *Alio modo* (inquit) *poteſt eſſe motus iræ inordinatus, quantùm ad modum iraſcendi, vtpotè ſi nimis ardenter iraſcatur interiùs, vel ſi nimis exteriùs manifeſtet ſigna iræ. Et ſic ira ſecundùm ſe non habet rationem peccati mortalis: Poteſt tamen contingere quòd ſit peccatum mortale, putà, ſi ex vehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei & proximi.* Et in Reſponſione ad primum: *Stulti* (inquit) *per iracundiam ſpiritualiter occiduntur, in quantum non refrænando per rationem motum iræ, dilabuntur in aliqua peccata mortalia, putà, in blaſphemiam Dei, vel in iniuriam proximi.*

REGVLA VI.

Iniquiores ſunt qui citiùs iraſcuntur, & iram tardiùs deponunt.

HAnc Regulam tradit *S. Auguſtinus*, Epiſtolâ 211. aliàs 109 *Melior eſt autem quæ quamuis ira ſæpè tentatur, tamen impetrare feſtinat, vt ſibi dimittat cui ſe feciſſe agnoſcit iniuriam, quàm quæ tardiùs iraſcitur, & ad veniam petendam tardiùs inclinatur.*

Eamdem Regulam tradit *S. Gregorius* Libro 5. *Moralium*, Cap 30 *Sciendum eſt* (inquit) *quòd nonnullos ira citiùs accendit, facilius deſerit. Nonnullos verò tardè quidem commouet, ſed diutiùs tenet. Alij namque accenſis calamis ſimiles, dum vocibus perſtrepunt, quaſi quoſdam accenſionis ſuæ ſonitus reddunt; citiùs quidem flammam faciunt, ſed protinus in fauilla frigeſcunt. Alij autem lignis grauioribus durioribuſque non diſpares, accenſionem tardè ſuſcipiunt, ſed tamen accenſi ſemel difficiliùs extinguuntur: & quia ſe tardiùs in aſperitatem concitant, furoris ſui diutiùs ignem ſeruant. Alij autem, quod eſt nequius, & citiùs iracundiæ flammas accipiunt, & tardiùs deponunt. Nonnulli verò has & tardè ſuſcipiunt, & citiùs amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò lector agnoſcit, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plus quàm primus appropinquat, & in malo ſecundum tertius ſuperat.*

REGVLA VII.

Vindicta, aut Vindictæ libido, ſemper malæ ſunt: Proindeque inimicos vlciſci numquam licet: Iniurias illatas condonare ſemper & vbique neceſſe eſt.

HAnc Morum Regulam tradit Chriſtus, Matthæi 5. *Audiſtis quia dictum eſt: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis, Non reſiſtere malo: Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: Et ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicumque te angariauerit mille paſſus, vade cum illo alia duo.* Explicat *S. Auguſtinus*, Lib 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 19. *Phariſæorum iuſtitia minor eſt*, (inquit) *non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quiſque quàm accepit. Et magnus hic gradus eſt. Nemo enim facilè inuenitur, qui pugno accepto pugnum reddere velit; & vno à conuitiante verbo audito, vnum & quod tantumdem valeat, referre contentus ſit: Sed ſiue irâ perturbatus immoderatiùs vindicat; ſiue quia iuſtum putat, eum qui læſit prior, grauiùs lædi, quàm læſus eſt qui non læſerat. Talem animum magna ex parte refrænauit Lex, in qua ſcriptum eſt,* Oculum pro oculo, & dentem pro dente. *Quibus nominibus ſignificatur modus, vt iniuriam vindicta non tranſeat. Et hæc eſt pacis inchoatio: Perfecta autem pax eſt, talem penitus nolle vindictam. Inter illud ergo primum quod præter Legem eſt, vt maius malum pro minore malo reddatur, & hoc quod Dominus perficiendis Diſcipulis dixit, ne pro malo vllum malum reddatur; medium quemdam locum tenet, vt tantum reddatur quantum acceptum eſt, per quod à ſumma diſcordia ad ſummam concordiam pro-*

temporum diſtributione tranſitus factus eſt. Quiſquis ergo malum infert prior ſtudio lædendi & nocendi, vide quantùm diſtet ab eo qui nec læſus rependit. Quiſquis autem nulli prior malè fecit, ſed tamen læſus rependit grauiùs, vel voluntate, vel facto, receſſit aliquantùm à ſumma iniquitate, & proceſſit ad ſummam iuſtitiam, & tamen nondum tenet quod Lex quæ per Moyſen data eſt, imperauit. Qui ergo tantùm reddit quantùm accepit, iam donat aliquid: Non enim tantam pœnam meretur nocens, quantam ille qui ab eo læſus innocens paſſus eſt. Hanc ergo inchoatum, non ſeueram, ſed miſericordem iuſtitiam ille perficit, qui legem venit implere, non ſoluere. Duos ergo adhuc gradus qui interſunt intelligendos reliquit, & de ipſo ſummo miſericordiæ culmine dicere maluit. Nam eſt adhuc quod faciat, qui non implet iſtam magnitudinem præcepti, quæ pertinet ad Regnum cœlorum; vt non reddat tantam, ſed minus, velut pro duobus pugnis vnum, aut pro euulſo oculo aurem præcidat. Hinc adſcendens qui omninò nihil rependerit, propinquat præcepto Domini, nec tamen adhuc ibi eſt. Parum enim adhuc videtur Domino, ſi pro malo quod acceperis nihil rependas mali, niſi etiam ampliùs ſis paratus accipere. Quapropter non ait, Ego autem dico vobis, *non reddere malum pro malo: Quamquam hoc etiam magnum præceptum ſit; ſed ait;* Non reſiſtere aduersùs malum: *Vt non ſolùm non rependas quod tibi fuerit irrogatum, ſed etiam non reſiſtas quo minùs aliud irrogetur. Hoc eſt enim quod etiam conſequenter exponit:* Sed
„ ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam,
„ præbe illi & alteram: *Non enim ait, Si quis te percuſſerit, noli tu percutere; ſed, para te adhuc percutienti. Quod ad miſericordiam pertinere, hi maximè ſentiunt, qui eis quos multùm diligunt, tamquam filijs vel quibuslibet dilectiſſimis ſuis ægrotantibus ſeruiunt vel paruulis vel phreneticis: A quibus multa ſæpè patiuntur, & ſi eorum ſalus id exigat, præbeat ſe etiam vt plura patiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas tranſeat. Quos ergo Dominus Medicus animarum, curandis proximis inſtruebat, quid eos aliud docere poſſet, niſi vt eorum, quorum ſaluti conſulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit: Quia nihil innocentius eſt eo qui in virtute perfectus eſt.*

Subdit *S. Auguſtinus*, Chriſtum Dominum hoc Oraculo omne iniuriarum genus complexum eſſe, vt nullam iniuriam eſſe ſignificaret, quam Chriſtianus condonare, imò nullam omninò ad quam perferendam paratus corde eſſe non debeat, potiùs quàm violet charitatem. *In his ſanè generibus trium exemplorum nullum genus iniuriæ prætermiſſum eſſe video. Namque omnia in quibus improbitatem aliquam patimur, in duo genera diuiduntur: Quorum alterum eſt quod reſtitui non poteſt; alterum quod poteſt. Sed in illo quod reſtitui non poteſt, vindictæ ſolatium quæri ſolet. Quid enim prodeſt quòd percuſſus repercutis? Numquid propterea illud quod in corpore læſum eſt, reſtituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta deſiderat: Sanum autem firmumque iſta non iuuant; quin potiùs miſericorditer perferendum alterius infirmitatem iudicat, quàm alieno ſupplicio ſuam mitigandam, quæ nulla eſt. . . . . . Tenebitur ergo in hoc iniuriarum genere, quod per vindictam luitur, iſte à Chriſtianis modus, vt accepta iniuria non ſurgat in odium, ſed infirmitatis miſericordiâ paratus ſit animus plura perpeti; nec correctionem negligat, quâ vel conſilio, vel auctoritate vel poteſtate vti poteſt. Aliud iniuriarum genus eſt, quod in integrum reſtitui poteſt: Cuius duæ ſpecies, vna ad pecuniam, altera ad operam pertinet. Quapropter illius de tunica & veſtimento, huius de angaria mille paſſuum, & duûm millium, exempla ſubiecta ſunt: Quia & reddi veſtimentum poteſt; & quem adiuueris operâ, poteſt te etiam ipſe, ſi opus fuerit, adiuuare. Niſi fortè ita potiùs diſtinguendum eſt, vt priùs quod poſitum eſt de percuſſâ maxillâ, omnia ſignificet quæ ſic ingeruntur ab improbis, vt reſtitui non poſſint niſi vindictâ: Secundum quod poſitum eſt de veſtimento, omnia ſignificet quæ poſſunt reſtitui ſine vindicta; & ideò fortè additum eſt,* Qui voluerit tecum iudicio contendere, *quia quod per iudicium aufertur, non ea vi putatur auferri, cui vindicta debeatur: Tertium verò ex vtroque confectum ſit, vt & ſine vindicta, & cum vindicta poſſit reſtitui. Nam qui operam indebitam violenter exigit ſine vllo iudicio, ſicut facit qui angariat hominem improbè, & cogit ſe illicitè adiuuari ab inuito, & pœnam improbitatis poteſt luere, & operam reddere, ſi hanc ille repetat qui improbum pertulit. In his ergo omnibus generibus iniuriarum Dominus docet patientiſſimum, & miſericordiſſimum, & ad plura perferenda paratiſſimum animum Chriſtiani eſſe oportere.*

Præterea, Chriſtus inimicorum dilectionem, & condonationem iniuriarum nobis imperat, vt remiſſionem peccatorum à Patre cœleſti obtineamus: Vult ergo vt quemadmodum integram, plenam, & perfectam miſericordiam ab ipſo precamur & ſperamus: ita & plenam atque perfectam miſericordiam exerceamus in inimicos noſtros: Nullamque de ipſis vltionem ſumamus vnquam, aut expetamus. Matth. 6. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum: Dimittet & vobis Pater veſter cœleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus: Nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Sic ad diuinæ bonitatis & perfectionis imitationem à Chriſto imperatam contendimus. *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros. Benefacite his qui vos oderunt, & orate pro his qui vos perſequuntur: Vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt. . . . Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter, qui in cœlis eſt, perfectus eſt.* Matth. 5. Nam, vt ait *S. Auguſtinus*, Lib. 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 21. *Perfectio miſericordiæ, quâ plurimùm animæ laboranti conſulitur, vltra dilectionem inimici porrigi non poteſt, & ideò ſic clauditur: Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter, qui in cœlis eſt, perfectus eſt.*

Hanc Regulam confirmat Apoſtolus, ad Romanos 12. *Nulli* (inquit) *malum pro malo reddentes: Prouidentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non voſmetipſos defendentes, Chariſſimi, ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus. Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum: Si ſitit, potum da illi: Hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius. Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.*

Certè non minus eſt, imò quandoque grauius illius qui iniuriam vlciſcitur, quàm eius qui iniuriam infert, peccatum. Quâ de re præclarè *Tertullianus*, Libro *De Patientia*, Cap. 10. *Eſt & alias ſummus impatientiæ ſtimulus* (inquit) *vltionis libido, negotium curans aut gloriæ, aut malitiæ. Sed & gloria vtique vana, & malitia numquam non Domino odioſa, hoc quidem loco maximè, cùm alterius malitia prouocata, ſuperiorem ſe in exequenda vltione conſtituit, & remunerans nequam duplicat quod ſemel factum eſt. Vltio penes errorem, ſolatium videtur doloris: Penes veritatem, certè redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter prouocantem & prouocatum, niſi quòd ille prior in maleficio deprehenditur, at ille poſterior? Tamen vterque læſi hominis Domino reus eſt: Qui omne nequam & prohibet & damnat. Nulla in maleficio ordinis ratio eſt: Nec locus ſecernit, quod ſimilitudo coniungit. Abſolutè itaque præcipitur malum malo non rependendum. Par factum, par habet meritum. Quomodo id obſeruabimus, ſi faſtiditi ante in faſtidio vltionis non erimus? Quem autem honorem litabimus Domino Deo, ſi nobis arbitrium defenſionis arrogauerimus? Nos vtres, vaſa fictilia, ſeruulis noſtris aſſumentibus ſibi de conſeruis vltionem, grauiter offendimur: Eos qui nobis patientiam obtulerint ſuam, vt memores humilitatis, ſeruitutis, ius dominici honoris diligentes, non probamus modò, ſed ampliorem quàm ipſi ſibi præſumpſiſſent ſatisfactionem facimus: Id nobis in Domino tam iuſto ad æſtimandum, tam potenti ad perficiendum periclitatur? Quid ergo credimus Iudicem illum, ſi non & vltorem? Hoc ſe nobis repromittit dicens; Vindictam mihi, & ego vindicabo: Id eſt, Patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo.*

REGVLA VIII.

Vindicta quæ fit ad correctionem peccatis, ad gloriam Dei, ad aliorum vtilitatem, auctoritate legitimâ, non eſt illicita; nec huiuſmodi vindictam apud Superiores; ſiue Iudices vrgere prohibetur Chriſtiano qui læſus fuerit; modò id faciat ob finem charitatis, non animo vltionis.

HAnc Regulam tradunt *S. Auguſtinus*, & *S. Thomas*. Ille Lib. 1. *De Sermone Domini in Monte*,

te, Cap. 19. *Neque hic* (inquit) *ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet: Et iam ipſa enim pertinet ad miſericordiam; nec impedit illud propoſitum, quo quiſque paratus eſt ab eo quem correctum eſſe vult, plura perferre. Sed huic vindictæ referendæ non eſt idoneus, niſi qui odium quo ſolent flagrare qui ſe vindicare deſiderant, dilectionis magnitudine ſuperauerit. Non enim metuendum eſt ne odiſſe paruulum filium parentes videantur, cùm ab eis vapulat peccans, ne peccet vlteriùs. Et certè perfectio dilectionis ipſius Dei Patris imitatione nobis proponitur, cùm in ſequentibus dicitur:* Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro eis qui vos perſequuntur: *Et tamen de ipſo dicitur per Prophetam:* Quem enim diligit Dominus, corripit, flagellat autem omnem filium, quem recipit. *Dicit & Dominus,* Seruus qui neſcit voluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit pauca: Seruus autem qui ſcit voluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit multa. *Non ergo quæritur, niſi vt & ille vindicet, cui rerum ordine poteſtas data eſt; & eâ voluntate vindicet, quâ pater in paruulum filium, quem per ætatem odiſſe nondum poteſt. Hinc enim aptiſſimum exemplum ducitur, quo ſatis appareat, poſſe peccatum amore potiùs vindicari, quàm impunitum relinqui: Vt illum in quem vindicat non pœnâ miſerum, ſed correctione beatum velit: Paratus tamen, ſi opus ſit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult eſſe correctum, ſiue in eum habeat poteſtatem coercendi, ſiue non habeat. Magni autem & ſancti viri, qui iam optimè ſcirent, mortem iſtam quæ animam diſſoluit à corpore, non eſſe formidandam, ſecundùm eorum tamen animum qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt, quòd & viuentibus vtilis metus incuteretur, & illis qui morte puniebantur, non ipſa mors noceret, ſed peccatum, quod augeri poſſet, ſi viuerent. Non temerè illi iudicabant, quibus tale iudicium donauerat Deus. Inde eſt quòd Elias multos morte affecit, & propria manu, & igne diuinitus impetrato: Quod & alij multi magni & diuini viri eodem ſpiritu conſulendi rebus humanis non temerè fecerunt. De quo Elia cùm exemplum dediſſent Diſcipuli, Domino commemorante quid ab eo factum ſit, vt etiam ipſis daret poteſtatem petendi de cœlo ignem ad conſumendum eos qui ſibi hoſpitium non præberent, reprehendit in eis Dominus non exemplum Prophetæ Sancti, ſed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: Animaduertens eos non amore correctionem, ſed odio deſiderare vindictam. Itaque poſtea quàm eos docuit quid eſſet diligere proximum tanquam ſeipſum, infuſo etiam Spiritu-Sancto, non defuerunt tales vindictæ, quamuis multò rariùs quàm in Veteri Teſtamento. Ibi enim ex maiore parte ſeruientes timore premebantur: Hic autem maximè dilectione liberi nutriebantur. Nam & verbis Apoſtoli Petri Ananias & Vxor eius exanimes ceciderunt, nec reſuſcitati ſunt, ſed ſepulti.*

Prou. 3

Luc. 12.

Act. 5.

Et Epiſtolâ 138 aliàs 5. ad *Marcellinum*, Cap. 2. *Quanta* (inquit) *præcepta concordiæ, non humanis diſputationibus exquiſita, ſed diuina auctoritate conſcripta, in Chriſti Eccleſijs lectitentur, quis vel ab illa Religione alienus ita ſurdus eſt vt ignoret? Ad hoc enim & illa pertinent, quæ malunt exagitare, quam diſcere, alteram percutienti præbendam eſſe maxillam, volenti auferre tunicam dandum etiam pallium, cum angaritate duplicandam viam. Hoc quippe fit vt vincatur bono malus, imò in homine malo vincatur bono malum, & homo liberetur à malo, non exteriore & alieno, ſed intimo ac ſuo, quo grauiùs ac pernicioſiùs quàm cuiuſuis hoſtis extrinſecùs immanitate vaſtatur. Qui ergo vincit bono malum, patienter amittit temporalia commoda, vt doceat quàm pro fide atque iuſtitia contemnenda ſint, quæ ille nimis amando fit malus; ac ſic iniurioſus ab eo ipſo, cui fecit iniuriam, diſcat qualia ſint propter quæ fecit iniuriam, atque in concordiam quâ nihil eſt vtilius ciuitati, Pœnitens acquiratur, victus non ſæuientis viribus, ſed beneuolentiâ patientis. Tunc enim rectè fit, cùm videtur ei profuturum eſſe propter quem fit, ad operandam in eo correctionem atque concordiam. Hoc certè animo faciendum eſt, etiamſi alius exitus conſequatur, nec corrigi velit atque pacari, propter quem corrigendum atque pacandum, velut curandum & ſanandum adhibita eſt iſta medicina... Paratus itaque debet eſſe homo iuſtus & pius, patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, vt numerus potiùs creſcat bonorum, non vt pari malitiâ ſe quoque numero addat malorum. Denique iſta præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus eſt, pertinere, quàm ad opus quod in aperto fit, vt teneatur in ſecreto animi patientia cum beneuolentia; in manifeſto autem id fiat, quod eis videtur prodeſſe poſſe, quibus bene velle debemus, hinc liquidò oſtenditur, quòd ipſe Dominus Ieſus exemplum ſingulare patientiæ, cùm percuteretur in faciem, reſpondit:* Si malè dixi, exprobra de malo: Si autem benè, quid me cædis? *Nequaquam igitur præceptum ſuum, ſi verba intueamur, impleuit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, ſed potiùs probibuit, ne qui fecerat iniuriam augeret: & tamen paratus venerat non ſolùm in faciem percuti, verùm etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi, pro quibus ait in Cruce pendens,* Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. *Nec Paulus Apoſtolus Præceptum Domini & Magiſtri ſui videtur impleſſe, vbi etiam ipſe percuſſus in faciem dixit Principi Sacerdotum,* Percutiet te Deus, paries dealbate: Sedens iudicas me ſecundùm Legem, & contra Legem iubes me percuti?

Ioan. 18

Act. 23.

Sunt ergo iſta præcepta Patientiæ ſemper in cordis præparatione retinenda, ipſaque beneuolentia, ne reddatur malum pro malo, ſemper in voluntate complenda eſt. Agenda ſunt autem multa etiam cum inuitis benignâ quadam aſperitate plectendis, quorum potiùs vtilitati conſulendum eſt, quàm voluntati... Nam in corripiendo filio quamlibet aſperè, numquam profectò amor paternus amittitur. Fit tamen quod nolit & doleat, qui etiam inuitus videtur dolore ſanandus. Ac per hoc, ſi terrena iſta Reſpublica Præcepta Chriſtiana cuſtodiat, & ipſa bella ſine beneuolentia non gerentur, vt ad pietatis iuſtitiæque pacatam ſocietatem victis faciliùs conſulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: Quorum nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hoſtis interior roboratur.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 72. Articulo 3. *Tenemur* (inquit) *habere animum paratum ad contumelias tolerandas, ſi expediens fuerit. Quandoque tamen oportet, vt contumeliam illatam repellamus; maximè propter duo. Primò quidem propter bonum eius qui contumeliam infert, vt videlicet eius audacia reprimatur, & de cætero talia non attentet, ſecundùm illud Prouerb. 26* Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur. *Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas.*

REGVLA IX.

Ira per zelum, ſi ſit immoderata, peccatum eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Gregorius Magnus*, Libro 5. *Moralium*, Cap. 30. *Cùm* (inquit) *per zelum animus mouetur, curandum ſummopere eſt, ne hæc eadem quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti Ira dominetur, nec quaſi domina pereat, ſed velut ancilla ad obſequium parata, à rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robuſtiùs contra vitia erigitur, cùm ſubdita rationi famulatur. Nam quantumlibet Ira ex zelo rectitudinis ſurgat, ſi immoderata mentem vicerit, rationi protinus ſeruire contemnit: & tantò ſe imprudentiùs dilatat, quantò impatientiæ vitium virtutem putat. Vnde neceſſe eſt, vt hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne Ira extra mentis dominium tranſeat, ſed in vltione peccati tempus modumque conſiderans, ſurgentem animi perturbationem ſubtiliùs retractando reſtringat, animoſitatem reprimat, & motus feruidos ſub æquitate diſponat: Vt eò fiat iuſtior vltor alienus, quò priùs extitit victor ſuus: Quatenus ſic culpas delinquentium corrigat, vt ante ipſe qui corrigit, per patientiam creſcat, & feruorem ſuum tranſcendendo iudicet, ne intemperanter excitatus zelo rectitudinis, longè à rectitudine aberret.*

Et *S. Bernardus*, Epiſtolâ 69. *Peccabis non minùs nimis iraſcendo, quàm omninò non iraſcendo: Siquidem non iraſci, vbi iraſcendum ſit, nolle emendare peccatum eſt: Plus verò iraſci quàm iraſcendum ſit, peccatum peccato addere eſt.*

RE-

REGVLA X.

Multò melius eſt nec iuſtè cuiquam iraſci, quàm in alicuius odium iræ occultâ facilitate delabi.

NAm, vt ait *S. Auguſtinus* Epiſtolâ 38. aliàs 149. *Inueteraſcens ira fit odium, dum quaſi iuſti doloris admixta dulcedo, diutiùs eam in vaſo detinet, donec totum aceſcat, vaſque corrumpat. Quapropter multò meliùs, nec iuſtè cuiquam iraſcimur, quàm velut iuſtè iraſcendo in alicuius odium iræ occulta facilitate delabimur. In recipiendis enim hoſpitibus ignotis, ſolemus dicere, Multò eſſe meliùs malum hominem perpeti, quàm forſitan per ignorantiam excludi bonum, dum cauemus ne recipiatur malus: Sed in affectibus animi contra eſt. Nam incomparabiliter ſalubrius eſt etiam iræ iuſtè pulſanti non aperire penetrale cordis, quàm admittere non facilè receſſuram, & peruenturam de ſurculo ad trabem. Audet quippe impudenter etiam creſcere citiùs quàm putatur. Non enim erubeſcit in tenebris, cùm ſuper eam ſol occiderit.*

REGVLA XI.

Quamuis Ira in quolibet Chriſtiano peccatum ſit, grauius tamen in Sacerdotibus peccatum eſt.

QVod enim Chriſtus Chriſtianis omnibus in perſona Diſcipulorum ſuorum dixit, *Diſcite à me, quia* [Matt. 11.] *mitis ſum & humilis corde*, Sacerdotibus maximè dictum eſſe intelligendum eſt, qui Legis Nouæ, quæ lex eſt amoris & charitatis, Prædicatores ſunt & Miniſtri, & Sacerdotij Chriſti characteres ab Iſaia & *S. Matthæo* deſcriptos in ſe exprimere debent. *Ecce* (inquit) *puer* [Iſai. 42. Matt. 12.] *meus, quem elegi. Ponam Spiritum meum ſuper eum, & iudicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius: Arundinem quaſſatam non confringet, & lychnum fumigans non extinguet*: Id eſt, peccatores non exacerbabit, non à ſe repellet, non agreſti quadam & ferâ ſeueritate in deſperationem compellet, ſed diuinâ benignitate & compatiente charitati ad Euangelicæ Legis obſeruantiam ſuauiter trahet.

Debent præterea Sacerdotes, non minùs quàm Apoſtoli, in Mundo, id eſt, in medio hominum ſæcularium, & peccatorum verſari, *Sicut agni inter lupos*, debent columbarum ſimplicitatem imitari. Sic fiet vt lupos in naturam ouium tranſmutent. *Maius autem atque admirabilius eſt mentem atque animum aduerſariorum commutare, quàm gladio ipſos ſuperare*; (inquit S. Ioannes Chryſoſtomus Homiliâ 34. in Matthæum.) *Erubeſcant igitur, qui contra facientes, quaſi lupi aduerſarios ſuos perſequuntur, cùm videant innumeros lupos ab ouibus vinci pauciſſimis*, (duodecim nimirum Apoſtolis.) *Et certè quouſque ſumus oues, facilè hoſtes vincimus: Cùm verò in naturam luporum tranſimus, tunc ſuperamur: Tunc enim nullum nobis à Paſtore patrocinium adeſt, qui non lupos, ſed oues paſcit: Atque ideò cùm in lupum te conuerteris, abit confeſtim, & relinquit te, qui non permittis virtutem ipſius in te clareſcere. Quando enim iniuriâ vexatus, æqua mitique animo cuncta pateris, ipſi ſoli trophæum attribuis. Si verò exieris aduersùs hoſtes atque pugnaueris, victoriam illius obſcuras.* Hinc Apoſtolos *Sine baculo* Dominus miſit, id eſt, abſque armis offendentibus. *Arma* quippe *Clericorum ſunt lacrymæ & orationes*; (inquit Concilium Aquileienſe Canone 11.) Hinc Apoſtolus 1. ad *Timotheum* 3. & ad *Titum* 1. Epiſcopi dotes deſcribens, *Non percuſſorem, non iracundum, ſed benignum* eſſe oportere docet. Et 2. ad *Timotheum* 4. Epiſcopum informans, *Argue* (inquit) *obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina*. Chriſtus ſcilicet regendarum animarum prouinciam Apoſtolis ſuis, & Epiſcopis illorum Succeſſoribus tradens, iuſſit vt tanquam Paſtores, non vt Dominos ſe gererent: eamdemque formam ſequi voluit ſecundi Ordinibus Sacerdotes, & quotquot ad Eccleſiaſticas Præfecturas, & Regimen Animarum vocantur. *Scitis* (inquit) *quia* [Matt. 20.] *Principes Gentium dominantur eorum: & qui Maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus.* Quamuis enim auctoritatem ſpiritualem, quam ipſis commiſit, illos exercere velit Chriſtus, vult tamen vt abſque faſtu & acerbitate ſubditos regnat; vt ſacrum Principatum in animas duntaxat, non in corpora extendi meminerint; vt religione & charitate ſuaderi & imperari, non timore, non minis, non durioribus verbis, pœniſque temerè & iracundè inflictis extorqueri & cogi debere ſubditorum obedientiam certi ſint. Hinc *S. Petrus* Epiſt. 1. Cap. 5. ait: *Neque vt dominantes in Cleris, ſed forma facti gregis ex animo.*

Hanc Regulam confirmat Canon inter eos, qui Apoſtolici dicuntur, 28 relatus Can. *Epiſcopum*, Diſt. 45. *Epiſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum percutientem Fideles delinquentes, aut Infideles iniquè agentes, & per huiuſmodi volentem timeri, deijci ab Officio ſuo præcipimus, quia nuſquam nos hoc Dominus docuit. E con-* [Iſai. 53. 1. Petr. 2.] *trario verò ipſe cùm percuteretur, non repercutiebat; cùm malediceretur non remaledicebat: Cùm pateretur, non comminabatur.*

Idem confirmat *S. Gregorius*, Epiſtolâ 52. Libri 2. Indictione 11. *Quid autem* (inquit) *de Epiſcopis, qui verberibus timeri volunt, Canones dicant, bene Fraternitas veſtra nouit. Paſtores etenim facti ſumus, non percuſſores. Et egregius Prædicator dicit*: “Argue, [2. Tim. 4.] “obſecra, increpa, in omni patientia & doctrina. *Noua verò atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.*

Et Concilium Toletanum 11. Canone 5. *Nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſibus motionum: Quia valde indignum eſt, vt qui throni Dei vocantur, leui motione turbentur: & qui debent eſſe arca iuſtitiæ, ipſi efficiantur ſeminarium litis atque rapinæ.*

REGVLA XII.

Prælati Diſciplinam lenitate & clementia temperare ſemper debent, ne in punitione culparum ira ſurrepat vel dominetur.

HAnc Regulam tradit *S. Gregorius*, Parte 2. *Paſtoralis*, Cap. 6. *Inter hypocritas* (inquit) *iure deputatur, qui ex ſimulatione Diſciplinæ miniſterium Regiminis vertit in vſum dominationis: & tamen nonnunquam grauiùs delinquitur, ſi inter peruerſas plus æqualitas quàm diſciplina cuſtoditur. Quia enim falſa pietate ſuperatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud diſtrictum Iudicem ſemetipſum cum filijs crudeli damnatione percuſſit. Hinc enim diuina ei voce dicitur*: “Honoraſti filios [1. Reg. 3. & 4.] “tuos magis quàm me. *Hinc Paſtores increpat per Pro-* [Ezec. 34.] *phetam, dicens*: “Quod fractum eſt, non alligaſtis, & “quod abiectum eſt, non reduxiſtis. *Abiectus enim reducitur, cùm quiſque in culpa lapſus, ad ſtatum iuſtitiæ ex Paſtoralis ſolicitudinis vigore reuocatur. Fracturam verò ligamen adſtringit, cùm culpam diſciplina deprimit: Ne plaga vſque ad interitum defluat, ſi hanc diſtrictionis ſeueritas non coarctat. Sed ſæpè deteriùs frangitur, cùm fractura incautè colligatur, vt grauiùs ſciſſuram ſentiat, ſi hanc immoderatiùs ligamenta conſtringant. Vnde neceſſe eſt vt cùm peccati vulnus in ſubditis corrigendo reſtringitur, magna ſe ſolicitudine etiam Diſtrictor ipſe moderetur: Quatenus ſic iura diſciplinæ contra delinquentes exerceat, vt pietatis viſcera non amittat. Curandum quippe eſt, vt Rectorem ſubditis & matrem pietas, & patrem exhibeat diſciplina. Atque inter hæc ſolicitâ circumſpectione prouidendum, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa. Nam diſciplina vel miſericordia multùm deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur. Sed erga ſubditos ſuos ineſſe Rectoribus debet & iuſtè conſulens miſericordia, & piè ſæuiens diſciplina. Hinc namque eſt quòd docente* [Luc. 10.] *Veritate, per Samaritani ſtudium ſemiuiuus in ſtabulum ducitur, & vinum atque oleum vulneribus eius adhibetur: Vt per vinum ſcilicet mordeantur vulnera, per oleum foueantur. Neceſſe quippe eſt vt quiſquis ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: Quatenus per vinum mundentur putrida, per oleum foueantur ſananda. Miſcenda ergo eſt lenitas cum ſeueritate, faciendum quoddam ex vtroque temperamentum: Vt neque multâ aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur. Quod iuxta Pauli vo-* [Heb. 9.] *cem bene illa Tabernaculi Arca ſignificat, in qua cum tabulis virga ſimul & manna eſt: Quia cum Scripturæ*

Sacræ

Sacræ ſcientiâ in boni Rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc Dauid ait: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. *Virgâ enim percutimur, baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ quæ feriat, ſit & conſolatio baculi quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens: Sit rigor, ſed non exaſperans: Sit zelus, ſed non immoderatè ſæuiens: Sit pietas, ſed non plus quàm expediat, parcens: Vt dum ſe in arce Regiminis iuſtitia clementiaque permiſcet, is qui præeſt, corda ſubditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reuerentiam demulcendo conſtringat.*

Idem argumentum tractans Libro 20. *Moralium*, Cap. 8. Miſericordiam cum ſeueritate coniungi oportere, Moyſi exemplo demonſtrat. *Videamus* (inquit) *amantem piè, & diſtrictè ſæuientem. Certè cùm Iſraëliticus Populus ante Dei oculos pene inueniabilem contraxiſſet offenſam, ita vt eius Rector audiret:* Deſcende, peccauit Populus tuus: *Ac ſi ei diuina vox diceret: Qui in tali peccato lapſus eſt, iam meus non eſt; atque*
„ *ſubiungeret:* Dimitte me, vt iraſcatur furor meus
„ contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem
Exod. 32. „ magnam. *Ille ſemel & iterum pro populo cui præerat, obicem ſe ad impetum Dei iraſcentis opponens, ait:*
„ Aut dimitte eis hanc noxam: Aut ſi non facis, dele
„ me de libro tuo quem ſcripſiſti. *Penſemus ergo quibus viſceribus eumdem populum amauit, pro cuius vita de libro vitæ deleri ſe petijt. Sed tamen iſte qui tantò eius populi amore conſtringitur, contra eius culpas penſemus quantò zelo rectitudinis accendatur. Mox enim vt petitione prima, ne delerentur, culpæ veniam obtinuit,*
„ *ad eumdem Populum veniens, ait:* Ponat vir gladium
„ ſuum, ſuper femur ſuum, ite & redite de porta vſque
„ ad portam per medium caſtrorum, & occidat vnuſ-
„ quiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum
„ cecideruntque in die illo quaſi viginti tria millia ho-
„ minum. *Ecce qui vitam omnium etiam cùm ſua morte petijt, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arſit igne amoris: Foris accenſus eſt zelo ſeueritatis. Tanta fuit pietas, vt ſe pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret: Tanta ſeueritas, vt eos quos diuinitus feriri timuerat, ipſe iudicij gladio feriret. Sic amauit eos quibus præfuit, vt pro eis nec ſibi parceret: & tamen delinquentes ſic perſecutus eſt, quos amauit, vt eos etiam Domino parcente proſterneret. Vtrobique legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis: Cauſam populi apud Deum precibus, cauſam Dei apud populum gladijs allegauit. Intus amans, diuinæ iræ ſupplicando obſtitit: Foris ſæuiens culpam feriendo conſumpſit. Succurrit citiùs omnibus oſtensâ morte paucorum.*

Eamdem Regulam confirmat Concilium Toletanum 11. Can. 7. *Cùm* (inquit) *iuxta antiquæ inſtitutionis edictam plus erga corrigendos agere debeat beneuolentia quàm ſeueritas, plus cohortatio quàm commotio, plus charitas quam poteſtas, relatum eſt nobis, quòd quidam ex fratribus plus liuore odij, quàm correctionis ſtudio ſubditos inſequentes, dum ſe ſimulant ſpiritualem eis adhibere correctionem, indiſcretam ſubitò afferunt mortem, cùm inauditos à ſe proijciunt, & occultis eos indicijs ſub Pœnitentia puniunt.*

ARTICVLVS III.

De Iræ Filiabus.

IRa capitale peccatum eſt, ex quo ſex filiæ oriuntur, ſcilicet *Rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blaſphemia.*

Tumor mentis, eſt æſtus quidam excandeſcentis animi, & varia media excogitantis, quibus vltionis libidinem explere valeat. Quem animi motum Sapiente indignum docet illud Iob 25. *Numquid ſapiens implebit ardore ſtomachum ſuum?*

Indignatio, eſt commotio animi, qua quis eum à quo læſus eſt, vel ſe læſum putat, indignum æſtimat à quo talia patiatur, ideòque nec ſuâ familiaritate, nec alloquio eum dignatur.

Clamor eſt inordinata & confuſa locutio, quâ quis in alterum debacchatur.

Contumelia, eſt honoris alieni violatio per verba iniurioſa quæ ipſo præſente & audiente proferuntur.

Blaſphemia, eſt honoris diuini violatio per verba contumelioſa, quibus homo irâ abreptus Dei Maieſtatem laceſſit vel decorat; aut eius Sanctos inhonorat. De illa agemus 3. Parte huius Operis.

Rixa priuatum bellum eſt inordinatâ voluntate ab hominibus irâ accenſis temerè ſuſceptum, ſeu *Contradictio vſque ad facta perueniens, dum vnus alterum lædere molitur;* vt ait S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 41. Articulis primo & ſecundo. De ipſa dicitur Prouerbiorum 15 *Vir iracundus prouocat rixas: Qui patiens eſt, mitigat ſuſcitatas.* Et rurſus Cap. 29. *Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis eſt, erit ad peccandum procliuior.*

ARTICVLVS IV.

REGVLÆ MORVM,

Circa Filias Iræ.

REGVLA I.

Tumor mentis lethale peccatum eſt, cùm homo iratus grauem iniuſtamque vindictam proximo, à quo læſus eſt, inferre meditatur.

CVm enim hic accipiatur tumor mentis, non pro ſuperbia, ſed pro quodam conatu ſiue audacia hominis intentantis vindictam; (vt loquitur *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 148. Art. 7. ad tertium,) Tumoris iſtius malitia & grauitas petitur ex qualitate vltionis, cuius deſiderio mens accenditur.

REGVLA II.

Indignatio lethale peccatum eſt, ſi grauem proximi contemptum contineat; vel graue puſillis ſcandalum afferat; vel ſi quis à ſua familiaritate & colloquio eum velut indignum arceat, in ijs caſibus ſub peccato mortali cum eo familiariter verſari & colloqui tenetur; vel tandem ſi ita ſit affectus, vt eum in graui neceſſitate corporis aut animi conſtitutum iuuare nollet.

HOs namque motus omnes & affectus opponi Charitati & Manſuetudini Chriſtianæ compertum eſt. Quod verò ſilentium attinet ab irà imperatum, graue plerumque peccatum eſſe, docet *S. Gregorius*, Libro quinto *Moralium*, Cap. 30. *Aliquando* (inquit) *ira perturbato animo, quaſi ex iudicio ſilentium indicit, & quò ſe foras per linguam non exprimit, intus deteriùs igneſcit, vt iratus quiſque collocutionem ſuam proximo ſubtrahat, & nil dicendo, quàm ſit auerſus dicat. Et nonnumquam hæc ſilentij ſeueritas per diſciplinæ diſpenſationem geritur: Si tamen ſolicitè in intimis diſcretionis forma teneatur. Nonnumquam verò dum accenſus animus à conſueta locutione reſtringitur, per acceſſum temporis penitus à proximi dilectione ſeparatur, & acriores ſtimuli ad mentem veniunt, cauſæ quoque quæ grauiùs exaſperant, oriuntur: Atque in irati oculo feſtuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerumque ira per ſilentium clauſa intra mentem vehementiùs æſtuat, & clamoſas tacita voces format: Verba ſibi, quibus exaſperetur, obijcit, & quaſi in cauſæ examine poſita duriùs exaſperata reſpondet: Quod Salomon breuiter inſinuat dicens:* Præſtolu- “ Prou. 11.
tio impiorum furor. *Sicque fit vt perturbatus animus* “
maiorem ſtrepitum ſui ſilentij ſentiat, eumque grauiùs clauſa iræ flamma conſumat: Vnde bene ante nos quidam Sapiens dixit: Cogitationes iracundi vipereæ ſunt generationes, mentem comedunt matrem ſuam.

REGVLA III.

Clamor ex Ira procedens lethale peccatum eſt, ſi appetitum deliberatum mortis, aut grauis alicuius damni proximo inferendi exprimat; aliàs veniale dumtaxat peccatum eſt.

HÆc Regula colligitur ex S. *Gregorio*, Libro 5. *Moralium*, Cap. 30. *Iræ ſuæ ſtimulis* (inquit) *accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti. Ore quidem clamorem format, ſed ſen-*

ſus

ſat quid loquatur ignoratur ignorat. In quo itaque iſte ab arreptitijs longe eſt, qui actionis ſuæ conſcius non eſt? Vnde fit plerumque, vt vſque ad manus ira proſiliat, & quò ratio longiùs recedit, audacior exurgat: Séque ipſum animus retinere non valet, quia factus eſt poteſtatis alienæ: & eò furor membra foris in ictibus exercet, quò intus ipſam membrorum dominam mentem captiuam tenet. Aliquando autem manus non exerit, ſed in maledictionis jaculum linguam vertit. Fratris namque interitum precibus expoſcit, & hoc Deum perpetrare expetit, quod ipſe peruerſus homo facere vel metuit, vel erubeſcit. Fitque vt voto & voce homicidium peragat, etiam cùm à læſione proximi manibus ceſſat.

REGVLA IV.

Contumelia, vel conuitium lethale peccatum eſt, ſi animo dedecorandi proximum, & honorem illius violandi proferatur: Aut tam graue ſit, quod temerè profertur conuitium, vt perſonarum conditione, circumſtantiiſque ſpectatis, eius honorem reipſa lædat plurimùm, quamuis eo fine verbum injurioſum non proferatur.

NIhil enim meretur damnationem æternam niſi mortale peccatum: Conuitium porrò vel contumelia meretur damnationem æternam, ſecundùm Oraculum Chriſti: *Qui dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit*
Matth. 5. *gehennæ ignis.* Mortale igitur peccatum eſt. Vnde Apoſtolus ad *Romanos* 1. Inter crimina quibus Ethnici, & à Deo deſerti abundant, & ob quæ *Digni ſunt morte*, contumeliam notat, *contumelioſos, ſuperbos*, &c.

Id confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 72. Articulo 2. *Verba* (inquit) *in quantum ſunt ſoni quidam, non ſunt in nocumentum aliorum, ſed in quantum ſignificant aliquid: Quæ ſignificatio ex interiori affectu procedit. Et ideò in peccatis verborum maximè conſiderandum videtur, ex quo affectu aliqui verba proferant. Cùm ergo conuitium, vel contumelia de ſui ratione importet quamdam dehonorationem: Si intentio proferentis ad hoc feratur, vt per verba quæ profert honorem alterius auferat; hoc propriè & per ſe eſt dicere conuitium vel contumeliam: & hoc eſt peccatum mortale, non minùs quàm furtum vel rapina. Non enim homo minùs amat ſuum honorem, quàm rem poſſeſſam.*

Et paulò poſt addit, huiuſmodi verbis, etiam correptionis, aut delectationis gratiâ prolatis, moderatè & prudenter vtendum: *Quia poſſet eſſe ita graue conuitium, quod per incautelam prolatum, auferret honorem ejus contra quem profertur; & tunc poſſet homo peccare mortaliter, etiamſi non intenderet dehonorationem alterius. Sicut etiamſi aliquis incautè alium ex ludo percutiens, grauiter lædat, culpâ non caret.*

Hanc doctrinam ex *S. Ioanne Chryſoſtomo* Lib. 1. *De Compunctione Cordis*, hauſerat *S. Thomas*, ſcribente: *Quòd ſi qui fatuum dixerit fratrem ſuum, extremo dignus eſt ſupplicio: Qui maleficum, inuidum, leuem, inanis gloriæ cupidum appellarit, aut alia innumera in eum maledicta congeſſerit, quantis ſe gehennæ flammis obnoxium reddit? Fatue enim & Rhaca quod ait: hoc eſt quòd oſtendit, quia ne leue quidem & minimum in fratrem conuitium relaxabitur: Atque ob id de leuioribus ſententiam dedit Chriſtus, vt de grauioribus dubitare non debeas.*

REGVLA V.

Si abſque animo lædendi, ex leuitate, aut ioci gratiâ, vel causâ correptionis, verba conuitij aut contumeliæ dicantur, & ſecundùm ſe, aut ſpectata qualitate perſonarum, & circumſtantijs, leuia ſint, vel cenſeantur, vel ex plena deliberatione prolata non ſint, ſed ex ſurreptione, venialia dumtaxat, & quandoque nulla peccata ſunt.

HVius Regulæ partes omnes nituntur auctoritate *S. Thomæ*, Secunda Secundæ, Quæſtione 72. Articulo 2. *Si verò* (inquit) *aliquis verbum conuitij vel contumeliæ alteri dixerit, non tamen animo dehonorandi, ſed fortè propter correctionem, vel propter aliquid huiuſmodi .·. Hoc poteſt eſſe quandoque peccatum veniale, quandoque autem abſque omni peccato. In quo tamen neceſſaria eſt diſcretio, vt moderatè homo talibus verbis vtatur, &c.*

Et ita in Reſponſione ad primum: *Ad eutrapeliam pertinet dicere aliquod leue conuitium, non ad dehonorationem, vel ad contriſtationem ejus in quem dicitur: Sed* Eutrapelia, virtus moderatrix ludorum.
magis causâ delectationis & joci. Et hoc poteſt eſſe ſine peccato, ſi debitæ circumſtantiæ obſeruentur. Si verò aliquis non reformidet contriſtare eum, in quem profertur huiuſmodi conuitium, dummodo alijs riſum excitet; hoc eſt vitioſum.

In Reſponſione verò ad ſecundum: *Sicut* (inquit) *licitum eſt aliquem verberare, vel in rebus damnificare, causâ diſciplinæ: Ita etiam causâ diſciplinæ poteſt aliquis alteri, quem debet corrigere, verbum aliquod conuitioſum dicere. Et hoc modo Dominus Diſcipulos vocauit ſtultos.* O ſtulti, *inquit*, & tardi corde ad credendum! *Et* " Luc. vlt.
Apoſtolus Galatas inſenſatos. O inſenſati Galatæ, "
quis vos faſcinauit non obedire veritati? *Tamen,* " Ad Galat. 3.
ſicut dicit S. Auguſtinus in Libro De Sermone Domini
in Monte, RARÒ *& in magna neceſſitate objurgationes adhibendæ ſunt, ita tamen, vt etiam in his ipſis non nobis, ſed Deo, vt ſeruiatur inſtemus.* Et Libro 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 27. ait: *Non dicit fratri ſuo, Fatue, qui cùm hoc dicit, non ipſi fraternitati, ſed peccato ejus infenſus eſt; alioquin reus erit gehennæ ignis.* Lib 2. Cap 19.

Denique *S. Thomas*, In Reſponſione ad tertium: *Cùm* (inquit) *peccatum conuitij vel contumeliæ ex animo dicentis dependeat: Poteſt contingere quòd ſit peccatum veniale, ſi ſit leue conuitium non multùm hominem dehoneſtans & proferatur ex aliqua animi leuitate, vel ex leui ira, abſque firmo propoſito aliquem dehoneſtandi: Putà, cùm aliquis intendit aliquem per huiuſmodi verbum leuiter contriſtare.*

Dixi, leuia conuitia, leuéſque contumelias, aut quæ leues cenſentur ſpectata conditione perſonarum, alijſque circumſtantijs, venialia eſſe peccata: Quia etiamſi leues ſint abſolutè & ſimpliciter, ſi tamen graues ſint reſpectu perſonarum quibus objiciuntur; aut nouerit qui verba illa profert, proximum leuis peccati, aut alterius defectus objectione grauiter contriſtandum, vel graue damnum paſſurum, Aut ſi conuitiator ipſi graue dedecus huiuſmodi verbis inurere intendat, lethalis peccati reus eſt. Contra verò, ſi id quod objicitur, abſolutè quidem & per ſe graue ſit, ſed propter vilem perſonarum conditionem, aut morem patrium loquendi, graue non cenſeatur, veniale dumtaxat peccatum eſt. Sic viros & mulierculas infimæ ſortis, cùm irâ feruente, certis conuitijs & contumelijs apud plebeios vſitatis ſe laceſſunt, mortalis peccati non damnat Theologi; quia nec ijs, quæ ſibi mutuò objicere ſolent inter rixandum, fides adhibetur; nec vilium huiuſmodi perſonarum honor grauiter his verborum iniurijs læditur, quibus nobilium, aut honoratorum ciuium, illuſtriúmque, aut ingenuarum ex ordine ciuili mulierum, violaretur exiſtimatio. Hinc etiam verba quædam in regionibus & Prouincijs nonnullis graues contumeliæ ſunt, immaniáque conuitia: In alijs verò leuia, aut nulla. Nam *Verba, in quantum ſunt ſoni quidam, non ſunt in nocumentum aliorum; ſed in quantum ſignificant aliquid: Quæ quidem ſignificatio ex interiori affectu procedit;* (inquit S. Thomas:) Addiderim, & ex arbitrio, moribúſque gentium.

REGVLA VI.

Quamuis inter conuitium, contumeliam, & improperium diſcrimen Theologi ſtatuant, promiſcuè tamen apud vulgus vſurpantur.

ITa *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 72. Articulo primo in Reſponſione ad tertium. *Conuitium* (inquit) *& improperium conſiſtunt in verbis, ſicut & contumelia: Quia per hæc omnia repræſentatur aliquis defectus alicujus in detrimentum honoris ipſius. Huiuſmodi autem defectus eſt triplex, ſcilicet defectus culpæ, qui repræſentatur per verba contumelioſa. Et defectus generaliter culpæ & pœnæ, qui repræſentatur per conuitium: Quia vitium conſueuit dici non ſolùm animæ, ſed etiam corporis. Vnde ſi quis alicui injurioſè dicat eum eſſe cæcum, conuitium quidem dicit, ſed non contumeliam. Si quis*

autem dicat alteri quòd ſit fur, non ſolùm conuitium, ſed etiam contumeliam infert. Quandoque verò repræſentat aliquis alicui defectum minorationis, ſiue indigentiæ; qui etiam derogat bonori conſequenti quamcumque excellentiam: & hoc fit per verbum improperij: Quod propriè eſt quando aliquis injurioſè alteri ad memoriam reducit auxilium quod contulit ei neceſſitatem patienti. Vnde dicitur Eccleſiaſtici 20. Exigua dabit, & multa improperabit. *Quandoque tamen vnum iſtorum pro alio ponitur.*

REGVLA VII.

Contumelioſi ad Reſtitutionem honoris, quo meliori & conuenientiori modo fieri poteſt, tenentur.

CVm enim contumelia juſtitiam violet, Reſtitutionis obligationem imponit, vt honore reſtituto reparetur æqualitas, ſecundùm illud Apoſtoli ad Romanos 13. *Reddite omnibus debita: Cui honorem, honorem.* Quæ quidem reſtitutio fit ignorantiæ confeſſione, cùm quis alterum ex ignorantia inhonorauit, ſicut Apoſtolus, cum Principem Sacerdotum parietem dealbatum vocaſſet, aſtantéſque dixiſſent, *Summum Sacerdotem Dei maledicis?* Reſpondit; *Neſciebam, Fratres, quia Princeps eſt Sacerdotum. Scriptum eſt enim: Principem Populi tui non maledices.* Si verò conuitia vel contumeliæ ex irâ, odio, aut aliâ malâ voluntate impacta ſint ijs qui non ſunt ſubditi conuitiatoris hominis, aut contumelioſi, congruus ſatisfactionis reſtitutionîſque modus eſt veniæ petitio, aut exhibitiones honoris conuenientes ſecundùm virorum prudentum arbitrium. Sed & damna omnia ex contumelijs vel conuitijs conſecuta reſarciri debent. At ſi contumelijs & conuitijs aliquis ſubditum laceſſiuerit, veniam vt ab ipſo petat minimè neceſſe eſt, ſed aliæ rationes honoris reſtituendi ſunt eligendæ, ſecundùm illud *S. Auguſtini*, Epiſtolâ 211. aliàs 109. *Proinde vobis à verbis durioribus parcite; quæ ſi emiſſa fuerint ex ore veſtro, non pigeat ex ipſo ore proferre medicamenta, ex quo facta ſunt vulnera. Quando autem neceſſitas Diſciplinæ minoribus coërcendis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam in ipſis modum vos exceſſiſſe ſentitis, non à vobis exigitur, vt ab eis veniam poſtuletis, ne apud eas, quas oportet eſſe ſubjectas, dum nimia ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas: Sed tamen petenda eſt venia ab omnium Domino, qui nouit eas, quas plus juſto fortè corripitis, quantâ beneuolentiâ diligatis.* Et Libro 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 27. *Si quis* (inquit) *præoccupatus fuerit hoc delicto, vt fratri ſuo dicat*, Fatue, *id eſt, non eius peccatum volens auferre, conuiciatur injuſtè, parum eſt illi ad hoc redimendum eleemoſynas facere, niſi etiam quod ſequitur remedium reconciliationis adjungat. Ibi enim ſequitur: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduerſùm te, relinque ibi munus tuum ad altare, & vade, priùs reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

REGVLA VIII.

Illatas contumelias quandoque repellere homo poteſt & debet veris juſtiſque verbis, aut ſcriptis, vel etiam actione injuriarum, ſi neceſſe ſit, tum ad reprimendam conuitiatoris & contumelioſi hominis audaciam, tum ad ſuam dignitatem & auctoritatem tuendam: Sed tamen animo paratus quiſque debet eſſe ad contumelias patienter ferendas, ſi propriæ & aliorum ſaluti expedire conſpexerit.

HAnc Morum Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 72. Articulo 3. *Sicut* (inquit) *patientia neceſſaria eſt in his quæ contra nos fiunt,*
Lib. 2. *ita etiam in his quæ contra nos dicuntur. Præcepta autem patientiæ in his quæ contra nos fiunt, ſunt in præparatione animi habenda, ſicut Auguſtinus Lib. De Sermone Domini in Monte, exponit illud præceptum Domini:* Si quis percuſſerit te in vnam maxillam, præbe ei & aliam; *vt ſcilicet homo ſit paratus hoc facere ſi opus fuerit. Non tamen hoc ſemper tenetur facere actu, quia nec ipſe Dominus hoc fecit, ſed cùm ſuſcepiſſet alapam, dixit:* Quid me cædis? *Et ideò etiam circa verba contumelioſa quæ contra nos dicuntur, eſt idem intelligendum. Tenetur enim habere animum paratum ad contumelias tolerandas, ſi expediens fuerit. Quandoque tamen oportet, vt contumeliam illatam repellamus, maximè propter duo. Primò quidem propter bonum ejus qui contumeliam infert, vt videlicet ejus audacia reprimatur, & de cætero talia non attentet, ſecundùm illud Prouerbiorum* 26. Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur. *Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas.* Vnde *S. Gregorius*, Homiliâ 9. in *Ezechielem*, ait: *Hi quorum vita in exemplum imitationis eſt poſita, debent, ſi poſſunt, detrahentium ſibi verba compeſcere: Ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & ita in prauis moribus remanentes, bene viuere contemnant.*

REGVLA IX.

Audaciam conuitiantis contumelioſè, debet, qui læſus eſt, moderatè reprimere, ſcilicet propter officium charitatis, non propter cupiditatem priuati honoris.

HÆc Morum Regula ipſis *S. Thomæ* verbis concepta eſt loco mox citato, in Reſponſione ad primum.

REGVLA X.

Contumelias contumelijs, conuitia conuitijs repellere nunquam licet: Vnde non excuſatur à peccato mortali, qui verbis contumelioſis laceſſit alterum, etſi ab ipſo fuerit prouocatus.

PRohibet enim Deus, Prouerbiorum 6. *Ne reſpondeas ſtulto juxta ſtultitiam ſuam, ne ei ſimilis efficiaris.* Et Chriſtus Diſcipulos ſuos ad patientiam informans, Matth. 5. *Beati eſtis* (inquit) *cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſùm vos mentientes, propter me: Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis.* Et Lucæ 6. *Benedicite maledicentibus vobis.* Præbuit exemplum Chriſtus, qui contumelias patienter tulit. *Taceo quod figitur* (inquit Tertullianus) *in hoc enim venerat. Numquid tamen ſubeundæ morti etiam contumelijs opus fuerat? Sed ſaginari voluptate patientiæ diſceſſurus volebat.* Lib. De Patientia, Cap. 3.

Hanc Regulam egregiè confirmat *S. Baſilius*, Homiliâ 10. De Ira. *Ne* (inquit) *Fratres dilectiſſimi, malum malo curate, nec contendite inuicem calamitate mutuâ vincere. In malis enim pugnis miſerior eſt qui vicit, quia peccatis longè grauior diſcedit. Noli ergo malam referre gratiam, neque mali mutui reſtitutor eſſe. Contumeliam intulit iratus: Vince, amouéque ſilentio malum. Tu autem contra facis, qui velut vndam fluentem illius iram in cordis penetralia ſuſcipiens, ventos imitaris, qui contrarijs flatibus, quod illatum eſt, repellunt. Noli tuo aduerſario pro magiſtro vti, nec quem odio perſequaris, hunc æmulari, nec fieri veluti ſpeculum irati velis, illius formam in teipſo oſtendens. Rubicundus ille eſt ob iram: tu minimè ruborem præfer. Illi ſanguinei oculi: Tui quietè, ac cum grauitate aſpiciant. Vox illi aſpera: Tibi mitis. Neque enim ſic in locis deſertis echo in ipſos clamantes intempeſtiuè infringitur, ſicut in hominem iniuſtum & contumelioſum contumelia reuertitur. Imò ſonus quidam illi idem redditur, contumelia verò augmentata recurrit.*

Et infrà: *Ille maledixit, tu benedicas. Verberabit, tu patere. Expuit, nihilique te exiſtimauit, tu cogita quemadmodum ex terra es, & in terram reuerteris. His namque modis atque rationibus te confirmans, longè leuiora quàm reuera ſint inuenies tibi aduerſarij facta, jurgiáque. Sic etiam talionem illi ſecuriùs reddes, oſtendéſque quàm ſis contumeliis inuulnerabilis, ac præclaram tibi patientiæ coronam comparabis, dum alterius inſaniam occaſionem Philoſophiæ, ac tuorum feceris meritorum. Quamobrem, ſi mihi credis, probra contumeliáſque magno etiam animo contemnes, & te adhuc viliorem eſſe concedes. Obſcurum te & inglorium vocauit, nulliúſque æſtimationis: Terram te, ac cinerem eſſe dicas. Nec tu illuſtrior es Patre noſtro Abraham, qui ſeipſum his nominibus appellauit. Ignarum, pauperem, & nullius pretij te di-*

re dixit: *Tu vermem te dicas, & è ſtercore genus ducere*, verba Dauid memorans. *His etiam Moſis decus adde. Ille ab Aarone & Maria verbis petitus probroſis, non ad Deum aduerſùs illos interpellauit, ſed pro eis orauit. Quorum tu, dic mihi, cupis eſſe diſcipulus? Beatorúmne hominum & Deo gratorum, an eorum qui ſpiritu repleti ſunt maligno? Quando enim verborum contumeliâ tentaris, illud exiſtima, periculum de te fieri, an Deo per patientiam adhæreas, ſeu per iram in Aduerſarij partes inclines. Da tempus cogitationibus ad optimam eligendi partem opportunum. Nam è duobus alterum proculdubio conſequeris; aut inimicum tuæ manſuetudinis exemplo mitiorem reddes, vel certè ſi deſpexeris, acriùs illum vindicabis. Quid enim aduerſario durius eſſe poteſt, quàm te animum gerere contumelijs omnibus altiorem? Noli tuam peſſundare mentem: Nec ab eo qui te conuitijs & omni injuriâ petit, comprehendi patiare. Sine illum fruſtra te allatrare, in ſeipſo diſrumpi. Sicut enim ille qui minimè ſentientem, aut curantem verberat, ſeipſum lædit & incommodo afficit, quòd nec inimicum plectere, nec animam irámque exſatiare ſe videat: Sic & is qui contumeliâ in eum, qui nequaquam doleat, vtitur, perturbati animi conſolationem inuenire nullo modo poterit. Quin potiùs ardebit magis & animo æſtuabit. Ex hac igitur conditione quale vterque veſtrûm nomen aſſequatur, videamus. Hic contumelioſus, tu magnanimus vocaberis. Hic iracundus & durus, tu longanimis & mitis. Hunc quandoque pœnitebit horum quæ loquitur, te nunquam benefacti, aut virtutis pœnitebit. Quid plura? Huic contumelia Regnum cœlorum clauſit, quòd contumelioſi Regnum Dei non conſequantur: Tibi taciturnitas idem aperuit. Nam Qui ſuſtinebit vſque in finem, hic ſaluus erit. Qui autem ſe vindicare, & par pari reddere, ac maledicenti reſiſtere voluerit, quam quæſo habebit excuſationem? Quod primus ille fuerit, ac prouocauerit? Sed quâ venia dignum hoc? Non enim ſcortator in meretricem, quamuis prouocantem & allicientem, culpam transferens, minùs in judicio condemnabitur. Neque enim victoriæ corona ſine aduerſarijs contra pugnantibus, nec cædes ſine hoſtibus. Audis Dauid dicentem: Dum conſiſteret peccator aduerſum me, non irritatus ſum aut vltus, ſed Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Tu autem exacerbaris ob conuitium velut malum: Imitaris autem rurſus velut bonum. Ecce enim facis quod reprehendis, dum in alienum malum diligenter inſpicis, tuam verò ipſius turpitudinem negligis. Si malum eſt contumelia, ejus imitationem fuge. Non enim incœpiſſe alium, ad excuſationem ſufficiet.*

REGVLA XI.

Eo animo tacere, vt conuitiator, vel contumelioſus magis frendeat, intúſque diſcerpatur, peccatum eſt.

HAnc Morum Regulam tradit S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 72. Articulo 3. ad tertium. *Si aliquis* (inquit) *hoc animo taceret, vt tacendo contumeliantem ad iracundiam prouocaret, pertineret hoc ad vindictam: Sed ſi aliquis taceat volens dare locum iræ, hoc eſt laudabile. Vnde Eccleſiaſtici* 8. dicitur: *Non litiges cum homine linguato, & non ſtrues in ignem illius ligna.* Hoc ſenſu S. *Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 22. in Epiſtolam ad Romanos. *Quando* (inquit) *conuitiis regeris, vinceris non ab homine, ſed, quod turpius eſt, à paſſione atque impetu iræ. Si verò tacueris, & vinces, & trophæum figis, & innumeros acquiris qui te coronent, quique conuicium ipſum mendacij condemnent.* Et infrà: *Ipſum tuum inimicum interroga, quando magis doleat, an cùm prorſùs accenſus, viciſſim conuitiaris, an cùm conuitiantem derides? Atque hoc poſtremum magis audies. Neque enim tantùm juuat conuitijs non impeti, quantùm mordet quòd te ad iram permouere & accendere nequit.*

REGVLA XII.

Rixa in eo, qui alterum inuadit injuſtè, lethale peccatum eſt.

APoſtolus enim ad Galatas 5. *Rixas* recenſet inter *Opera carnis, quæ qui agunt, Regnum Dei non conſequuntur.* Id confirmat S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 41. Articulo 1. *Sicut* (inquit) *contentio importat quamdam contradictionem verborum, ita etiam rixa importat quamdam contradictionem in factis. Et ideò rixa videtur eſſe quoddam priuatum bellum, quod inter priuatas perſonas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, ſed magis ex inordinata voluntate, & ideò rixa ſemper importat peccatum, & in eo quidem qui alterum inuadit injuſtè, eſt peccatum mortale. Inferre enim nocumentum proximo etiam opere manuali, non eſt abſque mortali peccato.*

REGVLA XIII.

QVi ſe moderatè defendit, in rixam propriè non incurrit, nec peccat.

REGVLA XIV.

QVi moderatam defenſionem tantiſper excedit, vel cum leui motu odij, vel vindictæ repellit aggreſſorem, venialis peccati reus eſt.

REGVLA XV.

Qui obfirmato animo in impugnantem inſurgit, ipsúmque occidere vel grauiter lædere nititur, peccatum lethale committit.

TRes iſtas Regulas tradit S. *Thomas*, Quæſtione & Articulo ſuprà citatis *Rixa* (inquit) *in eo qui ſe defendit, poteſt eſſe ſine peccato, & quandoque cum peccato veniali, & quandoque cum peccato mortali, ſecundùm diuerſum motum animi ejus, & diuerſum modum ſe defendendi. Nam ſi ſolo animo repellendi injuriam illatam, & cum debita moderatione ſe defendat, non eſt peccatum, nec propriè poteſt dici rixa ex parte ejus. Si verò cum animo vindictæ vel odij, vel cum exceſſu debitæ moderationis ſe defendat, ſemper eſt peccatum: Sed veniale quidem quando aliquis leuis motus odij vel vindictæ ſe immiſcet: Vel cùm non multùm excedit moderatam defenſionem: Mortale autem quando obfirmato animo in impugnantem inſurgit ad eum occidendum, vel eum grauiter lædendum.*

REGVLA XVI.

Miniſtri Principis, aut Iudicis, qui aliquos inuadunt publica poteſtate, non rixantur, neque peccant: Sed lethalis peccati rei ſunt, qui illis obſiſtunt, & ab illis vi illatâ ſe defendunt.

ITa S. *Thomas*, ibidem in Reſponſione ad tertium. *Ad hoc* (inquit) *quòd juſtum ſit bellum, requiritur quod fiat auctoritate publicæ Poteſtatis. Rixa autem fit ex priuato affectu iræ, vel odij. Si enim Miniſtri Principis, aut Iudicis publica poteſtate aliquos inuadant, qui ſe defendant, non dicuntur ipſi rixari, ſed illi qui publicæ Poteſtati reſiſtunt. Et ſic illi qui inuadunt, non rixantur, neque peccant: Sed illi qui ſe inordinatè defendunt.*

ARTICVLVS V.

De Remedijs aduerſùs Iram.

REmedium aduerſùs Iram præcipuum eſt patientia, cujus exemplum & præceptum Chriſtus Dominus nobis dedit. *Nobis* (inquit *Tertullianus*, Libro De Patientia) *exercendæ patientiæ auctoritatem, non affectatio humana caninæ æquanimitatis ſtupore formata, ſed viuæ, ac cæleſtis diſciplinæ diuina diſpoſitio delegat, Deum ipſum oſtendens patientiæ exemplum: Iamprimùm qui rorem lucis hujus ſuper juſtos & injuſtos æqualiter ſpargit: Qui temporum officia, elementorum ſeruitia, totius genituræ tributa dignis ſimul & indignis patitur occurrere, ſuſtinens ingratiſſimas Nationes, ludibria artium & opera manuum ſuarum adorantes, nomen cum familia ipſius perſequentes, luxuriam, auaritiam, iniquitatem, malignitatem quotidie inoleſcentem, vt ſua ſibi patientia detrahat: Plures enim Dominum idcircò non credunt, quia ſæculo iratum tamdiu neſciunt. Et hæc quidem diuinæ patientiæ ſpecies, quaſi de longinquo, fors vt de ſupernis æſtimentur.*

Quid illa autem quæ inter homines palam in terris quodammodo manu apprehenſa eſt? Naſci ſe Deus in vtero patitur Matris, & exſpectat, & natus adoleſcere ſuſtinet, & adultus non geſtit agnoſci, ſed & contumelioſus inſuper ſibi eſt, & à ſeruo ſuo tinguitur, & Tentatoris congreſſus ſolis verbis repellit. Cùm de Domino fit Magiſter, & docens hominem euadere ad ſalutem, ſcilicet veniam offenſæ patientia eruditus, non contendit, non reclamauit, nec quiſquam in plateis vocem ejus audiuit, arundinem quaſſatum non fregit, linum fumigans non reſtinxit. Nec enim mentitus fuerat Propheta, imò ipſius Dei conteſtatio, Spiritum ſuum in filio cum tota patientia collocantis. Nullum volentem ſibi adhærere, non ſuſcepit: Nullius menſam tectúmue deſpexit: Aquam ipſe lauandis Diſcipulorum pedibus miniſtrauit. Non Peccatores, non Publicanos aſpernatus eſt. Non illi ciuitati, quæ eum recipere noluerat, iratus eſt, cùm etiam Diſcipuli tam contumelioſo oppido cœleſtes ignes repræſentari voluiſſent. Ingratos curauit, inſidiatoribus ceſſit. Parum hoc, ſi non etiam Proditorem ſuum ſecum habuit, nec conſtanter denotauit. Cùm verò traditur, cùm adducitur, vt pecus ad victimam; ſic enim non magis aperit os, quàm agnus ſub tondentis poteſtate. Ille cui legiones Angelorum, ſi voluiſſet, vno dicto de cœlis adfuiſſent, ne vnius quidem Diſcentis gladium vltorem probauit. Patientia Domini in Malcho vulnerata eſt. Itaque & gladij opera maledixit in poſterum, & ſanitatis reſtitutione ei, quem non ipſe vexauerat, ſatisfecit per patientiam miſericordiæ matrem. Taceo quod figitur, in hoc enim venerat. Numquid tamen ſubeundæ morti etiam contumelijs opus fuerat? Sed ſaginari voluptate patientiæ diſceſſurus volebat. Deſpuitur, verberatur, deridetur, fœdis veſtitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides. Qui in hominis figura propoſuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus eſt. Hinc vel maximè Phariſæi, Dominum agnoſcere debuiſtis. Patientiam hujuſmodi nemo hominum perpetraret. Talia tantáque documenta, quorum magnitudo penes Nationes quidem detrectatio fidei eſt, penes nos verò ratio & ſtructio, ſatis apertè non ſermonibus modò in præcipiendo, ſed etiam paſſionibus in ſuſtinendo, probant his quibus credere datum eſt, patientiam eſſe Dei naturam, effectum & præſtantiam ingenitæ cujuſdam proprietatis. Igitur ſi probos quoſque ſeruos & bonæ mentis pro ingenio dominico conuerſari videmus, quantò magis nos ſecundùm Dominum moratos inueniri oportet? Seruos ſcilicet Dei viui, cujus judicium in ſuos, non in compede aut pileo vertitur, ſed in æternitate aut pœnæ, aut ſalutis.·.· Obſequium de patientia trahitur. Nunquam impatiens obſequitur. aut patiens quis obluctatur.

Et Cap. ſexto eiuſdem Libri: *Fides* (inquit) *patientiâ illuminata, cùm in Nationes ſeminaretur per ſemen Abrahæ quod eſt Chriſtus, & Gratiam Legi ſuperduceret, ampliandæ adimplendæque Legi adjutricem ſuam patientiam præfecit, quòd ea ſola ad juſtitiæ doctrinam retro defuiſſent. Nam olim & oculum pro oculo, & dentem pro dente repetebant, & malum malo fœnerabant. Nondum enim patientia in terris, quia nec fides. Silicet interim impatientia occaſionibus Legis fruebatur. Facilè erat, abſente Domino patientiæ & Magiſtro. Qui poſtquam ſuperuenit, & Gratiam Fidei patientiâ compoſuit, jam nec verbo quidem laceſſere, nec Fatue quidem dicere ſine judicij periculo licet. Prohibita ira, reſtricti animi, compreſſa petulantia manus, exemptum linguæ venenum. Plus Lex quàm amiſit, inuenit: dicente Chriſto:* Diligite inimicos veſtros, & maledicentibus benedicite: & orate pro perſecutoribus veſtris, vt filij ſitis Patris veſtri cœleſtis. *Videns quem nobis Patrem patientia acquirat? Hoc principali Præcepto vniuerſa patientiæ diſciplina ſuccincta eſt, quando ne dignè quidem malefacere conceſſum eſt.*

Et Cap. 8. *Abſit à ſeruo Chriſti tale inquinamentum, vt patientia majoribus tentationibus præparata in friuolis excidat. Si manu quis tentauerit prouocare, præſto eſt dominica monela. Verberanti, te inquit, in faciem, etiam alteram genam obuerte. Fatigetur improbitas patientiâ tuâ.·.· Plus improbum illum cædis ſuſtinendo. Ab eo enim vapulabit, cujus gratiâ ſuſtines. Si linguæ amaritudo maledicto ſiue conuitio eruperit, reſpice dictum: Cùm vos maledixerint, gaudete. Dominus ipſe maledictus in lege eſt, & tamen ſolus eſt benedictus. Igitur Dominum ſeruus conſequamur, & maledicamur patienter, vt benedicti eſſe poſſimus. Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me proteruum, aut nequam, reddam & ipſe amaritudinis vicem neceſſe eſt, aut cruciabor impatientiâ mutâ. Cùm ergo percuſſero maledicto, quomodo ſecutus inueniar doctrinam Domini quâ traditum eſt, Non vaſculorum inquinamentis, ſed eorum quæ ex ore promuntur, hominem communicari?* (id eſt, immundum fieri.·.·) *Hîc jam de patientiæ voluptate. Nam omnis injuria, ſeu linguâ, ſeu manu incuſſa, cùm patientiam offenderit, eodem exitu diſpungetur, quo telum aliquod in petra conſtantiſſimæ duritiæ libratum & obtuſum. Concidet enim ibidem irritâ operâ & infructuoſâ, & nonnumquam repercuſſum in eum qui omiſit, reciproco impetus ſæuiet. Nempe idcirco quis te lædit, vt doleas; quia fructus lædentis in dolore læſi eſt. Ergo cùm fructum ejus auertis non dolendo, ipſe doleat neceſſe eſt amiſſione fructus ſui. Tunc tu non modò illæſus abis, quod etiam ſolum tibi ſufficit, ſed inſuper aduerſarij tui & fruſtratione oblectatus, & dolore defenſus. Hæc eſt patientiæ vtilitas & voluptas.*

Denique Cap. 15. *Adeò* (inquit) *ſatis idoneus patientiæ ſequeſter Deus. Si injuriam depoſueris penes eum, vltor eſt: Si damnum, reſtitutor eſt: Si dolorem, Medicus eſt: Si mortem, reſuſcitator eſt. Quantùm patientiæ licet, vt Deum habeat debitorem? Nec immeritò, omnia enim ejus placita tuetur: Omnibus mandatis ejus interuenit. Fidem munit, pacem gubernat, dilectionem adjuuat, humilitatem inſtruit, Pœnitentiam exſpectat, exomologeſin adſignat, carnem regit, ſpiritum ſeruat, linguam frænat, manum continet, tentationes inculcat, ſcandala pellit, martyria conſummat: Pauperem conſolatur, diuitem temperat.·.· Fidelem delectat, Gentilem inuitat, ſeruum domino, dominum Deo commendat, fœminam exornat, virum approbat: Amatur in puero, laudatur in juuene, ſuſpicitur in ſene: in omni ſexu, in omni ætate formoſa eſt.*

Idem argumentum tractat *S. Cyprianus*, Libro *De Bono Patientiæ*, atque vbi præmiſit, falſam eſſe apud Philoſophos patientiam, quia & falſa apud illos ſapientia eſt, ſubdit. *Nos autem qui Philoſophi non verbis ſed factis ſumus; nec veſtitu ſapientiam, ſed veritate præferimus; qui virtutum conſcientiam magis quàm jactantiam nouimus; qui non loquimur magna, ſed viuimus; quaſi ſerui & cultores Dei, patientiam quam magiſterijs cœleſtibus diſcimus, obſequijs ſpiritalibus præbeamus. Eſt enim nobis cum Deo virtus iſta communis.* Tum multis oſtendit patientiam Dei rem eſſe, qui cùm crebris, immò continuis exacerbetur offenſis, indignationem ſuam temperat, & præſtitutum ſemel diem retributionis patienter exſpectat. Et cùm habeat in poteſtate vindictam, mauult diu tenere patientiam, ſuſtinens & differens, donec ejus patientia peccatores ad pœnitentiam adducat. Patientiam Chriſtus Deus & Dominus noſter non tantùm verbis docuit, ſed impleuit & factis. Et quia ad hoc deſcendiſſe ſe dixerat, vt voluntatem Patris faceret; *Inter cetera admirabilia virtutum ſuarum, quibus indicia Diuinæ Majeſtatis expreſſit, paternam quoque patientiam tolerantiæ tenore ſeruauit: Omnes denique actus ejus ab iſto ſtatim aduentu patientia comite ſignantur,* &c. *Vt patientia bonum Chriſti eſt, ſic contra impatientia diaboli malum: & ſicut in quo habitat & manet Chriſtus, patiens inuenitur, ita impatiens ſemper exiſtit, cujus mentem diaboli nequitiam poſſidet. Exordia denique ipſa videamus. Diabolus hominem ad imaginem Dei factum impatienter tulit; inde & perijt primus, & perdidit. Adam contra cœleſte præceptum cibi lethalis impatiens, in mortem cecidit, nec acceptam diuinitus gratiam patientia cuſtode ſeruauit: & vt fratrem Cain perimeret, ſacrificij ejus & muneris impatiens fuit: & quòd Eſaû de majoribus ad minora deſcendit, primatus ſuos per impatientiam lentis amiſit. Quid? Iudaicus populus circa beneficia diuina perfidus & ingratus, nonne quod à Deo primùm receſſit, impatientiæ crimen fuit? Dum Moyſi cum Deo colloquentis moras non poteſt ferre, profanos Deos auſus poſtulare; vt itineris ſui duces nuncuparet, caput bubulum & terreſtre figmentum: Nec vnquam ab eadem impatientia deſtitit, quo minùs ſemper docilitatis & diuinæ admonitionis impatiens, Prophetas ſuos & Iuſtos quouſque perimendo, ad Crucem quoque & Sanguinem Domini proſiliret. Impatientia etiam & in Eccleſia Hæreticos facit, & ad Iudæorum ſimilitudinem contra*

Chri-

Chriſti pacem & charitatem rebelles, ad hoſtilia & furioſa odia compellit. Et ne longum ſit ſingula recenſere, omnia omninò quæ patientia operibus ſuis ædificat ad gloriam, impatientia deſtruit ad ruinam. Quare, fratres dilectiſſimi, patientiam, per quam in Chriſto manemus, vt venire cum Chriſto ad Deum poſſimus, plena obſeruatione teneamus; quæ copioſa & multiplex non anguſto fine concluditur, nec breuibus terminis coërcetur. Latè patet patientiæ virtus, & vbertas ejus & largitas de vnius quidem nominis fonte proficiſcitur, ſed exundantibus venis per multa gloriarum itinera diffunditur; nec proficere aliquid in actibus noſtris poteſt ad conſummandam laudem, niſi inde conſummationis accipiat firmitatem. Patientia eſt, quæ nos Deo commendat & ſeruat: Ipſa eſt, quæ iram temperat, quæ linguam frænat, quæ mentem gubernat, pacem cuſtodit, diſciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium ſimultatis extinguit, coërcet potentiam diuitum, inopiam pauperum refouet: Tuetur in Virginibus beatam integritatem, in Viduis laborioſam caſtitatem, in conjunctis & maritatis indiuiduam charitatem: Facit humiles in proſperis, in aduerſis fortes, contra injurias & contumelias mites: Docet delinquentibus citò ignoſcere; ſi ipſe delinquas, diu & multùm rogare: Tentationes expugnat, perſecutiones tolerat, paſſiones & martyria conſummat. Ipſa eſt quæ fidei noſtræ fundamenta firmiter munit: Ipſa eſt quæ incrementa ſpei ſublimiter prouehit: Ipſa actum dirigit, vt tenere poſſimus viam Chriſti, dum per ejus tolerantiam gradimur: Ipſa efficit, vt perſeueremus filij Dei, dum patientiam Patris imitamur. Sed quoniam plurimos ſcio, vel pondere iniuriarum angentium, vel dolore, de ijs qui aduersùm ſe graſſantur & ſæuiunt, vindicari velociter cupere, nec in illum extremi judicij diem malorum retributionem differre, nobiſcum hortamur, interim amplectimini patientiæ bonum, vt in iſtis fluctuantis Mundi turbinibus, & Iudæorum ſiue Gentilium & Hæreticorum quoque perſecutionibus conſtituti, patienter exſpectemus vltionis diem, nec ad vindictam doloris noſtri querulâ & inuidioſâ feſtinatione properemus.

S. Baſilius, Homiliâ 10. *De Ira*, duo præſertim contra hoc vitium remedia proponit, ne ſcilicet rebus magnis pares dignóſue nos iudicemus, deinde ne reliquos homines nobis inferiores exiſtimemus. *Quid miſer* (inquit) *angeris pauperis appellatione? Reminiſcere quòd quemadmodum nudus in Mundum veniſti, nudus etiam egreſſurus es. Quid enim nudo pauperius? Nihil profectò graue audiſti, niſi tibi ipſe quæ objecta ſunt, agnoſcas. Quis vnquam ob paupertatem in carcerem ductus eſt? Nam egere non turpe quidem, aut aliquod probrum fuerit: Sed paupertatem generosè non ferre. Memor ſis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cùm diues eſſet, noſtri gratiâ egere voluit. Si verò & ſtultus & indoctus appellaberis, reminiſcere eorum quæ à Iudæis jactata ſunt in verum Sa-*

Matt. 12. „ *pientiam:* Samaritanus es, & dæmonium habes. *Alapa ſeu pugillo cæſus es? At enim etiam Dominus.*

Matt. 26. *Exſpuit aliquis in faciem? Eadem & Dominus eſt paſſus. Nec enim ab exſpuentibus, aut cædentibus faciem auertit. Calumniam pateris? Et Dominus. Tua laceratur veſtis? Et à Domino quoque veſtis per vim extracta, & ſuper eam miſſæ ſortes. Nondum condemnatus es, nondum cruci affixus. Multa tibi toleranda, vt ad ejus imitationem peruenias. Talia igitur & horum ſimilia tibi occurrant: Mentiſque tuæ impetum, ac iram compeſcant. Similes namque præparationes & animi diſpoſitiones morſus cordis & impulſus facilè delebunt, & animæ cogitationes in tranquillum ſtatum deducent. Hoc enim eſt quod Dauid ait:* Paratus ſum, & non ſum turbatus. *Oportet itaque motus animi inſanos, ac præcipites exemplo Sanctorum, ac beatorum præceptorum memoriâ cohibere: Quomodo magnus Dauid, & qua manſuetudine iniquitatem Semei tulerit: Non enim iræ locum dedit, in Deum cauſam transferens, Quoniam Dominus* (inquit)

1 Reg. 16. *Semei mandauit, vt malediceret Dauid. Quamobrem cùm audiuiſſet ſe virum ſanguinum & iniquum vocari, minimè ſuccenſuit, ſed tolerando ſeſe humilem reddidit, ac meritam ſibi inflige contumeliam putauit. Ex quo duo tibi ad cuſtodiendam animi conſtantiam toleranda. Primò, Ne te rebus magnis parem dignúmue iudices. Deinde, Neminem valde infra tuam dignitatem, ac æſtimationem eſſe putabis. Sic enim animus numquam ex ijs quæ nobis ex aduerſo inferuntur, indignabitur, aut magnope-re dolebit.* ⁂ *Reuereantur perturbationes rationis præſentiam, quemadmodum pueri immodeſtum aliquid agentes viri venerabilis conſpectum vereri ſolent.*

S. Ambroſius Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 21. hæc aduersùs iram tradit remedia: *Caueatur* (inquit) *iracundia, aut ſi præcaueri non poteſt, cohibeatur; mala enim illex peccati indignatio eſt: Quæ ita animum perturbat, vt rationi non relinquat locum. Primum eſt igitur, ſi fieri poteſt, vt morum tranquillitas vſu quodam, affectione, propoſito in naturam vertatur. Deinde quoniam ita plerumque motus infixus eſt naturæ, ac moribus, vt euelli atque euitari non queat: Si præuideri potuerit, ratione reprimatur. Aut ſi priùs occupatus fuerit animus ab indignatione, quàm conſilio proſpici, ac prouideri potuerit, ne occuparetur: Meditare quomodo motum animi tui vincas, iracundiam temperes. Reſiſte iræ, ſi potes: Cede, ſi non potes; quia ſcriptum eſt:* Date locum iræ. ⁂ *Ergo ſi præuenerit & præoccupauerit mentem tuam iracundia, & aſcenderit in te, non relinquas locum tuum. Locus tuus patientia eſt, locus tuus ſapientia eſt, locus tuus ratio eſt, locus tuus ſedatio indignationis eſt. Aut ſi te contumacia reſpondentis mouerit, & peruerſitas impulerit ad indignationem: Si non potueris mitigare mentem, reprime linguam tuam. Sic enim ſcriptum eſt:* Cohibe linguam tuam à malo & labia tua ne lo- “ Pſalm. 33.

quantur dolum. *Deinde* Inquire pacem & perſequere “

eam. *Pacem illam Sancti Iacob vide, quâ tu primùm ſe-* “

date animum: Si non præualueris, frenos linguæ impone tuæ: Deinde reconciliationis ſtudium non prætermittas. Dictum Gene. 27

celebre Archiræ Tarentini Philoſophi commemorat, qui villicum ſuum aliquando iratus his verbis compellauit: *O te infelicem, quem afflicturem, niſi iratus eſſem!* Ac Dauidem hac in re maiori certè laude dignum oſtendit, qui bellatores aduersùs Nabal ad vltionem paratos prudentis Abigail deprecatione reuocauit: Quod manſuetiſſimi Regis exemplum documento eſt, tempeſtiuis 1.Reg.25

quoque intercessionibus non ſolùm cedere nos, ſed etiam delectari oportere. Eouſque autem delectatus eſt, vt benediceret interuenientem, quod ab ſtudio vindictæ reuocatus foret. Sed & diuinum illud de iræ moderatione præceptum afflante Spiritu Sancto in Pſalmis tra- Pſalm. 4.

didit: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Id eſt, *Iraſcimini vbi culpa eſt, cui iraſci debetis. Non poteſt enim fieri, vt non rerum indignitate moueamur. Alioquin non virtus, ſed lenitudo & remiſſio judicatur. Iraſcimini ergo ita, vt à culpa abſtineatis. Vel ſic: Si iraſcimini, nolite, peccare, ſed vincite iracundiam. Vel certè ſic: Si iraſcimini, vobis iraſcimini, quia commoti eſtis, & non peccabitis. Qui enim ſibi iraſcitur, quia citò commotus eſt, deſinit iraſci alteri: Qui autem vult iram ſuam juſtam probare, plus inflammatur, & citò in culpam cadit. Me-* Prou. 16.

lior eſt autem ſecundùm Salomonem, qui iracundiam continet, quàm qui vrbem capit; quia ira etiam fortes decipit.

S. Gregorius Libro 5. *Moralium*, Cap. 30. ſaluberrima contra iram tradit remedia. *Duobus modis* (inquit) *fractu poſſidere animum ira deſaeſcit. Primus quippe eſt, vt mens ſolicita, antequam agere quodlibet incipiat, omnes ſibi, quas pati poteſt, contumelias proponat: Quatenus Redemptoris ſui probra cogitans, ad aduerſa ſe præparet. Quæ nimirum venientia tantò fortiùs excipit, quantò ſe cautiùs ex præſcientia armauit. Qui enim improuidus ab aduerſitate deprehenditur, quaſi ab hoſte dormiens inuenitur, eúmque citiùs inimicus necat, quia non repugnantem perforat. Nam qui mala imminentia per ſolicitudinem prænotat, hoſtiles incurſus quaſi in inſidijs vigilans exſpectat: & inde ad victoriam valenter accingitur, vnde neſciens deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis ſuæ primordia, cuncta debet aduerſa meditari: Vt ſemper hæc cogitans ſemper contra hæc thorace patientiæ munitus, & quicquid acciderit prouidus ſuperet, & quicquid non acceſſerit, lucrum putet.*

Secundus autem ſeruandæ manſuetudinis modus eſt, vt cùm aliorum exceſſus aſpicimus, noſtra, quibus in alijs excedimus, delicta cogitemus. Conſiderata quippe infirmitas propria, mala nobis excuſat aliena. Patienter namque illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit quòd fortaſſe adhuc habeat, in quo debeat ipſe tolerari. Et quaſi aquâ ignis extinguitur, cùm ſurgente furore animi, ſua cuique ad mentem culpa reuocatur: Quia erubeſcit peccata non parcere, qui vel Deo, vel proximo ſæpe ſe recolit parcenda peccaſſe.

Sanctus idem Pontifex & Doctor Homiliâ 35. in Euangelia, Chriſtianæ Patientiæ in ferendis & condonandis iniurijs neceſſariam praxim egregiè, ac luculenter exponit. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras* (ait Chriſtus Dominus) *idcirco poſſeſſio animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix omnium cuſtóſque virtutum patientia eſt. Per patientiam verò poſſidemus animas noſtras; quia dum nobis ipſis dominari diſcimus, hoc ipſum incipimus poſſidere quod ſumus. Patientia verò eſt, aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nam qui ſic proximi mala portat, vt tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet, ſed oſtendit. Scriptum quippe eſt:* Charitas patiens eſt, benigna eſt. *Patiens namque eſt, vt aliena mala toleret; benigna verò eſt, vt etiam ipſos, quos portat, amet.*

Matth. 5. *Hinc namque per ſemetipſam Veritas dicit:* Diligite inimicos veſtros, *&c. Virtus itaque eſt coram hominibus, aduerſarios tolerare; ſed virtus coram Deo, diligere: Quia hoc ſolum Deus ſacrificium accipit, quod ante ejus oculos in Altari boni operis flamma charitatis incendit. Sciendum verò quòd plerumque ideò patientes eſſe videmur, quia retribuere mala non poſſumus. Sed qui idcirco malum non retribuit, quia nequaquam valet, procnldubio patiens non eſt: Quia patientia non in oſtenſione inquiritur, ſed in corde. Per impatientiæ autem vitium, ipſa virtutum* Prouer. 19. *nutrix doctrina diſſipatur: Scriptum namque eſt:* Doctrina viri per patientiam noſcitur. *Tantò ergo quiſque minùs oſtenditur doctus, quantò conuincitur minùs patiens. Neque enim poteſt veraciter bona docendo impendere, ſi viuendo neſciat æquanimiter aliena mala tolerare. Quantò enim culmine virtus patientiæ polleat, rurſus Sa-* Prouer. 16. *lomon indicat, dicens:* Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. *Minor eſt ergo victoria, vrbes expugnare: Quia extra ſunt quæ vincuntur. Majus autem eſt quod per patientiam vincitur: Quia ipſe à ſe animus ſuperatur, & ſemetipſum ſibimetipſi ſubjicit, quando eum patientia in humilitate tolerantiæ ſternit. Sciendum verò eſt, quòd plerumque euenire patientibus ſolet, vt eo quidem tempore quo aduerſa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulſentur: & ſic patientiam exhibeant, vt cuſtodire etiam cordis innocentiam curent. Sed cùm poſt paululum hæc ipſa quæ pertulerint, ad memoriam reuocant, igne vehementiſſimi doloris inſtigantur, argumenta vltionis inquirunt, & manſuetudinem quam tolerantes habuerunt, in retractatione ſua ſemetipſos dijudicantes perdunt. Callidus namque Aduerſarius bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflammans, vt contumelias prior inferat. Alterum verò prouocans, vt contumelias læſus reddat. Sed quia ejus jam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit: Contra illum acriùs dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit: Vnde fit, vt tota ſe virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertuliſſe conſiderat. Quem quia commouere in ipſo iniuriarum jaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens, in ſecreta cogitatione deceptionis tempus inquirit: & qui publico bello perdidit, ad exhibendas occultè inſidias exardeſcit. Quietis namque jam tempore ad victoris animum redit: & vel damna rerum, vel iniuriarum jacula ad memoriam reducit: Cunctáque quæ ſibi illata ſunt vehementer exaggerans, fuiſſe intolerabilia oſtendit: & quieſcentis animum tanto furore conturbat, vt plerumque vir patiens illa ſe æquanimiter toleraſſe, etiam poſt victoriam captiuus erubeſcat: Séque non reddidiſſe contumelias doleat, & deteriora rependere, ſi occaſio præbeatur, quærat. Quibus ergo iſti ſunt ſimiles, niſi his qui per fortitudinem in campo victores ſunt, ſed per negligentiam poſtmodum intra vrbis clauſtra capiuntur? Quibus iſti ſunt ſimiles, niſi his quos irruens grauis languor à vita non ſubtrahit, ſed leuiter veniens recidiua febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam ſeruat, qui & ad tempus aliena mala ſine dolore tolerat, & hæc eadem retractans, pertuliſſe ſe talia exultat: Ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus cuſtoditur. Si adjuuantes nos Domino virtutem patientiæ ſeruare contendimus, & in pace Eccleſiæ viuimus, & tamen Martyrij palmam tenemus. Duo quippe ſunt Martyrij genera, vnum in mente, aliud in mente ſimul & actione. Itaque eſſe Martyres poſſumus, etiamſi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à perſequente, Martyrium in aperto opere eſt: Ferre verò contumeliás, odientem diligere, Martyrium eſt in occulto cogitatione.*

Tribus deinque modis virtutem patientiæ docet exerceri. *Alia namque ſunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo Aduerſario, alia quæ à Proximo ſuſtinemus. A proximo namque perſecutiones, damna, & contumelias: Ab antiquo verò Aduerſario tentamenta: A Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus tribus modis vigilanti oculo ſemetipſam debet mens circumſpicere, ne contra mala Proximi pertrubatur ad retributionem mali: Ne contra tentamenta Aduerſarij ſeducatur ad delectationem vel conſenſum delicti: Ne contra flagella Opificis, ad exceſſum proruat murmurationis. Perfectè enim Aduerſarius vincitur, quando mens noſtra & inter tentamenta ejus à delectatione atque conſenſu non trahitur: & inter contumelias Proximi cuſtoditur ab odio: & inter flagella Dei compeſcitur à murmuratione.*

CAPVT XII.

DE ACEDIA.

ARTICVLVS I.

Quid ſit? Et quàm graue Peccatum?

1 ACEDIA *faſtidium eſt interni boni*, vt definit *Hugo à S. Victore*, in Tractatu *De Septem Vitijs*, inter *S. Auguſtini* Opera edito, ſiue eſt *Triſtitia de bono ſpirituali, in quantum eſt bonum diuinum*, vt definit *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſt. 35. Articulo 1. Dicitur triſtitia de bono diuino, non in ſe & abſolutè ſpectato, ſed quatenus in nobis eſt, eſſe poteſt. Sic enim differt ab odio & inuidia. Odio enim Dei auerſamur bonum diuinum quatenus in Deo eſt: Inuidiâ de eodem dolemus, quatenus eſt in proximo: Acediâ, quatenus in nobis eſt vel eſſe poteſt. Triſtitia autem de bono diuino quocumque non eſt propriè peccatum Acediæ, ſed quæ refugit vel ægrè fert bonum diuinum imperatum, & ad ſalutem æternam conſequendam neceſſarium, vt docet *S. Thomas*, Articulo 3. eiuſdem Quæſtionis, ad tertium. *Acedia* (inquit) *non eſt receſſus mentalis à quocumque ſpirituali bono, ſed à bono diuino, cui oportet mentem inhærere ex neceſſitate. Vnde ſi quis contriſtetur de hoc, quòd aliquis cogit eum implere opera virtutis, quæ facere non tenetur, non eſt peccatum acediæ: Sed quando contriſtatur in his quæ ei imminent facienda propter Deum.*

2 Acediam peccatum eſſe, Scriptura Sacra docet, *Eccleſiaſtici* 6. illam prohibens, vbi de Sapientia ait: *Subjice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris in vinculis ejus. In omni animo tuo accede ad illam.* Idem probat *S. Thomas* ex Acediæ notione à *S. Joanne Damaſceno* traditâ Libro 2. *De Fide Orthodoxo*, cap. 14. *Acedia* (inquit) *eſt quædam triſtitia aggrauans, quæ ſcilicet ita deprimit animum hominis, vt nihil ei agere libeat. Hujuſmodi autem triſtitia ſemper eſt mala, quandoque ſecundùm ſe ipſam, quandoque ſecundùm effectum. Triſtitia enim ſecundùm ſe mala eſt, quæ eſt de eo quod eſt apparens malum, & verè bonum: Sicut è contrario mala delectatio eſt, quæ eſt de eo quod eſt apparens bonum, & verè malum. Cùm ergo ſpirituale bonum ſit verè bonum, triſtitia quæ eſt de ſpirituali bono eſt ſecundùm ſe mala. Quia ergo acedia, ſecundùm quòd hic ſumitur, nominat triſtitiam ſpiritualis boni, eſt dupliciter mala, & ſecundùm ſe, & ſecundùm effectum, & ideò acedia eſt peccatum.*

3 Acedia lethale ex genere ſuo peccatum eſt. Acedia enim eſt triſtitia ſæculi, cùm non ſit triſtia ſecundùm Deum: Sed *Triſtitia ſæculi mortem operatur*: Lethale igitur peccatum eſt. Id confirmat *S. Thomas* 2. Cor. 7.

hac

hac ratione: *Peccatum mortale dicitur, quod ſpiritualem vitam tollit, quæ eſt per charitatem, ſecundùm quam Deus in nobis inhabitat. Vnde illud peccatum ex ſuo genere eſt mortale, quod de ſe ſecundùm propriam rationem contrariatur charitati. Hujuſmodi autem eſt acedia. Nam proprius effectus charitatis eſt gaudium de Deo. Acedia autem eſt triſtitia de bono ſpirituali in quantum eſt bonum diuinum. Vnde ſecundùm ſuum genus Acedia eſt peccatum mortale.*

Aduerſatur primo & maximo diuinæ dilectionis Mandato. Deum enim ex toto corde, ex tota anima, ex totâ virtute non diligit, qui in omnibus ad aſſequendam ſalutem neceſſarijs vel frigeſcit penitus, vel tepeſcit. Quem quidem teporem ita Deus exhorret, vt acedioſos ſe vomiturum, id eſt, ſe deſerturum, & gratiæ ſuæ auxilijs priuaturum comminetur. Apocal. 3. *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Vtinam frigidus eſſes, aut calidus! Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.* Hinc ſeruum pigrum talento, quod deſoderat, priuari, Matt. 25. & in tenebras exteriores mitti Dominus iubet. *Tollite* (inquit) *ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit: Ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores.* In huius rei figuram Chriſtus ficulneam; Marci 11. in qua fructum non inuenerat, areſecit maledicto, æternáque ſterilitate damnauit, quamuis ficorum tempus non eſſet: Vt ſignificaret hominem quouis tempore fructus pietatis & bonorum operum ferre debere, quos ſi ex acedia & faſtidio ſpiritualis boni non ferat, diuinâ maledictione ferietur.

Præcepto de diligendo Deo connexum eſt illud, quo in Deo delectari iubemur. Pſalm. 36. *Delectare in Domino*, inquit Dauid, *& dabit tibi petitiones cordis tui.* Et Pſalm. 63. *Lætabitur juſtus in Domino, & ſperabit in eo, & gloriabuntur omnes recti corde.* Pſalmo 33. *Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus.* Ad Philippenſes 4. *Gaudete in Domino ſemper, iterum dico, gaudete.* Hinc *S. Thomas*, Quæſt. 11. *De Peccatis*, Articulo 3. ad ſextum, ait: *Quòd homo delectetur, non cadit ſub præcepto, ſed quòd delectetur de Deo, hoc cadit ſub præcepto, ſicut & quòd homo Deum diligat quia delectatio amorem conſequitur.*

Et in Reſponſione ad ſeptimum: *Delectatio quæ prouenit ex charitate, cui contrariatur acedia, eſt de neceſſitate ſpiritualis vitæ, ſicut & ipſa charitas: & ideò acedia eſt peccatum mortale.*

Delectationis hujus neceſſitatem confirmat *S. Auguſtinus*, Sermone 21. aliàs 5. ex editis à P. Sirmondo. *Iucundare* (inquit) *in ijs, quæ juſſit Dominus, vt jucunderis in Domino. Iucundare in fide, jucundare in ſpe, jucundare in charitate, jucundare in miſericordia, jucundare in hoſpitalitate, jucundare in caſtitate. Hæc omnia bona ſunt, theſauri interioris hominis; gemmæ non arcæ tuæ, ſed conſcientiæ tuæ. His ama diues eſſe, quas diuitias nec naufragio poſſis amittere, vnde ſi nudus exieris, plenus eris.·.· Delectare in Domino, non in ſæculo. In Domino enim jucundabatur ille, qui cùm perdidiſſet totam jucunditatem ſæculi, remanſit ei Dominus, in quo jucundaretur: Remanſit in ira ſimplex, perfecta & immutabilis jucunditas cordis ejus. Quæ habebat, poſſidebat, non poſſidebatur, à Domino autem poſſidebatur: Illa calcabat, ex illo pendebat. Ecce enim quid ſit in Domino jucundari. Dominus dedit, Dominus abſtulit: Numquid ſe abſtulit? Quod dedit, abſtulit; qui dedit ſe obtulit.·.· Quare diſpliceat ſeruo id quod placuit Domino? Aurum* (inquit) *perdidi, familiam perdidi, pecora perdidi, quicquid habui perdidi: A quo habeo, non perdidi. Perdidi quod dederat; Eum non perdidi cujus ipſe ſum. Delectatio mea Ipſe, diuitiæ meæ Ipſe. Sed quare? Quia non peruerſus, non capite deorſum, non neglexit eum qui ſupra ſe eſt, & dilexit ea quæ infrà ſe. Ipſa eſt enim peruerſitas malè vtendi creatura.* Boni certè diuini faſtidium oritur ex peruerſo creaturarum amore, in quibus cor terreni hominis ita delectatur, vt guſtare non poſſit quàm ſuauis eſt Dominus.

Amoris quoque diuini fructus eſt ardens deſiderium Iuſtitiæ, quæ vna ex Beatitudinibus Euangelicis eſt. Matt. 5. *Beati* (inquit Chriſtus) *qui eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* An verò iuſtitiam eſuriunt & ſitiunt, qui diuinorum bonorum faſtidiunt, quibus opera pietatis ad ſalutem neceſſaria tædium, ac triſtitiam pariunt; qui in omnibus Vitæ Chriſtianæ, ſtatúſque ſui officijs implendis ſegnes ſunt, negligentes, tepidi? Quid igitur exſpectare debent huiuſmodi homines, niſi famis & ſitis æternæ cruciatus? *Non enim ad ſaturitatem juſtitiæ, cùm hinc exierit, quiſquam perueniet, niſi ad eam, cùm hîc eſt, eſuriendo & ſitiendo cucurrerit;* (inquit *S. Auguſtinus* Libro *De Perfectione Juſtitiæ*, Cap. 8.) *Quamdiu ergo peregrinantes in Domino per fidem ambulamus, non per ſpeciem, hæc eſt noſtra in ipſa peregrinatione juſtitia, vt ad illam perfectionem plenitudinémque juſtitiæ, vbi in ſpe decoris ejus jam plena & perfecta charitas erit, nunc ipſius curſûs rectitudine & perfectione tendamus, caſtigando corpus noſtrum, & ſeruituti ſubjiciendo, & eleemoſynas in dandis beneficijs, & dimittendis, quæ in nos ſunt commiſſa, peccatis, hilariter & ex corde faciendo, & orationibus indeſinenter inſiſtendo; & hoc faciendo in doctrinâ ſanâ, quâ ædificatur fides recta, ſpes firma, charitas pura.* Huic autem Præcepto Acediam aduerſari, manifeſtum eſt.

Aduerſatur & Præcepto de ſanctificatione Sabbati, quo, ſecundùm quòd eſt præceptum morale, *Præcipitur quies mentis in Deo, cui etiam contrariatur triſtitia mentis de bono diuino;* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 35. Art. 2. in Reſponſione ad primum.)

ARTICVLVS II.

De Filiabus Acediæ.

A*Cedia*, capitale vitium eſt, cui ſex filiæ à *S. Gregorio*, Libro 31. *Moralium*, Cap. 17. tribuuntur, ſcilicet *Malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, euagatio mentis circa illicita.*

Malitia, eſt impugnatio bonorum ſpiritualium, quorum in deteſtationem adducit Acedia. Huius malitiæ fermento corrupti homines, non ſolùm viros pios, ſed & pietatem ipſam, ſiue quæ ad eam pertinent, irridere geſtiunt, operúmque & exercitiorum pietatis contemptum alijs ingenerare. Hæc malitia reproborum hominum character eſt, qui per miſeram æternitatem dicturi ſunt intra ſe, pœnitentiam agentes inutilem, & præ angustiâ ſpiritûs gementes: *Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt.*

Rancor, non hîc vſurpatur pro odio, ſed eſt *Indignatio quædam aduerſùs homines, qui ad ſpiritualia bona ſuis adhortationibus, monitis, increpationibus, & ſalubri correptione nos impellere, & ad ſalutem æternam, vel perfectionem ſpiritualis vitæ promouere nituntur.*

Puſillanimitas, eſt vitioſa virium ſuarum diffidentia, quâ quis opera difficilia & ardua, ſuam facultatem Dei gratiâ adjutam, non excedentia, quæ conſilijs ſubſunt, refugit & aduerſatur ex animi paruitate & abjectione.

Deſperatio, fuga eſt vltimi finis, ſeu vitium quo de vltimi finis aſſecutione quis deſperat, ideòque omnem ſalutis ſuæ curam abijcit, vel peccatorum ſuorum grauitate, vel diuinæ prædeſtinationis arcano, judiciorúmque Dei ſeueritate perterritus.

Torpor, eſt remiſſio quædam, & dejectio animi circa præceptorum obſeruantiam, ita vt ab homine, vel penitus omittantur, vel negligenter, perfunctoriè, & oſcitanter impleantur. Hoc vitium exprimit Dauid Pſalmo 118. his verbis: *Dormitauit anima mea præ tædio.* Verè enim *Ab omni contemplatione virtutum, & intuitu ſpiritalium ſenſuum dormitat anima, quæ perturbationis hujus telo fuerit ſauciata;* (inquit *Caſſianus*, Lib. 10. *De Cœnobiorum Inſtitutis*, Cap. 4.)

Euagatio mentis, eſt inquieti animi motus, quo propter triſtitiam & tædium à ſpiritualibus diuiniſque bonis ad exteriora ſe transfert, vt illicitas ex eis delectationes percipiat. Ex hac mentis euagatione ſequitur inſtabilitas corporis, quâ acedioſi vno in loco conſiſtere nequeunt, & varias regiones amant peragrare. De quo animi morbo Monachos acedioſos infeſtante legi poſſunt *Caſſianus*, Libro mox indicato, Cap. 2. *S. Nilus* Abbas, Oratione ſexta *De Acedia*, & *S. Antiochus* Monachus, Homiliâ 26. de eodem vitio.

ARTICVLVS III.

REGVLÆ MORVM,

Circa Acediam & Filias ejus.

REGVLA I.

Lethalis Acediæ reus eſt, quiſquis ſpiritualia diuinaque bona plena deliberatione faſtidit & auerſatur.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 35. Articulo 3. *Eſt* (inquit) *conſummatio peccati conſenſu rationis. Vnde ſi ſit inchoatio peccati in ſola ſenſualitate, & non pertingat vſque ad conſenſum rationis, propter imperfectionem actus, eſt peccatum veniale. Ita etiam & motus Acediæ in ſola ſenſualitate quandoque eſt, propter repugnantiam carnis ad ſpiritum: & tunc eſt peccatum veniale. Quandoque verò pertingit vſque ad rationem, quæ conſentit in fugam & horrorem, & deteſtationem boni diuini, carne contra ſpiritum omninò præualente: & tunc manifeſtum eſt quòd Acedia eſt peccatum mortale.*

REGVLA II.

Triſtitia de ſpirituali bono, quod in actibus virtutum ſingularum occurrit, non eſt Acedia propriè dicta, ſed pertinet ad vitia illis virtutibus oppoſita.

ITa docet *S. Thomas*, Articulo 2. eiuſdem Quæſtionis. *Ad quamlibet virtutem* (inquit) *pertinet gaudere de proprio ſpirituali bono, quod conſiſtit in proprio actu: Sed ad charitatem pertinet ſpecialiter illud gaudium ſpirituale, quo quis gaudet de bono diuino. Et ſimiliter illa triſtitia quâ quis triſtatur de bono ſpirituali, quod eſt in actibus ſingularum virtutum, non pertinet ad aliquod vitium ſpeciale, ſed ad omnia vitia: Sed triſtari de bono diuino, de quo charitas gaudet, pertinet ad ſpeciale vitium, quod Acedia vocatur.*

REGVLA III.

Faſtidium ſpiritualis boni, quatenus laborioſum eſt aut moleſtum corpori, non eſt Acedia propriè dicta, ſed carnalium vitiorum comes eſt, Chriſtianæque Temperantiæ & Mortificationi aduſatur.

ITa rursùs docet *S. Thomas* ibidem: *Similiter,* (inquit) *non poteſt dici quòd ſit ſpeciale vitium Acedia, in quantum refugit ſpirituale bonum prout eſt laborioſum vel moleſtum corpori, aut delectationis ejus impeditiuum, quia hoc non ſepararet Acediam à vitijs carnalibus, quibus aliquis quietem & delectationem corporis quærit.*

REGVLA IV.

Negligentia propriæ ſalutis, mediorùmque ad eam à Deo & Domino noſtro Ieſu Chriſto inſtitutorum, vel Diuinorum Mandatorum, aut officiorum cujuſque propriorum & neceſſariorum, ſecundùm ſtatum ad quem à Deo vocatus eſt, lethale Acediæ peccatum eſt.

HÆc enim Negligentia Legi Naturali & Diuinæ in materia grauiſſima aduerſatur: Quam Legem expreſſit Apoſtolus ad *Philippenſes*, Cap. 2. *Cum metu* (inquit) *& tremore veſtram ſalutem operamini.* Et *S. Petrus*, Epiſtolâ 2. Cap. 1. *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis: Hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum Regnum Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti.*

REGVLA V.

Acediæ rei ſunt, qui jugiter non vigilant ne vitiorum ſentes & mala gramina in corde ſuo pullulent, & qui orta euellere ſtudijs feruentibus non conantur.

CVm enim animus noſter ager ſit, in quo Baptiſmi ſalutaribus aquis purgato & rigato Pater cœleſtis Chriſtianas Virtutes inſeruit, iuxta illud Apoſtoli, *Dei agricultura eſtis*: & occultis gratiæ ſuæ ſubminiſtrationibus daturus ſit incrementum, ſi ad illas excolendas cooperemur: Grauis certè delicti rei ſumus, ſi negligentiâ noſtrâ, & ſocordiâ ſpinæ & tribuli oriantur, id eſt, praua deſideria. Hanc acedioſorum hominum ſocordiam expreſſit Salomon Prouerbiorum 24. *Per agrum* (inquit) *hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant ſuperficiem ejus ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat. Quod cùm vidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinam.* Pigri hominis agrum & vineam, id eſt, animam, vrticæ & ſpinæ replent, id eſt, prurientia terrena deſideria & punctiones pullulant vitiorum. Vnde ſcriptum eſt Prouerbiorum 21. *Deſideria occidunt pigrum: Noluerunt enim quidquam manus ejus operari. Tota die concupiſcit & deſiderat.* Maceria lapidum eſt diſciplina Patrum, quæ in eius corde diſſoluta eſt & diſſipata, vt explicat *S. Gregorius*, Libro 20. *Moralium*, Cap. 20. Quo fit, vt bona opera paruipendat, deſpectiſque ſupernis promiſſionibus terrena deſideret: & *Si quando in ejus mente aliquid de appetitu æternitatis oritur, ſubortâ citiùs tranſitoriâ delectatione diſſipatur.*

Hinc *S. Bernardus* Sermone 58. in *Cantica*, tractans hunc Verſum Capitis ſecundi: *Tempus putationis aduenit*; vineæ ſpiritualis putationi ſemper incumbendum eſſe docet. *Quis enim* (inquit) *ita ad vnguem omnia à ſe ſuperflua reſecauit, vt nil ſe habere putet putatione dignum? Credite mihi, & putata repullulant, & reaccenduntur extincta, & ſopita denuò excitantur. Parum eſt ergo ſemel putaſſe, ſæpè putandum eſt. Imò ſi fieri poſſet, ſemper; quia ſemper quod putari oporteat, ſi non diſſimulas, inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras, ſi vitia putas eſſe mortua, & non magis ſuppreſſa. Velis, nolis, intra fines tuos habitat Iebuſæus: Subjugari poteſt, ſed non exterminari.*

REGVLA VI.

Acediæ rei ſunt, quicumque in Chriſtiana, & ſui Status Perfectione proficere pro virili non conantur.

STudijs enim omnibus eniti Chriſtianus tenetur, vt talentum à cœleſti Patre-familiâs ſibi creditum augeat, ac venienti cum fœnore repræſentet. Creſcere tenetur in iuſtitia & charitate, ſecundùm illud Apoſtoli ad Epheſios 4. *Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt Caput Chriſtus.* Et illud Principis Apoſtolorum, Epiſtolâ 2. Cap. 3. *Creſcite verò in gratia, & in cognitione Domini noſtri & Saluatoris Ieſu Chriſti.* Quod & Salomon Prouerbiorum 4. ſignificauit his verbis: *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit vſque ad perfectam diem.* Et Apocalyſis 22. dicitur: *Qui Iuſtus eſt, juſtificetur adhuc, & Sanctus ſanctificetur adhuc.* Eodem collineat illud Chriſti Domini Oraculum, Lucæ 9. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt Regno Dei.* Et rursùs Lucæ 18. *Memento te vxoris Loth.* Id iterum confirmat Apoſtolus ad Philippenſes 3. *Ego me* (inquit) *non arbitror comprehendiſſe Vnum autem; quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, ad ea verò quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor, ad brauium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu.* Quem locum *S. Auguſtinus* tractans, Sermone 169. aliàs 15. *De Verbis Apoſtoli*, ait: *Vt reuelet nobis Deus, & quod aliter ſapimus, in quo peruenimus, non in eo remaneamus, ſed in eo ambulemus. Videtis quia viatores ſumus. Dicitis, quid eſt ambulare? Breuiter dico, Proficere; ne fortè non intelligatis, & pigriùs ambuletis.·.· Proba te ipſum tu ipſe. Semper tibi diſpliceat quod es, ſi vis peruenire ad id, quod nondum es. Nam vbi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autem dixeris, Sufficit, & periſti. Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice: Noli in via remanere, noli retro redire, noli deuiare.*

Hanc Regulam confirmat *S. Bernardus*, Epiſtolâ 254. ad *Garinum*, Abbatem Alpenſem. *Numquam* (inquit) *Iuſtus arbitratur ſe comprehendiſſe: Numquam dicit, Satis eſt; ſed ſemper eſurit ſititque juſtitiam, ita vt ſi ſemper viueret, ſemper quantùm in ſe eſt juſtior eſſe contenderet, ſemper de bono in melius proficere totis viribus conaretur. Non enim ad annum, vel ad tempus*

inſtar mercenarij, ſed in æternum diuino ſe mancipat famulatui.∴ *Itaque indefeſſum proficiendi ſtudium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quòd ſi ſtudere perfectioni, eſſe perfectum eſt; profectò nolle proficere, deficere eſt. Vbi ergo ſunt qui dicere ſoleant: Sufficit nobis, nolumus eſſe meliores quàm Patres noſtri? Non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic, inquis, viuere volo, & manere in quo perueni; nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod eſſe non poteſt. Quid enim ſtat in hoc ſæculo? Et certè de homine ſpecialiter dictum eſt: Fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Ipſe denique hominis ſæculique Auctor, quandiu in terris viſus eſt, & cùm hominibus conuerſatus eſt, nunquam ſtetit. Et quidem teſte Scripturâ*, Pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes. *Pertranſijt autem ſicut non infructuoſè, ita non remiſsè, non pigrè, non lento greſſu; ſed quemadmodum item de ipſo ſcriptum eſt*, Exultauit vt gigas ad currendam viam. *Porrò currentem non apprehendit, qui & ipſe pariter non currit. Et quid prodeſt Chriſtum ſequi, ſi non contingat conſequi? Ideò Paulus aiebat*: Sic currite vt comprehendatis. *Ibi tu, Chriſtiane, fige tui curſûs profectûſque metam, vbi Chriſtus poſuit ſuam.* Factus eſt, *inquit*, obediens vſque ad mortem. *Quantumlibet ergo cucurreris, ſi vſque ad mortem non perueneris, brauium non apprehendis. Brauium Chriſtus eſt. Quòd ſi illo currente tu gradum ſiſtis; non Chriſto appropias, ſed te magis elongas; timendumque tibi eſt quod ait Dauid*: Ecce qui elongant ſe à te, Domine, peribunt. *Itaque ſi proficere currere eſt: Vbi proficere, ibi & currere deſinis. Vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere, nonniſi deficere eſt. Vidit Iacob ſcalam, & in ſcala Angelos, vbi nullus reſideus, nullus ſubſiſtens apparuit; ſed vel aſcendere, vel deſcendere videbantur vniuerſi: Quatenus palam daretur intelligi, inter profectum, & defectum in hoc ſtatu mortalis vitæ nihil medium inueniri; ſed quomodo ipſum corpus noſtrum continuè aut creſcere conſtat, aut decreſcere, ſic neceſſe ſit, & ſpiritum aut proficere ſemper, aut deficere.*

R E G V L A VII.

Lethalis Acediæ rei ſunt, quicumque conuerſionem ſuam, & Pœnitentiam differunt ac procraſtinant.

HOc enim negotium, quod vnum neceſſarium eſt, accelerandum Spiritus-Sanctus docet, Eccleſiaſtici 5. *Non tardes* (inquit) *conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* Qui conuerſionem ſuam differunt, Spiritui-Sancto interiùs vocanti reſiſtunt, Chriſto per gratiæ ſuæ pias motiones ad oſtium cordis pulſanti non aperiunt. Quamobrem æternus eos manet interitus, quemadmodum Deus, Prouerbiorum 1. Comminatur. *Quia vocaui, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis id quod timebatis aduenerit, cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit: Quando venerit ſuper vos tribulatio, & anguſtia.* Qui conuerſionem differunt, Dei patientiâ, & bonitate abutuntur, & iræ eius theſauros in diem iudicij ſibi congregant, vt docet Apoſtolus ad Romanos 2. *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad Pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius.* Quærendum Deus, dum inueniri poteſt; ne ſi differamus, eum fruſtra in hora mortis quæramus. *Quærite Dominum, dum inueniri poteſt; inuocate eum dum prope eſt.* Quocirca Chriſtus, *Ioannis* 8. Iudæis, & in eorum perſona omnibus conuerſionem ſuam differentibus ait: *Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.* Hinc *S. Bernardus*, Sermone 75. in Cantica, ait: Tres eſſe cauſas, quæ interim occurrunt, & quærentes fruſtrari ſolent: *Cùm aut videlicet non in tempore quærunt; aut non ſicut oportet; aut non vbi oportet. Si enim omne tempus aptum eſt ad quærendum, cur dicit Propheta*, Quærite Dominum dum inueniri poteſt? *Erit abſque dubio cùm inueniri non poteris; & ideò addit*: Vt inuocetur dum prope eſt; *Quia futurum eſt iam non prope futurum. A quo enim tunc non requiretur?* Mihi, *inquit*, curuabitur omne genu, &c. *Nec tamen inuocabitur ab impijs, quos vltores Angeli arcebant profectò, & tollent, ne videant gloriam Dei. Fruſtra inclamabunt, & fatuæ Virgines, minimè prorsùs iam ad eas exit, clauſâ ianuâ. Sibi proinde dictum putent illæ*: Quæretis me, & non inuenietis. *Cæterùm nunc tempus acceptabile, nunc dies ſalutis ſunt, tempus planè, & quærendi, & inuocandi, quando plerumque, & antequam inuocetur, adeſſe ſentitur. Audi denique quid polliceatur*: Antequam me inuocetis, *inquit*, dicam, Ecce adſum. *Quòd ſi per bona opera quæritur Deus, ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes; præſertim quia Dominus apertè prænuntiat venire noctem quando nemo poteſt operari. Tunc aliud ad quærendum Deum, ad operandum quod bonum eſt, reperturus es tibi tempus in ſæculis venturis, præter hoc quod conſtituit tibi Deus, in quo recordetur tui? Et ideò* dies ſalutis: *Quia in his ipſe Deus Rex noſter* operatus eſt ſalutem in medio terræ. *I ergo, & in medio gehennæ exſpectato ſalutem, quæ iam facta eſt in medio terræ. Quam tibi ſomnias prouenturam inter ardores ſempiternos facultatem veniam promerendi, cùm iam tranſijt tempus miſerendi? Non relinquitur ſibi hoſtia pro peccatis, mortuo in peccatis. Non crucifigitur iterum Filius Dei, mortuus eſt ſemel, iam non moritur: Non deſcendit ad inferos Sanguis qui effuſus eſt ſuper terram. Biberunt omnes peccatores terræ: Non eſt quod ſibi ex eo vendicent dæmones ad reſtinguendum fucos ſuos; ſed neque homines ſocij dæmoniorum.*∴ *Ergo nunc tempus acceptabile, & aptum ad quærendum, in quo planè qui quærit inuenit; Si tamen vbi, & vti oportet, quærit. Et hæc vna cauſa quæ impedire poteſt, ne inueniatur Sponſus, à quærentibus ſe, cùm non quærunt in tempore opportuno. At non ea impedit Sponſam, nempe inuocantem, & quærentem in tempore opportuno. Sed ne iſta quidem eum tepidè aut negligenter ſeu perfunctoriè quærit: Nam corde ardenti, & omninò infatigabiliter quærit, planè vt decet.* Quamobrem Chriſtus nos paratos eſſe iubet ad rationem ipſi reddendam, quia incertus eſt dies, incerta, & hora mortis noſtræ. Matthæi 24. *Sicut autem in diebus Noë, ita erit & aduentus Filij hominis.*∴ *Vigilate ergo, quia neſcitis, quâ horâ Dominus veſter venturus ſit. Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret Pater familiâs qua hora fur venturus eſſet, vigilaret vtique, & non ſineret perfodi domum ſuam. Ideò & vos eſtote parati, quia quâ neſcitis horâ Filius hominis venturus eſt.* Et paulò poſt: *Veniet Dominus ſerui illius, in die qua non ſperat, & horâ quâ ignorat.* Hinc *Eccleſiaſtis* 9. ſcriptum eſt: *Neſcit homo finem ſuum: Sed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur, ſic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis ex templò ſuperuenerit.*

Iſai. 45.

Matth. 25

Matth. 7.

Iſaiæ 5.

R E G V L A VIII.

Acediæ rei ſunt, qui ex torpore, & ſocordia ad Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum rarò admodum accedunt; maximè verò qui ſemel tantum in anno, ſolo pœnarum Eccleſiaſticarum, & infamiæ timore compulſi.

HI namque delectari nolunt in Domino, non ſapiunt ea quæ Dei ſunt, nolunt guſtare quàm ſuauis ſit Dominus, qui vt dulcedinem ſuam in filios demonſtraret, Pane ſuauiſſimo de cœlo præſtito, Corpore ſcilicet ſuo, eſurientes replet bonis: Diuinum illud Manna faſtidiunt, habens omnem dulcedinem, & omnem ſaporis ſuauitatem. Vinum terrenarum voluptatum vberibus Sponſæ, & Menſæ ad paruulos nutriendos lacteſcenti anteponunt, à piarum Animarum ſenſu prorsùs alieni, *Canticorum* 3. dicentium: *Meliora ſunt vbera tua vino*: Ideſt, interprete *S. Bernardo*, Sermone 9. in Cantica: *Carnis voluptatem, quâ paulò ante tanquam vino ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis vbera ſtillant deliciæ ſpirituales. Et pulcrè vino comparant carnalem affectum: Vt enim vua ſemel expreſſa non habet iam quod denuò fundat, ſed perpetuâ ariditate damnatur: Sic caro in preſſura mortis ab omni prorſus ſua dele-*

delectatione ſiccatur , nec vltra reuireſcit ad libidines.
„ *Vnde Propheta :* Omnis caro ſœnum , & omnis glo-
Iſai 40. „ ria eius tamquam flos fœni. Exſiccatum eſt ſœnum;
„ & cecidit flos. *Vnde autem , ne non carni tantùm , ſed & mundo fortè competat iſta proportio : Siquidem & ipſe tranſit , & concupiſcentia eius . Et cùm omnia quæ in mundo ſunt, finem habeant ; finis eorum non erit finis. Verùm vbera non ſic : Hæc enim cùm exhauſta fuerint, rurſum de fonte materni pectoris ſumunt quod propinent ſugentibus . Meritò proinde meliora carnis ſæculique amore aſſeruntur vbera Sponſæ , quæ nullo vmquam lactentium numero areſcunt , ſed ſemper abundant de viſceribus charitatis, vt iterum fluant . Flumina ſiquidem fluunt de ventre eius , fitque in ea Fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*

REGVLA IX.

Acediæ rei ſunt , qui ad orationem , Officium diuinum , & ſpiritualia Exercitia , ad quæ tenentur ex officio, ſegnes ſunt , & tepidi.

Diuinum enim Præceptum violare non metuunt ; quo *Semper orare , & numquam deficere* iubemur : Quod in ipſa fide , ſpe , & charitate continuato deſiderio impletur, vt docet *S. Auguſtinus*. Hi verò nullo, aut certè admodum languenti Dei deſiderio afficiuntur . Non attendunt ad verba Chriſti , continuam vigilantiam , & orationem præcipientis , ne repentina , & improuiſa iudicij dies nobis ſuperueniat . Lucæ 21. *Vigilate itaque omni tempore orantes, vt digni habeamini fugere iſta omnia quæ futura ſunt , & ſtare ante Filium hominis .* Magis rei ſunt hoc in genere Clerici , & Religioſi Viri , atque Sanctimoniales , cum triſtitiâ quadam , & languore diuinas laudes perſoluentes, & ad Officia diuina, quæ ab Aſceticæ Vitæ Magiſtris *Opus Dei* meritò vocantur , negligenter ſe conferentes , quæ cum feruore , alacritate , & gaudio frequentanda ſunt, & perſoluenda, ſiquidem *Hilarem datorem diligit Deus : &* Dei maledictionem propterea
Iſai 48. in ſe arceſſunt. *Maledictus enim qui facit opus Domini fraudulenter .* His proinde inculcanda ſunt *S. Bernardi* verba, Sermone 47. in Cantica: *Moneo, dilectiſſimi , purè ſemper ac ſtrenuè diuinis intereſſe laudibus. Strenuè quidem , vt ſicut reuerenter, ita & alacriter Domino adſiſtatis , non pigri, non ſomnolenti , non oſcitantes , non parcentes vocibus , non præcidentes verba dimidia , non integra tranſilientes , non fractis , & remiſſis vocibus muliebre quiddam balba de nare ſonantes , ſed virili (vt dignum eſt) & ſonitu, & affectu voces Sancti-Spiritus depromentes.*

REGVLA X.

Acediæ rei ſunt , quicumque tempus ad ſalutis ſuæ negotium peragendum à Deo ſibi conceſſum , in otio , ludis , inanibus colloquiis, ambulationibus , & viſitationibus minimè neceſſariis, ac ſæculi voluptatibus conterunt .

Cvm enim vitæ noſtræ tempus Deo debeamus , idque ad peccata expianda , ad Regnum cœlorum promerendum Deus nobis conceſſerit , qui duo ſolùm momenta conceſſit Angelis, illo non debemus abuti, nec illud prodigere . Hinc *Eccleſiaſtici* 4. dicitur: *Fili, conſerua tempus , & declina à malo .* Et ad Epheſios 5. *Videte , fratres , quomodo cautè ambuletis : Non quaſi inſipientes , ſed vt ſapientes , redimentes tempus , quoniam dies mali ſunt.* Id niſi præſtemus, tempus aduersùs nos in die Iudicij Deus vocabit , ſecundùm illud quod in perſona Ieruſalem dictum eſt Threnorum 1. *Vocauit aduersùm me tempus , vt contereret electos meos .* Ad bonum vſum temporis incitare nos debet conſideratio quadruplicis debiti quo obligamur. Vitam namque noſtram debemus Chriſto pro acceptis ab eo beneficiis. Secundò, debemus illam peccatis expiandis . Tertiò , cœlo comparando . Quartò , Deo , vt auctori illam totam debemus . Quod egregiè *S. Bernardus* explicat Sermone 22. De Diuerſis . *Vis ſcire* (inquit) *quæ , & quibus debeas ? Primò Chriſto Ieſu debes omnem vitam tuam , quia , & ipſe vitam ſuam poſuit pro vita tua , & cruciatus amaros ſuſtinuit , ne tu perpetuos ſuſtineres . Quid tibi durum vel durum eſſe poterit , cùm recordatus fueris quia ille in forma Dei, in die æternitatis ſuæ in ſplendoribus Sanctorum ante Luciferum genitus, ſplendor & figura ſubſtantiæ Dei , venit ad carcerem tuum , ad limum tuum , infixus (vt dicitur) vſque ad cubitos in limo profundi ? Quid non ſuaue tibi, cùm tibi collegeris omnes amaritudines Domini tui , & rememoraberis primùm quidem illarum infantiliam neceſſitatum : Deinde, laborum quos pertulit in prædicando , fatigationum in diſcurrendo , tentationum in ieiunando , vigiliarum in orando , lachrymarum in compatiendo , inſidiarum in colloquendo : Poſtremò, periculorum in falſis fratribus , conuitiorum , ſputorum, colaphorum , flagellorum , irriſionum , ſubſannationum, exprobrationum , clauorum , horúmque ſimilium , quæ in ſalutem noſtri generis triginta , & tribus annis operatus , & paſſus eſt in medio terræ ? O quam indebita miſeratio , quàm gratuita , & ſic probata dilectio , quàm inopinata dignatio , quàm ſtupenda dulcedo , quàm inuicta manſuetudo ; Regem gloriæ pro deſpicatiſſimo vernaculo , imò vermiculo crucifigi .·. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi ? Nonne ſi conferantur in me omnes vitæ filiorum Adam , & omnes dies ſæculi , & labores omnium hominum qui fuerunt , qui ſunt, & qui erunt , nihil eſſet ad comparationem corporis illius , quod ſpectabile , & ſtupendum eſt Virtutibus etiam ſupernis in conceptu de Spiritu-Sancto , in ortu de Virgine , in vitæ innocentia , in doctrinæ affluentia , in coruſcationibus miraculorum , in reuelationibus ſacramentorum ? Vides quia ſicut exaltantur cœli à terra , ſic exaltata eſt vita illa à vita noſtra : Quæ tamen poſita eſt pro vita noſtra . Cùm ergo ei donauero quicquid ſum , quicquid poſſum ; nonne iſtud ſic eſt ſicut ſtella ad ſolem , gutta ad fluuium , lapis ad turrim , granum ad aceruum ? Non habeo niſi minuta duo , imò minutiſſima , corpus , & animam ; vel potiùs vnum minutum , voluntatem meam : & non dabo illam ad voluntatem illius , qui tantus tantillum tantis beneficiis præuenit , qui toto ſe totum me comparauit?*

Sed numquid huic ſoli debitor ſum, cui vix parum aliquid retribuere poſſum? Exigunt à me præterita peccata mea futuram vitam meam , vt faciam fructus dignos Pœnitentiæ , & recogitem omnes annos meos in amaritudine animæ meæ . Et ad hæc quis idoneus ? .·. Cùm ergo quicquid viuis , quicquid ſapis , quicquid habes , quicquid potes , huic vni rei dedicaueris , numquid eſt vel inter aliqua computandum? Paulò ante vitam tuam pro vita ſua Chriſto reddideras , & nunc iterum eam totam præcedentium exigit recordatio peccatorum.

“ *Quid ſi tertium tibi debitorem oſtendam , qui non minùs acriter, quàm veraciter vendicat eam ſibi? Putò quòd, & tu poſſidere deſideras ciuitatem , de qua dicitur .* Glorioſa dicta ſunt de te , Ciuitas Dei . *Gloriam* “ *illam quam nec oculus vidit , nec auris audiuit , nec in cor hominis aſcendit , Regnum omnium ſæculorum.·. Nonne ad hoc emendum , totum te , & quæcumque , & vndecumque contrahere poteris , dare oportebit ? Et cùm vniuerſa contuleris , non tamen putes eſſe condignas paſſiones huius temporis ad futuram gloriam , quæ reuelabitur in nobis . An ſic impudens es , vel imprudens , vt minutum tuum , quod tibi tam Chriſti vita , quàm peccati Pœnitentia certatim rapiunt , etiam ad hoc conquirendum vel audeat numerare?*

Quid dices , ſi & quartum debitorem in medium adduxero , qui ſibi etiam iure primatus ſui ſuperiores eres vedere velit ? Ecce in ianuis eſt qui fecit cœlum , & terram , & Creator tuus eſt , tu creatura: Tu ſeruus, ille Dominus : Ille figulus , tu figmentum . Totum ergo quod es , illi debes , à quo totum habes , &c.

Rectus vſus temporis conſtat optimâ diſpoſitione præſentium , expiatione præteritorum , præuiſione futurorum ; vt docet idem Pater Sermone 2. in Feſto SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli. *Hæc nempe* (inquit) *ſpiritualis eſt Exercitii ſumma, hæc forma ſtudii ſpiritualis , vt ſapienter diſponamus præſentia noſtra, recogitemus in amaritudine animæ noſtræ præterita , futura quoque ſolicitè prouideamus .* Sobriè, & iuſtè, & piè “ viuamus in hoc ſæculo *(ait Apoſtolus) Vt videlicet* “ *in præſenti ſobrietas obſeruetur ; vt iuſtâ ſatisfactione præterita, quæ nobis ſine fructu ſalutis præteriere tempora, redimantur; vt pietatis clypeum imminentibus de futuro periculis opponamus . Sola enim eſt, quæ ad omnia valet pietas , cultus ſcilicet Dei humilis , & deuotus : Nec aliter nobis eſt prouidere nouiſſima , niſi vt vniuerſa , quæ nobis imminere videntur pericula , ſedulâ nobiſcum cogitatione verſantes , diſcamus de noſtra*

ſtra

ſtra omninò induſtria, magis autem de noſtris diffidere meritis, & ſoli diuinæ nos protectioni committere pio quodam mentis affectu, & effectu piæ intentionis in ipſum, cuius datum optimum, & donum perfectum eſt, conſummatio felix, & mors pretioſa. Habes in Euangelio tria hæc ipſa tibi ſermone Domini commendata. Beati, *inquit*,
„ pauperes, beati mites, beati qui lugent. *Beati qui futura ſapiant, præ deſiderio cæleſtium interno quodam ſapore mentis præſentia reſpuentes. Beati qui nouiſſima prouident, in manſuetudine ſuſcipientes inſitum verbum, quod eorum ſaluare animas poteſt, & pietate cordis ad futuram tendunt hæreditatem. Beati qui priſtinum intelligentes errorem, crebris lachrymis lauant lectum ſuum. Vides quid optat vir ſanctus, quid obtinere cupit eis pro qui-*
„ *bus orat?* Vtinam, *inquit*, ſaperent, & intelligerent,
„ & nouiſſima prouiderent! *Ac ſi manifeſtiùs dicat: Vtinam eſſet in eis ſpiritus ſapientiæ, & intelligentiæ, atque conſilij! Vtinam hæc in nobis inueniantur. Fratres, vt ſuauiter omnia noſtra per ſapientiam diſponamus, vt intellectu præterita peccata damnemus, vt prouideamus futura conſilio! Vtinam ſapiamus ad præſentis vitæ moderationem! Vtinam intelligamus ad præteritæ correctionem! Vtinam deuotè in Deum fide prouideamus, vt felicem habeamus ipſo miſerante conſummationem.*

Acediam hominum tempus inaniter terentium deplorat *Gaufridus* Abbas Claræuallenſis, Declamatione in Euangelium, *Ecce nos reliquimus omnia*, ſeu Libro *De Colloquio Simonis ad Ieſum*, ex *S. Bernardi* dictis contexto, §. 44. *Nihil* (inquit) *pretioſius tempore, ſed heu nihil hodie viliùs æſtimatur! Tranſeunt dies ſalutis, & nemo recogitat: Nemo ſibi non rediturn momenta periiſſe cauſatur.*

R E G V L A XI.

Malitia ex Acedia profecta, quatenus pietatis, & ad eam pertinentium, atque hominum qui ipſam profitentur, impugnatio eſt, lethale peccatum eſt.

CHaritati enim è regione opponitur, diabolo militat, Chriſti Regnum euertere conatur, quod intra nos eſt. Malitiæ huius fermento infecti homines, ſin minus
Iob 21. voce, certè operibus dicunt Deo: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Quis eſt omnipotens, vt ſeruiamus ei, & quid nobis prodeſt, ſi orauerimus illum?*

Huius flagitij rei ſunt, qui Paſtores ſuos, Concionatores, aut viros pios, à quibus admonentur vt à laſciuis aut maledicis cantilenis, ſpectaculis, alearum ludis, aliiſue corruptelis abſtineant, dicterijs, & ſcommatibus appetunt, & cantilenis ad ludibrium compoſitis illis inſultant. *Parum eſt quia cantant, inſuper, & in ipſum incipiunt cantare, à quo prohibentur cantare;* (inquit *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 68. ad illa verba: *Aduerſùs me inſultabant qui pſallebant in porta, & in me pſallebant, qui bibebant vinum:* Quod non ſolùm Chriſto Domino contigiſſe, ſed illi quotidie in membris eius contingere obſeruat.)

R E G V L A XII.

Rancor ex Acedia profectus, quo ſcilicet homines Superioribus ipſos corripientibus indignantur, ipſóſque propterea odio perſequuntur, quòd illos ad meliora compellunt, lethale peccatum eſt.

NItitur hæc Regula Scripturæ Sacræ verbis, Prouerbiorum 29. *Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus: & eum ſanitas non ſequetur.* Et Lucæ 10. vbi Chriſtus ait: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.* Huius peccati rei ſunt Laïci, qui Parochis ſuis; Clerici, qui Epiſcopis ſuis, aut eorum Vicarijs Generalibus, Archidiaconis, Officialibus; Monachi, qui Superioribus ſuis, & Viſitatoribus, ipſorum vitia corrigere volentibus, & Canonum, Statutorum Synodalium, Regularium, Conſtitutionum, Eccleſiaſticæ aut Monaſticæ Diſciplinæ obſeruantiam inſtauratoribus ſuccenſent, illóſque hoc nomine exoſos habent.

R E G V L A XIII.

Puſillanimitas lethale peccatum eſt, cùm aliquis magnis, & arduis operibus ad ſalutem neceſſarijs ſe ſubducit; aut Officia, & Munia ſibi Superioris præcepto impoſita pertinaciter reſpuit ex animi paruitate.

PVſillanimitatem peccatum eſſe probat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 133. Art. 1. ex illa Apoſtoli ſententiâ ad Coloſſenſes 3. *Patres, nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant.* Porrò niſi puſillanimitas peccatum eſſet, hanc velut graue malum cauendam Apoſtolus non doceret. Rationem addit S. Doctor. *Omne* (inquit) *quod eſt contrarium naturali inclinationi eſt peccatum, quia contrariatur legi naturæ. Ineſt autem vnicuique rei naturalis inclinatio ad exequendam actionem commenſuratam ſuæ potentiæ. Sicut autem per præſumptionem aliquis excedit proportionem ſuæ potentiæ, dum nititur ad maiora quàm poſſit: Ita etiam puſillanimus deficit à proportione ſuæ potentiæ, dum recuſat in id tendere, quod eſt ſuæ potentiæ commenſuratum. Et ideò ſicut præſumptio eſt peccatum, ita & puſillanimitas. Et inde eſt quòd ſeruus, qui acceptam pecuniam Domini ſui fodit in terram, nec operatus eſt ex ea propter quemdam puſillanimitatis timorem, punitur à Domino, vt habetur Matth. 25. & Luc.* 19. Quin autem ſit peccatum mortale, quando quis ex degeneris animi paruitate ardua, & difficilia opera per ſe ad ſalutem neceſſaria, vel præcepto Superiorum ſibi iniuncta refugit aggredi, minimè dubium eſt. Quamobrem qui fidem palam profiteri renueret, ne à perſecutore perimeretur, aut proſcriberetur, boniſque priuaretur, lethalis peccati reus eſſet. Qui ex timore peccandi poſt Baptiſmum, aut poſt Confeſſionem, & ſacram Communionem nollet Baptiſmum ſuſcipere, peccata confiteri, ſacram Euchariſtiam ſumere, lethaliter peccaret. Qui ad Sacramenta nollet accedere, ne proximas occaſiones, & vincula peccati, quibus irretitus eſt, & alligatus, deſerere, & abrumpere cogeretur, lethaliter peccaret. Hæc enim ad ſalutis neceſſitatem pertinent. Sic etiam lethalis peccati rei ſunt, qui ad exercendas Virtutum Chriſtianarum neceſſarias actiones in publicum progredi timent, ne fortè grauiori tentatione impugnentur, vel ab impijs hominibus derideantur, aut iniurijs afficiantur; vt explicat *Beda* in Prouerb. Cap. 26. ad illa verba: *Dicit piger: Leo eſt in via, & leæna in itineribus: Sicut oſtium vertitur in cardine ſuo, ita piger in lectulo ſuo.*

Quod verò lethalis etiam peccati reus ſit, qui vel Paſtoralem Curam, aliudue Eccleſiaſticum Munus, regendi, prædicandi, docendi, cui pares ſunt eius vires, Superioris mandato ſibi iniunctum pertinaciter recuſat, colligitur ex *S. Gregorio*, Paſtoralis Curæ P. 1. Cap. 5. *Sunt nonnulli* (inquit) *qui magnis muneribus ditati, dum ſolius contemplationis ſtudijs inardeſcunt, parere vtilitati proximorum in prædicatione refugiunt, ſecretum quietis diligunt, ſeceſſum contemplationis poſcunt: De quo ſi diſtrictè iudicentur, ex tantis proculdubio rei ſunt, quantis venientes ad publicum prodeſſe poterant.* Hinc *S. Thomas* loco ſupra citato, in Reſponſione ad ſecundum, ait: *Poteſt contingere quòd aliquis ex virtute quam habet, ſit dignus ad aliqua magna facienda, quæ ſunt digna magno honore: Et tamen per hoc quòd ipſe non attentat ſuâ virtute vti, peccat; quandoque quidem venialiter, quandoque autem mortaliter.*

Nec à peccato lethali excuſatur, qui hæc pertinaciter recuſat, quia ſe indignum exiſtimat huiuſmodi muneribus vel honoribus. Hæc enim falſa humilitas eſt. Vnde *S. Thomas* ibidem in Reſponſione ad tertium docet, *Quòd etiam puſillanimitas aliquo modo ex ſuperbia poteſt oriri, dum ſcilicet aliquis nimis proprio ſenſu innititur, quo reputat ſe inſufficientem ad ea reſpectu quorum ſufficientiam habet. Vnde dicitur Prouerb. 26.* Sa- “
pientior ſibi piger videtur ſeptem viris loquentibus “
ſententias. *Nihil enim prohibet quòd ſe quantùm ad ali-* “
qua deijciat, & quantùm ad alia ſe in ſublime extollat. Vnde S. Gregorius in Paſtorali de Moyſe dicit: SVPERBVS *fortaſſe eſſet, ſi ducatum plebis innumeræ ſine trepidatione ſuſciperet: & rurſum ſuperbus exiſteret, ſi Auctoris imperio obedire recuſaret.* Hinc *Moyſes* & *Ieremias* Munus ad quod diuinitus eligebantur, & quo digni erant ex di-

ex diuina gratia, recuſabunt, conſiderantes propriæ infirmitatis inſufficientiam: *Non tamen pertinaciter, ne in ſuperbiam laberentur* (inquit *S. Thomas* ibidem, in Reſponſione ad quartam Obiectionem.)

Lethale puſillanimitatis peccatum commiſit *Eſaü*, cùm Primogeniti iura paruipendens, illa ceſſit Iacob fratri ſuo. Qua de re *S. Ambroſius*, Lib. 1. *De Cain & Abel*, Cap. 4. ait: *Nonne tibi videtur Eſaü tanquam in agone victus, & propriæ mentis infirmitate imparem ſe exiſtimans, ceſſiſſe victori coronam, quem videbat nullis paſſionum illecebris inflecti, quarum ipſe puluerem ſuſtinere „ non poterat? Vt quid mihi, inquit, primatus? Apud ignauos enim nulla ſunt inſignia virtutis, apud ſapientes prima habentur; ſtudia enim virtutis quædam inſtrumenta ſunt. Itaque ſicut bellator ſine armis eſſe non poteſt, ita nec ſine exercitatione virtus. Vnde & Domi-*
Matth. 11 „ *nus in Euangelio ait:* A diebus Ioannis Baptiſtæ Reg-
„ num cœlorum cogitur, & cogentes diripiunt illud.
„ *Et alibi:* Quærite Regnum Dei, & omnia præſto
Matth. 6. „ ſunt vobis. *Non dormientibus, neque otiantibus, ſed vigilantibus, & laborantibus pollicetur præmia, & laboris merces paruta eſt, quæ licet non ſit ſuauis ad gratiam, tamen fructuoſa ad præmium eſt.*

Degeneris ſcilicet ac puſilli animi eſt, bona ſibi à Deo conceſſa paruifacere, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſtione 35. Articulo 1. ad tertium. *Ad humilitatem pertinet* (inquit) *vt homo defectus proprios conſiderans, ſe ipſum non extollat. Sed hoc non pertinet ad humilitatem, ſed potiùs ad ingratitudinem, quòd bona, quæ quis à Deo poſſidet, contemnat. Et ex tali contemptu ſequitur Acedia. De his enim triſtamur, quæ quaſi mala vel vilia reputamus. Sic ergo neceſſe eſt vt aliquis aliorum bona extollat, quòd tamen bona ſibi diuinitus prouiſa non contemnant, quia ſic ei triſtia redderentur.*

REGVLA XIV.

Deſperatio lethale peccatum eſt.

AD Epheſios enim quarto grauiſſimi peccati reos eſſe ſignificat Apoſtolus, qui *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis*. Et ad Romanos 8. ait: *Spe ſalui facti ſumus*. Vnde colligitur, nos deſperatione perire. Deinde ſpei neceſſitatem ad ſalutem æternam Scriptura Sacra paſſim docet. Pſalm. 129. *A cuſtodia matutina vſque ad noctem ſperet Iſraël in Domino: Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio*. Pſalm. 9. *Sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniam non dereliquiſti quærentes te Domine*. Pſalm. 36. *Spera in Domino, & fac bonitatem*. Pſalm. 32. *Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum: & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius*. Pſalm. 31. *Sperantem in Domino miſericordia circumdabit*. Prouerb. 16. *Qui ſperat in Domino, beatus eſt*. Et Cap. 29. *Qui ſperat in Domino, ſubleuabitur*. 1. ad Theſſalonicenſes 5. inter arma Chriſtiani præcipua ſpes numeratur: *Induti loricam fidei, & charitatis, & galeam ſpem ſalutis*. Et ad Hebræos 6. *Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis: Vbi præcurſor pro nobis introiuit Ieſus, ſecundùm ordinem Melchiſedech Pontifex factus in æternum*. Cùm itaque ſpes diuinæ miſericordiæ, & beatitudinis æternæ, neceſſaria ſit ad ſalutem, & à Deo præcepta ſit, deſperatio ipſi oppoſita lethale peccatum eſt, hominémque in damnationem æternam præcipitem agit. Quamobrem fidelis anima dicit Domino:
Pſalm. 90. *Suſceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus,*
„ *ſperabo in eum*. Poſſunt omnia dicere: Creator meus
„ es tu. Poſſunt & animalia dicere, Paſtor meus es tu.
„ Poſſunt omnes homines dicere: Redemptor meus es
„ tu. At verò, Suſceptor meus es tu, is tantùm dice-
„ re poteſt, qui habitat in adiutorio Altiſſimi. Vnde
„ & addidit: *Et Deus meus*. Cur non Deus noſter? *Quia in creatione, redemptione, cæteriſque communibus beneficijs eſt Deus omnium; ſed in tentationibus ſuis tanquam proprium eum habent ſinguli electorum. Sic enim paratus eſt ſuſcipere cadentem, & eripere fugientem, vt videri poſſit relictis omnibus alijs ei ſoli operam dare. Propterea expedit omni animæ Deum ſemper attendere tanquam proprium non modò adiutorem, ſed etiam inſpectorem. Quando enim negligens poterit fieri, qui intuentem ſe Deum nunquam deſinit intueri? ∴ Hic igitur non immeritò dicere poteſt:* Deus meus, ſperabo in eum. ∴ *Non deſperabo, nec fruſtra ſperabo, quia maledictus qui peccat in ſpe, & nihilominus qui peccat in deſperatione*. Verba ſunt *S. Bernardi*, Sermone ſecundo in Pſalmum *Qui habitat*.

REGVLA XV.

Torpor circa præcepta lethale peccatum eſt, quatenus deliberatam illorum tranſgreſſionem importat: Ad lethale peccatum diſponit, quatenus facit vt perfunctoriè duntaxat impleantur.

FEruorem namque in ſuis obſequijs Deus præcipit. Rom. 12. *Sollicitudine non pigri: Spiritu feruentes, Domino ſeruientes*. Hinc *S. Paulinus*, Epiſtolâ 36. ad *Macarium*, ait: *Vicina morti labes eſt torpor animorum: & tunc dicet Inimicus, Præualui aduerſus eum, ſi dormientis oculos ſomnus oppreſſerit*. Et *S. Iſidorus*, Lib. 2. *De Summo Bono*, Cap. 10. *Multos* (inquit) *remiſſa conuerſio in priſtinos errores reducit, ac viuendi tepore reſoluit. Horum ergo exempla quiſque conuerſus euitet, ne dum timorem Dei à tepore incipis, rurſus mundanis erroribus immergaris*. Et *S. Bernardus*, Sermone 5. in Aſcenſione Domini, torpentium & tepidorum hominum vitam inferno appropinquare aſſerit. *Inuenire eſt* (inquit) *homines puſillanimes, & remiſſos, deficientes ſub onere, virga & calcaribus indigentes, quorum remiſſa lætitia, puſillanimis triſtitia eſt, quorum breuis, & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conuerſatio: Quorum obedientia ſine deuotione, ſermo ſine circumſpectione, oratio ſine cordis intentione, lectio ſine ædificatione: Quos denique (vt videmus) vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frænat ratio, vix diſciplina coërcet. Nonne talium vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, & affectu intellectui repugnante, neceſſe habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minimè ſuſtentantur, ſocij planè tribulationis, ſed non conſolationis? Expurgamus, obſecro, quicumque huiuſmodi ſumus, reſarciamus animas, ſpiritum recolligamus, abijcientes perniciosam tepiditatem; etſi non quia periculoſa eſt, & Deo ſolet etiam vomitum prouocare, certè quia moleſtiſſima, plena miſeriæ & doloris, inferno planè proxima, & vmbra mortis iure cenſetur.*

REGVLA XVI.

Ad torporem pertinet immoderatio ſomni, quæ lethale peccatum eſt, ſi cauſa ſit cur Præceptum omittatur: aliàs veniale duntaxat.

IMmoderatio ſomni vnus eſt ex hominis Accedioſi characteribus. Hinc *Prouerb.* 6. dicitur: *Vade ad formicam, ô piger, & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam: Quæ cùm non habeat Ducem, nec Præceptorem, nec Principem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat. Vſquequo piger dormies? Quando conſurges è ſomno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conſeres manus vt dormias: & veniet tibi quaſi viator egeſtas, & pauperies quaſi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet vt fons meſſis tua, & egeſtas longè fugiet à te*. Et Cap. 14. *Sicut oſtium vertitur in cardine ſuo, ita piger in lectulo ſuo*. Tunc autem lethale peccatum eſt, cùm ſomnus directè vel indirectè volitus executionem præcepti impedit, vt ſi quis Dominicâ vel Feſtâ die ſomno indulgere malit, quàm Miſſam audire, vel noctem integram in ludis aut choræis conſumpſerit, & mane in lecto ſe collocans, à ſomno ante meridiem non excitetur. Idémque iudicium eſto de alijs Præceptis vel Dei, vel Eccleſiæ, quorum executionem ſomni immoderatio impediret. Veniale autem peccatum eſt, quoties indulgetur ſomno præter leges neceſſitatis. Nam & ſomnum moderari debet temperantia. Grauius autem peccatum eſt immoderatio ſomni in Viris Eccleſiaſticis & Religioſis, quos impedit ne Sacris Officijs adſint, & orationi vel ſtudio vacent; in Magiſtratibus, & ijs qui Rempublicam gerunt,

runt, cùm ipſos frequenter impediat, ne ad cauſas grauis momenti referendas vel iudicandas ſint parati, quia inſtrumenta omnia ad cauſam pertinentia legere, & conſcere neglexerunt, omnia ùmque crediderunt Excerptis Notariorum ſeu Secretariorum ſuorum. Nec tamen ſoli Clerici, & Monachi, ac Sanctimoniales ſummo manè ſurgere debent ad Deum laudandum, ſed Chriſtiani homines vniuerſi, vt verbis Sapientis colligitur ita Deum alloquentis, Sapientiæ 16. *Vt notum omnibus eſſet, quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.* Et Iob. 8. *Si diluculo conſurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus: Si mundus, & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.*

R E G V L A XVII.

Euagatio mentis circa illicita, lethale peccatum eſt, cùm mens, & affectus in ea quæ lethalia peccata ſunt, aut proxima lethalis peccati occaſiones, tendit, vel in iis delectatur: aliàs peccatum eſt veniale.

HVius peccati rei ſunt loquaces illi, & curioſi homines, quibus nihil negotij eſt, nihil penſi, niſi vt audiant vel referant aliquid noui; niſi vt in res, & actiones alienas inquirant; vt nullis negotijs occupati, alijs negotia faceſſant, turbéntque familias, aut Rempublicam, vel Eccleſiam inquieti animi deſultoria leuitate. Quos S. Paulus 2. ad Theſſalonicenſes, Cap. 3. acerrimè reprehendit his verbis: *Si quis non vult operari, nec manducet. Audiuimus enim inter vos quoſdam ambulare inquietè, nihil operantes, ſed curioſè agentes. Iis autem qui eiuſmodi ſunt, denuntiamus, & obſecramus in Domino Ieſu Chriſto, vt cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent.* Huius peccati rei ſunt Clerici, & Monachi otioſi, inquieti, gyrouagi, qui hùc illùc diſcurrere amant, & Diœceſes, Prouincias, Eccleſias, Monaſteria mutare, Superioribus inobedientes, æqualibus incommodi, Inferioribus intolerabiles, ſibimet ipſis graues. Quibus nec oratio ſapit, nec lectio; quibus non ſtudium, ſed iners otium placet; non opus miniſterij, aut conuenientis laboris exercitatio, ſed iugis ceſſatio. Quod hominum genus S. Auguſtinus acriter reprehendit, Libro *De Opere Monachorum*, ſugillans hypocritas *Sub habitu Monachorum circumeuntes Prouincias, nuſquam miſſos, nuſquam fixos, nuſquam ſtantes, nuſquam ſedentes, &c.* & eos *Qui corpore valent, & ab Eccleſiaſticis occupationibus vacant*, operari debere docet: Iis autem qui ex vita excelſiore conuertuntur, *Inuenienda eſſe opera in Monaſterio, etiamſi à corporali functione liberiora, ſed vigilanti adminiſtratione curanda, vt nec ipſi panem ſuum, quoniam communis iam factus eſt, gratis manducent.* Alios verò qui ex vita humiliore venerunt ad Monaſterium, cogendos eſſe ad laborem: *Quia nullo modo decet vt in illa vita vbi fiunt Senatores laborioſi, ibi fiant Opifices otioſi.* Huius denique peccati præcipuè reæ ſunt ſæculares mulieres, quæ *Otioſæ diſcunt circuire domos: Non ſolùm autem otioſæ, ſed & verboſæ & curioſæ, loquentes quæ non oportet*; (vt ſcribit Apoſtolus 1. ad Timotheum 5.) Vnde mulierem meretricem his characteribus Salomon deſcribit: *Garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos inſidians.*

Ex mentis euagatione multiloquium naſcitur, quod in grauia peccata præcipitat. *Quibuſdam enim ruinæ ſuæ gradibus deſidioſa mens, in foueæ lapſus impellitur*; (inquit S. Gregorius, Lib. 7. Moralium, Cap. 17.) *Nam dum otioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus: Vt prius loqui aliena libeat, & poſtmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: Quandóque autem vſque ad apertas contumelias erumpat. Hinc irarum ſeminantur ſtimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Vnde benè per Salomonem dicitur:* Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum. *Aquam quippe dimittere, eſt linguam in fluxum eloquij relaxare. Qui ergo dimittit aquam, caput eſt iurgiorum: Quia qui linguam non refrænat, concordiam diſſipat. Quòd autem multiloquio quiſque ſeruiens, rectitudinem iuſtitiæ tenere non poſſit, teſtatur Propheta qui ait:* Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram. *Hinc Salomon iterum ait:* In multiloquio peccatum non deerit. *Hinc Iſaias ait:* Cultus iuſtitiæ ſilentium: *Videlicet indicans, quia mentis iuſtitia deſolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Iacobus dicit:* Si quis putat ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, huius vana eſt religio. *Hinc per ſemetipſam nos Veritas admonet, dicens:* Omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die Iudicij: *Otioſum quippe verbum eſt, quod aut ratione iuſtæ neceſſitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Si ergo ratio de otioſo ſermone exigitur, penſandum valdè eſt, quæ pœna illud multiloquium ſequatur, in quo etiam per ſuperbiæ verba peccatur. Sciendum quoque eſt, quòd ab omni rectitudinis ſtatu depereant, qui per noxia verba dilabuntur. Humana etenim mens, aquæ more, & circumcluſa ad ſuperiora colligitur, quia illud repetit vnde deſcendit; & relaxata deperit, quia ſe per infima inutiliter ſpargit. Quot enim ſupernacuis verbis à ſilentij ſui cenſura diſſipatur, quaſi tot riuis extra ſe ducitur. Vnde & redire interiùs ad ſui cognitionem non ſufficit: Quia per multiloquium exteriùs ſparſa, vim intimæ conſiderationis amittit. Totam igitur ſeſe inſidiantis hoſtis vulneribus detegit: Quia nulla ſe munitione cuſtodiæ circumcludit. Vnde ſcriptum eſt:* Sicut vrbs patens, & abſque murorum ambitu: Ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum. *Quia enim murum ſilentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cùm ſe per verba extra ſemetipſam eijcit, apertam ſe Aduerſario oſtendit: quam tantò ille ſine labore ſuperat, quantò & hæc eadem quæ vincitur, contra ſemetipſam per multiloquium pugnat.*

Prouerb. 17. — Pſal. 139. — Prouerb. 10. — Iſai. 32. — Iacob. 1. — Matth. 12. — Prouerb. 25.

R E G V L A XVIII.

Otium iners ac deſidioſum proxima eſt peccati lethalis occaſio.

NItitur hæc Morum Regula Scripturæ Sacræ auctoritate, Eccleſiaſtici Cap. 33. *Multam malitiam docuit otioſitas.* Hinc de Sodoma dicitur, Ezechielis 16. *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius.* Nec mirum: *Animæ* enim *natura eſt* (inquit S. Ioannes Chryſoſtomus, Homiliâ 35. in Acta Apoſtolorum) *vt ſemper moueatur, & quieſcere nequeat.* Vanis itaque, inutilibus, & noxijs cogitationibus mens diſtrahatur neceſſe eſt, niſi bonis & vtilibus fuerit occupata. Otioſæ menti Dæmon illudit innumeris phantaſmatibus imaginationi oblatis. Hinc vitioſæ cupiditates excitantur, & *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus.* Otioſitas mentis ad Creatoris ſui Maieſtatem, officiúmque ſuum conſiderandum non attentæ, primos parentes in peccatum præcipites egit, teſte S. Bernardo, Tractatu *De Gradibus Humilitatis*, Cap. 10. *Tu quoque ô Eua* (inquit) *in Paradiſo poſita es, vt cum viro tuo opereris, & cuſtodias illum: Si iniunctam perfeceris, quandoque transferenda ad melius: Vbi nec opus ſit te in aliquo opere occupari, nec de cuſtodia ſollicitari. Niſi mens minùs ſe curioſè ſeruaret, tua curioſitas tempus vacuum non haberet. Etſi culpa non eſt, culpæ tamen occaſio eſt, & indicium commiſſæ, & cauſa eſt committendæ. Te enim intentâ ad aliud, latenter interim in cor tuum ſerpens illabitur, blandè alloquitur; blanditijs rationem, mendacijs timorem compeſcit;* Nequaquam, *inquiens*, morieris. *Auget curam, dum incutit gulam. Acuit curioſitatem, dum ſuggerit cupiditatem. Offert tandem prohibitum, & aufert conceſſum. Porrigit pomum, & ſurripit Paradiſum.*

Hinc Auctor Sermonum *Ad Fratres in Eremo*, inter S. Auguſtini Opera editorum, eiúsque venerando nomini aliàs ſuppoſitorum, Sermone 17. ait: *Quid otioſè agere potes, niſi opera carnis? Nunquam quis ciuis cælorum erit, ſi otioſitatem amauerit.*

Hanc Regulam confirmat S. Carolus Borromæus, in Inſtructione Confeſſariorum, *Nimiam otioſitatem* numerans inter occaſiones proximas lethalis peccati, in quibus poſitus homo Abſolutione Sacramentali donari non debet, donec illas omninò deſeruerit.

ARTICVLVS IV.

De Remedijs aduerſùs Acediam.

PRimum aduerſùs Acediam remedium eſt frequens cogitatio de bonis ſpiritualibus, & librorum ſacrorum piorùmque lectio: *Quia quantò magis cogitamus de bonis ſpiritualibus, tantò magis nobis placentia redduntur, ex quo ceſſat Acedia*; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 35. Articulo 1. ad quartum.) Præcipuæ autem efficaciæ ac virtutis eſt ad hoc vitium ſanandum meditatio Myſteriorum Vitæ & Mortis Chriſti.

Remedium alterum eſt oratio iugis, & feruens, quæ Deum ſemper deſiderando peragitur, ſecundùm illud *S. Auguſtini*, Enarratione in Pſalmum 37. *Ipſum deſiderium tuum, oratio tua eſt, & ſi continuum deſiderium, continua oratio. Quicquid aliud agas, ſi deſideras illud Sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere deſiderare. Continuum deſiderium tuum, continua vox tua eſt. Tacebis, ſi amare deſiteris*. Chriſto ergo auſcultandum eſt, Marci 13. præcipienti: *Videte, vigilate, & orate: Neſcitis enim quando tempus ſit*.·. *Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate*.

Tertium Remedium eſt continuus Dei præſentis per fidem intuitus, qui noſtrorum operum, & ſocordiæ pariter, torporiſque noſtri inſpector eſt, & iudex. Hinc *Tob*. 4. dicit Tobias Senior Iuniori: *Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum*. Et Prouerb. 3. *In Omnibus vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos*. Hinc *S. Bernardus*, Sermone 2. in Pſalmum *Qui habitat*, ait: *Quomodo poterit negligens fieri, qui intuentem ſe Deum numquam deſinit intueri?*

Quartum Remedium, eſt mortis, aliorúmque nouiſſimorum, iudicij ſcilicet, inferni, æternæque beatitudinis memoria; iuxta illud Eccleſiaſtici 7. *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis*, Cogitandum quòd *Veniet nox, quando nemo poteſt operari*, (inquit Chriſtus Ioannis 9.) Et Ioannis 12. *Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant*. Hinc Salomon Eccleſiaſtis 9. ait: *Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare; quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos, quò tu properas*. Et Eccleſiaſtici Cap. 14. dicitur: *Ante obitum tuum operare iuſtitiam, quoniam non eſt apud inferos inuenire cibum*. Hinc Apoſtolus ad Galatas 6. ſcribit: *Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet: Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: Qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus: Tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes*. Cogitandum quòd poſt diem iudicij *Tempus non erit ampliùs*: Quòd damnati fruſtra tempus requirent, quibus ſub temporis abuſum ſola ſupererit exilij à Dei Regno, & ſuppliciorum æternitas. Conſiderandum tandem quòd *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis* (vt ait Apoſtolus ad Romanos 8.) *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur*.

Hanc tractationem abſoluet præclarus *S. Iſidori* locus, Lib. 2. *Sententiarum*, ſiue *De Summo Bono*, Cap. 10. *Omnis* (inquit) *ars ſæculi huius ſtrenuos amatores habet, & ad exequendum promptiſſimos: & hoc proinde fit, quia præſentem habet operis ſui remunerationem. Ars verò diuini Amoris pleroſque habet ſectatores languidos, tepidos, pigritiæ inertiâ congelatos: Sed hoc proinde fit, quòd labor eorum non pro præſenti, ſed pro futura remuneratione differtur. Ideóque dum eorum laborem mercedis retributio non ſtatim conſequitur, ſpe pene diſſoluta langueſcunt. Vnde & magna illorum gloria prædicatur, qui bonæ conuerſionis principia augmento ſolidiore conſummant: Atque eò ad promerendam retributionem, clariores præparantur, quò firmiùs duri itineris labores & inchoant, & conſummant*. Dicam ergo Chriſtianis omnibus cum *S. Auguſtino*, Sermone 234. aliàs *De Diuerſis*, 87. *Ardete, ne ardeatis igne quo arſuri ſunt Dæmones: Ardete igne charitatis, vt à Dæmonibus vos diſcernatis. Ardor iſte ſurſum vos rapit, ſurſum tollit, in cœlum leuat*.·. *Summa petit ardor dilectionis*.·. *Spiritu feruentes, accendimini igne charitatis: Feruere facite vos laudibus Dei, & moribus optimis. Alter calidus, alter frigidus: Calidus frigidum accendat: & qui parum ardet, optet augmentum, oret adiumentum. Dominus paratus eſt dare: Nos panſis cordibus optemus accipere*.

TRACTATVS DE VIRTVTIBVS.

TRactatui de Peccatis, breuem de Virtutibus Tractatum ſubnectere viſum eſt, ne quid huic Operi deeſſe videatur eorum, quæ Viros Eccleſiaſticos noſſe oportet. Non ſolùm enim in vitijs euellendis, ſed in Virtutibus excolendis, & irrigandis Miniſterium noſtrum poſitum eſt.

CAPVT I.

DE VIRTVTIBVS IN GENERE.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Virtus?

VIrtus eſt Animi habitus bonum faciens habentem, & opus eius bonum reddens: Seu *Habitus naturæ modo atque rationi conſentaneus, qui Animam facit optimam*. Quæ definitio colligitur ex *S. Auguſtino*, Libro Quæſtionum octoginta trium, Quæſtione 31. & Libro *De Moribus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. 6.

Siue, *Virtus eſt bona qualitas mentis, quâ rectè viuitur, quâ nullus malè vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur*. Quæ quidem definitio ex verbis *S. Auguſtini* varijs in locis compacta, traditur à *S. Thoma*, Prima Secundæ, Quæſtione 55. Art. 4. Virtutibus quidem aliquando malè vtuntur homines vt obiectis, cùm de ipſis malè ſentiunt, cùm illas contemnunt, cùm de ipſis ſuperbiunt; ſed numquam ipſis malè vti poſſunt vt principijs mali vſûs: *Quia opus Virtutis eſt bonus vſus iſtorum, quibus etiam non benè vti poſſumus: Nemo autem benè vtendo malè vtitur*; (inquit *S. Auguſtinus*, Libro 2. *De Libero Arbitrio*, Cap. 19.)

ARTICVLVS II.

Quotuplex ſit Virtus.

1 VIrtutum aliæ humanæ ſunt, ordiníſque naturalis, ſi obiecta illarum ſpectemus, quia verſantur circa aliquid quod humana ratione comprehendi poteſt, hominémque perficiunt intra fines naturæ, & rationis humanæ: Aliæ diuinæ ſunt ac ſupernaturales, quæ *Theologicæ* nuncupantur. Tres omninò ſunt, ſcilicet

Fides,

Fides, *Spes*, & *Charitas*, ex Apoſtolo 1. Cor. 3. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: Maior autem horum eſt charitas*. Theologicæ dicuntur, primò, quia Deum vt proprium, & immediatum obiectum attingunt, non ſolùm vt finem vltimum, ad quem referuntur & cæteræ Virtutes: Non ſolùm remotè, vt Religio quæ circa Dei cultum verſatur. Secundò, quia à ſolo Deo infunduntur. Tertiò, quia ſolâ Dei reuelatione hominibus innoteſcunt.

Fides eſt Dei donum, lumenque ſupernaturale, quo mens hominis illuſtrata firmiter aſſentitur ijs quæ Deus reuelauit,
Hebr. 11. *ac per Eccleſiam credenda proponit*. Siue, vt ab Apoſtolo definitur: *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*. Quas definitiones primo huius Operis Libro explicuimus.

Spes Virtus eſt à Deo infuſa, per quam certâ cum fiduciâ vitam æternam à Deo exſpectamus, & tamquam gratiam filijs Dei per Ieſum Chriſtum miſericorditer promiſſam; & tamquam mercedem ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus fideliter reddendam; (vt loquitur Sacra Synodus Tridentina, Seſſione 6. Cap. 16.)

Charitas eſt virtus à Deo infuſa, quâ Deus propter ſeipſum ſincerè, & ſuper omnia diligitur, & Proximus propter Deum. Siue, *Motus animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum*; (vt loquitur *S. Auguſtinus*, Libro 3. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 10.)

De Fide, Spe, & Charitate egimus Libro 1. & Libro 4. iſtius Operis: Nunc Virtutum cæterarum tractationem aggredimur.

2 Virtutes humanæ, aliæ mentem, aliæ appetitum perficiunt. Illæ *Intellectuales*, iſtæ *Morales* à Theologis appellantur. In primo ordine recenſentur *Intelligentia*, *Sapientia*, *Scientia*, quæ mentem in veri ſpeculatione; *Ars* & *Prudentia*, quæ eumdem perficiunt cum ordine ad opus. De primis illis quatuor Virtutibus, quæ minùs propriè Virtutes dicuntur, quia nemo illis ſimpliciter, & abſolutè fit bonus, non agimus impræſentiarum. Ad Logicos, non ad Theologos earum conſideratio pertinet. Vnam ex intellectualibus illis Virtutibus Prudentiam præſenti tractationi reſeruamus, quia non ſolùm tribuit boni operis facultatem, ſed & vſum, rectámque voluntatem omninò requirit. Quamobrem nemo verè prudens eſt, qui non ſit, vir probus.

3 *Virtus Moralis eſt habitus à Deo datus homini, ad honeſtos mores, ſeu honeſtas actiones, ſecundùm legis diuinæ præſcriptum inclinans, propter charitatem in Deum*. Sicut enim prauis habitibus conformamur huic ſæculo,
Rom. 12. ſic virtutum habitibus mens hominis renouata Deo conformatur, vt probet quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta; (vt loquitur Apoſtolus.) Vera virtus Dei donum eſt, vni Deo ſeruit, ad ipſum vnum vt ad finem refertur, quod ſine charitate fieri non poteſt. Theologicè, non Philoſophicè de virtutibus loquimur. *Non abſurdè virtus definita eſt ab eis qui dixerunt, Virtus eſt animi habitus, naturæ modo atque rationi conſentaneus. Verum dixerunt, ſed quid ſit conſentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium neſcierunt. Neque enim omnes homines naturali inſtinctu immortales, & beati eſſe vellemus, niſi eſſe poſſemus. Sed hoc ſummum bonum præſtari hominibus non poteſt niſi per Chriſtum, & hunc crucifixum, cuius morte mors vincitur, cuius vulneribus natura noſtra ſanatur. Ideò Iuſtus ex fide Chriſti viuit. Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter, & iuſtè, ac per hoc his omnibus veris virtutibus rectè ſapientérque viuit, quia fideliter viuit. Si ergo ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides quæ in Chriſto eſt, vera promittit, nihil proſunt homini virtutes; nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes* ∴ *Abſit vt virtutes veræ cuiquam ſeruiant, niſi illi vel propter illum cui dicimus*, DEVS virtutum
Pſalm. 79. conuerte nos. *Proinde virtutes quæ carnalibus delectationibus, vel quibuſque commodis, & emolumentis temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eſſe non poſſunt. Quæ autem nulli rei ſeruire volunt, nec ipſæ veræ ſunt. Veræ quippe virtutes Deo ſeruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus: Deo ſeruiunt in Angelis, à quo donantur, & Angelis*. Verba ſunt *S. Auguſtini*, Libro 4. *Contra Iulianum*, Cap. 3.

Idem argumentum tractat Libro 19. *De Ciuitate Dei*, Cap. 25. probátque non poſſe veras eſſe virtutes, vbi non eſt vera Religio. *Quamlibet* (inquit) *videatur Animus corpori, & ratio vitijs laudabiliter imperare; ſi Deo Animus, & ratio ipſa non ſeruit, ſicut ſibi ſeruiendum eſſe Deus ipſe præcepit, nullo modo corpori vitijſque rectè imperat. Nam qualis corporis atque vitiorum poteſt eſſe Mens domina, veri Dei neſcia, nec eius imperio ſubiugata, ſed vitioſiſſimis Dæmonibus corrumpentibus proſtituta? Proinde virtutes, quas ſibi habere videtur, per quas imperat corpori, & vitijs ad quodlibet adipiſcendum vel tenendum, niſi ad Deum retulerit, etiam ipſæ vitia ſunt potiùs quàm virtutes. Nam licet à quibuſdam tunc veræ, & honeſtæ putentur eſſe virtutes, cùm ad ſe ipſas referuntur, nec propter alias expetuntur; etiam tunc inflatæ ac ſuperbæ ſunt: & ideò non virtutes, ſed vitia iudicanda ſunt. Sicut enim non eſt à carne, ſed ſuper carnem, quod carnem facit viuere: Sic non eſt ab homine, ſed ſuper hominem quod hominem facit beatè viuere; nec ſolùm hominem, ſed etiam quamlibet Poteſtatem Virtutémque cæleſtem.*

4 Virtutum Moralium quædam ſunt directrices operationum, aliæ ſunt affectionum, & perturbationum S. Thom. Primo Secundæ, Quæſt. 60.
animi, ſeu (vt vulgò loquimur) paſſionum moderatrices. Primi generis ſunt iuſtitia, & partes eius; ſecundi generis ſunt fortitudo, & temperantia, ipſiſque ſubiectæ vel adiunctæ virtutes.

5 Celeberrima Virtutis partitio eſt in quatuor *Virtutes Cardinales*, ita nuncupatas, quòd ſint tamquam aliarum fontes, & cardines, & quemadmodum oſtium in cardine, ſic omnis honeſtæ vitæ ratio in illis verſetur, bonique operis ſtructura eiſdem inniti quodammodo videatur. Quatuor verò numerantur eiuſmodi Virtutes, ſcilicet *Prudentia*, *Iuſtitia*, *Temperantia*, & *Fortitudo*. De quibus Sapientiæ 8. ſcriptum eſt: *Sobrietatem, & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus*. Vbi per ſobrietatem temperantia, per virtutem fortitudo non obſcurè deſignatur, vt obſeruat *S. Auguſtinus* Libro 1. *Retractationum*, Cap. 7. Illas quatuor Paradiſi fluuijs adumbratas SS. Patres interpretantur, ſcilicet.

S. Ambroſius, Libro *De Paradiſo*, Cap. 3. *Sicut ergo* (inquit) *fons vitæ eſt Sapientia, fons gratiæ ſpiritalis: Ita fons virtutum eſt cæterarum, quæ nos ad æternæ curſum dirigunt vitæ. Ex hac igitur Anima quæ culta eſt, non ex ea quæ inculta, fons iſte procedit, vt irriget paradiſum, hoc eſt, quædam diuerſarum fruteta virtutum, quarum ſunt quatuor initia in quæ ſapientia iſta diuiditur. Quæ ſunt quatuor initia virtutum, niſi vnum prudentiæ, aliud temperantiæ, tertium fortitudinis, quartum iuſtitiæ? &c.*

S. *Auguſtinus*, Libro 2. *De Geneſi Contra Manichæos*, Cap. 10. *Flumen quod procedebat ex Eden diuiditur in quatuor partes, & quatuor Virtutes ſignificat, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iuſtitiam.*∴ *Prudentia ergo quæ ſignificat ipſam contemplationem veritatis, ab omni ore humano alienam, quia eſt ineffabilis, quam ſi eloqui velis, parturis eam potiùs quàm paris, quia ibi audiuit, & Apoſtolus ineffabilia verba, quæ non licet* 2. Cor. 12.
homini loqui. Hæc ergo prudentia terram circumit, quæ habet aurum, & carbunculum, & lapidem praſinum, id eſt, diſciplinam viuendi, quæ ab omnibus terrenis ſordibus, quaſi decocta niteſcit, ſicut aurum optimum; & veritatem quam nulla falſitas vincit, ſicut carbunculi fulgor nocte non vincitur; & vitam æternam quæ viriditate lapidis praſini ſignificatur, propter vigorem qui non areſcit. Fluuius autem ille qui circuit Terram Æthiopiam multùm calidam atque feruentem, ſignificat fortitudinem calore actionis alacrem atque impigram. Tertius autem Tygris vadit contra Aſſyrios, & ſignificat temperantiam, quæ reſiſtit libidini, multùm aduerſanti conſilijs prudentiæ. Quartus fluuius non dictum eſt contra quid vadat, aut quam terram circumeat: Iuſtitia enim ad omnes partes Animæ pertinet, quia ipſa ordo, & æquitas Animæ eſt, qua ſibi iſta tria concorditer copulantur, prima prudentia, ſecunda fortitudo, tertia temperantia; & in iſta tota copulatione atque ordinatione iuſtitia.

Quàm expetendæ ſint, & excolendæ quatuor illæ Virtutes, oſtendit præclara illa *S. Auguſtini* Sententia, Libro 1. *Contra Academicos*, Cap. 7. *Illa eſt humanarum rerum ſcientia, quæ nouit lumen prudentiæ, temperantiæ decus, fortitudinis robur, iuſtitiæ ſanctitatem. Hæc enim ſunt, quæ nullam fortunam metuentes, verè noſtra dicere audemus.*

S. Gre-

S. Gregorius Magnus, Libro 2. *Moralium*, Cap. 27. explicans quatuor angulos domûs, in qua filij Iob epulabantur, & quam ventus vehemens concuſſit: *In quatuor* (inquit) *angulis domus iſta conſiſtit: Quia ſolidum Mentis noſtræ ædificium prudentia, temperantia, fortitudo, iuſtitia ſuſtinet. In quatuor angulis domus iſta conſiſtit: Quia in his quatuor virtutibus tota boni operis ſtructura conſurgit. Vnde quatuor paradiſi flumina terram irrigant: Quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni deſideriorum carnalium æſtu temperatur. Sed nonnumquam dum Menti ignauia ſubrepit, prudentia frigeſcit: Nam cùm feſſa torpet, futura non prouidet. Nonnumquam dum nonnulla menti delectatio ſubrepit, temperantia noſtra marceſcit. In quantum enim ad delectationem præſentium ducimur, in tantum minùs ab illis temperamus. Nonnumquam ſe timor cordi inſinuat, & vires noſtræ fortitudinis turbat: & eò minores contra aduerſa exiſtimus, quò quædam perdere immoderatiùs dilecta formidamus. Nonnumquam verò amor ſui ſe Menti ingerit, eúmque latenti motu à rectitudine iuſtitiæ diuertit: & quò ſe totum Auctori reddere negligit, eò in ſe iuſtitiæ iuri contradicit. Ventus ergo vehemens quatuor angulos domûs concutit; dum fortis tentatio occultis motibus quatuor virtutes quatit: & quaſi quaſſatis angulis domus obruitur, dum pulſatis virtutibus, conſcientia turbatur. Intra hos autem quatuor domûs angulos filij conuiuantur: Quia intra arcana Mentis, quæ principaliter his quatuor Virtutibus ad ſummæ rectitudinis culmen erigitur, virtute cæteræ quaſi quædam cordis ſoboles ſe inuicem paſcunt.*

C A P V T II.

DE VIRTVTIBVS CARDINALIBVS.

A R T I C V L V S I.

Quo Virtutum iſtarum Natura explicatur.

PRVDENTIA *eſt virtus, quæ ſecundùm honeſti rationem, diuinæque legis præſcriptum, quid expetendum, quidue fugiendum ſit, homini præſtituit.*

IVSTITIA *eſt virtus cuique tribuens quod ſuum eſt.*

FORTITVDO *eſt virtus quâ labores mortiſque pericula propter Deum conſtanter ſuſcipiuntur, & perferuntur.*

TEMPERANTIA *eſt virtus, voluptatum carnis, quæ guſtu tactúque percipiuntur, moderatrix.*

A *S. Auguſtini* definitionibus iſtæ non multùm abludunt. Sic enim Virtutes illas definit Libro *De Diuerſis*, Quæſtionibus 83. Quæſt. 31. & 61. & Libro 1. *De Libero Arbitrio*, Cap. 13.

PRVDENTIA *eſt appetendarum, & vitandarum rerum ſcientia.*

IVSTITIA *eſt virtus qua ſua cuique tribuuntur*. Siue, *Eſt habitus animi communi vtilitate conſeruatâ, ſuam cuique tribuens dignitatem.*

FORTITVDO *eſt virtus qua omnia incommoda, & damna rerum non in noſtra poteſtate conſtitutarum contemnimus.* Siue, *Firmitas animi aduerſùs ea quæ temporaliter moleſta ſunt.*

TEMPERANTIA *eſt virtus coërcens, & cohibens appetitum ab ijs rebus quæ turpiter appetuntur*. Siue, *Refrenatio cupiditatis ab ijs quæ temporaliter delectant.*

Quatuor illas principes Virtutes abſque Dei Amore nullas eſſe, immo nihil aliud videri quàm varios Diuini Amoris affectus, *S. Auguſtinus*, docet, Libro *De Moribus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. 15. *Si virtus* (inquit) *ad beatam vitam nos ducit, nihil omninò eſſe virtutem affirmauerim, niſi ſummum Amorem Dei. Namque illud quod quadripartita dicitur Virtus; ex ipſius Amoris vario quodam affectu, quantùm intelligo, dicitur. Itaque illas quatuor Virtutes, quarum vtinam ita ſit in mentibus vis, vt nomina in ore ſunt omnium, ſic etiam definire non dubitem, vt* TEMPERANTIA *ſit Amor integrum ſe præbens ei quod amatur:* FORTITVDO, *Amor facilè tolerans omnia propter quod amatur:* IVSTITIA, *Amor ſoli amato ſeruiens, & propterea rectè dominans:* PRVDENTIA, *Amor ea quibus adiuuatur ab eis quibus impeditur, ſagaciter ſeligens. Sed hunc Amorem non cuiuslibet, ſed Dei eſſe diximus, id eſt, ſummi boni, ſummæ ſapientiæ, ſummæque concordiæ. Quare definire etiam ſic licet, vt Temperantiam dicamus eſſe, Amorem Deo ſeſe integrum incorruptúmque ſeruantem: Fortitudinem, Amorem omnia propter Deum facilè perferentem: Iuſtitiam, Amorem Deo tantùm ſeruientem, & ob hoc benè imperantem cæteris, quæ homini ſubiecta ſunt: Prudentiam, Amorem benè diſcernentem ea quibus adiuuetur in Deum, ab ijs quibus impediri poteſt.*

Virtutes cardinales varij ſunt diuini amoris affectus.

His Virtutibus veteres Patriarchas eximiè præfulſiſſe, *S. Ambroſius*, oſtendit Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 24. & 25. *Quod* (inquit) *his Viris principalium Virtutum officium defuit? Quarum primo loco conſtituerunt Prudentiam, quæ in veri inueſtigatione verſatur, & ſcientiæ plenioris infundit cupiditatem: Secundo Iuſtitiam, quæ ſuum cuique tribuit, alienum non vindicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat: Tertio Fortitudinem, quæ & in rebus bellicis excelſi animi magnitudine, & domi eminet, corporiſque præſtat viribus: Quarto Temperantiam, quæ modum, ordinemque ſeruat omnium, quæ vel agenda vel dicenda arbitramur.·.· Fuit igitur in Sancto Abraham primo loco prudentia, de quo dicit Scriptura:* Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. *Nemo enim prudens qui Deum neſcit.·.· Vide, quàm iuſtus Abraham. In ſenectute ſua ſuſceperat filium per repromiſſionem, repoſcenti Domino negandum ad ſacrificium, quamuis vnicum, non putauit. Aduerte hîc omnes Virtutes quatuor in vno facto. Fuit ſapientiæ, Deo credere, nec filij gratiam anteferre Auctoris præcepto: Fuit iuſtitiæ, acceptum reddere: Fuit fortitudinis, appetitum ratione cohibere. Ducebat hoſtiam pater, interrogabat filius, tentabatur affectus paternus, ſed non vincebatur. Repetebat filius appellationem paternam, compungebat paterna viſcera, ſed non minuebat deuotionem. Accedit quarta virtus, temperantia. Tenebat Iuſtus & pietatis modum, & exſecutionis ordinem. Denique dum ſacrificio neceſſaria vehit, dum ignem adolet, dum filium ligat, dum gladium educit, hoc immolandi ordine meruit, vt filium reſeruaret. Quid ſapientius Sancto Iacob, qui Deum vidit facie ad faciem, & meruit benedictionem. Quid iuſtius, qui ea quæ adquiſierat, oblatis muneribus cum fratre diuiſit? Quid fortius, qui cum Deo luctatus eſt? Quid modeſtius eo, qui modeſtiam ita & locis & temporibus deferebat, vt filiæ iniuriam mallet prætexere coniugio, quàm vindicare; eo quòd inter alienos poſitus amori potiùs conſulendum, quàm odia colligenda cenſebat? Noë quam ſapiens, qui tantam fabricauit Arcam? Quam iuſtus, qui ad ſemen omnium reſeruatus, ſolus ex omnibus, & præteritæ generationis ſuperſtes eſt factus, & auctor futuræ, Mundo potiùs & vniuerſis, magis quàm ſibi natus? Quam fortis, vt diluuium vinceret? Quam temperans, vt diluuium toleraret?*

Idem *Libro* 5. *in Lucam*, quatuor Beatitudines à Sancto illo Euangeliſta commemoratas cum quatuor Virtutibus Cardinalibus comparat, BEATI PAVPERES SPIRITV. *Habes* (inquit) *Temperantiam, quæ à peccato abſtinet, ſæculum calcat, illecebroſa non quærit*. Beati qui eſuriunt & ſitiunt: *Qui enim eſurit, eſurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit iuſtus*, quia Iuſtitia eius manet in æternum. Vnde in Matthæo *Sitim & famem intelligimus ſpiritalem, quâ cibus Iuſtitiæ deſideratur aut potus: Quia virtus quaſi materia quædam virtutum eſt, vt Iuſtus æqualem ſe inferioribus præſtet, dolum excludat, veritatem requirat.* Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. *Habes Prudentiam, cuius eſt flere occidua, & ea quæ æterna ſunt quærere:* Pſal. 1[illegible]

rere: Lugere ſæcularia, quæ ſe ipſa compugnent: Deum pacis inquirere, qui ſtulta Mundi eligit, vt confundat ſapientes: & qui ea quæ non ſunt deſtruat, vt quæ ſunt poſ-
„ *ſit adipiſci.* Beati eritis cùm vos oderint homines. *Habet fortitudinem, ſed eam quæ non odium mereamur ex crimine: Sed perſecutionem patiatur ex fide; ſic enim ad paſſionis peruenitur coronam, ſi gratiam hominum negligas, diuinam ſequaris. Denique vt ſcias conſummatio-*
„ *nem eſſe fortitudinis paſſionem:* Secundùm hæc (in-
„ quit) faciebant Prophetis patres eorum; *quin Prophetas Iudæi vſque ad mortem corporis perſecuti ſunt. Eſt etiam fortitudinis iram vincere, indignationemque cohibere: Ac per hoc fortitudo animum iuxta corpuſque confirmat, nec perturbari ſinit timore aliquo vel dolore: Quibus velut prauis interpretibus plerumque percellimur. Ergo Temperantia cordis habet animique munditiam, iuſtitia miſericordiam, pacem Prudentia, manſuetudinem Fortitudo.*

Quatuor illas Virtutes à Chriſto vt à cauſa effectrice pariter & exemplari in Chriſtianorum Animos deriuari, oſtendit *S. Bernardus*, Sermone 22. in Cantica. *Fruſtra* (inquit) *huius ſæculi Sapientes de quatuor Virtutibus tam multa diſputauerunt, quas tamen apprehendere omninò nequiuerunt, cùm illum neſcierint qui factus eſt nobis à Deo Sapientia, docens prudentiam; & Iuſtitia, delicta donans, & Sanctificatio, in exemplum Temperantiæ continenter viuens; & Redemptio, in exemplum Patientiæ fortiter moriens... Quid vobis cum Virtutibus, qui Dei Virtutem Chriſtum ignoratis? Vbinam, quæſo, vera Prudentia niſi in Chriſti doctrina? Vnde vera Iuſtitia, niſi de Chriſti miſericordia? Vbi vera Temperantia, niſi in Chriſti vita? Vbi vera Fortitudo, niſi in Chriſti Paſſione? Soli ergo qui eius doctrinâ imbuti ſunt, prudentes dicendi ſunt; ſoli iuſti, qui de eius miſericordia veniam peccatorum conſecuti ſunt; ſoli temperantes, qui eius vitam imitari ſtudent; ſoli fortes, qui eius patientiæ documenta fortiter in aduerſis tenent. Incaſſum proinde quis laborat in acquiſitione Virtutum, ſi aliunde eas ſperandas putat quàm à Domino Virtutum: Cuius doctrina ſeminarium Prudentiæ; cuius Miſericordia opus Iuſtitiæ; cuius Vita ſpeculum Temperantiæ; cuius Mors inſigne eſt Fortitudinis.*

Hæ quatuor Virtutes quàm neceſſariæ ſint homini Chriſtiano, docet idem Doctor Mellifluus, in Tractatu *De Conuerſione ad Clericos*, Cap. 10. *Opus eſt* (inquit) *Fortitudine aduersùs tentamenta peccati, vt rugienti leoni reſiſtamus fortes in fide, & ignita ipſius iacula hoc ipſo clypeo viriliter repellamus. Opus eſt Iuſtitiâ, vt operemur bonum. Opus Prudentiâ, ne cum fatuis Virginibus reprobemur. Opus denique Temperantiâ, ne voluptatibus indulgentes, audiamus aliquando quod Miſer ille epularum pariter & veſtium ſplendore finito, dum miſericordiam precaretur, audiuit:* MEMENTO *fili, quòd recepiſti bona in vita tua & Lazarus ſimiliter mala: Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.*

Et Sermone 72. *De Diuerſis*, aliàs 35. ex *Paruis*, explicans Verſum illum Pſalmi 1. *Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum;* ait ad hoc conſilium quatuor modis tendi. *Quidam enim trahuntur inuiti, alij attrahuntur illecti, alij ſeducuntur ignari, alij ſequuntur ſpontanei. Iſtis neceſſariæ ſunt quatuor Virtutes, per quas armati reſiſtant, ne in conſilio eant. Inuitis neceſſaria eſt Fortitudo, qua reſiſtant vſque ad mortem minis, cruciatibus, & damnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent Temperantiâ, quæ reprimit illicita deſideria, nec cedis promiſſionibus, nec emollitur blanditijs. Illis qui ſeducuntur ignari, eſt opus Prudentiâ, quæ ab vtilibus inutilia diſcernit, & docet quid tenendum, quidue reijciendum ſit. Iuſtitiâ indigent illi qui ſequuntur ſpontanei. Iuſtitia eſt rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato conſentit.*

Virtutes Cardinales connexæ.

Denique has Virtutes eſſe connexas, & in meditullio quodam, ſeu medio conuenire, quod ita cunctis conterminum eſt, vt proprium videatur ſingulatum, docet Libro 1. *De Conſideratione*, Cap. 8. *Fortitudinis matrem eſſe Prudentiam: Nec fortitudinem, ſed temeritatem eſſe quemlibet auſum, quem non parturiuit prudentia. Hæc item eſt quæ inter voluptates & neceſſitates media quaſi quædam arbitra ſedens, vtrinque certis limitibus diſterminat fines; iſtis aſſignans & præbens, quod ſat eſt; illis quod nimis eſt, demens; & ſic ex alterutro tertiam formans virtutem, quam dicunt Temperantiam. Nempè intemperantem ipſa conſideratio cenſet tam eum, qui neceſſarijs pertinaciter demit, quàm qui indulget ſuperfluis.* Sed nec Iuſtitia ſolitaria eſt. *Nam cùm Iuſtitiæ dicatur portio, quod ſibi non vult fieri quis, alij non facere: Porrò perfectio quod ait Dominus,* Quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos fa- "
citе illis, *Neutrum horum erit, niſi ipſa voluntas ſic* "
ordinata fuerit, vt nec velit aliquid ſuperfluum, nec neceſſarium quid ſuperſtitioſè nolit, quod quidem Temperantiæ eſt. Denique & ipſi Iuſtitiæ vt iuſta ſit, Temperantia modum imponit. Noli nimium eſſe iuſtus, *ait Sa-* " Eccleſ. 7.
piens, oſtendens per hoc minimè approbandam iuſtitiam, quæ temperantiæ moderamine non frænetur. Quid quòd & ipſa Sapientia hoc Temperantiæ frænum non reſpuit, dicente Paulo, Non plus ſapere quàm oportet ſapere, "
ſed ſapere ad ſobrietatem. *Sed & è conuerſo, quòd* " Rom. 12.
Temperantiæ neceſſaria Iuſtitia ſit, oſtendit Dominus arguens in Euangelio illorum temperantiam, qui abſtinebant vt viderentur hominibus ieiunantes. Erat in cibo temperantia, ſed non iuſtitia in animo, quia non Deo placere, ſed hominibus intendebant. Quomodo rurſum vel iſta vel illa ſine Fortitudine, cùm conſtet fortitudinis eſſe non mediocris, cohibere velle & nolle ſuum inter anguſtias, parum & nimis; vt ſit contenta voluntas modo illo medio, nudo, puro, ſolo, conſtante ſibi, æquali vndique ſui, vtpote ex omni parte pariter circumciſo, quem ſolum conſtat eſſe virtutis. Diciſo mihi, quæſo, ſi potes, cuinam potiſſimùm trium harum Virtutum meditullium hoc dandum cenſeas, quod ita cunctis conterminum eſt, vt videatur proprium ſingularem? An ipſum virtus eſt, & nihil aliud? Sed ſic virtus non eſſet multiplex, ſed eſſent omnes vna. An potiùs, quia ſine eo virtus non eſt, omnium quodammodo intima vis vna eſt & medulla virtutatum, in qua ſic vniuntur, vt proinde vna videantur omnes, præſertim quod non illud participando communicant, ſed totum à ſingulis atque integrum poſſidetur? Verbi causâ: Quid tam iuſtitiæ quàm modus? Alioquin ſi quid extra modum relinquit, non planè cuique tribuit quod ſuum eſt. Quid tam rurſum temperantiæ, quæ non aliunde profectò temperantia eſt, niſi quòd nil immoderatum admittit? Sed, puto, ſatebere etiam non minùs eſſe fortitudinis, cùm vel maximè ipſa ſit quæ vel ab irruentibus vitijs, & quaſi hinc inde ſuffocare conantibus, purum illud potenter eruit & vendicat in quoddam ſtabile fundamentum boni, ſedemque virtutis. Ergo modum tenere, iuſtitia eſt, temperantia eſt; fortitudo eſt. Sed vide ne in hoc differant, vt iuſtitiæ quidem in affectu res ſit, à fortitudine autem efficacia eius: Porrò poſſeſſio eius atque vſus apud temperantiam. Ab hac tandem communione Prudentiam non excludi oſtendit. Nam *Ipſa eſt, quæ modum diu animi neglectu poſthabitum, & vitiorum inuidiâ quaſi in abditis recluſum, & coopertum quadam vetuſtatis caligine prior reperit & aduertit. Itaque Iuſtitia quærit, Prudentia inuenit, vendicat Fortitudo, Temperantia poſſidet.*

Quomodo medium conueniat Virtutibus Cardinalibus?

Sed & *S. Hieronymus*, Epiſtolâ 127. ad *Fabiolam*, Manſione 38. explicans, & in Cap. 16. *Iſaiæ*, Virtutes omnes ſibi hærere aſſerit, & inter ſe ita connexas, vt qui vnâ caruerit, omnibus careat. Neque verò huic doctrinæ repugnat, quòd Libro 1. *Contra Pelagianos*, Cap. 7. ait: *Nullus Sanctorum, quandiu in iſto corpuſculo eſt, cunctas poteſt habere virtutes.* Id vnum enim ſignificat, non eſſe æquales in omnibus, ſed alios alijs virtutibus excellere, quamuis omnes habeat, qui vnam habet. Significat neminem hominem, quantumuis ſit iuſtus, perfectum eſſe, quandiu hîc mortalem vitam agit. In eo verſatur vt probet, *Non ſolùm ad comparationem Diuinæ Maieſtatis homines nequaquam eſſe perfectos, ſed ne Angelorum quidem & cæterorum hominum, qui virtutum culmina conſcenderunt: Cùm & tu, qui melior es alterius collatione, quem imperfectum eſſe monſtraueris, rurſùm ab alio te præeunte vincaris; ac per hoc non habeas veram perfectionem: Quæ ſi perfecta ſit, nulla re indiget.* Et paulò poſt: *Quandiu habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, & fragili carne circumdamur, imò mortali & corruptibili, beatos eſſe nos credimus, ſi in ſingulis Virtutibus, partibuſque virtutum Deo ſubiecti ſimus: Cùm autem mortale hoc indutum fuerit immortalitate, & corrupti-*

uam hoc incorruptione veſtitum, & abſorpta mors fuerit in Chriſti victoria; Tunc erit Deus omnia in omnibus: Vt non ſit ſaatùm iu Salomone Sapientia, in Dauid animi manſaetado, in Elia & Phinees zelus, in Abraham fides, in Petro perfecta dilectio, in electionis Vaſe ſtudium prædicandi, & in cæteris bina vel trina; ſed totus in cunctis ſit, & omni virtutum chora Sanctorum numerus glorietur; & ſit Deus omnia in omnibus. Obijcit Critobulus Interlocutorum alter: *Nullus ergo Sanctorum, quandiu in*
1. Cor 13. *iſto corpuſculo eſt, cunctas poteſt habere virtutes?* Reſpondet Atticus: *Nullus; quia nunc ex parte prophetamus, & ex parte cognoſcimus.* Critob. *Et quomodo legimus: Qui vnam habuerit, omnes videtur habere virtutes?* Atticus. *Participatione, non proprietate: Neceſſe eſt enim vt ſinguli excellant in quibuſdam. Et tamen hoc quod legiſſe te dicis, vbi ſcriptum ſit, neſcio.* Critob. *Ignoras hanc Philoſophorum eſſe ſententiam?* Atticus. *Sed non Apoſtolorum. Neque enim mihi curæ eſt quid Ariſtoteles, ſed quid Paulus doceat.* Critob. *Obſecro te, nonne Iaco-*
Iacobi 2. *bus Apoſtolus ſcribit, Qui in vno offendit, eum eſſe omnium reum?* Atticus. *Ipſe locus interpretatur. Non enim dixit, vnde cœperat diſputatio; Qui diuitem pauperi in honore prætulerit, reus eſt adulterij vel homicidij: In hoc enim delirans Stoici, paria contendentes eſſe peccata: Sed ita; Qui dixit, Non mœchaberis, dixit, Et non occides: Quod etſi non occidis, mœcharis tamen, factus es tranſgreſſor Legis. Leuia cum leuibus, & grauia cum grauibus comparantur, nec ferulâ dignum vitium, gladio vindicandum eſt: Nec gladio dignum ſcelus, ferulâ coercendum.* Tum paulò poſt Atticus: *Quis non vult facere quod perfectum eſt? Aut quis non cunctis capiat florere Virtutibus? Si totum requiris ab omnibus, tollis rerum diuerſitatem, & gratiarum diſtantiam, & Creatoris artificis varietatem, cuius ſacro Propheta ſonat, carmine,*
Pſal. 103. Omnia in ſapientia feciſti. *Indignetur lucifer, quare fulgorem lunæ non habeat. Luna ſuper ſuis defectibus & labore cauſetur, cur annuum Solis circulum ſingulis menſibus expleat. Sol quæratur quid offenderit, vt Lunæ curſu tardior ſit. Clamemus & nos homunculi, quid cauſæ extiterit vt homines & non Angeli facti ſimus ... Veſtrum decretum huc vſque perueniat, vt dura ſingula calumniantur, manum inijciant Deo, cur ſolus Deus ſit, cur inuiderit creaturis, vt non omnes eadem polleant Maieſtate. Quod licet non dicatis (Neque enim tam inſani eſtis, vt apertè pugnetis Deo) Tamen alijs verbis loquimini, rem Dei homini copulantes, vt ſit abſque peccato, quod & Deus eſt. Vnde Apoſtolus ſuper diuerſis intonans gratijs loquitur: Diuiſiones donationum ſunt, idem autem Spiritus. & diuiſiones miniſteriorum ſunt, idem autem Dominus: & diuiſiones operationum ſunt, vnus autem Deus, qui operatur omnia in omnibus.*

Eodem ſenſu intelligendum eſt, quod ait in Cap. 1. Epiſtolæ ad Epheſios. *Nunc* (inquit) *Deus per partes in ſingulis eſt: In alio iuſtitia, in alio caſtitas, in alio ſapientia, in alio fortitudo: & difficile eſt etiam in Sanctis viris atque perfectis omnes pariter eſſe virtutes. Cùm autem in fine rerum & conſummatione Mundi Ei fuerint vniuerſa ſubiecta, adimplebitur omnia in omnibus: Vt iuxta id quod Deus eſt cunctis virtutibus plenus, omnia in omnibus adimpleatur, & ſiut vniuerſi habeates omnia, quæ ante ſinguli ſingula poſſidebant.* Quamuis itaque connexæ ſint inter ſe virtutes, & qui vnam habet, cæteris ſit ornatus. Non ſunt in Iuſtis ipſis æquales, & modis omnibus perfectæ; ſed perfectus erit illarum ſtatus in cœleſti beatitudine, cùm Deus erit omnia in omnibus.

ARTICVLVS II.

De Prudentia, eiuſque Partibus, & Officijs.

§. I.

Partes ſubiectæ, ſiue ſpecies Prudentiæ.

1 PRimus Officij fons Prudentia eſt; (inquit *S. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs*, Cap. 27.) Alia *Poli-*
S. Thomas Secunda Secundæ, Quæſt. 50. *tica* eſt, alia *Oeconomica*, alia *Monaſtica*. Prima in bonum Reipublicæ, ſecunda in bonum familiæ; tertia in bonum priuatum intendit. Prima vel *Regnatrix* eſt in Rege, de qua *Ieremiæ* 23. dicitur: *Regnabit Rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium & iuſtitiam in terra.* Et Sapientiæ 6. *Rex ſapiens ſtabilimentum populi eſt.* Vel *Militaris* in belli Ducibus, quæ hoſtium repellendis inſultibus inuigilat; de quâ Prouerb. 24. dicitur: *Cum diſpoſitione initur bellum, & erit ſalus vbi ſunt multa conſilia.* Et Sap. 6. *Melior eſt ſapientia quàm vires; & vir prudens quàm fortis.* Vel *Obſequens* in ſubditis, in ijs quæ bonum commune ſpectant. Homines enim ſerui, vel quicumque ſubditi ita aguntur ab alijs per præceptum, vt tamen ſeipſos agant per liberum arbitrium: & ideò requiritur in eis rectitudo quædam regiminis, quâ ſeipſos dirigant obediendo Principibus, & ijs qui Rempublicam moderantur; quod pertinet ad Prudentiam Politicam. Hæ Partes ſunt ſubiectæ Prudentiæ, ſiue illius ſpecies.

§. II.

Prudentiæ Officia.

2 OFficia Prudentiæ, ſiue actus illius, ſunt 1. Rectum conſilium de rebus agendis inire, quærere, accipere, vel dare. 2. De ijſdem rectè iudicare, ſiue ſecundùm Regulas communes, ſiue ſecundùm altiora principia, vbi illas deficere contingit. 3. Rectè præcipere. Et hic quidem poſtremus actus Prudentiæ Moralium S. Thom. Secunda Se. Quæſt. A. 2. a Quæſt.
Virtutum Reginæ proprius eſt. Alij verò ad virtutes Prudentiæ annexas & affines ſpectant. Optimi conſilij in omnibus operibus noſtris, maximeque in rebus ad Animæ ſalutem pertinentibus neceſſitatem docet Spiritus-Sanctus Prouerb. 12. *Via ſtulti recta in oculis eius: Qui autem ſapiens eſt audit conſilia.* Et Cap. 13. *Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt: Qui autem agunt omnia cum conſilio, regunt ſapientiâ.* Eccli. 32 *Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.* Et Cap. 37. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile.* Hac Virtute inſtructus *Iethro* ſocer *Moſis*, optimum illi conſilium dedit de Populi Iſraelitici gubernatione; (*Exod.* 18. 17.) Hâc inſtructus *Nathan* Propheta ſalutare conſilium dedit *Bethſabee* Matri Salomonis, vt Regnum filio à *Dauide impetraret*. (3. *Reg.* 1. 52.) Hâc Virtute Moſes, Salomon, Daniel, Ioſeph excelluerunt; vt oſtendit *S. Ambroſius*, Libro 2. *De Officijs*, Cap. 10. & ss. Rectum de agendis iudicium ad bonum illum ſenſum pertinet, qui veræ ſapientiæ comes eſt, & à Deo datur hominibus, de quo *Sap.* 7. dicitur: *Optaui, & datus eſt mihi ſenſus, & inuocaui, & venit in me ſpiritus Sapientiæ.* Eccli. 14. *Beatus vir qui in ſapientia morabitur, & qui in iuſtitia ſua meditabitur, & in ſenſu cogitabit circumſpectionem Dei.* Hinc homo ſenſatus in Scripturis, qui verè prudens eſt, appellatur Eccleſiaſtici 33. *Sapiens non odit mandata & iuſtitias, & non illidetur quaſi in procella nauis, Homo ſenſatus credit Legi Dei, & Lex illi fidelis.* Recti iudicij eſt, è duobus malis minus eligere, quod de malis culpæ non eſt intelligendum: Peccata enim omnia fugienda ſunt, cùm illa Deus prohibeat, nullum eligendum eſt: Sed de malis pœnæ. Sic Dauidi, cùm numerato populo peccaſſet, obtulit Dominus optionem triplicis pœnæ, nempè vel ſeptennis famis in toto Regno, vel belli quo fugeret tribus menſibus coram hoſtibus ſuis, vel triduanæ peſtis. *Dixit autem Dauid ad Gad, Coarctor nimis: Sed melius eſt vt incidam in manus Domini (multæ enim miſericordiæ eius ſunt) quàm in manus hominum. Immiſitque Dominus peſtilentiam in Iſrael.* Rectè præcipitur, quod Legi Diuinæ, aut Eccleſiæ, Principiumque Legibus ſecundùm Deum latis non repugnat, & ad finem conſequendum conducibile eſt, maximè verò ad finem vitæ æternæ, propter quam Principes & Superiores quique præcipere, & ſubditi parere debent.

3 Illis ſolùm conſilijs confidendum eſt, quæ iuſtitiâ & prudentiâ nituntur. *Quis enim ei ſe committat, quem non putet plus ſapere, quàm ipſe ſapiat qui quærit conſilium? Neceſſe eſt igitur vt præſtantior ſit à quo conſilium petitur, quàm ille eſt qui petit. Quid enim conſulas hominem, quem non arbitreris poſſe melius aliquid reperire, quàm ipſe intelligis? Quòd ſi eam inueneris, qui viuacitate ingenii, mentis vigore atque auctoritate præſtet, & accedat eò vt exemplo & vſu paratior ſit, præſentia ſoluat pericula, proſpiciat futura, denunciet imminentia,* argu-

argumentum expediat, remedium ferat in tempore, paratus ſit non ſolùm ad conſulendum, ſed etiam ad ſubueniendum; huic ita fides habetur, vt dicat, qui conſilium petit: [Eccli. 12.]
„ Etſi mala mihi euenerint per illum, ſuſtineo. *Huiuſmodi igitur viro ſalutem noſtram, & exiſtimationem committimus, qui ſit iuſtus, & prudens. Facit enim iuſtitia, vt nullus ſit fraudis metus: Facit etiam prudentia, vt nullus ſit erroris ſuſpicio;* (inquit *Sanct. Ambroſius*, Libro 2. *De Officijs*, Cap. 8.) Morum probitate, & integritate florere illum neceſſe eſt, à quo conſilium quæris. *Quomodo enim eum potes iudicare conſilio ſuperiorem, quem videas inferiorem moribus? Supru me debet eſſe, cui me committere paro. An verò idoneum eum putabo, qui mihi det conſilium, quod non det ſibi: & mihi eum vacare credam, qui ſibi non vacat: Cuius animum voluptates occupent, libido deuincat, auaritia ſubiuget, cupiditas perturbet, quatiat metus? Quomodo hîc conſilij locus, vbi nullus quieti? ∴. ∴. Omnia operatur Prudentia, cum omnibus bonis habet conſortium. Nam quomodo poteſt vtile conſilium dare, niſi habeat iuſtitiam, vt induat conſtantiam, mortem non formidet, nullo terrore, nullo reuocetur metu, nulla adulatione à vero deflectendum putet: Exilium non refugiat, qui nouerit Sapienti patriam Mundum eſſe: Egeſtatem non timeat, quæ nihil deeſſe Sapienti ſciat, cui totus Mundus diuitiarum eſt? Quid enim præcelſius illo viro, qui auro moueri neſciat, contemptum habeat pecuniarum, & velut ex arce quadam deſpiciat hominum cupiditates?* Ab huiuſmodi viro conſilium quære, à viro (inquam) prudente, probo, beneuolo, facili. Si quis enim ſapiens eſt, difficili tamen acceſſu, idem eſt, ac ſi aquæ fontem præcludat; (inquit *S. Ambroſius*, Cap. 12. & 14. eiuſdem Libri.)

§. III.

Partes integrantes Prudentiæ.

4 PArtes velut integrantes Prudentiæ, ſine quibus videlicet perfectus iſtius Virtutis actus eſſe non poteſt, ſunt *Memoria, Intelligentia, Prouidentia, Solertia, Docilitas, Ratio, Circumſpectio, Cautio, Solicitudo.* [S. August. Lib. Q. 83. Q. 31. S. Thom. Secunda Secundæ, Q. 49 & 5 & 44.]

Memoria eſt, quâ repetit animus illa, quæ olim geſta ſunt, vel euenerunt. Non ſumitur hîc pro naturali facultate, ſed pro ſtudioſa recordatione præteritorum euentuum, & negotiorum, quibus medijs acta ſint, quos exitus habuerint. Experimento ſcilicet plurimum iuuatur Prudentia, & ex præteritis argumentum ſumit, quo probetur in ſimilibus negotijs rerumque circunſtantijs, quæ fauſtum exitum habuerunt, eodem modo agendum; vel alio modo in ijs, quorum infauſtus fuit exitus ex hominum imprudentiâ, & mediorum congruorum defectu. Contingit enim interdum, vt res malè cedant, quamuis optimo conſilio ſuſceptæ ſint, medijſque conuenientibus, & Prudentiâ ſingulari geſtę, ex defectu cauſarum, quæ non ſunt in noſtra poteſtate, & ita volente, ac decernente Deo. Vnde ſcitè ab antiquo Poeta dictum eſt ∴.

Careat ſucceſſibus opto.
Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

Intelligentia, eſt quâ homo ea perſpicit, quæ ſunt; ſiue, Accurata & ſolers conſideratio, qua intelligitur quid in vnaquaque actione, atque adeò in totius vitæ ratione Deo acceptum, ac proinde honeſtum; ſeu decens atque vtile ſit: & è contrario quid Deo diſpliceat, ac proinde quid inhoneſtum, dedecens ac damnoſum ſit. Hic dicitur *Intellectus Prudentiæ*; (Eccleſiaſtici 1. & alibi, *Spiritus intelligentiæ*. De quo ſcriptum eſt Deuteronomij 4. *Hæc eſt veſtra ſapientia, & intellectus coram Populis, vt audientes vniuerſa præcepta hæc, dicant: En Populus ſapiens, & intelligens, gens magna.* Intelligentia quoque perſpicit vir prudens, quæ ſint aliorum conſilia. Quamuis enim adeò profundæ ſint hominis cogitationes, vt nemo eas nouerit, niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt, eas tamen, quantum coniecturis poteſt, vir prudens rimatur, obſeruat, expiſcatur, ſecundùm illud Prouerb. 20. *Sicut aqua profunda, ſic conſilium in corde viri: Sed homo ſapiens exhauriet illud.* [Sap. 7. Eccli. 39.]

Prouidentia, eſt qua futurum aliquid ante videtur quàm factum ſit; & idonea media ad finem conſequendum aſſumuntur. De qua Pſalmo 32. ſcriptum eſt: *Gens abſque conſilio eſt, & ſine prudentia: Vtinam ſaperent, & intelligerent, & nouiſſima prouiderent!* Et Eccleſiaſtis 8. *Tempus & reſponſionem cor Sapientis intelligit. Omni negotio tempus eſt, & opportunitas.* Hac inſtructus eſt, *Qui volens turrim ædificare, priùs ſedens computat ſumptus, qui neceſſarij ſunt, ſi habeat ad perficiendum; ne poſteaquam poſuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illudere ei, dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare.* Hac inſtructus eſt *Rex, qui iturus committere bellum aduerſus alium Regem, ſedens prius cogitat, ſi poſſit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe: Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea, quæ pacis ſunt.* Hac inſtructus erat vir Sapiens, *Qui ædificauit domum ſuam ſupra petram, & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: Fundata enim erat ſuper petram.* Hac deſtitutus erat vir ſtultus, *Qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam: & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* [Lucæ 14.] [Matth.]

Solertia, facilis eſt, & prompta coniectio, qua dum aliquid ex improuiſo occurrit, celeriter à viro perſpicaci, & prudente inuenitur, id quod congruit, & expedit.

Docilitas, qua quis paratum, & promptum ſe exhibet ad aliorum conſilia, & monita de rebus agendis ſuſcipienda. Quò ſpectat illud Prouerb. 3. *Ne innitaris Prudentiæ tuæ.* Et Eccleſiaſtici 6. *In multitudine Presbyterorum prudentium ſta, & Sapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire, & Prouerbia laudis non effugiant à te. Et ſi videris ſenſatum, euigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus.* Quamuis autem in bona, & felici indole quædam ſit ad docilitatem propenſio: Ad eius tamen perfectionem (inquit *Sanct. Thomas*) plurimùm valet humanum ſtudium, *Dum ſcilicet homo ſolicitè, frequenter & reuerenter applicat animum ſuum documentis Maiorum; non negligens ea propter ignauiam; nec contemnens propter ſuperbiam.* Quod quidem cùm ſine Diuinæ Gratiæ munere, vt patet, fieri non poſſit, cor docile Dei donum eſt: Vnde Salomon ita Dominum precabatur: *Dabis ſeruo tuo cor docile.* [1. Reg. 3.]

Ratio, ſiue recta ratiocinatio eſt, qua ex alijs priùs cognitis colligitur quid agendum ſit. Ad quam pertinet illud Prouerb. 18. *Cor prudens poſſidebit ſcientiam.*

Circumſpectio, eſt accurata circumſtantiarum conſideratio, vt noſcatur quid bonum ſit, & conueniens, habita ratione negotiorum, perſonarum, loci & temporis, &c. Quædam enim ſecundùm ſe ſpectata bona ſunt, & conuenientia, quæ tamen ex rerum circumſtantium concurſu, vel mala redduntur, vel certè fini nullatenus opportuna. Sic exibere alicui ſigna amoris, ſecundùm ſe ſpectatum, conueniens eſt, vt eius animus ad mutuum amorem alliciatur. Sed ſi periculum probabile, ſit ne inde in illius animo ſuperbia, vel ſuſpicio adulationis oriatur, id non erit fini conueniens. Quam ob rem neceſſaria eſt circumſpectio ad Prudentiam, vt ſcilicet media ad finis conſecutionem aſſumpta comparentur cum accidentibus rem circumſtantibus. Quò ſpectat illud Apoſtoli, Philipp 1. 9. 10. *Et hoc oro, vt charitas veſtra magis, ac magis abundet in ſcientia, & in omni ſenſu: Vt probetis potiora.* Et Heb 6. 14. *Perfectorum autem eſt ſolidus cibus; eorum qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni, ac mali.*

Cautio, eſt malorum, & impedimentorum extrinſecorum, quæ conſecutioni finis obijciuntur, & aduerſantur, conſideratio, vt ea vitentur, vel remoueantur. Cùm enim bona plerumque impediantur à malis, & mala ſæpè boni ſpeciem habeat, neceſſaria Prudentiæ cautio eſt, vt non ſolùm eligantur bona, ſed vitentur mala. Huc pertinet illud Sapientis Oraculum, *Eccleſiaſtici*, Cap. 3. *Sapiens cor, & intelligibile abſtinet ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.* Et illud Apoſtoli, Epheſ. 5. *Videte itaque fratres, quomodo cautè ambuletis: Non quaſi inſipientes, ſed vt ſapientes: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Propterea nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes, quæ ſit voluntas Dei.* Hinc *Iulianus Pomerius*, Libro 3. *De Vita contemplatiua*, Cap. 29. ait: *Cognitio rerum, quæ de Prudentiæ fonte confertur, ſpiritales à carnalibus vitijs defæcatos illuſtrat, vt prudentes, ac ſapientes fiant, immi-*

nentia mala proſpiciant ſimul & caueant:. Nec puteat vlla eſſe mala, niſi quæ malos efficiant; inter fallacia & ſolida bona diſcernant, &c. Non ſolùm autem à vitijs, & ab occaſionibus peccati, ſed etiam ab hominibus, quorum probitas non eſt perſpecta & explorata, cauere, Prudentiæ eſt: Non temerè cuiuis credere, etiam propinquis & popularibus, etiamſi bonis verbis blandiantur. Quocirca Ieremiæ 9. ſcriptum eſt: *Vnuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam: Quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.* Et Cap. 12. 6. *Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipſi pugnauerunt aduerſùm te, & clamauerunt poſt te plenâ voce, ne credas eis cùm locuti fuerint tibi bona.* Michææ 7. *Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: Ab ea quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui. Quia filius contumeliam facit patri, & filia conſurgit aduerſùs matrem ſuam, nurus aduerſùs ſocrum ſuam, & inimici hominis domeſtici eius.* Matth. 7. *Cauete ab hominibus: Tradent enim vos in Concilijs ſuis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos.* 1. Ioannis 4. *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint.* Prudentis cautionis exemplum Chriſtus dedit. Cùm enim eſſet Ieroſolymis in Paſchali Feſto, *Multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna eius quæ faciebat. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eò quòd ipſe noſſet omnes.* Cautioni adiuncta diſſimulatio eſt, quæ ea ſolùm ratione licita eſt, quâ veri aliquid ſilet, nihil dicit falſi; conſilia ſua & animi affectus abſcondit, ſaluâ Dei gloriâ, citra fraudem veritatis, charitatis, iuſtitiæ. Neminem fallere licet; verùm ſaluis Dei Proximique Iuribus, diſſimulare licet in rebus externis, politicis, & medijs ſiue indifferentibus, in quibus noſtrorum conſiliorum, affectuum, negotiorum manifeſtatio nobis vel alijs noceret. Sic *Ioſeph* diſſimulatione vſus eſt, alienum ſe fingens fratribus, verbiſque durioribus illos excipiens; vt fratrum animos, & paternæ familiæ ſtatum exploraret; (*Geneſ.* 42.) Sic *Moſes* veniam petens à ſocerò in Ægyptum redeundi, vocationem diuinam prudenter diſſimulauit, ne quod ſibi impedimentum à ſocero familiaque afferretur; (*Exod.* 4. 18.) Sic idem *Moſes* & *Aarôn* iubente Deo, poſtularunt à Pharaone vt Populum Iſraeliticum ex Ægypto dimitteret, ſacrificia vero Numini in deſerto oblaturum: Quæ quidem vera, ſed non vna tamen cauſa erat dimiſſionis Populi: Sed alias cauſas, nempè duriſſimæ ſolutionem ſeruitutis, & aditum Terræ Chanaan prudenter apud Pharaonem diſſimularunt; (*Exod.* 3.) Propheta *Samuel* Dei Mandato Bethleem ad *Iſai* profectus, vt *Dauidem* eius filium Regem inungeret, præcipuam illam itineris ſui cauſam diſſimulauit,
1. Reg. 16. vnam tantùm indicauit Senioribus ciuitatis, quid infauſti ex illius aduentu metuentibus, dicens; *Ad immolandum Domino veni:* Quod etiam verum erat.

Solicitudo, eſt quædam ſolertis animi vigilantia, & celeritas ad ea quæ agenda ſunt proſequenda, ſiue ad optimorum conſiliorum ac præceptorum executionem vrgendam atque promouendam. Hinc *S. Petrus*, Epiſt. 1. Cap. 4. *Eſtote* (inquit) *prudentes, & vigilate in orationibus.* Hinc *S. Auguſtinus*, Libro *De Moribus Eccleſiæ*, Cap. 24. de Prudentia loquens: *Huius autem* (inquit) *ſunt excubiæ, & diligentiſſima vigilantia, ne ſubrepente mala ſuaſione fallamur: Vnde ſæpè Dominus,* VIGILATE, *clamat &* AMBVLATE, inquit, *dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant.*

§. IV.

In quibus vera Prudentia?

IN Iuſtis omnibus eſt vera Prudentia, ſine qua nulla vera Virtus eſt. Quamuis enim omnes induſtriam illam non habeant, qua ſibi & alijs prouidere poſſint de omnibus quæ ad humanæ vitæ rationem pertinent; induſtria tamen illa donantur à Deo, quæ ſufficit ad res ſalutis æternæ; illoſque hoc ſenſu *Vnctio docet de omni-*
Ioann. 2. *bus.* Licet porrò plerique homines iuſti, piæque mulieres indigeant regi conſilio alieno; *Saltem in hoc ſibi ipſis conſulere ſciunt, ſi gratiam habent; vt aliorum requirant conſilia, & diſcernant conſilia bona à malis;* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 47. A. 14.)

Ad omnes ergo Chriſtianos ſpectat cœleſte illud Chriſti Domini Mandatum: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Matth. 10. Prudentia ſerpentis nobis præcipitur, ad cauendum malum, vt quemadmodum ſerpens totum corpus pro ſeruando capite obijcit perſequenti, ſic totius corporis periculo Caput noſtrum qui Chriſtus eſt, cuſtodiamus: Et ſicut ſerpens per anguſtias ſe coarctans, veteri pelle exutus innouatur; ſic *Intrare per anguſtam portam*, & *Veterem hominem exuere* teneamur. S. Hieron. in Cap. S. Matth. Columbarum autem ſimplicitatem commendat, vt nulli noceamus.

In peccatoribus non eſt vera perfectaque Prudentia, quia ſibi ipſis non conſulunt in ijs quæ ſalutem & felicitatem æternam ſpectant. *Prudentia non in foro, non in plateis, ſed in Eccleſia poſſidetur;* (inquit *S. Ambroſius*, Libro *De Virginitate*, Cap. 14.) S. August. Lib. Quæst. Euangel. ex S. Matth. Q. 8.

§. V.

Vitia Prudentiæ oppoſita.

VItia Prudentiæ oppoſita ſunt *Imprudentia, Præcipitatio, Inconſideratio, Inconſtantia, Negligentia, Prudentia carnis, Aſtutia, Dolus, Fraus, & immodica de rebus temporalibus ſolicitudo.*

Imprudentia, qua quis auertitur à Regulis Diuinis, eſt peccatum mortale, cùm ſcilicet *Quaſi contemnens & repudians diuina documenta præcipitanter agit. Si verò præter eas agat abſque contemptu, & abſque detrimento eorum quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, eſt peccatum veniale;* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 53. A. 1.) Spiritalis gratiæ theſauros imprudentia diſſipari & amitti, Spiritus-Sanctus docet, Prouerb. 21. 20. *Theſaurus deſiderabilis, & oleum in habitaculo Iuſti: & imprudens homo diſſipabit illud.*

Præcipitatio, imprudentiæ ſpecies eſt, conſilij ſcilicet peruerſitas; qua homo ex impetu voluntatis, aut prauo animi affectu, prætermiſſis Prudentiæ gradibus in ruinam labitur. Quò ſpectat illud Prouerb. 4. *Via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruant.*

Inconſideratio ſub imprudentia pariter continetur. Iudicij deprauatio eſt, quatenus homo contemnit vel negligit attendere ad ea ex quibus rectum iudicium procedit. Porrò cùm ad Prudentiam pertineat diuinum illud Oraculum, Prouerb. 4. *Oculi tui videant recta, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos:* Inconſiderationem ipſi è regione aduerſari, manifeſtum eſt.

Inconſtantia, qua bonum propoſitum abijcitur, imprudentiæ pariter ſpecies eſt, quatenus rectam præcipiendi rationem euertit. Hæc tria vitia ex luxuria oriuntur, & de illis ſuperiùs egimus, cùm de luxuriæ propagine ſeu filiabus tractaremus.

Negligentia, defectus eſt debitæ ſolicitudinis ad Prudentiam pertinentis. Peccatum eſſe minimè dubium eſt, ſecundùm illud Prouerb. 19. *Qui negligit viam ſuam, mortificabitur*, id eſt, incurret mortem, ſiue, *Peribit*, vt habet Verſio 70. Interpretum. Et Eccli. 7. *De negligentia tua purga te cum paucis.* Vt autem innoteſcat quando veniale ſit, quando mortale peccatum, ad eius radicem attendendum eſt. Oritur ſcilicet ex remiſſione quadam voluntatis, qua fit vt ratio non ſit ſolicita de præcipiendis quæ debet, vel quo modo debet. Dupliciter ergo contingere poteſt vt negligentia ſit peccatum mortale. Primò ex parte eius quod ex negligentia prætermittitur, quod quidem ſit neceſſarium æternæ ſaluti, ſiue ſit actus, ſiue circumſtantia, ſecundùm illud Apoſtoli, Hebr. 2. *Quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? Quæ cum initium accepiſſet enarrari per Dominum, ab ijs, qui audierunt, in nos confirmata eſt.* Secundò, contingit vt negligentia mortale ſit peccatum ex parte cauſæ. Si enim voluntas adeò ſit remiſſa circa res diuinas, & officia Vitæ Chriſtianæ, vt penitus à charitate Dei deficiat, talis negligentia mortale peccatum eſt; quod præcipuè contingit cùm negligentia ſequitur ex contemptu. Vnde Deuteron. 8. ſcriptum eſt: *Caue ne quando obliuiſcaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius.* Et Prouerb. 1. 25. *Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis.* Hinc *S. Gregorius Magnus*, Libro 7. Epiſtola 39. Indict. 2. *Sicut* (inquit) *cauta prouiſio & culparum vias obſtrue-*

obſtruere, & nouit quæ ſunt noxia declinare; ita neglectus patet exceſſibus, & quæ ſunt cauenda ſolet incurrere. Si verò ex negligentiâ prætermittatur actio aliqua vel circumſtantia quæ non ſint neceſſariæ ſaluti, neque id fiat ex contemptu, ſed ex aliquo defectu feruoris, tunc negligentia veniale peccatum eſt; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 54. A. 3.)

Prudentia carnis, aſſumptâ veræ prudentiæ ſpecie ipſi aduerſatur. Lethale peccatum eſt, ſi finis vltimus in fruitione bonorum corporis ſtatuatur. Vnde Apoſtolus, Rom. 8. ait: *Prudentia carnis mors eſt. Quoniam ſapientia carnis inimica eſt Deo: Legi enim Dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt.* Aliàs prudentia carnis veniale peccatum eſt. Falſa illa prudentiæ ſpecies ſiue ſimilitudo, dicitur etiam *Prudentia ſæculi*, de qua Chriſtus (Lucæ 16.) *Filij huius ſæculi prudentiores filijs lucis in generatione ſua ſunt.*

Aſtutia vitium eſt prudentiæ oppoſitum, quo non veris vijs, ſed falſis & ſimulatis (vt loquitur *S. Thomas*) ad finem ſiue bonum ſiue malum tenditur. De qua *S. Gregorius*, Lib. 10. *Moralium*, Cap. 16. *Sapientia* (inquit) *huius Mundi, eſt cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare; quæ falſa ſunt, vera oſtendere; quæ vera ſunt, falſa demonſtrare. Hæc prudentia à iuuenibus ſcitur, à pueris pretio diſcitur.* Hanc Apoſtolus diſſuadet 2. Corinth. 4. *Non ambulantes* (inquit) *in aſtutia.*

Fraus & Dolus Aſtutiæ conſilia exequuntur; dolus cùm verbis, tum factis; fraus factis præſertim. De vtroque illo vitio ſuperiùs actum eſt, cùm de filiabus Auaritiæ tractaretur, quia Auaritiæ ſurculi ſunt.

Immoderata de temporalibus rebus ſolicitudo vitium eſt prudentiæ oppoſitum, quo vel temporalia bona vt finis quæruntur, vel ſuperflua vltra vitæ præſentis neceſſitatem; vel ſolicitudinis tempus præoccupatur, cùm omni negotio tempus ſit & opportunitas. Huic vitio medetur Chriſtus Matth. 6. *Ne ſolliciti ſitis* (inquit) *animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibi ipſi. Sufficit diei malitia ſua.* Cùm tamen videmus Dei ſeruos prouidere ne ipſis neceſſaria vitæ ſubſidia deſint, de craſtino ſollicitos ne ideò iudicemus. Nam & ipſe Dominus loculos habuit, & in Actis Apoſtolorum ſcriptum eſt, ea quæ ad victum eſſent neceſſaria, procurata eſſe in futurum propter imminentem famem, ab Apoſtolorum diſcipulis. Ex quibus Scripturæ locis euidens eſt, *Dominum noſtrum non hoc improbare, ſi quis humano more iſta procuret, ſed ſi quis propter iſta Deo militet, vt in operibus ſuis non Regnum Dei, ſed iſtorum acquiſitionem intueatur!* (inquit *S. Auguſtinus*, Libro 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 58.)

Act. 11. 29.

ARTICVLVS III.

De Iuſtitia, eiuſque Partibus, & Officijs.

§. I.

Iuſtitiæ, Iuriſque partitio.

1 IVſtitia, quæ vulgò definitur *Perpetua & conſtans voluntas ius ſuum vnicuique tribuendi*, Moralium Princeps Virtutum, ornat dirigitque voluntatem. Vnde *S. Anſelmus*, in Dialogo *De Veritate*, Cap. 13. *Iuſtitia* (inquit) *eſt rectitudo voluntatis, propter ſe ſeruata.* Circa alios propriè verſatur. *Iuſtitia* (inquit *S. Ambroſius* Lib. 1. *De Officijs*, Cap. 28.) *ad ſocietatem generis humani, & ad communitatem refertur. Societatis enim ratio diuiditur in duas partes, Iuſtitiam & Beneficentiam. Sed primum ipſum quod putant Philoſophi iuſtitiæ munus, apud nos excluditur. Dicunt enim illi, eam primam eſſe iuſtitiæ formam, vt nemini quis noceat, niſi laceſſitus iniuriâ: Quod Euangelij auctoritate vacuatur; vult enim Scriptura, vt ſit nobis Spiritus Filij hominis, qui venit conferre gratiam, non inferre iniuriam. Deinde formam iuſtitiæ putauerunt, vt quis communia, id eſt, publica pro publicis habeat, priuata pro ſuis. Ne hoc quidem ſecundùm naturam; natura enim omnia omnibus in commune profudit. Natura igitur ius commune generauit, vſurpatio ius fecit priuatum. Magnum certè iuſtitiæ ſplendor, quæ alijs potiùs nata quàm ſibi, communitatem & ſocietatem noſtram adiuuat: Excelſitatem tenet; vt ſuo iudicio omnia ſubiecta habeat, opem alijs ferat, pecuniam conferat, Officia non abnuat, pericula ſuſcipiat aliena.* Et Cap. 24. *Iuſtitia ſuum cuique tribuit, alienum non vindicat, vtilitatem propriam negligit, vt communem æquitatem cuſtodiat.* Et Lib. 1. *De Exceſſu Satyri* Fratris ſui: *Iuſtitia* (inquit) *ſibi parcior, foris tota eſt, & quicquid habet, quadam clementiâ ſui, dum rapitur amore communi, transfundit in proximos.*

2 Iuſtitia duplex, *Vniuerſalis* & *Particularis*. *Vniuerſalis iuſtitia* eſt conformatio vitæ noſtræ, omniumque noſtrarum actionum ad legem diuinam, aliaſque omnes diuinæ conſentientes leges. Idem eſt quod ſanctimonia, & virtutes omnes complectitur. Eius duo ſunt officia his verbis Pſalm. 36. expreſſa: *Declina à malo, & fac bonum.* Ad illam pertinet quod 1. *Ioannis* 3. legitur: *Qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille* (Deus ſcilicet) *Iuſtus eſt.* Hoc ſenſu qui Dei legem ſeruant, *Iuſti* in Scriptura Sacra vocantur. Illa etiam Iuſtitia *legalis* dicitur, ob ſuam cum lege conuenientiam, quatenus omnium virtutum actus & officia dirigit ad bonum commune.

Iuſtitia particularis virtus eſt Ius ſuum vnicuique tribuens, Virtus (inquam) à cæteris diſtincta, de qua Prouerb. 16. dicitur: *Melius eſt parum cum iuſtitia, quàm multi fructus cum iniquitate. Abominabiles Regi qui agunt impiè: Quoniam iuſtitiâ firmatur ſolium.* Huius officium iuſtitiæ commendat nobis Apoſtolus (Rom. 13.) *Reddite omnibus debita: Cui tributum, tributum: Cui vectigal, vectigal: Cui timorem, timorem: Cui honorem, honorem. Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.*

3 Iuſtitiæ particularis obiectum *Ius* eſt ſiue *Iuſtum*. Ius aliud eſt *Naturale*, aliud *Poſitiuum*. Ius naturale dicitur, quod ratio naturalis immediatè dictat, vel quod ex ea ſequitur euidenter, naturæque ſeu conditioni rerum conſentaneum eſt. Verbi gratiâ, reddere quantùm acceperis, fugere malum, facere bonum; alteri non facere, quod tibi fieri non vis, & quæcumque Decalogo continentur. Siue, vt definitur in Decretis P. 1. Diſt. 1. Can. *Ius Naturale*, qui ex *S. Iſidoro* Libro 5. *Originum*, Cap. 4. ſumptus eſt: *Ius Naturale eſt commune omnium Nationum, eò quòd vbique inſtinctu naturæ, non Conſtitutione aliqua habetur; vt viri & fœminæ coniunctio, liberorum ſucceſſio & educatio, communis omnium poſſeſſio, & omnium vna libertas, acquiſitio eorum quæ cælo, terra, marique capiuntur: Item depoſitæ rei vel commendatæ pecuniæ reſtitutio, violentiæ per vim repulſio. Nam hoc, aut ſi quid huic ſimile eſt, numquam iniuſtum, ſed naturale æquumque habetur.* Ius Poſitiuum dicitur, quod cùm à natura præſcriptum non ſit, ab aliquo tamen auctoritatem habente poſitum atque conſtitutum eſt.

Ius Poſitiuum, aliud *diuinum*, aliud *humanum*. Diuinum, quod diuinâ auctoritate ſancitum eſt, & Veteri Nouoque Teſtamento præſcriptum. Humanum, quod hominum auctoritate conditum eſt.

Ius humanum diuiditur in *Ius Gentium*, *Ius Canonicum*, *Ius Ciuile*. Ius Gentium eſt, quo omnes ferè Gentes vtuntur, nempè ſedium ſeu locorum quæ nullius ſunt, occupatio, ædificatio, munitio; rerum diuiſio & priuata poſſeſſio; bella, captiuitas, ſeruitus, poſtliminia, fœdera, pax, induciæ, legatorum non violandorum religio, aut &c. *Ius Canonicum* vocatur, quod ab Eccleſiaſtica Poteſtate ſancitum, actiones Fidelium ad æternam Beatitudinem dirigit: Conciliorum Canonibus Spiritu Dei conditis, à Sede Apoſtolica approbatis, & totius Mundi reuerentia conſecratis, Romanorum Pontificum receptis Conſtitutionibus ac Decretis, & Moribus Eccleſiæ vniuerſæ, necnon priuatarum Eccleſiarum conſtat. *Ius Ciuile* eſt, quod à ſæculari Poteſtate conſtitutum eſt ad rectam Reipublicæ adminiſtrationem, finemque publicæ tranquillitatis. Siue, *Ius Ciuile eſt quod quiſque populus, vel quæque ciuitas ſibi proprium, diuinâ humanâque cauſâ conſtituit.* Conſtat Legibus publicis, Conſtitutionibus & Edictis Principum, necnon Conſuetudinibus Municipalibus.

Can. Ius Gentium, Diſt. 1.

Can. Ius Ciuile, Diſt. 1.

4 Iuſtitiæ officium & actus *Iudicium* eſt, de quo ſcriptum eſt Deuteron. 1. *Quod iuſtum eſt iudicate, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum,*

narum, ita paruum audientis vt magnum: Nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei Iudicium eſt. Vt iuſtum ſit ac legitimum iudicium, tria requiruntur, vt ſcilicet ad iuris & æqui regulas legumque præſcripta conformetur; vt legitimâ auctoritate; vt denique ſecundùm rectam prudentiæ rationem feratur. Si contra ius & æquum, ſiue contra leges feratur, peruerſum atque iniuſtum eſt; ſi ab eo qui legitima ſit deſtitutus auctoritate, vel de his ad quæ non porrigitur eius auctoritas, vſurpatum eſt; ſi contra regulas prudentiæ temerarium eſt.

S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſt.60. A.1.

5 Iuſtitiæ particularis duæ ſunt ſpecies, ſcilicet *Iuſtitia diſtributiua*, & *Iuſtitia commutatiua*. Iuſtitia diſtributiua eſt, quę verſatur in diſtributione communium bonorum, Officiorum, honorum, præmiorum, pœnarum, & gratiarum, vt vnicuique conſentanea pro conditione, ſtatu & dignitate cuiuſque præſtentur. Iuſtitia commutatiua eſt directrix commutationum, quæ fiunt inter duas perſonas, æqualitate rerum ſeruatâ.

S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſt.62. A.1.

6 Commutationum quædam *Voluntariæ* ſunt, aliæ *Inuoluntariæ*. Voluntariæ ſunt, quibus aliquis rem ſuam libero contractu, ſeu conuentione transfert ad alterum. Iſtius generis ſunt. *Emptio & Venditio, Cambium, Vſusfructus, Emphyteuſis, Mutuum, Commodatum, Locatio, Impignoratio, Fideiuſſio, Depoſitum.*

Emptio & venditio ſunt contractus, quibus res pro certo pretio permutantur. *Cambium* eſt vnius rei pro altera commutatio, vt vini pro oleo, tritici pro panno, pecuniæ etiam pro pecunia alterius ſpeciei. *Vſusfructus* eſt rei fructiferæ gratuita conceſſio ad vſum, eâ lege vt res ipſa tempore ſtatuto reddatur. *Emphyteuſis* eſt translatio vſusfructûs in alterum ſub conditione penſionis annuæ, ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus ſoluendæ. *Mutuum* eſt contractus quo gratis conceditur vſus rei infrugiferæ, quæ ipſo vſu conſumitur, cum obligatione reddendi æquiualens. *Commodatum* eſt quo gratis conceditur vſus rei infrugiferæ, quæ ipſo vſu non conſumitur, cum obligatione reddendi rem ipſam indiuiduam quæ commodata eſt. *Locatio* eſt quâ quis rei ſuæ vſum concedit pacto pretio. Huic reſpondet *Conductio*, quâ talis vſus recipitur. Mutuo dantur triticum, panis, vinum, oleum, pecunia, &c. aliaque huiuſmodi quæ vſu ipſo conſumuntur. Commodantur veſtes, ſupellex, vaſa, libri, &c. quæ non conſummuntur ipſo vſu. Locantur domus, agri, vineæ, equi, operæ, &c. *Impignoratio* eſt traditio rei cuiuſpiam ad firmandam obligationem ſatisfaciendi. *Fideiuſſio*, quâ aliquis ſe obligat ad ſatisfaciendum pro altero. *Depoſitum*, quo quis rem ſuam apud alterum deponit, eiuſque fidei commendat gratis cuſtodiendam & conſeruandam.

Commutationes inuoluntariæ ſunt, qnibus res aliena vel perſona vſurpantur inuito domino. Huius generis ſunt *Furtum, rapina, homicidium* ſeu dolo, ſeu vi apertâ commiſſum, *incarceratio*, ſeu *violenta detentio perſonæ* contra ius & priuata auctoritate, *verberatio, mutilatio, falſum teſtimonium, calumnia & obtrectatio alienæ famæ, falſa accuſatio, conuitium, adulterium, ſerui ſeductio, indebitarum operarum exactio.*

§. II.

Vitia Iuſtitiæ oppoſita.

HIs & ſimilibus modis committitur iniuſtitia, quæ iuſtitiæ capitaliter aduerſatur, & quam nemo patitur niſi nolens in rebus, quarum ita dominus eſt, vt earum vſum alteri, ſaluis diuinis humaniſque legibus, permittere poſſit.

7 Iniuſtitia lethale ex genere ſuo peccatum eſt. *Omne enim nocumentum alteri illatum ex ſe charitati repugnat: & ideò cùm iniuſtitia ſemper conſiſtat in nocumento alterius, manifeſtum eſt quòd facere iniuſtum ex genere ſuo eſt peccatum mortale*; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt.59. A.4.) Tunc ſolùm veniale peccatum eſt, cùm leue nocumentum infertur proximo.

S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſt.62. A.2.

8 Cùm autem rei alienæ ablatione, vſurpatione, detentione, & quauis iniuriâ alteri illatâ ſiue in perſona propria, ſiue in perſonis aut rebus ad illum pertinentibus, ſiue in honore & fama, ſiue indebita operarum exactione, iuſtitia violetur, ad reſarciendum iniuriam neceſſaria *Reſtitutio* eſt, quæ eſt actus Iuſtitiæ commutatiuæ.

9 Diſtributiuæ Iuſtitiæ opponitur *Acceptio perſonarum*. Hæc peccatum eſt, quo in his quæ ſecundùm iuſtitiam diſtribuenda ſiue conferenda ſunt, non attenditur ad merita, vel capacitatem, vel ius perſonæ, ſed ad qualitates negotio, de quo agitur, extrinſecas: Vt ſi in aliqua cauſa Sententia feratur in illius gratiam qui ditior eſt, aut potentior, aut ab amicis Iudicis commendatus, non cuius cauſa æquior eſt: Et ſi in Beneficiorum collatione ratio habeatur conſanguinitatis, non capacitatis & meritorum, vt vni potius quàm alteri conferantur: Et ſi in tribunali Pœnitentiæ Confeſſarius cum diuitibus, nobilibus, & potentibus indulgentiùs agat habitâ ratione diuitiarum, nobilitatis, vel potentiæ; aut ipſorum Confeſſiones priùs ac lubentiùs audiat quàm plebeiorum & pauperum. Vitium illud Lege Dei prohibitum eſt, Leuitici 19. *Non conſideres perſonam pauperis, nec honores vultum potentis.* Deuteron. 1. *Nulla erit diſtantia perſouarum: ita paruum audietis vt magnum: Nec accipietis cuiuſquam perſonam.* Iacobi 2. *Fratres mei, nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ. Etenim ſi introierit in conuentum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu; & intendatis in eum qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic benè: Pauperi autem dicatis, Tu ſta illic; aut ſede ſub ſcabello pedum meorum: Nonne iudicatis apud voſmetipſos, aut iudices facti eſtis cogitationum iniquarum? Audite, Fratres mei dilectiſſimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes Regni quod repromiſit Deus diligentibus ſe? Vos autem exhonoraſtis pauperem.* Et infrà: *Si autem perſonas accipitis, peccatum operamini, redarguti à Lege quaſi tranſgreſſores.* De hoc argumento audiendus *S. Ambroſius* Lib. 2. *De Officijs*, Cap. 24. *Sed nec perſonam alterius* (inquit) *accipiamus in iudicio: Gratia abſit, cauſæ merita decernant. Nihil ſic opinionem, immò fidem grauat, quàm ſi in iudicando potentiori dones cauſam inferioris, vel pauperem innocentem arguas, diuitem excuſes reum culpæ. Licet tibi ſilere in negotio dumtaxat pecuniario; quamquam ſit conſtantiæ adeſſe æquitati. In cauſa autem Dei, vbi communionis periculum eſt, etiam diſſimulare peccatum eſt non leue.*

Quæſt.63.

§. III.

Iuſtitiæ partes integrantes.

IVſtitiæ partes quaſi integrantes, & ad perfectum illius actum requiſitæ ſunt, *Facere bonum quatenus proximo debitum*, & *Vitare malum quatenus proximo noxium.* His officijs ex aduerſo reſpondent duæ peccati ſpecies, ſcilicet. 1. *Omiſſio*, quæ prætermiſſio eſt boni proximo debiti, & ſic opponitur iuſtitiæ particulari; vel diuina aut humana lege præſcripti, & ſic opponitur iuſtitiæ legali. 2. *Tranſgreſſio*, quæ limitum negantibus legis præceptis conſtitutorum tranſitio eſt. Peccatum igitur tranſgreſſionis opponitur præceptis negatiuis, quibus præſcribitur declinatio à malo: Peccatum omiſſionis opponitur præceptis affirmatiuis, quibus præcipitur operatio boni. Grauius eſt ex ſe peccatum tranſgreſſionis, vtpotè quod directè pugnat cum virtute, cuius negatio dumtaxat omiſſio eſt.

S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſt.…

§. IV.

Virtutes cognatæ Iuſtitiæ.

VIrtutes finitimæ cognatæque iuſtitiæ ſunt, *Religio, Pietas, Obſeruantia, Obedientia, Veritas, Gratia, Vindicatio ſeu vindictæ iuſta proſecutio, aut pœnæ inflictio, Liberalitas, Amicitia, ſiue Affabilitas.*

Quæſt.108.

1 *Religio* eſt virtus quâ Deo debitum cultum & reuerentiam exhibemus.

Actus Religionis ſunt *Deuotio, Oratio, Adoratio, Sacrificium, Oblationes* Primitiarum, Decimarum, aliarumue rerum Deo factæ, *Votum Iuramentum.* Religioni opponuntur *Superſtitio*, cuius variæ ſunt ſpecies; *Tentatio Dei, Periurium, Sacrilegium, Simonia.* De his Libro 4. huius Operis agemus, explicando priora duo Præcepta Decalogi. De Oratione verò libro poſtremo. De Simonia egimus, Lib. 2. in Tractatu *De Sacramento Ordinis.*

2 *Pietas*

2 *Pietas* eſt virtus cognata iuſtitiæ, quâ, ſecundùm Deum, parentibus, conſanguineis, patriæ, conciuibus & conterraneis debitus cultus officiumque tribuitur. Parentes patriæ *S. Thomas*; patriam parentibus *S. Ambroſias* præponit Libro 1. *De Officijs*, Cap 27. *Iuſtitiæ pietas* (inquit) *eſt prima in Deum, ſecunda in patriam, tertia in parentes, item in omnes: Quæ & ipſa ſecundam naturæ eſt magiſterium.*

3 *Obſeruantia* eſt virtus affinis pietati, qua homines in Dignitate conſtitutos debito cultu, & honore proſequimur. Qui qnidem honor non in ſolo interiori animi motu, ſed in ſignis etiam exterioribus conſiſtit, quibus excellentiæ hominum, qui dignitate nos antecedunt, ſingulare teſtimonium reddimus. Quamquam omnes homines mutuo ſe honore præuenire debeant, ſecundùm Apoſtoli doctrinam (Rom. 12.) *Honore inuicem præuenientes*, qnia in quolibet inuenitur aliqnid, ex quo poteſt alter eum ſe ipſo ſuperiorem cenſere, ſecundùm illud eiuſdem Apoſtoli (Philip 2.) *In humilitate ſuperiores inuicem arbitrantes.*

4 *Obedientia* virtus eſt Iuſtitiæ cognata, qua Superiorum noſtrum præceptis expreſſis, vel tacitis morem gerimus. *Voluntas enim Superioris, quocumque modo innoteſcat, eſt quoddam tacitum præceptum. Et tantò videtur obedientia promptior, quantò expreſſam præceptum obediendo præuenit, voluntate Superioris intellectâ*; (inquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 104. A. 1.)

Obedientia maxima eſt virtutum moralium, vt idem aſſerit Doctor Angelicus. Tantò enim potior virtus eſt, quantò propter Deum maius bonum contemnitur. Tria porrò ſunt genera bonorum, quæ homo propter Deum contemnere poteſt; infima, ſcilicet exteriora bona, quæ fortunæ vulgò dicuntur; media, ſcilicet bona corporis; ſumma, ſcilicet bona animi; quorum præcipuum aliqua ratione eſt voluntas, qua cæteris bonis homo vtitur. Ideò laudabilior eſt, obedientiæ virtus, quæ propriam voluntatem propter Deum contemnit, alijs virtutibus moralibus, quę alia bona propter Deum contemnunt. Vnde *Sanct. Gregorius*. Libro poſtremo *Moralium*, Cap. 10. ait: *Obedientia victimis iure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur.* Quamobrem & alia quæcumque virtutum opera ex hoc meritoria ſunt apud Deum, quòd fiunt, vt obediatur diuinæ voluntati. Magis porrò elucet obedientia, maiorisque, vt plurimum eſt meriti in rebus aſperis, propriæque voluntati repugnantibus, quàm in proſperis, & quæ conſentaneæ ſunt, & gratæ voluntati; quia nos in id quod nobis præcipitur tunc tendere propter præceptum, non propter propriam voluntatem, compertum eſt. Vnde *Sanct. Gregorius* loco mox indicato: *Quia* (inquit) *nonnumquam nobis huius Mundi proſpera, nonnumquam verò iubentur aduerſa: Sciendum ſummopere eſt, quòd obedientia aliquando ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt: Aliquando autem ſi de ſuo aliquid non habeat, minima. Nam cùm huius Mundi ſucceſſus præcipitur, cùm locus ſuperior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ ſibi virtutem euacuat, ſi ad hæc etiam ex proprio deſiderio anhelat. Neque enim ſe ſub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius vitæ proſpera libidini propriæ ambitionis ſeruit: Rurſum cùm Mundi deſpectus præcipitur, cum probra adipiſci, & contumeliæ iubentur, niſi ex ſe ipſo animus hæc appetat, obedientiæ ſibi meritum minuit: Quia ad ea, quæ in hac vita deſpecta ſunt, inuitus nolenſque deſcendit. Ad detrimentum quippè obedientia ducitur, cùm mentem ad ſuſcipienda probra huius ſæculi nequaquam ex parte aliqua etiam ſua vota comitantur. Debet ergo obedientia, & in aduerſis ex ſuo aliquid omnimodo non habere: Quatenus & in aduerſis tantò ſit glorioſior; quantò diuino ordini etiam ex deſiderio iungitur; & in proſperis tantò ſit verior, quantò à præſenti ipſa, quam diuinitus percipit, gloria funditus ex mente ſeparatur. Sed hoc virtutis pondus melius oſtendimus, ſi cæleſtis patriæ duorum hominum facta memoremus. Moyſes namque cùm in deſerto oues paſceret, à Domino per Angelum in igne loquente vocatur eſt, vt eripiendæ omni Iſraelitarum multitudini præeſſet. Sed quia apud ſe mente humilis exiſtit, oblatam protinus tanti Regiminis gloriam expauit, moxque ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens:* Obſecro Domine, non ſum eloquens: Ab heri, & nudiuſtertius ex quo cœpiſti loqui ad ſeruum tuum, tardioris, & impeditioris linguæ ſum factus. *Et ſe poſt poſito, alium depoſcit, dicens:* Mitte quem miſſurus es. *Ecce cum Auctore linguæ loquitur, & ne tanti Regiminis poteſtatem ſuſcipiat, elinguem ſe eſſe cauſatur. Paulus quoque diuinitus fuerat, vt in Ieruſalem debuiſſet aſcendere, admonitus. Iſque in itinere cùm Prophetam Agabum reperiſſet, quanta ſe in Hieroſolymis aduerſitas maneret, audiuit. Scriptum quippè eſt, quod idem Agabus zonam Pauli ſuis pedibus inſerens, dixit:* Virum cuius hæc zona eſt, ſic alligabunt in Ieruſalem. *A Paulo autem protinus reſpondetur:* Ego non ſolùm alligari, ſed & mori in Ieruſalem paratus ſum pro Nomine Ieſu: Neque enim pretioſiorem facio animam meam quàm me. *Præceptione igitur reuelationis Hieroſolymam pergens, aduerſa cognoſcit, & tamen hæc libenter appetit: Audit quæ timeat, ſed ad hęc ardentiùs anhelat. Moyſes itaque ad proſpera de ſuo nihil habet; quia precibus renititur, ne Iſraeliticæ Plebi præferatur. Paulus ad aduerſa etiam ex ſuo voto ducitur; quia malorum imminentium cognitionem percipit, ſed deuotione ſpiritûs etiam ad acriora ferueſcit. Ille præſentis Poteſtatis gloriam Deo voluit iubente declinare: Iſte Deo aſpera, & dura diſponente, ſe ſtuduit ad grauiora præparare. Præeunte ergo vtrorumque Ducum infractâ virtute inſtituimur, vt ſi obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, proſperis huius ſęculi ex ſola iuſſione, aduerſis autem etiam ex deuotione militemus.* De Virtute obedientiæ, & illius Gradibus, legatur *Sanct Bernardus*, Sermone 41. *De Diuerſis*, vbi oſtendit, Obediendum eſſe libenter, ſimpliciter, hilariter, viriliter, humiliter, indeſinenter. De inobedientia, quod peccatum eſt obedientiæ virtuti oppoſitum, egimus in ſuperiori Tractatu, cum de vanæ gloriæ filiabus ſermo eſſet. Soli Deo in omnibus obedire tenemur, qui nihil contra virtutem præcipere poteſt: Hominibus verò, qui nobis preſunt, in his dumtaxat in quibus ipſis ſubditi ſumus, & quæ Diuinæ Legi, aut maioris Poteſtatis legibus, ac præceptis non repugnant. Nam *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.*

Exod. 4.
Gal. 2.
Act. 2.
Act. 5.

5 *Veritas*, ſeu *Veracitas*, eſt virtus cognata iuſtitiæ, quâ homo, & vitâ, & ſermone talem ſe demonſtrat qualis eſt: & non alia quàm circa ipſum ſint, nec maiora, nec minora. Hinc *Sanct. Ambroſius*, Lib. 2. *De Officijs*, Cap. 19. *Quales haberi volumus* (inquit) *tales ſimus: & qualem affectum habemus, talem aperiamus.* Quamuis autem confiteri ingenuè, qnod circa ſe ipſum eſt, ſit ex genere bonum, id tamen non ſufficit, ſed debitas circumſtantias concurrere neceſſe eſt, quæ ſi defecerint, actus erit vitioſus. Id itaque faciendum eſt cùm oportet, & ſecundùm, quod oportet. Nam *Vitioſum eſt, quod aliquis ſine debita cauſa laudet ſeipſum etiam de vero. Vitioſum eſt etiam, quod aliquis peccatum ſuum publicet, quaſi ſe de hoc laudando, vel qualitercumque inutiliter manifeſtando*; (inquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 109. A. 1.) Et in Reſponſione ad tertium: *Ex hoc ipſo* (inquit) *quòd aliquis dicit verum de ſeipſo, medium tenet inter eum, qui maiora dicit de ſeipſo, & inter eum, qui minora. Ex parte autem actûs medium tenet, in quantum verum dicit, quando oportet, & ſecundùm quòd oportet. Superfluum autem conuenit illi, qui importunè ea, quæ ſua ſunt manifeſtat. Defectus autem competit illi, qui occultat, quando manifeſtare oportet.* Vt autem modus ea in re ſeruetur, opus eſt directione virtutis, quæ eſt Veritas, ſeu Veracitas. De qua *Zachariæ* 8. 16. Dominus ait: *Loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo.* Et Apoſtolus ad Epheſ. 4. *Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo: Quoniam ſumus inuicem membra.* Hâc Deo ſimiles ſumus, qui veraciſſimus eſt, immò prima, & ſumma Veritas: Imitatores Chriſti ſumus, qui ad hoc venit in Mundum, vt teſtimonium perhiberet veritati; vt ipſe ait *Ioannis* 7. Huic virtuti è regione opponuntur mendacium, de quo agemus Libro quarto huius Operis, cum octauum Decalogi Præceptum explicabimus hypocriſis, & iactantia, de quibus ſuperiùs actum eſt, cum de vanæ gloriæ filiabus ſermo eſſet.

6 *Gratia*, ſiue (vt vulgò loquuntur) *Gratitudo*, virtus eſt affinis iuſtitiæ, quæ officiorum, & beneficiorum ab alijs acceptorum compenſationem dirigit, ad eamque animum inclinat. Benefactoribus nimirum noſtris pro

bene-

beneficijs ab iis acceptis gratiam habere debemus, etiamſi ea compenſare non poſſimus. Gratum autem animum ſignificamus, cùm gratias agendo; tum honorem, & reuerentiam his, qui benè de nobis meriti ſunt, exhibendo; tum acceptorum beneficiorum conſeruando memoriam, eaque apud alios celebrando; tum fauſta quæque à Deo adprecando benefactoribus noſtris; tum gerendo voluntatem propenſiſſimam, & animum promptiſſimum ad compenſationem, & præſtanda officia poſſibilia; tum denique referendo gratiam æqualem benè de nobis meritis, quantùm in nobis eſt. Ad hanc virtutem pertinet, quod Apoſtolus ad Galatas ſcribit Cap 6. *Communicet autem is, qui catechizatur verbo ei, qui ſe catechizat in omnibus bonis.* Hac virtute fulſit Dauid, qui beneficiorum à Ionatha Saulis Regis filio acceptorum memor, *Miphiboſeth* eius filium ſeruauit incolumem, ac Saulis agris donauit, atque ad Menſam ſuam recepit, vt legimus 2 *Regum*, Cap. 9. Gratum quoque animum exhibuit filijs Berzelai Galaaditis, qui ei præſto fuerant cùm Abſalomum fugeret, iuſſitque Salomoni, vt eos Menſâ Regiâ exciperet in remunerationem officij. (*3. Reg. 2.*)

Acceptum beneficium largiori manu compenſandum eſt, quamuis ex animi affectu magis quàm ex effectu gratia, ſicut & ipſum beneficium, æſtimanda ſit. Quâ de re præclarè *Sanct. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 31. *Quid tam* (inquit) *contra officium, quàm non reddere, quod acceperis? Nec menſurâ pari, ſed vberiore reddendum arbitror, & vſum penſare beneficij; vt & tu ſubuenias, quantum eius ærumnam repellas. Etenim ſuperiorem non eſſe in referendo, quàm in conferendo beneficio, hoc eſt, minorem eſſe, quoniam qui prior contulit, tempore ſuperior eſt, humanitate prior. Vnde imitanda nobis eſt in hoc quoque natura terrarum, quæ ſusceptum ſemen multiplicatiori ſolet numero reddere,*
„ *quàm acceperit. Ideò tibi ſcriptum eſt:* Sicut agricul-
„ tura eſt homo inſipiens, & tanquam vinea homo
Prou. 24. 30. & 31. „ egens ſenſu. Si reliqueris eum, deſolabitur. *Sicut agricultura ergo etiam Sapiens, vt tanquam fœnerata ſibi maiore menſurâ ſemina ſuſcepta reſtituat. Eſto tamen, vt aliquis excuſare poſſit, quòd non dederit, quomodo excuſare poteſt, quòd non reddiderit? Non dare cuiquam vix licet, non reddere verò non licet. Ideò pulchrè Salomon ait:*
„ Si ſederis ad menſam Potentis, ſapienter intellige ea,
Prou. 23. „ quæ apponuntur tibi: & mitte manum tuam ſciens,
„ quòd oportet te talia præparare. *Conferre gratiam bonum eſt: At qui referre neſcit, duriſſimus. Humanitatis exemplum ipſa terra ſuggerit. Spontaneos fructus miniſtrat, quos non ſeueris, multiplicatum quoque reddit, quod acceperit. Negare tibi pecuniam numeratam non licet, quomodo licet acceptam non referre gratiam?* His qui retulerint, Deus mercedem promittit, Eccleſiaſtici 3. 34. *Et Deus proſpector eſt eius, qui reddit gratiam: Meminit eius impoſterum, & in tempore caſus ſui inueniet firmamentum.*

Et Cap. 32. *Alius ergo fructum accepti beneficij, vt aurum auro, argentum argento rependit: Alius laborem, alius, haud ſcio, an etiam locupletiùs, ſolùm reſtituit affectum. Quid enim ſi reddendi nulla facultas ſuppetit? In beneficio referendo plus animus, quàm cenſus operatur: Magiſque præponderat beneuolentia, quàm poſſibilitas referendi muneris. Gratia enim in eo ipſo quod habetur, refertur;* (inquit *S. Ambroſius*.)

Duo in gratia referenda obſeruanda ſunt ex debito, & ratione honeſtatis. Primum, vt remuneratio non tantùm æquet, ſed ſuperet beneficium acceptum. Debitum namque honeſtatis eſt, vt qui beneficium accepit, ſimiliter aliquid gratis impendat. Aliquid autem gratis impendere non videtur, niſi excedat quantitatem beneficij accepti. Nam ſi minùs, vel æquale retribuat, reddere dumtaxat videtur, quod accepit, non gratiam referre. Sicut ergo in iuſtitia attenditur *æqualitas rerum*, ita in gratia attenditur *æqualitas voluntatum: Vt ſcilicet ſicut ex promptitudine voluntatis beneficus aliquid exhibuit, ad quod non tenebatur, ita etiam ille, qui ſuſcepit beneficium aliquid ſupra debitum recompenſet;* (inquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 106. A. 6. in Reſponſione ad tertiam Obiectionem.) Neque verò vllum incommodum eſt, vt in referenda gratia nullus finis eſſe videatur, dum ille, qui ampliori menſura remuneratus eſt, nouo ſe deuinctum beneficio meritò exiſtimans, ad nouum officium, vel munus rependendum ex honeſtatis debito eſt obſtrictus. *Debitum* enim *gratitudinis* (inquit *Sanct. Thomas* in Reſponſione ad ſecundum) *ex charitate deriuatur; quæ quantò plus ſoluitur, tantò magis debetur, ſecundùm illud ad Roman. 13. Nemini quidquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis.* Et ideò *Non eſt inconueniens, ſi obligatio gratitudinis interminabilis ſit.* Secundò, in gratia referenda obſeruandum eſt, vt affectu quidem ſtatim beneficium rependatur; quod verò ſpectat effectum, ac remunerationem, tempus exſpectetur, quo ſit opportuna, & vtilis benefactori. *Qui enim feſtinat reddere, non animum habet grati hominis, ſed debitoris. Pœnitet accepti beneficij, quem nondum redditi piget. Non minoris eſt animi beneficium debere quàm dare; At eo quidem operoſius hoc quàm illud, quò maiore diligentiâ cuſtodiuntur accepta, quàm dantur. Ideò non eſt trepidandum quàm citò reponamus, nec procurrendum intempeſtiuè, quia æquè delinquit, qui ad referendam gratiam ſuo tempore ceſſat, quàm qui alieno properat.* Verba ſunt *Senecæ*, Libro 4. & 6. *De Beneficijs*, cuius principia, vt rectæ rationi maximè conuenientia ſequitur *S. Thomas*, iſta de Virtute diſſerens.

Gratiæ opponitur ingrati animi vitium, cuius varij ſunt gradus. *Ingratus* enim *eſt, qui diſſimulat, ingratus qui non reddit, ingratiſſimus omnium, qui oblitus eſt.* Ingratus eſt, qui gratiam non refert, mutuáque non præſtat officia, cùm poſſit. Ingratus magis, qui ne verbis quidem gratias agit. Ampliùs ingratus, qui ne quidem gratiam habet, id eſt, acceptum non agnoſcit beneficium, eiuſque vel auctorem, vel magnitudinem. Nam etiam ille non habet gratiam, qui extenuat, & paruifacit beneficium. Longè magis ingratus eſt, qui ſe beneficium accepiſſe negat. Qui verò malum pro bono de ſe bene meritis reddit, omnium ingratiſſimus eſt, & monſtri inſtar execrandus. Ingrati animi vitium ſæpè veniale, aliquando mortale peccatum eſt. Quâ de re iudicium ferri poteſt ſecundùm Regulam à *Sanct. Thoma* traditam, Secunda Secundæ, Quæſtione 107. A. 3. *Ingratus* (inquit) *dicitur aliquis dupliciter. Vno modo per ſolam omiſſionem, putà, quia non recognoſcit, vel non laudat, vel non retribuit vices pro beneficio accepto. Et hoc non ſemper eſt peccatum mortale, quia debitum gratitudinis eſt, vt homo etiam aliquid liberaliter tribuat, ad quod non tenetur: Et ideò, ſi illud prætermittit, non peccat mortaliter. Eſt tamen peccatum veniale, quia prouenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indiſpoſitione hominis ad virtutem. Poteſt tamen contingere, quòd etiam talis ingratitudo ſit mortale peccatum, vel propter interiorem contemptum, vel etiam propter conditionem eius, quod ſubtrahitur, quod ex neceſſitate debetur benefico, ſiue ſimpliciter, ſiue in aliquo neceſſitatis caſu. Alio modo dicitur aliquis ingratus, quia non ſolùm prætermittit implere gratitudinis debitum, ſed etiam contrarium agit. Et hoc etiam, ſecundum conditionem eius, quod agitur, quandoque eſt peccatum mortale, quandoque veniale.*

S. Thom. ex Seneca Lib. 3. De beneficijs

Ingratos facit nimia de ſe opinio, & exiſtimatio, inſitumque mortalibus vitium ſe ſuaque mirandi, aut auiditas, aut inuidia. Nemo non benignus eſt ſui iudex. "
Inde eſt, vt omnia ſe meruiſſe exiſtimet, nec ſatis "
ſuo pretio æſtimatum ſe putet. Hoc mihi dedit, ſed "
quàm ſerò? Sed poſt quot labores? Quantò plura "
conſequi potuiſſem, ſi illum, aut illum colere ma- "
luiſſem? Non hoc ſperaueram: In turbam coniectus "
ſum: Tam exiguo dignum me iudicauit: Hone- "
ſtius præteriti fuit. Non patitur auiditas quemquam "
eſſe gratum: Numquam enim improbæ ſpei, quod "
datur, ſatis eſt. Eò maiora cupimus, quò maiora "
venerunt. Æquè ambitio non patitur quemquam in "
ea menſurâ honorum conquieſcere, quæ quondam "
fuit eius impudens votum. Nemo agit de Tribu- "
natu gratias, ſed quæritur, quòd non eſt ad Præ- "
fecturam vſque perductus. Omnibus his vehemen- "
tius, & importunius malum eſt inuidia, quæ "
nos inquietat, dum comparat: Hoc mihi præſti- "
tit, ſed illi plus, illi maturiùs. Quantò ſimpli- "
cius, quantò prudentius beneficium acceptum au- "
gere! Plus accipere debui; ſed illi non facilè "
fuit plus dare; in multos diuidenda liberalitas "
erat, &c.

Seneca, Lib. 2. De Beneficijs

Subtractionem beneficij meretur Ingratus. Vnde *Gregorius Nonus* Pontifex Maximus, Cap. *Propter*, Extra, *De Donationibus*, reſpondet: *Propter ingratitudinem*

dinem eius, in quem liberalitas collata eſt, Donator de rigore iuris eam potuit reuocare; ſi fortè in ipſum impias manus iniecerit, aut ſibi atroces iniurias, ſeu graue rerum ſuarum damnum, vel vitæ periculum inferre præſumpſerit. Verum tamen, qui de altero benè meritus eſt, non facilè debet illum ingratum iudicare. Sæpè enim, & qui gratiam non reddit, gratus eſt, quia fortè facultas illi deeſt, aut opportunitas reddendi. Secundò, eniti debet, vt ex ingrato gratum faciat: Quod ſi primo beneficio efficere non poteſt, ſecundo forſan conſequetur. Tandem verò ſi multiplicatis beneficijs magis ingratus fiat; à beneficiorum exhibitione ceſſandum eſt.

7 *Vindicatio* virtus eſt per quam vis, aut iniuria defendendo, aut iuſtè puniendo propulſatur. Eſt quidem illicita vindicatio, ſi vindicantis animus, & intentio præcipuè ferantur in malum illius, de quo vindictam ſumit, & ibi quieſcat; quia delectari de malo alterius, pertinet ad odium, quod repugnat charitati, qua omnes homines diligere debemus. Nec excuſatur, ſi malum intendat illius, à quo iniuſtè iniuriâ affectus eſt: Hoc enim eſt vinci à malo, contra Dei Mandatum ab Apoſtolo ſignificatum, Cap. 12. Epiſtolæ ad Romanos: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Si verò intentio vindicantis feratur præcipuè ad emendationem peccantis, vel ad cohibitionem eius, & quietem aliorum, & iuſtitiæ conſeruationem, & Dei honorem, aliæque debitæ circumſtantiæ ſeruentur, vt ſcilicet publica, non priuata auctoritate pœna inferatur, nec grauioris pœnæ deſideretur inflictio, quàm lege conſtituta ſit, aut peccatum meruerit, virtus eſt. Punitio quidem peccatorum, quatenus ad publicam iuſtitiam pertinet, actus eſt iuſtitiæ commutatiuæ; quatenus verò pertinet ad immunitatem priuatæ alicuius perſonæ à qua iniuria, ſeruatis debitis circumſtantijs, propulſetur, ſingularis virtutis actus eſt, ſcilicet Vindicationis: Aduerſus quam duo vitia pugnant, vnum per exceſſum, nempè *crudelitas*, vel *ſæuitia*, quæ modum in puniendo excedit; alterum per defectum, videlicet nimia remiſſio in puniendo; de qua Prouerb. 13. ſcriptum eſt: *Qui parcit virgæ odit filium ſuum: & Seruus verbis non poteſt erudiri.*

8 *Liberalitas* virtus eſt affinis iuſtitiæ, qua benè vtimur bonis omnibus externis ad vitæ ſuſtentationem nobis conceſſis, præſertim pecunia, in cuius conuenienti datione, ac profuſione verſatur. Nec enim quibuslibet dat liberalis, aliàs non haberet vnde alijs daret, nec ſibi ſuiſque neceſſaria ſubtrahit; nec in dando modum excedit, aliàs eſſet prodigus. Auaritia namque, & Prodigalitas vitia ſunt liberalitati è regione oppoſita, de quibus ſuperiùs actum eſt: Illa per defectum; iſta per exceſſum. Qui verè liberalis eſt, ægrè recipit, dat libentiſſimè, cùm oportet, & prout oportet; nunquam petit: Quò vulgatum illud Diſtichon pertinet:

Si quis in hoc Mundo multis vult gratus haberi.
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Modus in liberalitate ſeruandus eſt, vt *Neque ſuperflua ſit circa importunos, neque reſtricta circa indigentes;* (inquit *Sanct. Ambroſius*, Libro 2. *De Officijs*, Cap. 15.) *Plurima genera liberalitatis ſunt, non ſolùm quotidiano ſumptu egentibus, vt vitam ſuſtinere ſuam poſſint, diſponere, ac diſpenſare alimoniam, verùm etiam his, qui publicè egere verecundantur, conſulere ac ſubuenire. Summa etiam liberalitas captos redimere, eripere ex hoſtium manibus, ſubtrahere neci homines, & maximè fœminas turpitudini, reddere parentibus liberos, parentes liberis, ciues patriæ reſtituere.·.·.·Æs alienum ſubire, ſi debitor ſoluendo non ſit, atque arctetur ad ſolutionem, quæ ſit iure debita, & inopiâ deſtituta; enutrire paruulos, pupillos tueri. Sunt etiam, qui virgines orbatas parentibus tuendæ pudicitiæ gratia connubio locent, nec ſolùm ſtudio, ſed etiam ſumptu adiuuent;* (inquit *Sanct. Ambroſius.*) Liberalitas ergo Chriſtiana cum charitate coniuncta eſt, nec propter finem ſolius honeſtatis, ſed propter Deum, propter finem charitatis, maximèque erga egenos exercenda. Nam & apud Deum, & ad ipſum quoque ſæculi vſum collatio beneficij facta in pauperes magis, quàm in locupletes plus iuuat; quia diues dedignatur beneficium, & pudet eum debitorem eſſe gratiæ. Quin etiam, id quod collatum eſt ſibi, meritis ſuis arrogat, quòd velut debitum acceperit, vel ideò datum ſit, eo quòd is, qui dedit, reddendum ſibi à diuite vberiùs exiſtimauerit. Ita in accipiendo beneficio, eo ipſo, quòd acceperint diuites, dediſſe ſe magis quàm accepiſſe exiſtimant. Pauper verò etſi non habet vnde reddat pecuniam, refert gratiam; vt obſeruat *S. Ambroſius*, Lib. 2. *De Officijs*, Cap. 25. Chriſtiana liberalitas ab omni iactantia aliena eſſe debet. Qui gloriæ cauſa, non propter bonum virtutis multa largitur, non eſt verè liberalis. *Nec illa perfecta eſt liberalitas;* (inquit *S. Ambroſius*, Lib. 1. *De Officijs*, Cap. 30.) *ſi iactantiæ cauſa magis, quàm miſericordiæ largiaris. Affectus tuus nomen imponit operi tuo: Quomodo à te proficiſcitur, ſic æſtimatur. Perfecta eſt liberalitas, vbi ſilentio quis tegit opus ſuum.*

Quamuis liberalitas ſecundùm actum non ſit in ijs, qui cenſu tenues ſunt, ſi tamen iuſti, ac pij ſint, in illis eſt ſecundùm habitum, & animi affectum, & officijs, conſilijſque illuſtrius vtiliuſque ſupplent, quod pecuniæ erogatione non poſſunt. Id egregiè confirmat *Sanct. Ambroſius*, Libro 2. *De Officijs*, Cap. 16 *Vtilis* (inquit) *huiuſmodi liberalitas, ſed non communis omnibus. Sunt enim plerique etiam viri boni, qui tenues ſunt cenſu, contenti quidem exiguo ad ſui vſum, ſed non idonei ad ſubſidium leuandæ paupertatis alienæ; tamen ſuppetit aliud beneficientia genus, quo iuuare poſſint inferiorem. Eſt enim duplex liberalitas, vna quæ ſubſidio rei adiuuat, id eſt, vſu pecuniæ: Altera, quæ operum collatione impenditur, multò frequenter ſplendidior multòque clarior.·.·.·Facilè pecunia conſumitur, conſilia exhauriri neſciunt. Hæc vſu augentur: Pecunia minuitur, & citò deficit, atque ipſam deſtituit benignitatem: vt quò pluribus largiri volueris, eò pauciores adiuues, & ſæpè tibi deſit, quod alijs conferendum putaueris. Conſilij autem operiſque collatio, quò in plures diffunditur, eo redundantior manet, & in ſuum fontem recurrit.*

9 *Affabilitas*, ſiue *Amicitia affabilitatis*, virtus eſt cognata iuſtitiæ, qua homo ad alios homines in communi conuictu comiter ſe habet, dictaque ſua, & facta ita moderatur, vt neminem verbis, aut geſtis offendat, & viciſſim ipſe aliorum dicta, & facta ſine offenſione accipiat. Virtus illa non erga illos tantùm, qui propriè ſunt amici, exercenda eſt, neque erga ſolos familiares, ſed generatim erga quoſvis homines, quibuſcum nos verſari, & agere contigerit. Quamuis autem comitas ſuauitaſque Morum nos inclinare debeat, vt delectationem his afferamus, quibus conuiuimus, non laſciuam, quam virtus cauet, ſed honeſtam; ipſis tamen interdum moleſtos eſſe, illoſque contriſtare ob illorum bonum, comitati & amicitiæ non repugnat. Vnde Apoſtolus 2. ad Corinthios 7. ait: *Si contriſtaui vos in Epiſtolâ, non me pœnitet.·.·Gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad Pœnitentiam.* Ideò His, *qui proni ſunt ad peccandum, non debemus hilarem vultum oſtendere ad eos delectandum;* S. Thom. Secunda Secundæ, q. 114. a. 1. ad 1. *ne videamur eorum peccato conſentire, & quodammodo peccandi audaciam miniſtrare.* Vnde dicitur Eccleſiaſtici 7. *Filiæ tibi ſunt? Serua corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.*

De iſta Virtute præclarè diſſerit *Sanct. Ambroſius*, Libro 2. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 7. *Nihil tam vtile,* (inquit) *quàm diligi: Nihil tam inutile, quàm non amari; nam odio haberi exitiale, ac nimis capitale arbitror. Itaque id agamus, vt omni ſedulitate commendemus exiſtimationem opinionemque noſtram, ac primùm placiditate mentis, & animi benignitate inſinuamus in affectum hominum. Popularis enim & grata eſt omnibus bonitas, nihilque quod tam facilè illabatur humanis ſenſibus. Ea ſi manſuetudine morum, ac facilitate, tum moderatione præcepti, & affabilitate ſermonis, verborum honore, patienti quoque ſermonum vice, modeſtiæque adiuuetur gratia, incredibile quantum procedit ad cumulum dilectionis. Legimus enim non ſolum in priuatis, ſed etiam in ipſis Regibus, quantùm facilitas blandæ affabilitatis profecerit, aut ſuperbia verborumque obfuerit tumor, vt Regna ipſa labefactaret, & poteſtatem ſolueret. Iam ſi quis conſilio, vſu, miniſterio, officijs popularem comprehendat gratiam: Aut ſi quis periculum ſuum pro vniuerſa plebe offerat; non eſt dubium, quòd tantùm charitatis à plebe in eum refundatur, vt Populus ſalutem eius, & gratiam ſibi præferat.* Id Moyſis, & Dauidis exempla probant. Moyſes meritò æſtimatus eſt ſupra homines, vt & vultum eius non poſſent intendere, & ſepulturam eius non repertam crederent; *Quia ſic*

ſibi

dei credentes armatos. Steterunt torti torquentibus fortiores; & pulſantes, ac laniantes vngulas pulſata, ac laniata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem ſuperare non potuit ſæuiens diu plaga repetita, quamuis rupta compage viſcerum torquerentur in ſeruis Dei iam non membra, ſed vulnera. Quale illud fuit ſpectaculum Domino, quàm ſublime, quàm magnum, quàm Dei oculis ſacramento, ac deuotione Militis eius acceptum, ſicut ſcriptum eſt, Pretioſa in conſpectu Domini mors iuſtorum eius: *Pretioſa mors hæc eſt, quæ emit immortalitatem pretio ſui ſanguinis, quæ accipit coronam de conſummatione virtutis. Quàm lætus illic Chriſtus fuit, quàm libens in talibus ſeruis ſuis, & pugnauit & vicit Protector fidei, & dans credentibus tantùm quantùm ſe credit accipere, qui ſumit? Certamini ſuo adfuit, Præliatores atque aſſertores ſui Nominis erexit, corroborauit, animauit. Et qui pro nobis mortem ſemel vicit, ſemper vincit in nobis.*

Martyrium ſola morte conſummatur pro fide, vel iuſtitia, id eſt, pro cuiuſuis bono virtutis, aut vitando peccato tolerata. Martyrem enim non facit pœna, ſed cauſa *Vincit Martyr pro fide moriendo, qui vinceretur, ſine fide viuendo;* (inquit *Sanct. Maximus.*) Dictum eſt olim homini, *Morieris, ſi peccaueris: Nunc dicitur Martyri, Morere, ne pecces. Tunc dictum eſt, Si mandatum tranſgreſſi fueritis, morte moriemini: Nunc dicitur,* (Græca.) *Si mortem recuſaueritis, mandatum tranſgrediemini. Quod tunc timendum fuerat, vt non peccaretur; nunc ſuſcipiendum eſt, ne peccetur. Sic per ineffabilem Dei miſericordiam, & ipſa pęna vitiorum tranſit in arma virtutis, & fit Iuſti meritum etiam ſupplicium peccatoris. Tunc enim mors eſt acquiſita peccando, nunc impletur iuſtitia moriendo;* (inquit *Sanct. Auguſtinus*, Lib. 13. *De Ciuitate Dei*, Cap. 4.) *Martyr* nomine eſt origine Græcum, teſtem ſignificans. Martyres ergo dicuntur, quaſi teſtes Fidei Chriſtianæ, per quam nobis viſibilia pro inuiſibilibus contemnenda proponuntur. Ad Martyrium, itaque pertinet, vt homo teſtificetur fidem, opere comprobans omnia præſentia ſe contemnere, vt ad futura, & inuiſibilia bona perueniat. Quamdiu autem homini remanet vita corporis, nondum opere oſtendit ſe corporalia cuncta deſpicere. Conſueuerunt enim homines, & conſanguineos, & omnia bona temporalia contemnere, & etiam dolores corporis pati, vt vitam conſeruent. Vnde Satan de Sancto Iob, ait, *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima ſua*, id eſt, pro corporis vita. *Et ideò ad perfectam rationem Martyrij requiritur, quòd aliquis mortem ſuſtineat propter Chriſtum;* (vt diſſerit *Sanct. Thomas.*)

Nobis tamen, qui in Eccleſiæ pace viuimus Fortitudo etiam neceſſaria eſt, ſiquidem habet, & pax Eccleſiæ Martyres ſuos; & *Tota vita Chriſtiani, ſi ſecundùm Euangelium viuat, Crux eſt, & Martyrium:* (inquit *Sanct. Maximus.*) Scilicet aduerſus prauas cupiditates, aduerſus Mundi blanditias, & terrores, aduerſus continuas diaboli impugnationes in acie iuſtitiæ firmiter ſtandum, & dimicandum eſt. *Iure ea fortitudo vocatur, quando vnuſquiſque ſe ipſum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, atque inflectitur, non aduerſis perturbatur, non extollitur ſecundis, & quaſi vento quodam, variarum rerum circumfertur mutatione. Hæc igitur prima vis fortitudinis, quoniam in duobus generibus fortitudo ſpectatur animi. Primò, vt externa corporis pro minimis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicienda magis quàm expetenda ducat. Secundò, vt ea, quæ ſummo ſunt, omneſque res in quibus honeſtas cernitur, præclara animi intentione vſque ad affectum perſequatur. Quid enim tam præclarum, quàm vt ita animum informes tuum; vt neque diuitias, neque voluptates, neque honores in maximis conſtituas, neque in his ſtudium omne conteras? Quod cum ita affectus animo fueris, neceſſe eſt, vt illud honeſtum, ac decorum præponendum putes, illique mentem intendas tuam, vt quidquid acciderit, quo frangi animi ſolent, aut patrimonij amiſſio, aut honoris imminutio, aut obtrectatio infidelium, quaſi ſuperior non ſentiat. Deinde, vt te ſalutis ipſius pericula pro iuſtitia ſuſcepta non moueant. Hæc vera fortitudo eſt, quam habet Chriſti Athleta, qui niſi legitimo certamine, non coronatur;* (inquit *Sanct. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 36.) Ad fortitudinis officium pertinet, vt neque in doloribus molliores ſimus, neque in proſperis elatiores, vtque animum aduerſus præuiſa pericula, & incommoda præparemus, ac firmemus. *Niſi enim explorentur aduerſa, eità occupant. Vt in bello improuiſus hoſtis vix ſuſtinetur, & ſi imparatas inueniat, facilè opprimit: Ita animum mala inexplorata plus frangunt.* (S. Ambr. ibid. Cap. 18.) Fortitudo Chriſtiana ſola defendit ornamenta virtutum omnium, iudicia cuſtodit, aduerſus omnia vitia prælio decernit, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduerſus voluptates, dura aduerſus illecebras, pecuniam negligens, auaritiam fugiens. *Nihil enim tam contrarium fortitudini, quàm lucro vinci. Frequenter pulſis hoſtibus, & inclinata in fugam aduerſariorum acie, dum exuuijs cæſorum capitur præliator, inter ipſos, quos ſtrauit, miſerandus occubuit:* (Cap. 19.) *& triumphis ſuis deiectæ legiones dum ſpolijs occupantur, hoſtem in ſe reuocauerunt, qui fugerat* Gloriæ quoque cupiditatem cauet vir fortis, quę frequenter nocuit immoderatiùs expetita, ſemper autem vſurpata.

§. III.

Virtutes adiunctæ Fortitudini.

3 VIrtutes adiunctæ Fortitudini ſunt *Magnanimitas, Magnificentia, Patientia, & Perſeuerantia.*

4. *Magnanimitas* Virtus eſt, quæ magnorum honorum ſpem, & deſideria moderatur. Circa magnos autem honores ea ratione verſatur vir magnanimus, vt eos immoderatè non expetat, nec ad illorum conſecutionem primariò intentionem dirigat ſuam, ſed vt res magnas, arduas & præclaras gerere ſtudeat propter Deum, quibus magnis honoribus dignus euadit: Quibus delatis non extollitur, ſed eis vtitur ad Dei gloriam, & hominum commodum. *Magnanimitas ita eſt circa honores, vt ſtudeat facere ea, quæ ſunt honore digna: Non tamen ſic, vt pro magno æſtimet humanum honorem;* (inquit *Sanct. Thomas.*) Nihil ergo vnquam aget vir magnanimus contra virtutis officium, vt ad honores perueniat. (Secunda Secundæ q. 129. A. 4. ad Primum.) Hinc rurſus Sanct. Thomas: *Magnanimitas* (inquit) *non eſt circa honorem quemcunque, ſed circa magnum honorem: Sicut autem honor debetur virtuti, ita magnus honor debetur magno operi virtutis. Et inde eſt, quòd magnanimus intendit magna operari in qualibet virtute, in quantum tendit ad ea, quæ ſunt digna magno honore.* Honores porrò ſibi conuenientes ſuſcipiet, vel recuſabit, prout Dei gloriæ, ſuæ ſaluti, publicæ vtilitati conducere iudicabit Magnanimus à præſumptione, ambitione, inani gloria, & puſillanimitate æquè alienus eſt, quæ vitia ſunt Magnanimitati oppoſita, illa quidem per exceſſum, ſcilicet *Præſumptio, Ambitio;* & *Inanis gloria;* iſta verò per defectum, ſcilicet *Puſillanimitas.* De Pręſumptione, Ambitione, Inani gloria in ſuperiori Tractatu diſſeruimus. *Præſumptio* eſt nimia confidentia, qua quis ea aggreditur, quæ vires ſuas excedunt. *Ambitio* eſt Inordinatus honoris appetitus, cum ſcilicet aliquis honores, nec oblatos, nec debitos appetit, vel ad eos medijs illegitimis nititur; aut etiam illegitimè oblatos, aut minimè debitos ſuſcipit. *Inanis gloria* eſt immoderata gloriæ cupiditas, contra rationis ſcilicet, diuinæque legis ordinem. *Puſillanimitas* vitium eſt, quo quis res magnas, quibus gerendis aptus eſt ex donis Dei, aut magnos honores, quibus dignus eſt, legitimè oblatos, ex animi paruitate, & nimia abiectione refugit: Vel auctoritatem ſuam, dignitatem, honorem, & priuilegia tueri negligit, quatenus ad Dei gloriam, publicumque bonum id neceſſarium, & conducibile eſt. Magnanimitatem Chriſtianæ humilitati opponi nemo ſibi perſuadeat. Sorores ſunt, & amicæ virtutes. Cùm enim (inquit *Sanct. Thomas*) in homine inueniatur aliquid magnum, quod ex dono Dei poſſidet, & aliquis defectus, qui competit ei ex infirmitate naturæ; Magnanimitas facit, vt homo ſe magnis honoribus, aut magnis rebus gerendis parem exiſtimet habita ratione donorum, & talentorum, quæ ipſi à Deo collata ſunt. Humilitas autem facit, vt homo ſe ipſum paruipendat habita ratione propriorum defectuum. Magnanimitas efficit, vt alij contemnantur, quatenus à donis Dei deficiunt. Neminem enim tam magni facit, vt illius causà aliquid (S. Thom. Secunda Secundæ, q. 129. a. 3. ad 4.) contra officium, ac decorum agat. Humilitas verò alios honorat, & ſuperiores æſtimat ratione diuinorum donorum, quæ in ipſis conſpicit. Vnde Pſalmo 14. de viro iuſto dicitur: *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius*

ma-

malignus: Quod ſpectat viri magnanimi celſam indolem contemptricem improborum. *Timentes autem Dominum glorificat*: Quod ſpectat honorem, quem viris probis exhibet. Admirabile Magnanimitatis exemplum præbuere Sanct. Paulus, & Silas, cùm Lydiæ ob Chriſti Fidem, & Euangelij Prædicationem virgis cæſi, & in carcerem miſſi, iubentibus per lictorem Magiſtratibus, vt dimitterentur, exire noluerunt, donec ipſi venirent, illoſque velut inſontes palam, & honorificè liberarent. Act. 16. *Nuntiauit cuſtos carceris verba hæc Paulo: Quia miſerunt Magiſtratus, vt dimittamini, nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus autem dixit eis: Cæſos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miſerunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt? Non ita: ſed veniant, & ipſi nos eijciant. Nuntiauerunt autem Magiſtratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito, quòd Romani eſſent: & venientes deprecati ſunt eos, & educentes rogabant, vt egrederentur de Vrbe.*

5 *Magnificentia* Virtus eſt cognata fortitudini, quæ ad magna opera in exteriori materia magnis ſumptibus facienda ſecundùm rationis, & diuinæ legis regulam animum inclinat. Ea vel publica eſt, vel priuata. Publica, cùm ad publicos vſus magni ſumptus conferuntur: Idque vel ad pios vſus, velut ad Sacrificia, & publicas Preces, qualia ſunt exſtructio, & dotatio Templorum, fundatio Monaſteriorum, Xenodochiorum, Collegiorum, &c. Vel ad vſus politicos, Reipublicæ ſcilicet augendæ, conſeruandæ, & condecorandæ cauſa, vt ædificatio Curiæ, hortorum publicorum, armamentarij, fori, portûs, murorum, propugnaculorum; copiarum collectio, & collatio ſtipendiorum ad alendam cohortem, vel legionem tempore belli, inſtructio claſſis, vel nauium bellicarum, ad Reipublicæ defenſionem, Armorumque Regiorum gloriam promouendam, &c. Priuata magnificentia eſt, cum magnifica munera in quempiam priuatim conferuntur; vel magnificè fiunt, quæ pertinent ad vſum proprium, quatenus id ratio decori poſtulat. Quamuis vir magnificus in his, quæ propriam perſonam ſpectant ſumptus magis moderetur, quia priuatum bonum magnum non eſt: Si quid tamen in his, quæ ad ipſum pertinent, magnum videatur, id etiam exequetur magnificè, nec parcet ſumptibus, in ijs præſertim operibus, quæ diuturna eſſe debent, aut quę ſemel fiunt. Illuſtrior porrò magnificentia eſt, quâ magna opera in Dei honorem ſumptibus magnis perficiuntur. *Nullus finis humanorum operum eſt adeò magnus, ſicut honor*
Secunda Secundæ, Q. 134. art. 2. ad 1. & 2. *Dei*, (inquit Sanct. Thomas;) *ideò magnificentia præcipuè magnum opus facit in ordine ad honorem Dei. Vnde Philoſophus 4. Ethicorum dicit*: Honorabiles ſumptus ſunt maximè, qui pertinent ad Diuina Sacrificia. *Et circa hoc maximè ſtudet magnificus: & ideò magnificentia coniungitur ſanctitati; quia præcipuè eius effectus ad religionem, ſiue ſanctitatem ordinatur.*

Huic virtuti opponitur *Paruificentia*. Vitium eſt, quo pecuniæ nimius amator deficit à recta proportione quam ratio decori poſtulat inter ſumptus, & opus, quod faciendum eſt; aut minus largitur quàm perſonæ, & dignitati eius conueniat. Magnificus ſcilicet primariò intendit magnitudinem operis, ſecundariò magnitudinem ſum-
Q. 135. a. 2. ptus, quam non vitat, vt faciat magnum opus. Paruificus è contrario præcipuè intendit paruitatem ſumptûs, ex conſequenti verò paruitatem operis, quam non recuſat, dummodo paruum ſumptum faciat; (inquit
Ibid. ad 3. *Sanct. Thomas*.) Hoc vitium veniale plerumque peccatum eſt, vt innuit *Sanct. Thomas*. Fieri tamen poteſt ex aliqua circumſtantia, vt in mortale peccatum euadat; veluti ſi quis ad opus magnum obſtrictus, ſit religione voti, vel iuramenti, aut ſuprema defuncti voluntate, ac teſtamento, & in eo faciendo ita ſumptibus parcat, vt ratio decori non ſeruetur.

6 *Patientia* Virtus eſt affinis fortitudini, *quâ mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perueniamus*. Nam *Impatientes, dum mala pati nolunt, non efficiunt, vt à malis eruantur, ſed vt mala grauiora patiantur. Patientes autem, qui malunt mala non committendo ferre, quàm non ferendo committere, & leuiora faciunt, quæ per patientiam patiuntur, & peiora euadunt, quibus per impatientiam mergerentur. Bona verò æterna, & magna non perdunt, dum malis temporalibus breuibuſque non cedunt*; (inquit *Sanct. Auguſtinus*, Libro *De Patientia*, Cap. 2.) *Quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis*, ſicut Apoſtolus dicit, *ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*. Chriſtiana Patientia à falſa patientia diſtinguitur cauſâ patiendi. *Quando illa bona eſt, tunc iſta vera eſt: Quando illa non polluitur cupiditate, tunc à falſitate iſta diſtinguitur. Cùm verò illa tenetur in crimine, tunc huius multum erratur in nomine. Non enim ſicut omnes, qui ſciunt ſunt participes ſcientiæ, ita omnes, qui patiuntur ſunt participes patientiæ: Sed qui paſſione rectè vtuntur, hi patientiæ veritate laudantur, hi patientiæ munere coronantur*; (ait *Sanct. Auguſtinus*, ibidem, Cap. 6.) Vnde Chriſtus non omnes *Qui perſecutionem patiuntur*, beatos prædicat, ſed *Qui patiuntur propter iuſtitiam*. Et Sanct. Petrus ſcribit: *Nemo veſtrûm patiatur, vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem, vt Chriſtianus, non erubeſcat. Glorificet autem Deum in iſto nomine.*

Quamuis autem Patientia virtus ſit animi, partim tamen ea vtitur animus in ſe ipſo, partim verò in corpore ſuo. In ſe ipſo vtitur patientiâ, quando illæſo, & intacto corpore, aliquid quod non expediat, vel non deceat, facere aut dicere quibuslibet aduerſitatibus, aut fœditatibus rerum, ſeu verborum ſtimulis incitatur, & patienter mala omnia tolerat, ne ipſe mali aliquid opere, vel ore committat. Per hanc patientiam ſuſtinemus, etiam dum corpore ſani ſumus, quòd inter huius ſæculi ſcandala beatitudo noſtra differtur. Vnde dictum eſt: *Si quod non videmus ſperamus, per pa-*
tientiam exſpectamus. Hâc patientiâ Sanctus Dauid Rom. 8.
opprobria conuiciantis tolerauit, & cùm facilè poſſet vlciſci, non ſolùm non fecit, verùm & alium pro ſe dolentem commotumque compeſcuit; & Poteſtatem Regiam magis adhibuit prohibendo, quàm exercendo vindictam. Hanc patientiam Dominus docuit, quando commotis zizaniorum permixtione ſeruis, & volentibus ea colligere, dixit reſpondiſſe Patrem-familias, *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem*. Oportet
enim patienter ferri, quod feſtinanter non oportet auferri. Matt. 13.
Huius & ipſe patientiæ præbit, & demonſtrauit exemplum, quando ante paſſionem corporis ſui, diſcipulum ſuum Iudam, prius quàm oſtenderet traditorem, pertulit furem. Alius eſt patientiæ modus quo idem ipſe animus quæcumque moleſta, & grauia in ſui corporis paſſionibus perfert, non ſicut ſtulti, vel maligni homines, propter adipiſcenda vana, vel ſcelera perpetranda, ſed, ſicut à Domino definitum eſt, *Propter iuſtitiam*. Vtroque modo Sancti Martyres certauerunt. Nam & impiorum opprobrijs ſaturati ſunt, vbi animus corpore intacto quaſdam veluti plagas ſuas integer ſuſtinet; & in corporibus vincti ſunt, incluſi ſunt, fame ac ſiti affecti ſunt, torti ſunt, ſecti ſunt, dilaniati ſunt, incenſi ſunt, trucidati ſunt; & pietate immobili ſubdiderunt Deo mentem, cùm paterentur in carne quicquid exquirenti crudelitati venit in mentem. Hæc *Sanct. Auguſtinus* eodem in libro, Cap. 9. & 10.

Patientia Chriſtianorum in hoc Mundo peregrinantium virtus eſt. *Neque enim æterna erit patientia, quæ neceſſaria non eſt, niſi vbi toleranda ſunt mala: Sed æternum erit, id quò per Patientiam peruenitur.* Aliarum quaſi radix cuſtoſque virtutum eſt: Ideò Chriſtus ait. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*, vt *Sanct. Gregorius* obſeruat, Homilia 35. in Euangelia. Chriſtiana Patientia Dei donum eſt, Charitatiſque fructus: Nam *Charitas patiens eſt*; (inquit Apoſtolus.) *Vis de-*
1. Cor. 13. Lib. De Patientia Cap. 4. *ſideriorum* (ait Sanct. Auguſtinus) *facit tolerantiam laborum: & nemo, niſi pro eo, quod delectat, ſpontè ſuſcipit ferre, quod cruciat.* Quod autem aliquis gratiæ bonum præponat omnibus naturalibus bonis, ex quorum amiſſione dolor creari poteſt, pertinet ad charitatem, quæ Deum ſuper omnia diligit. Meritò itaque Dauid de Deo ait: *Ab ipſo patientia mea*. Quod Oraculum
Sanct. Auguſtinus explicans: *Quis* (inquit) *tanta toleret, vel aperta bella, vel occultas inſidias? Quis tanta* Pſal. 61.
toleret inter apertos hoſtes, inter falſos fratres? Quis tanta toleret? Numquid homo? Et ſi homo, numquid à ſe ipſo homo? Non ſic tranſilui, vt extollar, & cadam: Deo ſubijcietur Anima mea, quoniam ab ipſo eſt patientia mea. Hinc & Pſalmo 70. Dauid ita Deum precatur: *Eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis, & iniqui: Quoniam tu es patientia mea:*

Id eſt,

Id eſt, *Quia non eſt in me, vt patiens ſim, ſed in te, qui donas patientiam*, (vt explicat *Sanct. Auguſtinus.*) MELIOR *eſt patiens viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium*. Minor certè victoria eſt vrbes expugnare, quia extra ſunt, quæ vincuntur: Maius autem eſt, quod per patientiam vincitur, quia ipſe à ſe animus ſuperatur; & ſemetipſum ſibimet ipſi ſubijcit, quando eum patientia in humilitate tolerantiæ ſternit.

Prou. 16.
S. Gregor. Hom. 15. in Euan.

Christianæ Patientiæ præcepta Reipublicæ bono non aduerſantur. Quamvis enim ſemper in cordis præparatione retinenda ſint, ipſâque beneuolentia, ne reddatur malum pro malo, ſemper in voluntate complenda ſint: Agenda ſunt tamen multa, etiam cum inuitis benigna quadam aſperitate plectendis, quorum potiùs vtilitati conſulendum eſt, quàm voluntati. Nam in corripiendo filio quamlibet aſperè, numquam profectò amor paternus amittitur. Fit tamen, quod nolit, & doleat, qui etiam inuitus videtur dolore ſanandus. *Ac per hoc ſi terrena iſta Reſpublica Præcepta Chriſtiana cuſtodiat, & ipſa bella ſine beneuolentia non gerentur, vt ad pietatis iuſtitiæque pacatam ſocietatem victis faciliùs conſulatur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, vtiliter vincitur: Quoniam nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hoſtis interior roboratur*. Verba ſunt *Sanct. Auguſtini*, Epiſtolâ 138. aliàs 5. ad *Marcellinum*.

7 *Perſeuerantia*, Virtus eſt adiuncta fortitudini, per quam homo firmum habet propoſitum perſiſtendi in bono opere vſque ad illius conſummationem, & aduerſus moleſtias, ac difficultates ex actus diuturnitate prouenientes roboratur. De hac virtute *Sanct. Bernardus*, Epiſtolâ 129. ad Ianuenſes ſcribit: *Perſeuerantia ſola meretur viris gloriam, coronam virtutibus. Prorſus abſque perſeuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor conſequitur. Vigor virium, virtutum conſummatio eſt, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum ſanctitatis. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit, ſed* Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. *Saul cum eſſet paruulus in oculis ſuis, Rex eſt ſuper Iſrael conſtitutus: Non perſeuerans in humilitate, & Regnum amiſit, & vitam. Si cautela Sampſonis, ſi Salomonis deuotio perſeuerantiam retinuiſſent, nec is profectò priuaretur ſapientiâ, nec ille viribus. Hoc ſummæ honeſtatis inſigne, hanc totius probitatis vnicam fidamque cuſtodem, cuſtodiri à vobis firmiter hortor, & precor*. Porrò cum virtutes quædam ſint, quarum actus per totam vitam durare, ac frequenter exerceri debent, ſicut Fidei, Spei, & Charitatis, quia finem vltimum totius vitæ humanæ reſpiciunt: Ideò reſpectu illarum virtutum non conſummatur actus perſeuerantiæ vſque ad finem vitæ. Et hoc modo perſeuerantiam *Sanct. Auguſtinus* accepit, pro actu ſcilicet perſeuerantiæ conſummato, non pro ſolo virtutis ſingularis habitu, cùm ait Libro *De Dono Perſeuerantiæ*, Cap. 1. *Aſſerimus donum Dei eſſe perſeuerantiam, quâ vſque in finem perſeueratur in Chriſto: Finem autem dico, quo vita iſta finitur, in qua tantummodo periculum eſt, ne cadatur. Itaque vtrum quiſque hoc munus acceperit, quamdiu hanc vitam ducit, incertum eſt: Si enim, priùs quàm moriatur, cadat, non perſeueraſſe vtique dicitur, & veriſſimè dicitur. Quomodo ergo perſeuerantiam, qui non perſeuerauit, accepiſſe vel habuiſſe dicendus eſt? Nam ſi habeat aliquis continentiam, & ab ea decidat, & incontinens fiat, ſi iuſtitiam ſimiliter, ſi patientiam, ſi ipſam fidem, rectè dicitur habuiſſe, & non habere. Continens enim fuit, vel iuſtus fuit, vel patiens, vel fidelis, quamdiu fuit: Cùm verò eſſe deſiſtit, non eſt, quod fuit. Qui verò non perſeuerauerit, quomodo perſeuerans fuit; cùm perſeuerando quiſque ſe oſtendat perſeuerantem, quod iſte non fecit? Sed ne quiſquam reluctetur, & dicat, Si ex quo fidelis quiſque factus eſt, vixit (verbi gratia) decem annos, & medio tempore à fide lapſus eſt, nonne quinque annos perſeuerauit? Non contendo de verbis, ſi & illa perſeuerantia putatur eſſe dicenda tanquam temporis ſui: Hanc certè perſeuerantiam, qua in Chriſto perſeueratur vſque in finem, nullo modo habuiſſe dicendus eſt, qui non perſeuerauerit vſque in finem*.

S. Thom. Secunda Secundæ, q. 138.

Vitia Perſeuerantiæ oppoſita ſunt *Mollities*, & *Pertinacia*. Illa quidem per defectum, iſta verò per exceſſum. *Mollities* vitium eſt, quo quis ex amore voluptatis, ſeu vitæ mollis, & delicatæ conſuetudine, labores & difficultates bonorum operum ſuſtinere refugit. *Pertinacia*, vitium eſt, quo quis contra regulam rationis in propria ſententia, rebuſque ſuſceptis perſiſtit, nulla difficultatum, quæ ipſum ab earum proſecutione prohibere meritò deberent, habitâ ratione.

ARTICVLVS V.

De Temperantia, eiuſque Partibus.

§. I.

Temperantiæ Officia.

1 TEmperantia, quæ maximè cohibet appetitum ab ijs rebus, quæ turpiter appetuntur; cuius munus eſt in coercendis ſedandiſque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea, quæ nos auertunt à Legibus Dei, & à fructu bonitatis eius; quæ guſtûs præſertim, ac venereorum delectationes coercet, ac moderatur, neceſſitates huius vitæ ſibi proponit, vt regulam delectationum quibus vtitur, *Vt ſcilicet tantum eis vtatur, quantùm neceſſitas huius vitæ requirit*. Vnde *Sanct. Auguſtinus*, Libro *de Moribus Eccleſiæ*, Cap. 21. *Habet* (inquit) *vir temperans in huiuſcemodi rebus mortalibus, & fluentibus vitæ regulam vtroque Teſtamento firmatam; vt eorum nihil diligat, nihil per ſe appetendum putet, ſed ad vitæ huius atque officiorum neceſſitatem quantum ſat eſt, vſurpet, vtentis modeſtiâ, non amantis affectu*.

S. Auguſt. Lib. 1. De Lib. Arb. Cap. 13. & lib. De moribus Eccleſiæ, Cap. 19.

2 Vitia Temperantiæ oppoſita ſunt *Intemperantia*, & *Stupiditas ſenſuum*. Intemperantia vitium eſt, quo quis voluptates corporis, guſtûs præſertim, ac venereorum immoderatè, ac præter rationis diuinæque legis regulam appetit, ijſque abutitur, modum ijſdem regulis præſcriptum excedens. Stupiditas ſenſuum, vitium eſt, quo quis omnes corporis delectationes, etiam neceſſarias, honeſtas, & licitas, quas Deus homini ad hanc vitam tuendam inſeuit, aſpernatur, ac ſi ſtipes eſſet, & truncus omnis ſenſûs expers, vel ſincero animi iudicio priuatus. Quod quidem vitium admodum infrequens eſt. Obſeruandum tamen cum *Sanct. Thoma*, Abſtinentiam à delectationibus corporis, quas Deus naturalibus operationibus iuſperſit, quandoque laudabilem eſſe, vel neceſſariam. Aliqui enim propter ſanitatem corporis à quibuſdam delectationibus ciborum, potuum & venereorum prudenter abſtinent. Alij propter officij ſui executionem à multis delectationibus ſibi temperant, vt Athletæ, & Milites: Multò laudabilius *Pœnitentes ad recuperandam animæ ſanitatem, abſtinentia delectabilium quaſi quadam diæta vtuntur. Et homines volentes contemplationi, & rebus diuinis vacare, oportet vt ſe magis à carnalibus deſiderijs abſtrahant*.

Secunda Secundæ, q. 142. a. 1.

§. II.

Temperantiæ Partes velut integrantes.

3 TEmperantiæ partes velut integrantes, ſunt *Verecundia, & Honeſtas*.

Verecundia, eſt timor turpitudinis, & vituperij vitioſam, & inhoneſtam actionem conſequentis. An propriè virtus ſit, alij diſputent ex Philoſophiæ principijs: Illam à Deo commendari certum eſt ingenuumque pudorem maximum eſſe virtutis adminiculum 1. ad *Timotheum*, Cap. 2. *Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus*, &c. Ad *Hebræos*, Cap. 12. 28. *Itaque regnum immobile ſuſcipientes, habemus gratiam: Per quam ſeruiamus placentes Deo, cum metu, & reuerentia*. Qui metus pudorem ſincerum includit, quo veremur turpitudinem peccati, iuſtamque cenſuram, ac reprehenſionem illi debitam, præſertim à Deo, omnium actionum noſtrarum teſte, ac ſupremo Iudice. *Ordo vitæ nobis tenendus eſt*) inquit Sanct. Ambroſius) *vt à Verecundia prima quædam fundamenta ducantur: Quæ ſocia, ac familiaris eſt mentis placiditati, proteruiæ fugitans, ab omni aliena luxu, ſobrietatem diligit, honeſtatem fouet, decorum illud requirit.*∴∴ *Pulchra virtus eſt Verecundiæ*,

S. Thom. Secunda Secundæ, q. 144. & 145.

Lib. 1. De Officijs, Cap. 43. & Cap. 18.

& ſuauis gratia, quæ non ſolùm in ſactis, ſed etiam in ipſis ſpectatur ſermonibus; ne modum progrediaris loquendi; ne quid indecorum ſermo reſonet tuus. Speculum enim mentis plerumque in verbis refulget. Ipſum vocis ſonum librat modeſtia, ne cuiuſquam offendat aurem vox fortior. Silentium quoque ipſum, in quo eſt reliquarum virtutum otium, maximus actus verecundiæ eſt. Denique ſi aut infantiæ putatur aut ſuperbiæ, probro datur: Si verecundiæ, laudi ducitur. Tacebat in periculis Suſanna, & grauius verecundiæ, quàm vitæ damnum putabat, nec arbitrabatur periculo pudoris tuendam ſalutem. Deo ſoli loquebatur, cui poterat caſta verecundia eloqui: Refugiebat ora intueri virorum; eſt enim & in oculis verecundia, vt nec videre viros fœmina, nec videri velit. Neque verò quiſquam ſolius hanc laudem caſtitatis putet. Eſt enim verecundia pudicitiæ comes, cuius ſocietate caſtitas ipſa tutior eſt. Bonus enim regendæ caſtitatis pudor eſt comes: Qui ſi ſe prætendat ad ea quæ prima pericula ſunt, pudicitiam temerari non ſinat. Hic primus in ipſo cognitionis ingreſſu, Domini Matrem commendat legentibus, & tanquam teſtis locuples, dignam quæ ad tale munus eligeretur, adſtruit: Quod in cubiculo, quòd ſola, quòd ſalutata ab Angelo tacet, & mota eſt in introitu eius, quòd ad virilis ſexûs ſpeciem peregrinam turbatur aſpectus Virginis. In ipſa oratione noſtra multùm verecundia placet, multùm conciliat gratiæ apud Deum noſtrum. Nonne hæc prætulit Publicanum, & commendauit eum qui nec oculos ſuos audebat ad cœlum leuare? Ideò iuſtificatur magis Domini iudicio, quàm ille Phariſæus, quem deformauit præſumptio. Eſt etiam in ipſo motu, geſtu, inceſſu tenenda verecundia. Habitus enim in corporis ſtatu cernitur. Hinc homo cordis noſtri abſconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior: Aut contra grauior, & conſtantior, purior, & maturior æſtimatur. Itaque vox quædam eſt animi corporis motus. Ad inuerecundiam pertinet, *Senſim ambulando imitari hiſtrionicos geſtus, & quaſi quædam fercula pomparum; vt quotieſcumque gradum transferunt, modulos quoſdam ſeruare videantur.* Inuerecundum pariter eſt *Curſim ambulare, niſi cùm cauſa exigit alicuius periculi, vel iuſta neceſſitas. Eſt greſſus probabilis, in quo ſit ſpecies auctoritatis, grauitatiſque pondus, tranquillitatis veſtigium; ita tamen ſi ſtudium deſit atque affectatio, ſed motus ſit purus ac ſimplex: Nihil enim fucatum placet. Motum natura informet. Si quid ſanè in natura vitij eſt, induſtria emendet; vt ars deſit, non correctio.* Multò magis cauendum eſt, ne quid turpè ore exeat; hoc enim grauiter coinquinat hominem. *Non enim cibus coinquinat, ſed iniuſta obtrectatio, ſed verborum obſcœnitas. Hæc etiam vulgò pudori ſunt. In noſtro verò officio nullum verbum quod inhoneſtè cadat, non incutiat verecundiam. Et non ſolùm nihil ipſi indecorum loqui, ſed ne aurem quidem debemus huiuſmodi præbere dictis: Sicut Ioſeph ne incongrua ſuæ audiret verecundiæ, veſte fugit relictâ; quoniam quæ delectat audire, alterum loqui prouocat.* Partes corporis, vel alieni, vel noſtri, quas *Natura magiſtra verecundiæ* tegere docet, detegere, aut ſpectare pudendum eſt. *Si caſu aperiantur, confunditur verecundia: Si ſtudio, impudentia æſtimatur.* Vnde & filius Noe Cham offenſam retulit, quia nudatum videns patrem riſit: Qui autem operuerunt patrem, acceperunt benedictionis gratiam. *Ex quo mos vetus & in vrbe Roma, & in pleriſque ciuitatibus fuit; vt filij puberes cum parentibus, vel generi cum ſoceris non lauarent, ne paternæ reuerentiæ auctoritas minueretur. Licet plerique ſe & in lauacro quantùm poſſunt tegant; ne vel illic vbi totum nudum eſt corpus, huiuſmodi intecta ſit portio.* Sed & illarum partium quas abſcondere pudor iubet, *Indicia vſuſque ſuis appellationibus nuncupare, indecorum eſt.* Hæc *S. Ambroſius.*

Verecundiæ opponuntur *Inuerecundia* ſeu *Impudentia*, quâ quis turpitudinis vel nullum, vel hebetem & & obtuſum ſenſum habet, de qua *Ieremiæ* 3. dicitur, *Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere*; & *Malus pudor*, quo eorum pudet quempiam, quorum pudere non oportet, ſiue quæ per ſe honeſta ſunt & bona, vel certè media & indifferentia. Sic malum eſt pudore ſuffundi ob opera virtutis, quia ludibrio ſunt apud impios: & in Sacris Litteris damnatum eſt illud verecundiæ genus. Eccli. 4. *Pro anima tua ne confundaris dicere verum: Eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam & gratiam.* Et Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & ſermones meos, hunc Filius hominis erubeſcet, cùm venerit in Maieſtate ſua, & Patris, & Sanctorum Angelorum.* Et 2. ad Timotheum 1. *Noli erubeſcere teſtimonium Domini noſtri, neque vinctum eius.* Malus eſt pudor, quo aliquem ſuæ aut parentum paupertatis, ignobilitatis, aut calamitatum abſque vitio ſuo contingentium, & à Deo immiſſarum pudet. In his enim gloriari & gaudere debet Vir Chriſtianus, Diſcipulus Chriſti, qui propter nos egenus factus eſt, qui ex Matre paupere natus, qui *Fabri filius* cenſeri & appellari dignatus eſt, qui pauperes de hoc Mundo Diſcipulos elegit, qui pauperes & calamitoſos beatos prædicauit, modò paupertatem & calamitates propter Deum patiantur. In hoc Chriſtiani ſumus vt gloriemur lubenter in paupertate, in ignobilitate, in infirmitatibus, in calamitatibus, integramque ſemper innocentiam ſeruantes, Deo fideliter & conſtanter quouis in ſtatu ſeruiamus.

Honeſtas, Virtus eſt quæ hominem auertit & prohibet ab ijs, quæ omnium maximè ſunt inhoneſta & probroſa, ab immoderato ſcilicet amore voluptatum cibi & potûs & venereorum. Ad hanc virtutem pertinet decorum in omni actione noſtra, & toto vitæ ordine ſeruare. *Quærendum in omni actu quid perſonis, quid temporibus conueniat atque ætatibus, quid etiam ſingulorum ingenijs ſit accommodum. Sæpè enim quod alterum decet, alterum non decet. Aliud iuueni aptum, aliud ſeni: Aliud in periculis, aliud in rebus ſecundis. Saltauit ante Arcam Domini Dauid: Non ſaltauit Samuel; nec ideò ille reprehenſus, ſed magis iſte laudatus. Mutauit vultum contra Regem, cui nomen Achis: At hoc ſi feciſſet remota formidine quo minus cognoſceretur, nequaquam leuitatis reprehenſione carere potuiſſet.* Verba ſunt *S. Ambroſij*, Libro 1. *De Officijs*, Cap. 43. *Non mediocre eſt rebus ſingulis modum ſeruare, atque impartiri ordinem, in quo verè prælucet illud quod decorum dicitur; Quod ita cum honeſto iungitur, vt ſeparari non queat. Siquidem & quod decet honeſtum eſt: & quod honeſtum eſt decet; vt magis in ſermone diſtinctio ſit, quàm in virtute diſcretio. Velut ſalubritas totius operis actuſque noſtri honeſtas eſt, & ſicut ſpecies eſt decorum, quod cum honeſtate confuſum, opinione diſtinguitur. Nam etſi in aliquo videatur excellere, tamen in radice eſt honeſtatis, ſed flore præcipuo, vt ſine ea decidat, in ea floreat. Quid enim eſt honeſtas, niſi quæ turpitudinem quaſi mortem fugiat? Quid verò inhoneſtum, niſi quod ariditatem ac mortem afferat? Virente igitur ſubſtantiâ virtutis, decorum illud tanquam flos emicat, quia radix ſalua eſt. At verò propoſiti noſtri radice vitioſa, nihil germinat*; (inquit ruſsùs *S. Ambroſius*, Cap. 45.) Ad hanc virtutem pertinet diuinum illud Oraculum 1. ad Corinthios 14. 40. *Omnia autem* S. Ambroſ. Lib.
honeſtè & ſecundùm ordinem fiant. Decorum eſt ſecun- 1. De Officijs,
dùm naturam viuere, & turpè eſt quod ſit contra natu- Cap. 46.
ram. Ideò inhoneſtum eſt mulierem non velatam orare, & virum comam ſtudiosè alere. *Vos ipſi iudicate:* (inquit Apoſtolus) *Decet mulierem non velatam orare* 1. Corint.
Deum? Nec ipſa natura docet vos, quod vir quidem ſi comam nutriat, ignominia eſt illi: Mulier verò ſi comam nutriat, gloria eſt illi: Quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt.

Si quis igitur æqualitatem vniuerſæ vitæ, & ſin- "
gularum actionum modos ſeruet, ordinem quoque "
& conſtantiam dictorum atque operum, moderatio- "
nemque cuſtodiat, in eius vita decorum excellit, & "
quaſi in quodam ſpeculo elucet. *Accedat tamen ſuauis ſermo, vt conciliet ſibi affectum audientium, gratumque ſe vel familiaribus, vel ciuibus, vel, ſi fieri poteſt, omnibus præbeat. Neque adulantem ſe, neque adulandum cuiquam exhibeat; alterum enim calliditatis eſt, vanitatis alterum. Non deſpiciat quid de ſe vnuſquiſque, & maximè vir optimus ſentiat, hoc enim modo diſcit bonis deferre reuerentiam. Nam negligere bonorum iudicia, vel arrogantiæ, vel diſſolutionis eſt: Quorum alterum ſuperbiæ adſcribitur, alterum negligentiæ. Caueat etiam motus animi ſui; ipſe enim ſibi & obſeruandus & circumſpiciendus eſt: & vt aduerſùm ſe cauendus, ita etiam de ſe tuendus. Solliciti debemus eſſe, ne quid temerè aut incurioſè geramus, aut quidquam omninò cuius probabilem non poſſimus rationem reddere. Actus enim noſtri cauſa, etſi non omnibus redditur, tamen ab omnibus examinatur. Boni ſpeculatoris eſt ita prætendere animo, vt appetitus*

neque

neque præcurrat rationem, neque deſerat; ne præcurrendo perturbet atque excludat, eamque deſerendo deſtituat. Perturbatio tollit conſtantiam, deſtitutio prodit ignauiam, accuſat pigritiam. Hi Chriſtianæ Honeſtatis characteres à *S. Ambroſio* deſcripti Lib. 1. *De Officijs*, Cap. 47.

Addendum, quod ſæpius idem Sanctus Doctor inculcat, quamuis Philoſophi honeſtum ab vtili diſtinxerint, apud Chriſtianos tamen nihil verè vtile ceoſeri, Lib. 1. De Officiis, Cap. 9. niſi quod honeſtum ſit. *Nos autem* (inquit) *nihil omninò niſi quod deceat & honeſtum ſit, futurorum magis quàm præſentium metimur formulâ: Nihilque vtile niſi quod ad vitæ illius æternæ proſit gratiam, definimus, non quod ad delectationem præſentis. . . Eſt igitur non ſolùm familiare contubernium honeſtatis & vtilitatis, ſed eadem quoque vtilitas, quæ honeſtas. . . Qui perfectè ſapit, neſcit ſua* Lib. 2. Cap. 7. Lib. 3. Cap. 1. *ſpectare commoda: Sed ad illud æternum eſt, quod decorum atque honeſtum, toto affectu intendit, quærens non quod ſibi vtile eſt, ſed quod omnibus. Itaque hæc ſit formula, vt inter duo illa, honeſtum atque vtile errare nequeamus; eo quod Iuſtus nihil alteri detrahendum putet, nec alterius in-* 1. Cor. 10. *commodo ſuum commodum augeri velit. Hanc formam vbi* „ *præſcribit Apoſtolus dicens:* Omnia licent, ſed non „ omnia expediunt: Omnia liceot, ſed non omnia „ ædificant. Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod „ alterius; *hoc eſt, Nemo commodum ſuum quærat, ſed* Philipp. 2. *alterius. Nemo honorem ſuum quærat, ſed alterius. Vnde & alibi dicit:* „ Alter alterum exiſtimantes ſuperio„ rem ſibi, non quæ ſunt ſinguli cogitantes, ſed quæ „ aliorum. *Nemo etiam ſuam gratiam quærat, nemo ſuam laudem, ſed alterius. . . Cur enim te potiorem altero* S. Ambroſ. Lib. 3. De Officijs, cap. 3. *iudices, cum Viri ſit Chriſtiani proferre ſibi alterum, nihil ſibi arrogare, nullum ſibi honorem aſſumere, non vindicare meriti ſui pretium? . . Quid tam aduersùs naturam, quàm non eſſe contentum eo quod habes, aliena quærere, ambire turpiter? Nam ſi honeſtas ſecundùm naturam, Omnia enim fecit Deus bona valdè, turpitudo itaque contraria eſt. Non poteſt ergo honeſtati conuenire & turpitudini, cùm hæc inter ſe diſcreta naturæ lege ſint. . Non vincat igitur honeſtatem vtilitas, ſed honeſtas vtilitatem. Hanc dico vtilitatem, quæ æſtimatur ſecundùm vulgi opinionem.* Nihil honeſtati præferendum, eaque ne amici quidem causâ Cap. 21. violanda vnquam aut prætermittenda eſt. *Ea enim Amicitia probabilis, quæ honeſtatem tuetur; præferenda ſanè opibus, honoribus, poteſtatibus: Honeſtati verò præferri non ſolet, ſed honeſtatem ſequi. Qualis fuit Ionathæ, qui pro pietate nec offenſam patris, nec ſalutis periculum* 2. Reg. 20. & 21. *refugiebat. Qualis fuit Abimelech, qui pro hoſpitalitatis gratiæ officijs necem potiùs ſui, quàm proditionem fugientis amici, ſubeundam arbitrabatur.*

§. III.

Virtutes Temperantiæ ſubiectæ.

4 VIrtutes Temperantiæ ſubiectæ, ſiue Temperantiæ ſpecies ſunt, *Abſtinentia*, *Sobrietas*, *Caſtitas*.

Abſtinentia Virtus eſt, quâ quis à cibo ſibi temperat quantùm decet & oportet, habita ratione valetudinis, & perſonæ ſuæ, & aliorum quibuſcum viuit. De qua 2. *Petri* 1. dicitur: *Miniſtrate in fide veſtra virtutum, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam.* Actus Abſtinentiæ eſt *Ieiunium*, de quo agemus Libro quarto huius Operis in explicatione tertij Præcepti Decalogi. Illi opponitur *Gula*, capitale vitium, de quo Tractatu ſuperiori actum eſt.

Sobrietas Virtus eſt, quæ ſumptionem potûs inebriandi vim habentis moderatur. De illa ſcriptum eſt, Eccleſiaſtici 31. *Æqua vita hominibus, vinum in ſobrietate: Si bibas illud moderatè, eris ſobrius.* Huic opponitur *Ebrietas*, de qua in ſuperiori Tractatu egimus.

Caſtitas eſt virtus carnalium voluptatum moderatrix. De qua Apoſtolus 2. Corinth. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritûs.* Et 1. ad Timoth. 2. *Quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate.* Triplex eſt, coniugalis, vidualis, & virginalis. Duabus alijs excellentior virginitas. Virtus eſt firmum & conſtans propoſitum includens perpetuò abſtinendi ab omni delectatione venerea. Siue, vt *S. Auguſtinus*, definit Libro *De Sancta Virginitate*, Cap. 8. eſt *Continentia quâ integritas carnis ipſi Creatori animæ & carnis vouetur, conſecratur, ſeruatur.* Et Cap. 13. *Virginalis integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas Angelica portio eſt, & in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio.* Virginum Status *Flos eſt Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti;* (inquit *S. Cyprianus*, in Tractatu *De Diſciplina & Habitu Virginum.*) Angelorum æmula virginitas eſt, Angeliſque cognata: Nam in carne præter carnem viuere, non terrena vita eſt, ſed cœleſtis, *Differunt quidem inter ſe homo pudicus & Angelus, ſed fęlicitate, non virtute. Sed etſi illius caſtitas fęlicior, huius tamen fortior eſſe cognoſcitur;* (inquit *S. Bernardus*, Tractatu *De Moribus & Officio Epiſcoporum*, aliàs Epiſtolâ 42.) Sola Caſtitas in hoc “ mortalitatis & loco & tempore ſtatum quemdam im- “ mortalitatis gloriæ repræſentat. Sola inter Nuptia- “ rum ſolemnia, morem beatæ illius vendicat Regio- “ nis, in qua neque nubunt neque nubentur: Præbens “ quodam modo in terris cœleſtis iam illius conuerſa- “ tionis experientiam. Vas interim fragile quod porta- “ mus, in quo & crebrò periclitamur, tenet caſtitas, “ (vt monet Apoſtolus) in ſanctificationem, & in- “ ſtar odoriferi balſami, quo condita cadauera incor- “ rupta ſeruantur, ſenſus ipſa & artus continet & con- “ ſtringit, ne diſſoluantur otijs, ne corrumpantur de- “ ſiderijs, ne carnis voluptatibus computreſcant. Pri- “ mum in Virginum ordine locum tenent honoris & “ meriti Sanctimoniales, vt docet *S. Auguſtinus*, Libro *De Sancta Virginitate*, Cap. 45 & 46. *Perhibet enim* (inquit) *præclariſſimum teſtimonium Eccleſiaſtica Auctoritas, in qua Fidelibus notum eſt, quo loco Martyres, & quo defunctæ Sanctimoniales ad Altaris Sacramenta recitentur.* Et infrà: *Vbi ponimus quòd multi ac multæ ita cuſtodiunt continentiam virginalem, vt tamen non faciant quæ Dominus ait:* Si vis perfectus eſſe, vade, vende “ omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis the- “ Matth. 19 ſaurum in cœlo, & veni, ſequere me; *nec audeant eorum cohabitationi ſociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, ſed ſunt eis omnia communia; nihilne putamus fructificationis accedere Virginibus Dei, cùm hoc faciunt?*

Caſtitati opponitur *Luxuria*, capitale vitium, de quo actum eſt in ſuperiori Tractatu.

§. IV.

Virtutes adiunctæ Temperantiæ.

5 VIrtutes adiunctæ Temperantiæ ſunt *Continentia*, *Clementia*, *Manſuetudo*, *Modeſtia*, *Humilitas*, *Taciturnitas*, *Studioſitas*, *Eutrapelia*, *ſiue iucunda Vrbanitas*.

Continentia dupliciter ſumitur, vel ſtrictiori ſignificatione, quatenus Virtus eſt, quâ ab omnibus omninò delectationibus venereis abſtinetur: & hac ratione idem eſt quòd Caſtitas virginalis aut vidualis. Secundò latiori quadam ſignificatione, quatenus Virtus eſt rationem confirmans, ne prauis concupiſcentiæ motibus, & carnalibus deſiderijs, quæ militant aduersùs animam, vincatur. Continentia primo modo ſumpta; ſpecies eſt Temperantiæ: Secundo modo ſumpta, Virtus eſt inferior Temperantiâ, eique adiuncta. Ad primam pertinet illud Eccli. 26. *Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animæ.* Ad alteram, de qua nunc agimus, pertinet illud *S. Hieronymi* in Cap. 5. Epiſtolæ ad Galatas: *Inter Continentiam* (inquit) *& Modeſtiam hoc intereſt, quòd Modeſtia in viris perfectis eſt conſummatæque virtutis: Continentia verò in via quidem virtutis eſt, ſed necdum peruenit ad calcem; quia cupiditates adhuc ex eius, qui ſe continet, cogitatione naſcuntur, & Mentis polluunt principale, licet non ſuperent, nec ad opus pertrahant cogitantem.* Continentiæ ſic acceptæ diſcrimen à Caſtitate explicat Chæremon Abbas apud *Caſſianum*, in Collationibus Patrum, Collatione 12. Cap. 10. *Caſtitas* (inquit) *non vt arbitramini, diſtrictionis præſidio, ſed amore ſui, & propriæ puritatis delectatione ſubſiſtit. Non enim caſtitas, ſed continentia dicitur, vbi adhuc ei aliqua reſiſtit aduerſitas*

voluptatis. Quamebrem donec pulſari nos carnis commotione ſentimus, nouerimus nos ad caſtitatis nondam perueniſſe faſtigia, ſed adhuc ſub infirmitate continentiæ conſtitutos prælijs fatigari. Et Cap. 12 *Quamobrem perfectio caſtitatis à laborioſis continentiæ rudimentis perpetua tranquillitate diſcernitur.* De illa *Sanct. Auguſtinus*, Libro *De Continentia*, Cap. 3. *Aliud eſt* (inquit) *benè pugnare, quod nunc eſt, quando mortis contentioni reſiſtitur; aliud aduerſarium non habere, quod tunc erit, quando mors nouiſſima inimica deſtruetur. Nam & ipſa Continentia cùm frenat cohibetque libidines, ſimul & appetit bonum, ad cuius immortalitatem tendimus, & reſpuit malum, cum quo in hac mortalitate contendimus. Illius quippe amatrix, & ſpectatrix, huius verò, & hoſtis, & teſtis eſt; & decus appetens, & dedecus fugiens. Non vtique in cupiditatibus frenandis continentia laboraret, ſi nihil nos contra, quod decet liberet, ſi nihil noſtræ bonæ voluntati ex malu concupiſcentia repugnaret.* Huic Virtuti opponitur *Incontinentia*, vitium quo aliquis prauis cupiditatibus ignavè cedit, turpibuſque delectationibus ſe immergit.

Clementia Virtus eſt, quâ animus ad lenitatem in pœna exigenda propendet: Siue, eſt lenitas Superioris aduersùs inferiorem, aliquid ex debita pœna remittens, quatenus id patitur Iuſtitiæ ratio. Spectatis ſcilicet circumſtantijs facti, cauſæ, perſonæ, & modi, interpretatur Iudex Legem, quæ pœnas in reos conſtituit, in tali caſu pœnam tam grauem non requirere. Sin autem lex pœnæ ſpeciem, & quantitatem reliquit arbitrio Iudicis, maiorem exercendæ clementiæ opportunitatem habet. Hæc virtus à Spiritu-Sancto commendatur, Prouerb. 11. 19. *Clementia præparat vitam.* Et Cap. 20. 28. *Miſericordia, & veritas cuſtodiant Regem, & roboratur clementiâ thronus eius.* Pœnas autem reis debitas non ſolùm moderatur, ſed interdum remittit omninò, iuſtis de cauſis, Supremi Principis clementia. Hæc Virtus Chriſtianos maximè decet. Illius exemplum Chriſtus præbuit, cum Adolteræ Mulieri pœnam ſecundùm
Io. 8. Legem debitam remiſit: *Nemo te condemnauit? Nec ego te condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.* Legatur *Sanct. Ambroſius*, Epiſtolis 25. & 26 Editionis nouiſſimæ Pariſienſis. Hanc virtutem æmulata ſemper eſt Eccleſia, Vnde *Ithacium, & Idacium* Epiſcopos execrata eſt, qui *Priſcillianum*, licet Hæreticum, vſque ad capitale ſupplicium apud *Maximum* Tyrannum perſecuti ſunt, vt *Seuerus Sulpitius*, Libro 2. commemorat. Olimque Epiſcopi pro Reis apud Iudices intercedebant, vt eorum pœnam remitti, vel temperari impetrarent, vt conſtat ex *Sanct. Auguſtino*, Epiſtolà 153. aliàs 54. ad *Macedonium*, quem de Clementia in Reorum Iudicij ſeruanda his verbis commonet: *Sic tamen* (inquit) *etiam ipſos criminum vltores, atque in hoc officio non irâ propriâ concitatos, ſed Legum Miniſtros, nec ſuarum, ſed alienarum examinatarum iniuriarum vindices, quales Iudices eſſe debent, terruit cenſura diuina, vt cogitarent ſibi propter ſua peccata Dei miſericordiam neceſſariam, nec putarent ad culpam ſui officij pertinere, ſi quid erga eos miſericorditer agerent, quorum vitæ, neciſque haberent legitimam poteſtatem. Nam cùm ad Dominum Chriſtum Iudæi adduxiſſent Mulierem in Adulterio comprehenſam, eumque tentantes dicerent, quòd iuſſa eſſet Lege lapidari, ac deinde quærerent quid de illa ipſe præciperet, reſpondit eis,* „Qui
Io. 8. „ ſine peccato eſt veſtrûm, prior in eam lapidem iaciat. *Ita nec Legem improbauit, quæ huiuſmodi reas iuſſit occidi; & illos terrendo ad miſericordiam reuocauit, quorum iudicio hæc poſſet occidi.* ∴ ∴ *Cedat huic Sententiæ pietas Chriſtianorum, cui ceſſit impietas Iudæorum. Cedat humilitas obſequentium, cui ceſſit ſuperbia perſequentium. Cedat confeſſio fidelis, cui ceſſit ſimulatio tentatoris. Malis parce, Vir bone: Quanto melior, tanto eſto mitior: Quanto ſis celſior poteſtate, tanto humilior fiere pietate.* Seueritate tamen opus eſt, vt coerceatur improborum audacia, ſed Clementiâ temperari debet; ac multò magis à Iudicibus, & Superioribus Eccleſiaſticis. *Plurimùm autem intereſt, quo animo quiſque parcat. Sicut enim eſt, aliquando miſericordia puniens, ita & crudelitas parcens.* Habenda ſemper eſt iuſtitiæ, ac diſciplinæ ratio, fraternæ ſalutis, ædificationis publicæ. Clementiæ namque non minus opponitur nimia mollities, & indulgentia, quàm crudelitas. Iuſta verò ſeueritas Clementiæ non aduerſatur. Vnde *Sanct. Ambroſius* Epiſtola 74. *Beatus* (inquit) *qui & ſeueritatem, & manſuetudinem tenet; vt altero diſciplina ſeruetur, altero innocentia non opprimatur. Nimia enim ſeueritas extorquet plerumque terrore mendacium. Deus diligi maluit, quàm timeri.*

Manſuetudo Virtus eſt iræ moderatrix. Hanc præ ceteris Chriſtus docuit: *Diſcite* (inquit) *à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* ∴ *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.* Sed & in ſacris Veteris Teſtamenti paginis commendatur, Pſalm. 36. *Manſueti autem hæreditabunt terram.* Terram vtique viuentium; Ieruſalem Sanctam, quæ liberabitur de peregrinatione iſta, & in æternum viuet cum Deo, & de Deo, vt explicat *Sanct. Auguſtinus*. Hæc virtus Moyſen, hæc Dauidem Deo acceptos fecit. *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius: Donec inueniam locum Domino.* Vbi quærebat locum Domino? *Si manſuetus erat, in ſe quærebat*; (inquit Sanct. Auguſtinus.) Audi Prophetam. *Super quem requieſcet Spiritus meus? Super humilem, & quietum, & trementem verba mea.* Vis „ eſſe locus Domini? Eſto humilis, & quietus, & tre- „ mens verba Dei, & tu ipſe efficieris, quod quæris. „ Eccleſiaſtici 10. ſcriptum eſt, *Fili, in manſuetudine ſerua animam tuam, & da illi honorem ſecundùm meritum ſuum.* Et Cap. 3. *Fili, in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris.* De illa *Sanct. Baſilius* in Pſalmum 33. *Maxima* (inquit) *omnium virtutum manſuetudo; eoque in Beatitudinum numerum relata eſt.* Et Conſtitutionum Monaſticarum Cap. 14. *Manſuetudo patientiæ mater eſt, quæ coniuncta benignitati, præſtantiſſimam omnium virtutum charitatem efficit.* Et *Sanct. Ioannes Chryſoſtomus* Homilia 19. in Epiſtolam ad Romanos: *Quomodo* (inquit) *poterit quis fieri filius Dei? Si manſuetudinem erga conuitiatores oſtenderis. Nihil enim ita conformem Deo facit, ac iſta virtus. Ideò Paulus cùm dicit,* Imitatores Dei eſtote, *ad hoc dicit, vt iſti ſtudeatur virtuti.* Huic opponitur *Ira*, capitale vitium, de quo in ſuperiori Tractatu egimus.

Matth. 2. Matth. 5. Iſai. 66. 1. Cor. 11.

Modeſtia Virtus eſt interiorum, & exteriorum hominis actionum, in quibus modum ſeruare non adeò difficile eſt, moderatrix. Externos corporis motus hæc virtus componit, vt nihil ſit in eis, quod cuiuſquam offendat aſpectum, ſed quod interioris hominis deceat ſanctitatem. Nam *Amictus corporis, & riſus dentium, & ingreſſus hominis enunciant de illo*; (inquit Sapiens.) Eccli. 19
Hæc virtus efficit, vt nihil tortuum, nihil elatum ſit in oculis, nihil in verbis procax, nihil in actu inuerecundum; non geſtus fractior, non inceſſus ſolutior, non vox petulantior, vt ipſa corporis ſpecies ſimulacrum ſit mentis, figura probitatis. *Bona quippè domus in ipſo veſtibulo debet agnoſci, ac primo prætendat ingreſſu nihil intus latere tenebrarum; vt mens noſtra nullis repagulis corporalibus impedita, tanquam lucernæ lux intus poſita foris luceat*; (vt loquitur *Sanct. Ambroſius*, Libro 2. *De Virginibus*; Cap 2.) Nec oculos ſublimes, & vagos habet vir modeſtus, nec immodicè depreſſos: Non caput nimis elatum, nec in gyrum contortum, aut curuum: Non remiſſam, non fractam vocem, nihil fœmineum ſonantem, ſed ſucci cuiuſdam virilis plenam. *Hoc eſt enim pulchritudinem viuendi tenere, conuenientia cuique ſexui, & perſonæ reddere*; (inquit *Sanct. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs*, Cap. 19.) Nec fractus, & mollis ſit inceſſus, nec agreſtis, & ruſticus; nec velox nimis, & quamdam ſcurrarum percurſantium imaginem exhibens, nec tardior, nec ad pompam, aut numeros vel oti compoſitus: Nihil in geſtu hiſtrionicum, nihil leue, nihil in riſu diſſolutum: *Fatuus* enim *in riſu exaltat vocem ſuam*: Nihil in toto corporis habitu inſolens, nihil affectatum, nihil ſocatum. Non Eccli. 21.
fœminarum dumtaxat, non Clericorum tantùm, & Monachorum, ſed Chriſtianorum omnium hæc virtus eſt. *Modeſtia veſtra* (inquit Apoſtolos) *nota ſit omnibus hominibus.* Chriſtianæ Modeſtiæ non ſatis eſt eſſe, verùm & videri poſtulat. Eructet neceſſe eſt à conſcientia ad habitum, ab animo ad ſuperficiem: (vt loquitur alicubi Tertullianus) *Iuſtini* Siciliæ Prætoris modeſtiam ſingularem commendat *Sanct. Gregorius*, Epiſtola 2. Libri 1. *Ipſa* (inquit) *inceſſus veſtri modeſtia quibuſdam conatibus exigebat, vt diligi, & venerari etiam à nolente debuiſſet.* Et infrà: *Tantam Gloriæ tuæ modeſtiam*

deſtiam didici, vt eſſe non tuas erubeſcam. Externum etiam corporis cultum, & otnatum hæc virtus moderatur, vt perſonæ, ſtatui, moribus eorum quibuſcum viuitur, congruat: Nihil in eo ſuperfluum, oibil diſſolutum, nihil affectatum, nihil neglectum nimis, & incultum.

Humilitas Virtus eſt temperaotiæ cognata, modeſtię ſoror, quà reprimitur, & firmatur homini s appetitus, ne in magna ſupra ſe tendat. Siue, vt definit *Sanct. Bernardus* lo Tract. de Gradibus Humilitatis. *Eſt virtus, quâ homo veriſſima ſui agnitione ſibi ipſi vileſcit.* Hæc cæteris virtutibus antecellit, ſi Theologicas, & Iuſtitiam exceperis. *Quanta virtus humilitatis, propter quam ſolam veraciter edocendam Is, qui ſine æſtimatione Magnus eſt vſque ad paſſionem mortis factus eſt paruus!* (inquit *Sanct. Gregorius*, Epiſtolâ 38. Libri 4.) *Chriſtianorum virtus* vocatur à *Sanct. Hieronymo*, Epiſtolâ 27. ad Euſtochium: *Sanctorum virtus maxima* à *Sanct. Ambroſio*, Enarratione in Pſalmum 21. De illa egimus in ſuperiori Tractatu, Cap. 5. Articulis 8. 9. & 10. Illi opponitur *Superbia*, de qua eodem capite prolixè diſſeruimus.

Taciturnitas Virtus eſt ſermonis moderatrix. De illa *Sanct. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs*, Cap. 2. *Scriptum eſt* (inquit) EX verbis tuis condemnaberis. *Quid opus eſt igitur, vt properes periculum ſuſcipere condemnationis, loquendo; cùm tacendo poſſis eſſe tutior; Quamplures vidi loquendo peccatum incidiſſe, vix quemquam tacendo; ideòque tacere noſſe quàm loqui difficilius eſt. Scio loqui pleroſque, cùm tacere neſciant. Rarum eſt tacere quemquam, cum ſibi loqui nihil proſit. Sapiens eſt ergo, qui nouit tacere: Denique Sapientia Dei dixit:* DOMINVS *dedit mihi linguam eruditionis, quando oporteat ſermonem dicere. Ideò Sancti Domini, qui ſciebant,* Iſa. *quia vox hominis plerumque peccati annuntiatio eſt, & initium erroris humani, ſermo eſt hominis, amabant tacere. Denique Sanctus Domini ait:* Dixi, cuſtodiam Pſal. 38. vias meas, vt non delinquam in lingua mea. *Quis autem eſt, qui mundum cor à peccatorum habeat colluuione, aut non delinquat in lingua ſua? Et ideò, quia neminem videbat ſanctum as ſeruare poſſe ab immunditia ſermonis, ipſe ſibi ſilentio legem impoſuit innocentiæ, vt tacendo culpam declinaret, quam vix effugere poſſet loquendo. Audiamus ergo cautionis magiſtrum:* Dixi, *Cuſtodiam vias meas. Aliæ ſunt viæ quas debemus ſequi, aliæ quas cuſtodire: Sequi vias Domini, cuſtodire noſtras; ne in culpam dirigant. Potes autem cuſtodire, ſi non* Cap. 3. *citò loquaris.·.·.·. Quid igitur? Mutos nos eſſe oportet? Minimè. Eſt enim tempus tacendi, & tempus loquendi. Deinde ſi pro otioſo verbo reddimus rationem, videamus ne reddamus, & pro otioſo ſilentio. Eſt enim & negotioſum ſilentium; vt erat Suſannę, quæ plus egit tacendo, quàm ſi eſſet locuta. Tacendo enim apud homines, locuta eſt Deo: Nec vllum magis iudicium ſuæ caſtitatis inuenit, quàm ſilentium.* Et infrà: *Alliga ſermonem tuum, ne luxuriet, ne laſciuiat, & multiloquio peccata ſibi colligat. Sit reſtrictior, & ripis ſuis coerceatur. Citò lutum colligit amnis exundans.·.·. Sit ori tuo oſtium, vt claudatur vbi oportet, & obſeretur diligentiùs.* Taciturnitati Garrulitas, ſiue effrenis loquendi pruritus opponitur.

Studioſitas Virtus eſt, quæ appetitum, & ſtudium cognitionis acquirendæ moderatur. Siue, quæ modum, & ordinem ſciendi conſtituit: Vt olmirum ſciamus, quo ordine. quo ſtudio, quo fine ooſſe quæque oporteat. *Quo ordine; vt id priùs, quod maturius ad ſalutem: Quo ſtudio, vt id ardentiùs, quod vehementius ad amorem: Quo fine, vt non ad inanem gloriam, aut curioſitatem, ſed ad ędificationem;* (inquit *Sanct. Bernardus* Sermone 36. in Cantica.) Huic virtuti opponitur *Curioſitas*. Vitium eſt, quo appetitus, & ſtudium veritatis cognoſcendæ ab ordioe debito deficit: Quod quatuor modis contingere *Sanct. Thomas* obſeruat Secunda Secundæ, Quæſtione 167. Articulo 1. Vno modo, lo quantum per ſtudium minus vtile retrahuntur homines à ſtudio, quod eis ex neceſſitate incumbit. Vnde *Sanct. Hieronymus* Epiſtolâ 166. ait: *Sacerdotes dimiſſis Euangelijs, & Prophetis, videmus Comędias legere, & amatoria Bucolicorum Verſuum verba cantare.* Alio modo, in quantum ſtudet aliquis addiſcere ab eo, à quo non licet, ſicut patet de his, qui aliqua futura à Dœmonibus perquirunt, quæ eſt ſuperſtitioſa curioſitas Vnde *Sanct Auguſtinus* ait Libro *De Vera Religione*, Cap. 4. *Neſcio an Philoſophi impedirentur à fide curioſitatis in percuntandis Dęmonibus.* Tertiò, quando homo appetit cognoſcere veritatem circa creaturas, non referendo ad debitum finem, ſcilicet ad cognitiooem Dei. Vnde *Sanct Auguſtinus* Capit. 29. eiuſdem Libri ait: *In conſideratione creaturarum non eſt vana, & peritura curioſitas exercenda, ſed gradus ad immortalia, & ſemper permanentia faciendus.* Quartò, in quantum aliquis cognoſcere ſtudet veritatem ſupra facultatem, & vires ingenij ſui; quia per hoc homines facilè in errores labuntur. Vnde Eccleſiaſtici 3 dicitur: *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus.*

In ſeoſuum etiam cognitione curioſitas duobus modis verſatur: Primò quatenus cognitio ſensûs non ordinatur ad aliquid vtile; immò potiùs ab aliqua vtili conſideratione hominem auertit. Alio modo, quatenus cognitio ſenſuum ad aliquod noxium ordioatur, ſicut aſpectus mulieris ad concupiſcendum; & diligens inquiſitio eorum, quæ ab alijs fiont, ad detrahendum. Quocirca *Mulieres verboſę; otioſę, curioſæ*, quæ circumeunt alienas domos, vt aliorum facta inquirant, *loquentes, quæ non oportet*, Apoſtolus reprehendit, 1. ad *Timotheum* 5. 13. Quid mali curioſitas *Euæ* intulerit, pomum pulchrum viſu conſiderantis, notum eſt: Quid mali curioſitas Dinæ filiæ Iacob ad videndas alienigenas mulieres egreſſæ: Quid curioſitas *Dauidis* in ſolario deambulantis, & mulierem ſe lauantem conſpicientis. Lege *Sanct. Ioannem Chryſoſtomum* Homiliâ 1. in Pſalmum 1. & *Sanct. Bernardum* in Tractatu *De Gradibus Humilitatis*, P. 2 Cap 10. De hoc vitio *Sanct. Auguſtinus*, Libro 10. *Confeſſionum*, Cap. 35. ſcribit: *Præter eam concupiſcentiam carnis, quæ ineſt in delectatione omnium ſenſuum, & voluptatum, cui ſeruientes depereunt, qui longè ſe faciunt à te, ineſt animæ per eoſdem ſenſus corporis quędam non ſe oblectandi in carne, ſed experiendi per carnem vana, & curioſa cupiditas, nomine cognitionis, & ſcientię palliata. Quę quoniam in appetitu noſcendi eſt, oculi autem ſunt ad cognoſcendum in ſenſibus principes, Concupiſcentia oculorum Eloquio Diuino appellata eſt.·.·.·. Ex hoc autem euidentiùs diſcernitur quid voluptatis, quid curioſitatis agatur per ſenſus; quod voluptas pulchra, canora, ſuauia, ſapida, lenia ſectatur: Curioſitas autem etiam his contraria tentandi causâ, non ad ſubeundam moleſtiam, ſed experiendi noſcendique libidine. Quid enim voluptatis habet videre in laniato cadauere, quod exhorreas; & tamen ſicubi iaceat, concurrunt vt contriſtentur, vt palleant. Timent etiam ne in ſomnis hoc videant; quaſi quiſquam eos vigilantes videre coegerit, aut pulchritudinis vlla fama perſuaſerit. Ita & in cæteris ſenſibus, quæ perſequi longum eſt. Ex hoc morbo cupiditatis in ſpectaculis exhibentur quæque miracula. Hinc ad perſcrutanda naturæ (qua præter nos eſt) operta proceditur, quę ſcire nihil prodeſt, & nihil aliud quàm ſcire homines cupiunt. Hinc etiam, ſi quid eodem peruerſę fine per artes magicas quęritur. Hinc etiam in ipſa Religione Deus tentatur, cùm ſigna, & prodigia flagitantur, non ad aliquam ſalutem, ſed ad ſolam experientiam deſiderata.* Et paulò poſt: *Canem currentem poſt leporem iam non ſpecto cùm in circo fit: At verò in agro ſi caſu tranſeam, auertit me fortaſſis, & ab aliqua magna cogitatione, atque ad ſe conuertit illa venatio, non deuiare cogens corpore iumenti, ſed cordis inclinatione. Et niſi iam mihi demonſtratâ infirmitate mea citò admoneas, aut ex ipſa viſione per aliquam conſiderationem in te aſſurgere, aut totum contemnere atque tranſire, vanus hebeſco.* S. Thom. A-2.

Salutare porrò curioſitatis remedium in Scripturæ Sacræ, piorumque librorum lectione inuenitur, vt docet *Sanct. Auguſtinus*, Libro *De vera Religione*, Cap. 51. *Omiſſis igitur* (inquit) *& repudiatis nugis theatricis, & poeticis, Diuinarum Scripturarum conſideratione, & tractatione paſcamus Animum, atque potemus vanæ curioſitatis fame, ac ſiti feſſum, & æſtuantem, & inanibus phantaſmatis, tamquam pictis epulis, fruſtra refici ſatiarique cupientem. Hoc verò liberali, & ingenuo ludo ſalubriter erudiamur. Si nos mira-*

cula ſpectaculorum , & pulchritudo delectaut , illam deſideremus videre Sapientiam , quę prętendit à fine vſque ad finem fortiter , & diſponit omnia ſuauiter. Quid enim mirabilius vi incorporea Muudum corporeum fabricante, & adminiſtrante? Aut quid pulchrius ordinante, & ornante?

Eutrapelia, ſiue *iucunda Vrbanitas*, Virtus eſt affinis Temperantiæ, ludorum & iocorum ſecundùm rectam rationem moderatrix. Quamuis enim ioci , & ludi ad quamdam animæ ex contemplatione, & attentione vehementi defeſſæ quietem ſint vtiles : Vnde *Sanct. Auguſtinus* Libro 2. *De Muſica* , Cap. vltimo ait : *Volo tandem tibi parcas . Nam Sapienſem decet interdum remittere aciem rebus agendis intentam:* In eorum tamen vſu tria præſertim cauenda ſunt. Primùm, ne huiuſmodi delectatio quæratur in aliquibus operationibus, aut verbis turpibus, vel noxijs; ſiue vt vitetur genus iocandi illiberale, petulans, flagitioſum , obſcœnum . Secundò, ne grauitas animæ omninò reſoluatur. *Caueamus* (inquit *Sanct. Ambroſius* , Libro 1. *De Officijs* , Cap. 20.) *nedum relaxare animum volumus, ſoluamus omnem harmoniam, quaſi concentum quemdam bonorum operum.* Tertiò, attendendum eſt, vt ludi, & ioci congruant perſonæ, tempori, & loco, aliæque circumſtantiæ rectę rationis ordini conuenientes illos comitentur. Quamubrem virtute opus eſt, quæ iocorum, ludorumque immoderationem coerceat.

Aduerſùs hunc virtutem, & per exceſſum, & per defectum peccatur : Per exceſſum quandoque lethaliter, aliàs venialiter. Lethaliter, cum verbis aut factis obſcœnis, vel ſibi aut alteri noxijs aliquis ludis, aut ita vehemens illius ad ludum affectus eſt , vt eius delectationem dilectioni Dei præponat; ſiquidem contra præceptum Dei, vel Eccleſiæ ludis vti non refugit. Si verò non ita ad ludum afficiatur, vt propterea Deum vellet offendere , venialis dumtaxat peccati reus eſt. Per defectum ea in te peccatur ab ijs, qui nec ipſi iocantur vnquam aut ludunt, & honeſtè iocantibus, ac ludentibus moleſti ſunt, viri ſanè duri, & agreſtes. Iocorum tamen, & ludorum immoderatio grauius vitium eſt, quàm defectus.

Ludis, & iocis parcè vtendum. *Non ita generati à natura ſumus, vt ad ludum, & iocum facti eſſe videamur, ſed ad ſeueritatem potiùs , & ad quędam ſtudia grauiora, atque maiora. . . . Ludo, & ioco vti licet , ſed ſicut ſomno, & quietibus cęteris , sum cum grauibus ſerijſque rebus ſatisfecerimus.* Romani Oratoris Sententiæ ſunt à *Sanct. Thoma* laudatæ *Secunda Secundæ*, Quæſt. 168. Artic. 2. Eccleſiaſticos tamen, Religioſoſque Viros ioci minus decent. Vnde *Sanct. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum* , Cap. 23. *Licet* (inquit) *interdum honeſta ioca, ac ſuauia ſint, tamen ab Eccleſiaſtica abhorrent Regula; quoniam quę in Scripturis Sanctis non reperimus, ea quemadmodum vſurpare poſſumus? Cauenda enim etiam in fabulis, ne inflectant grauitatem ſeuerioris propoſiti. Vę* vobis, qui ridetis, quia flebitis, *ait Dominus: & nos ridendi materiam requirimus, vt hic ridentes, illic fleamus?* Luc. 6.
Non ſolùm profuſos, ſed omnes etiam iocos declinandos arbitror, niſi fortè plenum ſuauitatis, & gratię ſermonem eſſe, non indecorum eſt.

Hæc de Virtutibus ſufficiant; in quibus exerceri longè vtilius, quàm de illis diſſerere: Siquidem omnis noſtra de Virtutibus tractatio ad earum amorem, ſtudium, & operationes referenda eſt. Virtutes itaque diligamus, & colamus, Gratiæ cęleſtis imploremus auxilium à Domino Deo virtutum, vt in ijs proficientes, & exercitati, eamus de virtute in virtutem, donec videamus Deum in Sion.

INDEX
TOMI VIII.

CAPUT VII. *De vſura, immani Auaritiæ ſobole.* pag. 3.

ARTICULUS I. *Quid ſit Vſura?* ibid.

Art. II. *Quid ſit Mutuum?* 4

Art. III. *An Vſura prohibita ſit omnis? Erga omnes? & quo iure.* 5

PROPOSITIO I. *Vſura omnis, ſiue lucrum, aut acceſſio, quando vltra ſortem mutuo datam exigitur, ſiue à pauperibus & egentibus, ſiue à diuitibus mercatoribus, iiſque hominibus qui res ſuas amplificant, quantumuis moderata ſit, per ſe turpis ac iniuſta eſt, Legique Naturæ contraria.* 5

Propoſitio II. *Vſura omnis, ſiue lucrum & acceſſio, quæ vltra ſortem mutuo datam exigitur & percipitur, ſiue à pauperibus, ſiue à diuitibus, Diuinæ Legi repugnat.* 6

Propoſitio III. *Vſuram omnem, & erga omnes, Diuina Lege prohibitam eſſe, Patres Diuinæ Legis Interpretes, Traditioniſque teſtes ſummo conſenſu confirmant: & Vſuram eſſe docent quicquid vltra ſortem exigitur aut percipitur, ſiue pecuniam, ſiue quiduis aliud.* 8

Propoſitio IV. *Vſura omnis, & erga omnes, vtroque Iure prohibita, grauesque pœnæ in Fœneratores conſtituta.* 10

Art. IV. *Obiectiones ab Vſuræ Fœnoriſque Patronis factæ diluuntur.* 12

Art. V. *Quæ Morales Chriſtianæ Regulæ circa Vſuram explicantur.* 15

Regula I. *Damnum acceptum, & lucrum interceptum, duo ſunt dumtaxat legitimi tituli, vt aliquid vltra ſortem à debitoribus exigatur abſque Vſuræ vitio.* 15

Regula II. *Obligationes promiſſorias acceſſionis, aut lucri alicuius vltra ſortem à debitoribus exigere, ſiue ſchedulas & chirographa, quibus fateantur ſe plus accipiſſe, quàm reuera ipſis mutuo datum ſit, Vſurarium eſt; etiamſi in platea vel nundinis pecunia Mutuo detur, ac numeretur à Mercatoribus.* 16

Regula III. *Vſuram eſt aliquid vltra ſortem exigere vel accipere ob periculum ſalti cui rem ſuam creditor exponit dando Mutuum. Sed acceſſio aliqua exigi poteſt ob periculum ſortis à creditore ſuſceptum.* 17

Regula IV. *Licitum eſt, & ab Vſuræ vitio fœnoriſque labe purum Commercium Maritimum in Cameris Aſſecurationum inſtitutum, in quibus minori vel maiori pretio merces nauibus vectæ emuntur, pro maiori vel minori periculo, cui naues illæ ſunt expoſitæ.* 18

Regula V. *Sola debitoris mora non eſt legitimus titulus, vt aliquid vltra ſortem exigatur, niſi damnum acceptum aut lucrum interceptum concurrant.* 18

Regula VI. *Omnis pœna conuentione partium Mutuo adiecta vſuraria cenſenda eſt, niſi debitis conditionibus ab Vſuræ labe ac ſuſpicione huiuſmodi conuentio purgetur.* 18

Regula VII. *Conſtitutio Regia, & Sententia Iudicis, non ſunt legitimi per ſe tituli vt aliquid vltra ſortem à debitoribus ſine Vſuræ vitio exigatur.* 19

Regula VIII. *Pactum Regis Commiſſoriæ in eo poſitum, vt creditor pignus accipiat pro mutuo, vel alio debito, ea conditione vt ſi debitor præfinito tempore non ſoluat, pignus illud fiat ipſius creditoris, ſiue venditione, ſiue in feudum aut in ſolutum datione, vſurarium eſt.* 19

Regula IX. *Vſurarius eſt quicumque creditor pro ſecuritate debiti ex mutuo contracti recipit à debitore pignus frugiferum, & fructus interim perceptos, vel quos adhibita diligentia, in rebus gerendis à viris prudentibus adhiberi ſolita, percipere potuit, in ſortem non computat, tenaturque ad omnium huiuſmodi fructuum Reſtitutionem.* 19

Regula X. *Creditor qui pro mutui ſecuritate feudum ſuum in pignus accepit à Vaſſallo ſuo, fructus eius percipere poteſt, & nihilominus ſortem integram expetere abſque Vſuræ crimine, modò interim Vaſſallum debitorem ſuum abſoluat à ſeruitio ratione poſſeſſionis feudi debito.* 20

Regula XI. *Gener non tenetur computare in ſortem fructus poſſeſſionum ſibi in pignus traditarum, donec dotem in pecunia ſocer numerauerit.* 20

Regula XII. *Venditio cum pacto retrouendendi vſuraria eſt, ſi venditio ſimulata ſit, contractuſque venditionis & emptionis in pigneratitium degeneret: Aut venditionis pretium tenue ſit & exiguum, nec rei cum iſta redemptionis facultate valori reſpondeat: Aut venditor & emptor paciſcantur de re maiori pretio redimenda quàm empta ſit; vel vt res venditoris, non emptoris periculo pereat.* 20

Regula XIII. *Vſurarium eſt cum altero ita contrahere, vt is totam pecuniæ ſummam ei, qui dederit, ſoluat: Cùm ille partim pecunia dederit, partim nominibus, quæ difficilè exigi poſſunt, vel in rebus pluris quàm valeant æſtimatis.* 21

Regula XIV. *Vſura eſt alicui præſentem pecuniam quærenti quidquam cariùs vendere, vt ſtatim à venditore per ſe vel interpoſitam perſonam viliùs ematur.* 21

Regula XV. *Vſura eſt rem aliquam ob dilatam ſolutionem cariùs vendere iuſto pretio.* 21

Regula XV. *Vſura eſt ob anticipatam ſolutionem minoris emere iuſto pretio, vel ſoluere minùs quàm debeatur.* 22

Regula XVI. *Si quis oblatas reipſa loco & tempore pecunias, etiam dotales, ſibi debitas, accipere recuſauerit, nihil præter ſortem, etiam ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, vel ex quacumque alia cauſa accipere poteſt abſque Vſuræ vitio.* 23

Regula XVII. *Vſurarius eſt Contractus, quo decem aut plures vel pauciores frumenti ſextarij Menſe Nouembri, verbi gratia, mutuo dantur ea conditione, vt ſummo quo per annum valebunt pretio ſoluantur.* 23

Regula XVIII. *Tutores & Curatores ex pecunijs Pupillorum mutuo datis exigere, aut percipere non poſſunt aliquid vltra ſortem eo ſolùm nomine quòd Pupillorum ſint, & quod Pupillorum intereſt reſarcire, atque compenſare Tutores ipſi tenentur, niſi huiuſmodi pecunias in illorum vtilitatem collocauerint.* 23

Regula XIX. *Vſura mentalis reus eſt, qui dat Mutuo pecuniam ea intentione, vt recipiat aliquid vltra ſortem: & ſi receperit, ad Reſtitutionem tenetur.* 24

Regula XX. *Aliquid pretio æſtimabile ex Mutuo paciſci, percipere, ſperare vltra ſortem, ſiue illud ſit pecunia aut munus aliud, ſiue opera, ſiue officia, preces, commendationes ad obtinendum quoduis emolumentum temporale, vſura eſt.* 24

Regula XXI. *Vſuras legitimas, nondum perſolutas, in ſortem conuertere, nouaſque ex illis Vſuras exigere ac percipere, illicitum eſt.* 25

Regula XXII. *Vſurarius eſt, qui pecuniam in Societatem confert cum pacto vt ſors illi ſalua ſit, fructus verò communiter diuidantur: Vel ea conditione vt damnum commune non ſit, lucrum verò inæqualiter diuidatur: Vel vt aliquid vltra quotas partes recipiat, ſiue pecunia ſit, ſiue aliud pretio æſtimabile.* 25

Regula XXIII. *Tres Contractus famoſos ſimul & ſemel cum ſocio inire, ſiue ſocietatem cum duplici ſecuritatis pactione, & de ſecuritate ſortis & lucri paciſci, Vſura eſt.* 25

Regula XXIV. *Qui pecuniam Negotiatoribus, vel Artificibus confert, licitis negotiationibus exponendam, in damni æquè ac lucri communionem venire volens, ſed nihilominus ob ſecuritatem ſuam exigit à Mercatore vel Artifice ſchedulam de pecunia data, non ſub nomine ſocietatis, ſed Mutui vel depoſiti; lucri ex ſocietate prouenientis licitè tutaque conſcientia particeps eſſe non poteſt.* 27

Regula XXV. *Vſurarius eſt Contractus, quo animalia in ſocietatem traduntur ea pactione, vt ſors ſiue caput ſemper ſaluum ſit, nec tradenti pereat, ſed accipienti, quamuis fortuitis caſibus pereat, abſque ſocij accipientis dolo, culpaque: Vel ea conditione vt aliquid præter ſortem ex fructibus animalium quotannis ſoluatur.* 27

Regula XXVI. 28

Regula XXVII. *Vſurarius Contractus eſt, quo aliquis alteri tradit pecora æſtimata in ſocietatem, ea conditione vt capitale ſibi reddat, & aliquod præterea emolumentum, ſiue in pecunia, ſiue fructibus, lana, lacte, caſeo, &c.* ibid.

Regula XXVIII. *Contractus quo animalia ad arandum apta, & alia id genus grandiora, vt boues & vaccæ, in ſocietatem traduntur, tota ſexennio à recipiente alenda, ea conditione vt recipiens danti tres aut quatuor libellas ſoluat, certamue frumenti quantitatem, licitus eſt, modò quod peribit, domino pereat, æqualitaſque ſeruetur, habita ratione vtilitatis quæ in recipientem ex illis animalibus redundat, & quantitatis pecuniæ vel frumenti, quod tradenti quotannis ſoluit.* 28

Regula XXIX. *Mutuum dare Principi ſeu Toparchæ, vt ab eo temporale obtineatur Officium, Vſura eſt.* 29

CAP. III. *De Luxuria.*

Art. I. *Quid ſit? Et quam graue peccatum?* 29

Art. II. *De Luxuriæ Speciebus.* 30

Art. III. *Regulæ Morum Luxuriam ſpectantes.* 31

Regula I. *Actus omnis venereus extra legitimum Matrimonium ſemper eſt peccatum lethale.* ibid.

Regula II. *Omnis appetitus actus venerei extra fines legitimi Matrimonij, ſi ſit plenè deliberatus, lethale peccatum eſt.* 31

Regula III. *Fornicationem ſimplicem eſſe peccatum mortale, dogma fidei eſt.* 32

Regula IV. *Fornicatio cum publica libidinis victimis grauius peccatum eſt furtiuo cum alijs publicè ac promiſcuè non proſtitutis concubitu.* 32

Regula V. *Concubinatus grauius alijs fornicationibus crimen eſt.* 33

Regu-

I N D E X.

Regula VI. *Abſoluì ſacramentaliter non debet Concubinarius niſi concubinam dimiſerit, firmumque ad eam non redeundi propoſitum habuerit. Idemque ferendum iudicium eſt de omnibus qui in proxima peccandi occaſione verſantur: Ipſis ſcilicet neganda eſt Abſolutio, niſi ab huiuſmodi occaſione re ipſa & animo receſſerint.* 34

Regula VII. *Lethalis peccati rei ſunt, & Abſolutionis incapaces, qui lenocinium exercent, quandiu in voluntate & occaſione infame illud commercium exercendi perſeuerant.* 35

Regula VIII. *Lethalis peccati rei ſunt patres & matres, nec abſolui ſacramentaliter debent, qui filios aut filias ſcortantes non prohibent à ſcelere.* 35

Regula IX. *Lethalis peccati rei ſunt, qui domos ſuas meretricibus vel lenonibus ſcientes locant: Nec debent abſolui donec infames illos conductores vel conductrices expulerint.* 36

Regula X. *Stuprum grauius peccatum eſt fornicatione ſimplici,* ibid.

Regula XI. *Grauius peccatum eſt cùm puella illata vi opprimitur, vel conſenſus eius in ſtuprum incuſſo metu vel dolo extorquetur, quàm ſi blanditijs & importunis precibus delinita in ſcelus pelliciatur.* 36

Regula XII. *Puella conſenſiſſe in ſtuprum conuincitur, ſi non clamauerit, cùm poſſet, domeſticorum aut vicinorum auxilium contra pudicitiæ ſuæ aggreſſorem violentum imploratura.* 36

Regula XIII. *Qui Virginem illata vi, aut graui metu incuſſo, vel importunis precibus, falſis perſuaſionibus, & pollicitationibus, aut Matrimonij promiſſione vera vel ſimulata, compulit aut pellexit ad ſtuprum, eam ducere tenetur, aut certè ita dotare, vt alteri honorificè & ſuæ conditioni congruenter collocari valeat, &c.* 36

Regula XIV. 47

Regula XV. *Qui Voto ſimplici obſtrictus, puellam ad ſtuprum pellexit Matrimonij promiſſione, ipſam ducere non tenetur, ſed tantùm ipſam dotare.* 37

Regula XVI. *Adulterium Luxuriæ ſpecies eſt ab alijs diſtincta, nouamque deformitatem includens.* 37

Regula XVII. *Grauius crimen eſt Adulterium coniugati cum vxore aliena, quàm cum ſoluta muliere.* 38

Regula XVIII. *Viri Adulterium grauius peccatum eſt adulterio Mulieris.* ibid.

Regula XIX. *Sacrilegium diſtincta Luxuriæ ſpecies eſt, malitiamque inuoluit ſingularem.* 38

Regula XX. *Grauius ſacrilegium eſt, cùm vtraque perſona ſacra eſt, quàm cùm altera omninò ſæcularis eſt & profana.* 39

Regula XXI. *Grauius ſacrilegium eſt violatio Voti ſolemnis quàm ſimplicis.* 39

Regula XXII. *Grauius ſacrilegium eſt Luxuria Sacerdotis, Diaconi, vel Subdiaconi Viſam Religioſam ſolemniter Profeſſi, quàm Sacerdotis, Diaconi, vel Subdiaconi Sæcularium.* 39

Regula XXIII. *Eò grauius ſacrilegium eſt, quò cum grauiori & magis horrenda Luxuriæ ſpecie conuenerit.* 39

Regula XXIV. *Luxuria Sacerdotis cum filia ſpirituali Pœnitente fœdiorem quamdam & magis horrendam deformitatem habet, quàm cum alia muliere: Grauiuſque adhuc peccatum eſt, ſi in Pœnitentiæ Sacramento, aut illius occaſione, vel prætextu illam ad turpia ſollicitet.* 40

Regula XXV. *Sacrilegij reus eſt Confeſſarius, qui Pœnitenti in Sacramentali Confeſſione tradit chartam poſtea legendam, quæ ad Venerem ſollicitat, ac proinde eſt omninò denuntiandus.* 40

Regula XXVI. *Mulier Pœnitens non euadit obligationem denuntiandi Confeſſarium, qui ad actus inhoneſtos ipſam ſollicitauit, ſi peccata ſua apud ipſum Sacerdotem, à quo prouocata eſt, deponat.* ibid.

Regula XXVII. *Mulieribus, & quibuſcumque perſonis, à Confeſſario ad actus inhoneſtos prouocatis ſiue ſollicitatis, prohibere debet Sacerdos apud quem peccata deponunt, ne ad impudicum illum Sacerdotem deinceps adeant quacumque occaſione vel prætextu, maximè verò ne apud ipſum peccatorum Confeſſionem adeant; quocumque promiſſionis aut voti vinculo ſe obſtrinxerint ad alium Confeſſarium non eligendum.* 41

Regula XXVIII. *Inceſtus ſpecies eſt Luxuriæ à ceteris diſtincta, malitiaque ac deformitatis ſingularis.* 41

Regula XXIX. *In Confeſſione Sacramentali exprimendum eſt, vtrum Inceſtus perpetratus ſit cum conſanguinea vel affine, & in quo conſanguinitatis vel affinitatis gradu.* 42

Regula XXX. *Cognatio ſpiritualis, ſi quæ inter illos qui carnaliter commixti ſunt, intercedat, neceſſariò in Confeſſione à Pœnitentibus exprimenda eſt.* 42

Regula XXXI. *Non ſunt abſoluendi conſanguinei, vel affines inceſtuoſi in eadem domo manentes, ante ſeparationem, ſi cohabitatio & conuictus ſit illis occaſio proxima inceſtum committendi: Iis verò qui ſimul non manent, prohibere debet Confeſſarius mutuam frequentationem, ſi neceſſe ſit, aut certè ne clam & remotis arbitris conuerſentur aut colloquantur: Quod niſi ſpoponderint, neganda illis eſt Abſolutio.* 42

Regula XXXII. *Raptus diſtincta Luxuriæ ſpecies eſt, malitiam ac deformitatem ſingularem inuoluens.* 43

Regula XXXIII. *Raptus rei ſunt, Raptorumque pœnis obnoxij, qui Puellam ſeductam, quamuis conſentientem abducunt & cum ea ſic abducta nubunt inuitis parentibus.* 43

Regula XXXIV. *Raptus eò grauius peccatum eſt, quo fit ad fœdiorem & magis horrendam libidinem explendam.* 43

Regula XXXV. *Sponſus qui Sponſam abducit ante Matrimonium, quamuis grauiter peccet, Raptor tamen non cenſetur.* 43

Regula XXXVI. *Raptus rei ſunt, qui puellam prædiuitem, ampliſque Patrimonij hæredem, vel aliàs locuplete dote auctam, impetrato Principis aſſenſu è domo parentum vel tutorum ipſis inuitis abducunt, vt Matrimonio ſibi iungant.* 44

Regula XXXVII. *Raptor non eſt ſacramentaliter abſoluendus, donec captam puellam ſponſo reddiderit, ſi deſponſata ſit; vel parentibus, ſi non ſit deſponſata; vel denique in priſtinam libertatem reſtituerit, ſi mulier ſit ſui iuris.* 44

Regula XXXVIII. *Tenetur Raptor mulierem captam, ſiue vxorem duxerit, ſiue non duxerit decenter arbitrio Iudicis dotare.* 44

Regula XXXIX. *Famuli aut familiares, & amici, qui dominis, aut amicis ad raptum, ſtuprum, adulterium, aut aliud crimen conſilio, vel auxilio cooperantur, admouendo ſcalam ad feneſtras; aperiendo ianuam, litteras ferendo, vel horam opportunam criminis hinc inde nunciando, excubias agendo ne in crimine deprehendantur; eos comitando noctu vel die in domum concubinæ, qui ſine eorum ſatellitio illuc non irent, mortaliter peccant, etiamſi id faciant metu grauis detrimenti: Nec abſolui ſacramentaliter debent, quandiu in ijs occaſionibus verſantur.* 44

Regula XL. *Peccatum contra Naturam inter omnia Luxuriæ genera grauiſſimum eſt.* 45

Regula XLI. *Mollities ſiue Pollutio, quæ directè vel indirectè, expreſſè vel interpretatiuè, in ſe vel in ſua cauſa volita eſt, quæ quidem cauſa ſit lethale peccatum, mortale peccatum eſt, vel in ſe, vel in cauſa, ſiue dormienti, ſiue vigilanti contingat.* 45

Regula XLII. *Mollities Iure Naturæ prohibita eſt, & per ſe ac intrinſecè mala; adeò vt, ſecluſo etiam poſitiuo Dei Præcepto, nuſquam bona, licita, expetenda, multo minùs obligatoria eſſe poſſit.* 45

Regula XLIII. *Hæc Propoſitio,* Non refert quid ſenſus agat, vel quid ſentiat corpus, modò animus Deo coniungatur, *Hæretica eſt, ad frena libidinibus laxanda viam aperiens, & contradictionem in terminis implicans.* 47

Regula XLIV. *Nocturna Pollutio ſecundùm ſe nunquam eſt peccatum, ſed quandoque eſt ſequela peccati præcedentis.* 47

Regula XLV. *Nocturna Pollutio ex ſuperabundantia & reſolutione naturali ſeminis proueniens, nulla præcedente culpa, quæ illius cauſa ſit, non eſt peccatum: Si autem ſit ex culpa præcedente, putà, ex ſuperfluitate cibi aut potus, peccatum eſt, interdum mortale, aliàs veniale.* 47

Regula XLVI. *Lethalis peccati reus eſt, qui ſomnum capit, aut ſomno ſe daturus corpus inhoneſtè componit, vt dormienti contingat Pollutio.* ibid.

Regula XLVII. *Lethalis peccati reus eſt, qui data opera nimium cibum potumue ſumit ob hunc finem, vt in ſomno ſequatur Pollutio: etſi non ob delectationem carnalem, ſed ad alleuiationem naturæ, & ſanitatem id faciat.* 48

Regula XLVIII. *Pollutionis appetitum, etiam propter alleuiationem naturæ, quæ naturali via, & abſque noſtra opera contingat, illicitum eſſe, & lethale peccatum, probabilius eſt.* 48

Regula XLIX. *Gaudere non licet de Pollutione, quæ in ſomno contigit, etiam propter alleuiamentum naturæ.* 48

Regula L. *Nocturna Pollutio ex præcedenti rerum turpium, ſeu carnalium vitiorum cogitatione proueniens, quam illarum comitatur deſiderium, aut voluntaria in illis delectatio cum conſenſu, lethale peccatum eſt in ſua cauſa.* 48

Regula LI. *Nocturna Pollutio ex præcedenti rerum turpium cogitatione merè ſpeculatiua, aut cum horrore, nec in ſe, nec in ſua cauſa peccatum eſt.* 48

Regula LII. *Pollutio nocturna, quæ prouenit ex illuſione & operatione Dæmonis phantaſmata commouentis, veniale ſaltem in ſua cauſa peccatum eſt, cùm neglexit homo ſe contra Dæmonis illuſiones oratione & inuocatione diuini auxilij præmunire.* 49

Regula LIII. *Pollutio nocturna quandoque contingit abſque omni culpa hominis, ex ſola nequitia Dæmonis: Cùm ſcilicet homo ante ſomnum ſe contra Dæmonis illuſiones, quà par erat pietate, præparauit.* 49

Regula LIV. *Pollutio in ſomnis inchoata, & euigilante homine conſummata, non eſt peccatum mortale, niſi homo plenè expergefactus carnali delectationi conſentiat.* 49

Regula LV. *Pollutio vigilantium lethale peccatum eſt, cùm prouocatur, aut ex lethali peccato oritur, aut deliberata voluntate placet.* 49

Regula LVI. *Quamuis Mollities inter vitia contra Naturam infimum ſit grauitate, plures tamen ſunt hoc in flagitio malitiæ gradus, in Sacramentali Confeſſione neceſſariò exprimendi.* 50

Regu-

I N D E X.

Regula LVII. Inordinatus concubitus lethale peccatum eſt, ſimplici pollutione grauius, &c. 50

Regula LVIII. Sodomia grauius peccatum eſt Pollutione ſimplici, & inordinata concubitu. 50

Regula LIX. Peccatum Sodomiticum aliud alio grauius eſt. 51

Regula LX. Clericis in Sodomiam lapſis, vel qui diu ac frequenter ad Pollutionem ſoli ſe excitarunt, vel cum alijs longo vſu; vel cum pluribus, breui licet tempore, ſe contaminarunt, Confeſſarij in Sacro Pœnitentiæ Tribunali prohibere debent ne ſuorum Ordinum functiones exerceant, & ad altiores gradus aſcendant: Laicis verò ſacrorum Ordinum ſuſceptio debet interdici. 52

Regula LXI. Peccatorum contra Naturam grauiſſimum eſt beſtialitas. 53

Art. IV. De Luxuriæ Filiabus. 53

Art. V. De Remedijs contra Luxuriam. 56

CAP. IX. De Inuidia. 58

Art. I. Quid ſit? Et quàm graue crimen? ibid.

Art. II. Regulæ Morum, circa Inuidiam. 60

Regula I. Triſtitia de bono alterius, quatenus ex eo timetur malum, vel ſibi ipſi, vel alijs bonis iniuſtè inferendum, non eſt Inuidia: Immo ſine peccato eſſe poteſt, ſi ordo charitatis ſeruetur. ibid.

Regula II. Qui dolet de bono ſpirituali alterius, non quòd proximum huiuſmodi bono carere velit, ſed quòd ipſe illo careat, non eſt reus Inuidiæ. 60

Regula III. In genere Inuidiæ nullum peccatum grauius eſt fraternæ Charitatis Inuidentia. 60

Regula IV. Triſtitia de bonis alterius concepta, eo ſolùm nomine quòd indignis eueniant, non eſt peccatum, ſed iuſta indignatio. 61

Regula V. Triſtitia de temporalibus aliorum bonis concepta, quatenus ea Diuina Prouidentia ordine etiam improbis diſtribuuntur, peccatum eſt, & lethale quidem, ſi aduerſus Diuinam Prouidentiam propterea quis inſurgat, vel obmurmuret; aut ſtudium pietatis deſerat. ibid.

Regula VI. Triſtitia de bono alterius, quatenus nos excedit in bonis, aut nobis coæquatur, peccatum eſt ex genere ſuo mortale. 61

Regula VII. 61

Art. III. De Inuidiæ Remedijs. 61

Art. IV. De Filiabus Inuidiæ. 62

Art. V. Regulæ Morum filias Inuidiæ ſpectantes. 62

Regula I. Odium proximi ex Inuidia natum lethale peccatum eſt, quoties alteri graue aliquid malum deliberato conſilio volumus. ibid.

Regula II. Qui Proximos oderunt, & ab illis diſſident, ſacramentaliter abſolui non poſſunt, & ad Eucharistiæ participationem admitti, niſi depoſitis inimicitijs, cum ipſis reconciliati fuerint. 62

Regula III. Suſurratio, id eſt, ſecreta oblocutio, qua quis malum culpæ aliena pœnæ, vel aliquem etiam naturæ defectum inordinatè cuipiam renuntiat, eo fine vt iuſtam, quæ inter eos intercedit, amicitiam lædat aut dirimat; aut ea detegit imprudens, quæ rectam & laudabilem amicitiam grauiter lædere aut diſſoluere valeant, vel ſuaptè natura, vel ratione perſonarum apud quas referuntur: Lethale peccatum eſt. 63

Regula IV. In ſuſurrationis peccatum non incurrit, qui malum proximi renuntiat alteri, vel ad ſalutem ipſius procurandam, vel ob Eccleſiæ aut Reipublicæ vtilitatem; vel vt amicorum ſuorum bono conſultat, vel vt prauas, & in damnum alterius conſpirantes amicitias diſſoluat. 64

Regula V. 64

Regula VI. Suſurratio peccatum eſt Detractione grauius. 64

Regula VII. Suſurrationis peccatum aliud altero grauius eſt. 64

Regula VIII. 65

Regula IX. Nihil vnquam de alijs referre debet Chriſtianus, quod diſſidia fouere vel excitare poſſit; alioqui ſuſurrationis reus eſt. ibid.

Regula X. Detractio qua quiſpiam alienam famam labefactat penitus aut grauiter lædit, extenuat, verba maledica profert, quibus peſſumdari, grauiter lædi, aut extenuari poteſt, lethale peccatum eſt. 65

Regula XI. Non eſt reus Detractionis, qui alterius peccatum, ſeu malum quodcumque alicui patefacit, boni cuiuſpiam procurandi aut promouendi gratia, modò debitæ circumſtantiæ ſeruentur. 67

Regula XII. Qui malum aliquod vel defectum proximi aperit abſque animo nocendi, abſque ira, odij vel inuidiæ affectu, &c. venialis dumtaxat peccati reus eſt, niſi verba quæ profert graue vulnus alienæ famæ infligant, vel infligere poſſint. 68

Regula XIII. Lethalis Detractionis rei ſunt, qui grauia proximorum peccata, vel etiam leuia, vel naturalem aliquem defectum referendo, directè vel indirectè, honeſtam eorum famam & exiſtimationem grauiter lædunt, aut graue damnum inferunt. 68

Regula XIV. 68

Regula XV. 68

Regula XVI. Lethalis Detractionis rei ſunt Hiſtorici, qui occulta Principum aut aliorum Virorum Illuſtrium vitia litteris conſignant. Et quicumque verbo vel ſcripto Defunctorum famam lacerant aut minuunt. 68

Regula XVII. Lethalis Detractionis rei ſunt, qui vel Proximis falſum crimen imponunt, aut verum crimen exaggerant, vel occultum patefaciunt, aut aliena dicta ſiue facta in peiorem partem interpretantur; vel præclarum alterius factum, aut pro viribus minuunt, vel laudis occaſione data ſilent, aut frigida laudatione ſuſtringunt; cùm ſcilicet eo ſilentio, vel remiſſa frigidaque laudatione, fama proximi læditur. 69

Regula XVIII. Qui crimen alienum ſine iuſta neceſſitate patefacit vni vel duobus viris prudentibus, & fidelibus, arcanique tenacibus amicis, à lethali detractionis peccato non excuſatur. 69

Regula XIX. Non excuſatur à peccato mortali, qui graues detractiones ab alijs auditas referendo & repetendo ſuas facit. 69

Regula XX. Lethalis peccati reus eſt, qui grauem iniuriam ſibi ab aliquo illatam, renunciat alteri, nulla neceſſitate compulſus, ſed nocendi animo & vltionis libidine. 70

Regula XXI. Lethalis peccati reus eſt, qui ſeipſum infamat, cùm ex infamia & dedecore quod ſibi infert, ſalutis propriæ vel alienæ, aut etiam vitæ damnum, aut corporalis integritatis detrimentum ſequitur; aut cùm illius infamia in familiam, ſocietatem, vel Ordinem, cuius pars eſt, redundat; aut cùm ſuorum criminum patefactione omninò inutilem ſe reddit Reipublicæ vel Eccleſiæ, cui aliàs vtilem operam nauare poſſet. 70

Regula XXII. Lethalis peccati rei ſunt libellorum famoſorum auctores, & qui ipſos ſpargunt in vulgus, &c. 71

Regula XXIII. 72

Regula XXIV. Lethalis peccati rei ſunt, qui alios ad detrahendum incitant; aut grauem obtrectationem libenter & cum voluptate audiunt: Vel non corripiunt detrahentem cùm ad id tenentur ex officio, aut graue periculum ex detractatione conſequens auertere poſſunt; aut cum metu boni cuiuſpiam temporalis amittendi abſtinent à correptione Detractoris, quam exercere tenentur & poſſunt. 72

Regula XXV. 73

Regula XXVI. Chriſtianus homo alienæ famæ detrahentes impatientiùs ferre debet, quàm ſuæ. ibid.

Regula XXVII. Detractationem Detractione eludere, calumniam calumnia repellere numquam licet: Nec abſque lethali peccato fieri poteſt. 74

Regula XXVIII. Quiſquis falſum crimen impoſuit alteri, aut verum eius crimen iniuſtè & contra debitum ordinem prodidit, famam eius reſtituere tenetur quo meliori modo fieri poteſt. Niſi verò ad id præſtandum ſit paratus, abſolui ſacramentaliter non debet. 74

Regula XXIX. Ab alienæ famæ Reſtitutione calumniator ſeu detractor excuſatur, qui abſque vitæ periculo reſtituere illam non poteſt: Niſi calumnia ſua alterum in vitæ periculum adduxerit, ex quo aliter eripi non valeat. 75

Regula XXX. Libellorum, carminum, ſeu canticorum famoſorum auctores, & diſſeminatores, ſiue diſtributores, ad famæ Reſtitutionem obligantur. 76

Regula XXXI. Qui vno genere peccati infamem alterius criminis aſpergit infamia, Reſtitutionis lege tenetur. 76

Regula XXXII. 76

Regula XXXIII. 76

Regula XXXIV. 76

Regula XXXV. 76

Regula XXXVI. 77

Regula XXXVII. 77

Regula XXXVIII. ibid.

Regula XXXIX. 77

Regula XL. ibid.

Regula XLI. Exultatio in aduerſis Proximi, & Afflictio in proſperis lethalia peccata ſunt, cum ex inuidia vel odij fonte procedunt, & graue malum eſt proximi, de quo aliquis gaudet; & hi motus ſunt deliberati. 77

Regula XLII. Quamuis de noſtra & proximorum ereptione ab ijs, qui nobis alijſque nocent vel nocere conantur, & de iuſtitia Dei malos puniẽtis legitimum ſit Chriſtianumque gaudium, numquam tamen de Inimicorum noſtrorum calamitate vel interitu gaudere licet. 78

CAP. X. De Gula.

Art. I. Quid & quàm graue ſit Peccatum? 78

Art. II. De Gulæ Speciebus. 79

Art. III. De Gulæ filiabus. 79

Art. IV. De Gulæ Remedijs. 81

Art. V. Regulæ Morum, circa Gulam & Ebrietatem. 82

Regu-

I N D E X.

Regula I. *Gula, quatenus avertit à fine ultimo, lethale peccatum eſt; cùm ſcilicet homo propter delectationes gulæ Præcepta Dei & Eccleſiæ violare paratus eſt.* ibid.

Regula II. *Ebrietas lethale peccatum eſt, cùm quis vim potus cognoſcens, & ultra modum bibens, inebriatur.* 82

Regula III. *Ebrietas frequens & aſſidua gravius peccatum eſt ea in quam ſemel quis incurrit: quamvis & iſta lethale ſit peccatum.* 83

Regula IV. *Ebrioſi non ſunt abſolvendi, niſi cum mala ebrietatis conſuetudine viriliter pugnent.* 83

Regula V. *Clericorum ebrietas gravius peccatum eſt, quàm Laicorum.* 84

Regula VII. *Ebrietas turpius graviuſque peccatum eſt in Principibus, Magiſtratibus, Senibus, Iuvenibus & Mulieribus, quàm in viris plebeijs.* 85

Regula VIII. *Lethalis peccati rei ſunt, quicumque modum in cibo vel potu ſcientes & volentes plurimùm excedunt, etiamſi rationis uſu non excidant; multò magis ſi uſque ad vomitum cibo & potu ſe ingurgitent.* 85

Regula IX. *Lethalis peccati rei ſunt, qui in compotationibus & conviuijs bibunt, & alios bibere cogunt ad æquales potus, ſive in ebrietatem incidant, ſive illius duntaxat periculo ſe vel alios exponant. Clerici verò huius peccati rei, niſi à Superiore commoniti ſatisfecerint, Suſpenſione ab Officio & Beneficio plectendi ſunt.* 86

Regula X. 87

Regula XI. *Ebrietas non excuſat à peccatis ex ea conſecutis, niſi ſit omninò involuntaria.* ibid.

Regula XII. *Lethalis peccati non ſolùm inobedientiæ, ſed etiam gulæ reus eſt, qui Ieiunium ab Eccleſia præceptum violat, vel Abſtinentiæ legem, abſque iuſta cauſa.* 87

Regula XIII. *Lethalis Gulæ reus eſt, qui cibis illis utitur; quorum manducatione grave ſcandalum proximo præbetur, ſive cibi aliàs liciti ſint, ſive prohibiti.* 87

Regula XIV. *Comedere & bibere uſque ad ſatietatem, ob ſolam voluptatem, peccatum eſt.* 87

Regula XV. *Intemperantiæ & Gulæ rei ſunt, qui delicatioribus cibis corpus nutriunt ob voluptatem: Quamvis non peccent qui ob delicatiorem corporis conſtitutionem, ob ſtomachi debilitatem & faſtidia, ob infirmitatem, cibis delicatis utuntur.* 88

CAP. X *De Ira.*

Art. I. *Quid ſit? & quàm grave peccatum?* 89

Art. II. *Regulæ Morum circa Iram.* 91

Regula I. *Ira cum iniuſtæ vindictæ appetitu deliberato coniuncta, lethale ex genere ſuo peccatum eſt.* ibid.

Regula II. *Repentinus iræ motus, vel deliberatus quidem, ſed cum leviori vindictæ appetitu coniunctus, veniale duntaxat peccatum eſt.* 91

Regula III. *Tres Iræ gradus à Chriſto Domino explicati (Matthæi 5.) lethalia peccata ſunt.* 91

Regula IV. *Ira inveterata lethale peccatum eſt.* 92

Regula V. *Ira vehemens tametſi nullum vindictæ appetitum contineat lethale quandoque peccatum eſt.* 92

Regula VI. *Iniquiores ſunt qui citiùs iraſcuntur, & iram tardiùs deponunt.* 92

Regula VII. *Vindicta aut vindictæ libido ſemper mala ſunt: Proindeque inimicos ulciſci nuſquam licet: Iniurias illatas condonare ſemper & ubique neceſſe eſt.* 92

Regula VIII. *Vindicta quæ fit ad correctionem peccantis, ad gloriam Dei, ad aliorum utilitatem, auctoritate legitima, non eſt illicita; nec huiuſmodi vindictam apud Superiores, ſive Iudices vigore prohibetur Chriſtiano, qui læſus fuerit; modò id faciat ob finem charitatis, non animo ultionis.* 93

Regula IX. *Ira per zelum, ſi ſit immoderata, peccatum eſt.* 94

Regula X. *Multò melius eſt nec iuſtè cuiquam iraſci, quàm in alicuius odium ira occulta facilitate delabi.* 95

Regula XI. *Quamvis Ira in quolibet Chriſtiano peccatum ſit, gravius tamen in Sacerdotibus peccatum eſt.* 95

Regula XII. *Prælati Diſciplinam lenitate & clementia temperare ſemper debent, ne in punitione culparum ira ſurrepat, vel dominetur.* 95

Art. III. *De Iræ Filiabus.* 96

Art. IV. *Regulæ Morum circa filias Iræ.*

Regula I. *Tumor mentis lethale peccatum eſt, cùm homo iratus gravem iniuſtamque vindictam proximo, à quo læſus eſt, inferre meditatur.* 96

Regula II. *Explicans quibus caſibus Indignatio ſit lethale peccatum.* 96

Regula III *Clamor ex Ira procedens lethale peccatum eſt, ſi appetitum deliberatum mortis, aut gravis alicuius damni proximo inferendi exprimat: aliàs veniale duntaxat peccatum eſt.* 96

Regula IV. *Contumelia vel convitium lethale peccatum eſt, ſi animo dedecorandi proximum & honorem illius violandi proferatur: Aut tam grave ſit quod temerè profertur convitium, ut perſonarum conditione, circumſtantiiſque ſpectatis, eius honorem plurimùm lædat, quamvis eo fine verbum iniurioſum non proferatur.* 97

Regula V. *Si abſque animo lædendi, ex levitate, aut ioci gratia, vel cauſa correptionis, verba convitij aut contumeliæ dicantur, & ſecundùm ſe, aut ſpectata qualitate perſonarum, & circumſtantijs, levia ſint vel cenſeantur, vel ex plena deliberatione prolata non ſint, ſed ex ſurreptione, venialia duntaxat, & quandoque nulla peccata ſunt.* 97

Regula VI. *Quamvis inter convitium, contumeliam & improperium diſcrimen Theologi ſtatuant, promiſcuè tamen apud vulgus uſurpantur.* 97

Regula VII. *Contumelioſi ad Reſtitutionem honoris, quo meliori & convenientiori modo fieri poteſt, tenentur.* 98

Regula VIII. *Illatas contumelias quandoque repellere homo poteſt & debet veris iuſtiſque verbis aut ſcriptis, vel etiam actione iniuriarum, ſi neceſſe ſit: Sed tamen animo paratus quiſque debet eſſe ad contumelias patienter ferendas, ſi propriæ & aliorum ſaluti expedire conſpexerit.* 98

Regula IX. *Audaciam convitiantis contumelioſè, debet, qui læſus eſt, moderatè reprimere, ſcilicet propter officium charitatis, non propter cupiditatem privati honoris.* 98

Regula X. *Contumelias contumelijs, convitia convitijs repellere nunquam licet: Verè non excuſatur à peccato mortali, qui verbis contumelioſis laceſſit alterum, & ſi ab ipſo fuerit provocatus.* 98

Regula XI. *Eo animo tacere ut convitiator, vel contumelioſus magis frendeat, intuſque diſcerpatur, peccatum eſt.* 99

Regula XII. *Rixa in eo, qui alterum invadit iniuſtè, lethale peccatum eſt.* 99

Regula XIII. *Qui ſe moderatè defendit, in rixam propriè non incurrit, nec peccat.* ibid.

Regula XIV. *Qui moderatam defenſionem paululùm excedit, vel eam levi motu odij, vel vindictæ repellit aggreſſorem, venialis peccati reus eſt.* ibid.

Regula XV. *Qui obfirmato animo in impugnantem inſurgit, ipſumque occidere, vel graviter lædere nititur, peccatum lethale committit.* 99

Regula XVI. *Miniſtri Principis, aut Iudicis, qui aliquos invadunt publica poteſtate, non rixantur, neque peccant: Sed lethalis peccati rei ſunt, qui illis obſiſtunt, & ab illis vi illata ſe defendunt.* 97

Art. V. *De Remedijs adverſus Iram.* 99

CAP. XII. *De Acedia.* 102

Art. I. *Quid ſit? Et quàm grave peccatum?* ibid.

Art. II. *De Filiabus Acediæ.* 103

Art. III. *Regulæ Morum circa Acediam & filias eius.* 104

Regula I. *Lethalis Acediæ reus eſt, quiſquis ſpiritualia divinaque bona plena deliberatione faſtidit & averſatur.* ibid.

Regula II. *Triſtitia de ſpirituali bono, quod in actibus virtutum ſingularem occurrit, non eſt Acedia propriè dicta, ſed pertinet ad vitia illis virtutibus oppoſita.* 104

Regula III. *Faſtidium ſpiritualis boni, quatenus laborioſum eſt aut moleſtum corpori, non eſt Acedia propriè dicta ſed carnalium vitiorum comes eſt, Chriſtianæque Temperantiæ & Mortificationi adverſatur.* ibid.

Regula IV. *Negligentia propriæ ſalutis, mediorumque ad eam à Deo & Domino noſtro Ieſu Chriſto inſtitutorum, vel Divinorum Mandatorum, aut officiorum cuiuſque propriorum & neceſſariorum, ſecundùm Statum ad quem à Deo vocatus eſt, lethale Acediæ peccatum eſt.* 104

Regula V. *Acediæ rei ſunt, qui iugiter non vigilant, ne vitiorum ſemina, & mala germina in corde ſuo pullulent, & quæ orta evellere ſtudijs ferventibus non conantur.* 104

Regula VI. *Acediæ rei ſunt, quicumque in Chriſtiana, & ſui Status Perfectione proficere pro virili non conantur.* 104

Regula VII. *Lethalis Acediæ rei ſunt, quicumque converſionem ſuam & Pœnitentiam differunt ac procraſtinant.* 105

Regula VIII. *Acediæ rei ſunt, qui ex torpore & ſocordia ad Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum rarò admodum accedunt; maximè verò qui ſemel tantùm in anno, ſolo pœnarum Eccleſiaſticarum & infamiæ timore compulſi.* 105

Regula IX. *Acediæ rei ſunt, qui ad Orationem, Officium Divinum, & ſpiritualia Exercitia, ad quæ tenentur ex officio, ſegnes ſunt & tepidi.* 106

Regula X. *Acediæ rei ſunt, quicumque tempus ad ſalutis ſuæ negotium peragendum à Deo ſibi conceſſum, in otio, ludis, inanibus colloquijs, ambulationibus & viſitationibus minimè neceſſarijs, ac ſæculi voluptatibus conterunt.* 106

Regula XI. *Malitia ex Acedia profecta, quatenus pietatis, & ad eam pertinentium, atque hominum qui ipſam profitentur, impugnatio eſt, lethale peccatum eſt.* 107

Regula XII. *Rancor ex Acedia profectus, quo ſcilicet homines Superioribus ipſos corripientibus indignantur, ipſoſque propterea odio perſequuntur, quòd eos ad meliora compellant, lethale peccatum eſt.* 107

Regula XIII. *Puſillanimitas lethale peccatum eſt, cùm aliquis magnis & arduis operibus ad ſalutem neceſſarijs ſe ſubducit; aut Officia & Munia ſibi Superioris præcepto impoſita pertinaciter reſpuit ex animi parvitate.* 107

Regu-